

MILITAIR-RECHTELIJK TIJDSCHRIFT.

GEDRUKT EN UITGEGEVEN OP
LAST VAN DE DEPARTEMENTEN
VAN MARINE EN VAN OORLOG.

DEEL XV.

's-GRAVENHAGE. — MOUTON & Co.

OFFICIEEL GEDEELTE.

Executie van vonnissen.

*Beschikking van den Minister van Oorlog van 29 April 1919,
IIe Afd., Nr. 25.*

(Legerorders 1919, Deel B, No. 186).

Voor de executie van vonnissen kan door de Auditeurs-Militair de bemiddeling van de militaire autoriteiten worden ingeroepen.

De militaire autoriteiten behoeven in dat geval voor het terugroepen van onbepaald (klein) verlof geen machtiging aan den Minister van Oorlog te vragen.

Tuchtklasse. ¹⁾

*Kennisgeving van 18 Juni 1919, IIe Afd., Nr. 31.
(Legerorders 1919, Deel B, no. 278).*

De tuchtklasse wordt op 1 Juli 1919 overgebracht naar het *Fort bij Edam*.

Militaire rechtspleging gedurende den tijd, dat de troepen gemobiliseerd zijn.

*Beschikking van den Minister van Oorlog van 26 Juni 1919,
Ie Afd., Nr. 7.*

(Legerorders 1919, Deel B, No. 287).

De Ministerieele beschikking van 7 September 1916, Ie Afd., No. 123 (L.O. 1916, B 237), ²⁾ wordt voorzoo veel het sub i gestelde ingetrokken. Voor wat betreft het beëindigen der informatiën en het opleggen van het archief „Rechtspleging” geldt de regeling in L. O. 1919, B 22, ³⁾ aangegeven. Voorts wordt voor de behandeling van nieuwe strafzaken onder de aandacht gebracht, dat ingevolge de beschikking van 24 April 1914, IIe Afd., No. 169. (Rec. Milit. 1914, blz. 405), Hellevoetsluis wordt geacht te behooren tot het garnizoen Brielle, welke toestand hierbij weder wordt hersteld.

¹⁾ Zie L.O. 1915, B 34. M. R. T. X, blz. 423. Red. M. R. T.

²⁾ Zie M. R. T. XII, 193. Red. M. R. T.

³⁾ Zie M. R. T. XIV, blz. 408. Red. M. R. T.

MEDEDEELINGEN VAN DE REDACTIE.

Justitieele Statistiek 1916.

Eenigen tijd geleden ontvingen wij de Justitieele Statistiek over het jaar 1916. In hare inleiding herinnert Mej. Mr. C. G. Wichmann aan hetgeen zij schreef in de inleiding tot de vijfjaarlijksche statistiek (1911 t/m 1915) n.l. „dat het nadeel der vijfjaarlijksche totaliseering nergens zoo sterk uitkwam als bij de militaire criminaliteit „in het tijdvak 1911—'15; het jaar 1915 met zijne aanzienlijke stijging immers ging daar te loor in het algemeen totaal. Nu we thans „de cijfers over 1916 er aan toe kunnen voegen, ziet men ontzaglijk „verschil met het *gemiddelde* der jaren 1911—'15, waarbij dan te „bedenken is, dat het cijfer van 1915 reeds verre boven dat gemiddelde lag”. Een en ander blijkt uit de beide volgende staatjes:

TIJDVAK. resp. jaar.	Beklaagden (wegens commune en militaire misdrijven en overtredingen) voor den militairen rechter (Hoog Militair Gerechtshof en krijgsraden).				
	Totaal aantal.	Verwezen naar de bevoegde militaire autoriteiten ter disci- plinaire bestraffing.	Veroordeeld.	Vrijgesproken of ontslagen van rechtsvervolgng. 1)	Verwezen naar den burgerlijken strafrechter.
Gemiddeld per jaar 1906 t/m 1910 .	1211	41 of 0.9 %.	4132 of 93.5 %.	63 of 5.2 %.	1 of 0.07 %.
Gemiddeld per jaar 1911 t/m 1915 .	1923	48 of 0.9 „	1770 of 92 „	135 of 7.0 „	5 of 0.3 „
1916.	5939	76 of 1.3 „	5375 of 90.5 „	503 of 8.5 „	19 of 0.3 „

Het overzicht over de afzonderlijke jaren geeft de volgende cijfers:

JAAR.	Getal der								
	Zaken.	Beklaagden		Ter terechtzitting verwezen naar den burgerlijken straf- rechter.	Ter terechtzitting verwezen naar de bevoegde militaire autoriteit ter disci- plinaire bestraffing.	Veroordeelden.	Schuldigen, die ter beschikking van de Regering zijn gesteld.	Voort- vluchtigen.	Vrijgesprokenen of ontslagenen van rech. svervolgng. 1)
		Officieren.	Onderofficieren en manschappen.						
1911	1303	35	1258	5	8	4218	—	2	64
1912	1293	44	1222	—	13	4189	4	2	64
1913	1460	52	1395	1	17	4347	2	3	81
1914	1619	49	1592	—	13	4527	—	2	108
1915	4036	50	3918	19	38	3567	1	—	358
1916	6044	62	5877	19	76	5375	—	1	503

1) Zie onze opmerking op blz. 198 van den vorigen jaargang.

Staat X van de statistiek geeft het navolgende overzicht van de werkzaamheden van het Hoog Militair Gerechtshof en van de Krijgsraden voor de Land- en Zeemacht gedurende het jaar 1916.

AANWIJZING DER MILITAIRE AUDITIE OF VAN DEN ZEEKRIJGSRAAD.	Zaken in den loop van 1916 afgedaan.	Reclames tegen opgelegde disciplinaire straffen, in de voorgaande kolom begrepen.	Beklaagden, op wie de zaken in kolom 1 vermeld be- trekking hadden.		Beklaagden, vermeld in kol. 3 en 4 zijn te verdeelen als volgt:								
			Officieren.	Onderofficieren en manschappen.	Ter terechtzitting ver- wezen naar den burger- lijken strafrechter.	Ter terechtzitting ver- wezen naar de bevoegde militaire autoriteit ter disciplinaire bestrafing.	Veroordeelden.	Schuldigen, die ter be- schikking van de Regee- ring zijn gesteld, art. 39 Wetboek van Strafrecht.	Veroordeelden bij verstek.	Voortvluchtigen.	Vrijgesprokenen.	Geabsolveerden van	
													1.
Hoog Militair Gerechtshof. Krijgsraad in het :	4056	253.	9	893	6	—	764	—	—	—	—	132	—
1e Militaire Arrondissement te 's-Gravenhage.	1219	78	20	1121	—	10	1041	—	—	—	—	90	—
2e Militaire Arrondissement te 's-Hertogenbosch	1501	105	6	1562	8	36	1427	—	—	—	—	97	—
3e Militaire Arrondissement te Arnhem	1976	53	24	1978	1) 5	2) 22	1844	—	—	—	—	153	—
Zeekrijgsraad aan boord van Hr. Ms. Wachtschip te Willemsoord *)	3) 207	7	3	233	—	4) 8	5) 210	—	—	—	1	30	—
Zeekrijgsraden buitengaats	85	—	—	90	—	—	6) 89	—	—	—	—	1	—
Te zamen.	6044	496	62	5877	19	76	5375	—	—	1	503	—	—

1) In deze zaken heeft de krijgsraad zich onbevoegd verklaard, op grond dat de kennismening behoorde tot de competentie van den burgerlijken strafrechter.

2) Deze beklaagden werden door den krijgsraad vrijgesproken met overlating van de correctie aan den commandeerenden officier, tevens vermeld in kol. 11.

3) Onder deze 207 zaken komen voor 63 zaken, welke na door den Krijgsraad te zijn behandeld, in appèl door het H. M. G. werden beëindigd. Van deze 63 zaken werd het appèl 53 keer door de beklaagden en 10 keer door den advocaat-fiscaal ingesteld.

4) Tegelijk deels vrijgesproken deels veroordeeld, dus ten deele begrepen onder het aantal van kolom 7 en 11.

5) Tegelijk deels vrijgesproken, dus ten deele begrepen onder het getal van kolom 11.

6) Hieronder 50 inlandsche schepelingen.

Een korte opmerking onzerzijds. Vergeleken bij vroeger bevat staat X een nieuwe kolom, nl. kolom 2; zij komt in de plaats van een aantal noten vroeger onder den staat vermeld. Wij weten niet of, hetgeen wij op blz. 200 van den vorigen jaargang schreven, daarop eenigen invloed heeft uitgeoefend, maar wie de moeite neemt het toen door ons geschrevene nog eens over te lezen, zal met ons moeten instemmen, wanneer wij zeggen: dankbaar, maar niet voldaan. Want

*) Deze krijgsraad zetelt niet meer aan boord van Hr. Ms. Wachtschip; het ware beter te spreken van den Zeekrijgsraad te Willemsoord. Red. M. R. T.

**) Het absolveeren van de instantie is bij de wet van 31 October 1912 st.bl. 337 afgeschaff. Deze kolom heeft dus geen reden van bestaan meer.

Red. M. R. T.

wel geeft de statistiek ons thans gegevens betreffende het aantal behandelde klachtzaken, maar omtrent het verloop dier klachtzaken tasten wij volkomen in het duister. En juist dit laatste lijkt ons het voornaamste. Daarom bevelen wij het Centraal Bureau voor de Statistiek nogmaals het denkbeeld aan, in een afzonderlijke tabel een overzicht van de behandelde klachtzaken te geven.

Reserve-personeel van het leger in Nederlandsch-Indië.

Indisch Staatsblad No. 774 bevat het Koninklijk besluit van 8 Mei 1918 No. 45, waarbij is vastgesteld eene „Regeling voor het reserve-personeel van het leger in Nederlandsch-Indië”. In hoofd-trekken komt deze regeling overeen met die, welke is vervat in de wet voor het reserve-personeel der landmacht 1905; het komt ons daarom niet noodig voor een overzicht van haren inhoud te geven. Op een tweetal artikelen willen wij echter de aandacht vestigen n.l. de artikelen 10 en 16.

Eerstgenoemd artikel luidt als volgt:

(1). Op het reserve-personeel zijn van toepassing het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te lande en het Reglement van Krijgstucht voor het Krijgsvolk te lande:

- 1o. zoo vaak en zoolang het zich in werkelijken dienst bevindt;
- 2o. wanneer het, buiten werkelijken dienst, een der feiten pleegt, omschreven in de artikelen 99, 100 en 101 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te lande;
- 3o. voor zooveel desertie betreft, zoodra het als deserteur is afgevoerd.

(2). Het reserve-personeel wordt geacht in werkelijken dienst te zijn:

- 1o. zoodra het, tot den dienst opgeroepen — in het geval, bedoeld in artikel 12, eerste lid ¹⁾ dezer regeling, ook zonder te zijn opgeroepen — ter plaatse zijner bestemming is aangekomen;
- 2o. zoolang het deelneemt aan militaire oefening of militair onderricht, dan wel eenige andere militaire werkzaamheden verricht;
- 3o. wanneer het uniformkleeding draagt.

De redactie van den aanhef van het artikel komt overeen met die van de gelijksoortige voorschriften in de Militiewet (art. 74), Landweerwet (art. 21), Landstormwet (art. 13), de Wet voor het Reserve-personeel der Landmacht (art. 8) en het Dienstplichtbesluit voor Nederlandsch-Indië (art. 29). Het is duidelijk, dat in al deze geval-

1) Krachtens dit voorschrift is het reserve-personeel naar bij ordonnantie te stellen regelen verplicht om, ook zonder daartoe te zijn opgeroepen, onmiddellijk in werkelijken dienst te komen, zoodra de Gouverneur-Generaal krachtens het dienstplichtbesluit voor Nederlandsch-Indië (Ned. Stbl. 1917, no. 610), de militie, hetzij geheel, hetzij ten deele, buitengewoon bijeenroept.

len niet alleen het Crimineel Wetboek en het Reglement van krijgstucht op het personeel van toepassing moeten zijn, maar evenzeer de Rechtspleging bij de Landmacht en de Provisioneele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof. Maar waarom wordt dit dan niet duidelijk gezegd en waarom blijft men de voorkeur geven aan een redactie, die er toe dwingt om door redeneering te komen tot datgene wat men bedoelt? Immers het betoog, dat oorspronkelijk één wetboek was ontworpen en dat later bij de splitsing in 1814 en 1815 vergeten is de redactie van enkele artikelen van het Crimineel Wetboek daarmede in overeenstemming te brengen zal ook in dit geval weder dienst moeten doen om via artikel 1 van het Crimineel Wetboek te beredeneeren dat met „het Crimineel Wetboek” eigenlijk bedoeld worden „de militaire strafwetten”. Het onlangs door de Staten-Generaal aangenomen ontwerp van wet tot wijziging van de Landstormwet geeft aan het nieuw voorgestelde vierde lid van art. 13 dier wet dezelfde onvolledige redactie. ¹⁾

De bepaling sub 2 van het eerste lid van het besluit bepaalt, dat het reserve-personeel, wanneer het, buiten werkelijken dienst, een der feiten pleegt, omschreven in de artikelen 99, 100 en 101 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te lande, onder de militaire strafwetten valt. Dit voorschrift wijkt in zooverre af van art. 8, 2o van de Wet voor het Reserve-personeel, dat in laatstgenoemd artikel niet eenige artikelen van het Crimineel Wetboek genoemd worden, maar eene omschrijving wordt gegeven van de delicten. Dit laatste is ook geschied in de hierboven genoemde wet tot wijziging van de Landstormwet. Nu is het eigenaardig, dat de gegeven delictsomschrijving terugslaat op de artikelen 92 en 94, voor de wet tot wijziging van de landstormwet bovendien op artikel 93, van het W. v. M. Sr., op een wet dus die nog niet in werking is getreden. Het gevolg daarvan is, dat krachtens de Reservewet en de gewijzigde Landstormwet, personen aan de militaire strafwetten zullen zijn onderworpen voor feiten, welke geen strafbare feiten opleveren. Zoo zal het bespotten van een meerdere, het in voorraad hebben van de geschriften bedoeld in art. 93 W. v. M. Sr. niet onder de strafwet vallen. Deze feiten zouden krijgstuchtelijk bestraft kunnen worden, maar wij betwijfelen of het de bedoeling is, om deze menschen wegens het plegen van deze feiten aan de militaire strafwetten te onderwerpen, ten einde hunne krijgstuchtelijke bestraffing mogelijk te maken. Naar onze meening verdient het steeds de voorkeur om in gevallen als de onderhavige, de artikelen van de strafwet, die men op het oog heeft, uitdrukkelijk te noemen, men loopt dan ook niet de kans, dat bij de delictsomschrijving een element van het strafbaar feit wordt vergeten, waardoor het betrekkelijke feit niet door de omschrijving van het delict in de strafwet wordt gedekt. Wordt de strafwet gewijzigd of door een andere vervangen, dan zal men er alleen bedacht op moeten zijn, dat ook de wetten, die naar hare artikelen

1) Zie blz. 458 van dezen jaargang.

verwijzen, moeten gewijzigd worden. Bij de invoering van het W. v. M. Sr. zou de invoeringswet daarvoor de aangewezen gelegenheid zijn.

De bepaling sub 3 van het 1e lid van art. 10 van het besluit bevat evenals art. 16 ¹⁾ het voorbehoud, dat het personeel als deserteur moet zijn afgevoerd. Het voorbeeld van de moederlandsche wetgeving zal hieraan wel niet vreemd zijn. Wij herinneren in dit verband aan de door Mr. de Boer op blz. 236 en 237 van den vorigen jaargang geleverde critiek. De door hem geopperde veronderstelling met betrekking tot de voorgestelde wijziging van art. 133 der Militiewet 1901 (thans art. 98) achten wij juist. Wij hebben alle reden om aan te nemen, dat men hier te doen heeft gehad met een streven van administratieve zijde om de voorgestelde wijziging in de wet op te nemen, waarbij men zich van de juridische vragen, welke van de gekozen redactie het gevolg zouden zijn, geen rekenschap heeft gegeven. Wil men het beginsel, waarvan wij de voordeelen slechts gering achten, behouden, dan ware bij een mogelijke herziening van de militiewet in ieder geval te overwegen, aan het betreffelijke artikel een andere redactie te geven.

Het reverse-personeel wordt geacht in werkelijken dienst te zijn, wanneer het uniformkleeding draagt (art. 10, 2e lid, sub 3). Hier is een andere uitdrukking gekozen dan in soortgelijke bepalingen van de Militiewet, Landweernet enz. voorkomt. In deze wetten toch wordt de uitdrukking gebruikt: wanneer zij (het) in uniform gekleed zijn (is).

De redactie van het Reservebesluit is vermoedelijk ontleend aan art. 2 van de wet van 20 April 1918 S. 254 (zie blz. 427 deel XIII); zij is ruimer dan die welke in de hiervoor genoemde wetten gebruikt wordt. Op de vraag, opgenomen in het verslag van de Tweede Kamer over het ontwerp van wet houdende nadere voorzieningen ten aanzien van personen tot de krijgsmacht behoorende, aan wie langdurige verloven zijn verleend, doch die onder de bestaande wetten onderworpen blijven aan het militaire straf- en tuchtrecht, antwoordde de Regeering: Met „uniformkleeding” is niet bedoeld de kleeding in haar geheel. Opzettelijk is het woord „uniform” vermeden. De verlofganger zou anders, door zich niet geheel in uniform te kleeden, de toepasselijkheid van het militaire straf- en tuchtrecht kunnen ontduiken. Het geldt ook hier.

1) Dit artikel luidt: Het reserve-personeel, dat niet voldoet aan de verplichting om in werkelijken dienst te komen, wordt als deserteur behandeld, zoodra het overeenkomstig door den Gouverneur-Generaal te geven voorschriften, als deserteur is afgevoerd.

Bevoegdheidsvraag.

(art. 5 C. W. Z. art. 8 C. W. L.)

In den vorigen jaargang hebben wij op blz. 485 een beschikking van den Krijgsraad in het 3e Militaire Arrondissement te 's-Hertogenbosch opgenomen, waarbij deze zich onbevoegd verklaarde kennis te nemen van de klacht van een korporaal der mariniers, dienende bij de marine-batterij Dishoek, over eene hem door zijn commandant, een luitenant ter zee der 2e kl., opgelegde straf. In het onderschrift, dat wij onder deze beschikking plaatsten, deelden wij mede, dat dezelfde krijgsraad kort daarna in een overeenkomstige zaak een tegenovergestelde beslissing had genomen. Beide beschikkingen werden door het H. M. G. geaprobeerd. Wij deelden toen mede, dat wij geneigd waren de tweede beslissing als de juiste aan te merken, doch dat onze gegevens te vaag waren om met zekerheid een oordeel uit te spreken. Twijfel welke van de beide beslissingen in den vervolge als richtsnoer moest worden genomen was in ieder geval gerechtvaardigd, omdat de tweede beslissing werd genomen zeer kort na de eerste zonder eenige motiveering noch door den krijgsraad, noch door het hof. Die twijfel is thans opgeheven, zooals blijkt uit de hierachter op blz. 110 opgenomen, door het H. M. G. geaprobeerde dispositie van den Zeekrijgsraad te Willemsoord van 23 October 1918. Wel is waar is in deze zaak de straf opgelegd door een officier van de landmacht, terwijl in de beide in den aanhef bedoelde zaken de straf was opgelegd door een luitenant ter zee, maar dit feit is niet beslissend voor het beantwoorden van de vraag of de Zeekrijgsraad te Willemsoord dan wel de Krijgsraad te 's-Hertogenbosch bevoegd is de klachtzaak te onderzoeken, daarvoor komt het aan op de geheele verhouding van de met marine-personeel bemande batterijen op Walcheren tot de aldaar gelegerde landmacht. Dit blijkt het duidelijkst uit het bij de dispositie behorende advies van den fiscaal, maar ook uit die dispositie zelf.

Trouwens op den dag waarop het H. M. G. deze uitspraak approbeerde nam het eene beschikking op het verzoek van een marinier van de batterij Dishoek, die zich bij den militairen rechter wenschte te beklagen over de hem door zijn commandant, thans een zeeofficier, opgelegde straf, waarbij de zaak werd verwezen naar den krijgsraad te 's-Hertogenbosch. ¹⁾ Deze beslissing gaat van dezelfde grondgedachte uit als de dispositie van den Zeekrijgsraad te Willemsoord.

Voor den vervolge zullen dus de thans medegedeelde beslissingen in deze en soortgelijke gevallen als richtsnoer kunnen strekken, waardoor aan de onzekerheid en ongelijke behandeling op dit punt een einde zal komen. Het gaat hier niet alleen om de vraag, welk mili-

1) Zie blz. 112 hierna.

tair-rechterlijk college bevoegd is c.q. een bepaalde klacht te onderzoeken, maar ook om de vraag, welke naar onze meening voor de belanghebbenden van meer belang is, welke straffen aan hen kunnen worden opgelegd. Wanneer toch het geval bedoeld in art. 8, 1e lid, C. W. L. en art. 5, slot, C. W. Z. zich voordoet zijn de personen behorende tot het krijgsvolk te water onderworpen aan de voor het krijgsvolk te lande geldende wetten en behooren zij, wanneer zij zich schuldig maken aan een krijgstuchtelijke overtreding, te worden gestraft met een der straffen voorkomende in het R. K. L. en niet met een der straffen genoemd in het R. K. W. Aangezien de krachten beide reglementen toe te passen straffen nog al verschillen, men denke aan den langeren duur van de arreststraffen bij de landmacht, de inhouding van soldij bij de zeemacht, behoort omtrent de vraag welke straffen in een bepaald geval toegepast kunnen worden geen twijfel te bestaan.

Regeling van het recht van beklag in Nederlandsch-Indië.

Van hooggeachte zijde vestigt men er onze aandacht op, dat art. 1 van de regeling van het recht van reclame, als bijlage eener ingekomen bijdrage opgenomen op blz. 442 van den vorigen jaargang, niet volledig is. Bij onderzoek is ons gebleken, dat de opmerking juist is. Hoewel nu bedoelde regeling bestemd is om binnenkort te verdwijnen, misschien zelfs reeds vervallen is, meenen wij goed te doen volledigheidshalve de leemte aan te vullen, weshalve wij artikel 1 zooals het in werkelijkheid luidt hier laten volgen:

Een gearresteerde, die zich over zijn arrest en een gestrafte, die zich over de hem opgelegde straf of de omschrijving van de strafreden bezwaard acht, kan daarover mondeling of schriftelijk zijn klacht inbrengen bij den chef, onder wiens rechtstreeksch bevel degene, die het arrest heeft bevolen of de straf heeft opgelegd, gesteld is of die als zoodanig door den Gouverneur-Generaal of door den Legercommandant is aangewezen.

De klacht wordt ingebracht door den gearresteerde uiterlijk binnen driemaal vier en twintig uren na zijne arrestatie, door den gestrafte niet vóór den tweeden en niet na den vijfden dag na dien waarop de oplegging van de straf ter zijner kennis is gekomen.

Een ingebracht klacht kan niet worden ingetrokken.

Door het inbrengen van de klacht wordt het arrest niet opgeheven en de uitvoering of de verdere uitvoering van de straf niet geschorst.

Voorts teekenen wij hier nog bij aan dat het oorspronkelijke besluit van 1873 niet alleen is gewijzigd bij K. B. van 5 September 1908 (Ind. St.bl. 1908 nr. 637 maar ook bij K. B. van 19 November 1880 (Ind. St.bl. 1881 nr. 49).

Strijd om het militair gezag.

Op blz. 418 van den vorigen jaargang vermeldden wij een bericht, ontleend aan de N. R. Ct. over eene in Duitschland uitgevaardigde verordening betreffende de aanvoering van het leger in vreedstijd. Wij zijn thans in het bezit van de stukken waarop dit bericht betrekking had en laten ze hier onvertaald volgen.

An die Offiziere, die Unteroffiziere und alle ihnen gleichgestellten Angehörigen des Heeres!

Während sich das deutsche Heer unter Aufbietung der äussersten Kräfte über vier Jahre lang einer waffenstarrenden feindlichen Umwelt erfolgreich erwehrte, verschärften sich unter dem Druck der Kriegslasten in der Heimat die inneren Spannungen und führten in den Novembertagen des vorigen Jahres zu einem groszen Bruch mit den alten Staatseinrichtungen. Die innere und äuszere Geschlossenheit des deutschen Volkes drohte zu zerfallen, und unsere Feinde ringsum beeilten sich die innere Not Deutschlands zu unserer rücksichtslosesten Beraubung auszubeuten, was unsere Waffen bis dahin verhindert hatten. Der mit der Umwälzung erhoffte Weltfrieden wurde uns Deutschen versagt, unsere Not wuchs. Da galt es vor allem einig zu bleiben. Die besten Männer aller Parteien erkannten dies. Dem Ruf ihrer Führer folgend, stellten sich die Offiziere und Unteroffiziere den neuen Staatsgewalten zur Verfügung. Der grosze Risz wurde vermieden. Es blieben aber viele Hemmungen auf dem Wege zum Aufbau eines neuen Vertrauens zwischen Führern und Soldaten zu beseitigen. Natürliche grosze Schwierigkeiten in der Übergangszeit sind zu überwinden. Dazu lässt uns der denkbar härteste Druck von auszen keine ruhige Entwicklungsfrist. Wir müssen uns vielmehr schrittweise mit Behelfsmasznahmen vorwärts arbeiten.

Die Verordnungen vom heutigen Tag über Kommandogewalt, Stellenbesetzung, Anzug und Gruszpflicht sind solche Masznahmen. Sie eröffnen neue Wege des Wirkens, die mit Erfolg zu betreten dem bewährten Pflichtgefühl der Offiziere, Sanitätsoffiziere, Veterinär-offiziere, Beamten und Unteroffiziere in verständnisvollem Zusammenwirken mit den Soldatenräten gelingen musz. Zum Nächstnotwendigen rechne ich das Tragen der Uniform in den nun bis auf weiteres vorgeschriebenen Formen unter Abstreifen wilder

unordentlicher Bekleidungsstücke, die Veredelung der Haltung auf der Strasse, die Übung des gegenseitigen Grusztes, die Aufnahme des Ausbildungsdienstes, insbesondere auch der ersten beruflichen Weiterbildung der jungen Offiziere und Unteroffiziere innerhalb der Truppen, die eingehendste Zusammenarbeit mit den Soldatenräten, die Hebung der Pflege der Pferde, der Waffen und des Heeresgeräts und die Ausschaltung der Politik aus dem Gebiet der militärischen Dienstpflichten.

Der Tag der Bekanntgabe der Verordnungen lässt die Armee erkennen, dass der Zentralrat der deutschen sozialistischen Republik und der Rat der Volksbeauftragten im Zusammenarbeiten mit dem Kriegsministerium hierbei jeden Nebenzweck ausschloz. Die Verordnungen konnten weder die Wahl beeinflussen, noch durch ihr Ergebnis beeinflusst werden. Ihre Quelle ist der rein sachliche feste Wille, auf der Bahn der Gesundheit fortzuschreiten. Jeder einzelne musz auf dieser Bahn marschieren und sich mit Wort und Beispiel, Tat und Opfer dafür einsetzen. Niemand darf im Hader und Hasz verharren, unsere Wehrhaftigkeit kann nur gesunden, wenn wir auf dem Wege der Arbeit und der Pflichterfüllung uns die Bruderhände reichen.

Berlin den 19. Januar 1919.

Der Kriegsminister,
Reinhardt.

I. Vorläufige Regelung der Kommandogewalt und Stellung der Soldatenräte im Friedensheer.

--Für mobile Verbände bleiben besondere Regelungen vorbehalten--

1. Die oberste Kommandogewalt hält der vom Zentralrat der deutschen sozialistischen Republik gewählte Rat der Volksbeauftragten inne.

2. Die Ausübung der Kommandogewalt überträgt der Rat der Volksbeauftragten, soweit er nicht unmittelbare Befehle erteilt, dem preuszischen Kriegsminister. Die Festsetzungen der Reichsverfassung finden auf ihn sinngemäß Anwendung. Dem Kriegsminister ist ein Unterstaatssekretär beigeordnet.

3. Der Kriegsminister ist dem Rat der Volksbeauftragten für die Art der Kommandoführung verantwortlich. Alle militärischen Dienststellen Preuzens und die gemeinsamen des Reiches unterstehen dem Kriegsminister. Seinen Verfügungen und Anordnungen die vom Unterstaatssekretär gegenzuzeichnen sind, haben alle Heeresangehörigen (einschliesslich der Soldatenräte) des preuszischen Kontingents Folge zu leisten. Für das bayerische Heer, sowie das württembergische und sächsische Kontingent kommt vorläufig die Reichsverfassung sinngemäß auch in dieser Hinsicht zur Anwendung.

4. Bei den höheren Verbänden, wie bei Truppen und sonstigen Formationen, üben die Führer die Befehlsgewalt aus. Sie sind der Reichsregierung und ihren unmittelbaren Vorgesetzten für ihre Tätigkeit verantwortlich.

5. Bei den Regimentern, selbständigen Bataillonen und gleichgestellten Formationen sind Soldatenräte zu wählen. Sie überwachen die Tätigkeit der Führer in der Richtung, dass die letzteren ihre Dienstgewalt nicht zu Handlungen gegen die bestehende Regierung miszbrauchen. Beim Erlassz allgemeiner, für die Dauer gültiger Anordnungen, die sich auf die Fürsorge für die Truppe, auf soziale und wirtschaftliche Fragen, auf Urlaub und Disziplinarsachen beziehen, wirken die Soldatenräte mit und zeichnen mitverantwortlich. Die rein militärischen Befehle, die sich auf Ausbildung, Führung und Verwendung der Truppen beziehen, gehen von den Führern allein aus; sie bedürfen keiner Gegenzeichnung eines Soldatenrates.

Bei den kleineren Einheiten (Kompagnien, nicht selbständigen Bataillonen usw.) wirken vertrauensleute nach näherer Anordnung des Führers und des Soldatenrates des Regiments usw. bei der Fürsorge für die Truppe und Aufrechterhaltung der Mannszucht und Ordnung und des gegenseitigen Vertrauens mit.

6. Jedem Generalkommando steht ein Korpssoldatenrat für den Korpsbezirk zur Seite. Die Korpssoldatenräte stehen für die Truppenangelegenheiten des ganzen Korpsbezirks zu den Generalkommandos in gleichem Verhältnis wie die Regimentssoldatenräte zu den Regimentsführern. Dem Korpssoldatenrate müssen alle Klagen der Truppensoldatenräte des Korpsbezirks zur Mitprüfung zugestellt werden. Die Entscheidung über Beschwerden trifft das Generalkommando nach Anhören des Korpssoldatenrates. Wird die Entscheidung von letzterem für schädlich gehalten, so kann er unmittelbar an den Unterstaatssekretär im Kriegsministerium berichten, der die Entscheidung des Kriegsministeriums herbeiführt. Gegen die Entscheidung kann Berufung bei der Regierung eingelegt werden. Korpssoldatenräte dürfen sich auch jederzeit an den Zentralrat wenden.

7. In Standorten mit mehreren Truppenteilen oder Formationen tritt ein Garnisonsoldatenrat zusammen. Er wirkt nach den Befehlen des örtlichen Generalkommandos mit dem Gouverneur, Kommandanten oder Garnisonältesten in gleicher Weise zusammen wie ein anderer Truppensoldatenrat mit seinem Kommandeur, jedoch haben Garnisonältester und Garnisonsoldatenrat sich des Eingreifens in die Angelegenheiten der Truppenteile zu enthalten. Garnisonbefehle, die sich auf die militärische Fürsorge, Strassenordnung und Wachdienst im Standort beziehen, sind von einem vom Garnisonsoldatenrat zu bestimmenden Mitgliede des Garnisonsoldatenrates mitzuzeichnen.

8. Den augenblicklichen örtlichen Verschiedenheiten des Wahl-

verfahrens und der Zusammensetzung der Räte sowie der Formen ihres Wirkens kann vorläufig weiter Rechnung getragen werden, aber unter Durchführung der Grundsätze der Ziffern 4 bis 7. Die Generalkommandos berichten unter Beifügung von Berichten einzelner Truppen- und Garnisonsoldatenräte über den tatsächlichen und den erwünschten zukünftigen Aufbau zum 1. Februar 1919 an das Kriegsministerium. Die Zahl der Mitglieder der Soldatenräte wird später bestimmt. An der Wahl der Soldatenräte beteiligen sich grundsätzlich alle Angehörigen der betreffenden Formationen, wählbar sind alle Heeresangehörigen. Entlassene und unrechtmäßig beim Heere Verbliebene sind weder wählbar noch wahlberechtigt. Zulagen für die Soldatenräte gemäsz Armee-Verordnungsblatt 1918 Seite 678 Nr. 1257 Ziffer 1 sind baldmöglichst zu beschränken auf die Truppsoldatenräte bei Regimentern, selbständigen Bataillonen und gleichgestellten Formationen (Bezirkskommandos usw.) sowie auf die Garnisonsoldatenräte und Korpsoldatenräte bei den Generalkommandos. Bei kleineren Einheiten und Zwischendienststellen sind die Vertrauensleute ehrenamtlich tätig. Die Entschädigung für tatsächlichen Mehraufwand (A. V. Bl. 1918 S. 678 Nr. 1257 Ziffer 2 und A. V. Bl. 1918 S. 743 c und d) kann bei Truppsoldatenräten an 3, bei Korpsoldatenräten an 6 Mitglieder gezahlt werden, bei Garnisonsoldatenräten je nach Größe der Garnison an 3 bis 6 Mitglieder.

9. Die Stellenbesetzung ist Sache des Kriegsministeriums, Sobald die Soldaten ihre Führer kennen, frühestens nach 14 Tagen, spätestens nach vier Wochen tatsächlich gemeinsam geleisteten Dienstes, melden die Soldatenräte schriftlich dem Führer, ob die Unterführer, oder der nächsthöheren Dienststelle, ob die eigenen Führer das Vertrauen der Angehörigen der Formationen besitzen, oder aus welchem Grunde der Einzelne dies nicht hat. Die Gehorsamspflicht wird vor einer von höherer Stelle getroffenen Entscheidung nicht unterbrochen. Die Soldatenräte sind nicht befugt, Führer selbst abzusetzen oder auszuschalten, sie können aber die Absetzung beantragen. Die Entscheidung trifft innerhalb des Regiments der Führer, soweit dies möglich, weiterhin das Generalkommando oder das Kriegsministerium. Bei jeder dieser Dienststellen werden die Einsprüche geprüft und danach entschieden. Gegen die Entscheidung steht dem Soldatenrat und dem Betroffenen die Berufung an die nächsthöhere Dienststelle bis zum Zentralrat der Deutschen Republik zu; im gleichen Sinne wie bei Beschwerden, vgl. Ziffer 6.

10. Wahl von Unteroffizieren oder Manschaften als Zugführer in Offizierstellen: Als solche Führer kommen nur Angehörige der eigenen Einheit und des eigenen Truppenteils in Frage. Sie müssen im Felde die gleichartige oder nächstniedrige Einheit mindestens 6 Monate lang einwandfrei geführt haben. Entscheidung und etwaiger Einspruch gegen die Entscheidung wird gemäsz Ziffer 9 behan-

delt. Die Entscheidung über endgültige (auch rechnerische) Beilehung mit der Führerstelle trifft der Kriegsminister.

11. Die Soldatenräte und Vertrauensleute haben ernste Aufgaben, politisch hinsichtlich der Überwachung der Befehlsführung im Sinne der Regierung, militärisch hinsichtlich der Aufrechterhaltung des Vertrauens und der Kameradschaft im republikanischen Heere. Sie sind in ihrer Tätigkeit an die Gesetze, Verordnungen und Dienstvorschriften gebunden. Bei strafbaren Handlungen in Ausübung der Tätigkeit als Soldatenrat wird das Strafverfahren wie bei anderen Heeresangehörigen gehandhabt, ebenso ohne weiteres bei Dienstvergehen ausserhalb der Tätigkeit als Soldatenrat. Die Soldatenräte sind nicht befugt, sich in Angelegenheiten zu mischen, die anderen militärischen Dienststellen oder der Zivilverwaltung obliegen, sowie im Namen ihrer militärischen Dienststelle selbständig und allein Schriftwechsel zu führen. Etwaige von ihnen allein gegebenen Richtlinien, Befehle usw. haben keine Gültigkeit.

12. Jedem Heeresangehörigen steht der Weg zur Anzeige oder Beschwerde an seinen Soldatenrat offen. Dieser Weg darf durch keinen Befehl versperrt werden. Beschwerden jedes Angehörigen und Einsprüche der Soldatenräte müssen zur Entscheidung im Sinne der Ziffern 5 bis 8 gebracht werden. Sie heben aber, während die Entscheidung schwebt, die Gehorsamspflicht nicht auf.

Jeder Soldat, Führer, Unterführer, mag er Offizier, Unteroffizier oder Mann sein, ist während seiner Dienstzeit der Regierung der Republik zu unbedingtem Gehorsam verpflichtet. Jeder Heeresangehörige, der die von der Regierung unmittelbar oder durch das Kriegsministerium oder durch die Kommandostellen ergehenden Befehle nicht befolgt, macht sich strafbar, ebenso derjenige, der seine Dienstgewalt zu Handlungen gegen die Regierung misbraucht. Unberührt hiervon bleibt jedem Heeresangehörigen das Recht und die Freiheit der eigenen Überzeugung und damit Wahlrecht und Wählbarkeit. Die damit zusammenhängenden Handlungen müssen vom militärischen Dienst auf das strengste geschieden werden.

Berlin, den 19. Januar 1919.

Die Reichsregierung.
Ebert. Noske.

Der Kriegsminister.
Reinhardt.

Der Unterstaatssekretär.
Göhre.

Zentralrat der Arbeiter- und Soldatenräte der deutschen
sozialistischen Republik.

Max Cohen.

Herman Müller.

II. Vorläufige Bestimmungen über Bekleidung und Anzug im Friedensheer.

-- Für mobile Verbände bleiben besondere Regelungen vorbehalten. --

1. Die bisherigen als Rang- und Gradabzeichen dienenden Achselstücke und Tressen sind von den im Felde gewesenen Offizieren, Sanitätsoffizieren usw. und Unteroffizieren nach Rückkehr in den Standort, von den anderen sofort abzulegen. Sie werden bis zur endgültigen Bestimmung neuer Formen durch einfache, behelfsmäßige Abzeichen ersetzt (s. Ziffern 3 bis 5).

In gleicher Weise werden die Schulterklappen der Unteroffiziere und Mannschaften abgelegt, sobald vom Kriegsministerium andere Abzeichen zur Kennzeichnung des Truppenteils eingeführt und beschafft sind. Diese Kennzeichnung gehört unerlässlich zur Uniform.

2. Im Felde (Grenzschutz) können die alten Abzeichen zunächst behelfsmäßig aufgetragen werden. Die neuen Abzeichen nach Ziffer 3 und 4 dürfen nicht ausgeschlossen werden.

3. Als behelfsmäßige Abzeichen legen die Offiziere und Unteroffiziere am linken Rock-, Blusen- und Mantelärmel dunkelblaue Tuchstreifen an, die den Dienstgrad erkennen lassen.

4 Form der Ärmelstreifen:

(Volgt de beschrijving van de streepen voor de verschillende rangen van onderofficieren, subalterne, hoofd- en opperofficieren en (militaire) ambtenaren, welke beschrijving wij meenen te mogen achterwege laten. Red.)

5. Zur Kenntlichmachung des Truppenteils werden von den Offizieren und oberen Beamten die alten Nummern der Achselstücke auf dem untersten Ärmelstreifen getragen. Generale tragen ausserdem ihre besondere Uniform.

6. Im eigenen Standort wird ausser Dienst keine Waffe getragen. Ebenso wenig auf Urlaubsreisen und im Urlaub.

Im Felde, bei dienstlichem Aufenthalt ausserhalb des Standorts, während des Dienstes im Standort und auf dem Wege zum und vom Dienst ist die Seitenwaffe zu tragen.

Schuszwaffen dürfen im Standort nur aus dienstlichem Anlass auf besonderen Befehl getragen werden.

7. Die Seitenwaffe des ganzen Heeres ist gleichmässig für Offiziere, Unteroffiziere, Soldaten und Beamte das kurze Infanterie-seitengewehr, Übergesnallt am Koppel bezw. Feldkoppel.

Im eigenen Standort tritt diese Waffe sofort an die Stelle aller älteren. Wer über 25 Jahre aktiv gedient hat, darf seine bisherige Seitenwaffe am alten Koppel als Ehrenwaffe weitertragen. Verliehene Ehrendegen dürfen weitergetragen werden.

8. Alle Heeresangehörigen dürfen mit Zustimmung ihrer Vorgesetzten ausser Dienst, die in Geschäftszimmern tätigen auch im Dienst bürgerliche Kleidung auf eigene Kosten tragen. Unzulässig ist, eine Mischung von Uniform und bürgerlichen Bekleidungs-

stücken ausserhalb geschlossener, nicht öffentlicher Räume zu tragen. Entlassene stehen ausserhalb dieses Verbotes.

9. Am Besatzstreifen der Mütze wird die Kokarde in Landesfarben getragen. Die bisher Offizieren und Portepéeunteroffizieren vorbehaltenen Formen der Kokarden dürfen von allen Heeresangehörigen getragen werden, ebenso Schirme an den Mützen.

10. Friedensorden werden im Dienst zur Uniform nicht getragen. Im Kriege erworbene Orden und Ehrenzeichen, ferner Rettungsmedaillen, Dienstehrenzeichen und besonders erworbene Dienstauszeichnungen, wie Verwundetenabzeichen, Fliegerabzeichen und andere dürfen in und ausser Dienst getragen werden.

Alle besonderen Paradeuniformstücke, wie Haarbüschel, Schabraken usw. fallen weg. Über ihre Verwertung folgen Bestimmungen. Bis dahin sind sie sorgfältig aufzubewahren.

11. Für besondere örtliche Wehren, freiwillige Formationen, Wachleute usw. können besondere Bestimmungen getroffen werden.

12. Ausführungs-Bestimmungen folgen vorläufig nicht.

Berlin, den 19. Januar 1919.

Die Reichsregierung.
Ebert. Noske.

Der Kriegsminister.
Reinhardt.

Der Unterstaatssekretär.
Göhre.

Zentralrat der Arbeiter- und Soldatenräte der deutschen
sozialistischen Republik.

Max Cohen.

Hermann Müller.

III. Vorläufige Bestimmungen über den militärischen Grusz im Friedensheer.

— Für mobile Formationen bleiben besondere Regelungen vorbehalten. —

1. Der militärische Grusz soll kein Zeichen des Zwanges und der Unterwürfigkeit sein, sondern der Ausdruck der Kameradschaft. Die weiteste freiwillige Ausbreitung der Gruszsitte wird ein schönes Zeichen der Kameradschaft im republikanischen Heere sein.

2. Einen einseitigen Gruszwang des Untergebenen gegenüber dem Vorgesetzten gibt es nicht mehr. Dagegen besteht für beide die Pflicht, sich gegenseitig zu grüßen, wobei der Jüngere und im Dienstgrad Niedere dem Älteren zuvorkommen musz. Die Gruszpflicht ruht im Weichbild grösserer Städte, in belebten öffentlichen

Räumlichkeiten, wie innerhalb aller Menschenansammlungen. Näheres ist von den örtlichen Dienststellen zu regeln.

Für Entlassene, die am Fehlen der Schulterklappen oder Regimentsabzeichen zu erkennen sind, fällt die Gruszpflicht weg.

3. Der Grusz wird beim Anzug ohne Gewehr und mit der Kopfbedeckung von allen Heeresangehörigen dadurch erwiesen, dasz sie sich ansehen und die rechte Hand an die Kopfbedeckung legen und dabei eine gute männliche Haltung einnehmen. Die anderen Formen des Einzelgruzses mit Kopfbedeckung und ohne Gewehr, das Frontmachen, Stillstehen und Vorbeigehen in gerader Haltung sind abgeschafft.

Berlin, den 19. Januar 1919.

Die Reichsregierung.
Ebert. Noske.

Der Kriegsminister.
Reinhardt.

Der Unterstaatssekretär.
Göhre.

Zentralrat der Arbeiter- und Soldatenräte der deutschen
sozialistischen Republik.

Max Cohen.

Hermann Müller.

Berlin, den 23. Januar 1919.

Vorstehende Bestimmungen über Regelung der Kommandogewalt und militärischen Grusz gelten sinngemäsz auch für die Marine. Die besonderen Bestimmungen für die Marine, auch hinsichtlich der Bekleidung, werden in den nächsten Tagen herausgegeben. Bis zu deren Erlasz sind Änderungen hinsichtlich der Bekleidung nicht vorzunehmen.

Die Reichsregierung.
Ebert. Scheidemann. Noske.

In vertretung
des Staatssekretärs des Reichs-Marine-Amts
Rogge.

Der Regierungs-
bevollmächtigte
Giebel.

Zentralrat der Arbeiter- und Soldatenräte der deutschen
sozialistischen Republik.

Leinert. Max Cohen. Pfaff.

Vorläufige Regelung der Kommandogewalt und Stellung der Soldatenräte in der Marine in Frieden.

— Im Anschlusz an den Erlassz von 23 Januar 1919. —

Berlin, den 16. Februar 1919.

Da sich die Herausgabe der in Aussicht gestellten, besonderen Bestimmungen für die Marine auch hinsichtlich der Bekleidung verzögert, wird die sinngemäße Übertragung der für das Heer erlassenen Vorschriften auf die Marine wie folgt erläutert:

1. Die beim Heere dem Kriegsminister übertragene Gerechsamkeit übt bei der Marine der unter dem Reichswehrminister zur Führung der Geschäfte des Reichs-Marine-Amtes von der Reichsregierung eingesetzte Flaggoffizier aus.

2. Einem Generalkommando entspricht das Kommando einer Marinestation.

3. Soldatenräte sind zu wählen bei den Stationskommandos, den aus mehreren Formationen bestehenden Garnisonen, bei Schiffen I. bis V. Klasse, Flottillen von kleineren Schiffen und bei den selbständigen Marineteilen (Divisionen oder selbständigen Abteilungen und Bataillonen).

4. Stationssoldatenräte sind aus den dem Stationskommando unterstellten Schiffen und Marineteilen zu wählen. Ein gleichartiger Soldatenrat ist bei Schiffsverbänden zu wählen, die keinem Stationskommando unterstehen.

5. Über die Gebühnisse der Soldatenräte ergeht besondere Verordnung.

Der Reichswehrminister.
Noske.

Reichs-Marine-Amt.
Rogge.

Krijgsraad te 's-Hertogenbosch.

Tot president-plaatsvervanger van den krijgsraad te 's-Hertogenbosch is bij Koninklijk besluit van 5 Juni 1919 No. 45 benoemd Mr. J. S. Loke, ambtenaar van het openbaar ministerie bij de kantongerechten in het arrondissement 's-Hertogenbosch, ter standplaats 's-Hertogenbosch, zulks ter vervanging van Mr. H. H. A. Sluis, wien als zoodanig eervol ontslag is verleend.

BOEKAANKONDIGING.

De wet op de voorwaardelijke veroordeeling door Mr. G. T. J. de Jongh, P. Noordhof, Groningen 1919, Prijs f 2.25, geb. f 2.75. 2e druk.

Slechts enkele jaren na het verschijnen van den eersten druk hebben schrijver en uitgever van bovenvermeld werk daarvan een tweeden druk in het licht gegeven; wij meenen daarin een bewijs te mogen zien, dat het werk in een bepaalde behoefte voorziet en zijn weg gevonden heeft. Dit laatste mocht trouwens worden verwacht, waar de schrijver bekend is als iemand, die volkomen vertrouwd is met alles wat betrekking heeft op de reclasseering, het instituut dat in zulk een nauw verband staat met de voorwaardelijke veroordeeling.

Voor Mr. de Jongh, die de invoering van de voorwaardelijke veroordeeling met groote blijdschap begroette, men leze slechts de inleiding van het werk, moet het wel een groote teleurstelling zijn, dat hij in zijn woord vooraf bij den tweeden druk moest schrijven: „Na een ervaring van enkele jaren kunnen wij gerust zeggen, dat de „toepassing van deze wet ons bitter is tegengevallen.

„Voor een deel is dit te wijten aan de gebrekkige processueele regeling van het instituut, voor een deel aan onbekendheid van de „rechterlijke macht en de balie met de beginselen onzer nog jeugdige reclasseeringswetenschap. De gebrekkige kennis van de per„soonlijkheid van den dader en de onwetendheid omtrent de mid„delen, die er toe kunnen leiden om den misdadiger op het rechte pad „terug te voeren, zijn voorloopig twee groote hinderpalen om het „doel te bereiken, dat de wetgever zich voor oogen heeft gesteld.”

Met voordacht brengen wij deze woorden, waarin enkele oorzaken worden aangegeven, welke een ongunstigen invloed hebben op de toepassing van de voorwaardelijke veroordeeling, naar voren. Zij, die geroepen zijn haar toe te passen, kunnen daarmede wellicht hun voordeel doen; zij zullen kunnen trachten die verkeerde oorzaken zooveel mogelijk weg te nemen. De kennisneming van het werk van Mr. de Jongh kan hun daarbij van veel nut zijn.

Toen de eerste druk verscheen, is daaraan van militair-rechterlijke zijde wellicht niet die aandacht geschonken, welke het boek verdiende, omdat de voorwaardelijke veroordeeling, ten aanzien van straffen door den militairen rechter opgelegd, voorloopig buiten toepassing bleef. Het boek had voor de militair-rechterlijke macht niet een dadelijk belang. Door de wet van 20 April 1918 S. 255 is daarin verandering gekomen; sedert ongeveer een jaar vindt het nieuwe instituut ook in het militaire strafrecht toepassing. Hun, die destijds

verzuimden het boek te lezen, raden wij aan zulks alsnog te doen, de kennismaking zal naar onze meening een aangename zijn.

Deze tweede druk verschilt slechts weinig van den eerste. Aan den tekst is een enkel aan de praktijk ontleend voorbeeld toegevoegd, terwijl ook op een enkele in de praktijk gebleken leemte de aandacht gevestigd wordt. De lijst van reclasseeringsinstellingen met adressen is vervallen in verband met de omstandigheid dat van regeeringswege lijsten met de adressen der reclasseeringsinstellingen zijn gepubliceerd; eveneens zijn de toelichtingen op de verschillende algemeene maatregelen van bestuur vervallen, omdat hun inhoud aan duidelijkheid niet te wenschen overlaat.

Wij meenen hiermede te kunnen volstaan en verwijzen overigens naar de aankondiging van den eersten druk, voorkomende op blz. 483 vlg. van deel XI. K.

De Schelde-beslommeringen door Mr. J. A. van Hamel.
Overdruk uit het Tijdschrift voor Geschiedenis, Land- en
Volkenkunde. P. Noordhoff, Groningen 1919.

Met een enkel woord vestigen wij gaarne de aandacht op deze brochure. Naar Schrijvers meening is de moeielijkheid van de Scheldekwestie deze: ten eerste, dat eene absoluut goede oplossing daarvoor praktisch niet is te geven; ten tweede, dat zij door een aantal uit de geschiedenis opgegroeide denkbeelden is omward. Elke vroegere regeling der Scheldekwestie is niet meer dan een proef, een poging, een gelegenheidsschikking geweest. Elke nieuwe zal dit blijven. Aan de hand van de historie laat Prof. van Hamel zien hoe deze kwestie een staatkundigen en een economischen kant heeft, waarna hij tot deze gevolgtrekkingen komt:

1o. dat van eenige beperking door Noord-Nederland van de Schelde als vreedzamen handelsweg, sinds langen tijd niet de geringste sprake meer is;

2o. dat sluiting van den Scheldeweg voor zeestrijdkrachten in oorlogstijd, voor het Nederlandsche Volk deze gewichtige nationale beteekenis heeft: het eigen land buiten het conflict der strijdkrachten te houden; en zeker bij onze natie nooit eenige andere aanbeveling heeft genoten dan van dit eigen belang; geenszins ten voordeele van de eene, of ten nadeele van de andere vreemde mogendheid.

Ten slotte stelt hij deze oplossing voor, dat een internationaal tractaat ons sluitingsrecht van den Scheldemond, dat tevens sluitingsplicht is, ter zijde stelt, doch alléén ten aanzien van die scheepsmachten, die in het belang van België en in overleg met België, naar Antwerpen opvaren willen; eene oplossing waarvan hij den ernst niet ontkent, omdat zij voor ons land de kans om, in geval België weer eens wordt aangerand, buiten den oorlog gelaten te worden belangrijk zal verminderen. K.

WETGEVING.

TWEEDE KAMER DER STATEN-GENERAAL.

ZITTING 1918—1919. — 305.

Nadere voorzieningen ter bestrijding van heling.

De openbare behandeling van dit ontwerp van wet in de Tweede Kamer der Staten-Generaal heeft plaats gehad in de vergaderingen van 6 en 7 Mei 1919. Aan de gehouden beraadslaging ontleenen wij het navolgende, terwijl wij voor de volledige besprekingen verwijzen naar de Handelingen der Staten-Generaal 1918—1919, II. blz. 2179 vlg.

Algemeene beschouwingen werden over het ontwerp niet gehouden.

Op art. 1 had de Commissie van Rapporteurs een amendement voorgesteld om de laatste alinea van art. 90bis te lezen als volgt: „Onder opkopen worden begrepen alle handelingen, hoe ook genaamd, waarmede kenlijk hetzelfde wordt beoogd”. De voorzitter van de C. v. R., de heer Visser van IJzendoorn, nam aanstoot aan het tweede lid van art. 90bis, ten eerste omdat de andere rechtshandelingen, welke onder opkopen worden begrepen, niet onder een anderen titel worden verricht, maar een anderen naam dragen, omdat de juridische benaming van die handelingen, welke onder opkopen worden begrepen, een andere is dan die van koopen of opkopen. In de tweede plaats, omdat het antwoord op de vraag of een handeling, hoe ook genaamd, onder opkopen zal zijn begrepen, afhangt van het doel, waarmede de handeling wordt verricht, van hetgeen met de handeling wordt beoogd.

De Minister van Justitie was bereid om het woord titel door een ander te vervangen, maar meende overigens zijne redactie te moeten handhaven. In tegenstelling met den heer Reijmer was hij van oordeel, dat het amendement een verzwakking van het ontwerp was, omdat daarmede minder zou worden getroffen. Voorts meende hij, dat door het gebruik van het woordje „beoogd” het bewijs werd verlangd van een oogmerk, het zwaarste bewijs dat in het Wetboek van Strafrecht gevraagd wordt. Bij gebruik van het woord „strekking” was dit niet het geval, want indien er alleen sprake is van strekking, is het voldoende, dat er een handeling gepleegd is, die het resultaat kan bereiken ook afgescheiden van het oogmerk, waarmede men die handeling gepleegd heeft. Het mocht den Minister evenwel niet gelukken de Kamer te overtuigen; met 44 tegen 28 stemmen werd het amendement van de C. v. R. aangenomen.

Vervolgens kwam in behandeling een door tien leden ondertee-kend amendement, met een eveneens door tien leden ondertee-kend subamendement om het eerste lid van art. 416 W. v. Sr. in dier voege te wijzigen, dat heling niet alleen met gevangenisstraf maar ook met geldboete gestraft zou kunnen worden en tevens de wer-king van het artikel uit te breiden. De Minister van Justitie had er geen bezwaar tegen de voorgestelde wijzigingen over te nemen, wanneer daartegen uit de Kamer geen bezwaren werden inge-bracht, anders meende hij de beslissing aan de Kamer te moeten overlaten. In zijne bespreking van het amendement wees hij er op, dat, door het strafbaar stellen van doleuse heling met een hooge geldboete, inbreuk wordt gemaakt op het stelsel, dat in het Wet-boek van Strafrecht is gevolgd, zoodat de aanneming van het amen-dement na eenigen tijd een herziening van het straffenstelsel zal moeten ten gevolge hebben. Reeds had hij daaromtrent het Algemeen College van de Reclasseering geraadpleegd. Bij die herziening zal de vraag zijn te overwegen van cumulatie van gevangenisstraf en geldboete en van de mogelijkheid van directe executie van geldboete.

De minister nam ten slotte de amendementen over, zoodat het 1e lid van art. 416 zal luiden: Hij die opzettelijk eenig door misdrijf verkregen voorwerp koopt, huurt, inruilt, in pand neemt, als geschenk aanneemt of uit winstbejag verkoopt, verhuurt, verruilt, in pand geeft, vervoert, bewaart of verbergt, wordt als schuldig aan heling gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste drie jaren of geldboete van ten hoogste zes duizend gulden.

Als gevolg van het ter zake gepleegd overleg tusschen den Mi-nister van Justitie en de Commissie van Rapporteurs en in verband met de wijziging van art. 416 W. v. Sr. zal het nieuwe artikel 417bis als volgt luiden: „Hij, die eenig voorwerp koopt, huurt, inruilt, in „pand neemt, als geschenk aanneemt of uit winstbejag verkoopt, ver-„huurt, verruilt, in pand geeft, vervoert, bewaart of verbergt, wordt, „indien aan zijne schuld te wijten is, dat zijne handeling een door „misdrijf verkregen voorwerp betreft, gestraft met gevangenisstraf „of hechtenis van ten hoogste een jaar of geldboete van ten hoogste „zes duizend gulden.

„Dezelfde straf wordt opgelegd aan hem die uit de opbrengst van „eenig voorwerp voordeel trekt, indien aan zijne schuld te wijten is, „dat zijne handeling een door misdrijf verkregen voorwerp betreft.”

De heer Van Schaik ontwikkelde tegen het artikel eenige bezwa-ren. Naar zijne meening zouden tengevolge van de nieuwe redactie een aantal helers buiten schot blijven. Hij had het oog op de gevallen van „dolus eventualis”, welke niet onder art. 417bis gebracht zou-den kunnen worden en, door de beperkte interpretatie van den Hoo-gen Raad van het „opzettelijk” in art. 416, evenmin onder laatst-genoemd artikel, hetwelk hij daarom gaarne zoodanig aangevuld had gezien, dat daaronder ook zouden vallen zij die vermoeden, dat het voorwerp afkomstig van misdrijf was. Voorts vond hij de nieuwe formulering weinig fraai en bepaald onjuist. Hij veronderstelde,

dat de woorden „aan zijn schuld te wijten is” waren ontleend aan de artikelen 307 en 308 van het Wetboek van Strafrecht, waar schuld beteekent „een laakbare handeling”, welke beteekenis echter voor art. 417bis niet bruikbaar is. De Minister van Justitie en de Voorzitter van de C. v. R. bestreden Mr. Van Schaik en betoogden o.a. dat de rechter een geval van dolus eventualis zou moeten brengen of onder art. 416 of onder art. 417bis en een tusschenweg niet mogelijk was. Het artikel is daarna zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

Een poging van de C. v. R. om in den aanhef van het nieuwe artikel 437 voor het woord „opkoper” in te voegen het woord „winkelhoudende” mislukte. Na bestrijding van het amendement door den Minister, die zich daarbij o.a. beriep op de hoofdcommissarissen van politie te Amsterdam en Rotterdam, werd het met slechts 4 stemmen vóór verworpen.

Meer succes hadden de heeren Kleerekooper en Ossendorp met hunne amendementen om in art. 437bis, sub 1o., in plaats van „zes-tien jaren” te lezen „achttien jaren” en om de woorden „en handelt zonder schriftelijke machtiging van zijn wettigen vertegenwoordiger in burgerlijke zaken of van dengene bij wien het in dienstbetrekking is” te doen vervallen. De Minister liet de beslissing over aan de Kamer, die beide amendementen aannam. Daarentegen verwierp zij een amendement van den heer Van Rappard, hetwelk bedoelde de feiten strafbaar gesteld in art. 437bis uit het derde boek over te brengen naar het tweede boek van het W. v. Sr. en dus als misdrijven in plaats van als overtredingen te beschouwen. Bij de verdediging van het amendement beriep de heer Van Rappard er zich op, dat het in vele helingzaken wenschelijk is, dat een nauwkeurig onderzoek plaats heeft, voordat de zaak op de terechtzitting wordt behandeld; de kantonrechter, die zoo vele zaken te behandelen heeft kan naar zijne meening niet voldoende aandacht aan belangrijke zaken schenken. De Minister van Justitie, daarbij door anderen gesteund, weersprak deze meening en wees bovendien op het gevaar van mogelijke onvoorziene gevolgen, wanneer als overtreding geredigeerde strafbare feiten plotseling tot misdrijven worden verklaard.

De voorgestelde wijziging van art. 637 B. W. kon in de oogen van de heeren Visser van IJzendoorn en Dresselhuys geen genade vinden, met enkele anderen stemden zij tegen toen de wijziging op verzoek van eerstgenoemde in stemming gebracht werd. Mr. Visser van IJzendoorn noemde de bestaande regeling bevredigend en achtte de wijziging van groote beteekenis, omdat men bij het koopen van hetgeen men noodig heeft in het algemeen aangewezen is op winkels. Er zijn winkels in ongeregelde goederen, die men als zoodanig kan herkennen, maar er zijn er ook vele, waarbij dat niet het geval is en men weet niet of men in die winkels gevaar loopt gestolen goederen te koopen. De winkels in ongeregelde goederen vervullen een nuttige rol; maakt men het gevaarlijk in zoo'n winkel te koopen

dan ondervinden niet de winkeliers in de eerste plaats de nadeelen, maar de kleine lieden, die bij hen terecht moeten komen. Wil men in de registratie slagen, dan zal het zaak zijn de afgifte van de goederen te weigeren en deswege in rechte geroepen, zal men den verkoper in vrijwaring kunnen roepen. In vele gevallen zullen de proceskosten in verhouding tot den koopprijs zoo hoog zijn, dat men alleen een prodeaan kan aanraden een dergelijk proces te ondernemen. De nieuwe regeling keert tot een ouden toestand terug en doet daarmee een stap achteruit.

De Minister van Justitie achtte de voorgestelde wijziging juistere dan de bestaande regeling. Het belang van het handelsverkeer eischt wel, dat men van een koopman, die gewoon is in zekere goederen handel te drijven, zonder risico kan koopen, maar het is een algemeen belang, dat het handelsverkeer in gestolen goederen wordt bemoeilijkt. Volgens den Minister wilde de heer Visser van IJzendoorn de bescherming van den koper in stand houden, maar die bescherming kan alleen gelden voor iemand die gestolen goed koopt, want anderen hebben die bescherming niet noodig. Men zal in den vervolge eenigszins meer beducht zijn dan nu om goederen te koopen, waarvan men vreezen kan dat ze gestolen zijn. Ook juridisch achtte de Minister het voorgestelde juistere en in verband daarmee zou hij eigenlijk hebben moeten voorstellen om in art. 637 B. W. ook de woorden „jaar- of andere markt of openbare veiling” te schrappen, maar hij had er van afgezien, omdat het zeer moeilijk is op die plaatsen maatregelen van voorzorg te nemen. Zooals de toestand thans is heeft de eigenaar wier iets ontstolen is wel het recht om het goed terug te vorderen, maar moet hij daarvoor den koopprijs betalen, terwijl het toch billijk is, dat hij het goed ongeschonden terugkrijgt; volgens de nieuwe regeling behoeft hij den koopprijs niet te betalen, maar wordt die prijs betaald door iemand, die, wellicht wetende, dat het goed gestolen was, althans gestolen goed voorhanden hebbende, aan een ander verkocht en teruggaande ten slotte door hem die het goed aan den eigenaar heeft ontstolen.

Mr. Dresselhuys betoogde, dat de bestaande regeling in alle landen bestaat, omdat de rechtszekerheid eischt, dat men beschermd wordt tegen afnemings van zijn goed, waaraan men te goeder trouw en op eerlijke wijze gekomen is. Hij meende, dat de Minister het er op toelagde allen opkoopters het leven onmogelijk te maken, terwijl toch het beroep van opkoper op zich zelf geen afkeurenswaardig beroep is. Door deze bestrijding van de heling wordt het rechtsverkeer in hooge mate aangetast en bemoeilijkt. Naar de meening van Mr. Dresselhuys zal de Minister het omgekeerde bereiken van wat hij wenscht, in plaats van de heling te bestrijden zal hij haar, of liever het misdrijf versterken. De Minister treft den heler maar beschermt den dief, omdat degeen, die het goed in handen heeft en het zal moeten afgeven zonder vergoeding, terwijl hij toch kan bewijzen te goeder trouw het gestolene te hebben gekocht, geen aangifte zal doen en de politie dus niet op het spoor zal helpen. De Minister was

van oordeel, dat men over dit bezwaar moest heenstappen, wanneer men de zoo hoog noodige krachtdadige bestrijding van de heling wenscht.

Het ontwerp van wet is ten slotte door de Kamer zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

EERSTE KAMER DER STATEN-GENERAAL.

ZITTING 1918—1919.

Eindverslag van de Commissie van Rapporteurs over het ontwerp van wet houdende nadere voorzieningen ter bestrijding van heling. (305).

Het afdeelingsonderzoek van dit wetsontwerp heeft aanleiding gegeven tot de opmerking, dat door verhooging van den leeftijd van 16 op 18 jaar in artikel 437*bis* sub 1, het woord „kind” vreemd aandoet, daar iemand van dien leeftijd geen kind meer is.

Voorts meende men, dat het bezwaar kan opleveren, dat aan zeer kleine handelaren, b.v. in lompen en beenderen, verboden wordt van kinderen te koopen. In de groote steden zijn het juist kinderen die deze zaken verkoopen en zullen deze opkoopters zwaar getroffen worden. Men meende echter, dat de mogelijkheid is opengelaten bij de uitvoering van de wet aan dergelijke opkoopters toe te staan ook van kinderen te koopen.

Tegen het openen van deze mogelijkheid werd echter door andere leden met kracht opgekomen, omdat zulks aanleiding zou kunnen geven kinderen in allerlei helingszaken te betrekken.

Ten slotte werd opgemerkt, dat het begrip „schuld” in dit wetsontwerp een andere beteekenis heeft dan daaraan in gewone gevallen gegeven wordt.

Aldus vastgesteld door de Commissie van Rapporteurs den 4den Juni 1919.

DE WAAL MALEFIJT.
 VAN HOLTHE TOT ECHTEN.
 VAN DER FELTZ.
 VAN LANSCHOT.
 DIEPEN.

In hare vergadering van 6 Juni 1919 heeft de Eerste Kamer der Staten-Generaal het ontwerp in openbare behandeling genomen. (Handelingen 1918—1919. — I blz. 532).

De beraadslaging wordt geopend.

De heer HEEMSKERK, Minister van Justitie: Mijnheer de Voorzitter! De eerste opmerking, die in het Eindverslag is gemaakt, is deze: „dat door verhooging van den leeftijd van 16 op 18 jaar in artikel 437*bis* sub 1, het woord „kind” vreemd aandoet, daar iemand van dien leeftijd geen kind meer is.”

Mijnheer de Voorzitter! Bij amendement van de heeren Kleerekoper en Ossendorp is de leeftijd van 16 jaar veranderd in 18 jaar, en ik beken, dat ik het toen niet noodig gevonden heb, om te zeggen, dat men niet meer moest spreken van „kind”, maar van „persoon”, of „jeugdige persoon”, maar ik vlei mij, dat het behoud van dat woord niet tot bezwaren aanleiding zal geven. Overigens ben ik niet overtuigd, dat iemand beneden 18 jaar niet wel een kind kan worden genoemd.

„Voorts meende men, dat het bezwaar kan opleveren, dat aan zeer kleine handelaren, b.v. in lompen en beenderen, verboden wordt van kinderen te koopen. In de groote steden zijn het juist kinderen die deze zaken verkoopen en zullen deze opkoopters zwaar getroffen worden.”

Mijnheer de Voorzitter! Dat kan misschien een bezwaar veroorzaken, maar de wet wil dat zoo, en die wil van den wetgever is nog scherper uitgedrukt door de aanneming van de beide amendementen van de heeren Kleerekoper en Ossendorp, waartegen ik geen bezwaar heb gemaakt. Nu zal men moeilijk voor handelaren in lompen een uitzondering kunnen maken, immers dezen hebben bij uitstek gelegenheid om gestolen goed te koopen.

Verder lees ik met eenige verwondering:

„Men meende echter, dat de mogelijkheid is opengelaten bij de uitvoering van de wet aan dergelijke opkoopters toe te staan ook van kinderen te koopen.”

Neen, Mijnheer de Voorzitter, dat is niet de bedoeling, en ik geloof ook niet, dat het in de wet staat.

„Ten slotte werd opgemerkt, dat het begrip „schuld” in dit wetsontwerp een andere beteekenis heeft dan daaraan in gewone gevallen gegeven wordt.”

Tegen deze stelling moet ik met den meesten ernst en den meesten nadruk opkomen, ik acht ze te eenenmale onjuist. Er staat in artikel 4 van het wetsontwerp:

„Art. 417*bis*: Hij, die eenig voorwerp koopt, huurt, inruilt, in pand neemt, als geschenk aanneemt of uit winstbejag verkoopt, verhuurt, verruilt, in pand geeft, vervoert, bewaart of verbergt, wordt, indien aan zijne schuld te wijten is, dat zijne handeling een door misdrijf verkregen voorwerp betreft, gestraft enz.”

Nu lees ik in een artikel in het *Weekblad van het Recht*, dat de schuld nu niet alleen zou moeten betreffen dat men, koopende, zich

omtrent de misdadige herkomst niet bekommerd heeft, maar dat er ook schuld moest zijn met betrekking tot het door misdrijf verkrijgen.

Mijnheer de Voorzitter! Ik vraag mij met verbazing af hoe het mogelijk is, dat een zoo bekwaam rechtsgeleerde als de schrijver van dat artikel, dat heeft kunnen schrijven. Indien men zegt, dat het culpose delict er is wanneer iemand koopt onder zoodanige omstandigheden dat het aan zijn schuld te wijten is, dat zijn koop een door misdrijf verkregen voorwerp betreft, waar staat dan te lezen dat het aan zijn schuld te wijten moet zijn, dat het voorwerp door misdrijf verkregen is? Er wordt integendeel juist onderscheiden tusschen de vraag of het door misdrijf verkregen zijn van het voorwerp aan de schuld van den koper te wijten is, of dat het aan zijn schuld is te wijten, dat zijn koop een door misdrijf verkregen voorwerp betreft. De schuld is hierin gelegen, dat hij niet gezorgd heeft, dat hij gestolen goed niet kocht. Daarin zit zijn schuld, en juist om dat te doen uitkomen is met zorg dat woord gekozen: dat aan zijn schuld te wijten is, dat zijn handeling (zijn koop) een door misdrijf verkregen voorwerp betreft.

Ik moet dus met nadruk protesteeren tegen de naar mijn stellige overtuiging volkomen onjuiste stelling, dat hier aan het bescrijpt schuld een andere beteekenis gehecht wordt dan gewoonlijk.

De heer KAPPEYNE VAN DE COPPELLO: Mijnheer de Voorzitter! Ik moet tot mijn leedwezen nog een oogenblik de aandacht der Kamer vragen naar aanleiding van een adres van de Vereeniging voor den Effectenhandel, dat deze Kamer te elfder ure heeft bereikt: ik weet niet of het Zijn Excellentie mogelijk is geweest van dit adres kennis te nemen.

Dat request is gedateerd 2 Juni 1919; het is dus waarschijnlijk pas in handen gekomen van de leden nadat het afdeelvingsverslag was vastgesteld. Dat adres wijst op een leemte, die hier aangeduid moet worden; het betoogt, m.i. te recht, dat het niet is in te zien waarom hij, wiens verloren of ontvreemde effecten door den houder zijn gekocht op een markt of openbare veiling, deze niet van dien houder moet kunnen terugvorderen dan tegen vergoeding van den door dien houder besteden kooprijks, terwijl hij, wiens verloren of ontvreemde effecten door den houder zijn gekocht op een effectenbeurs, ze van dien houder zonder eenige vergoeding moet kunnen terugvorderen. En dan vervolgt het adres met het betoog, dat er alle reden bestaat, aankopen ten effectenbeurse op één lijn te stellen met aankopen van andere goederen op een markt of veiling. Ook deze opmerking lijkt mij juist. Het bestuur van de genoemde vereeniging wijst hier op de quaestie, of de effectenbeurs is te beschouwen als een markt. De beantwoording van die vraag in den zin, zooals de vereeniging blijkbaar wenscht, is door haar zelf zeer bemoeilijkt, doordien haar beurs wordt gehouden in een sociëteitslokaal, zoodat het

m. i. zeer moeilijk is, de beurs van de Vereeniging voor den Effectenhandel, waar de handel in fondsen in Amsterdam pleegt te geschieden, te beschouwen als een markt. Maar dan is ook het geopperde bezwaar alleszins gegrond. Juist zal wel wezen, wat het bestuur zegt, dat Zijn Excellentie expresselijk bij de Memorie van Antwoord in het midden heeft gelaten of de effectenbeurs is te beschouwen als een openbare veiling of een markt. Nu wordt gevraagd, dat deze Vergadering de voorgestelde wijziging geen wet zal doen worden. Ik vind daarvoor geen de minste aanleiding. Het bezwaar van de vereeniging zal mij niet weerhouden mijn stem te geven aan het wetsontwerp, omdat dit in ander opzicht een zoo hoognoodige voorziening brengt, maar ik zou van den Minister willen vragen de toezegging, dat hij de bezwaren, die hij nu nog niet kent, dus waarover ik zelfs zijn meening niet vraag, wil overwegen, en dat hij, wanneer hij mocht komen tot het resultaat, dat er inderdaad schuilt een fout of een leemte in de wet, niet zal aarzelen zoo spoedig mogelijk bij novelle die fout te verbeteren.

De heer HEEMSKERK, Minister van Justitie: Mijnheer de Voorzitter! Bij de behandeling van het wetsontwerp in de Tweede Kamer heb ik er over gedacht of het nog noodig was iets voor te schrijven ten aanzien van de effectenbeurzen. Ik ben geneigd te meenen, dat een effectenbeurs van de Vereeniging voor den Effectenhandel niet is een markt. Het is mij toen voorgekomen, dat een nadere voorziening niet noodig was, omdat de practijk van den effectenhandel zich wel zou redden ten gevolge van het recht van regres, ingeval men bleek een gestolen effect gekocht te hebben, welk recht van regres geregeld is in de verschillende reglementen voor den effectenhandel van Amsterdam, Rotterdam en de provincie. Het is mogelijk, dat zal blijken, dat eenige inconvenienten ontstaan, hoewel ik het hoogst onwaarschijnlijk acht, door de omstandigheid dat een effectenbeurs niet als een markt kan worden beschouwd. Dan zal ik natuurlijk te zijner tijd gaarne overwegen of het noodig is een aanvullende bepaling daaromtrent voor te stellen.

Ik wil daaraan evenwel een kleine opmerking toevoegen. Het publiek verlangt niet ten onrechte een zekere toeschietelijkheid van Ministers in den omgang met het publiek, maar velen in het publiek weten toch inderdaad niet, hoe zij zich tegenover Ministers moeten gedragen. Ik verneem nu, dat hier ter elfder ure een request over dit punt is ingekomen, en waarin verzocht wordt dit wetsontwerp te verwerpen. Toen deze zaak bij de Tweede Kamer aanhangig was, had die vereeniging amper gelegenheid om met den Minister te overleggen. Zij komt nu op het laatste oogenblik, zonder het den Minister tijdig mede te deelen, met een request aan de Eerste Kamer, het is toch inderdaad wenschelijk, dat, terwijl men zeer veel belang stelt in de gedragingen van Ministers, men in Nederland ook eens nagaat hoe men eigenlijk met Ministers moet omgaan.

De heer KAPPEYNE VAN DE COPPELLO: Mijnheer de President! De laatste opmerking van den Minister sloeg natuurlijk niet op mij, want ik geloof precies te weten hoe men met Ministers, althans met den geachten vorigen spreker, moet omgaan.

Inderdaad is het request van de Vereeniging voor den Effectenhandel ter elfder, zoo niet ter twaalfder, ure ingediend. Ik geef volkomen toe, dat de wijze, waarop dit is geschied, niet getuigt van deferentie tegenover Zijn Excellentie, een fout van de vereeniging, waarop zij zeker dient gewezen te worden.

Maar zelfs een onhoffelijke vereeniging kan de Eerste Kamer wijzen op een wetsontwerp en dan is de Eerste Kamer door de onhoffelijkheid van de adressant niet ontslagen van den plicht, op die mogelijke fout de aandacht van de Regeering te vestigen. Ik ben evenwel volkomen tevreden met de verklaring van den Minister, dat, wanneer mocht blijken, dat aan dit wetsontwerp de fout kleeft, waarop het request wijst, deze novelle bij zal worden verbeterd.

De heer HEEMSKERK, Minister van Justitie: Mijnheer de Voorzitter! Ik heb het zoeven niet noodig geacht uitdrukkelijk te zeggen dat onder degenen, die wel eens mogen nadenken over de vraag, hoe zij met Ministers moeten omgaan, niet de geachte afgevaardigde is begrepen. De geachte afgevaardigde kan met iedereen omgaan.

De beraadslaging wordt gesloten en het ontwerp van wet zonder hoofdelijk stemming aangenomen;

Het ontwerp is als Wet van 7 Juni 1919 opgenomen in Staatsblad No. 311 (uitgegeven 17 Juni 1919).

TWEEDE KAMER DER STATEN-GENERAAL.

ZITTING 1918—1919. — 291.

Wijziging van de Landstormwet.

In de vergadering van 11 Juni 1919 heeft de Tweede Kamer der Staten-Generaal bovenvermeld ontwerp van wet in openbare behandeling genomen. (Handelingen 1918—1919. — II blz. 2571).

De algemeene beraadslaging wordt geopend.

De heer DUYMAER VAN TWIST: Mijnheer de Voorzitter! Met de strekking van dit wetsontwerp kan ik mij wel vereenigen. De Landstormwet zal naar luid van dit voorstel op enkele punten gewijzigd worden. De voornaamste wijziging bedoelt, voor den vrijwilligen landstorm de beperking van zijn bestaan weg te nemen tot den tijd

van oorlog, oorlogsgevaar en andere buitengewone omstandigheden. Daarin ligt perspectief voor de toekomst.

De vrijwillige landstorm zal een der hoeksteen moeten worden voor onze toekomstige legerorganisatie. Door dit instituut zal het mogelijk worden dat de eerste oefentijd wordt verkort, en zoo niet geheel, dan toch voor een groot deel het kazernesysteem wordt losgelaten, en de weg tot een gewijzigde kaderopleiding gebaad wordt. Met dit wetsontwerp wordt echter slechts een bescheiden stap in de goede richting gedaan. Ik hoop dat de Regeering op dit voetspoor zal voortgaan, en na deze eenvoudige wijziging zal komen met een ingrijpende wijziging van de Landstormwet.

Aan dezen wensch voeg ik nog een anderen toe. Wat thans voorgesteld wordt, dient om uitbreiding van den vrijwilligen landstorm mogelijk te maken, maar daartoe moet de Regeering niet opzien tegen kosten. Want van hetgeen thans gezaaid wordt, zullen in de toekomst de vruchten geplukt worden.

Mijnheer de Voorzitter! Ik vraag van den Minister geen antwoord op mijn opmerkingen, alleen wensch ik mijn instemming te betuigen met dit ontwerp en daarbij den wensch te uiten, dat als de Regeering een nieuwe wijziging in de Landstormwet aanbrengt, die van meer ingrijpenden aard zal zijn.

De heer K. TER LAAN: Mijnheer de Voorzitter! Wat wij tot dit oogenblik van den vrijwilligen landstorm zagen was geen verheffend schouwspel; enkelen, die er anders over dachten, niet te na gesproken, was het in den regel bedoeld als middel, om op gemakkelijke wijze van den militairen dienst af te komen. Een beetje ernst, om werkelijk het land te dienen was, behalve bij die enkele uitzonderingen, niet aanwezig. En wanneer de heer Duymaer van Twist dit den hoeksteen noemt van onze toekomstige legerorganisatie, dan geloof ik, dat die geachte afgevaardigde een sterke fantasie heeft. Daarvan komt niets terecht, en wanneer de indruk van zekere November-gebeurtenissen nog wat verder achter den rug is, bloedt dit geheele zaakje vanzelf dood. Dat dit het begin zou zijn van een stelsel van korten oefentijd kan ik niet inzien, te meer, daar de Minister de proef met 6 maanden dienst reeds begonnen is, zonder dat thans de vrijwillige landstorm iets beteekent. En dat dit ook invloed zou hebben op afschaffing van de kazernerij is evenmin juist.

Wanneer wij democratisering van het leger willen en afschaffing van de kazerne, dan moeten wij daartoe in de Kamer besluiten, hetzij onder leiding van een Minister, die zelf dien kant op wil, hetzij door op zoek te gaan naar een bewindsman, die daarvoor te vinden is.

Of wij daarvoor dan ook den vrijwilligen landstorm kunnen gebruiken, is dan te zijner tijd nog te bepraten.

Hier geldt het echter niet anders als wat druktemakerij. Zoo is het ook door de Regeering opgevat, al heeft deze er dan ook een tintje van ernst aangegeven.

Nu ben ik geen bewonderaar van dit ontwerp, maar tegen die liefhebberij hebben wij sociaal-democraten op zich zelf geen bezwaar, zoolang het militarisme bestaat; degenen, die dit vrijwillig doen, gunnen wij dit genoeg.

Er is echter iets anders. Namelijk het optreden van de Regeering met de burgerwacht, haar optreden tegenover ambtenaren en buitengewone kommiezen, die sociaal-democraat zijn en dergelijke zaken, waarop bij verschillende gelegenheden door onze fractie is gewezen. Dit maakt, dat wij voorzichtig moeten zijn. Zoolang de Regeering optreedt tegen een bepaalde politieke partij, willen wij geen votum van vertrouwen uitspreken. Nu zullen wij over dit ontwerpje geen stemming vragen, maar wenschen wij toch geacht te worden er tegen te zijn.

De heer KRUYT: Mijnheer de Voorzitter! Ik kan zeer kort zijn. Mijsn inziens heeft dit ontwerp een nevenbedoeling, namelijk steun verleen en aan de burgerwacht. Ik behoef daarop nu niet verder in te gaan, want wat onlangs van onze zijde over die burgerwacht gezegd is, is op dit ontwerp evenzeer van toepassing. Ik wensch nog slechts te wijzen op het gevaar voor de kommiezen aan de grenzen, waarover wij van de regeeringstafel nog geen voldoende antwoord hebben gekregen. In het bijzonder wijs ik op het geval van Zevenaar, waarop ik hoop, dat binnenkort een antwoord van den Minister zal komen.

Wat mij betreft, zal ik over dit ontwerp geen stemming vragen. Het is mij voldoende, dat duidelijk is vastgesteld, dat wij er tegen zijn.

Ten slotte kan ik niet nalaten er mijn verbazing over uit te spreken, dat wij nu van den heer K. ter Laan weder een antimilitaristische zienswijze hebben te hooren gekregen. Het schijnt, dat er twee K. ter Laans zijn. De een, die nu eens pro-militair, voor legerversterking is, de ander, die het denkbeeld geen man en geen cent is toegedaan.

Wij voor ons staan op het consequente standpunt van geen man en geen cent, en dit is dan ook de reden, waarom wij ons met dit ontwerp niet kunnen vereenigen.

De heer ALTING VON GEUSAU, Minister van Oorlog: Mijnheer de Voorzitter! Ik heb met instemming gehoord de rede van den heer Duymaer van Twist en ik sluit mij in zooverre bij hem aan, dat ook hij in den vrijwilligen landstorm voor de ontwikkeling van het leger perspectief ziet.

Ik geloof inderdaad, dat wij in de toekomst, bij de nieuwere legerinrichting, waarbij een gedeelte van de oefeningen buiten de kazerne plaats vinden, in den vrijwilligen landstorm een belangrijk hulpmiddel hebben te zien.

De vrijwillige landstorm heeft tijdens de mobilisatie getoond verschillende elementen tot zich te trekken, die niet dienstplichtig wa-

ren en in zooverre is hetgeen de heer ter Laan zeide niet juist, dat de vrijwillige landstorm een gemakkelijk middel was, om van den militairen dienst af te komen. Bij den vrijwilligen landstorm werd geen mensch toegelaten, die dienstplichtig was en was men bij den vrijwilligen landstorm aangesloten, dan werd men, als men dienstplichtig werd, onmiddellijk ontslagen.

Ik geloof het hierbij te kunnen laten.

De heer K. TER LAAN: Mijnheer de Voorzitter! De Minister vergist zich wat dit laatste betreft.

Ik wil niet ontkennen dat degenen, die dienstplichtig werden, van den landstorm ontslagen werden, maar ik beweer, dat men voor het meerendeel bij den vrijwilligen landstorm ging, om aan den dienstplicht te ontkomen. Dat hebben zij zich zelf wijs gemaakt. Dat waren juist jongelui van 17, 18, 19 jaar, die hoopten dat, als zij bij den vrijwilligen landstorm gingen en hun tijd van dienen gekomen was, zij van den dienst af zouden zijn. Dat is hun door den neus geboord; het is in dezen oorlogstijd anders uitgekomen. Verschillende lieden, die op dit oogenblik bij den z.g. vrijwilligen landstorm aangesloten zijn, hebben het mij zelf verzekerd. Het is ook maar al te zeer aan iedereen bekend, dat het alleen te doen was om op gemakkelijke wijze te dienen.

Er kwam bij, sinds de Novemberdagen, dat men, evenals bij de burgerwacht, zich tegenover een bepaald deel der burgerij verdienstelijk wilde maken. Dat is ook een blauwe Maandag geweest en behoort nu al haast weer tot de geschiedenis. Maar dat zit er eigenlijk in en daarom zal onze fractie haar stem aan het wetsontwerp niet geven.

De Heer Kruyt zegt, dat ik een verschillende houding aanneem tegenover dit wetsontwerp en tegenover het zoeven afgedaan wetsontwerp. Ja, natuurlijk, het betreft geheel verschillende zaken. Zooeven gold het huisvaders, die moesten dienen, die opgeroepen waren door de Regeering en wien men het bestaan onmogelijk had gemaakt; personen, door de militairen van hun haardsteden en uit hun verdiensten gehaald, die de Kamer dankbaar zouden zijn, als zij de gelegenheid kregen nog eenige maanden in de kazerne te blijven.

Het vorig wetsontwerp heeft betrekking op menschen, die ongelukkig zijn, die opgeroepen zijn voor den militairen dienst, van wie er betrekkelijk weinig zouden willen, maar die niet eens mogen blijven; maar bij dit wetsontwerp gaat het om een stuk of wat lieden, voor het meerendeel jonge apen, wien het alleen te doen is om branie te maken. In dit wetsontwerp ziet de eene geachte afgevaardigde een hoeksteen voor de toekomst van het Nederlandsche leger en een andere afgevaardigde is zoo blind, dat hij zelfs het verschil niet ziet tusschen dit geval en het andere geval, waaraan toch zulk een ernstige kant is.

De algemeene beraadslaging wordt gesloten.

De artikelen, zoomede de beweegreden, worden achtereenvolgens zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

Het ontwerp van wet wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

EERSTE KAMER DER STATEN-GENERAAL.

ZITTING 1918—1919.

Blijkens het eindverslag van de Commissie van Rapporteurs over het ontwerp van wet tot wijziging van de Landstormwet, vastgesteld den 25sten Juni 1919, bestond tegen dit wetsontwerp geen bezwaar.

In hare vergadering van 26 Juni 1919 heeft de Eerste Kamer der Staten-Generaal het ontwerp in openbare behandeling genomen en het zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen (Handelingen 1918—1919. — I. blz. 562).

Het ontwerp is als Wet van 27 Juni 1919 opgenomen in Staatsblad No. 413 (uitgegeven 10 Juli 1919).

**In hoeverre heeft de militair-rechterlijke organisatie in
den mobilisatietijd voldaan?**

Prae-advies voor een te houden militairen juristendag

door

Mr. G. VAN SLOOTEN Azn.

President van den Krijgsraad

te

's-Gravenhage.

Men moet niet praten over dingen, waarvan men geen verstand heeft — dat leert men reeds als kind. Men moet niet schrijven over zaken, waarvan men niets weet — dat leeren sommigen in hun geheele leven niet. En toch kan men beter een jaar onzin praten dan een uur nonsens schrijven.

Meer heb ik niet noodig om de lezers van dit prae-advies, waaraan ik niet dan na aarzelen ben begonnen, te doen billijken, dat zij hierin niet zullen vinden een volledige beantwoording van de gestelde vraag. Ik ben anderhalf jaar lang president van den Krijgsraad te 's-Gravenhage. Daarover kan ik meepraten. Over al hetgeen nog verder onder het begrip der militairrechterlijke organisatie valt, heb ik te zwijgen. Daaromtrent heb ik nog te leeren. Dus, al hetgeen het Hoog Militair Gerechtshof aangaat, is voor mij afgesloten terrein. Ook de rechtspraak van den militairen rechter bij de marine is voor mij terra incognita; ik kan daarin niet als gids optreden. Daarom wordt door mij slechts gepoogd om een inleiding te geven voor de bespreking van de vraag ten aanzien van de militaire rechtspraak voor de landmacht en dan nog alléén in eerste instantie. Dat ik het, niettegenstaande deze beperkingen, toch de moeite waard geacht heb aan den arbeid te gaan, vindt zijn verklaring in mijn overtuiging, dat juist dit gedeelte van het onderwerp zal blijken het belangrijkste te zijn.

Het is toch bekend, dat ook in de gewone rechtspleging het strafproces in eerste instantie geldt als het belangrijkste; dat de goede organisatie van de gerechten van eerste kennisneming tegelijk de moeilijkste en meest ondankbare is geweest, terwijl de inrichting van de colleges voor hooger beroep en cassatie meestal zonder moeite en critiek verloopt. Het is tevens van algemeene bekendheid, dat niet het Hoog Militair Gerechtshof maar wel de krijgsraden het voorwerp van herhaalde min of meer onwelwillende oogenschouw waren. En wat betreft de organisatie van de rechtspleging bij de

marine, het komt mij voor, dat gedurende de mobilisatie van haar geen krachtproef is gevorderd als van de landkrijgsraden, en dat dus de beantwoording van de vraag ten *haren* opzichte niet van groot afzonderlijk belang kan zijn.

Rechterlijke organisatie is iets anders dan rechtspleging. In de stralsellooze militaire wetboeken komt dat niet voldoende uit. Voorschriften van rechtspleging en van rechterlijke organisatie staan daar naast en door elkaar. Het is niet de bedoeling geweest onze vraag uit te strekken over de eigenlijke rechtspleging, de vormelijke voorschriften gegeven ter bevordering van den goeden gang van het strafproces. Het te verkennen terrein zou dan veel te groot worden, het zou de geheele militaire strafvordering omvatten. Voor eene ééndagsche bespreking leent zich zulk een uitgebreid onderwerp niet. Bovendien moeten wij, voor 't geval dat een militaire juristendag later nog eens mocht samenkomen, iets te behandelen overhouden. De vraag is derhalve beperkt tot de samenstelling en inrichting van de krijgsraden en de personen, die in de voorbereiding en het ten einde voeren van het strafproces een rol hebben te spelen.

Wanneer men het arbeidsveld aldus begrensd heeft, en dan nog eens de vraag bekijkt: „heeft de organisatie voldaan?” dan moet men wel beseffen, dat het moeielijk is daarop een zuiver antwoord te geven. Met een organisatie beoogt men het bereiken van een zeker doel. En men zou zoo zeggen: wanneer dat doel bereikt is, dan hebben wij het bewijs, dat de organisatie voldoende was, in de hand. Doch dit is niet zoo. De rechterlijke organisatie is eene ordening van samenwerken niet van machines, maar van menschen. En ik behoef voor niemand, en stellig voor geen enkel militair, te betoogen, dat eene organisatie goed kan zijn, én toch niet zal leiden tot het beoogde resultaat, omdat de menschen in den greep dier organisatie niet deugen. Omgekeerd is het even waar, dat met een gebrekkige organisatie flinke mannen toch hun doel kunnen bereiken.

Eigenlijk zou men dus de voldoendheid van de militair-rechterlijke organisatie moeten abstraheeren van het door of met haar gedurende de mobilisatiejaren bereikte resultaat. Achter het vaststellen van dat resultaat zou altijd nog kunnen komen de vraag: zijn deze goede uitkomsten (want wij willen niet beginnen met iets slechts te veronderstellen) niet meer te danken aan de kunde, den ijver en de volharding van personen, dan aan de hechtheid van systemen?

Ik zal trachten ook op deze (en, wanneer zij zich mocht voordoen, ook op de omgekeerde) vraag te antwoorden, doch voorzie nu reeds, dat het dikwijls geraden zal zijn daarop niet in te gaan. Deze taak kan beter worden volbracht door het nageslacht, wanneer ons allen, die in het mobilisatietijdperk aan de militaire rechtspraak medewerkten, in onze laatste rustplaats geen lof of blaam meer raken zal. Het volledig antwoord zal er eerst dan zijn.

Welke is de militair-rechterlijke organisatie geweest gedurende den

tijd van Augustus 1914 tot begin 1919? Deze is wel de eerste vraag, die wij te beantwoorden hebben. Welke bijzondere maatregelen zijn er genomen, welke veranderingen aangebracht, welke voorzieningen getroffen?

Laten wij een oogenblik terugdenken aan de eerste weken van Augustus 1914 en de toen in vollen gang zijnde mobilisatie van ons leger. Er moest toen in zeer korten tijd zeer veel worden gedaan, en er moest ook heel veel worden ingehaald. Veel was vooruit goed geregeld, maar er waren ook verscheidene dingen, die nog niet behoorlijk voorzien waren. Daaronder bevond zich ook de militaire justitie in oorlogstijd.

Dit was natuurlijk op dat oogenblik niet verontrustend. Er was een militaire justitie in vreedetijd, zoo juist gereorganiseerd, zonder eenigen achterstand, en aan wie men voorloopig, of desnoods totdat over een paar weken of maanden de oorlog voorbij zou zijn, de rechtspraak over het gemobiliseerde leger wel kon laten. Er ontstonden wel eenige bezwaren, doch die wogen voorshands niet.

Maar toen de Regeering na eenige weken eens gelegenheid had om de militaire wetboeken in te zien, moet zij hebben ontwaard, dat nu er een formeele mobilisatie en de inrichting van een veldleger hadden plaats gehad, zich moeilijke vragen van rechterlijke organisatie zouden voordoen. En eenigen tijd later zal er, vooral aan het Departement van Oorlog, wel eenige twijfel aan den snellen afloop van het krijgsbedrijf zijn gerezen.

De moeilijkheden, op welke men stuiten moest, waren wel niet geheel nieuw, maar toch bestonden er geen zuivere precedentes. Gedurende een eeuw was de rust van den vrede in de militaire rechtspleging hier te lande slechts driemaal korten tijd verstoord. In 1815, in 1830 en in 1870.

Tijdens den Waterloo-veldtocht en het acute gedeelte van eertijdse belgische beroering zijn telkens krijgsraden te velde ingesteld. Aan de hand van mededeelingen, mij welwillend door mr. Rollin Couquerque verstrekt, kan ik daaromtrent berichten, dat reeds in April 1815 op advies van het Hoog Militair Gerechtshof een permanente krijgsraad te velde werd opgericht. Deze krijgsraad heeft de mobiele armee tot bij de Fransche grenzen gevolgd. Na de ontbinding van deze legermacht werd de krijgsraad te velde gedirigeerd op Bergen-op-Zoom, en aldaar heeft dit college zich tot Mei 1816 bezig gehouden met het afdoen der aanhangige zaken. Ongeveer op gelijke wijze is gehandeld in 1830. Er werden toen twee krijgsraden te velde ingesteld. Zij zetelden te Maastricht en te Antwerpen. Bij deze regelingen intusschen had men te doen met een zeer duidelijk geval van oorlog, waarvoor zekere bepaalde maatregelen door de wet waren voorgeschreven.

Anders was het in 1870. De Regeering wilde toen vooral niet den schijn op zich laden alsof zij bepaalde oorlogstoerustingën maakte. Hoewel er belangrijke troepenverplaatsingen naar de oostelijke pro-

vinciën werden uitgevoerd, mocht niemand spreken van een armée te velde of van een veldleger. Men sneed zich daardoor den weg tot de oprichting van krijgswaards te velde af.

Het gevolg was, dat te Vlissingen, Maastricht en Leeuwarden gebrek aan officieren bestond, zoodat er geen krijgswaards meer konden worden saamgesteld. Daarentegen was de krijgswaad te Arnhem overladen met werk en het dreigde daar met een goede rechtsbedeeling te zullen spaak loopen. Men bracht nu de zaken, die te Vlissingen en Maastricht aanhangig waren, naar den Bosch; verplaatste den krijgswaad te Leeuwarden naar Groningen; richtte te Zwolle en te Utrecht nieuwe krijgswaards op. Eerst vrij langen tijd na het sluiten van den vrede is aan dien buitengewonen toestand een einde gemaakt.

Wanneer nu en dan de organisatie van de militaire rechtspraak in latere jaren ter sprake kwam, heeft men, zoodat ik heb vernomen, zich voorgesteld, dat een toestand als in 1870 zich wel niet meer zou voordoen. Men was van meening, dat met de mobilisatie van het leger, ook met het enkele doel de neutraliteit te handhaven, de oorlogsorganisatie van de rechtspraak, d.w.z. de jurisdictie van de krijgswaards te velde, zou intreden. En de regelingen, ontworpen voor een rechtspraak in oorlogstijd, gingen uit van het denkbeeld, dat zulk een organisatie zou beginnen te werken op het oogenblik, dat er een veldleger zou zijn.

Het is intusschen anders uitgekomen. Bij de mobilisatie in 1914 is een deel van de strijdkrachten te land vereenigd tot een veldleger, dat ook officieel zoo en niet anders is genoemd. Maar de krijgswaards te velde zijn achterwege gebleven. De Regeering die, om redenen welke mij onbekend zijn, zulke college's liever nog niet had, is van oordeel geweest, dat in art. 243 van de Rechtspleging tweëerlei wordt voorgeschreven omtrent het tijdstip van benoeming der krijgswaards te velde, en wel *a.* de troepen te velde, *b.* deze troepen voor of bij het *openen van den veldtocht*. ¹⁾ Men meende op dien grond, dat een oorlogsorganisatie van leger en militaire rechtspraak niet behoefden samen te vallen, immers, dat het voor de mobiliseering van de laatste nog tijdig genoeg was, wanneer een bepaalde „veldtocht” werd ondernomen. Die meening vond nog steun in den text van art. 253, sprekende van „tijd van oorlog”, een uitdrukking veel ouder dan art. 87 van het W. v. S. en overigens zelfstandig te interpreteeren op grond van de restrictie van het daaropvolgende art. 91, en de geschiedenis van het amendement Rooseboom op art. 9 der Invoeringswet. En toen bij K. B. van 12 Augustus 1914, no. 50, aan den Opperbevelhebber was opgedragen telkens wanneer het noodig mocht zijn en de dienst zulks gedooft, een of meer krijgswaards te velde te bencemen, werd, o.a. door mr. Rollin Couquerque, ²⁾ gevraagd of **dit besluit niet wat te vroeg was genomen.**

1) Dit ontbrak nog in het Reglement van 1799, Afd. III, kap. 2, art. 6.

2) In een voordracht, opgenomen in M. R. T. X, 664.

Het schijnt wel alsof omtrent het „noodig zijn” van de krijgsraden te velde ook bij den Opperbevelhebber de meening vaststond, dat deze eerst dan zouden moeten optreden, wanneer het niet alleen voor den burger maar *zelfs* — met dit woord moge de vreemde tegenstelling voldoende worden aangeduid — voor den soldaat tijd van oorlog zou zijn geworden. Eerst in het begin van 1916 werden eenige gepensioneerde hoofdofficieren aangewezen als presidenten van eventuele krijgsraden te velde, met bepaling, dat zij voor de aanvaarding van hun ambt weer in actieven dienst zouden worden gesteld. Zoover is het niet gekomen. Nog later verscheen er een oproep van den opperbevelhebber tot gepensioneerde officieren om zich op te geven als disponibel voor het zitting nemen in krijgsraden te velde, wanneer er een krijg mocht zijn uitgebroken. De benoeming der auditeurs-militair te velde dateert nog van veel later. ¹⁾ Het heeft er somtijds wel wat van alsof een machtig verzet tegen mobilisatie van de militaire justitie telkens voor een klein deel werd teruggedrongen door een plotseling verhoogden druk der politieke omstandigheden.

Inmiddels waren tengevolge van een wetsvoorschrift, dat men niet door een uitlegging op zij kon zetten, n.l. art. 40 der wet van 13 Mei 1899, S. 128, mede krachtens K. B. van 16 Sept. 1914, no. 55, een tiental temporaire krijgsraden in gedeelten des Rijks, welke in staat van beleg waren verklaard, of reeds georganiseerd of in voorbereiding genomen. Over die temporaire krijgsraden ligt nog een waas van geheimzinnigheid. Het schijnt, dat de krijgsraad te 's Hertogenbosch gedurende eenige weken van October 1914 heeft plaats gemaakt voor een temporairen krijgsraad, en dat in afwachting daarvan vanaf 9 September tot 7 October zelfs geen nieuwe zaken meer in behandeling zijn genomen. Van de temporaire krijgsraden te Terneuzen, te Velsen, in Overijssel, in de Nieuwe Hollandsche Waterlinie en de Stelling Hollandsch Diep enz., blijkt niet, dat zij eenigermate georganiseerd zijn geweest of een zitting hebben gehouden. Die te Axel heeft van 1—25 October 1914 7 zaken behandeld, die te Helder behandelde 4 zaken, en die te Brielle één zaak.

Tegen deze krijgsraden werd onmiddellijk door de Regeering front gemaakt en een verdelgingsoorlog begonnen, welke eindigde met de wet van 16 October 1914, S. 490, waarbij zij werden opgeheven en het artikel uit de wet van 1899, waaraan zij hun ontstaan dankten, buiten werking werd gesteld voor zoolang er „oorlogsgevaar” aanwezig blijft en het land niet in oorlog geraakt. De Memorie van Toelichting op die wet gewaagt van groote bezwaren bij het zoeken naar geschikt personeel, van de moeielijkheid om officieren voor de zittingen aan den dienst te onttrekken, en van de onvindbaarheid van rechtsgeleerde auditeurs. Verder leest men nog: „De wetgever van 1899 is bij de vaststelling van art. 40 zeker wel van de onderstelling uitgegaan, dat in de gedeelten van het grondgebied des Rijks, welke

1) K. B. 16 Augustus 1917, nos. 44 en 45.

in staat van beleg zouden zijn verklaard, de omstandigheden van dien aard zouden zijn, dat de berechting door de gewone en aan een vaste zetelplaats gebonden krijgswaarden bij de landmacht aldaar niet zou kunnen worden gehandhaafd. Die onderstelling echter — zij moge dan in het algemeen juist zijn — gaat voor de tegenwoordige buitengewone omstandigheden niet op. Immers de gewone krijgswaarden bij de landmacht zouden nog zeer wel van in bedoelde gedeelten gepleegde strafbare feiten kennis kunnen blijven nemen”.

Het resultaat van al dit handelen ¹⁾ en niet-handelen ten opzichte

1) Volledigheidshalve mogen hier nog worden vermeld de volgende maatregelen door de Regeering gedurende het mobilisatietijdperk genomen, en waaromtrent Mr. R. E. Krämer, referendaris bij het Departement van Oorlog, zoo vriendelijk is geweest mij in te lichten.

Militaire Rechtspleging.

Wat de militaire rechtspleging betreft zijn in de mobilisatiejaren verscheidene bijzondere maatregelen genomen.

Voor de geïnterneerde militairen hier te lande is een afzonderlijke regeling van de indeeling in garnizoenen in het leven geroepen. Elk interneringsdepot wordt geacht een garnizoen te zijn.

M. B. van 6 Januari 1915 1e Afd. no. 438, Legerorders 1915, Deel B, no. 5. Hieraan was voorafgegaan het uitvaardigen van de Wet van 31 Dec. 1914, Stbl. 666, om de geïnterneerden onder de militaire straf- en tuchtwetten te doen vallen.

Voor de indeeling in garnizoenen, voor wat de militaire rechtspleging betreft, gedurende den mobilisatietoestand zijn achtereenvolgens verschillende maatregelen uitgevaardigd, n.l.:

- M. B. 25 Maart 1915, 1e Afd. no. 7, L.O. 1915, B. 108.
- M. B. 30 Juni 1915, 1e Afd. no. 4, L.O. 1915, B. 203.
- M. B. 5 Augustus 1915, 1e Afd. no. 6, L.O. 1915, B. 246.
- M. B. 25 Februari 1916, 1e Afd. no. 1, L.O. 1916, B. 47.
- M. B. 3 Maart 1916, 1e Afd. no. 4, L.O. 1916, B. 56.
- M. B. 3 Maart 1916, 11e Afd. no. 6, L.O. 1916, no. 57.
- M. B. 7 September 1916, 1e Afd. no. 229, L.O. 1916, no. 237.
- M. B. 3 Mei 1917, 1e Afd. no. 8, L.O. 1917, B. 125.
- M. B. 6 Augustus 1917, 1e Afd. no. 20, L.O. 1917, B. 239.
- M. B. 15 December 1917, 1e Afd. no. 9, L.O. 1917, B. 366.
- M. B. 18 September 1918, 1e Afd. no. 155, L.O. 1918, B. 295.

Deze bijzondere regelingen der garnizoensindeelingen werden ingetrokken en buiten werking gesteld, waardoor de normale toestand weder intrad, behalve nog eene regeling voor den overgang van den nieuwen naar den ouden, normalen toestand.

M. B. 15 Januari 1919, 1e Afd. no. 22, L.O. 1919, B. no. 22.

Nader werd het echter, wenschelijk geacht, den ouden toestand nog voorloopig te bestendigen, Bij L.O. 1919 B. no. 22, werd daarom voorloopig, tot nadere aankondiging buiten werking gesteld.

M. B. 28 Januari 1919, 1e Afd. no. 164, L.O. 1919, B. 38.

Krijgstuchtelijke afdoening van overtredingen.

Circulaire van den Minister van Justitie d.d. 29 April 1919, no. 519 aan de Aids-Militair, om te adviseeren om min ernstige overtredingen niet te vervolgen maar krijgstuchtelijk af te doen.

M. B. 8 Juli 1915, Kabinet La Q⁸⁵, L.O. 1915, B. 209.

Het H. M. G. hecht niet zijn sanctie aan deze circulaire en geeft eene beslissing, die deze krachteloos maakt.

Deze meening van het Hof te algemeener kennis gebracht bij M. B. 19 November 1915, 1e Afd. no. 547, L.O. 1915, B. 342.

van de militaire jurisdictie is geweest, dat wij voor een tijd, die medebracht een organisatie van de militaire macht op voet van oorlog, hebben behouden een organisatie van de militaire rechtspraak op voet van vrede.

Dientengevolge hebben wij, allereerst, niet kunnen beoordeelen of de oude oorlogsorganisatie van die rechtspraak, de krijgsraden te velde, nog zouden hebben voldaan. In vroegere tijden had zulk een vraag weinig beteekenis, omdat principieel de inrichting van de krijgsraden in de arrondissementen en die te velde niet veel uiteenliepen. Thans is dat anders. De krijgsraden te velde zijn zuiver militaire rechtbanken gebleven.

Toch zou een ondervinding op dit gebied van buitengewoon groot belang zijn geweest; zij zou ons het onsje praktijk hebben gegeven, waarvoor wij de tonnen theorie van de laatste decaden gaarne hadden geruild. De krijgsraden te velde, immers, zouden in de omstandigheden, waarin het veldleger zich in de jaren 1914 tot 1918 bevond, kalm hebben kunnen rechtspreken buiten het rumoer en de onrust verbonden aan werkelijke krijgsoperaties. Terzelfder tijd zouden de krijgsraden in de arrondissementen, althans die te 's-Gravenhage en te Arnhem, met hun gewone werk zijn doorgegaan. En zoodoende hadden wij het voorrecht gehad naast elkander en onder vrijwel gelijke omstandigheden het oude en het nieuwe stelsel in beweging te zien.

Maar een tweede, en voor de beantwoording van de gestelde vraag zeer gewichtig gevolg, was, dat wij vanaf Augustus 1914 een deel der militairrechtelijke organisatie hebben zien werken onder omstandigheden, waarvoor zij niet was gemaakt, en aan een taak, die eigenlijk de hare niet was.

Ik bedoel in het bijzonder de krijgsraden in de arrondissementen.

Deze college's zijn bedoeld als rechtsprekende in vredetijd en onder vredesomstandigheden. Hun aantal, inrichting en toerusting was berekend naar een klein, sedert 1912 zelfs een zéér klein legertje. Niemand heeft er destijds aan gedacht, dat binnen een paar jaren de drie krijgsraden zouden oordeelen niet over tienduizenden maar over honderdduizenden. Niemand heeft zich voorgesteld, dat de krijgsraden gedurende langen tijd zouden zijn *de* strafrechters over het grootste deel van onze mannelijke Nederlanders in den leeftijd van 19 tot 30 jaar, d. w. z. dat gedeelte van de bevolking, dat verreweg het grootste percentage van de in foro criminali te beoordeelen feiten pleegt.

Wettelijke maatregelen.

Wijziging van art. 13, Landstormwet, teneinde deserteurs van den Landstorm strafrechtelijk vervolgbaar te maken, Wet van 27 Mei 1916, (Staatsblad no. 207).

Wet van 20 April 1918 (Stbl. 254), regelende den rechtstoestand van onbepaald (klein) verlofgangers.

Voor de uitvoering daarvan zie M. B. 22 Juni 1918, IIe Afd. no. 135, L. O. 1918, B. no. 209 en M. B. 29 April 1919, IIe Afd. no. 25, L. O. 1919, B. no. 186.

Maar dit is niet het eenige. De militaire rechtspraak heeft een dubbel oogmerk. In de woorden van Pols: de militaire rechtspleging heeft met de civiele gemeen, dat zij strekt tot handhaving en verzekering van de algemeene en bijzondere rechtsveiligheid tegen de overtreders der strafwet. Maar — en dit ziet men meestal over het hoofd — zij is tevens een der onmisbare middelen om het leger bijeen te houden, om den eerbied voor de militaire orde en tucht te handhaven, zonder welke een leger volkomen nutteloos wordt voor zijn doel. En, in de woorden van de memorie van antwoord op het voorloopig verslag 2e Kamer over de Begrooting 1917: bij elk strafbaar feit — zelfs bij de lichtste overtreding — door een militair begaan, kan, althans onder bepaalde omstandigheden, het belang der militaire tucht betrokken zijn; een belang, voor welks waardeering de militaire rechter is aangewezen, en naar het oordeel van den wetgever van 1912 dient te worden behouden.

Deze tweede opgave is in vreedestijd een geheel andere dan in oorlogstijd. Het is algemeen bekend, dat het oneindig veel moeilijker is de tucht te handhaven in een leger te velde dan in leger, dat in de vredesgarnizoenen ligt. Feit is het, dat zonder de allergrootste inspanning bij hen, die voor de tucht moeten zorgen, een voorwaartstreckende armée spoedig wordt eene *débandade victorieuse*, een teruggedrongen strijdmacht ontaardt in een wanordelijke, uitspattende bende. Maar daarnaast is het herhaaldelijk, ook met het oog op onze soldaten, uitgesproken door de ter zake meest kundigen, dat het bewaren van den goeden geest, den militairen zin, en daarmede van orde en tucht in een leger, dat gedurende jaren gedoemd is tot enerveerende werkeloosheid en uitputtende afwachting, nog veel bezwaarlijker is dan het bijeenhouden van een leger op het oorlogspad. Reeds in de oudheid vreesden de legeraanvoerders voor hunne soldaten het leegloopen meer dan den vijand. Mag men dan wel zeggen, dat de taak van den militairen rechter om orde en tucht te handhaven sinds Augustus 1914 niet dubbel, maar veeleer drievoudig verzwaard is geworden, hij is niettemin verplicht geweest aan de vervulling van die taak te arbeiden met het apparaat gereedgemaakt voor zijne allerlichtste bezigheden. Het geheele werk is neergelegd op de schouders van de drie vredeskrijgsraden, sit venia verbo.

Het behoeft geen betoog, dat de militaire rechtspraak over het werkeloos leger aan de grenzen, in haar opgave van te zijn de groote stok achter de deur der corpscommandanten, zich moet spitsen op de generale preventie, d.w.z. afschrikkend moet werken. Dit kan geschieden door zwaar straffen, maar het kan ook worden tenuitvoergebracht door snel straffen, prompte retributie. Er is tegenwoordig wel niemand meer te vinden, die niet de voorkeur geeft aan de laatstgenoemde methode. En vroeger dacht men er eigenlijk ook al zoo over. Vandaar de krijgsraden te velde, zoo dicht mogelijk bij de plaats des misdrijs en de personen van dader en getuige. De drie krijgs-

raden, volgens vredes-organisatie van de rechtspraak, op wie nu deze taak rustte, hadden gemakkelijk zwaar kunnen straffen. Dat is geen kunst, en dat kan altijd nog geschieden. Maar snel straffen, de taak op de ware wijze vervullen, is gebleken buitengewoon moeielijk, zoo niet onmogelijk te zijn geweest.

Wanneer nu eens iemand mocht beweren niet alleen, maar ook bewijzen — en ik ben daarvoor wel wat bang — dat de geest en de tucht in het veldleger gedurende de jaren 1914—1919 niet zijn geweest zooals zij behoorden te zijn, dan zou men wellicht daaruit ook deze conclusie willen trekken, dat de militairrechterlijke organisatie niet heeft gedeugd. Maar juist deze gevolgtrekking zou dan niet zuiver zijn. Men zou hoogstens kunnen zeggen, dat van die organisatie een verkeerd gebruik is gemaakt, omdat zij ten deele onbenut is gebleven. Het getuigt niet tegen mijn gereedschapskist, wanneer ik er niet in geslaagd ben met een boor een spijker in te slaan.

Dit moest op den voorgrond worden gesteld. En nu moet ik nog even terugkomen op de zoeven reeds genoemde vertienvoudiging van het aantal justiciabelen der krijgsraden in verband met dat gedeelte van zijn taak, dat de militaire rechter gemeen heeft met de burgerlijke jurisdictie. Wanneer iemand mocht willen aantoonen — maar daarvoor ben ik veel minder bezorgd — dat in dit opzicht de krijgsraden de vergelijking met de rechtbanken niet hebben kunnen doorstaan, dan zou daarmee nog niet zijn gewettigd de gevolgtrekking, dat de militairrechterlijke organisatie niet heeft gedeugd. Men zou daartegen met vrucht mogen inwerpen de stelling, dat de organisatie der krijgsraden in de afgelopen mobilisatiejaren niet heeft gehad wat men noemt *a fair trial*.

Men lette eens op eenige voorname punten van verschil in de omstandigheden, waaronder de organisaties der rechtbanken en die der krijgsraden hebben gewerkt.

De inrichting van de strafkamers der arrondissementsrechtbanken had reeds tientallen van jaren ongewijzigd bestaan, alle moeielijke punten daarin waren door de wrijving van de dagelijksche praktijk glad geslepen. Maar de nieuwe organisatie der krijgsraden was nog in haar prille jeugd en kende geen ervaring. Daarbij was de inrichting van de burgerlijke rechtspraak, hoe onvolkomen dan ook, toch een voltooid werk. Van de krijgsraden kon dat niet worden gezegd. Een wezenlijk onderdeel daarvan, de vorming van een kern van juridisch meer ontwikkelde officieren, waaruit bij voorkeur de officieren-commissarissen zouden worden gekozen, was nog niet ver genoeg gevorderd. De rechtbanken konden terugzien op eene ervaring van meer dan een eeuw op het gebied van strafrechtspiegeling door juristen van beroep. De krijgsraden hadden op dit gebied nauwelijks de eerste schrede gedaan. De rechtbanken hebben gewerkt met het personeel, dat de wet voor haar in normale tijden beschikbaar had gesteld. De krijgsraden hebben hun arbeid moeten verrichten met eene noodbezetting van ge-

pensionneerden. De rechtbanken bleven te midden van hun eigen menschen, de justiciabelen van stad en arrondissement, waarvan zij geest en gewoonte door en door kenden. De krijgswraden waren, te midden van een mobiele armée, territoriaal vast ingedeeld en hadden geen voeling met bepaalde afdeelingen van het leger. Op het verschil in toe te passen materieel recht valt in dit verband niet te wijzen, doch men mag toch wel in 't oog houden, dat de rechtbanken veel eerder voorwaardelijke veroordeelingen hebben kunnen uitspreken dan de krijgswraden.

Na deze vooropgestelde opmerkingen, waarvan de bedoeling eenvoudige en klaarblijkelijk geen andere is, dan het standpunt van beoordeeling der werkzaamheden van de krijgswraden tot een behoorlijk niveau naar beneden te schroeven, wil ik overgaan tot een meer nauwkeurig overzicht van het voorhanden materiaal.

Door de mij opgelegde beperking vervallen vanzelf mogelijke beschouwingen over de verhouding tusschen de krijgswraden en het Hoog Militair Gerechtshof, en ik meen, dat de vraag of de rechters worden aangewezen onder behoorlijke waarborgen voor hunne onafhankelijkheid en zelfstandigheid, van en tegenover wien dan ook, niet in debat zal komen en derhalve veilig mag worden voorbijgegaan. De vraag naar de geschiktheid voor het rechterschap is door de eigenaardige samenstelling der militaire rechtbanken, niet van algemeen aard en kan dus niet op zichzelf worden gesteld en beantwoord.

Wanneer de een of andere menschelijke instelling het maar lang genoeg uithoudt, komt er altijd weer een oogenblik waarop zij, na te zijn geweest obsoleet, verouderd, gemummificeerd, opnieuw opbloeit tot hypermoderniteit.

De Krijgsraad oefent uit leekenrechtspraak. Laat ons daarvoor maar rond uitkomen. Tot voor eenige jaren was zij zuivere leekenrechtspraak beschikkende over een officieele vraagbaak; thans is zij een herleving van de aloude schepenbank. Er is een tijd geweest, waarin de meest aannemelijke dwaling van het oogenblik voerde tot verdoemenis van leekenrechtspraak, vooral in strafzaken. In dien tijd ontkenden zij, die gehecht waren aan het behoud der krijgswraden, waarschijnlijk geleerd door de geschiedenis, waarin de afschaffing van militaire rechtspraak pleegt vooraf te gaan aan den ondergang der weermacht — in dien tijd, zoo zeide ik, ontkenden dezulken, dat de militaire jurisdictie in eersten aanleg leekenrechtspraak was. Hunne argumenten vergden veel van de lankmoedigheid van hun gehoor; waartoe zou ik ze thans nog herhalen? In ieder geval, de officieren, tevens geboren juristen, werden voorgesteld als, ook ten gevolge van hun opleiding en in de practijk der rapporten verworven kennis, tot het rechterambt in militaire zaken meest geroepenen, en volstrekt niet als de meest geschikte personen om het oordeel over een misdrijf, zooals dit wordt geveld door het nuchter en door geen

precedenten en theoriën beïnvloed gezond verstand van den militair met een doorsnee-ontwikkeling, in de raadkamer te resumeeren.

De tijden zijn veranderd. De koers van de leekenrechtspraak in strafzaken, in het bijzonder van de schepenbanken, stijgt. En men ziet weer van nieuwe instellingen in dien vorm voorloopers ontstaan in college's bestemd voor het in een bepaalden kring vellen van oordeelen over misslagen. Aan eventueele strafrechtspraak door schepenbanken worden zelfs, naast buitenlandsche college's van dien aard, de Nederlandsche krijgswraden reeds ten voorbeeld gehouden. Mr. Limburg deed dit nog dezen winter in zijn cursus aan de Volksuniversiteit te 's-Gravenhage. Zij, die gehecht zijn aan 't behoud van de militaire rechtspraak, kunnen dus veilig gaan wieden in het bouquet hunner argumenten en hoe eerder en grondiger dat gedaan wordt, des te meer rijst de kans, dat zeker misverstand omtrent den aard dezer jurisdictie verdwijnt, en de aloude instelling zal blijken te passen in het systeem der nieuwe dingen.

Maar er valt ook iets te leeren aan de menschen van het nieuwe, zij het in oude lampen ontstoken licht. En het is dit. Oordeelt nu niet te voorbarig over de werkzaamheid van de krijgswraden van 1914 tot heden, want met haar oordeelt gij over schepenrechtspraak!

Laat ons thans enkele punten afzonderlijk beschouwen. Het debat over de vraag of rechtspraak door officieren over militairen noodzakelijk is, wordt niet heropend. Er zou trouwens ook niet veel nieuws meer over gezegd kunnen worden. Maar wanneer men een terugblik werpt op de rechtspraak door officieren in de afgelopen vijf jaren uitgeoefend, dan moet men toch even bepalen, welke de minst bestreden bestaansreden van die jurisdictie is.

Ik geloof, dat de meening hieromtrent, welke door de meeste voorstanders van de rechtspraak door officieren wordt gedeeld, en dit ook waard is, omdat zij de meest gematigde en oprechte schijnt te zijn, is uitgesproken door den Generaal Koolemans Beijnen, toen hij ter Juristenvergadering van 1900 zeide: „De soldaat moet in zijn meerdere, die in oorlogstijd het hoogste van hem moet eischen, zien den persoon, die geheel over hem beschikt, hem opvoedt, hem leidt, hem straft. Dit laatste vooral zal er veel toe bijdragen om diens prestige te vermeerderen en zoo hoog mogelijk op te voeren. Dit acht ik uit een oogpunt van discipline de hoofdzaak. Ik heb mijn betoog niet gegrond op hetgeen de andere prae-adviseurs gezegd hebben, dat de burgerlijke rechter niet bevoegd zou zijn om over de militaire misdrijven te oordeelen. Ik geloof, dat hij met de opleiding, die hij geniet, dit wèl zou kunnen, maar desniettemin blijf ik van oordeel, dat de burgerlijke rechter nooit tot die taak moet geroepen worden en alzoo zou staan tusschen ons en onze minderen; dit zou zijn een macht daartusschen brengen, die èn er niet behoort èn aan ons prestige afbreuk doet. Wij moeten het hoogste gezag uitoefenen over onze soldaten, die wij zoo noodig in den dood moeten voeren. Dat behoeven de heeren juristen niet te doen, en ik zeg het den kapitein Col-

lette na: indien zij ons het recht van straffen onzer soldaten ont-nemen, laat hen dan ook in oorlogstijd het commando voeren.”

Men zou kunnen vragen in hoeverre art. 120 R. L. een goede uit-werking van dit beginsel mag worden genoemd, doch deze vraag, hoe belangrijk ook, kan thans, nu wij het mobilisatie-tijdperk over-zien, niet worden gesteld omdat art. 120 in het geheel niet is toe-gepast. In plaats van met actieve officieren, die slechts voor een bepaalden tijd zitting nemen, zijn de krijgswaarden bezet met gepen-sioneerde officieren, die met eenige uitzonderingen gedurende den geheelen tijd der mobilisatie zijn gebleven.

De simpele reden hiervan was, dat er in den Haag, Arnhem en den Bosch, geen actieve officieren beschikbaar waren. Aangezien nu juist bij het intreden van zoo kritieke omstandigheden als waar-in de mobilisatie van het leger noodig wordt, de militairrechterlijke organisatie vlot moet kunnen werken, is daarmede bewezen, dat de organisatie, die hier aanstonds misliep, op dit punt *niet* heeft vol-daan. Maar dan moet nog worden onder het oog gezien de vraag, of de bezetting van de krijgswaarden met gepensioneerde officieren heeft voldaan.

Ik moet vooropstellen, dat ik van mijne samenwerking met de gepensioneerde officieren, welke deel uitmaakten van den krijgswaad te 's Gravenhage, geen andere dan de meest aangename herinneringen heb behouden, en dat het mij, persoonlijk, zeer lief is geweest, dat het met de bezetting van den Krijgswaad niet anders is geloopt. Ik ontveins mij echter niet, dat men, den gedachtegang van den Generaal Koolemans Beijnen volgend, komt te staan tegenover enkele bedenkingen.

Heeft de soldaat in den gepensioneerden officier, die gewoon-lijk in burgerkleeding ¹⁾ heeft zitting genomen, den meerdere ge-zien, en wel den meerdere, die straks wellicht de gevaren van den oorlog met hem zal moeten deelen, op wiens aanvoering hij zal moeten vertrouwen, maar die ook op hem zal moeten bouwen en daarom de toepassing van de strafwet op hem heeft mogen opeischen? Heeft, omgekeerd, de gepensioneerde officier dien band tusschen hem en den beklagde gevoeld; heeft hij zich in het bestaan van zulk een band kunnen indenken? Heeft de soldaat vertrouwen ge-had in het oordeel der gepensioneerde officieren omtrent nieuwe — niemand behoeft daarom te zeggen: betere — toe-standen in het leger? Hebben, omgekeerd, zij, op wie de ver-antwoordelijke taak rustte de discipline in het leger te handhaven, met volle gerustheid het oordeel omtrent de beteekenis der begane feiten als *militaire* vergrijpen, overgelaten aan heeren, van wie som-migen reeds heel veel jaren geleden de uniform hadden uitgetrokken? Ziet hier eenige bedenkingen, die zich aan mij opdrongen. Ik kan daarop geen antwoord geven, maar beveel ze daarom nog des te meer ter overweging door deskundigen aan.

1) Waarover meer dan eens is geklaagd, o.a. in M. R. T. XI, 203.

Ik mag echter niet nalaten hierbij op te merken, dat, gezien van een standpunt, waarop alleen algemeen judicieele belangen gelden, de gepensioneerde heeren veel vóór hebben. In de eerste plaats hun leeftijd. Men moet niet te jong oordeelen over de jaren van een ander; grijze haren staan den rechter goed. In de tweede plaats hun zonder veel bezwaar te erkennen objectiviteit. Actief dienende officieren, vooral in een klein leger, hebben wel eens te veel wrijving met de justiciabelen; men meent daarom wel te mogen stellen, dat zij zich slechts met inspanning kunnen vrij maken van de waardeering der bij de zaken zijdelings betrokken belangen, die ook de hunne zijn of kunnen worden. In de derde plaats hun permanentie. Het is gebleken van groot belang te zijn geweest voor de afdoening der zaken, dat de militaire leden vanaf het begin tot het einde der mobilisatie zijn gebleven. Niet alleen voor de oplossing der juridische vragen, voor het vestigen van een jurisprudentie, maar ook voor de uitbakening van een behoorlijk systeem van straftoemeting. En in de vierde plaats hun vrije tijd, die mede oorzaak was van den animo, waarmede zij hun werk konden verrichten, terwijl actief dienende officieren zich aan de rechtspraak niet uitsluitend konden wijden en, geroepen uit hunne meer rechtstreeks bij den militairen dienst betrokken werkzaamheden, voorsoover men mag afgaan op hetgeen daaromtrent is geschreven en gedrukt, in een niet altijd even opgewekte stemming naar de zitting gingen.

Het spreekt vanzelf, dat het voor mij niet gemakkelijk is de gestelde vraag met betrekking tot den president van den krijgssraad te beantwoorden. En, al zag ik de moeielijkheid niet in, ik zou zeker niet de aangewezen persoon zijn om in deze iemand te overtuigen. Het komt mij dan ook beter voor de in het algemeen omschreven quaestie, zooals die aan het hoofd van dit geschrift is aangegeven, te ontlede in de vragen van bijzonderen aard, die zich hier opdringen. Ik herinner er dan aan, dat het presidium, zooals het thans geregeld is, werd aanbevolen als een maatregel ter wegneming van een mogelijken eenzijdigen geest onder de militaire rechters; als een tegenwicht tegen de overheerschende positie van den auditeur-militair zoodra er zich minder eenvoudige rechtsquaesties voordeden; als een permanente zelfstandige kern van den krijgssraad te midden van de wisselende en nog in de militaire hierarchie ingedeelde officieren-leden. Daarnevens wijs ik op de bezwaren, die tegen dit instituut zijn aangevoerd: de schade, welke aan de krijgstuicht zou worden toegebracht; de daling in het gehalte van de rechtspraak; het verminderen van het vertrouwen der justiciabelen in de krijgssraden.

Ik zou hieromtrent alleen willen opmerken, dat voor een inwendige reorganisatie van het geheele „bedrijf” van de krijgssraden, zooals deze noodig werd, toen het aantal te behandelen zaken als een lawine aangroeide, iemand „van het vak”, die uit ondervinding kon beoordeelen, wat er gedaan moest worden om het gehalte der jurisdictie te midden van de overstelpende drukte op peil te houden,

moeielijk kon worden gemist. Daarnevens mag ik vragen of het niet voor de leiding van den gang van zaken in de plotseling boven menige arrondissements-rechtbank uitgegroeide krijgsraden, verderfelijk zou zijn geweest indien deze leiding had berust bij personen, wier belangen slechts zeer tijdelijk aan den krijgsraad waren verbonden. En eindelijk kan ik het feit constateeren, dat bij de krijgsraden over het algemeen een milde geest bij de straftoemeting valt op te merken, en dat de militaire rechter bij de beoordeeling van commune delicten stellig clementer was dan de burgerlijke rechter. Ik wil dit niet stellen op rekening van den president, maar vraag alleen of men soms zou meenen, dat hieruit verslechtering van de rechtspraak blijkt?

Dat mijn gevoelens hieromtrent ook door anderen wordt gedeeld, moge blijken uit een enkele aanhaling uit de debatten der 2e Kamer op 20 Maart 1918. De afgevaardigde Hugenholtz merkte op: „Men moet niet vergeten, dat juist de militaire rechter is groot geworden in de leer, dat de tucht het best kan worden gehandhaafd door strenge bestraffing ook van de kleinste nalatigheden. Dat is den militair rechter met de moedermelk, zou ik haast zeggen, ingegoten”. Waartegen Mr. van Sasse van Ysselt: „Ik moet daartegen ten sterkste opkomen, want mij is het bekend, dat, sedert er burgerlijke presidenten zijn verbonden aan de krijgsraden, daarbij veel meer humane beginselen heerschen dan vroeger het geval was.”

Overigens meen ik, dat ook de cijfers mij gelijk geven. Van de 2625 veroordeelingen in 1918 door den krijgsraad te 's-Gravenhage uitgesproken, bleven 1137 beneden een vrijheidsstraf van twee maanden, 1279 tusschen twee en zes maanden, terwijl slechts 209 boven zes maanden gingen. Niet minder dan 45 maal werd voorwaardelijk veroordeeld. Voor den Bosch zijn die cijfers nog sterker: 4534 veroordeelingen, 3519 beneden twee maanden, 903 tusschen twee en zes maanden, 103 boven zes maanden, 44 voorwaardelijk. Arnhem had resp. 3645, 2598, 703, 55 en 71.

Het is ongetwijfeld voor de rechtspraak gedurende de mobilisatie een geluk geweest, dat in de wet niet is opgenomen het oorspronkelijk denkbeeld omtrent de presidenten-plaatsvervangers, n.l. dat de presidenten elkaar onderling zouden vervangen of dat tijdelijk een lid van het Hoog Militair Gerechtshof voor hen zou zitten. Deze regeling zou stellig onhoudbaar zijn gebleken. De bepaling van art. 124 echter heeft het thans mogelijk gemaakt het aantal zittingen van den raad in evenredigheid met het aantal inkomende zaken uit te breiden.

Het spreekt vanzelf, dat de auditeurs-militair een zwaren tijd hebben moeten doormaken. In het cijfer der ter terechtzitting aan-gebrachte zaken wordt de omvang van hunne werkzaamheden geenszins uitgedrukt. Daartoe is beter geschikt het getal der door hen op ingekomen klachten uitgebrachte adviezen. In het jaar 1918 werden ten parkette van den auditeur-militair in het 1e Arrondisse-

ment 3860 adviesaanvragen geteld, waarvan verscheidene meerdere beklagden betroffen. Te Arnhem en te 's-Hertogenbosch was dit cijfer nog aanzienlijk hooger.

Gedurende het drukke mobilisatie-tijdperk hebben de auditeurs en de andere bij de rechtspraak betrokken personen ruimschoots gelegenheid gehad zich rekenschap te geven van de voor- en nadeelen verbonden aan de grondige wijzigingen in de positie van het militair O. M. aangebracht. De invloed van den auditeur op het debat in raadkamer, een invloed, die reeds in het rapport van den Staatsraad in 1807 als onbehoorlijk werd gekenschetst, maar toch niet schijnt verminderd te zijn en aanleiding gaf tot het gewagen van de „exorbitante macht” van den auditeur, is geheel verdwenen. Er is niemand, die dit heeft betreurd.

Het is echter de vraag of men er algemeen wel mede ingenomen is, dat, nu de positie van den auditeur tegenover den rechter geheel zuiver is gemaakt, niettemin het recht om over het al of niet vervolgen te beslissen aan dezen ambtenaar onthouden bleef, en hij is gelijk hij was, de procureur van de vervolgende militaire autoriteiten. Vooral in de jachtige tijden van den oorlog is gebleken of liever gezegd: nader volledig bevestigd, ¹⁾ dat het advies van den auditeur voor de verwijzing heeft gewerkt als een uitmuntende zeef om strafen tuchtzaken uit elkander te scheiden, en dat daarmede practisch een groote schrede naar een zelfstandige beoordeeling door het militair openbaar ministerie is gedaan. Het is ook wel gebleken, dat van de zaken, die tegen het advies van den auditeur bij den krijgsraad werden aanhangig gemaakt, niet veel is terechtgekomen, en dat het verschil in eindresultaat tusschen de werking van de principieel tegenstrijdige beginselen nooit van beteekenis zou hebben kunnen zijn. Het spijt mij, dat ik gedurende den loop der zittingen hiervan geen aantekening heb gehouden en dat mij thans de tijd ontbreekt om de dossiers nog eens alle na te gaan, zoodat ik verzoeken moet mij hier op mijn woord te gelooven. Wellicht komen juiste gegevens voor den dag, wanneer deze zaak eens afzonderlijk wordt bekeken.

Wil men mijn conclusie aanvaarden, dan zal men moeten erkennen, dat, wanneer het toch ongeveer op 't zelfde neerkomt, het beter is om het tegenwoordige stelsel te laten varen, omdat tegen het enkele voordeel, dat er een paar mannen meer ²⁾ dan anders voor den krijgsraad worden gebracht, staan de nadeelen, dat door het gecorrespondeer, dat nu noodig is om een verwijzing in de wereld te krijgen, in alle zaken vertraging wordt gebracht, en dat, ook tot verbazing van het publiek, nu en dan beklagden moeten terechtaan op de openbare zitting (iets wat men dikwijls reeds een straf op zichzelf heeft genoemd), terwijl er geen spoor van bewijs tegen hen is. De prullemand moet hier vóór en niet achter de groene tafel

1) Wesenhagen, T. v. S. XV, 473.

2) De commandanten oordeelen altijd in pejus.

staan. Zulks te eerder omdat — zooals door Mr. Thöne reeds is opgemerkt — in de R. L. het gronddenkbeeld van de regeling der bevoegdheid van den auditeur-militair, n.l. dat hij niet verantwoordelijk is voor de handhaving van de krijgstucht bij de korpsen, doch de verwijzende officieren wél, niet eens behoorlijk tot zijn recht komt, aangezien de plaatselijke en garnizoenscommandanten niet de officieren zijn, die voor die handhaving in de eerste plaats aansprakelijk zijn gesteld, en zij (blijkens legerorders 1915, A 78 en 1917, A 28) ook niet allen van het gewicht der zaak doordrongen zijn.

Art. 127 R. L. bepaalt, dat de secretaris van den officier-commissaris tevens de pen voor den krijgsraad zal voeren, en uit art. 29 blijkt, dat hij een geschikt officier moet zijn.

Hiernaast moet men lezen het voorstel van ontwerp 1910 luidende: „tot...secretaris...zal bij voorkeur worden benoemd een officier, die den graad van doctor in de regtswetenschap aan eene Nederlandsche Universiteit heeft verworven of met goeden uitslag een regtsgeleerde opleiding heeft genoten, welke omvang en inrichting door Ons worden vastgesteld.”

De krijgsraden gingen het mobilisatie-tijdperk binnen met een halven secretaris, die, naar ik wil hopen, een „geschikt” officier was, maar geen rechtsgeleerde kennis bezat.

Het bleek al spoedig, dat deze regeling ten eenenmale onvoldoende was. Men moest omzien naar meerdere en naar juridische krachten. Deze zijn gelukkig gevonden kunnen worden onder de reserve-luitenanten, die óf reeds in de rechten gepromoveerd waren óf hun doctoraal examen hadden afgelegd. Het geluk heeft voorts den krijgsraad te 's-Gravenhage keurig bediend met een stel jongelui aan wier ijver, nauwgezetheid en uitmuntend werk ik niet mag nalaten allen lof te brengen. Maar van de regeling, in de wet vervat, is niets overgebleven.

Daarentegen heeft de practijk ons gebracht hetgeen was voorgeschreven in het ontwerp 1910. Niettegenstaande men destijds uit den treure herhaalde, dat zulk een regeling „niet gewenscht” was, bleek zij noodzakelijk te zijn.

Het is, wanneer men nog eens heeft nagelezen, wat er al zoo in artt. 299 e. v. R. L. van den secretaris wordt geëischt, en weet hoeveel werk er ter secretarie moet worden afgedaan, voor niemand twijfelachtig, dat niet mag worden geriskeerd, dat de krijgsraden bij een nieuwe mobilisatie voor zulk een afwezigheid van bruikbaar personeel komen te staan als nu het geval was.

Maar ook voor gewone tijden moet men kunnen beschikken over iemand, die in staat is zelfstandig alle stukken te ontwerpen en „wijders al datgene te verrigten, wat een Secretaris of Minister bij een Collegie van Justitie verplicht is te doen”. De minste „Collegiën van Justitie” hebben daarvoor een persoon met rechtsgeleerde opleiding, waarom de Krijgsraad niet? De „geschiktheid” in het oog van den Plaatselijken Commandant — waarover ik veel, dat ik slechts

van hooren zeggen weet, moet verzwijgen — kan dat niet vervangen. Blijft de tegenwoordige regeling bestaan, dan komt het ervan, dat naast den secretaris onder den een of anderen naam toch een rechtskundig persoon ter secretarie aan het werk wordt gezet.

Nu meen ik ergens afgeluisterd te hebben, dat de Regeering reeds voor de mobilisatie van hetzelfde gevoelen was, en dat het vrijwel vaststond, dat de „geschikte” officieren, geen andere zouden zijn, dan zij, die met goed gevolg den cursus te Amsterdam hadden meegemaakt. Het uitbreken van den oorlog en het militair belang zou hebben verhinderd aan dat voornemen uitvoering te geven. Is dit juist, dan overwege men te bevoegder plaatse of de tijd niet is gekomen om den arbeid, die toenmaals moest blijven liggen, weer op te vatten en een werkelijken noodtoestand te beëindigen.

Het is een feit, dat het zwakke punt van de militairrechterlijke organisatie gedurende de mobilisatie heeft gelegen in het voorbereidend onderzoek. Het mag dadelijk worden opgemerkt, dat hetzelfde zich voordoet in het gewone burgerlijke strafproces. Ook daar is men onvoldaan over de instructie. Men zoekt reeds vele jaren lang naar een regeling, die een behoorlijke verzameling van het bewijs waarborgt en tevens de gerechtvaardigde belangen van den verdachte niet te veel schaadt.

De grieven tegen den officier-commissaris zijn in hoofdzaak tweërlei. In de eerste plaats hebben de instructies over 't algemeen te lang geduurd, in de tweede plaats — en hier ligt natuurlijk gedeeltelijk een oorzaak voor het eerste kwaad — is de officier-commissaris dikwijls gebleken niet opgewassen te zijn tegen gewiekste misdadigers.

Met een beroep op het overstelpend aantal zaken ware de langzaamheid voor een groot deel te verontschuldigen, doch dit beroep kan niet geheel opgaan. Het is mij toch gebleken, dat de vertraging veelal, n.l. in het Eerste Arrondissement gedurende het jaar 1918 in 550 gevallen, en gedurende de eerste vier maanden 1919 zelfs in 340 gevallen, te wijten is geweest aan een onvoldoend ingaan op de bestanddeelen van het delikt, zoodat door de gerelateerde opgaven van beklagden en verklaringen van getuigen het bewijsminimum niet werd gedekt. Vele, overigens met prijzenswaardigen ijver en uitvoerigheid uitgewerkte verbalen moesten worden teruggezonden, omdat de niet-jurist, die ze stelde, essentiele vragen niet had gedaan.

Er is misschien geen werk ter wereld, waarvoor de dilettant zich meer geschikt acht dan voor het ambt van rechter van instructie. Groote fabrieken van literatuur drijven op het gegeven van den amateur-detective en de superioriteit van den ongeroepene wortelt zich vast tot onomstootelijkheid. Het ware voor het militairrechterlijk vóóronderzoek te wenschen, dat waarheid en verdichtsels op dit gebied niet te ver van elkander lagen. Het is, helaas, anders, en de uitlating van Mr. Marchant: „voor de functie van officier-commissaris is nagenoeg ieder officier bekwaam” is er vér, zeer vér naast.

Men moet in de rechterlijke macht het ambt van rechter-commissaris aanvaarden zonder eenige ondervinding en doorgaans bemerkt men, wanneer de twee jaar voorbij zijn, dat men het vak juist begint te leeren. En dan beschikt men nog over juridische kennis en, praktisch meer dan theoretisch, over deskundige politie-beambten. Hoe veel ongunstiger is de positie van den officier-commissaris, die, wanneer een geslepen oplichter of falsaris voor hem wordt gebracht, dikwijls zal moeten erkennen, dat deze zijn wetboek beter in het hoofd heeft dan hij; en die, zooals meer dan eens plaats gehad heeft, de instructie van strafzaken naast den gewonen dienst moet afdoen, en zich niet kan concentreeren tot dat onverbidde lijke doorzetten, dat noodig is om den listigen tegenstander in een hoek te drijven.

In dit verband vind ik de cijfers der vrijspraken belangwekkend. In 1918 werden door den krijgsraad te 's-Gravenhage behandeld 1838 militaire en 849 burgerlijke misdrijven. Van militaire misdrijven werd 93, van *burgerlijke* misdrijven 101 maal vrijgesproken. Dit is meer dan tweemaal het getal, dat door een goede verhouding zou zijn gevonden. De reden is niet ver te zoeken. Van de door den krijgsraad te den Bosch gewezen vrijspraken betroffen 77 militaire en 186 burgerlijke misdrijven. De verhouding der zaken was 1402 en 1501. Een gelijk verschijnsel. Ik moet er bijvoegen, dat de cijfers van Arnhem veel minder spreken, n.l. militaire misdrijven 1246, vrijspraken 145; burgerlijke misdrijven 919, vrijspraken 106.

Hier zijn twee voorloopig tamelijk wel afdoende palliatieven aan te wijzen. Het eerste is, in aansluiting aan menig voorafgegaan betoog, o.a. in W. 8042, aanbevolen in het ontwerp 1910, en is de voorkeur van officieren, die een, zij 't ook niet universitaire, juridische opleiding hebben genoten; ¹⁾ het tweede is de concentratie van het onderzoek over het geheele arrondissement in een zeer klein aantal kabinetten met minder afwisselend personeel. Van de instructie geldt hetzelfde als van iederen anderen werkkring: als er niet druk wordt gewerkt, wordt er niet goed gewerkt, en de verkregen routine in de gewone dagtaak geeft den geest vrijheid voor den moeilijken arbeid.

Het bewijs van een en ander is vrijwel geleverd door de vergelijking van het werk afkomstig van die kabinetten van instructie, welke reeds thans min of meer aan de hier gestelde eischen voldeden, met den arbeid van de andere. Het komt ook uit in den geweldigen achteruitgang van de instructie sedert November 1918, toen verscheidene geroutineerde officieren hetzij naar huis zijn gegaan, hetzij naar hunne onderdeelen zijn teruggekeerd. Het is echter niet mogelijk hieromtrent nadere details te openbaren.

Ik noem dit alles evenwel slecht palliatieven, omdat het hier m.i.

1) Hier, vooral, moge men nog eens denken aan de vraag van Mr. de Savornin Lohman: waarom geen militaire rechtsgeleerden en wel militaire dokters? (T. v. S. XIII, 315), een vraag, in eenigszins anderen vorm onlangs herhaald door Mr. Nord Thomson (M. R. T. XIV, 333).

gaat om een principieele fout, die niet alleen in de militairrechtelijke organisatie is gemaakt, en waarop ik nog nader zal terugkomen.

Het is misschien te verwachten, dat men het als een fout van de militaire instructie zal beschouwen, dat zij voor den verdediger ontoegankelijk is, niettegenstaande zij, door de beëdiging van de getuigenverklaringen, een gedeelte van het arbeidsveld van den advocaat in gewone strafzaken van de zittingzaal naar het instructievertrek overbrengt. Ik ben er echter van overtuigd, dat hij, die *thans* de deur van het kabinet van de officieren-commissaris had ontsloten voor den advocaat, tevens die deur zou hebben opengezet voor de beklagden.

Over de verdediging van de beklagden ter terechtzitting kan naar mijn gevoelen een vrij gunstig oordeel worden uitgesproken. De rampen, die sommigen als gevolg van hare toelating hebben gevreesd, zijn niet gekomen. Daarentegen heeft menig woord van den advocaat in raadkamer nageklonken en invloed op de beslissing gehad. Doch ook al ware het anders, de verdediging, die er eenmaal is, kan niet weer worden ontnomen.

Dat de verdediging aan advocaten moet worden overgelaten, is voor mijn krijgsraad voldoende bewezen. De officieren, niet *tevens* rechtsgeleerden, die kwamen pleiten, meenden 't stellig heel goed, maar beheerschten het vak niet. Alles moet geleerd worden. Aan de andere zijde moet ik erkennen, dat de veel geuite bewering, dat in het militair strafproces de verdediging door een officier moet worden buitengesloten, omdat deze de vereischte onafhankelijkheid mist, niet houdbaar is gebleken. De stelling, verkondigd in W. 8054, dat de officier-verdediger een ware helden-natuur moet bezitten, is een dwaze overdrijving. Een groote moeielijkheid voor de toegevoegde verdedigers was, dat zij cliënten, die elders dan in het Huis van Bewaring in de hoofdplaats van het arrondissement waren gedetineerd of in arrest waren, voor de zitting niet konden spreken zonder daarvoor op eigen kosten te reizen.

Terwijl ik gaarne alle eer geef aan diegenen van mijn vroegere confrères, die zich voor de verdediging alle moeite getroost hebben en ook in de zaal van den krijgsraad de tradities van de balie getrouw bleven, mag ik, helaas, niet nalaten te zeggen, dat er ook geweest zijn, die hun taak zeer slecht vervulden en zich hadden moeten schamen daarvoor hun declaratie van tien gulden in te dienen. Ik zeg dit natuurlijk niet zonder bewijzen. Jammer genoeg, kan ik geen phonograaf-platen produceeren. Maar wat zegt men hiervan? In het tijdperk van 3 Januari tot en met 4 Februari 1919 hebben voor den Krijgsraad te 's-Gravenhage 9 verdedigers het woord gevoerd zonder de stukken te hebben ingezien. Hunne gezamenlijke pleidooien duurden 27 minuten, of gemiddeld 3 minuten. Daarvoor is gedeclareerd *f* 90.—.

De vraag of ook in het zoogenaamde reclameproces een verdediger

mag optreden, is door het Hoog Militair Gerechtshof, bij beschikking van 20 Juni 1916, ontkennend beantwoord. Niet op grond van de wet, maar op zuivere opportuniteitsoverwegingen, met het oog op „de verschillende betrokken belangen”. Dit wordt niet nader omschreven, maar ik sla de plank niet ver mis, wanneer ik hier invoeg de motieven van de belgische regeering: „met reden is men achteruitgegaan voor de gevaren, die voor het aanzien der tucht en het gezag in het leger zouden kunnen voortspruiten uit de ruchtbaarheid en uit de prikkelende debatten betreffende vaak persoonlijke en kiesche feiten uit het militaire leven”. De Utrechtsche balie is het hiermede niet eens. Mijn gevoelen is, dat de vraag eerst zuiver gesteld kan worden, en, zooals dat gewoonlijk gaat, tevens opgelost is, wanneer men zijn standpunt ter beoordeeling van den waren aard van het klachtproces heeft gekozen. Ik kom hierop straks bij de bespreking der openbaarheid terug.

Wanneer de militairrechterlijke organisatie ter sprake wordt gebracht, kan men moeielijk afzien van eenige woorden over het nieuw ingevoerde — in België reeds in 1830 met behoud van onze R. L. gehuldigde — beginsel van openbaarheid van het eindonderzoek ter terechtzitting. Deze woorden behoeven niet te worden gewijd aan de vraag of die openbaarheid heeft gebracht, ten goede en ten kwade, wat de voor- en tegenstanders zich daarvan hebben voor oogen gesteld. Ik mag toch aannemen, dat, nu de deuren eenmaal open zijn en de hemel niet is ingestort, er niemand meer te vinden is, die in ernst zal voorstellen ze weer te sluiten. Ik mag ook aannemen, dat de voorspelling van Mr. van Engel, dat openbaarheid onmiddellijk de verwerpelijkheid van de krijgsraadprocedure zou aantoonen, geheel mis is geweest, nu zelfs Mr. Mendels in de 2e Kamer heeft gezegd: „ik heb zulk eene goede ervaring van de wijze van behandeling voor den krijgsraad, van de conscientieuze wijze, waaop daar de ernstige strafzaken behandeld worden.” Maar er bestaat alle reden om nog eens te denken over de beide beperkingen van het beginsel, de rechtstreeksche, gelegen in de geheime behandeling der reclame-zaken, de zijdelingsche, gelegen in de bevoegdheid van het college om de zaak zonder het openbaar verhoor der getuigen af te doen.

Dat de tegenwoordige wijze van procederen in reclame-zaken het noodig maakt de behandeling van het geval voor den krijgsraad met gesloten deuren te doen plaats hebben, wordt verdedigd met een beroep op de belangen van de discipline. Hierover kan ik geen oordeel vellen. Wat ik echter niet begrijp, is, dat men de fout heeft gemaakt het reclame-proces zóó in te richten alsof het gevoerd werd tusschen twee *partijen*, den strafoplegger en den gestrafte. Men heeft daarmee de geheele zaak voor den officier-strafoplegger een te persoonlijk karakter gegeven en zijn prestige noodeloos betrokken bij zijn al dan niet „gelijk” krijgen. Dit heeft zelfs tengevolge gehad, dat op 5 April 1916 in het belgisch leger de geheele reclame op den

krijgsraad (artt. 15 e.v. van de Rechtspleging) is afgeschaft. En toch had men zoo ver niet behoeven te gaan. De zaak ligt toch zoo — dit is uit de geschiedenis ²⁾ gemakkelijk te bewijzen — dat de aldus genaamde „reclame” niet is een klacht of een appèl, maar eenvoudig een verzoek, dat niet geweigerd mag worden en derhalve gelijkstaat met een recht, om een behandeling door den krijgsraad te doen plaats hebben van een feit, dat krijgstuuchtelijk kan worden afgedaan. Al zou er inderdaad bij het Hof van Holland vroeger voor aan reclames analoog gedachte zaken een vorm van communicatoir proces zijn geweest, de wet verwijst toch zeker niet daarheen. De reclamant komt dus niet als eischer voor het gerecht, maar stelt zich daar als beklagde; de strafoplegger behoeft niets te verdedigen, hij kan hoogstens getuige zijn; en het debat behoort te loopen tusschen den auditeur-militair en den beklagde of diens verdediger. Zoodra men de zaak zoo opvat, en dit kan van heden tot morgen zonder eenige wetswijziging geschieden, is er geen reden waarom de gewone procedure voor den krijgsraad niet gevolgd zou worden, en dan kunnen, naar ik meen, zonder gevaar voor de discipline de deuren worden opengedaan. Het voorbeeld is misschien niet van naast de deur, maar hier mag toch vermeld worden, dat de Krijgsraad in Suriname op 6 en 10 Mei 1918 een reclame openbaar en met verdediging behandeld heeft.

Wat betreft het afdoen van zaken op de geschreven getuigenverklaringen, welke zich in het dossier bevinden, kan men zeggen, dat deze praktijk geheel samenvalt met de gedragslijn, voor het gerecht geprojecteerd door zijn oude procesrecht. Was er een confessie, dan was de zaak daarmee uit en het vermelden van een getuigenverklaring tot steun van de bekentenis is slechts een kniebuiging voor het nieuwe bewijsrecht. Is er geen beteeckenis, dan zouden de getuigen nog eens ter zitting van den krijgsraad moeten komen. ¹⁾

Op een opmerking deswege gemaakt in het Voorloopig Verslag over de Justitiebegrooting 1919 heeft de Regeering uitvoerig geantwoord met de volgende uiteenzetting, welke mijn gevoelen geheel weergeeft: „De door eenige leden geuite klachten over onvoldoende mondelinge behandeling door den Krijgsraad, waarvan in theorie de juistheid niet wordt ontkend, verliezen, in het licht der practijk bezien, veel van haar beteeckenis. In de eerste plaats komt een uitsluitend recht doen op de stukken juist bij den Krijgsraad, waar het verstek, behoudens mogelijke uitzondering voor overtredingen, onbekend is, niet voor. De beklagde is zoo goed als steeds persoonlijk bij de behandeling van zijn zaak aanwezig. Bestrijdt hij de juistheid van verklaringen van niet verschenen getuigen, dan heeft hij het oor van den rechter, doch de getuige kan zijn opgaven niet verdedigen of toelichten. In zoover is, practisch beschouwd, de bestaande gewoonte niet ten nadeele van den beklagde.

1) Zie artt. 15 e.v. van het Reglement 1799, afd. III, kap. 1; en Koolemans Bijnen, N. J. V. 1900. 242, met de aangehaalde opstellen.

2) Vergelijk ontwerp 1799, afd. III, kap. 4, art. 34 e.v.

In de tweede plaats hebben de beklaagden voor den Krijgsraad het hun ten laste gelegde doorgaans van den aanvang af volledig bekend en is een ontkentenis uitzondering. Het verhoor van getuigen ter terechtzitting verliest daardoor veel van zijn belang. Vervolgens komt het hoogst zelden voor, dat de beklaagde of diens raadsman aan den Krijgsraad verzoekt om een getuige, die reeds in het voorbereidend onderzoek gehoord is, nog eens persoonlijk te laten verschijnen; wat wel bewijst, dat van de zijde van de vervolgte partij aan die verschijning als regel geen behoefte wordt gevoeld. Het initiatief daartoe gaat zoo goed als steeds uit van den auditeur-militair of van den Krijgsraad. Dat initiatief wordt in bepaalde zaken (ernstige insubordinatie, diefstal in de chambrée, burgerrechtelijke misdrijven, zomeede in geval de beklaagde een getuigenis uit het voorbereidend onderzoek blijft wraken) frequent uitgeoefend.

Voorts is het hooren van getuigen juist bij die militaire delicten, welke het grootste gedeelte van de rol vullen, doorgaans van weinig belang. ¹⁾ Bij de tallooze gevallen van desertie — alle volledig bekend — is verder niets te verklaren dan het afwezig zijn op een zeker appèl en het weer terug zijn op een ander. Bij de vele gevallen van dienstweigering, — waarvoor men niet zonder trots rond uitkomt — kan degene, wiens herhaald bevel niet werd gevolgd, moeielijk iets anders of meer zeggen, dan dat het niet werd opgevolgd. De getuigen hebben hier al zeer weinig anders mede te deelen dan een objectief vast te stellen feit.

En ten slotte moet worden bedacht, dat de militaire arrondissementen zeer uitgestrekt zijn en de hoofdplaatsen daarvan voor vele getuigen, doorgaans kaderleden, eerst na een lange en kostbare reis te bereiken. Men mag zich dan ook wel afvragen, of het raadzaam is voortdurend een groot aantal onderofficieren op reis van en naar den Krijgsraad (met ettelijke zittingen per week) te houden en aldus aan den dienst te onttrekken."

Wanneer ik nu trachten wil om na beschouwing van verschillende afzonderlijke punten te komen tot een overzicht van het geheel, dan dringt zich voor mij op als een feit van de eerste grootte, dat de organisatie bestand is gebleven tegen de ongehoorde toename van het te verwerken materiaal. Er zijn wel eens meer drukke tijden geweest in de militaire rechtspleging hier te lande — klaagde in 1814 de president van het H. M. G. al niet over de „terrible drukte van 't Hof!" — maar zoo iets als wij thans beleefd hebben, is geheel zonder precedent. In 1918 heeft de Krijgsraad te 's-Gravenhage te oordeelen gehad over 2831 verschillende telastleggingen. Wanneer 1914 zoo ware geëindigd als het begonnen was, zou men in dat jaar misschien het cijfer van 275 hebben gehaald. De Krijgsraad te 's-Hertogenbosch bracht het in 1918 tot 4805 telastleggingen, die te Arnhem tot 4226. Niettemin hebben de krijgswraden zich zonder ver-

1) In het militair proces is een zeer summiere behandeling van zaken „waarvan het onderzoek uit deszelfs aard en natuur niet opereus of omslagtig is" altijd aanbevolen.

ontrustenden achterstand heengewerkt door deze uit de de vertienvoudiging van het aantal justiciabelen, de algemeene toename der criminaliteit en de verlenging van de lijst der strafbepalingen gevoede overstroming. Dit is de hoofdpoot in het credit van de organisatie.

Maar nu komen andere vragen, die niet zoo spoedig te beantwoorden zijn, en zij zijn deze: is er naast véél ook vlug en goéd gewerkt? En, bescheiden, komt daarachteraan nog deze: zoo neen, ligt dat dan aan de organisatie of aan de personen?

Militaire rechtspleging moet snel zijn. De handhaving van orde en tucht moet uit de vlotte hand geschieden, elke aarzeling, elk talmen, elk gezeur suggereert gebrek aan kracht en aan macht, is oorzaak van nieuwe ontbindingsverschijnselen. De oorlogvoerende staten hebben daarom zelfs het appèl, waar het nog bestond, afgeschaft. In België 27 Jan. 1916 op de uitdrukkelijke overweging, dat anders het doen van snel recht, wat een eisch is voor goede militaire rechtspraak, onmogelijk zou worden. De naar den krijgsraad verwezen delinquent moet ook aanstonds uit het midden van zijn kameraden kunnen verdwijnen, hij mag niet in kwartier of politiekamer werken of maandenlang blijven omhangen en, in gezelschap van meer exemplaren van zijn soort, een haard van infectie vormen. Het mag niet mogelijk zijn, dat bij het wijzen van het vonnis de opgelegde vrijheidstraf moet geacht worden reeds, door het afgetrokken voorarrest, geheel te zijn ondergaan. Waar blijft dan de beteekenis èn van rechter èn van straf? Dat voelt ieder, maar hoeveel meer de soldaat, die plotseling gewaar wordt, dat het practisch verschil in geduchtheid van den corpscommandant en den krijgsraad niet de moeite waard is. Doch wat dring ik langer aan een open deur?

Nu kan ik niet anders dan toegeven, dat het met de snelle be-rechting der zaken door de krijgsraden niet naar wensch is gegaan. Duurde het geheele strafproces in eersten aanleg (van den dag van in-arrest-stelling tot dien van de pronunciatie van het vonnis) in 1902 ongeveer 20 dagen, ¹⁾ gedurende de mobilisatie is die tijd aanmerkelijk verlengd. Er zijn leelijke vertragingen geweest. Niet meer dan bij de burgerlijke justitie — houdt dat in 't oog — maar omdat het hier *militaire* rechtspleging geldt, mag men daarmee geen vergelijkingen maken.

Cijfers als de volgende mogen niet voorkomen: in 1918 voor het Eerste Arrondissement: aantal zaken waarin meer dan drie maanden tusschenruimte was van den datum van het arrest en het wijzen (niet eens het pronuntieeren) van het vonnis: 357 op een totaal van 2074, in het tweede arrondissement 108 op 3645.

Dit te langzaam tempo is niet te wijten geweest aan de plaatselijke en garnizoenscommandanten, ook niet aan de auditeurs, nog minder aan de krijgsraden, maar mag gesteld worden op rekening van de instructie. De instructie is geweest de zwakke schalm in de ketting.

1) Volgens de gegevens van Mr. van Engen.

Het onvoldoende korpsonderzoek oorzaak van misverstand en geschrijf, de niet afgewerkte verbalen van de officieren-commissarissen oorzaak van kritiek, terugzending en meer gecorrespondeer. Tijdens dit alles overplaatsing, verlof en „afzwaaien” van de getuigen. Rogatoire commissies aan de rechters-commissarissen, onderzoekingen in de bevolkingsregisters. Inmiddels uitbreken uit het arrest van de beklaagden, en een nieuwe, opnieuw te onderzoeken klacht wegen desertie in het dossier. Enzoovoort, enzoovoort!

Hier zetten wij een post in het debet. . . . maar van wie?

Ik moet hier even herinneren aan de stelling, die ik eenige bladzijden terug reeds heb aangeduid, n.l. dat de geheele militaire instructie principieel onjuist is, niet omdat zij militair is, maar omdat zij instructie in den strafprocessueelen zin is.

De instructie van strafzaken door rechters of officieren is een onlogische instelling, die haar tijd heeft gehad. Het is niet mogelijk hier een volledig overzicht van de door vóór- en tegenstanders aangevoerde gronden te geven. Maar ik mag wel wijzen op een paar hoofdpunten, en mij beroepen op het feit, dat ik zelf in deze materie een practische ervaring heb.

Om een werk goed te doen, moet men het leeren. Wat is het werk van dengeen, die een strafrechtelijk vooronderzoek moet instellen? Niet anders dan feitelijke gegevens verzamelen voldoende voor den rechter om een oordeel over het al dan niet plaats gehad hebben van feiten, de veroorzaking daarvan, de persoon van den dader en den aard en intensiteit van den te nemen strafmaatregel te kunnen uitspreken. Het verzamelen van feitelijke gegevens geschiedt door onze zintuigen, alle vijf, en de combinatie der gewaarwordingen door den geest. Om dat werk dus goed te verrichten moet men er om „trainen” zijn geest en zijn zinnen. Voor dat werk worden op die wijze opgeleid speciale politie-beambten, die daarvoor aanleg hebben getoond, hun zinnen en hun verstand worden daarop gescherpt.

De rechter- en officier-commissaris wordt, in de practijk, aanstonds van vier zintuigen beroofd, hij kan alleen maar hooren. Of hij aanleg bezit om met deze zwakke uitrusting wat waar te nemen, daarnaar wordt niet gevraagd. Of hij zijn geest heeft geoefend in het speuren, het waarnemen met combineeren, — men is eigenlijk wel overtuigd, dat het tegendeel 't geval is.

Het is dus duidelijk, dat rechter- en officier-commissaris minder geschikt zijn voor het werk, dan zij, die daarvoor zijn opgeleid, die daarvan hun vak hebben gemaakt, en in de gelegenheid worden gesteld daaraan al hun krachten te geven.

En nu wil men, dat dit werk wordt begonnen door de deskundigen, hun daarna uit handen wordt genomen en voortgezet door ondeskundigen.

Het gevolg is: of het werk is af, en dan wordt het noodeloos overgemaakt; of het is niet af, en dan wordt het niet voltooid. Anders gezegd: een deel van het werk in het instructiekabinet is overbodig, het andere deel mislukt. En ik weet, dat van deze scherpe woorden nog wel wat is af te slijpen, maar zij zijn niet weg te redeneeren.

Tegen dit alles voert men aan: *maar* rechter en officier zijn onpartijdig! Mij dunkt, dat moet men dan bewijzen. Waarom zou de rechter-commissaris, die niet te oordeelen, maar te zoeken heeft onder den ban van een hem opgedrongen werkhypothese, zoo onpartijdig zijn?

Waarom zou de officier onpartijdiger zijn dan een ander? Men heeft een eeuw lang het tegendeel op een aangrenzend gebied volgehouden!

Ook wordt, in dit verband nu en dan opgemerkt: gij gaat uit van de veronderstelling, dat de politie voor haar taak berekend is, maar dit is, in het algemeen beschouwd, niet juist. Indien deze opmerking gegrond is, dan bewijst men daarmee, dat de politie verbeterd moet worden, doch niet, dat zij geholpen moet worden door ambtenaren, die wat betreft hunne geschiktheid tot het vaststellen van feiten en de omstandigheden, waaronder zij zijn gepleegd, aan dezelfde kwaal ongeneeselijk lijden. Een blinde kan wel door een lamme, maar niet door een tweeden blinde worden geleid.

Volgens mijne meening moet derhalve deze debetpost worden gesteld op rekening niet van personen, maar van een gebrekkig en overbodig systeem.

En nu de derde vraag: is er goed recht gesproken? Laat ons een paar punten maar zonder veel woorden afdoen. Juridische fouten zijn er niet noemenswaard gemaakt. ¹⁾ Op een paar na, zullen wel alle vonnissen voor zooveel den vorm betreft, zijn geaprobeerde. Onschuldigen zullen wel niet schuldig zijn verklaard. Ik geloof eerder, dat er heel wat schuldigen zijn vrijgesproken. De vraag komt dus hoofdzakelijk hierop neer: is er goed *gestraft*?

Veelal wordt als het werkelijk doel, waarnaar met de strafrechtspleging moet worden gestreefd, voorgesteld, dat de delinquent zegt: „dat doe ik nooit weer”, en dat het publiek zegt: „daar beginnen wij niet aan”. Dit ideaal, intusschen, is door geen enkele straf te bereiken; daar behoort heel wat méér toe.

En toch hebben wij geen anderen bruikbaren eersten toetssteen voor de waarde van de militaire rechtspraak gedurende de mobilisatie dan de stand der criminaliteit en losbandigheid in den troep. Wanneer wij dien nu ter hand nemen, dan ziet het er aanvankelijk niet bijzonder fraai uit. Men leest in de couranten uitspraken van officieren, waarin — zeker niet zonder overdrijving, maar toch — gezegd wordt: „het leger wordt één groote dievenbende”, en men behoeft maar eens naar de houding van een groot deel der soldaten te zien om te gevoelen hoeveel zelfrespect, bodem voor goede tucht, in vele slungels is overgebleven.

Gelukkig is hiermede het oordeel nog niet geveld, zeker niet over de rechterlijke organisatie.

1) Nietigverklaarde bevelschriften in 1918: den Haag 3, den Bosch 4, Arnhem 2; onbevoegdverklaringen resp. 5, 5 en 4.

Want met dit alles is nog slechts aangetoond, wat ieder al lang wist, namelijk dat de militairrechterlijke organisatie, zooals alle menschelijke instellingen, niet volmaakt is, en evenmin als alle andere organisaties aan de hoogste eischen kan voldoen. En aangezien niemand en niets mag worden verworpen omdat daarmede geen ideaal is bereikt, deert deze uitkomst ook de militaire jurisdictie nog niet.

Een zuiver oordeel zou slechts kunnen worden uitgesproken na een vergelijking. Waarmede? Natuurlijk met de arrondissementsrechtbanken, voorzoo veel betreft de algemeene criminaliteit. En dan behoeft men niet lang te aarzelen met de conclusie, dat deze geen betere, eerder slechtere resultaten hebben bereikt. Eerst in den lateren tijd van den oorlog nam de algemeene criminaliteit in het leger ook absoluut toe, voorheen was deze vermeerdering meer relatief in verhouding tot het grooter effectief. Maar veel eerder en veel heviger steeg het aantal vonnissen, uitgesproken over een burgermaatschappij, waaraan door den dienstplicht nog de personen van de meest crimineele leeftijden waren onttrokken.

Ieder weet, dat hiermede de burgerlijke rechterlijke organisatie niet veroordeeld is. Ieder weet, waarom dit alles zoo is geschied en moest geschieden ten spijt van de beste rechterlijke instellingen. Het is volkomen overbodig dit hier te herhalen. Maar à fortiori is dan ook tegen de militaire jurisdictie daaruit geen aanklacht op te maken.

Geldt het de handhaving van de tucht, dan ontbreekt ons een maatstaf ter vergelijking. Ik weet geen tuchtcollege, dat kan worden vergeleken met een krijgsraad en dat opereert op een lichaam, dat op één lijn kan worden gesteld met een leger. Het oordeel is daarom wat moeilijker.

Men moet daarbij in de allereerste plaats zich wel voor oogen houden, dat, zooals ik reeds op een vorige bladzijde heb aangetoond, de militaire jurisdictie in *redes* organisatie *oorlogswerk* heeft moeten doen, ja wellicht geplaatst is voor een taak zwaarder dan de opgaaf om in een leger op 't oorlogspad de tucht te onderhouden. Een groot, werkeloos en afwachtend leger, haastig opgeleid kader, slecht onderlegde reserve-officieren, oude boosdoeners met den landstorm in de gelederen verdwaald, verleiding tot oneerlijkheid aan alle kanten, ondermijnende propaganda, ledigheid en nog eens ledigheid, en daartegenover geen vijand, geen gemeenschappelijk dadelijk doodsgevaar. Wat richt men daartegen op den duur uit met veroordeelingen, die maanden na het plegen der feiten kunnen worden uitgesproken, die dikwijls in het geheel niet meer kunnen worden geëxecuteerd; wat wil men daartegen doen met de ontzegging om bij de gewapende macht te dienen, terwijl de delinquent maandenlang in de gelegenheid is gelaten een voorganger in onbeschaamdheid te blijven. Alleen dan, wanneer op de oorlogsorganisatie van de weermacht ook de mobilisatie van de militaire justitie was ge-

volgd, zou men over de werking van deze laatste, met betrekking tot het handhaven van de tucht, een beslist oordeel kunnen uitspreken. Nu dit niet geschied is, kan men slechts blijde zijn, dat het niet erger is geweest dan het geweest is, en dankbaar zijn dat de militaire rechtspraak, aan haar lot overgelaten, de moeilijke taak, zooals het gaan wilde, ten einde heeft gebracht.

Vervolgens mag men niet voorbijzien, dat de handhaving der tucht door de militaire justitie niet voldoende is ondersteund door de meest noodzakelijke buitengerechtelijke maatregelen ter bevordering en onderhouding van den goeden geest. Ik breng gaarne alle hulde aan hen, die zich daarvoor op alle mogelijke wijze hebben ingespannen, doch ik weet, dat zij aan mijne zijde zullen staan, wanneer ik stel, dat alle kleine middelen moesten falen, omdat het voor naamste niet werd toegepast.

Er is herhaaldelijk gezegd, dat het vraagstuk der criminaliteit in het algemeen nauw samenhangt met het woningvraagstuk. Het is zoo dikwijls gezegd, dat de argumenten overbekend kunnen worden geacht. Naar mijne bescheiden meening bestaat dit verband ook met de tucht. Het moet oneindig veel gemakkelijker zijn de goede tucht te handhaven onder een troep, die goed gehuisvest is, dan onder soldaten aan wie alle ruimte, licht en eenvoudigste comfort ontbreekt, die geen gelegenheid hebben hun goed behoorlijk op te bergen, die met zeer vele anderen tesamen voor den nacht in één vertrek worden opgeborgen, en die na eenigen tijd de hopeloosheid van den strijd tegen onzindelijkheid, de eerste phase van tuchteloosheid, beginnen in te zien. Men zegt wel: laat mij uw kamer zien en ik zal zeggen wat voor een mensch gij zijt. Men zou ook wel mogen bevelen: laat mij de kazerne, het kamp, het kwartier kijken, en ik zal u zeggen of gij daarin goede of slechte soldaten zult hebben. Wie wil leeren inzien hoeveel daaraan ontbroken heeft, moet eens een kijkje nemen in hetgeen op dit gebied door Engelschen en Amerikanen werd gedaan, en daarna de lokalen inspecteeren, waarin onze jongelieden hebben moeten leven.

In verband hiermede is ook ernstig te kort geschoten in de behoorlijke afzondering van onordelijke en tuchteloze elementen, zoodra zij voor eenig strafbaar feit in voorarrest waren gezet. Eerst laat, en vrij zeker te laat, heeft men ingezien welk een heilloozen invloed op de tucht moest worden uitgeoefend door de waarlijk deplorabele arrestlokalen. Hoeveel jongelui, die toch werkelijk niet slecht waren, zijn daarin voor den militairen dienst voorgoed bedorven! Hoeveel zaken, die voor den krijgsraad kwamen, moesten worden in verband gebracht met een voorarrest, 't zij van den beklagde, 't zij van anderen!

Ik zou nog omtrent menig anderen tuchtvernietigenden toestand in het gemobiliseerd leger, die bij de behandeling van strafzaken in den krijgsraad aan 't licht kwam, iets te berde kunnen brengen, doch dit is niet noodig, wanneer men de hierboven vermelde als voorbeelden wil beschouwen, en met mij daaruit de gevolgtrekking

opmaken, dat gedurende de laatste jaren slechte tucht niet het bewijs behoeft te leveren van slechte militairrechterlijke organisatie.

En ten slotte: wanneer men nu de vraag, die ons bezighoudt, nog even voor den geest haalt: „is er met het oog op den specialen taak van den militairen rechter als *tuchtrechter* goed gestraft?” dan moet men wél bedenken, dat den rechter niet veel vrijheid is gelaten in de keuze van straf, en dat het, noodgedwongen, dikwijls voorkwam, dat na schuldigverklaring een straf moest worden opgelegd, die door de wet werd gewild, maar in casu door den rechter als onjuist werd beschouwd. Het is bekend, dat in de practijk geen noemenswaardig verschil bestaat tusschen militaire gevangenisstraf en militaire detentie eenerzijds en gevangenisstraf en hechtenis anderzijds, dat geldboete voor militaire delicten niet in aanmerking komt, dat de ontzegging om te dienen veelal niet als een leed doch als een voorrecht wordt beschouwd. Het is dus altijd weer: opsluiten; de eenige vraag: hoe lang?

De door de krijgsraden te straffen personen vormen een zoo al niet uitgelezen dan toch uitgezocht gedeelte van onze bevolking. Zij zijn allen mannen, gezonde mannen, niet jonger dan ongeveer 18, niet ouder dan ongeveer 30 jaar, de meesten zijn ongehuwd. Het straffenstelsel, door de wet voor hen bepaald, is practisch hetzelfde als dat voor alle justiciabelen, mannen en vrouwen, sterken en zwakken, jongen en ouden, huisvaders en jonggezellen. Men gevoelt wel, dat hierin iets hapert, iets dat niet rijmen wil.

In de criminaliteit van die jonge mannen zit iets heftigs, de motieven van hun met de tucht strijdige daden zijn meestal plotselinge opwellingen, driftbuien, baloorige stemmingen. Zoo als de pressie is moet de repressie zijn: kort en raak, maar niet kwellend langzaam. En het is tot vervelens toe gezegd, dit is toch onze vrijheidstraf. Ik geloof dan ook, dat de militaire tuchtrechter nooit goed zal kunnen straffen, zoolang hij niets anders kan doen dan verwijzen naar de dufheid en de naargeestigheid van de strafcel.

De vraag, welke aan het hoofd van dit opstel werd neergeschreven, is niet eene, die met een eenvoudig „ja” of „neen” kan worden beantwoord. Bezieet men haar goed, dan ontwaart men daarin als reeds vooropgesteld, dat, nu alleen sprake is van „in hoeverre”, niet wordt verwacht, dat iemand zal meenen, dat de militairrechterlijke organisatie in het geheel niet of wel in alle opzichten heeft voldaan. En dat kan ook niet anders. Jupiter is niet bij machte een ieder tevreden te stellen, en de Duivel is niet zoo zwart als hij wordt afgebeeld.

Men mag echter wel bedenken, dat in de laatste decaden bij de afschildering van de militaire justitie de donkere verven niet zijn gespaard, terwijl gen sterveling heeft beweerd, dat zij volmaakt was. Zoodat, bij een beantwoording van de vraag in een blijmoedigen geest, heel wat meer kans bestaat, dat velen ongelijk krijgen dan dat zij naar huis gaan met de aangenaamste van alle voldoeningen: die van „’t altijd wel gezegd te hebben”. En toch, van al die sombere

verwachtingen is zoo goed als niets uitgekomen. Gedurende meer dan vier jaren heeft onze organisatie met halve kracht onder de moeielijkste omstandigheden gewerkt, zonder kritiek van beteekenis. Wanneer men eens de Handelingen van de Nederlandsche Juristen-vereening opneemt en in den jaargang 1900 naleest, wie toenmaals gestemd hebben voor radicale afschaffing van den militairen rechter in tijd van vrede, dan weet men zoo ongeveer wie onder de juristen „in de beweging” het minst voor militaire rechtspraak gevoelen, en, indien er iets van belang viel aan te merken, zeker niet zouden zwijgen. Ik vind daaronder geleerden als Levy, Molengraaff; magistraten als Loder, Gratama, Visser; strafrechtsspecialisten als van Hamel, van Geuns, Slingenberg; journalisten als Plemp van Duiveland; politici als Limburg, en ik neem den hoed af voor hen, die ik, niet als geringeren, voorbij ga. Indien het ergens met de militaire justitie gedurende den mobilisatietijd ernstig had gehaperd, dan hadden zij niet gezwegen. En wanneer men de begrootingsdebatten 1915/1919 der Staten-Generaal nog eens wil doorlezen, dan zal men onder het hoofd „militaire rechtspleging” niet anders vinden dan op- en aanmerkingen van ondergeschikten aard. Daartegenover merkt men hier en daar tevredenheidsbetuigingen op, zelfs van de zijde waarvan men die allerminst zou verwachten, zelfs van de revolutionnaire partijen.

Dit is een negatief, maar onder de omstandigheden, zooals die sinds ongeveer 1900 waren, niet onbelangrijk resultaat, dat positief aldus mag worden omgezet: over het algemeen is men met de militairrechtelijke organisatie gedurende de donkere jaren wel tevreden geweest.

Wanneer ik nu een oordeel zou moeten uitspreken, dan zou ik willen zeggen, dat de militairrechtelijke organisatie, zuiver beschouwd als samenstel van wettelijke bepalingen, daarmede een certificaat van deugdelijkheid heeft verworven. Ik bedoel dit natuurlijk geheel in het algemeen, en laat hierbij alle ruimte voor de reeds door mij gemaakte en door anderen nog te maken aanmerkingen op onderdeelen.

Want wat is toch in den grond der zaak het beste kenmerk voor de deugdelijkheid van een wet? Dat lijkt wel, doch is inderdaad niet, dat zij op de gevoelde behoefte aan rechtsbeschrijving past als een deksel op een pot. Immers de toestanden, van welken aard dan ook, met het oog waarop een wet wordt gemaakt, behooren noodzakelijkerwijs bij haar afkondiging reeds tot het verleden. Zij zijn, soms nog weinig merkbaar, soms reeds zeer duidelijk, gewijzigd. De wetgever is geen profeet, hij komt steeds achter de gebeurtenissen aan. Een wet, die niets anders kon teweegbrengen dan een resultaat, vooruitgezien gevolg van de feitelijke praemissen, die den ontwerper voor oogen stonden, zou daarom de slechtst mogelijke zijn. Zij zou geen effect hoegenaamd hebben. Een goede wet moet juist zoo zijn, dat zij voldoende plooibaarheid en rekbaarheid bezit om met de gebeurtenissen te kunnen meelevén. Wat men, op grond van zuivere

text- en systeemkritiek in een nieuwe wet meent te mogen laken als onduidelijkheid en onvolledigheid, zal daarom dikwijls aan die wet een vermogen van aanpassing geven, dat haar een hoogen en gezegenden ouderdom bezorgt.

Past men dit toe op een wet, die eene organisatie en in ons geval een rechterlijke organisatie in het leven roept, dan herkent men de deugdelijkheid harer bepalingen onder omstandigheden, die moeielijk of in het geheel niet te voorzien waren op het oogenblik, waarop de wet werd gegeven.

Daarmede is dan, in verband met al het voorafgaande, weliswaar geen jubeltoon, maar stellig een tevreden geluid bij de beoordeeling der militairrechterlijke organisatie in mobilisatietijd gerechtvaardigd.

Een eindoordeel over die organisatie is daarmede niet geveld. Het eigenlijke mobilisatietijdperk is voorbij, en ik durf voorspellen, dat Nederland nimmer meer zulk een tijd zal beleven. Werkte de organisatie gedurende de jongste jaren goed of slecht? De vraag, hoe actueel zij ook is, blijft meer curieus dan practisch. Inmiddels zijn wij een ander tijdperk binnengegaan, en het schijnt wel alsof dit voor de militaire justitie wel andere, maar geen geringere moeielijkheden brengt en zal brengen dan zijn voorganger. Daarna zullen wij legerhervormingen krijgen, en andere dilemma's zullen zich voordoen. En er komt ook nog een tijd, waarin onze kinderen onder omstandigheden, waarvan wij ons thans geen begrip kunnen maken, ten oorlog zullen moeten trekken. Er zijn wellicht velen, die mijn meening niet deelen en over de organisatie van de militaire justitie gedurende 1914 tot en met 1918 geen malsch vonnis hebben te vellen. Maar wie thans dat oordeel definitief zou achten, en de wetsbepalingen op onze organisatie tot in bijzonderheden zóó zou willen vervormen, dat zij het ideaal van een rechterlijke inrichting voor het afgelopen mobilisatietijdperk nabij kwamen, zou zijn als Lot's huisvrouw en, omkijkende, een zoutpilaar worden.

April, 1919.

In hoeverre heeft de militairrechterlijke organisatie in den mobilisatietijd voldaan?

Prae-advies voor een te houden militairen juristendag

door

Mr. M. H. DE BOER.

Advocaat en Procureur

te

Utrecht.

Vóór den wereldoorlog en de mobilisatie van het Nederlandsche leger genoot het militaire recht te onzent slechts eene geringe belangstelling. Een zeer klein aantal personen was in de gelegenheid een blik te werpen achter het tot einde 1913 neergelaten scherm der geheime behandeling en in de weinige maanden, gedurende welke dat scherm vóór 1 Augustus 1914 opgehaald is geweest, is niet van eene verhoogde belangstelling gebleken. Zelfs de oorlogsjaren 1814—1815 en 1830—1831 schijnen aan dit onderdeel van het recht zonder veel invloed te zijn voorbijgegaan. Een enkele maal slechts, b.v. na de Dreyfus-affaire, hebben zij, die niet direct met de militaire rechtspraak in aanraking kwamen, zich daarmee bezig gehouden en uit deze tijden vindt men daarvan iets terug in de handelingen der Nederlandsche Juristenvereniging en der Vereeniging ter beoefening van de Krijgswetenschap. Wie mocht hebben verwacht, dat dit op 1 Augustus 1914 plotseling anders zou zijn geworden, komt bedrogen uit: al zag zich de militaire rechtspleging plotseling een veel grooter arbeidsveld toegewezen dan voorheen, al kwamen breede kringen van het volk met haar in aanraking, toch heeft zich het besef van de belangrijkheid eener goede militaire rechtspleging slechts uiterst langzaam baangeboken. Wij, Nederlanders, zijn nu eenmaal wat trager in ons initiatief dan de volken, die ons omringen; het is al zoo dikwijls opgemerkt en ik maak deze opmerking dan ook niet met een pretentie van originaliteit, dan wel, omdat zij naar mijn oordeel zoo bijzonder van toepassing is op onze militairrechtelijke ervaringen, niet alleen op die van vroeger, maar vooral ook op die der mobilisatie. In andere landen, met name in Frankrijk en Zwitserland hielden de militair-juristen tijdens de mobilisatie eenige meer of minder belangrijke bijeenkomsten; in België deden sedert 1917 de advocaten bij de krijgsraden van sommige divisies en die bij het Hof desgelijks; Duitschland was al vóór den oorlog voor-

gegaan (1913 Baden-Baden en 1914 Cassel) en hield reeds in het eerste oorlogsjaar (10 en 11 April 1915) te Brussel een militair-juristendag „in Feindesland”, later door meenderen, zoowel aan West- als aan Oostfront gevolgd. Wij, Nederlanders, komen er eerst na vijf jaren toe de ervaringen te bespreken, die wij in de zeer buitengewone omstandigheden der mobilisatie hebben opgedaan. Terwijl men zich in andere landen, waar het leger op voet van oorlog is gebracht, heeft gehaast, om de militairrechterlijke organisatie in overeenstemming te brengen met de veranderde omstandigheden, kon Mr. Thöne zich in het M. R. T. XII, 422 nog terecht beklagen, dat onze militairrechterlijke organisatie te velde nog steeds niet geregeld was. Wel scheen de redactie iets meer van de zaak te weten en beloofde zij daarop terug te komen, maar sedertdien werd er niets meer van vernomen, wat men afgaande op den ijver dier redactie als een veeg teeken moet beschouwen.

In het algemeen vindt men in de buitenlandsche tijdschriften telkens blijken van eene verhoogde belangstelling in het militair recht bij overheid, juristen en militairen; in het M. R. T. daarentegen merkt men daarvan nauwelijks iets. En voor wat de overheidsbelangstelling betreft ging die nog meermalen in zulk eene eigenaardige richting, dat men zich dikwijls heeft afgevraagd, waarom toch telkenmale maatregelen werden genomen blijkbaar zonder voorlichting van practici. Zoo is het onbegrijpelijk, hoe men de temporaire krijgswaarden heeft kunnen afschaffen zonder daartegenover maatregelen te nemen om de noodzakelijk daaruit voortvloeiende overlading der gewone krijgswaarden te voorkomen; onbegrijpelijk is mij ook, hoe men verlichting dier krijgswaarden heeft kunnen verwachten van het klein-verlofgangerswetje, waar toch reeds niet dan bij hooge uitzondering klein-verlofgangers voor den militairen rechter verschenen, omdat het onderzoek der politie en van den burgerlijken rechter zich bijna nimmer uitstrekt over den militairen staat van den verdachte. Maar het meest onbegrijpelijk is wel, dat men zich blijkbaar heeft voorgesteld — wanneer men zich daarover ten minste eene voorstelling heeft gevormd —, dat de militairrechterlijke machine kon blijven loopen met voldoende capaciteit alleen door detachering van eenige officieren — voor een deel juristen — op griffie en auditie. Wanneer men het aantal behandelde zaken vergelijkt met het aantal strafzaken, dat burgerlijke colleges plegen te behandelen, springt dadelijk in het oog in wat ongunstige omstandigheden de krijgswaarden tijdens de mobilisatie hebben gewerkt. In het jaar 1918 behandelde b.v. de krijgswaard te Arnhem 3227 zaken — ongeacht de reclames —, terwijl de Utrechtsche rechtbank in hetzelfde tijdsverloop 1641 strafzaken behandelde. Daarvoor beschikt laatstgenoemd college over drie juristen, die al hun tijd en werkkraft aan hun rechtersambt kunnen besteden, de krijgswaard echter slechts over één president, die in dezelfde omstandigheden verkeert, en vier leden, die hunne

functie slechts als nevenbetrekking uitoefenen. Weliswaar veronderstelt de Rechtspleging, dat het lidmaatschap van den krijgswaad als eene hoofdfunctie wordt vervuld, maar daarbij is blijkbaar niet gedacht aan gepensioneerden, die naar ik meen zonder uitzondering, tijdens de mobilisatie het lidmaatschap van de krijgsraden bij de landmacht hebben waargenomen. Men zal bij de beoordeeling van de eischen, die kunnen worden gesteld aan hen, die zich voor het lidmaatschap van die krijgsraden hebben beschikbaar gesteld, moeten letten op de omstandigheden, waaronder hunne benoeming heeft plaats gehad en op de opvatting, die te dezen aanzien wordt voorgestaan door hen, die deze aangelegenheid hebben geregeld. Wat nu het eerste punt betreft, heb ik wel vernomen, hoe bij het uitbreken der mobilisatie van het personeel van sommige krijgsraden alleen president en auditeur-militair overbleven, hoe de garnizoens-commandanten geen officieren beschikbaar wilden of konden stellen en hoe de presidenten op zoek moesten gaan naar gepensioneerden, die wel als secretaris en als lid wilden optreden voor de enkele maanden, gedurende welke men verwachtte, dat de mobilisatie zou duren. Men moet het wel waardeeren, dat deze leden zich voor een zooveel langeren tijd op sleeptouw hebben laten nemen en velen van hen telkens en telkens weer bereid zijn gebleven om zitting te blijven nemen, zonder dat hun positie ooit behoorlijk geregeld is. Want

- eene behoorlijke regeling is het zeker niet om personen, van wie men het werk verwacht, dat een lid van den krijgswaad behoort te doen, te bezoldigen met *f* 6.— (later *f* 7.—) per zitting en het belangrijke werk, dat buiten de zitting behoort verricht te worden, onbezoldigd te laten. Duidelijk blijkt uit deze bezoldiging, dat men in den Haag de functie van krijgsraadlid als eene nevenbetrekking heeft willen zien beschouwd en dat men van die functionarissen niet veel meer heeft verwacht dan het bijwonen der zittingen en raadkamervergaderingen. Neemt men bij vergelijking der bovenstaande cijfers in aanmerking, dat een krijgsraadzaak door de omslachtige wijze van behandeling aanzienlijk meer tijd vereischt dan de behandeling van een burgerlijke strafzaak, dan behoeft het zeker geen vorder betoog, dat men de krijgsraden het hoog noodige personeel heeft onthouden. Daarbij komt nog, dat de bovengeschetste wijze van benoeming al heel weinig waarborg voor geschiktheid geeft; men was vaak al heel blij personen te kunnen vinden, die zich met de functie wilden belasten en inderdaad heeft men niet zelden in de krijgsraden leden kunnen aantreffen, die b.v. wegens hun leeftijd zeer zeker niet in de eerste plaats voor eene belangrijke rechterlijke functie in aanmerking kwamen. Nog een ander bezwaar is eraan verbonden, wanneer men het uitzonderingsgeval, dat officieren op pensioen tot den krijgswaad worden geroepen, tot regel gaat maken en vooral, wanneer dit gebeurt bij sterk wisselende militaire toestanden, zooals bij het uitbreken der mobilisatie. De

deskundigheid op militair gebied — voor velen de ratio van de leekenrechtspraak zal n.l. kleiner zijn, naar mate de betrokkenen langer hun militaire betrekking hebben neergelegd en naar mate de toestanden sedertdien sterker zijn gewijzigd. Geldt dit bezwaar voor een enkel lid dan kan de deskundigheid van de andere leden daaraan wel tegemoet komen; verkeeren echter alle leden in dezelfde omstandigheden, dan zal het zich dikwijls doen gelden. Een laatste moeilijkheid, die de zonderlinge wijze van samenstelling der krijgsraden heeft opgeleverd — en deze moeilijkheid geldt niet alleen voor de krijgsraden, maar ook voor andere ambtenaren der militaire justitie —, is dat bij het bezetten van plaatsen er dikwijls volstrekt niet op is gelet of de benoemden aan de gestelde eischen voldeden: een plaatsvervangend auditeur-militair, die sergeant met klein verlof was, — een plaatsvervangend president, die dienst deed als vrijwilliger bij den landstorm, — een lid van den krijgsraad, die gepensionneerd was als officier van de maréchaussée, -- een secretaris, die noch officier, noch gepensionneerd officier was en een plaatsvervangend secretaris, die diende als landweersergeant — het zijn alle gevallen, die zich hebben voorgedaan, als de gewoonste zaak van de wereld, nog ongerekend het groot aantal plaatsen, waar men tot officier-commissaris personen heeft benoemd, die noch kapitein, noch officier waren. Niet dat ik hiermede wil zeggen, dat de benoemden voor hun werk ongeschikt waren; integendeel er zijn er velen geweest, die met groote bekwaamheid en grooten ijver hun vaak moeilijke en zware taak hebben vervuld. Maar het lijkt mij verkeerd om, wanneer de wetgever nu eenmaal regelen heeft gesteld, daarvan zonder reden af te wijken en daarmede zich een recht aan te matigen, dat aan den wetgever behoort; daardoor worden de waarborgen voor een goede rechtspraak weggenomen. Niet alleen, dat het op zij zetten van wettelijke bepalingen, aanleiding geeft tot willekeur, maar als men de zorg, waarmede de burgerlijke rechtscolleges worden samengesteld vergelijkt met de totale afwezigheid van waarborgen voor eene goede samenstelling der krijgsraden, dan beseft men eerst geheel, hoe veronachtzaam de belangen der militaire justitie tijdens de mobilisatie door de regeering zijn. En toch was dit volstrekt geen onbelangrijk deel der rechtsbedeeling; dit blijkt voldoende, wanneer men het aantal personen, dat aan de militaire jurisdictie onderworpen was, op 8 % van de totale bevolking van ons land schat — welke schatting waarschijnlijk eerder te laag dan te hoog is — en daarbij bedenkt, dat de leeftijd van die personen tot de relatief crimineele behoort. Stelt men dan de 4 krijgsraden daarbij tegenover de 101 kantongerechten en 23 arrondissementsrechtbanken met eenvoudiger rechtspleging en meer uitgezochte bezetting, dan treedt de achterstelling van de militairrechterlijke organisatie bij de burgerlijke een keer te meer aan het licht, zelfs al neemt men de civielrechtelijke werkzaamheden der burgerlijke colleges daarbij in aanmerking. Is het noodig nog meer voorbeelden aan te halen, waaruit het gebrek aan

zorg voor ons militair recht blijkt, dan zou ik willen wijzen op den toestand, die het bijna onmogelijk maakt te weten, of men zich tot Justitie dan wel tot Oorlog of Marine heeft te wenden, welke toestand het gemakkelijk maakt telkens van het eene naar het andere Departement af te schuiven; ik zou kunnen herinneren aan de totale onbruikbaarheid der Crimineele Wetboeken voor oorlogstijd en in verband daarmee de weigering der Regeering om de invoering der nieuwe wet tijdens de mobilisatie te bevorderen ¹⁾; ik zou kunnen vragen, waarom er voortdurend militairen, medici en technici naar het oorlogsterrein zijn gezonden en men er nimmer toe gekomen is, daarheen personen te zenden, om de militairrechtelijke oorlogsorganisatie te bestudeeren, waaraan het toch zeker zaak was ons te spiegelen, gezien vooral de moeite, die het ons oplevert zelfstandig eene nieuwe militairrechtelijke wetgeving tot stand te brengen; en ook denk ik in dit verband aan het gemis van waardeering voor het werk der militaire justitie, die blijkt uit het niet-toekennen aan de bij auditie en krijgsraad gedetacheerde officieren-juristen van voordeelen in rang (zooals bij veldpredikers, officieren van gezondheid, vee- en tandartsen, ja zelfs z.g. benzine-officieren) of in tractement (zooals aan technici, bij de intendance of censuur gedetacheerden enz.) ter zake van hunne niet-militaire capaciteiten, waarvan gebruik wordt gemaakt.

Eene vergelijking van de op de militaire justitie betrekking hebbende wetten en besluiten, die hier zijn uitgevaardigd met degenen, die bijv. in België zijn tot stand gekomen valt niet te onzen gunste uit, ook wanneer men buiten beschouwing laat de regelingen, die in België door het deelnemen aan den oorlog noodzakelijk waren geworden. Om bij een enkel voorbeeld te blijven: toen het Belgische leger na den slag aan den Yser gedurende eenige jaren in betrekkelijke rust achter de inundaties gelegerd was en dus de feitelijke toestand niet zoo bijster van die van ons leger verschilde, waren er voor de landmacht niet minder dan 11 vaste krijgsraden, terwijl zoowel legeringsgebied als troepensterkte aanzienlijk kleiner waren dan die van ons leger. En in het algemeen treft de veel grootere zorg van buitenlandsche regeeringen voor een bij mobilisatie zoo bij uitstek belangrijk onderdeel der rechtsbedeeling ons pijnlijk, wanneer wij van de elders genomen maatregelen kennis nemen.

Wanneer het antwoord op de aan het hoofd van dit prae-advies gestelde vraag dus zou moeten luiden: „in alle opzichten”, dan ligt dit m.i. zeer zeker niet aan de bijzondere zorg, die van regeeringswege tijdens de mobilisatiejaren voor de militaire justitie is aangewend, maar zou dit gunstige resultaat eerder gezocht moeten worden in de voortreffelijkheid onzer rechtspleging, die het nemen van nadere

¹⁾ Ik erken, dat aan die invoering groote bezwaren zouden verbonden zijn; de bestendinging der bestaande wetboeken zou echter, voor het geval Nederland in den oorlog was betrokken, een bepaald gevaar hebben opgeleverd, doordat wij door toepassing dier wetboeken — om met president Wilsons lijfblad „New-York World” te spreken — tot lynchpraktijken hadden moeten komen.

maatregelen overbodig zou hebben gemaakt. Of er iemand is, die nog aan die voortreffelijkheid gelooft, meen ik wel te mogen betwijfelen en al zeer onwaarschijnlijk is het, dat dergelijke bijzondere kwaliteiten zouden worden ontdekt in dit product van wetgeving, waarvan reeds 44 jaar geleden door een bij uitstek deskundige werd gezegd, dat zij eene was met schering en inslag van tegenstrijdigheden, wetenschappelijke ketterijen, dwaasheden en onzin. Een vrij onvruchtbaar werk is het om thans een opsomming te geven van alle leemten en fouten, die onze militaire rechtsplegingen aankleven; beide zijn langzamerhand al zoo oud en eerbiedwaardig geworden, dat men de hoop op verbetering wel moet opgeven, en zij hebben tijdens hun lange leven al zooveel kritiek moeten hooren, dat het bijna hardvochtig zou zijn een al te strenge maatstaf voor hunne beoordeeling aan te nemen. Zeker, de verjongingskuur die men in 1912 heeft aangewend, heeft wel eenige verbeteringen gebracht, maar voldaan heeft zij niemand, die het wel met de militaire rechtspleging meent. Ik zal mij daarom bepalen tot het wijzen op die gebreken, die aan den dag zijn getreden of bijzonder sterk zijn belicht door de buitengewone omstandigheden en stel mij voor daartoe den loop van een procedure te volgen. Men kan daarbij vier perioden onderscheiden: de eerste van het plegen van het strafbare feit tot de verwijzing, de tweede die van de instructie, de derde van het bijeenroepen van den Krijgsraad tot het voldingen der zaak en de vierde na het voldingen tot de pronuntiatie. Over de appelprocedure hoop ik daarna nog eene enkele opmerking te maken.

De eerste periode is bijna geheel ongeregeld gelaten door onze wet. Het zwaartepunt van de dan te voeren procedure ligt in art. 7 R. L.—5 R. Z., waar een onderzoek door den korpscommandant wordt voorgeschreven, zoodra hem het plegen van een strafbaar feit bekend wordt. Hoe dit onderzoek moet worden gehouden en welke bevoegdheden degene, die het houdt, daarbij heeft, zegt de wet niet. In de praktijk geschiedt dit zóó, dat de korpscommandant aan twee officieren soms aan een, het onderzoek opdraagt en het resultaat aan den garnizoenscommandant ter beoordeeling opzendt. Die officieren hooren den verdachte en getuigen en maken van hunne bevindingen proces-verbaal op. Dikwijls zijn deze processen-verbaal niet weinig amusante lectuur, naar den vorm een soort vragen-en-antwoordspel, naar den inhoud eene opsomming van allerlei bijzonderheden, die meestal meer den persoon en diens beweegredenen tot het plegen van het feit dan het feit zelf betreffen. In vele gevallen dwingen zij bovendien bewondering af voor de scherpzinnigheid, waarmede en de hoeveelheid van middelen, waardoor in den regel eene bekentenis aan den verdachte wordt afgedrongen. Toch moet de waarde van dit onderzoek niet te gering worden geacht, omdat het dikwijls juist door zijn manco aan zakelijkheid, menige bijzonderheid bevat, die voor de strafbepaling van belang is. Aan den anderen kant moet men bij de beoordeeling van dit onderzoek niet vergeten, dat het de commissie van korpsonderzoek aan de middelen

ontbreekt om een behoorlijk resultaat te verkrijgen en in het bijzonder is het gemis aan bevoegdheid tot het gelasten van een deskundigen-onderzoek en de afwezigheid van eenige verplichting van burgergetuigen om te verschijnen een ernstig nadeel. Dit nadeel is bij de mobilisatie in veel grooter mate aan het licht gekomen dan daarvoor; mij althans is vroeger nooit de onvolledigheid van het onderzoek om deze reden opgevallen, terwijl zij thans herhaaldelijk voorkomt. Of de oorzaak daarvan gezocht moet worden in de veel voorkomende troepenverplaatsingen of de grootere afstanden tusschen woonplaats en militaire standplaats, waardoor vaak meerdere kosten door de getuigen moeten worden gemaakt, die niet kunnen worden vergoed en dus de bereidwilligheid om te verschijnen, verminderen, dan wel in de grootere bekendheid, die het instituut tijdens de mobilisatie heeft verkregen, zou ik niet durven beslissen. Maar wel geloof ik, dat hierin een groot gevaar schuilt voor het wegraken van bewijsmateriaal, zoolang de officier-commissaris, die wel over allerlei bevoegdheden bij zijn onderzoek beschikt, zich vóór de verwijzing van de zaak moet onthouden. In vreedetijd, wanneer de troepen meestal in betrekkelijk groote garnizoensplaatsen geconcentreerd zijn, kan alles wat aan de verwijzing vooraf behoort te gaan met den grootst mogelijken spoed geschieden; bij ernstige misdrijven kan de auditeur-militair ter plaatse verschijnen, het korpsonderzoek kan zoo summier als men wil worden gehouden, het advies kan ter plaatse worden gegeven, de verwijzing kan onmiddellijk daarna uitgaan en de officier-commissaris kan enkele uren na het misdrijf zijn onderzoek aanvangen. Maar bij mobilisatie is het niet wel mogelijk zoo te handelen ten opzichte van misdrijven gepleegd bij de kustwacht op Rottumeroog of bij de grenswacht te Zwartemeer, omdat de betrokken korpscommandanten en auditeurs-militair te ver verwijderd zijn en niet over den noodigen tijd beschikken en vooral ook omdat van de ter plaatse aanwezige militaire autoriteit niet voldoende kennis van de rechtspleging mag worden verwacht om dergelijke krachttoeren uit te halen. Ik weet wel, dat men in de praktijk hulpmiddelen heeft uitgevonden, om aan het bezwaar tegemoet te komen, dat b.v. de auditeur-militair wel van art. 88 R.L. — 86 R. Z. gebruik maakt, om ook vóór de verwijzing tot een deskundigenonderzoek te komen, maar dat neemt niet weg, dat bij meerdere zaken de bewijsconstructie is in gevaar gebracht of onmogelijk geworden, doordat onmiddellijk bij de ontdekking van het strafbare feit geen autoriteit aanwezig was, die de bevoegdheid bezat het onderzoek te leiden.

Ik doelde hierbij op gevallen, waarin er een verdachte was. Maar niet beter is het gesteld, wanneer er een onderzoek moet plaats hebben naar een onbekenden dader. Zal dan de rechter-commissaris moeten ingrijpen, ook wanneer het feit is gepleegd aan boord, in kazerne of verdedigingswerk en dat nog wel, terwijl velen juist een militairen rechter willen, om burgerinmenging uit het leger te weren? En zoo ja, zal deze dan evenzeer gebonden zijn aan de beper-

king in art. 274 lid 3 R.L. aan den auditeur-militair en in art. 242 lid 3 R.Z. aan den fiscaal opgelegd, welke beperkingen voor hem niet zijn geschreven? Nu heeft zich, voor zoover ik weet, een dergelijk conflict tuschen rechter-commissaris en militaire autoriteit niet voorgedaan en zoo belust op eene uitgebreide competentie zijn deze autoriteiten ook in den regel niet, om ernstige conflicten voor het vervolg te vreezen. Maar wel zijn er tijdens de mobilisatie herhaaldelijk moeilijkheden gerezen tuschen lagere grootheden als politieagenten, veldwachters, kommiezen, wachtcommandanten, militaire kommiezen en dergelijke. Voor zoover ik daarmede persoonlijk in aanraking kwam, heb ik wel heel sterk den indruk gekregen, dat de militaire partij zich bij zulke geschillen onafhankelijk voelde van het burgergezag en niet bereid was daarvoor in eenig opzicht te wijken. Men mag hierover denken zooals men wil, maar het lijkt mij in ieder geval consequent burgerinmenging bij een justitieel onderzoek uit te sluiten, wanneer daardoor in het militaire leven moet worden ingegrepen, zoodra men eene afzonderlijke militaire rechtspraak heeft volgens ons systeem. En wil men deze consequentie niet aan, dan zal het in ieder geval goed zijn de grenzen tuschen militair en burgerlijk gezag op justitieel gebied scherper te trekken dan thans het geval is.

Wanneer intusschen het korpsonderzoek zonder ongelukken is afgecloopen, komt het moment, waarop de verwijzing moet uitgaan. Het voorafgaand advies van den auditeur-militair geeft mij geene aanleiding tot bijzondere opmerkingen. Maar wel de verwijzing zelf! Want als er één onderwerp is, waarbij duidelijk blijkt, hoe weinig de wetgever zich een toestand als de mobilisatie heeft gedacht en hoe weinig onze wetgeving geschikt is om te worden toegepast bij de tegenwoordige wijze van oorlogvoering, dan is het wel dit. De rechtspleging kent immers behalve de gewone in den breede geregelde procedure twee bijzondere proceduren: die voor de krijgswaarden te velde en die voor de krijgswaarden in eene belegerde of berende stad of plaats. In vredetijd, wanneer de troepen in hunne garnizoenen zijn geconcentreerd en de enkele detachementen, die niet in het garnizoen aanwezig zijn, daar toch spoedig terugkeeren, is het niet moeilijk te bepalen, wie de „commanderende officier van het garnizoen” is, die volgens art. 11 R.L. de verwijzing doet uitgaan. Dat deze autoriteit in eene belegerde of berende stad of plaats dezelfde is als die elders „de commanderende generaal of officier”, „de commandant”, „de generaal” wordt genoemd, schijnt ook wel duidelijk ¹⁾. En ten aanzien van de zaken, die voor de krijgswaarden te velde moeten dienen, bepaalt art. 254 R.L. uitdrukkelijk, dat „de commanderende generaal of degene, welke hij, in zijne plaats, daartoe mogt hebben benoemd” de verwijzing moet doen uitgaan. Het systeem van deze regeling in onze overigens vrij systeemlooze rechtspleging lijkt mij wel logisch. Bij het tot stand

¹⁾ Bij de instelling der temporaire krijgswaarden heeft men vergeten de autoriteit aan te wijzen, die de verwijzing moet doen uitgaan.

komen van onze wetgeving werd, zoodra van het leger een daadwerkelijk gebruik moest worden gemaakt uit de garnizoenen een veldleger verzameld, dat de krijgsoperatiën uitvoerde. De taktiek bracht mede, dat dat veldleger tamelijk geconcentreerd bleef; van een etappewezen zooals dit tegenwoordig bestaat b.v. was geen sprake, evenmin van eene afzonderlijke grens- en kustwacht of bezettingstroepen van forten en stellingen. Voor zoover de op dit gebied te verrichten werkzaamheden niet door de, desnoods versterkte, vredesgarnizoenen konden worden verricht, voorzag het veldleger zelf in zijne behoeften. Wat niet tot de garnizoenen behoorde, behoorde tot het veldleger en omgekeerd. Eene regeling dus, waarbij ook op justitieel gebied alleen eene uitzondering gemaakt werd voor het veldleger en voor de andere troepen de gewone wijze van rechtspleging werd gehandhaafd, was heel wel te verklaren. Hoe geheel anders is de toestand thans! Vooral het gebruik van verdragend geschut en de ontwikkeling van het verkeerswezen hebben eene geheel andere vechtwijze in het leven geroepen, toegepast over eene vele grootere uitgestrektheid en met veel meer en veelsoortige hulpmiddelen. Dit heeft ten gevolge gehad, dat niet alleen naast het veldleger en de garnizoenen een groot aantal georganiseerde troepen moesten worden gemobiliseerd, voor welke de verouderde wetten geen toepassing konden vinden, maar ook — en dit is voor ons onderwerp van meer belang — dat voor niet aan den oorlog deelnemende landen eene militaire toerusting voor veel langeren duur en in veel uitgebreider mate geboden was, dan bij de oude taktiek noodig zou zijn geweest. Dat de rechtspleging voor al de niet tot het veldleger of de garnizoenen behorende troepen en ook voor het veldleger, zoolang de veldtocht nog niet geopend was, niet kon worden toegepast, spreekt wel vanzelf; onbegrijpelijk is het, dat men hieraan nimmer heeft gedacht, zelfs niet bij het tot stand komen der wet van 23 Mei 1899 (S. 128). Men heeft voor wat het doen uitgaan der verwijzing betreft in deze leemte trachten te voorzien door bij ministerieele beschikking te bepalen, dat tal van troependeelen, die niet in hun garnizoen gelegerd waren voor de toepassing der rechtspleging tot een ander garnizoen zouden behooren, ja zelfs dat bepaalde legeringsgebieden als één garnizoen zouden worden gerekend. Nog verder ging de minister door, zelfs in strijd met de wettelijke bepalingen, te beschikken, dat sommige garnizoenscommandanten hun gezag, weer alleen voor wat de rechtspleging betreft, met anderen zouden hebben te deelen. Hoe willekeurig bij die beschikkingen werd gehandeld, blijkt wel hieruit, dat sommige van die kunstmatig geschapen garnizoenscommandanten zonder garnizoen, in de plaatsen, waar zij hun gezag krachtens ministerieele beschikking hadden uit te oefenen, overigens niets hadden in te brengen. Het is mij niet gelukt ook maar één enkelen grond te vinden, waarop de bevoegdheid van den minister om dergelijke regelingen te maken zou kunnen berusten, maar de jurisprudentie heeft die bevoegdheid aanvaard. Toch geldt het hier niet een simpele

vormkwestie als zoovele andere, waarover de militair-rechterlijke macht waarschijnlijk meer dan haar zelf lief is geweest menigmaal heeft moeten heenstappen; integendeel de vraag, wie zal hebben te beslissen of een verdachte naar den rechter moet worden verwezen, is van zulk een principieel belang, dat men daar m.i. niet te lichtvaardig overheen moet stappen. De verwijzing behoort te geschieden door de militaire autoriteit, daarover is men het vrijwel algemeen eens. Maar of die autoriteit zal zijn de commandant van het garnizoen dan wel een chef van den verdachte, die in een nauwer dienstverband staat, is een vraag, die herhaaldelijk is bestreden. Ofschoon bijna alle buitenlandsche rechtsplegingen voor de beoordeeling van de utiliteit eener vervolging blijkbaar veel waarde hebben gehecht aan een tamelijk persoonlijk contact tusschen verdachte en verwijzende chef, heeft onze wet nu eenmaal bepaald, dat de garnizoenscommandant van den verdachte de verwijzing zou hebben te doen uitgaan. Maar des te minder verdedigbaar schijnt mij de ministerieele praktijk toe, die den afstand tusschen verdachte en verwijzende chef in vele gevallen nog grooter heeft gemaakt dan hij rehtens reeds was. Hierdoor is de verwijzing zeer dikwijls niet meer dan een vorm geworden, zeer tot schade van een hoofdbeginsel onzer militaire rechtspleging, volgens hetwelk het militair belang van iedere vervolging door de militaire autoriteit behoort te worden beoordeeld.

Wij komen hierbij venzelf in onze tweede periode. Want de verwarring, die bij de verwijzing bestaat, werkt ook tijdens de instructie voort, maar in nog grootere mate. Het moge gemakkelijk zijn in een groot legeringsgebied alle verwijzingen door één persoon te doen onderteekenen, voor den éenen officier-commissaris, die onze rechtspleging toelaat, wordt de concentratie der garnizoenen er niet gemakkelijker op. Naar ik meen is dan ook in geen der kunstmatig samengestelde garnizoenen ten opzichte der instructie de hand gehouden aan die ministerieele beschikkingen, waarop ik boven doelde. Veel bezwaar is hieraan wel niet verbonden en wij moeten dankbaar zijn, dat de fouten der regeling zich niet tot de instructie uitstrekken, maar geheel zonder bedenking lijkt mij het verschil in systeem tusschen verwijzing en instructie toch niet. In de eerste plaats lijkt het mij niet wenschelijk het weinigje systeem, dat er in onze rechtspleging is, daaraan nog te ontnemen, maar bovendien meen ik, dat het verband tuschen garnizoens-commandant en officier-commissaris niet geheel verbroken moet worden. Zeker, de officier-commissaris behoort bij het uitoefenen van zijn functie niet onder het gezag van den garnizoenscommandant te staan en de rechtspleging geeft dezen dan ook bij de instructie geenerlei bevoegdheid, maar het schijnt mij toch gewenscht, dat de garnizoenscommandant in staat is een oordeel over zijn officier-commissaris uit te spreken. Hierin ligt n.l. de eenig mogelijke controle, zoolang de officier-commissaris geen anderen waarborg kan bieden voor bekwaamheid en geschiktheid dan zijn kapiteinsrang en zijn

verblijf in het garnizoen, waar hij functioneert. En ook is het noodzakelijk, dat degene, die den officier-commissaris benoemt, zich op de hoogte houdt van het bedrijf en van de wijze, waarop het door den onder zijne verantwoordelijkheid benoemden officier-commissaris wordt uitgeoefend. Wil die controle daadwerkelijk zijn, dan zal zij ook moeten worden uitgeoefend door den commandant ter plaatse en niet door een, zij het ook hoogere autoriteit, die op een vaak ver verwijderde plaats resideert. Van de twee wettelijke waarborgen, die ik hierboven noemde, is tijdens de mobilisatie trouwens al heel weinig terechtgekomen: meer dan één officier-commissaris bekleedde geen of een anderen rang dan dien van kapitein en meer dan één behoorde tot een ander garnizoen, dan waar hij functioneerde. Wanneer nu de vrije keuze betere resultaten had opgeleverd dan het strikt in-acht-nemen der wetsbepalingen, dan zou men zich bij die resultaten hebben kunnen neerleggen. Maar inderdaad zijn die resultaten bedroevend geweest. In M. R. T. XIV blz. 333 wijdde Mr. Nord Thomson aan dit onderwerp eenige beschouwingen, waarvan ik de conclusie geheel kan onderschrijven; het oordeel van den schrijver over den officier-commissaris tijdens de mobilisatie lijkt mij eerder te rooskleurig dan te zwart. Ik zou ten minste wel durven zeggen, dat van de \pm 12000 zaken, waarin eene instructie is gehouden en waarvan ik de dossiers tijdens de mobilisatie onder mijne oogen heb gehad, er maar zeer enkele waren, waarvan de instructie aan eenigszins redelijke eischen kon voldoen. De processen-verbaal geven in den regel op twee wijzen blijk van gebrek aan inzicht, wat des officieren-commissaris is: de eerste soort herhaalt bijna woordelijk, wat in de verwijzing wordt te laste gelegd, meestal vrijwel zonder ter zake dienende bijzonderheden en met eene herhaling van die elementen, waarnaar het onderzoek in eene bepaalde terminologie pleegt te geschieden. Beklaagde en getuigen leggen dan verklaringen af over onderwerpen, waaromtrent zij met den besten wil niets kunnen weten. Dit soort processen-verbaal is voor het redigieren van het vonnis zeer gemakkelijk, wanneer men de innerlijke waarde ervan niet beoordeelt. De andere soort daarentegen levert den Krijgsraad heel wat meer hoofdbrekens op, maar geeft een getrouwer relaas van hetgeen in werkelijkheid bij het verhoor is geschied: zij bevatten óf een verward verhaal van het gebeurde, waarbij vele niet ter zake dienende bijzonderheden worden vermeld en enkele essentialia doodgezwegen óf antwoorden op een aantal niet zeer samenhangende vragen, die vaak als praemisse een nog niet afgelegde bekentenis vooropstellen.

Dat het bij de landmacht met onze officieren-commissarissen zoo treurig is gesteld, behoeft waarlijk niet te verwonderen. Hoe zou men uit het zeer beperkte aantal bevoegden, overal waar de praktijk dit eischt, eene goede keus kunnen maken? Het instrueeren van een strafzaak is waarlijk niet iets, wat men zonder speciale opleiding en zonder praktische oefening leert en er behoeft hier zeker niet aan herinnerd te worden, hoe weinig men voor de juri-

dische opleiding der officieren van de landmacht heeft gedaan. Wat aan de K. M. A., aan de H. C. en aan de scholen voor verlofs-officieren van militair recht wordt onderwezen, kan toch zeker niet voldoende zijn om van den aanstaanden officier een bruikbaar officier-commissaris te maken en het is zeker merkwaardig, dat aan de Hoogere Krijgsschool zelfs in het geheel geen militair recht wordt gedoceerd. Op welke wijze het onderwijs aan eerstgenoemde inrichtingen van onderwijs plaats heeft, ondervond ik eens, toen een leeraar in militair recht aan een dier inrichtingen zich bij mij er over beklaagde, dat hij leerlingen had, die na de derde les nog geen juist denkbeeld hadden over de leerstukken van „dolus” en „culpa”. De enkele beroepsofficieren, die na het behalen van hun doctorstitel nog in dienst blijven, zijn volstrekt niet als regel voor militair-rechterlijke functies gebruikt en ook de juristen-verlofs-officieren deelden dikwijls hetzelfde lot. Van deze laatsten waren trouwens maar zeer enkelen tot officier-commissaris benoembaar wegens het nog niet bereiken van den kapiteinsrang. Merkwaardig is het wel, dat men, nu zoovele onbevoegden zijn benoemd, niet bij voorkeur uit de juristen-verlofs-officieren de officieren-commissarissen heeft gekozen. Ik erken natuurlijk gaarne, dat onder hen vele waren, die om hun leeftijd minder geschikt moesten worden geacht en dat de meeste juristen nog geen militair-juristen zijn, maar aan den anderen kant waren de meeste officieren-commissarissen der mobilisatie noch als jurist, noch om eenige andere reden in 't bijzonder aangewezen om eene belangrijke militair-rechterlijke functie te vervullen.

Zal men al in vele opzichten niet kunnen krijgen, wat men wenscht, toch geloof ik, dat er in de allereerste plaats zal moeten worden gestreefd naar het verkrijgen van een voldoende aantal goede officieren-commissarissen. Immers is, veel meer dan in het burgerlijk strafgeding, de instructie in ons militair procesrecht het belangrijkste moment van het proces, m.i. dikwijls veel belangrijker dan de behandeling voor den krijgsraad zelf. In de eerste plaats, omdat de verhouding van officier-commissaris tot beklaagde eene gesubordineerde is en laatstgenoemde zich uit den aard der zaak dus minder vrij zal voelen, hetgeen ten gevolge heeft, dat men bij eene goede instructie meer, maar bij eene slechte instructie minder waarde heeft te hechten aan hetgeen de beklaagde bij zijne verhooren heeft opgegeven. Vervolgens omdat de getuigen onder eede worden gehoord en dus hunne verklaringen bij eene goede instructie eveneens meer waarborgen kunnen bieden voor eerlijkheid; aan den anderen kant wordt het den getuigen, die onder den invloed van een onbekwaam officier-commissaris verklaringen hebben afgelegd, die niet volkomen juist zijn, veel moeilijker daarop terug te komen, nu zij eenmaal beëdigd zijn. Naar mijne meening is dan ook het verhooren van getuigen buiten eede door een hoogstaand en voor zijn taak berekend persoon van meer werkelijk gewicht, dan wanneer reeds dadelijk de eed als dwangmiddel voor het spreken van de waarheid

moet worden gebruikt. Maar vooral is de instructie in ons militair proces van zooveel belang, omdat de daar afgelegde verklaringen tot de constructie van het bewijs kunnen medewerken; dit geeft op zichzelf aan de instructie al een zeer bijzonder karakter en maakt er in plaats van een vóóronderzoek een deel van het onderzoek zelf van. Daardoor wordt het zwaartepunt der procedure veel meer naar dit stadium verplaatst en vervult de officier-commissaris een veel gewichtiger rol dan de rechter-commissaris. En ten slotte doet dit bijzonder karakter der instructie ook op de hoofdbehandeling der zaak zijn invloed gevoelen, omdat het daar niet noodig is de geheele zaak te behandelen en men met het hooren van den beklagde alleen kan volstaan.

Men zou tegen de opmerkingen, die ik hier over de werkwijze en de geschiktheid der officieren-commissarissen heb gemaakt, kunnen aanvoeren, dat toch onze rechtspleging de aanwezigheid van den auditeur-militair bij de verhooren uitdrukkelijk in artt. 41 en 24 R. L. (39—20 R. Z.) heeft mogelijk gemaakt en men daardoor het gebrek aan deskundigheid bij de officieren-commissarissen gemakkelijk kan aanvullen. Inderdaad is dit het geval en misschien heeft men in de weinige maanden vóór de mobilisatie deze mogelijkheid wel in de praktijk gebracht; de werking der genoemde artikelen is echter in dien tijd te kort geweest om over het resultaat daarvan een oordeel te kunnen uitspreken. Nu mag men misschien een dergelijke rol ongaarne aan den auditeur-militair toegekend zien, zeker is het, dat de geregelde aanwezigheid van den auditeur-militair bij de verhooren eenen invloed ten goede zou kunnen hebben. Maar even zeker is het, dat het groote aantal zaken, de dislocatie der troepen en de geringe afdoende hulp, waarover de auditeurs konden beschikken, het tijdens de mobilisatie dezen laatsten onmogelijk hebben gemaakt er zelfs maar over te denken meer dan een zeer enkel verhoor bij te wonen.

Wanneer in werkelijkheid de instructie in den mobilisatietijd zoo weinig aan hare bestemming heeft kunnen beantwoorden als naar mijne meening het geval is geweest, dan is het duidelijk, dat dit de taak der krijgsraden niet weinig moet hebben verzwwaard. De gebrekkige voorbereiding maakte eene volledige nieuwe behandeling op de terechtzitting noodzakelijk in de zeer vele gevallen, waarin de instructie óf onvolledig óf zóó gevoerd was, dat men redelijkerwijze uit de daar verkregen bewijsmiddelen geene overtuiging kon putten voor de schuld van den beklagde. En nu is mijn grootste grief tegen de militaire mobilisatierechtspleging, dat aan die noodzakelijkheid veel te weinig recht is wedervaren. Het hooren van getuigen op de zitting, wat in deze omstandigheden toch regel had behooren te zijn, was hooge uitzondering en meestal werd volstaan met de tegenwoordigheid van den beklagde, wiens verhoor natuurlijk dikwijls niet veel meer dan een formaliteit kon zijn. Ik heb een president gekend, die na de gebruikelijke vragen omtrent naam, ouderdom enz. den beklagde mutatis mutandis placht te vragen:

„beklaagde, gij hebt toen en toen daar en daar dien en dien een klap gegeven, nietwaar?” en wanneer de beklagde bevestigend antwoordde, daarop in één adem liet volgen: „waarom hebt ge dat ge-„daan? ge weet toch wel, dat ge een ander niet moogt slaan?” Na het antwoord op deze vragen, dat ieder, die wel eens een strafzitting heeft bijgewoond, wel ongeveer zelf kan formuleeren, was het onderzoek ter terechtzitting dan afgelopen. Nu mag men terecht zeggen, dat deze president blijkbaar het talent miste om een onderzoek beoorlijk te leiden, toch ben ik overtuigd, dat de waarde van het onderzoek bij andere presidenten niet zoo heel veel grooter is geweest. Is een beklagde door politie, commissie van korps-onderzoek en officier-commissaris reeds eenige malen gehoord en zijn deze verhooren niet strikt onzijdig afgenomen, dan komt hij nu eenmaal niet voor den krijgsraad als een ongelezen boek, dat niet bij voorkeur op de reeds vaak doorgelezen bladzijden openvalt. Zulk een beklagde — en bij de militaire justitie zijn zij het bijna allen — vertelt meestal niet zijn eigen verhaal, zooals hij het zelf wil geven, maar zooals het geworden is onder den invloed van vaak suggestieve verhooren. Maar zelden is het mogelijk uit dergelijke opgaven eigen en vreemd te onderscheiden zonder die opgaven aan verklaringen van anderen, de getuigen, te toetsen. Laat men niet denken, dat de beklagden zelf niet gevoeld hebben wat er aan de behandeling van hunne zaken ontbrak! Menigmaal heb ik in allerlei toonaarden verontwaardigde, nijldige, bedaarde, spijtige, medelijdende of bedroefde protesten moeten hooren over de wijze, waarop hun recht werd gedaan. Het is dan ook voor een beklagde niet gering te worden veroordeeld op verklaringen van getuigen, buiten zijne tegenwoordigheid afgelegd en waarvan hij alleen door ze te hooren voorlezen kennis kan krijgen. Men denke niet alleen aan beklagden, die volledig ontkennen, maar evenzeer aan hen, wier ontkenenis slechts een onderdeel van het feit betreft; men denke ook aan hen, die zich door dronkenschap niets van het te laste gelegde feit kunnen herinneren of die niet ontwikkeld genoeg zijn om de voorlezing van een vaak lijvig dossier in het tempo, waarin dit gewoonlijk geschiedt, in zich op te nemen en te geïntimideerd om een langzamer voorlezing te verzoeken. En niet het minst denke men aan hen, die van wantrouwend aard zijn en, dikwijls terecht, vreezen, dat de voorgelezen processen-verbaal geen juist beeld geven van het werkelijk behandelde.

Het is niet mijne bedoeling door deze opmerkingen een verwijt te maken aan de krijgsraden. Wilde men alle voorkomende zaken behandelen, dan viel er aan eene volledige behandeling ter terechtzitting niet te denken; verkoos men eene volledige behandeling, dan zou eene onoverkomelijke achterstand daarvan het gevolg zijn geweest. De krijgsraden hebben den eersten weg uit het dilemma gekozen; de regeering is daardoor in zoete rust gewiegd en voelde zich tamelijk voldaan, dat de militairrechtelijke machine ondanks de ongunstige omstandigheden niet vastliep en bleef verwerken, wat er

te verwerken was, zonder zich af te vragen of het afgeleverde werk van dezelfde kwaliteit was als voorheen. Was de keus anders uitgevallen, dan zou de regeering ongetwijfeld stappen hebben moeten doen om de ontstane misstanden op te heffen en zou misschien een meer gezonde toestand zijn ontstaan. Velen zullen het misschien betreuren, dat dit niet is geschied, maar zooveel is zeker, dat de krijgsraden zich bij hun keus in deze slechts door het algemeen belang hebben laten leiden en niet den gemakkelijksten weg hebben gekozen.

Het zal mij niet ten kwade worden aangerekend, wanneer ik stilzwijgend voorbijga hetgeen de behandeling in raadkamer mij zou kunnen ingeven. Wel ben ik ervan overtuigd, dat men misschien nergens beter een juisten blik krijgt op de deugdelijkheid der raden, maar dit zou meer tot persoonlijke dan tot zakelijke opmerkingen aanleiding kunnen geven. Hoe men ook over de deugdelijkheid van onze krijgsraden mag denken, voor of tegen het systeem, waarop de zaken behandeld worden pleit dit niet, hoogstens voor of tegen het systeem, waarop de krijgsraden worden samengesteld. Hieraan wijdde ik hierboven reeds eenige opmerkingen en het spreekt wel vanzelf, dat de gebrekkigheid van dat systeem zich in raadkamer evenzeer moet doen gevoelen als daarbuiten. Daarbij komt nog, dat het zeer moeilijk is dit stadium te behandelen zonder gevaar te loopen het geheim der raadkamer te schenden en mijne ervaringen te dezen aanzien natuurlijkerwijze zich alleen bepalen tot den krijgsraad te Arnhem, welks raadkamervergaderingen de eenige zijn, die ik ooit bijwoonde.

Liever bespreek ik daarom nog een paar andere punten, die betrekking hebben op de vierde der procesperioden, die ik hierboven heb afgebakend en wil dan in de eerste plaats wijzen op de gewoonte, die er bestaat om de raadkamervergadering onmiddellijk of één dag na de zitting te houden. Deze gewoonte acht ik in het algemeen verkeerd, wanneer er te veel zaken zijn om de concept-vonnissen, die veroordeelingen zullen inhouden reeds in raadkamer te brengen. Bij de burgerlijke procedure is dit anders: ieder rechter weet of kan weten, wat beklagde en getuigen hebben verklaard en kan dus beoordeelen of het wettig bewijs is geleverd; bij de militaire rechtspleging daarentegen zijn niet altijd getuigen aanwezig geweest en bovendien komt het er niet alleen op aan, wat is verklaard, maar ook wat daarvan is opgeteekend. Daar kan de griffier de processen-verbaal tegelijk met het vonnis opstellen, dus beide ook formeel met elkaar in overeenstemming brengen; hier daarentegen kan een onhandig of onvolledig weergeven van eene getuigenverklaring de wettige bewijsconstructie in gevaar brengen. Zijn de concept-vonnissen niet in raadkamer aanwezig, dan is het dikwijls zeer moeilijk eene definitieve beslissing te nemen en zal het noodzakelijk zijn herhaaldelijk op eens genomen beslissingen terug te komen. Bij een kleine rol kan de raad in raadkamer de stukken een voor een doornemen en kan het concept-vonnis wel worden gemist, maar bij rollen, zooals de mobilisatietijd ze heeft gekend, is dit niet goed mogelijk.

Een tweede punt, dat een eigenaardigen toestand heeft geschapen gedurende de mobilisatie is de wijze, waarop de redactie der vonnissen tot stand komt. Art. 324 der oude R.L. droeg het ontwerpen der vonnissen uitdrukkelijk op aan den auditeur-militair; bij de herziening der rechtspleging en de invoering der secretarissen is deze werkzaamheid uit het artikel geschrapt en alleen het ontwerpen van de missives en verdere stukken behouden.

Blijkbaar oordeelde men den niet juridisch ontwikkelden secretaris voor eerstgenoemd werk minder geschikt. Weliswaar moeten de vonnissen naar de letter der wet onder de „verdere stukken” worden begrepen, maar de bedoeling, die vonnissen uit te zonderen, is duidelijk. Ook op andere plaatsen in de wet heeft men, toen auditië en krijgstraad zijn gescheiden en de burger-presidenten en militaire-secretarissen zijn ingevoerd in vele opzichten uit het oog verloren, wat hiervan de gevolgen moesten zijn. Zoo is de verhouding der verschillende autoriteiten niet onder de oogen gezien, zoo is ook vergeten, dat de burgerpresident een andere plaats in de organisatie behoorde in te nemen dan de militaire president tot nu toe had gehad en zoo is er evenmin aan gedacht duidelijker, dan geschied is, te zeggen, wie de vonnissen zou hebben te ontwerpen. Maar ook zonder een uitdrukkelijk wetsvoorschrift is het duidelijk, dat de juridisch onderlegde president daarvoor thans de aangewezen persoon is, evenzeer als het bij de oude organisatie vanzelf sprak, dat de auditeur-militair het vonnis concipieerde. Ik zonder hierbij den krijgstraad te Willemsoord uit, omdat de fiscaal daar zich nog steeds houdt aan den in art. 175 R. Z. voorgeschreven vorm zijner conclusie, terwijl de auditeurs-militair art. 170 R.L. sedert de nieuwe organisatie of kort daarna reeds niet meer toepassen en tijdens de mobilisatie wegens overvloed van werk niet meer hebben kunnen toepassen.

Voor het samenstellen van een vonnis uit dergelijke conclusies is meestal geen juridische kennis noodig en waar bij de landmacht het Willemsoordse voorbeeld zou kunnen worden gevolgd, zouden de vonnissen, meer dan thans het geval is, door de secretarissen geconcipieerd kunnen worden. Zooals de toestand tijdens de mobilisatie was, kon dat echter niet en waren de presidenten voor dit werk aangewezen. Dat daarvan echter al heel weinig heeft kunnen komen, behoeft niet te verwonderen. In hoofzaak ligt dit m.i. in hetzelfde euvel, dat ik zoo juist signaleerde, n.l. dat men bij de invoering van een burgerpresident zich te weinig rekenschap van diens positie heeft gegeven. De president, die de eenige der krijgstraadleden is, op wiens werkkracht ten volle mag worden gerekend en die eene juridische opleiding heeft genoten, die dus voor de juridische werkzaamheden van den raad niet op steun van zijne medeleden kan rekenen en die bovendien de leiding heeft te geven, wordt bij ontstentenis, afwezigheid of andere gewichtige verhindering niet vervangen door iemand, die zich werkelijk geheel aan de krijgstraadzaken kan wijden, maar door eenige plaatsvervangers, die om hun

eigen werkkring en de hun toegekende bezoldiging als regel niet in staat zijn zich anders dan een zeer enkelen keer met het krijgsraadwerk in te laten. In normale tijden is dat niet erg: de president kan zelf zijn werk wel af, in de vacaties worden geene zittingen of slechts zittingen met minimale rollen gehouden en ziekte zal bij uitzondering van zoo langen duur zijn, dat de waarneming uit iets anders bestaat, dan het presideeren van enkele zaken. Zoo heeft de rechtspleging zich de vervanging dan ook gedacht. Maar de mobilisatie heeft de noodzakelijkheid gebracht iederen krijgsraad uit twee of drie kamers te doen bestaan; één kamer werd gepresideerd door den president zelf, de andere nu eens door den eenen, dan weer door den anderen plaatsvervanger. Het beste heeft men deze verdeeling doorgevoerd bij den krijgsraad te 's Bosch, waar men de kamers, ieder met een eigen plaatsvervangenden president, naar ik meen verdeelde naar het soort zaken, zoodat men daar b.v. een z.g. smokkelkamer met een smokkelpresident, een overtredingenkamer met een overtredingenpresident enz. had. Een nadeel van deze regeling is echter hierin gelegen, dat de zaken niet uitsluitend naar volgorde van binnenkomen kunnen worden afgedaan, willen er niet meer zittingen noodig zijn. Waar, zooals b.v. te Arnhem, slechts twee keer per week beschikt wordt over een zittingzaal, is deze regeling dan ook niet goed door te voeren. Maar al kan men het nadeel, dat onze rechtspleging in dit opzicht aankleeft, door eene doelmatige arbeidsverdeeling wel eenigszins verminderen, toch behoeft men niet te vragen, wat er ook bij den besten wil der plaatsvervangende presidenten van hunne werkzaamheden terecht moet komen. Er is met betrekking tot deze zaak wel een enkele voorziening getroffen; er zijn n.l. bij de krijgsraden hetzij als secretaris, hetzij als plaatsvervangend secretaris of zonder eenigen titel juristen-militairen gedetacheerd, die de presidenten speciaal in het ontwerpen der vonnissen hadden bij te staan. In zeker opzicht heeft dit eene verbetering gegeven, omdat het wel gewenscht schijnt, dat de secretarissen der krijgsraden als regel juristen zijn. Wanneer echter de vonnissen geen bloot vormelijk karakter dragen — wat helaas meestal wel het geval is — dan schijnt het mij noodig, dat zij in het algemeen worden geredigeerd door hen, die aan de uitspraak hebben medegewerkt, i. c. door de presidenten.

Maar dat behoeft niet uit te sluiten, dat die presidenten bij de redactie over de noodige assentie beschikken. Een vonnis betreffende eene rijwielovertreding b.v. zal meestal niet anders dan een vormelijk stuk kunnen en behoeven te zijn en wanneer in het kort wordt aangegeven, wat daarin moet staan, kan een klerk dit wel redigeeren. Zoo zijn er tal van andere vonnissen, die wel niet door een klerk, maar toch door niet-juridisch onderlegd personeel van meerdere ontwikkeling onder juridische voorlichting kunnen worden gemaakt en in dat opzicht kunnen de tegenwoordige secretarissen zeker reeds goede diensten bewijzen. Was de secretaris zelf jurist, dan zou die juridische voorlichting kunnen vervallen en op dit ge-

bied eene juiste arbeidsverdeeling tusschen president en secretaris ontstaan. Want dat de presidenten zelf een groot, misschien het grootste deel der vonnissen zelf moeten maken, staat bij mij vast. Telkens wanneer een juridisch betoog moet worden geleverd of weerlegd en zelfs wanneer op verschillende manieren een bewijs kan worden geconstrueerd, behoort de redactie m. i. niet anders dan door den president zelf te worden ontworpen. De presidenten, die, zelf overstelpt met werk, nog een deel van het werk hunner plaatsvervangers hebben moeten verrichten en de plaatsvervangers, van wie ik boven al opmerkte, dat zij hun werk onmogelijk afkonden, hebben een aanzienlijk deel hiervan aan hunne assistenten moeten overlaten; eene besparing van werk heeft dit zeker niet gegeven, omdat die assistenten bij gebrek aan eene verantwoordelijke positie geen zelfstandig werk konden doen en zij dus voortdurend met den president en diens plaatsvervangers ruggespraak hadden te houden. Dikwijls heeft dit eene niet geringe vertraging in de afdoening van zaken ten gevolge gehad. Een gelijksoortige toestand bestond bij de militaire auditiën, waar ook de gedetacheerde juristen geen zelfstandig werk konden verrichten en de door hen bestudeerde zaken opnieuw onder de oogen moesten komen van auditeur-militair of diens plaatsvervangers. Waaron men deze omslachtige wijze van doen heeft gevolgd, heb ik nooit goed begrepen; wanneer men per krijgsraad, desnoods uit de gedetacheerde juristen, één of meer plaatsvervangende presidenten en plaatsvervangende auditeurs had benoemd, die zich geheel aan hun werk konden wijden, zou men zeker met minder personeel hebben toegekund en goedkooper zijn uitgeweest.

De stagnatie, die van dezen ongewenschten toestand een gevolg is geweest, heeft zich in hooger beroep eveneens doen gevoelen. Meermalen moest het voorkomen, dat appellanten hun straf reeds hadden ondergaan, wanneer de zaak voor het Hof werd behandeld en ook op de straftoemeting door het Hof moet het invloed hebben gehad, hoe lang de beklagde reeds in voorarrest had doorgebracht. De behandeling der zaken in appèl heeft door deze omstandigheid echter geen verandering ondergaan en evenmin heeft de bijzondere drukte tijdens de mobilisatie zich daar doen gelden door uiterlijke afwijkingen van de gewone procedure. Misschien was die procedure iets minder vormelijk dan vroeger, misschien is het Hof telkens weer lichter dan vroeger over de stijl van praktijk bij den Hove van Holland tot in den jare 1810 in gebruik geweest zijnde heengestapt, misschien ook heeft het Hof de approbatie der vonnissen wat gemakkelijker dan vroeger verleend, maar dit kan evengoed worden geweten aan de bijzondere mobilisatiedrukke als aan de kort vóór den aanvang der mobilisatie veranderde samenstelling van het Hof. Ik zou dan ook de behandeling in appèl stilzwijgend voorbij kunnen gaan, als er niet één m.i. ernstig gebrek diende te worden besproken. Ik bedoel n.l. de gewoonte, die langzamerhand bij het Hof is ontstaan, om de sententies niet dan bij hooge uitzondering van eene

motiveering te voorzien. Al ga ik niet zoover als Mr. Levy, die in de motiveering van vonnissen „de eenige en uitsluitende waarborg „voor eene goede rechtsbedeeling” ziet, toch acht ik in het algemeen het ontbreken van motieven in vonnissen niet gewenscht. Dikwijls worden van de zijde van openbaar ministerie of van die der verdediging gronden aangevoerd, waarmee beoogd wordt den rechter eene beslissing in 'de eene of andere richting te doen nemen; in den regel worden bij het Hof die gronden doodgezwegen en tast men volslagen in het duister ten aanzien der motieven, waarop eene andere beslissing dan de gewenschte werd genomen. En toch zou eene kennisneming van die motieven van het grootste belang zijn. Al zou het slechts geschieden uit beleefdheid tegenover dengene, die eene andere meening heeft voorgedragen, dan zou daarmee reeds gewonnen zijn met betrekking tot 'de goede verstandhouding tusschen rechter enerzijds en openbaar ministerie en balie anderzijds. Maar ook overigens geloof ik, dat er eene belangrijke aanwinst voor de rechtszekerheid zou ontstaan, wanneer de rechter zich minder in nevelen zou hullen en openlijk zijne meening ook ten aanzien van voorgedragen détailkwesities zou uitspreken. Zeker, de vonnissen zouden meer aan kritiek en meer aan beroep en cassatie blootstaan, maar juist daardoor zou de rechter verplicht zijn zich meer binnen de perken der wet te houden en geen vonnissen te wijzen, waarvan soms niemand de juridische constructie begrijpt. En ook degene, wiens gronden niet worden aanvaard, heeft er recht op te weten, wat er naar het oordeel van den rechter aan zijn betoog hapert, wil het recht van verdediging niet tot een verweer van Barbertje worden. Maar wanneer de gevolgde praktijk in het algemeen afkeuring verdient, in hooger mate doet zij dit bij onzen militairen rechter en wel om twee redenen. De eerste is deze, dat het motiveeren van de genomen beslissing de noodzakelijke neiging van leekerechters om over juridische argumenten heen te stappen zal nivelleeren; de tweede berust meer speciaal op onze Nederlandsche toestanden. Onze militaire wetgeving is nu eenmaal zoo verouderd, dat zij niet meer te gebruiken is; de rechter heeft er zoo goed en zoo kwaad dat ging wat van gemaakt en er wordt een recht toegepast, dat men uit de wet niet kan halen. Op geen enkel gebied wordt zooveel gebruik gemaakt van het ongeschreven recht als op dat van het militair recht. Juist dat ongeschreven-zijn maakt het noodzakelijk, dat ieder wete, waarom hij werd berecht, zooals geschiedde; laat men na, dit duidelijk te zeggen, dan jaadt men den schijn van willekeur op zich, zeer ten nadeele van rechtspraak en rechterlijke macht.

Ik kan op dit euvel wijzen, omdat ieder, die tijdens de mobilisatie geregeld met de werkzaamheden van het Hof in aanraking is gekomen, eerbied moet hebben voor de wijze, waarop dit College tijdens den moeilijken mobilisatietijd heeft gewerkt. Al zal men het eens zijn met de woorden van den Amerikaanschen filosoof, dat er geen beter middel is om slechte wetten te bestrijden dan eene stipte toepassing ervan, toch moet dankbaar worden erkend, dat het Hof

er in geslaagd is met onze vrijwel onbruikbare wetgeving in buitengewone omstandigheden eene rechtspraak uit te oefenen, waarin men vertrouwen kon stellen en dat de gevolgde werkwijze door de omstandigheden in zeker opzicht geboden was. Voor de toekomst zal men echter wel dienen te overwegen of men in oorlogs- en mobilisatietijden niet tot een twee-kamerstelsel zal moeten komen, waarbij dan de tijdelijke raden zouden kunnen worden genomen uit de presidenten der krijgsraden, voor zoover die beschikbaar komen, of uit plaatsvervangende raden, die reeds in vreedetijd nu en dan zouden moeten fungeeren.

Bij de voorgaande opmerkingen doelde ik in hoofdzaak op de rechtspleging bij de landmacht en liet ik, behalve wanneer het tegendeel bleek, de zeemacht buiten beschouwing. De voornaamste reden hiervoor is wel, dat ik mij te dezen aanzien onvoldoende deskundig weet, waar mijne ervaringen zich bepalen tot eenige appèlzaken, die ik mocht behandelen en eenige adviezen, die ik mocht geven. Maar bovendien komt het mij voor, dat de Zeekrijgsraad van de buitengewone omstandigheden niet zoo heel veel zal hebben gemerkt. De 332 straf- en klachtzaken, die deze krijgsraad in 1918 had te behandelen, wettigen dan ook volstrekt niet van overlading van dien krijgsraad te spreken. De juridische opleiding bij de marine steekt bovendien gunstig af bij die van de landmacht, zoodat ook in dit opzicht de werking der organisatie daar gunstiger moest zijn dan hier. Toch heeft deze tijd zijn belang, omdat hij onze gedachten nader heeft gebracht aan den oorlog en weer te meer heeft doen blijken hoe ongeschikt onze rechtspleging voor oorlogstijd is; speciaal met betrekking tot de competentieregeling der krijgsraden en de approbatie van hunne vonnissen moeten er in oorlogstijd allerlei moeilijkheden ontstaan, waarvan eene oplossing in de wet niet is te vinden. De bespreking hiervan gaat echter de grenzen van dit prae-advies te buiten.

Liever vraag ik aan de hand van het voorgaande aan welke oorzaken het te-kort aan bruikbaarheid van onze militair-rechterlijke organisatie tijdens de mobilisatie moet worden toegeschreven. Ik laat bij het beantwoorden dier vraag de grondoorzaak: het verouderd-zijn der wet en haar gemis aan systeem buiten beschouwing. Het lijkt mij onnoodig daarover nog één woord te spreken of te schrijven, omdat ieder het daarover eens is; ook is het niet zonder gevaar op eene algeheele wijziging van onze rechtspleging aan te dringen met de risico, dat zich daarmee dezelfde beschamende lijdensgeschiedenis zal afspelen als met het militair wetboek van strafrecht, zelfs al is de kans nog zoo klein, dat een dergelijke aandrang resultaat zal hebben. Ik meen dus met de oorzaken, waarnaar gezocht moet worden, de oorzaken in engeren zin d.w.z. de fouten zelf in onze rechtspleging en wel die fouten, die de organisatie tijdens de mobilisatie zooveel slechter hebben gemaakt dan die in vreedetijd. Het lijkt mij niet moeilijk er twee aan te wijzen, welker verbetering naar mijne mee-

ning dringend noodzakelijk is, wil bij eene volgende mobilisatie niet weer de zaak in het moeras loopen. Ik bedoel hier als eerste fout, dat onze organisatie geheel is ingericht op vredestijd, zoodat men bij mobilisatie of oorlog een geheel nieuwe organisatie uit den grond moet stampen zonder eenige voorbereiding en in de tweede plaats het gemis aan eene behoorlijke juridische opleiding onzer officieren.

Die eerste fout is wel de meest belangrijke, omdat de voorziening daarin tevens bepaalt welke taak onze officieren op het gebied der rechtspleging hebben te vervullen. Een mogelijke overgang van de vredesorganisatie der militairrechterlijke macht in eene mobilisatie- en oorlogsorganisatie lijkt mij bovendien een van de meest dringende redenen, waarom een militairrechterlijke macht in vredestijd noodzakelijk is. Het heeft mij altijd verwonderd, hoe strafrechtgeleerden van den eersten rang als behoeften van een militaire rechtspraak in vredes- en in oorlogstijd tegenover elkaar stellen goed recht en snel recht; naar mijne overtuiging behoort zoowel in vredes- als in oorlogstijd naar beide evenzeer te worden gestreefd. Een rechtspraak, die er genoeg mee neemt in oorlogstijd recht van mindere kwaliteit te geven, geeft in het geheel geen recht; zij geeft bovendien aan de justiciabelen geen rechtsbevrediging en is als zoodanig voor het leger eerder een gevaar dan een hulpmiddel tot uitvoering van zijn hooge taak. Zeker zal het in oorlogstijd vaker voorkomen, dat een onrechtvaardige maatregel geboden is en men niet den trageren loop van het recht kan afwachten om te reageren op bepaalde feiten, maar dit mag toch nimmer een motief zijn om niet naar het beste te streven, wanneer men — en dit zal regel behooren te zijn — niet in die droeve noodzakelijkheid verkeert. Daar komt nog bij, dat hoe minder bruikbaar de militairrechterlijke organisatie in oorlogstijd is, des te vaker de noodzakelijkheid zich zal voordoen haar voorbij te gaan; is er om zoo te zeggen altijd een bevoegde officier-commissaris, een tot verwijzen bevoegde commandant en een bevoegde krijgsraad bij de hand, dan kan men de berechting veel eerder aan die organen overlaten dan wanneer eerst moet worden gecorrespondeerd, beklaagden en getuigen moeten worden overgezonden enz. De groote moeilijkheid bij den overgang van vredes- op oorlogsorganisatie ligt m.i. hierin, dat de eischen voor beide toestanden geheel anders zijn. In vredestijd is er geen reden om eene andere organisatie te maken dan eene territoriale; de troepen hebben hunne vaste verblijfplaatsen, waar zij zich niet dan bij uitzondering uit verwijderen en dan meestal slechts tijdelijk, terwijl het grondgebied, waarover jurisdictie moet worden gevoerd, onveranderlijk is. In oorlogstijd daarentegen is voor het veldleger eene territoriale regeling al zeer onpraktisch, omdat de onderdeelen daarvan bestemd zijn zich voortdurend te verplaatsen en de tot die onderdeelen behorende militairen zich in den regel voor krijgsraadzaken niet daarvan kunnen verwijderen. Bovendien kan de omvang van het rechtsgebied veranderen tengevolge van occupatie van vreemd grondgebied door ons leger dan wel van ons territoir door de vij-

andelijke strijdmacht. Eene militairrechterlijke organisatie voor oorlogstijd zal dus meer moeten gebaseerd zijn op het personaliteitsbeginsel en met de legerindeeling rekening dienen te houden; daarnaast zal voor de niet tot het veldleger behorende troepen en voor de aan de militaire justitie onderworpen burgers eene meer of min territoriale indeeling noodzakelijk blijven. Was nu de legerorganisatie voor vredes- en voor oorlogstijd dezelfde, dan zou men ter wille van een gemakkelijken overgang het territorialiteitsbeginsel voor vreedetijd kunnen laten varen en de rechtsmacht der verschillende krijgswetenschappen over de verschillende legereenheden kunnen verdeelen. Maar dit is niet het geval en men zou zodoende voor dezelfde moeilijkheden komen te staan als thans. Het komt mij voor, dat onze wetten sedert 1899 met de hier genoemde eischen voldoende rekening houden; de beide rechtsplegingen en de wet van 23 Mei 1899 (S. 128) geven ruimschoots gelegenheid daar, waar het noodig is, krijgswetenschappen te benoemen en militairrechterlijke autoriteiten aan te wijzen. Wil men in oorlogstijd van deze gelegenheid een voldoende gebruik kunnen maken, dan is het noodig, dat de voorbereiding daartoe reeds in tijd van vrede wordt en kan worden getroffen. Merkwaardig is het, dat men zich bij ons om den oorlogstoestand in het geheel nooit heeft bekommerd, alsof leger en vloot er voor den tijd van vrede waren. De meesten staan op het standpunt van prof. van Hamel Sr., die daarover zelfs niet wil spreken, omdat, „de oorlogstoestand zooveel eigenaardigs heeft, dat wij ons „bijna geen rekenschap kunnen geven van hetgeen hij eischt”. Liever haal ik de woorden van een Fransch schrijver aan, die met een kleine variant op onze oorlogskrijgswetenschappen kunnen worden toegepast: „les époques de paix nous trompent; c'est „aux temps de guerre qu'il faut penser, penser toujours. „Qu'advient-il des armées en campagne, dotées de con- „seils de révision improvisés, créés de toutes pièces?” En ik zou verder willen vragen: kunnen wij onze oorlogskrijgswetenschappen improviseren en scheppen als de nood aan den man komt? Er zullen dan ten minste 15 à 20 krijgswetenschappen noodig zijn; dat beteekent bij de eenvoudigste bezetting en ongerekend de reserve ten minste 15 presidenten, 30 leden, 15 auditeurs en 15 secretarissen. Waar moeten die juridisch onderlegde officieren vandaan gehaald en waarvandaan die 15 auditeurs? Deze laatste zullen evenals vóór de reorganisatie van 1913 niet alleen juristen, maar ook militair-juristen moeten zijn, nu de oorlogskrijgswetenschappen hun juridischen president missen. Het is waar: de gewone krijgswetenschappen zullen bij het uitbreken van den oorlog werkeloos worden en men zou dus de gewone presidenten, plaatsvervangende presidenten, auditeurs en plaatsvervangende auditeurs tot auditeur-militair te velde of bij den temporairen krijgswetenschap kunnen benoemen. Maar daar staat tegenover dat eerst het geheele militaire arrondissement in staat van beleg zou moeten zijn verklaard, vóórdat die ambtenaren in hun gewonen werkkring kunnen worden gemist, wanneer ten minste eene over-

gangsvoorziening is gemaakt voor die zaken, die reeds bij het intreden van den oorlogstoestand aanhangig zijn. Zal het dus misschien al gelukken uit het bestaande personeel een voldoende aantal auditeurs-militair te recruteeren, veel moeilijker zal de bezetting van de krijgsraden zelf zijn. Veel moeilijker ook, omdat aan het krijgsraadpersoneel in oorlogstijd veel hogere eischen moeten worden gesteld dan in tijd van vrede; zonder gelegenheid de bronnen te raadplegen, zonder gelegenheid tot onderlinge gedachtenwisseling, zonder gelegenheid tot rustige overpeinzing zal men als president of lid van een krijgsraad door en door op de hoogte moeten zijn om iets van het werk terecht te brengen. Zal men hen moeten zoeken onder de officieren, die in vreedestijd lid van een krijgsraad zijn geweest? Maar die hebben als regel, zooals het tegenwoordig is, volstrekt geen juridische vooropleiding genoten en kennen dus alleen het routinewerk van zitting en raadkamer. Bovendien kunnen zij misschien voor andere belangrijker functiën zijn aangewezen. Zal men hen dan moeten zoeken uit de gepensionneerden? Inderdaad heeft men tijdens de mobilisatie te elfder ure op deze categorie het oog geslagen en voor presidenten bij de krijgsraden te velde eenige verdienstelijke gepensionneerde opper- en hoofdofficieren bestemd met de bedoeling ook de leden dier raden daaruit te benoemen. Hierboven noemde ik reeds een bezwaar tegen het veelvuldig gebruik van gepensionneerden en het bezwaar, dat tegen niet-gepensionneerde oud-krijgsraadleden geldt, geldt tegen hen evenzeer. Er zal misschien een enkele zijn, die meent, dat dit toch anders is met de juristen, die als verlofofficier deel van het leger uitmaken en dat zij dus in de eerste plaats voor het lidmaatschap der krijgsraden in aanmerking komen. De rechtspleging echter denkt er anders over en acht de juristen-verlofofficieren voor het vervullen van het krijgsraadlidmaatschap althans in vreedestijd totaal ongeschikt.

Maar ook afgescheiden daarvan zou ik meenen, dat deze categorie nog volstrekt niet in alle opzichten voor het vervullen van belangrijke militairrechterlijke functies geschikt is; voor hen geldt immers evenzeer, dat nog niet alle militaire juristen militair-juristen zijn en dat wij juist deze laatsten noodig hebben. Daarbij komt nog, dat uit den aard der zaak de verlofofficieren in hoofdzaak de jongeren uit het officierskorps zijn, die nog kortelings van de academie komende zich de noodige ervaring voor een rechtersambt niet hebben kunnen eigen maken. Er is sedert de mobilisatie onder hen een nieuwe groep ontstaan, wier bijzondere bestemming in den regel juist het vervullen van militairrechterlijke functies zal zijn; ik bedoel de reserve-officieren voor speciale diensten. Toch zou ik meenen, dat deze instelling hoe eer hoe beter dient te verdwijnen, wanneer men een eerlijke uitvoering wil van het stelsel der militaire rechtspraak door militairen. Men heeft nu eenmaal het systeem ingevoerd, dat voor het bekleeden van een aantal functies de officiersrang noodzakelijk is; nog bij de reorganisatie van 1913 heeft men zich daaraan gehouden en er is ook hier nimmer een serieuze

oppositie tegen geweest. In hoofdzaak werd deze rang gekozen, omdat de militaire opleiding waarborg bood voor een behoorlijk vervullen der functies. Maar het gaat dan ook niet aan iemand, die deze opleiding niet heeft genoten, formeel tot het vervullen dier functies geschikt te maken door hem dien rang te verleenen zonder die opleiding. Het is alsof men een medisch student van het eerste jaar pro forma den artsbul uitreikt om hem tot het uitoefenen van de geneeskunde bevoegd te maken. Op ander gebied zou men er niet over denken iets dergelijks te doen; geen minister zou de benoeming van een hoogleeraar of gymnasiumrector tot reserve-majoor voor speciale diensten durven te bevorderen om daarna diens benoeming tot gouverneur der K. M. A. mogelijk te maken, maar bij de militaire justitie zijn zulke zaken mogelijk. Al zal er bij de tegenwoordige opleiding en bij de tegenwoordige legerorganisatie dus voor oorlogstijd geen voldoende contingent officieren zijn, geschikt voor het vervullen van betrekkingen bij den kriegsraad, toch schijnt het mij, dat er een voldoende kern aanwezig is om zoowel een aantal beroepsofficieren als een aantal juristen-verlofsofficieren daarvoor geschikt te maken. Men moet hierbij in aanmerking nemen, dat het niet noodig is van ieder lid van een kriegsraad alle capaciteiten te eischen, die men bij hem zou wenschen, maar wel moet worden gezocht naar eene samenstelling van den kriegsraad, die kans biedt die capaciteiten bij de leden gezamenlijk te vinden. Het zou onmogelijk zijn om de beroepsofficieren allen tot zulke ideaal-rechters te maken en zelfs ten aanzien van een enkele mag men dit niet verwachten; de aanleg van een goed officier gaat eene andere richting uit, zijne studie is te omvangrijk om daarbij nog eene volledige studie van algemeen en militair strafrecht te kunnen ondernemen en zijn tijd is te zeer bezet om hem de voor het rechtersambt noodige ervaring bij te brengen. Maar daarentegen is zijn kennis van militaire toestanden en van het militair belang, zijn kijk op de psyche van het leger — twee belangrijke factoren bij de militaire rechtspraak in oorlogstijd — van te veel waarde om die te missen. Daarbij zal echter geëischt moeten worden een zekere mate van kennis op strafrechtelijk gebied. Deze kennis — ik kom hierop terug — kan hem worden bijgebracht. Wat aan de beroepsofficieren met die kennis ontbreekt, kan m.i. gevonden bij de verlofsofficieren, die eene juridische opleiding hebben gehad. Wat hun echter vooral zal ontbreken is voldoende militaire ervaring, die hun in vredestijd niet is bij te brengen, maar die de leden-beroepsofficieren kunnen bezitten en daarbij een speciale studie van het militair recht met de noodige ervaring in het bekleeden van een rechtersambt. Hun die te geven lijkt mij vooral het probleem der militairrechterlijke organisatie in vredestijd; want zoodra wij in vredestijd een voldoende aantal officieren kunnen opkweken tot geschikte militairrechterlijke ambtenaren, lijkt het mij mogelijk met onze op dit punt soepele wetgeving in oorlogstijd volkomen in de behoeften te voorzien. Zoodra onze

vredesorganisatie tot eene oorlogsorganisatie kan overgaan zonder andere maatregelen dan die de generale staf voor ieder onderdeel der weermacht treft, is zij m. i. haar grootste fout kwijt. Hoe nu te voldoen aan dezen eisch? M. i. kan men aan de hier bedoelde officieren zelf het ondernemen van eene speciale studie in het militair recht overlaten, mits men hun gelegenheid geeft reeds in vreedstijd zich de noodige ervaring te verwerven. Op welke wijze kan dit nu geschieden? Ik erken, dat daartoe verschillende maatregelen kunnen worden genomen en geef dan ook alleen een plan bij wijze van voorbeeld. Niettemin ben ik overtuigd, dat dit plan verschillende voordeelen biedt. Met opzet sprak ik tot nu toe in dit gedeelte van mijn prae-advies niet over den officier-commissaris, terwijl ik vroeger reeds opmerkte, hoe weinig bevredigend ik dit instituut in zijne werking vond. Toch zal men in vreedstijd den officier-commissaris niet kunnen missen; wel kunnen heel wat meer zaken dan alleen de overtredingen dadelijk op de terechtzitting worden afgedaan, maar vele zaken vereischen toch een instructie, zal er eene behoorlijke eindbehandeling ter terechtzitting kunnen plaats hebben. In oorlogstijd is dit anders: het groot aantal krijgswaarden en in verband daarmee het veel kleiner ressort van iederen krijgswaarde, de groote verkeersbeperkingen, waardoor ieder veel meer dan in vreedstijds ter plaatse blijft en vooral het belang van eene snelle berechting zal het noodzakelijk maken, zooveel dit eenigszins mogelijk is, de zaken onmiddellijk voor den krijgswaarde te brengen en daar tevens de instructie te doen plaats hebben. Ik zou meenen, dat in oorlogstijd slechts in een zeer enkele zaak van ingewikkelde aard het houden van eene voorafgaande instructie noodig en gewenscht is, wanneer men maar het militair gezag met voldoende opsporingsmacht bekleedt. Wanneer dat geval zich voordoet, zou een der leden van den krijgswaarde met het houden dier instructie kunnen worden belast. Tegen het vereenigen van het officier-commissariaat met het lidmaatschap van den krijgswaarde kan toch eigenlijk niet veel bezwaar bestaan en ik meen zelfs, dat die vereeniging logisch is. Het verschil met de burgerlijke rechtspleging is duidelijk; daar speelt de instructie een geheel andere rol dan hier. De instructie in het burgerlijk strafgeding gaat vooraf aan het onderzoek, waaruit schuld of onschuld komt vast te staan; het ligt daar dus voor de hand hen, die daarover hebben te oordeelen te kiezen uit de personen, die nog onbevooroordeeld tegenover de zaak staan. Bij het militair proces daarentegen vormt de instructie een deel der hoofdbehandeling en valt er alles voor te zeggen deze te laten voeren door hen, die ook in raadkamer zullen aanwezig zijn.

Er zal nu nog moeten worden gezocht naar eene behoorlijke regeling van het officier-commissariaat in vreedstijd. Nu komt het mij voor, dat deze functie zeer goed zal kunnen worden vervuld door hen, die in tijd van oorlog bestemd zijn als lid of president van een krijgswaarde op te treden. Daarvoor waren dan in het bijzonder aan te wijzen de juristen-verlofs-officieren met groot verlof, die zich als

nevenbetrekking tot het vervullen van deze functie bereid verklaren.

Deze regeling zou het dubbele voordeel hebben, dat deze officieren zich reeds in vreedestijd de voor hun oorlogstaak noodige ervaring zouden kunnen verwerven en dat de in vreedestijd zoo belangrijke instructie werd vervuld door daartoe bekwame ambtenaren. Om de moeilijkheid te ontgaan in iedere garnizoensplaats een geschikt verlofsofficier-jurist te vinden, ware het land te verdeelen in een aantal b.v. 10 ressorten, waarbinnen telkens één officier-commissaris zou kunnen worden benoemd. Ik denk mij eene dergelijke regeling zóó, dat er niet zou ontstaan een afzonderlijk korps gerechts-officieren, zooals dit in sommige landen bestaat en hier van enkele zijden wordt gewenscht; ook zelfs niet wanneer men dit inricht, zooals in Rusland, waar het gerecrueteerd werd uit oud-compagniescommandanten met eene practische en theoretische juridische opleiding of zooals in Noorwegen, waar het bestaat uit rechterlijke ambtenaren, die officiersdienst hebben verricht; alleen zou ik bij een aantal officieren willen zien aangekweekt voldoende kennis en voldoende ervaring. Laten die officieren, wanneer zij hun functie niet vervullen, hun gewonen troependienst verrichten; zij zullen daardoor blijven, wat zij m.i. behooren te zijn, officieren en niet opgelost worden in een korps ambtenaren, dat alleen door zijn uniform van de civiele ambtenaren verschilt. Zoowel in oorlogs- als in vreedestijd kan men hen gemakkelijk telkens voor een zekeren tijd van hun functie ontheffen en een plaatsvervanger aanstellen. Evenzeer acht ik het voorbeeld der zeemacht voor de landmacht niet navolgenswaard, om speciaal de officieren der administratie eene belangrijke juridische opleiding te geven. Voor de zeemacht, waar de administratie-officieren op het schip onder de bemanning verkeerden, is het gevaar van vervreemding daarvan niet zoo groot als in het leger, waar die officieren zich slechts zelden in den troep begeven.

De hier aangegeven regeling geeft naar mijne meening een eenvoudigen overgang van vredes- op oorlogstijd; zij maakt het ook mogelijk in een tusschenstadium, als den nu genoten mobilisatietijd, een tusschenvorm te vinden, die aan de behoeften van het oogenblik voldoet. Men zou daarvoor eene afzonderlijke regeling kunnen ontwerpen voor den tijd, waarin de krijgsmacht gemobiliseerd, maar het land nog niet in oorlog is. Het is nu wel gebleken, dat de vredesorganisatie voor dien tijd niet deugt en dat kan ook moeilijk anders. Aan den anderen kant is de oorlogsorganisatie minder gewenscht; men wil juist alles zooveel mogelijk in zijn gewone doen laten en niet de beschikking geven aan het militair gezag over alle straffe machtsmiddelen die het in oorlogstijd noodig heeft. Ook de dislocatie der strijdmacht is evenals in vreedestijd vrijwel constant. Men zal wenschen de wijze van rechtspleging en het materieel recht zooveel mogelijk te laten, zooals die in vreedestijd waren, maar alleen eene organisatie in te stellen, die rekening houdt met de veranderde omstandigheden. De belangrijkste van die omstandigheden is wel het toenemen van het aantal zaken. Op twee wijzen kan hierin

worden voorzien: óf het aantal krijgsraden kan worden vergroot óf een aantal zaken kan ter berechting aan andere autoriteiten worden overgedragen. Aan het eerste middel valt, gezien de tijdens deze mobilisatie opgedane ervaringen, niet te denken en men zou juist in eene andere richting werken dan in die van de oorlogsorganisatie, welke op liquidatie der vredeskrijgsraden gericht moet zijn. Het andere middel is gemakkelijker in praktijk te brengen en herhaaldelijk tijdens de mobilisatie aanbevolen. Men zou b.v. kunnen bepalen, dat alle misdrijven, waartegen geen hoogere straf was bedreigd dan, laat ons zeggen, een jaar gevangenisstraf en alle overtredingen in mobilisatietijd ter berechting zouden komen aan andere rechterlijke organen dan de krijgsraden.

Het ligt voor de hand met deze berechting organen te belasten van een eenvoudiger samenstelling dan de krijgsraden en men heeft in dezen tijd in het bijzonder gedacht aan alleensprekende rechters. Sommigen dachten aan den kantonrechter, maar de minister wilde hier, m.i. terecht niet aan, omdat men daardoor incidenteel zuivere burgerrechtspraak voor militairen invoerde; anderen dachten meer aan bijzondere militaire rechters. Men heeft gevraagd: „wie zal die rechter moeten zijn? een militair of een rechtgeleerde?” en de zaak gelaten zooals die was. Ik zou echter de wedervraag willen stellen: „sluit het een het andere uit? kan men niet militair en rechtgeleerde tegelijk zijn?” Reeds in Mei 1915 wees ik er op, dat hier een bij uitstek praktisch arbeidsveld voor de gemobiliseerde juristen open lag ¹⁾ en ik ben nog van dezelfde meening. Voor mij ligt hierin nog eene aantrekkelijkheid, dat het opdragen van de alleen-rechtspraak aan gemobiliseerde juristen geheel past in het boven aangegeven systeem voor eene rechterlijke organisatie; want wat ligt meer voor de hand dan die rechtspraak op te dragen aan dezelfde organen, die reeds met de instructie van andere krijgsraadzaken belast zijn?

Er rest nu nog een punt te bespreken n.l. de opleiding van onze beroepsofficieren tot krijgsraadlid. Wij zullen dit onderwerp iets nader dienen te begrenzen; immers was het de bedoeling der commissie, dat buiten beschouwing zou blijven de vraag of wij een rechtspraak over onze militairen door militairen dan wel door burgers moeten hebben. Men wenschte het systeem onzer rechtspraak tot grondslag der besprekingen en het onderwerp der juridische opleiding van onze officieren zal dus niet meer kunnen bevatten dan de beantwoording van de vraag, welke opleiding aan onze officieren moet worden gegeven om hen geschikt te maken voor de taak, die de wet hun oplegt. De eindexameneischen aan K. M. A. en H. C. geven de gelegenheid van de aanstaande officieren een uitgebreide kennis van straf- en tuchtrecht te vorderen en het schijnt dat daarmee wordt voldaan aan wat wij zouden wenschen. Maar in de praktijk komt van die eischen al heel weinig terecht. Bij de

¹⁾ W. 9776.

zeemacht, waar naar ik meen de adellorsten veel meer aan de rechtsstudie doen dan de cadetten en hoofdcursianen bij de landmacht, wordt het noodzakelijk gevonden na het voltooiën der studie voor officier een afzonderlijke studie te ondernemen in het recht, wil er sprake zijn van het bezitten van „bijzondere rechtskennis”. Bij de landmacht bestaat de gelegenheid tot het ondernemen van die studie niet. De resultaten van de studie der z.g. „ondermeesters” mag zeker alle vertrouwen geven voor eene invoering van dit instituut bij de landmacht. Ik zou dan ook zeker niet aarzelen om aan deze invoering de voorkeur te geven boven eene opdrijving der exameneischen voor officier. Kon aan alle officieren voldoende rechtskennis worden bijgebracht, het zou zeker veel gemakkelijker zijn. Maar dit mag en behoeft niet te worden geëischt; evenmin eischt men, dat ieder officier geschikt is voor topograaf of vliegtuigwaarnemer. Wel kan men verlangen, dat er een voldoende aantal officieren is, die als krijgsraadlid kunnen worden werkzaam gesteld. Door de gelegenheid tot opleiding te geven en het volgen van die opleiding aan te moedigen, zal in deze richting reeds een belangrijke stap in de goede richting worden gedaan. Of deze opleiding zou moeten worden gegeven aan een bijzondere inrichting, zooals de rechtsschool met 3-jarigen cursus te St. Petersburg, die thans wel niet meer zal bestaan, dan wel aan de academie, is eene quaestie van uitvoering. M. i. is de laatste opleidingswijze het meest geschikt, waar daarvoor te Amsterdam reeds de grondslag is gelegd met den cursus voor de zeemacht en het lectoraat in het militair recht. Wil men liever aan eene Rijksuniversiteit de opleiding doen plaats hebben, dan ware Utrecht het meest aangewezen, omdat daar de aanwezigheid van het H. M. G. aan de praktische opleiding ware dienstbaar te maken.

Bij de hierboven voorgestane verbeteringen liet ik buiten beschouwing de organisatie van het secretariaat der instructie en der krijgswaden. Niet omdat ik die onbelangrijk vind, maar omdat zij weinig moeilijkheden behoeft op te leveren. Wanneer het peil der rechterlijke ambtenaren wordt opgevoerd, wordt de taak van den secretaris meer zuiver administratief; bovendien zie ik geen reden waarom men den secretaris slechts uit de officieren zou kiezen. Ook onder de onderofficieren en soldaten zijn tal van personen te vinden, die voor deze betrekking zeer geschikt kunnen worden geacht. In vredestand kan men misschien het vervullen van een secretariaat gedurende een zekeren tijd dienstbaar maken aan de juridische opleiding der beroepsofficieren, zoodra het leger gemobiliseerd is, zal er zeker een voldoende aantal personen ter beschikking zijn om de secretariaten der instructie en der krijgswaden behoorlijk waar te nemen. Ik ben er van overtuigd, dat door eene organisatie, als ik schetste, een vruchtbare samenwerking tusschen het militaire en juridische element in het leven ware te roepen. Men zou twee soorten van officieren krijgen, die beide voor het vervullen van militairrechtelijke functies geschikt zouden zijn; bij de samenstelling der krijgs-

raden zou er op moeten worden gelet, dat zooveel mogelijk uit beide soorten de benoeming werd gedaan.

Wanneer ik mijne wenschen ten opzichte van wettelijke veranderingen dus resumeer, zijn het de volgende:

1. uitdrukkelijke begrenzing der bevoegdheden van burger- en militaire autoriteiten bij het politieonderzoek en bij de instructie;

2. toekenning van het recht van verwijzing aan commandanten van legereenheden;

3. toekenning aan den officier-commissaris van de bevoegdheid om ook vóór de verwijzing te fungeeren;

4. opheffing van de bewijskracht der voor den officier-commissaris afgelegde getuigenverklaringen;

5. facultatiefstelling der instructie voor alle strafbare feiten;

6. vaste aanstelling van officieren-commissarissen voor een bepaald ressort in vredes- en mobilisatietijd, bij voorkeur uit de verlof-officieren-juristen met groot verlof te benoemen;

7. overdracht der rechtsmacht ten aanzien van (lichte misdrijven en) overtredingen van de krijgswaarden naar de officieren-commissarissen in mobilisatietijd;

8. opheffing der gewone krijgswaarden in oorlogstijd; instelling van buitengewone krijgswaarden (te velde, in belegerde of berende plaats, temporaire) bij voorkeur bestaande deels uit gewezen officieren-commissarissen, die nog in militairen dienst zijn en deels uit beroepsofficieren met een bijzonder juridisch brevet; benoeming der burgerambtenaren van de militaire justitie tot auditeur-militair bij die krijgswaarden.

Deze wetswijzigingen zouden met wijzigingen in de uitvoering der wet moeten gepaard gaan om een bruikbaar geheel te verkrijgen. Juist voor oorlogstijd is het niet doenlijk alles in de wet vast te leggen en de finesses der organisatie zullen aan eene regeling van het oogenblik moeten worden overgelaten. Om de behoefte aan wijzigingen in die regelingen te kunnen beoordeelen zal de regering vooral in oorlogstijd, maar ook in tijden van mobilisatie moeten kunnen beschikken over personen, die een voortdurend toezicht hebben op het krijgswaardenwezen, natuurlijk zonder daarin eenig aandeel te nemen. Waaraan de militaire justitie in buitengewone tijden vooral behoefte heeft, is belangstelling, zij het dan ook ambtelijke. In dit opzicht kunnen wij een voorbeeld nemen aan de Amerikanen, die tijdens den oorlog Samuel Ansell als gebreveteerd brigade-generaal speciaal belastten met het toezicht op de militaire justitie; deze kweet zich zóó van zijn taak, dat er een ware storm door het land is opgegaan tegen de verouderde militairrechtelijke wetgeving, die — het zal hen, die voor de niet-invoering van ons wetboek van militair strafrecht verantwoordelijk zijn, met trots vervullen — van vóór de omwenteling van 1781 dateert en daardoor aan deze wetgeving den nekslag heeft toegebracht. Wanneer wij ook aan Justitie of aan Oorlog zulk een ambtenaar of militair hadden gehad, zou het althans mogelijk geweest zijn onze wetgeving zooveel dat

kon pasklaar te maken voor de buitengewone omstandigheden en gegevens voor eene algeheele herziening te verzamelen.

Het was oorspronkelijk mijne bedoeling de ervaringen, die in het buitenland met de militaire justitie in de oorlogsjaren zijn opgedaan, te toetsen aan de onze. Ik had daarbij het oog gevestigd op Duitschland, Frankrijk, België en Zwitserland; de beide eerste landen koos ik, omdat ik meende, dat de uitgebreidheid der militair-rechterlijke organisatie stof te over zou bieden voor het maken van conclusies ten opzichte van de oorlogsbehoefte bij oorlogvoering in eigen land en in bezet gebied, — België, omdat de Belgische rechtspleging haar oorsprong vindt in de onze en vergelijking dus bijzonder gemakkelijk moest zijn, — en Zwitserland, omdat de feitelijke toestand daar te lande tijdens de mobilisatie in zoovele opzichten met de onze overeenkwam. Het is mij echter niet mogen gelukken de gegevens te krijgen, die ik meende noodig te hebben. Reeds in de eerste mobilisatiejaren waren zelfs de landen, die buiten den oorlog bleven, zeer moeilijk ten aanzien van den uitvoer van boeken en tijdschriften, waarin het woord „militair” voorkwam; zoo gelukte het mij in 1916 na het verschijnen van Hafters ontwerp voor een Zwitsersch wetboek van militair strafrecht in den aanvang niet hiervan een exemplaar te verkrijgen. Later heb ik het toch gekregen en ben ik er niet in geslaagd daarin iets te vinden, waarvan mijne kennismeming den Zwitserschen staat in gevaar zou kunnen brengen. In de oorlogvoerende landen was het niet beter; zoo werden de overzichten der jurisprudentie van het Reichsmilitärgericht uit het Archiv für Militärrecht verwijderd, vóórdát de voor Nederland bestemde exemplaren door de censuur werden vrijgegeven. Ik had gehoopt, dat de huidige toestand eenige verandering zou hebben gebracht; uit Frankrijk heb ik echter volstrekt geen bijzondere gegevens kunnen krijgen, uit Duitschland en België geen volledige en alleen uit Zwitserland mocht ik door de vriendelijke bemiddeling van onzen militairen attaché, den majoor F. J. Backer, wien ik daarvoor bijzonderen dank verschuldigd ben, voldoende opgaven ontvangen om een inzicht te krijgen van den toestand daar te lande. Ik zie daarom van eene vergelijking, zooals ik mij die had voorgesteld, af en wil alleen eenige punten bespreken, die met het voorgaande verband houden.

Allereerst dan Zwitserland. Men kent de legerorganisatie, die in hoofdzaak hierop berust, dat er — met uitzondering van instructeurs en eenige anderen — geen beroepsmilitairen zijn en dat er slechts gedurende korte perioden, maar vrij dikwijls werkelijken dienst wordt verricht. Het leger is samengesteld uit zes divisies, die in vredetijd rechtstreeks onder het departement van oorlog staan; in oorlogstijd kunnen twee of meer divisies als legercorps verenigd worden en wordt een opperbevelhebber van het leger benoemd. Iedere divisie heeft zijn eigen divisiearrondissement, uit welks inwoners de divisie wordt gerecruteerd. De militairrechter-

lijke organisatie houdt hiermede verband: behalve de buitengewone krijgsraad (een forum privilegiatum) en de cassatiekrijgsraad, die hier buiten bespreking kunnen blijven, heeft iedere divisie zijn eigen krijgsraad. Deze krijgsraad volgt den divisiecommandant. Wanneer echter een onderdeel der divisie elders wordt gezonden, wordt daarvoor een nieuwe krijgsraad gevormd met dezelfde samenstelling als de gewone divisiekrijgsraad. Evenzoo handelt men, wanneer de divisie met zijn krijgsraad zich buiten het divisiearrondissement begeeft: de nieuwe achterblijvende krijgsraad wordt territoriale krijgsraad genoemd. Iedere krijgsraad bestaat uit een president en 6 leden; verder vindt men daarbij nog een auditeur, een griffier en een rechter van instructie. De leden zijn militairen uit den troep, drie officieren en drie onderofficieren of soldaten; de anderen behooren tot het corps officieren van de militaire justitie. Dit corps wordt gekozen uit hen, die eene juridische opleiding hebben genoten en als troepenofficier hebben gediend; de leden ervan verrichten geen troependienst en zijn alleen in functie, wanneer de behandeling der zaken dit vereischt. De leden der krijgsraden worden in de praktijk als regel gekozen uit hen, die eene juridische opleiding hebben genoten. De bevoegdheid der krijgsraden is die van de locus delicti, maar zoodra de divisie gemobiliseerd is, is iedere krijgsraad bevoegd over degenen, die van zijn divisie deel uitmaken.

- Het onderzoek wordt geopend, doordat de bevoegde autoriteit aan den rechter van instructie een „ordre de compléter les preuves” geeft; het onderzoek, dat hierop volgt, heeft slechts waarde als inlichtingsmateriaal en is dus te vergelijken met ons korpsonderzoek. Eerst wanneer de bevoegde supérieur daarna beslist, dat de zaak een krijgsraadzaak zal worden, geeft hij aan denzelfden rechter van instructie een „ordonnance d'enquête”; daardoor wordt de zaak aan zijne inmenging onttrokken en komt zij in handen der rechterlijke macht. De behandeling op de stukken komt niet voor en getuigen, deskundigen enz. verschijnen allen ter terechtzitting. Tenslotte zijn de vonnissen breed gemotiveerd, ongeveer in den geest, zooals ons ontwerpstrafvordering dit eischt. Men ziet in dit systeem verschillende beginselen terug, die ik hierboven voor onze rechtspleging aanpreef: het opdragen van belangrijke functies aan officieren-juristen, de samentrekking van voorloopig onderzoek en instructie in één hand, de volledige behandeling der zaak ter terechtzitting en de werkelijke motiveering der vonnissen.

Hoe hebben deze beginselen in de praktijk voldaan? Er is misschien geen land geweest, waar de militaire rechtspraak in de laatste jaren zooveel tegenstand heeft ontmoet, als juist Zwitserland. Terwijl men in Duitschland na de revolutie slechts heeft voorgesteld de zuiver burgerlijke delicten bij den burgerrechter ter berechting over te brengen, heeft de Zwitsersche sociaal-democratische partij een voorstel ingediend de geheele militaire justitie af te schaffen. Dit voorstel is verworpen vooral, omdat men de noodzakelijkheid van eene afzonderlijke militaire rechtspraak inzag en vertrou-

wen had in de ondernomen herziening der wetgeving. De grieven van de voorstellers waren in hoofdzaak drieërlei: 1. de hooge strafminima, 2. de uitgebreidheid der competentie, die zich ook over een groot aantal burgers uitstreckte en 3. de onbekwaamheid der militairrechterlijke macht; aan de twee eerstgenoemde grieven werd al spoedig door eenige novellen tegemoetgekomen. De laatste grief is echter voor ons van meer belang. Men haalde voorbeelden aan van onmaatschappelijke vonnissen, maar meestal bleek het, dat de fout meer in de wet dan in de rechterlijke macht school. Bij de behandeling der wet is dan ook van verschillende zijden er op gewezen, dat juist de Zwitsersche militairrechterlijke macht in het algemeen aan veel hoogere eischen voldoet dan elders en dat de combinatie militair-jurist voor de militaire rechtspleging eene bij uitstek gunstige is; ik heb niet kunnen vinden, dat de tegenstanders van de militaire justitie hierop hunne grieven te dezen aanzien hebben kunnen handhaven.

Over één punt was men het echter vrijwel eens: dat de „Justizoffiziere” in den regel den troependienst meer of minder „entfremdet” waren en dat het voor de rechtspraak zoo gunstige militaire element bij hen wel eens wat te wenschen overliet. Is deze ervaring met betrekking tot hetgeen ik hierboven over de vervulling van verschillende functies opmerkte van belang, merkwaardig is ook, dat de bondsraad in zijn rapport over het bovengenoemde voorstel als groote deugden der militaire rechtspleging aanpreef de volledige behandeling ter terechtzitting en de mededeeling aan beklagden van de motieven, die den krijgsraad tot zijne beslissing hebben geleid. En ten slotte is van belang de dooreenmenging van het territorialiteitsbeginsel met het personaliteitsbeginsel, die tot algemeene tevredenheid een spoedigen overgang van vredes- tot oorlogsorganisatie heeft mogelijk gemaakt. Voor ons is dit systeem niet na te volgen, omdat onze legerorganisatie niet territoirsgewijze is geregeld; maar wel kan het als voorbeeld zijn nut hebben om te toonen, hoe ver wij van eene goede regeling af zijn.

Wat België betreft, in zeker opzicht is dit land in gunstige omstandigheden geweest met betrekking tot ons onderwerp. De geconcentreerde legering van het Belgische leger na den Yzerslag heeft het functioneeren van de militaire justitie gemakkelijker gemaakt dan in de meeste andere landen. Ondanks de groote gebreken der rechtspleging — men heeft er onze belangrijk gewijzigde wet van 1814 nog — zijn er, voor zoover ik heb kunnen nagaan geen ernstige klachten gerezen. In hoofdzaak zal dit wel moeten worden toegeschreven aan het groot aantal krijgsraden, dat onmiddellijk na het uitbreken der vijandelikheden is ingesteld; bij Kon. Besluit van 4 Augustus 1914 (Mon. Belge p. 5014) werden niet minder dan 16 krijgsraden ingesteld, welk aantal later iets is ingekrompen door het buiten functie komen der provinciale krijgsraden en der krijgsraden in de stellingen Antwerpen, Luik en Namen, wier ressort in het bezette gebied was gelegen. Dat de verschillende functies ge-

makkelijk zijn bezet, ligt voor de hand, waar vele Belgen in het bezette gebied hunne betrekking hadden verloren en gaarne achter het front zich in eene militairrechterlijke functie zagen geplaatst. Ten opzichte van de bezetting der burgerlijke functies in de militairrechterlijke organisatie heeft men echter wel moeilijkheden ondervonden en men is er toe overgegaan verschillende eischen van benoembaarheid voor die functies te laten vallen. Juist in dergelijke omstandigheden, als waarin België tijdens den oorlog verkeerde, zal men over burgerkrachten zeer moeilijk kunnen beschikken en valt het op, hoe onjuist het is gezien voor sommige functies in de militaire rechtspraak, een instituut, dat voor en in het leger moet werken, juist hen uit te sluiten, die tot het leger behooren. Voor oorlogstijd maken wij die fout niet, maar deze opmerking geldt evenzeer voor het geval van mobilisatie. Eene andere opmerking, die de Belgische toestanden mij ingeven, is deze, dat daar een duidelijk merkbare tendens is geweest om zoo weinig mogelijk instructie te houden. Er is daar naar aanleiding van een vonnis van den krijgsraad der Belgische legerbasis te Calais een vrij hevige strijd gevoerd over de vraag of ook te velde de benoeming van officieren-commissarissen noodig was, die met den auditeur de instructie moeten voeren. Men voelt, dat eene alleen door den auditeur gevoerde instructie een geheel ander karakter heeft dan wanneer die met officieren-commissarissen wordt gevoerd; in het eerste geval kan worden volstaan met het inwinnen der inlichtingen, die de auditeur toch voor het vervullen van zijn taak noodig heeft en kan er van eene eigenlijke instructie niet worden gesproken. De strijd is voor de praktijk geëindigd met een arrest van het Cour Militaire, dat de benoeming der officieren-commissarissen eischte. De gronden, waarop deze opvatting berust, lijken mij sterk toe, maar de praktijk ondervond daarvan blijkbaar zooveel moeilijkheden, dat in de tijdschriften de strijd nog eenigen tijd werd voortgezet. Voor ons eene waarschuwing om althans in oorlogs- en mobilisatietijd met de verplichte instructie te breken, zooals men ook in Frankrijk een ruim gebruik heeft gemaakt van de wettelijke (art. 156 C. J. M.) bevoegdheid in oorlogstijd de instructie achterwege te laten.

Ten slotte kan nog worden vermeld, dat de behoefte zich heeft doen gevoelen om de griffiersplaatsen der krijgswaden door daartoe geschikte onderofficieren en minderen te laten vervullen, waartoe bij besluit-wet van 17 April 1916 (Mon. Belge p. 189) de gelegenheid, waarvan sedert een ruim gebruik is gemaakt, is opengesteld.

Over Duitschland en Frankrijk kan ik zeer kort zijn, omdat de wetgeving en de feitelijke toestanden daar te zeer van de onze verschillen om veel punten van vergelijking te bieden.

Het eerste land, waarbij geen ander in organisatievermogen kon halen, was in de organisatie van zijn militairrechtswezen echter zoo weinig op den oorlog voorbereid, dat de samenstelling der militaire gerechten als regel geheel anders is geworden dan men zich deze had gedacht. Het systeem van samenwerking tusschen militairen

en juristen (Oberkriegs-gerichtsräthen en Kriegs-gerichtsräthen) bij de rechtspraak is jammerlijk in het water gevallen; bijna steeds moest worden gebruik gemaakt van § 98 MSGO., dat toestaat laatstgenoemde beambten te velde of aan boord door officieren te doen vervangen. Er zijn aanvankelijk pogingen gedaan om door de benoeming van burgerjuristen in het te-kort te voorzien, maar al spoedig moest het openlijk worden uitgesproken, dat deze heeren in de meeste gevallen niet genoeg militair-juridisch onderlegd waren om hun taak naar behooren te vervullen. Langzamerhand heeft men, voor zoover dit mogelijk was, de officieren-plaatsvervangers gekozen uit de in dienst zijnde juristen, die ten minste meer „er in” zaten dan hun niet-militaire collega's. Van verschillende kanten werd er reeds in den oorlog op aangedrongen, dat men toch in de komende vreedstijden zich beter op een nieuwen oorlogtoestand zou voorbereiden en — de organisatiewoede zit den Duitscher in het bloed — er werden zelfs te velde plannen voor de juridische „Ausbildung” der officieren uitgewerkt. Ja, zoo groot was het te-kort, dat zelfs het Reichsmilitärgericht niet meer gesetzmäßig kon worden bezet en de wet van 6 Maart 1917 (R. G. Bl. 217) aan den rijkskanselier de bevoegdheid moest toekennen bij dit college Hilfsrichter te benoemen.

Geen land heeft een zoo zuiver militair karakter bij zijn militair-rechterlijke macht bewaard als Frankrijk; eigenaardig is het, dat desondanks men daar zeer tevreden schijnt met de werking van het instituut. Ook nu na het eindigen van den oorlog worden voor de krijgswaarden reeksen van geruchtmakende processen gevoerd tegen burgers zonder dat daarover ernstige klachten worden geuit. Dit treft te meer, omdat na „l'affaire” over de handhaving en samenstelling der krijgswaarden een hevige strijd is gevoerd. Men heeft mij verzekerd, dat er in het algemeen vertrouwen heerscht in de deugdelijkheid der krijgswaarden en dat dit is gewekt door de zorgvuldige samenstelling dier colleges. Voor het vervullen van militair-rechterlijke betrekkingen wordt daar zooveel mogelijk uitgezien naar militairen met juridische opleiding en men schijnt daarbij vrijwel te slagen.

Met het bovenstaande heb ik gemeend op de meest belangrijke fouten van onze militair-rechterlijke organisatie te hebben gewezen en enkele mogelijke verbeteringen te hebben aangegeven. Daarbij heb ik getracht zoo weinig mogelijk te argumenteeren in de hoop hierdoor aan de vruchtbaarheid van het debat bij te dragen. Ik ben er van overtuigd, dat het aanbrenge van die verbeteringen zonder eene grondige totale herziening van onze rechtspleging toch slechts „unzulängliches Flickwerck” zou zijn. Moge misschien van dezen eersten militair-juristendag de stoot uitgaan om tot die herziening (maar dan niet de invoering daarvan!) te komen, opdat er eindelijk eens een einde komt aan de eeuwigheid, die de dichter bezong, als had hij het oog op onze militaire wetgeving:

Es erben sich Gesetz und Rechte
Wie eine ew'ge Krankheit fort.

MILITAIRE RECHTSPRAAK.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 16 Mei 1919.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booij, Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette en Mr. W. Boekhoudt en Jhr. J. H. O. van den Bosch, toegevoegde raad.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van Ysselt.

Raadsman: Mr. H. G. V. Hijmans.

Het feit, dat iemand, behoorende tot het reserve-personeel der landmacht, niet heeft voldaan aan de op hem rustende verplichting om bij de algemeene mobilisatie op 1 Augustus 1914 onder de wapenen te komen, kan niet worden gequalificeerd als desertie door langer dan acht dagen na het eindigen van zijn verlof van zijn korps afwezig te blijven enz.

In casu is beklaagde niet strafbaar omdat de M. v. O. geen last heeft gegeven hem als deserteur af te voeren.

In de zaak aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, ambtshalve, bij 's Hofs beschikking van 19 November 1918 gemachtigd hooger beroep te doen instellen en vervolgen van het vonnis door den Krijgsraad te 's-Gravenhage op 11 October 1918 gewezen in de zaak tegen J., oud 29 jaar, geboren te Oosterlittens, huzaar bij het Eskadron Ordonnansen,

Welke Advocaat-Fiscaal verzocht en bij beschikking van 16 April 1919 verkregen hebbende 's Hofs lastgeving aan den Exploiteur bij het Hof, om te dagvaarden den voornoemden J., ter rolle van den Hove heeft eisch gedaan en geconcludeerd tot tenietdoening van het vonnis van den Krijgsraad en dat gedaagde alsnog bij Sententie van den Hove zal worden vrijgesproken, alzoo eischer in hooger beroep, ter eenre

en

genoemden J., gedaagde in hooger beroep ter andere zijde, voor wien schriftelijk ter rolle is geconcludeerd tot vrijspraak van den gedaagde.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelet op de verklaring, door beide partijen ter rolle gedaan, dat zij afstand doen van pleidooi, en gezien de stukken van het geding;

Overwegende dat gedaagde voor den Krijgsraad in het eerste Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Gravenhage, heeft terecht gestaan ter zake dat hij: als behoorende tot het reserve-personeel der landmacht gehouden was om zoodra, krachtens artikel 185 der Grondwet de dienstplichtigen niet in werkelijken dienst geheel of ten deele onder de wapenen werden geroepen voor den werkelijken dienst op te komen, te 's-Gravenhage, Haarlem of elders in Nederland, in ieder geval ter plaatse waar gedaagde zich volgens zijn zakboekje bij mobilisatie had te melden, op of omstreeks 1 Augustus 1914, als wanneer het Nederlandsche leger algeheel werd gemobiliseerd, opzettelijk heeft nagelaten te voldoen aan zijne desbetreffende verplichtingen om zich onverwijld onder de wapenen te begeven, en sedert voortdurend zonder verlof van zijn korps is afwezig gebleven, tot gedaagde zich op 6 Januari 1918 vrijwillig bij zijn korps, alstoen gelegerd te Amersfoort, heeft aangemeld;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 11 October 1918 gewezen vonnis, op grond van de bewijsmiddelen, in het vonnis genoemd, het aan gedaagde te laste gelegde — met den verstande als in het vonnis aangegeven — wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard, alsmede gedaagdes schuld daaraan; het aldus bewezen verklaarde heeft gequalificeerd als: „Eerste desertie in tijd van vrede, „gepleegd door een soldaat, door, langer dan acht dagen na het „eindigen van zijn verlof van zijn korps afwezig te blijven zonder de „reden van afwezigheid ten genoegen des rechters te kunnen bewijzen, opgevolgd door vrijwillige aanmelding, doch niet binnen vier „weken, misdrijf ten aanzien van het misdadige de meeste overeenkomst hebbende met eerste desertie in tijd van vrede, gepleegd door „een soldaat, opgevolgd door arrestatie” en gedaagde te dier zake heeft veroordeeld tot drie maanden militaire detentie met ontzegging van allen anderen eisch;

Overwegende dat de bewezen- en schuldigverklaring, met den verstande als in het vonnis vermeld, te recht is geschied, hebbende de behandeling van de zaak in hooger beroep het Hof te dezen opzichte tot geen ander inzicht, dan dat des eersten rechters geleid;

Overwegende dat de qualificatie, in het vonnis aan het bewezen verklaarde feit gegeven, is onjuist;

Overwegende dat immers aan gedaagde niet is te laste gelegd en in het vonnis dan ook niet is bewezen verklaard, dat gedaagde langer dan acht dagen na het eindigen van zijn verlof van zijn korps is afwezig gebleven, maar wel, dat hij, als behoorende tot het reserve-personeel der landmacht, opzettelijk heeft nagelaten te voldoen aan de op hem rustende verplichting om, toen op of omstreeks 1 Augustus 1914, krachtens artikel 185 der Grondwet, het Nederlandsche leger algeheel werd gemobiliseerd, zich onverwijld onder

de wapenen te begeben en dat hij sedert voortdurend zonder verlof van zijn korps afwezig is gebleven, tot hij zich op 6 Januari 1918 vrijwillig bij zijn korps te Amersfoort heeft aangemeld;

Overwegende dat, zal dit te laste gelegde en bewezen feit strafbaar zijn, het zal moeten vallen onder de bepaling van artikel 6, tweede lid, in verband met artikel 8, laatste lid, van de „Wet voor het reserve-personeel voor de Landmacht 1905”, inhoudende, dat, wie van het reserve-personeel aan eene oproeping voor den werkelijken dienst niet voldoet, als deserteur wordt behandeld, nadat tot zijne afvoering als deserteur de last is verstrekt door den Minister van Oorlog;

Overwegende dat hier in het midden kan worden gelaten of, waar eene oproeping voor den werkelijken dienst in het hier aanwezige geval van artikel 5, vijfde lid, 1o. der genoemde wet door die wetsbepaling, in tegenstelling o.a. met de bepalingen van artikel 5, vijfde lid, 2o. en 5o. niet wordt voorgeschreven, als zoodanige oproeping in den zin van artikel 6 dier wet zal kunnen gelden eene algemeene oproeping krachtens artikel 185 van de Grondwet van alle militie- en landweerplichtigen; dat immers, al aangenomen dat zulks het geval is, dan nog een aldus opgeroepen reserve-plichtige, die aan de oproeping niet heeft voldaan, enkel als deserteur kan worden behandeld en gestraft, nadat tot zijne afvoering als deserteur de last is verstrekt door den Minister van Oorlog, terwijl uit een in het dossier aanwezig schrijven d.d. 3 April 1919, IIe Afdeeling No. 40, van dien Minister blijkt, dat met betrekking tot gedaagde deze last niet is verstrekt;

Overwegende dat gedaagde dus niet als deserteur kan worden behandeld en gestraft en zal moeten worden vrijgesproken, vermits het bewezen feit al evenmin valt onder eenige andere bepaling van wet of verordening;

Gezien de artikelen 193 der Rechtspleging bij de Landmacht en 62 van 's Hofs Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis, door den Krijgsraad in het eerste Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Gravenhage, op 11 October 1918 ten laste van gedaagde gewezen, voor zooverre betreft de qualificatie, aan het bewezen verklaarde feit gegeven, en de straf, te dier zake aan gedaagde opgelegd;

Bevestigt het vonnis voor het overige.

Verklaart het ten laste van gedaagde bewezen feit niet strafbaar;
Spreekt gedaagde vrij.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.*Sententie van 27 Mei 1919.*

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booij, Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette en Mr. W. Boekhoudt en Jhr. J. H. O. van den Bosch, toegevoegde raad.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van Ysselt.

Raadsman: Mr. J. A. Rosenveldt.

*Diefstal, valschelijk opmaken en doen gebruik maken van een valschelijk opgemaakten verlofpas door dien pas ter verkrijging van broodbons aan een levensmiddelenbureau te doen aanbieden.**Uit het gebruik van den valschelijk opgemaakten verlofpas kon nadeel ontstaan voor beklaagdes medeburgers.**Het doen afgeven of doen aanbieden, in den zin van art. 47, 1e, W. v. Sr., van dien pas niet bewezen geacht, omdat de daarmede belaste persoon had begrepen, dat het met dien pas „niet pluis” was.**Diefstal en valscheid in geschrifte beschouwd als eene voortgezette handeling.*

In de zaak aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

B., oud .. jaar, geboren te, reserve-tweede-luitenant bij het Regiment Infanterie, appellant van een door den Krijgsraad te 's-Gravenhage, op 25 Maart 1919 gewezen vonnis, ter eenre, — voor wien schriftelijk ter rolle is geconcludeerd, ook nog op nader bij pleidooi aan te voeren gronden, tot vernietiging van het vonnis, handhaving enkel van de veroordeeling wegens diefstal en veroordeeling deswege tot eene geldboete zonder eenige bijkomende straf,

en

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, bij 's Hofs beschikking van 18 April 1919 gemachtigd om dit hooger beroep voor den Auditeur-Militair bij genoemden Krijgsraad ambtshalve te vervolgen, mitsdien gedaagde, ter andere zijde, door wien schriftelijk ter rolle bij eisch à minima, is geconcludeerd tot verbetering van het vonnis van den Krijgsraad, wat betreft de toegepaste wetsartikelen en de opgelegde straffen, en dat alsnog, bij Sententie van den Hove, met weglating der aangehaalde artikelen 12 der Wet van 14 November 1879 (Staatsblad Nr. 191) en 5 en 6 der Wet van 2 Mei 1897

(Staatsblad Nr. 119), en aanhaling der artikelen 7, 8 en 9 der Wet van 6 Juni 1905 (Staatsblad Nr. 177), met tenietdoening der uitgesproken ontzegging, beklaagde zal worden veroordeeld tot eene maand gevangenisstraf; met instandhouding overigens van het beroepen vonnis.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gehoord de pleidooien en gezien de stukken van het geding;

Gelet op hetgeen appelland, bij zijn verhoor voor het Hof, heeft in het midden gebracht;

Overwegende dat appelland voor den Krijgsraad in het eerste Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Gravenhage, heeft terechtstaan ter zake, dat hij te Amsterdam of elders in Nederland op of omstreeks den 10den Juni 1918:

1o. uit het Bureau van 1-II-21 Regiment Infanterie, aldaar heeft weggenomen met het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening een blanco verlofpas, gemerkt B. X. (67708), toebehoorende aan het Rijk, althans aan een ander dan hem, appelland;

2o. opzettelijk voormelden blanco verlofpas zijnde een geschrift, dat na invulling bestemd is om tot bewijs van eenig feit te dienen o.m. speciaal van het aantal verlofdagen, dat aan de daarin genoemden militair verleend is en op vertoon waarvan door het levensmiddelenbedrijf brood en andere levensmiddelenbons worden verstrekt, valschelijk heeft opgemaakt door vorenbedoelden blanco verlofpas aldus opzettelijk en in strijd met de waarheid in te vullen dat die pas luidde: „B. X. 67708, Verlofpas, de ondergeteekende, Commandant van 1-II-21 R. I. verleent bij dezen aan den milicien v. D., in garnizoen te Amsterdam, 7 (zeven) dagen verlof naar Amsterdam, ingaande op 10 Juni 1918, zijnde hij alzoo gehouden om op het avondappel van den 18den Juni 1918 weer bij zijn korps present te zijn, enz. enz. Amsterdam, 10 Juni 1918, de commandant voor, noemd (handteekening) B.”, zulks met het oogmerk om dezen valschen of vervalschten verlofpas als echt en onvervalscht te gebruiken of door anderen te doen gebruiken en uit welk gebruik eenig nadeel kon ontstaan voor het Rijk, althans voor de gemeente Amsterdam, althans voor appellands medeburgers;

3o. ten tijde en ter plaatse voormeld opzettelijk heeft gebruik doen maken van boven nauwkeurig omschreven valsch of vervalscht geschrift, als ware het echt en onvervalscht, door ten bureele van het levensmiddelenbedrijf te Amsterdam dien valschen pas ter verkrijging van broodbons te doen aanbieden of doen afgeven aan een der aldaar werkzaam gestelde ambtenaren, belast met de afgifte van brood- en levensmiddelenbons, kunnende uit dat gebruik het onder 2o. omschreven nadeel ontstaan;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 25 Maart 1919 gewezen vonnis, op grond van de bewijsmiddelen in het vonnis genoemd, het aan appelland te laste gelegde — met den verstande als in het

vonnis aangegeven — wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard, met appellants schuld daaraan; het aldus bewezen verklaarde heeft gequalificeerd als: „1o. diefstal; 2o. valsheid in geschrifte; „3o. het opzettelijk doen gebruik maken van het valsche geschrift, „als ware het echt en onvervalscht, terwijl uit het gebruik eenig na- „deel kon ontstaan, — de feiten sub 1o en 2o. als eene voortgezette „handeling beschouwd”, en te dier zake appellant heeft veroordeeld tot eene gevangenisstraf voor den tijd van veertien dagen met ontzegging van het recht om bij de gewapende macht of als militair ge-employeerde te dienen voor den tijd van vijf jaren;

Overwegende, ten aanzien van het in aanhef en onder 1o. te laste gelegde, dat de bewezen- en schuldigverklaring te recht is geschied, hebbende de behandeling van de zaak in hooger beroep het Hof te dezen opzichte tot geen ander inzicht dan dat des eersten rechters geleid, en de aan dit feit gegeven qualificatie op de Wet is gegrond;

Overwegende, ten aanzien van het in aanhef en onder 2o. te laste gelegde, dat eveneens dit te laste gelegde te recht wettig en overtuigend is bewezen verklaard, met uitzondering echter van het door den Krijgsraad bewezene, dat uit het gebruik van bedoeld geschrift nadeel kon ontstaan voor het Rijk; dat immers niet is gebleken, dat het Rijk, om het wittebrood tegen den in Juni 1918 bestaanden prijs te kunnen doen verkoopen, moest bijbetalen en dan ook door een grooteren aankoop, dan geoorloofd, van wittebrood geen schade kon lijden; dat evenmin is gebleken, dat uit het gebruik van den valschen verlofpas eenig nadeel kon ontstaan voor de gemeente Amsterdam; dat echter het tevens alternatief te laste gelegde, dat uit bedoeld gebruik nadeel kon ontstaan voor appellants medeburgers is bewezen, zulks op grond van hetgeen aan het Hof uit eigen wetenschap bekend is; dat toch hij, die meer gerantsoennerde levensmiddelen verbruikt, dan voor hem beschikbaar zijn gesteld, de voorraden, die in ons land aanwezig zijn, onrechtmatig vermindert en daarmede de mogelijkheid opent, dat wanneer de laatste voorraden ter verdeling zouden komen, zijne medeburgers minder ontvangen, dan anders het geval zou zijn geweest;

Overwegende dat de qualificatie onder 2o. op de Wet is gegrond en het vonnis in zooverre in stand moet worden gehouden;

Overwegende, ten aanzien van het in aanhef en onder 3o. te laste gelegde, dat niet wettig en overtuigend is bewezen, dat appellant aan dit hem te laste gelegde schuldig is; dat toch is komen vast te staan, dat de landstormplichtige soldaat V., die van appellant opdracht heeft gekregen om op vertoon van den pas afgifte van broodbons te vragen, begrepen heeft, dat het met dien pas „niet plus” was; dat derhalve meer in het bijzonder niet is bewezen, dat appellant den pas heeft *doen* aanbieden of *doen* afgeven in den zin, als in artikel 47 onder 1o. van het Wetboek van Strafrecht bedoeld, zoodat appellant van genoemd deel ter belastlegging behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende dat de onder 1o. en 2o. gequalificeerde feiten, alle

omstandigheden, waaronder deze feiten zijn gepleegd, in aanmerking genomen, met eene gevangenisstraf voor den tijd van acht dagen behoorlijk worden geboet;

Overwegende dat het Hof geen termen aanwezig acht om aan appellant het recht te ontzeggen om bij de gewapende macht of als militair geëmployeerde te dienen;

Gezien, behalve de in het vonnis genoemde wetsartikelen, de artikelen 193, 209 en volgende der Rechtspleging bij de Landmacht, 55 van 's Hofs Provisioneele Instructie en de Wet van 6 Juni 1905 (Staatsblad Nr. 177);

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis door den Krijgsraad in het eerste Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Gravenhage, op 25 Maart 1919 ten laste van appellant gewezen, voor zooverre wettig en overtuigend is bewezen verklaard, met appellants schuld daaraan, 1o. dat uit het gebruik van den pas nadeel kon ontstaan voor het Rijk; 2o. het in aanhef en onder 3o. te laste gelegde met de aan dit laatste feit gegeven qualificatie, en ten aanzien van de aan appellant opgelegde straffen;

Houdt het vonnis voor het overige in stand, met den verstande, dat de qualificatie zal luiden: „1o. diefstal; 2o. valsheid in geschrifte, — beide feiten beschouwd als eene voortgezette handeling”;

Verklaart wettig en overtuigend bewezen, met appellants schuld daaraan, dat uit het gebruik van den pas nadeel kon ontstaan voor appellants medeburgers;

Verklaart niet wettig en overtuigend bewezen hetgeen aan appellant in aanhef en onder 3o. is te laste gelegd en spreekt hem daarvan vrij;

Veroordeelt appellant tot eene gevangenisstraf voor den tijd van acht dagen;

Ontzegt allen anderen eisch.

De Advocaat-Fiscaal voerde aan:

dat in het vonnis, in plaats van de Wet van 2 Mei 1897 (Staatsblad No. 119) moet worden aangehaald de Wet van 6 Juni 1905 (Staatsblad No. 179);

dat voorts naar vertooner meent, de aan beklagde opgelegde gevangenisstraf, behoort te worden verzwaaard, doch de uitgesproken ontzegging moet worden tenietgedaan;

en concludeerde tot verbetering van het vonnis als in de sententie vermeld;

terwijl

de verdediger betoogde:

dat alleen de „diefstal” bewezen is;

dat toch niet bewezen is — niettegenstaande de wijdloopige beschouwingen van den „deskundige” (in het vonnis enkel getuige ge-

noemd) — dat uit het gebruik van het vervalschte stuk eenig na-deel kon ontstaan;

dat toch de mogelijkheid, dat „zijne medeburgers” nu minder brood zouden ontvangen en dus nadeel zouden lijden, *niet bestaat*;

dat ander nadeel niet denkbaar is;

dat deze jonge reserve-officier, die handelde met het op zich zelf edele motief om zijn moeder wittebrood te bezorgen — en dus niet uit hebzucht „diefstal” pleegde, te goed is voor de gevangenis en ook de schande van zulk een straf niet — verdient;

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 6 Juni 1919.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booij, Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette en Mr. W. Boekhoudt en Jhr. J. H. O. van den Bosch, toegevoegde raad.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van Ysselt.

Raadslieden: voor C., J. en W. Mr. J. A. Rosenveldt, voor H. W. Mr. M. H. de Boer en voor H. mej. Mr. E. Simons.

Ongeregeldheden in de Kromhout-kazerne te Utrecht.

Nu het aantal manschappen dat aan zijne ontevredenheid lucht gaf ongeveer 200 bedroeg, terwijl in de kazerne ruim 2100 man gelegen waren, kan niet gesproken worden van oproer en algemeenen opstand, maar heeft men te doen met een samenrottende menigte.

De order om „naar de kamer te gaan” is, onder de gebleken omstandigheden krachtens art. 85 C. W. L., terecht beschouwd als te betreffen een dienstverrichting; het opzettelijk aan die order niet voldoen valt onder art. 95 C. W. L.

In de zaak aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

a. L. F. J. C., oud 20 jaar, geboren te 's Gravenhage, milicien-soldaat; P. H. J., oud 20 jaar, geboren te Arnhem, soldaat 2de klasse; H. W., oud 22 jaar, geboren te Rotterdam, milicien-soldaat; C. J. W., oud 17 jaar, geboren te Utrecht, soldaat 2de klasse, allen bij het Regiment Genietroepen, appellanten van een door den Krijgsraad te Arnhem op 11 September 1918 gewezen vonnis, ter eenre, — voor wie schriftelijk ter rolle is geconcludeerd, op bij pleidooi aan te

voeren gronden en middelen, voor zooverre betreft appellanten C., J. en W. tot vrijspraak van appellanten, subsidiair tot het opleggen van eene straf, den duur van het voorarrest niet te boven gaande, en, voor zooverre betreft appellant H. W., tot vrijspraak van appellant,

en

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, bij 's Hofs beschikking van 12 November 1918 gemachtigd om dit hooger beroep voor den Auditeur-Militair bij genoemden Krijgsraad ambts-halve te vervolgen, mitsdien gedaagde, ter andere zijde, door wien schriftelijk ter rolle, bij eisch à minima, is geconcludeerd tot verbetering van het vonnis van den Krijgsraad, wat betreft kwalificatie en straf ten aanzien van de appellanten H. W. en W., en dat alsnog bij sententie van den Hove, deze appellanten zullen worden schuldig verklaard aan: „Ingeval van samenrotting van militairen, aan-, „legger en hoofd van de samenrotting gerekend worden te zijn in „tijd van vrede en niet voor den vijand”, en deswege veroordeeld ieder tot één jaar militaire gevangenisstraf, met instandhouding overigens van het beroepen vonnis, ook wat betreft de schuldigverklaring en veroordeeling van de appellanten C. en J.

b. den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, ambts-halve, bij 's Hofs beschikking van 12 November 1918 gemachtigd hooger beroep te doen instellen en vervolgen van gemeld vonnis voor zooverre betreft A. H., oud 19 jaar, geboren te Brielle, eertijds soldaat 2de klasse bij het Regiment Genietroepen, op 26 December 1918 te Rotterdam overleden,

Welke Advocaat-Fiscaal, verzocht en bij beschikking van 24 December 1918 verkregen hebbende 's Hofs lastgeving aan den Exploiteur bij het Hof om te dagvaarden den voornoemden H., ter rolle van den Hove heeft eisch gedaan en geconcludeerd tot tenietdoening van het vonnis van den Krijgsraad, wat de vrijspraak van dezen gedaagde betreft, en dat de gedaagde alsnog bij sententie van den Hove zal worden schuldig verklaard aan: „Ingeval van oproer „en algemeenen opstand van de militairen tegen hun superieuren, „hoofd van den opstand zijn in tijd van vrede en niet voor den „vijand”, en deswege veroordeeld tot één jaar en zes maanden militaire gevangenisstraf, met bepaling, dat de tijd, door gedaagde van 3 Mei 1918 tot 17 September 1918 en van 28 September 1918 tot 18 October 1918 voorloopig in verzekerde bewaring doorgebracht, bij de uitvoering der aan hem op te leggen straf in mindering zal worden gebracht, — alzoo eischer in hooger beroep, ter eenre,

en

genoemden A. H., gedaagde in hooger beroep, ter andere zijde, voor wien schriftelijk ter rolle is geconcludeerd tot bevestiging van het vonnis.

Welk vonnis, — aan het Hof ter herziening toegezonden voor zoverre betreft de mede in deze zaak betrokkenen: H. J. B., oud 20 jaar, geboren te 's-Gravenhage; M. C., oud 20 jaar, geboren te Rotterdam; F. J. W. D., oud 21 jaar, geboren te 's-Gravenhage; H. B. M., oud 19 jaar, geboren te Naarden; N. J. van der M., oud 21 jaar, geboren te Leiden en W. H. F. de R., oud 23 jaar, geboren te Rotterdam, allen, met uitzondering van M., die soldaat 1e klasse is, milicien-soldaat bij het Regiment Genietroepen, — ten aanzien van deze beklaagden op 12 November 1918 is geaprobeerd.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gehoord de met betrekking tot appellanten C., J., H. W. en W. gehouden pleidooien.

Gelet op den eisch à minima van den Advocaat-Fiscaal;

Gelet op de verklaring, door partijen ter rolle gedaan, dat zij afstand doen van pleidooi, en gezien de stukken van het geding;

Gelet op hetgeen appellanten C., J., H. W. en W. bij hun verhoor voor het Hof hebben in het midden gebracht;

Overwegende dat beklaagden voor den Krijgsraad in het tweede Militaire Arrondissement, hoofdplaats Arnhem, hebben terechtstaan, ter zake, dat zij op 2 Mei 1918 te Utrecht in de Kromhoutkazerne te zamen en in vereeniging hebben samengerot, oproer en algemeenen opstand en daden van geweld hebben gepleegd tegen hun meerderen in rang, onder wie zich bevonden de eerste-luitenant E. C. W. G., de adjudant-onderofficier T. H. en de sergeant M. C. L., althans openlijk met vereenigde krachten tegen voornoemde meerderen en tegen goederen geweld hebben gepleegd, als volgt:

Nadat de reserve-kapitein der Genie C. T., wegens overtreding van de krijgstuicht, den milicien D. H. W. C. van der M. in de proovoost had doen zetten en toen reeds eene menigte minderen, ongeveer 100 man sterk, op ondisciplinaire wijze te kennen gaven, dat zij te weinig eten hadden ontvangen, heeft eene groote menigte soldaten, onder wie de beklaagden, zich dreigend opgesteld in de nabijheid van het gebouw van de wacht, waar van der M. voornoemd in arrest was; met het kenlijk doel dien van der M. te bevrijden; kapitein S. R. gelastte toen de verzamelde manschappen zich te verwijderen en zich naar de gebouwen te begeven, aan welken last opzettelijk niet werd voldaan, waarop deze kapitein appellant J. in het bijzonder gelastte naar de loods te gaan, aan welk bevel deze wederom opzettelijk niet heeft voldaan, doch in de eerste gelederen der samenrottende menigte bleef en aldus zijn plicht niet dadelijk heeft betracht. Nadat daarna door het doen houden van eene straf-exercitie de menigte aanvankelijk was bedaard, drong na afloop daarvan wederom joelend en tierend eene groote menigte, onder wie de beklaagden, naar het wachtgebouw op; de adjudant-onderofficier H. posteerde zich toen, teneinde de orde te handhaven, op het terrein vóór de wacht; tegen dezen meerdere heeft zich genoemde menigte geweld-

dadig te weer gesteld, door hem met steenen te werpen, waardoor hij pijnlijk werd getroffen; voorts door te trachten den hoornblazer E. L., die op last van genoemden luitenant G. het signaal: „sergeant van de week „looppas” moest blazen, teneinde hulp te verkrijgen, te beletten dezen last uit te voeren, door in massa op dien hoornblazer aan te dringen en weer terug te gaan, waarbij de geniesoldaten 2de klasse H. en J. als aanleggers en hoofden van den opstand optraden, J. door telkenmale de menigte te bevelen „nu naar voren, nu naar achteren”, daarbij aangevende het aantal passen, dat moest worden vooruit of achteruit gegaan, H. door in de voorste gelederen door zijne woorden de menigte op te ruien tot verdere daden van geweld; op den herhaalden last van dien adjudant-onderofficier en van ander leden van het kader, dat men zich zou scheiden, en ieder zijn weg gaan, hebben beklagden niet op staanden voet gehoorzaamd en zijn zij ondanks de middelen, beproefd om het oproer te dempen, blijven volharden in gezegde samenrotting en opstand; tijdens het voorgaande heeft meer in het bijzonder appellant van der M. een steen opge-raapt om daarmee naar genoemden adjudant-onderofficier te werpen, heeft beklagde H. W. eenige malen met een steen geworpen en heeft hij opzettelijk nagelaten gevolg te geven aan den meermalen gegeven last van sergent M. C. L. om zijn naam te zeggen en naar de kamer te gaan, thans heeft sergeant laatstgenoemd bevel gaf in opdracht van den ezel luitenant G.; is appellant C. met ongeveer 30 anderen gewelddadig op sergeant M. C. L. aangedrongen, waardoor deze in het nauw kwam en bijna onder den voet werd geloo- pen, en heeft hij opzettelijk dien meerdere met een steen naar het hoofd geworpen, waardoor deze meerdere aan het hoofd, althans aan zijn hoofddekseel geraakt werd; W. heeft opzettelijk niet voldaan aan den hem door den korporaal A. W. K. verstrekten last om onmiddel- lijk naar de kamer te gaan;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 11 September 1918 gewe- zen vonnis, op grond van de bewijsmiddelen, in het vonnis genoemd, het aan appellanten C., J., H. W. en W. te laste gelegde, — met den verstande als in het vonnis aangegeven, — wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard, alsmede hunne schuld daaraan; het al- dus bewezen verklaarde heeft gequalificeerd, ten aanzien van appel- lant C. als: „als soldaat een daad van geweld plegen tegen zijn meer- dere in rang in tijd van vrede en niet voor den vijand”, ten aanzien van appellant J. als: „in geval van oproer en algemeenen opstand van „de militairen tegen hunne superieuren, hoofd van den opstand zijn in „tijd van vrede en niet voor den vijand, en in geval van samenrotting „van militairen, aanlegger en hoofd van de samenrotting zijn in tijd „van vrede en niet voor den vijand”, als ééne voortgezette handeling „beschouwd”, en ten aanzien van appellanten W. en H. W. als: „als „minder militair in eene andere gelegenheid dan in eene affaire te- „gen den vijand of in eene plaats, welke dadelijk belegerd of be- „rend is, opzettelijk nalaten de orders van dengene, die boven hem „gesteld is, te gehoorzamen en na te komen”, en te dier zake heeft

veroordeeld: appellant C. tot acht maanden militaire gevangenisstraf, appellant J. tot twee jaren militaire gevangenisstraf, appellant H. W. tot één jaar en vier maanden militaire gevangenisstraf en appellant W. tot zes maanden militaire gevangenisstraf, terwijl appellanten C., H. W. en J. van hetgeen hun meer is te laste gelegd, dan als bewezen is aangenomen, en gedaagde H. van het hem te laste gelegde zijn vrijgesproken, als zijnde een en ander niet wettig en overtuigend bewezen;

Overwegende dat blijkens uittreksel uit een der registers van den Burgerlijken Stand van Rotterdam de gedaagde H., aldaar op 26 December 1918 is overleden, zoodat te zijnen aanzien het recht tot strafvordering is vervallen;

Overwegende, ten aanzien van het aan appellant C. te laste gelegde, dat het Hof niet uit wettige bewijsmiddelen de overtuiging heeft geput, dat deze appellant schuldig is aan het hem te laste gelegde, en dat deze appellant derhalve behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, ten aanzien van het aan appellant J. te laste gelegde, dat het Hof niet uit wettige bewijsmiddelen de overtuiging heeft geput, dat in deze sprake is van oproer en algemeenen opstand, waar toch het aantal militairen, dat uiting gaf aan hunne ontevredenheid, naar de hoogste schatting een tweehonderd man bedroeg, terwijl in de Kromhout-kazerne ruim tweeduizend één honderd manschappen gelegerd waren; dat echter te recht de krijgsraad als bewezen heeft aangenomen, hoewel ook met het reeds bewezen verklaarde niet wel te rijmen, dat het hier betrof eene samenrottende menigte, aldus aannemende, dat de ontevredenheid zich uitte op eene wijze, die gevaar voor het uitbreken van oproer en algemeenen opstand doet bestaan; dat appellant J. derhalve moet worden vrijgesproken van het door den Krijgsraad als bewezen aangemene, dat deze appellant optrad als aanlegger en hoofd van dien *opstand*, terwijl de vrijspraak van dezen appellant van hetgeen hem meer is te laste gelegd, dan de Krijgsraad als bewezen heeft aangenomen, behoort te worden bevestigd;

Overwegende dat het aan appellant J. te laste gelegde, voor zoverre door het Hof als bewezen aangenomen, enkel behoort te worden gequalificeerd als: „In geval van samenrotting van militairen „aanlegger en hoofd van de samenrotting zijn, in tijd van vrede en „niet voor den vijand”, welk feit met militaire gevangenisstraf voor den tijd van zeven maanden behoorlijk wordt geboet;

Overwegende, ten aanzien van het aan appellanten H. W. en W. te laste gelegde, dat de bewezen- en schuldigverklaring te recht is geschied, hebbende de behandeling van de zaak in hooger beroep het Hof te dezen opzichte tot geen ander inzicht, dan dat des eersten rechters geleid, en de qualificatie, aan de bewezen verklaarde feiten gegeven, op de Wet is gegrond; dat toch een bevel om naar de kamer te gaan, onder de omstandigheden, als in deze gebleken, blijkens de bepaling van artikel 85 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgs-

volk te Lande, als behelzende eene dienstverrichting, n.l. het betrachten van zijn militairen plicht om in geval van samenrotting van militairen uiteen te gaan, is aan te merken, zoodat artikel 95 van dat Wetboek te recht is toegepast; dat, alle omstandigheden, waaronder de feiten zijn gepleegd, in aanmerking genomen, de aan appellant H. W. opgelegde straf behoort te worden verlicht tot militaire gevangenisstraf voor den tijd van zeven maanden, terwijl de aan appellant W. op te leggen straf behoort te worden bepaald op plaatsing in eene tuchtschool gedurende zes maanden;

Gezien, behalve de in het vonnis genoemde wetsartikelen, de artikelen 9, 27bis, 27ter, 39septies en 69 van het Wetboek van Strafrecht, 193, 209 en volgende der Rechtspleging bij de Landmacht, 55 en 62 van 's Hof's Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Doet teniet het vonnis, door den Krijgsraad in het tweede Militaire Arrondissement, hoofdplaats Arnhem, op 11 September 1918 in deze zaak gewezen, ten aanzien van de bewezen- en schuldigverklaring betreffende appellant C. en betreffende appellant J. voor zoverre meer bewezen is verklaard, dan hooger als bewezen is aangenomen; ten aanzien van de qualificaties, aan de ten laste van deze beide appellanten bewezen feiten gegeven, en wat de opgelegde straffen betreft, en voor zoverre appellanten C., H. W. en J. zijn verwezen naar hunnen commandeerende-officier;

Houdt het vonnis voor al het overige in stand;

Verklaart niet wettig en overtuigend bewezen hetgeen aan appellant C. is te laste gelegd en spreekt hem daarvan vrij;

Verklaart mede niet wettig en overtuigend bewezen hetgeen ten laste van appellant J. meer is bewezen verklaard, dan hooger als bewezen is aangenomen, en spreekt hem daarvan vrij;

Qualificeert het aan appellant J. te laste gelegde en bewezen feit als: „In geval van samenrotting van militairen aanlegger en hoofd „van de samenrotting zijn, in tijd van vrede en niet voor den vijand”;

Veroordeelt appellant J. te dier zake tot zeven maanden militaire gevangenisstraf;

Veroordeelt appellant H. W. ter zake van het te zijnen laste bewezen en gequalificeerde feit tot militaire gevangenisstraf voor den tijd van zeven maanden;

Veroordeelt appellant W. ter zake van het te zijnen laste bewezen en gequalificeerde feit tot de straf van plaatsing in eene tuchtschool gedurende zes maanden;

Bepaalt, dat de tijd, door de veroordeelden H. W. en J. vóór de tenuitvoerlegging van deze rechterlijke uitspraak voorloopig in verzekerde bewaring doorgebracht, bij de uitvoering der hun opgelegde straffen in mindering zal worden gebracht voor ieder hunner van 3 Mei 1918 af;

Ontzegt allen anderen eisch.

ZEEKRIJGSRAAD TE WILLEMSOORD.

Dispositie van 23 October 1918.

Geapprobeerd door het Hoog Militair Gerechtshof den 31sten December 1918.

President: Mr. W. de Sitter.

Leden: P. M. Schreuders, C. J. E. Brutel de la Rivière, J. J. Heilbron en C. J. O. Dorren.

Het marine-personeel van de batterij Westkapelle Noord op Walcheren, doet dienst aan den wal gemeenschappelijk met, bij en onder het krijgsvolk te lande en is mitsdien onderworpen aan de rechtsmacht van den militairen rechter van de landmacht. 1)

Advies van den fiskaal in de klachtzaak van den zeemilicien-matroos L., Stambn. 1928, door den 1en luitenant der artillerie D., Commandant der Marine-batterij „Westkapelle Noord” op 12 Juli 1918 wegens „zich in gezelschap van andere militairen dronken op den openbaren weg bevonden en zich liederlijk aangesteld” gestraft met 14 dagen provoost-arrest met gewone voeding.

Uit het ter zake ingesteld onderzoek is gebleken, dat klager, tijdens hij was gedetacheerd bij de Marine-batterij „Westkapelle Zuid” op Walcheren, door den Commandant der Marine-batterij „Westkapelle Noord”, ook op Walcheren gelegen, den 1en luitenant der artillerie D., is gestraft met toepassing van het Reglement van Krijgstucht der Zeemacht.

De eerste vraag die ter beantwoording voorligt is wel deze:

Is het juist, dat op klager onder die omstandigheden, dat reglement werd toegepast? Is niet juist hier een geval aanwezig, bedoeld in art. 8 C. W. L. en 5 C. W. W.? Deed L. niet „aan den wal gemeenschappelijk met”, „bij en onder” het krijgsvolk te Lande dienst? Mijns inziens moet deze vraag bevestigend beantwoord worden.

Dat klager dienst deed aan den wal staat vast. Dat het personeel der Marine-batterij „Westkapelle Zuid” dienst deed gemeenschappelijk met de Landmacht blijkt wel hieruit, dat die Marine-batterij „Westkapelle Zuid”, gecommandeerd door een opperkonstabel der Marine, behoorde tot een groep batterijen waarover de 1e luitenant der artillerie D., zelf tevens commandant van de Marine-batterij „Westkapelle Noord”, bediend door personeel der Landmacht, als groepscommandant het bevel voerde, welke officier in die functie ressorteerde onder den militairen commandant van Walcheren, op zijn beurt weer ondergeschikt aan den Commandant van de Stelling van de Monden der Maas en der Schelde. Uit een en ander vloeit te-

1) Zie blz. 7 hiervoor.

vens voort, dat het personeel der Marinebatterij „Westkapelle Zuid” niet slechts dienst deed „gemeenschappelijk met” doch tevens „bij en onder” de Landmacht.

Bij dat alles zie ik niet voorbij, dat de gemelde Stelling-Commandant een vlag-officier der Zeemacht is, maar als Stelling-Commandant vervult deze zeker niet een militair-maritieme functie, al vervult hij die uit anderen hoofde tevens, al is hij wellicht juist omdat hij zeeofficier is tot die functie geroepen en al is in zijn ressort de Marine aan hem ondergeschikt.

Op dezen grond meen ik den Krijgsraad te moeten adviseeren zich in deze onbevoegd te verklaren.

Ingeval Uw Raad zich met deze voorgestelde onbevoegdverklaring niet mocht vereenigen, dan behoort deze zaak ter terechtzitting verder te worden behandeld.

De Zeekrijgsraad te Willemsoord:

Gezien de verklaring van den zeemilicien-matroos L., gedetacheerd bij de batterij „Westkapelle Zuid”, d.d. 26 Juli 1918, houdende dat hij zich wenscht te beklagen bij den militairen rechter over de hem op 12 Juli 1918 opgelegde straf door den 1en luitenant der Vesting-Artillerie, Commandant der batterij Westkapelle Noord, wegens:

- zich in gezelschap van andere militairen op den openbaren weg bevonden en zich zeer liederlijk gedragen (dronkenschap);

Gezien de bij die klacht behorende bescheiden;

Gelet op het advies van den Fysikaal strekkende tot onbevoegdverklaring van den Krijgsraad;

Overwegende, dat ten processe is gebleken, dat klager dient aan den wal bij de Marine-batterij „Westkapelle Zuid”, dat deze batterij, gecommandeerd door een opperkonstabel der Marine, behoort tot een groep batterijen, waarover een 1e luitenant van de artillerie, Commandant van de batterij „Westkapelle Noord”, bediend door personeel van de Landmacht, het bevel voert als groepscommandant; dat genoemde officier ressorteert onder den militairen Commandant van Walcheren, zijnde een Hoofd-officier van de Landmacht;

Overwegende dat hieruit volgt, dat klager aan den wal gemeenschappelijk met (artikel 8 Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te Lande), bij en onder (artikel 5 Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te Water) het krijgsvolk te lande dienst doet en het onderzoek zijner klacht niet behoort tot de competentie van dezen Krijgsraad;

Gezien de voormelde wetsartikelen;

Verklaart zich onbevoegd van voormelde klacht kennis te nemen;

Verwijst de zaak naar den Krijgsraad in het 3e Militaire Arrondissement te 's-Hertogenbosch.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Beschikking van 31 December 1918.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booij, Mr. H. J. M. Tijssens, Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack en P. P. C. Collette.

De Commandant van de marine-batterij Dishoek op Walcheren staat niet onder de bevelen van een autoriteit der zeemacht, maar onder de bevelen van een autoriteit der landmacht. Een klacht over eene door hem opgelegde disciplinaire straf behoort mitsdien te worden onderzocht door den Krijgsraad in het 3e militaire arrondissement, standplaats 's-Hertogenbosch. ¹⁾

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelezen een schrijven d.d. 12 October 1918 No. 26—1354 en daarbij behorende stukken van den commandant der Marine te *Middelburg*, waaruit blijkt, dat de marinier der 1ste (tijdelijk 3de) klasse P., stamboeknummer 1722, zich bij den militairen rechter wenscht te beklagen over de hem op 20 Augustus 1918 door den commandant der marine-batterij *Dishoek op Walcheren*, bij welke batterij hij destijds diende, opgelegde straf van vermindering in klasse tot marinier der 3de klasse voor den tijd van drie maanden;

Overwegende dat, blijkens de overgelegde stukken, de strafoplegger — een officier der Zeemacht — destijds niet stond onder de bevelen van eene autoriteit der Zeemacht (Commandant der Marine te *Middelburg* of Commandant der Scheepsmacht op de Schelde), doch onder die van den militairen commandant van *Walcheren*, een hoofdofficier der Landmacht, en ook niet bekleedt een hooger rang dan dien van kapitein;

Gelet op de artikelen 5, laatste gedeelte, van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Water en 8, eerste lid, van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande en op de artikelen 50 en 51 van 's Hof's Provisioneele Instructie;

Verwijst de zaak naar den Krijgsraad in het derde Militaire Arrondissement, te 's-Hertogenbosch;

Bepaalt, dat van deze beschikking zullen worden uitgereikt een afschrift aan den klager, een aan den strafoplegger, een aan den Advocaat-Fiscaal, een aan den Commandant der Marine te *Middelburg* en een aan den Krijgsraad te 's-Hertogenbosch.

1) Zie blz. 7 hiervoor.

MEDEDEELINGEN VAN DE REDACTIE.

Verrichten van arbeid door arrestanten.

Volgens art. 23 van het Reglement voor het Marine-Provoosthuis te Willemsoord wordt aan de voor-arrestanten, de krijgsraad-arrestanten en de veroordeelden zoo mogelijk gelegenheid gegeven tot arbeid in de cel tegen geldelijke vergoeding. Overeenkomstige voorschriften zijn opgenomen in de artikelen 21 en 23 van de Reglementen voor de Marine-Provoosthuizen te Amsterdam en Hellevoetsluis. Het in deze voorschriften neergelegde beginsel verdient zeer zeker toejuicing. De arrestanten vertoeven soms geruimen tijd in het provoosthuis en het is niet twijfelachtig dat het voortdurend niets doen een ongunstigen invloed moet hebben. Wel is waar wordt hun ook vergund zich met lectuur bezig te houden, maar niet iedereen is geschikt om daarmee uitsluitend den tijd door te brengen. De vorenbedoelde voorschriften zijn evenwel gemakkelijker te geven dan op een goede wijze ten uitvoer te leggen, omdat men in de keuze der te verrichten werkzaamheden uit den aard der zaak zeer beperkt is. Vele werkzaamheden, die door gevangenen in de strafgevangnissen verricht worden, komen hier niet in aanmerking, omdat men in de provoosthuizen niet beschikt over de daarvoor benoodigde werktuigen of omdat die werkzaamheden bekwaamheden vereischen, welke de arrestanten niet bezitten, terwijl de tijd hunner opsluiting te kort is om hun die aan te leeren. Voorts dient rekening te worden gehouden met de omstandigheid, dat de arrestant zijn werk heeft te verrichten in een beperkte ruimte, zoodat werkzaamheden, welke veel stof veroorzaken en de lucht in de cel verontreinigen, niet in aanmerking komen. De moeielijkheid om geschikten arbeid voor de arrestanten te vinden is dan ook oorzaak, dat alleen het touwpluizen ¹⁾ en het platting maken in de reglementen op den huishoudelijken dienst in de verschillende marine-provoosthuizen met name genoemd worden als arbeid, dien de arrestanten mogen verrichten. Deze werkzaamheden kunnen bijna zonder hulpmiddelen en zonder schade voor de gezondheid der gedetineerden worden verricht; zij eischen bovendien geen bijzondere bekwaamheden. De reglementen laten evenwel vrijheid tot het verrichten van anderen arbeid. De vergunning daartoe mag worden gegeven door de met het toezicht op de provoosthuizen belaste commandeerende officieren na overleg met de chefs van de arsenalen op 's Rijks werven te Willemsoord en

1) Hiervoor wordt in den regel bruin touw verstrekt; het witte touw stuift te veel bij het verwerken.

Hellevoetsluis of wel den Directeur van het Marine-etablisement te Amsterdam. Op deze wijze bestaat dus de gelegenheid om, wanneer in de provoosthuizen arrestanten aanwezig zijn, die de daarvoor noodige bekwaamheid bezitten, hen bepaalde werkzaamheden ten behoeve van de rijkswerven te doen verrichten. Men denke aan het vlechten van matten, het herstellen van vlaggen, het streppen van putsen en dergelijke. Dit zijn werkzaamheden die bepaalde bekwaamheden vereischen, welke het grootste deel der arrestanten, als stokers mariniers en jongere matrozen, in den regel missen en welke bovendien niet zoo geregeld voorkomen, dat daarmede een eenigszins groot aantal arrestanten voortdurend aan den arbeid gehouden kan worden. Voor den verrichten arbeid wordt eene bij tarief vastgestelde geldelijke vergoeding toegekend, waardoor de arrestanten in de gelegenheid zijn zich verschillende versnaperingen aan te schaffen, hetgeen voor hen een prikkel vormt om te werken.

Hoewel dus in den te verrichten arbeid wel eenige afwisseling gebracht kon worden, bleef toch tot voor korten tijd het touw pluizen en het platting maken hoofdzaak. Een klein jaar geleden is daarin echter verandering gekomen voor zooveel betreft het provoosthuis te Willemsoord. Men is toen begonnen met het beoefenen van de huisvlijt onder leiding van den hoofdleider van de huisvlijt bij de zeemacht, die daarin voor de dagelijksche leiding wordt bijgestaan door een onderofficier der mariniers. Het werk bestaat hoofdzakelijk in het maken van eenvoudige stukken speelgoed, welke aan winkeliers worden verkocht. De arrestanten verdienen daarmede van f 0.15 tot f 0.25 per dag van ongeveer 7 werkuren. Het schijnt dat dit werk meer in den smaak valt dan de vroeger gebruikelijke arbeid; dit mag worden afgeleid uit het feit, dat geregeld 24 personen, ongeveer de helft van het aantal arrestanten, zich met huisvlijt bezig houden, welk getal vermoedelijk grooter zou zijn, indien over voldoende benooidigheden werd beschikt. Zijn onze inlichtingen juist, dan zou door het beoefenen van huisvlijt het gedrag van de arrestanten en daarmede de orde in het provoosthuis belangrijk zijn verbeterd. Wanneer dit inderdaad zoo is, dan zal het wenschelijk zijn de gelegenheid te openen voor alle arrestanten, niet alleen in het provoosthuis te Willemsoord, maar ook in de provoosthuizen te Hellevoetsluis en te Amsterdam, om zich met huisvlijt bezig te houden. Bovendien achten wij dit nog om een andere reden wenschelijk. Aan boord der schepen bestaat gelegenheid om in den vrijen tijd de huisvlijt te beoefenen; slechts een klein deel van het personeel maakt daarvan gebruik. Uit onze inlichtingen blijkt, dat ongeveer 90 % van de arrestanten zich te voren nimmer met huisvlijt bezig hield; eenmaal gedetineerd in het provoosthuis gaan zij daartoe over. Verwacht nu mag worden, dat althans een deel hunner liefhebberij in dit werk zal behouden en daarmede later, wanneer het na het ondergaan der straf weder aan boord zal zijn teruggekeerd, zal doorgaan. Deze personen zullen geleerd hebben zich in hun vrijen tijd met iets

nuttigs bezig te houden, waardoor zij worden weerhouden van het plegen van handelingen die hen met den krijgstuchtelijken strafoplegger of met den strafrechter in aanraking brengen; kaart spelen en dobbelen bijv. geven daartoe maar al te dikwijls aanleiding, terwijl ook het niets doen voor de jongeren meermalen aanleiding geeft tot het bedrijven van kattenkwaad en erger. Het voorbeeld van enkelen kan ook licht anderen er toe brengen zich met iets nuttigs bezig te houden. Op die wijze beschouwd kan het beoefenen van huisvljht door arrestanten ook goede gevolgen hebben voor het gedrag aan boord. Van touwpluizen enz. mag dit niet verwacht worden, daar wel niemand dit voor zijn genoegen en in zijn vrijen tijd zal gaan doen.

Militaire rechtspraak in de Vereenigde Staten van Amerika.

Wij knipten uit de N. R. C. van 10 Juni 1919 Ochtendblad A onderstaanden brief van den correspondent van dit nieuwsblad te New-York, gedagteekend Mei 1919 en getiteld: *Krijgsraadgruwelen*. Wij constateeren hierbij, dat ons land niet het eenige is, waar nog altijd wordt toegepast een rijkelijk verouderde militaire strafwetgeving, ja zelfs dat wij nog niet eens de oudste der geldende wetgevingen op dat gebied bezitten. Voorts hebben wij ons afgevraagd, of de toepassing van deze verouderde materieel strafrechtelijke wetgeving niet in meer modernen geest kan geschieden. Want wij mogen ons gelukkig achten, dat de ouderdomsgebreken van onze wetgeving door de rechtspraak, die met haar tijd is meegegaan, belangrijk minder sterk aan het licht zijn gekomen dan in Amerika blijkbaar toegelaten wordt. „Gruwelen” als deze zouden bij ons ondenkbaar zijn geweest, ook al zou partiële herziening van ons strafstelsel niet hebben plaats gehad. Het is toch bekend genoeg, dat in 1879 bij ons niet veel meer dan recht gezet werd wat de rechtspraak en de praktijk reeds lang veranderd hadden.

Thans volge de brief:

Terwijl Oom Sam thans bij uitstek als kampioen voor gerechtigheid bekend staat, wekt het — temeer in dit land van vooruitgang — verbazing, bekend te worden met het bestaan van een Krijgsraadrechtspraak, welke terecht hevige ergernis verwekt. Een paar Amerikaansche officieren, die uw medewerker daarover ondervroeg, verklaarden o.m. dat het hier bestaande, verouderde, militaire strafrechtstelsel behoort tot dezelfde oude nalatenschap van John Bull, welke b.v. ook het ondoelmatige maten- en gewichtenstelsel inhoudt. Op de nadere vraag of zij geloofden, dat middelerwijl Engeland's krijgsraadrechtspraak het zonder hervormingen kon hebben gesteld, bleef het tweetal een antwoord schuldig. Yankees geven ongaarne toe, dat hun Angelsaksische verwanten der Oude Wereld hen hebben achter gelaten.

Al moge de oorlog veel ellende hebben teweeggebracht, als voordeelen van bijkomenden aard aanvaarde men het leggen van den vinger op vele wonde plekken, die — bij het niet verstoren van den vrede — op den duur tot inwendige verbloedingen aanleiding zouden zijn blijven geven. Bovenal bestond hiertoe gelegenheid, zoolang Oom Sam's uitsluitend s t a a n d e weermacht dienstnemenden omvatte van het eigenaardige slag, dat uit legers samengesteld uit persoonlijk dienstplichtigen, is verdwenen.

Wat voor indruk wekt het, wanneer een krijgsraad in de Vereenigde Staten een nauwelijks meerderjarigen zwakzinnige, die nimmer voor den militairen dienst had mogen zijn goedgekeurd, veroordeelt tot 99 jaren (zegge méér dan iemand van dien leeftijd nog aan levensduur rest!) dwangarbeid wegens overschrijding van verlof en herhaalde ontsnapping aan zijn bewakers? Er is bitter mee gespot. Doch is 't niet ellendig?

In andere gevallen werden naar verhouding evenzeer buitensporige krijgsraaduitspraken voor vele dozijnen jaren gewezen, tegen brooddronken bedrijvers van kwajongensstreken, tegen militairen, schuldig aan halsstarrige overtredingen der krijgstuft. ja zelfs tegen bedrijvers van vergrijpen, die voor burgerrechters, blijkens vergelijkende statistieken, niet anders dan met boetes werden gestraft.

Treffend is de scherpe veroordeeling van het bestaande militaire strafstelsel door Samuel Ansell, gedurende de mobilisatie, als z.g. gebreveteerd brigade-generaal, met het opzicht over het krijgsraadwezen belast, doch — zooals dat hier te lande gebruikelijk is — sedert het intreden van den wapenstilstand weder tot zijn tevoren bekleeden rang van luitenant-kolonel teruggeplaatst. Bij de intrekking van Ansell's generaalsbrevet werd destemee spoed betracht omdat hij — tegen de hem vanwege het departement van oorlog te Washington gegeven wenken in — bij zijn onthullingen bleef volharden. Zelfs betoogde hij, dat indien hij koning Gustaaf Adolf's geest kon oproepen, deze gewis volmondig zou beamen hoe een rechtspraak, berustende op grondslagen, drie eeuwen geleden aangegeven voor huurlegers, volstrekt ongerijmd moet heeten bij haar toepassen op persoonlijk dienstplichtigen in de 20ste eeuw.

Nu de censuur omtrent onderscheidene vormen van militair beleid is opgeheven, erkent de openbare meening, dat o. h. a. de ruim 350,000 krijgsraadvonnissen, gewezen gedurende Oom Sam's eerste oorlogsjaar, verregaand, ja, onmenschelijk wreed mogen heeten. Sommige dagbladen vergelijken de gevelde beslissingen met de straffen, toegepast op beruchte boeven en op booswichten, wier beeltenissen men in gruwelkamers pleegt aan te treffen, ter berekening hoe betrekkelijk humaan laatstbedoelden zijn gevonnist. Zelfs regeeringsorganen zooals president Wilson's lijfblad The New York World erkennen, dat de Republikeinsche Congresleden, die krijgsraadhervormingen verlangen, daarvan geen politieke aangelegenheid behoeven te maken, aangezien de overgrootste meerderheid der Demo-

cratische wetgevers volkomen overtuigd is van de bestaande misstanden. „Lynch-praktijken” noemt The World de vonniswijzingen naar het militaire strafstelsel.

Lang voor den oorlog pleitten legerdeskundigen voor ten deze benodigde herzieningen maar het bleef bij tijdschriftartikelen. Als w. n. advocaat-generaal voor de landmacht gaf Ansell den stoot aan de nu ontstane beweging door 13 Febr. l.l. voor de Senaatscommissie voor militaire zaken te verklaren, dat krijgswaarden door het opleggen van overdreven zware straffen voor minbeteekenende vergrijpen gruwelijk onrecht pleegden. Hij weet deze wantoestanden aan een in verband met den geest des tijds gansch verkeerd strafstelsel.

Weldra daarna volgde zijn ontheffing van het advocaat-generaal-schap. Als luitenant-kolonel werd hij door minister van oorlog Newton Baker benoemd tot voorzitter eener nieuw gevormde krijgswaardenherzieningscommissie. In de pers trachtten Baker en Crowder, wiens post Ansell had waargenomen, het onmenselijke, overoude strafstelsel nog te verdedigen, maar zij werden hevig aangevallen, bovenal omdat zij een als „uiterst on-Amerikaansch” veroordeeld misbruik nog durfden in bescherming nemen.

Ten slotte besloot Baker de zienswijze te vragen der American Bar Association, wat den fellen pennenstrijd eenigszins heeft doen bedaren. Vele persorganen loven dit laatste verschijnsel bovenal, omdat er noodeloos zooveel aan het roeren werd gebracht, wat ongewenschte gistingen vanwege onruststokers toeliet. The World voorziet echter van die inzichtenuitlokking bij de balievereiniging weinig praktisch nut, zoolang de generale stafhoofden nog heil durven zien in een drie eeuwen oud rechtsbeleid, dat feitelijk reeds zelfmoord heeft gepleegd.

Opmerkelijk is het, dat hier tegen krijgswaardenafspraken geen hooger beroep valt aan te teekenen. Nog treffender mag het heeten, dat legerautoriteiten van dienovereenkomstige hervormingen een ledigen der militaire gevangenen voorzien. Alsof er een zeker procent per se moet blijven gekerkerd. ⁽¹⁾

O. m. kan eenig officier, met een troepencommando belast — van welken rang hij ook zij — een aanklacht bij zijn meerdere indienen tegen elken mindere, dien hij schuldig acht aan een vergrijp omtrent het strafrecht. De meerdere roept een krijgswaarden bijeen zonder eenig voorloopig verhoor. Rechtskundigen komen er evenmin bij te pas.

Nagenoeg alle advokaten die tijdens de mobilisatie aangewezen waren om den toenmaligen militairen advocaat-generaal terzijde te staan, hebben het — van voor de omwenteling van 1781 dagteeke-

(1) Bevoegde beoordeelaars zooals Thomas Osborne, de hervormingsgezinde v.m. directeur der staatsgevangenis van New-York te Ossining (Sing Sing) aan de Hudsonrivier, welke tot persoonlijke ervaring tevoren zich maandenlang liet kerkeren, acht het hier o. h. d. zeer hard te verduren burgerlijke celstrafstelsel nog zachtvaardig in vergelijking met het militaire tucht- en dwangarbeidwezen, enz.

nende — strafstelsel gebrandmerkt als onmenselijk. Luitenant-kolonel Charles Porter, een der medewerkers van dien advocaat-generaal, veroordeelt bovenal, dat de aangeklaagden geen verdediging bekomen, terwijl de krijgsraden veel te weinig aan regelen zijn gebonden.

Oom Sam's gruwelkrijgsraden dienen hoe eerder hoe beter tot de geschiedenis te behooren.

Herziening van het militaire strafprocesrecht in Engeland.

Wij ontleenen aan „The Naval and Military Record” van 2 April 1919 de navolgende mededeeling.

Het militaire strafprocesrecht zoowel voor de zeemacht als voor het leger heeft gedurende de laatste jaren verschillende wijzigingen ondergaan, maar het militaire systeem is nog altijd belangrijker lastiger dan noodig is. Het feit dat een commissie is benoemd om het militaire strafproces te herzien, zal ongetwijfeld in het bijzonder aan het leger welkom zijn en het is te hopen, dat de leden de oude beginselen zullen loslaten en een wijze van berechting van officieren en manschappen zullen ontwerpen welke min of meer, voor zoo ver de militaire eischen dit toelaten, het proces voor de burgerlijke rechtbanken benadert. Het toeval wil dat de commissie is benoemd, terwijl de (jaarlijksche) legerwet bij het Parlement aanhangig is. Deze wet stelt zekere wijzigingen in de militaire strafwet voor, waarvan een van de meest belangwekkende is de maatregel der verkorte behandeling van lichtere vergripen van officieren. De procedure gedurende de afgelopen jaren aangenomen door de Admiraliteit is een groote verbetering ten opzichte van die welke zij verving en het zou een voordeel geweest zijn wanneer een officier grondig bekend met de tegenwoordige rechtspleging bij de zeemacht, zooals bij voorbeeld de „Deputy-Judge-Advocate of the Fleet” ¹⁾ tot lid van de commissie was benoemd.

De krijgsraden voor zee- en landmacht hebben dit gemeen, dat het vonnis tegen een officier of militair beneden dien rang moet worden doorgezonden aan een andere autoriteit. Maar terwijl bij de zeemacht het vonnis wordt uitgesproken tijdens het onderzoek ter terechtzitting en daarna, zoo noodig, wordt gewijzigd door de autoriteit die het moet bekrachtigen, wordt het bij de landmacht aan deze autoriteit toegezonden zonder te zijn uitgesproken, terwijl de leden van den krijgsvaad hebben gezworen de beslissing niet bekend te maken, ofschoon de procedure gewoonlijk de laatste verraaft. Er

1) „Judge-advocate” is het best te vertalen door auditeur-militair; de uitdrukking beteekent dus zoo veel als het bij onze zeemacht vroeger gebruikelijke „fungeerend fiscaal”.

schijnt geen goede reden voor te zijn, waarom een vonnis niet door den krijgsraad zou worden uitgesproken en onverwijld zou worden ten uitvoer gelegd. Daarna kan het dan worden verbeterd, wanneer de autoriteit, die het moet bekrachtigen, daartoe termen aanwezig acht, uitgezonderd natuurlijk in geval van een terdoodveroordeeling. Bij iederen krijgsraad behoort een officier werkzaam te zijn, die volkomen bekend is met de rechtspleging en de militaire strafwetten en er behoort eveneens bij den staf van ieder commando een deputy-judge-advocate te zijn om de werkzaamheden met betrekking tot krijgsraadzaken te leiden, zooals een „magistrates clerk” dit doet bij een politie-rechtbank of een dienstdoende „deputy-judge-advocate” bij een zee-krijgsraad.

In hetzelfde blad lezen wij nog het bericht, dat op verzoek van den Minister van Oorlog, de bekende rechter Sir Charles Darling als voorzitter van de commissie zal optreden; uit hoofde van diens groote ondervinding als lid van de „Court of Criminal Appeal” achtte hij hem daarvoor bijzonder geschikt.

Straf en Strafoflegging.

In het tweede hoofdstuk van haar verslag aan den Minister van Oorlog dd. 14 Mei 1919 behandelt de Commissie tot onderzoek naar de ontevredenheid in het leger de „Oorzaken der voorgekomen ongeregelde heden in het leger”. Na eenige algemeene beschouwingen bespreekt zij verschillende oorzaken van algemeenen aard, waaronder ook bovenvermeld onderwerp. Daaromtrent merkt de commissie het navolgende op.

In verband met het voorgaande kan als grief, die vrij algemeen geuit werd, genoemd worden de bestraffing en alles wat daarmede verband houdt. Zooals reeds werd opgemerkt, verschaffen de tucht-middelen in het leger een groote macht aan den meerdere over den mindere. Niet altijd wordt daarvan, naar het schijnt, een bezadigd en wijs gebruik gemaakt. Dat er tuchtmiddelen moeten zijn, spreekt vanzelf; de vraag is echter of zij niet zóó geregeld moeten worden, dat verkeerde toepassing wordt tegengegaan, bv. door tegemoet te komen aan het sterk gevoelde bezwaar, *dat de strafoplegging van één persoon afhangt*, waardoor men geheel van diens inzichten, soms ook gemoedsstemming afhangt, wat tevens tengevolge heeft, dat in het leger dikwijls voor dezelfde feiten zeer ongelijk gestraft wordt.

Aan dit bezwaar wordt niet voldoende tegemoet gekomen door het bestaande *recht van reclame*. Als grief werd naar voren gebracht, dat velen van het reclame-recht afzagen, omdat, tijdens de reclame, de straf toch voltrokken wordt, zoodat practisch nut dikwijls achterwege blijft, terwijl de gestrafte, die bij een reclame in

het „gelijk” wordt gesteld, geen herstel van het geleden onrecht ondervindt. Zijn straf wordt geroyeerd of verminderd zonder meer. Anderen wisten niet, hoe van hun recht van reclame gebruik te maken. Met voldoening kan de Commissie vaststellen, dat haar gebreken is, dat meermalen officieren hun onderhebbenden ten deze welwillend bijstonden, maar ook, dat de te volgen weg niet aan alle officieren, vooral verlofsofficieren met minder ervaring, bekend was.

Wat den *aard van de straffen* betreft, werd geklaagd over de bijzondere verzwaring, welke plaats vond, wanneer, door het ondergaan van een straf verlofdagen niet genoten konden worden.

Een verzwaring van de straf heeft ongetwijfeld ook gelegen in de slechte localiteiten, waarin zij veelal moest worden ondergaan. Zijn de straflokalen in een kazerne al niet om te roemen, in de, tijdens de mobilisatie, geïmproviseerde legeringsplaatsen waren zij soms bedroevend. Zeer bijzonder is dit gedurende de mobilisatie ook op den voorgrond getreden door de omstandigheid, dat wegens de overbevolking der Huizen van Bewaring krijgsraad-arrestanten dikwijls, hun meestal langdurig, vóór-arrest in de provoostkamers moesten doorbrengen, welke vertrekken, bedoeld om een kort verblijf ernstig te doen gevoelen, allerminst geschikt waren om een preventief gedetineerde gedurende langeren tijd te huisvesten. Zoo is er, en terecht, geklaagd over onvoldoende licht en lucht, onvoldoende verwarming en meubilair, en vooral ook: gebrek aan bezigheid; het verbod van lectuur bij langdurige opsluiting is ernstig gevoeld. Mede moge in dit verband gewezen worden op het verderfelijke van het gemeenschappelijk opsluiten van mannen, die wegens een licht vergrijp gestraft zijn, en misdadigers van soms de ergste soort.

Ten slotte zij vermeld, dat het collectief straffen steeds meer als een onrecht wordt beschouwd. Het collectief vergoeden van schade bij vernieling of diefstal is mede niet aan den geest in het leger ten goede gekomen. Ook hier verscherpte de mobilisatie den toestand in hooge mate. De vaak gebrekkige legering riep omstandigheden in het leven, waardoor het hier genoemde euvel zich zeer deed gevoelen.

In het derde hoofdstuk behandelt de Commissie de „Maatregelen tot verbetering”. Haar meening met betrekking tot het onderwerp straf en strafoplegging laten wij hier volgen.

In verband met de over de bestraffing geuite klachten dient er in de eerste plaats op te worden gewezen, dat de bestaande bepalingen geenszins elken waarborg tegen willekeurig straffen missen. Zoo kan niet iedere meerdere den mindere straffen; hij kan slechts eenvoudig arrest aanzeggen, waarna de straf pas door den compagniescommandant of een hooger officier van het korps wordt opgelegd art. 38 Regl. krijgst.). De compagniescommandant zal daarbij uiteraard zoowel den rapportmaker als den beklagde hooren, alsmede die anderen, hetzij gelijken of meerderen van den beklagde, die kunnen bijdragen tot een juist oordeel over de zaak. De compagnies-

commandant ziet zich dan nog gebonden door de bepaling van art. 36 Reglement krijgstuicht, volgens hetwelk geen provoost- of cachotstraffen aan den soldaat kunnen worden opgelegd dan door den compagniescommandant of hoogerem officier van het korps en na verkregen machtiging van den korpscommandant. Gelijke bepalingen gelden voor de onderofficieren (zie de artt. 40 en 41 Regl. krijgst.). Het beginsel, dat de bevoegdheid tot strafoplegging in hoofdzaak bij den compagniescommandant berust, lijkt aanbeveling te verdienen. Zonder twijfel is hij degen, die de onder hem dienenden het best zal kunnen beoordeelen en het meest in staat zal zijn om rekening te houden met de aanwijzingen, welke in artt. 53 en 54 Regl. krijgst. gegeven worden omtrent hetgeen bij de strafoplegging in acht moet worden genomen. Wel is waar bestaat de bevoegdheid van de superieuren van den compagniescommandant om een straf over te nemen, maar daarvan zal, naar het voorkomt, als regel slechts gebruik gemaakt moeten worden, wanneer in het algemeen het systeem van straffen van een compagniescommandant aan diens superieur niet goed schijnt, en zal die bevoegdheid niet moeten leiden tot een telkens ingrijpen in op zichzelf staande gevallen, waarvan de omstandigheden toch in de eerste plaats door den compagniescommandant op haar juiste waarde geschat kunnen worden. Men vergete daarbij niet, dat de tucht in het leger in hoofdzaak berust op de tucht, welke in de compagnie wordt in acht genomen, en dat dus, om die te handhaven, den compagniescommandant de middelen daartoe niet moeten worden onthouden.

Intusschen, moge het voorgaande in het algemeen juist zijn, in de praktijk is het slechts juist voor zoover men te doen heeft met *goede* compagniescommandanten, die tijd en gelegenheid hebben om hun taak, speciaal ook in verband met hun bevoegdheid tot strafoplegging, naar behooren te vervullen. Nu ligt het voor de hand, dat niet alle compagniescommandanten zijn zooals ze behooren te zijn, en er is reeds op gewezen, dat, in het bijzonder gedurende den mobilisatietijd, dikwijls jonge onervaren krachten belast moesten worden met een compagniescommando, en dat, ook waar dit niet het geval was, de compagniescommandanten in het algemeen zoodanig zijn overbelast geweest met allerlei werkzaamheden, dat een alleszins behoorlijke vervulling van hun taak veelal onmogelijk was.

Maar ook al bestonden deze bezwaren niet, dan nog zou de Commissie wijziging van de regeling der strafoplegging wenschelijk achten, omdat daarin, naar haar oordeel, de groote macht, welke aan één persoon toekomt, niet voldoende omkleed is met waarborgen voor een altijd juiste uitoefening daarvan. De strekking van zoodanige wijziging is herhaaldelijk bij de verhooren ter sprake gebracht. In het algemeen gingen de gedachten uit naar een tweede instantie, maar waren zij overigens vaag wat betreft de practische uitwerking. Onder den aandrang van de Commissie om te preciseeren bleek echter, dat het bezwaar tegen de groote strafbevoegdheid van één persoon niet heeft geleid tot den wensch van algeheele wijziging

van het bestaande stelsel, bv. door overbrenging van de strafbevoegdheid van den compagniescommandant naar een *tuchtraad*. Algemeen zag men in, dat de strafbevoegdheid bij den compagniescommandant moet blijven, wat ook het oordeel der Commissie is. Daarentegen werd zeer sterk gevoeld de behoefte aan een sneller en doeltreffender recht van reclame. De instelling van *raden van beroep* stond dan ook aan de meesten voor den geest. Bij de uitwerking van dit denkbeeld is de Commissie echter op haars inziens onoverkomelijke moeilijkheden gestuit. Laat men toch het beroep op zulk een raad geheel vrij, dan is niet anders te verwachten dan dat bijkans alle zaken voor hem gebracht zullen worden, wat ten gevolge zal hebben, dat het verantwoordelijkheidsgevoel van den compagniescommandant zal worden verzwakt, hetgeen de Commissie hoogst onraadzaam acht. Beperkt men het beroep, dan heeft het een groot deel van zijn waarde verloren.

Naar het oordeel van de Commissie ¹⁾ zou voor een groot deel aan het gevoelde bezwaar tegemoet gekomen worden, en dat met vermijding van ongewenschte gevolgen, indien werden ingesteld *commissie van advies*.

Zooals de naam aangeeft, zouden deze commissies over een straf *advies* hebben uit te brengen, welk advies uiteraard kan strekken tot vermindering, vermeerdering, handhaving of intrekking van de opgelegde straf. De bedoeling is niet, dat zij hunne *beslissing* zullen stellen in de plaats van die van de militaire autoriteit; deze laatste behoort formeel volledig strafbevoegd te blijven. De Commissie is juist van oordeel, dat verbetering in de wijze van straffen allereerst gevonden moet worden in de verscherping van het verantwoordelijkheidsgevoel bij den strafoplegger en dus geen verantwoordelijkheid van hem moet worden afgenomen om op anderen te worden overgebracht. Het gewenschte doel zal naar het voorkomt kunnen worden bereikt door het bestaan van de commissies van advies, zoowel ten aanzien van den strafoplegger in eerste instantie, als ten aanzien van hem, die, bij het bestaan van commissies van advies, een eindbeslissing omtrent de straf zal hebben te nemen, nadat daarover advies is uitgebracht. Op den eerste toch zal de wetenschap, dat er een commissie van advies bestaat, grooten preventieven invloed hebben doordat zij hem zal weerhouden van onbesuisd, willekeurig en niet wèl-overwogen straffen, terwijl de laatste bij zijn eindbeslissing gedwongen zal zijn het uitgebrachte advies mede in overweging te nemen.

Omtrent de wijze, waarop de commissie van advies in het bestaande stelsel zou moeten worden opgenomen bestond in de Commissie verschil van gevoelen.

1) Van zijn afwijkende meening heeft het lid de heer A. G. A. Everts in een afzonderlijke Nota doen blijken. Een ander lid der Commissie verklaarde zich tegen iederen raad of commissie in het leger en kon zich dus met het volgende slechts vereenigen voor het geval dat de wenschelijkheid van een commissie van advies wordt erkend.

Sommige leden dachten zich den gang van zaken aldus, dat de strafoplegger de straf oplegt geheel naar eigen inzicht; de gestrafte desgewenscht daarover het advies van de commissie vraagt en, nadat het advies is uitgebracht, de zaak rechtstreeks voor den chef van den strafoplegger wordt gebracht ter beslissing.

Andere leden wenschten de zaak na het advies bij den oorspronkelijken strafoplegger te doen terugkeeren. Gaat het advies met de straf accoord, dan wordt deze zonder meer ten uitvoer gelegd; alleen wanneer het advies afwijkend is, brengt de strafoplegger de zaak voor bij zijn chef ter beslissing. De bedoeling zat daarbij voor den strafoplegger nogmaals te dwingen zich rekenschap te geven van de opgelegde straf en hem nogmaals de verantwoordelijkheid daarvoor te doen gevoelen. Zoo lang mogelijk behoort de beslissing bij hem gelaten te worden; zooveel mogelijk dient de weg gebaad voor een samenwerking tusschen commissie van advies en strafoplegger. Eerst wanneer deze laatste, ook na kennismeming van het afwijkend advies en bij nadere overweging van de straf, meent haar te moeten handhaven, is naar het oordeel van deze leden de zaak rijp om voor den hoogereren militairen chef ter beslissing gebracht te worden.

In beide stelsels heeft het geen zin, dat voor zwaardere straffen de strafoplegger eerst machtiging van zijn superieur vraagt. Immers, zoo de gestrafte tegen de straf bezwaar heeft en de commissie van advies en de strafoplegger zijn het niet samen eens, zal de chef van den strafoplegger de eindbeslissing in de zaak moeten nemen. Deze komt dus toch voor hem en hij staat vrijer tegenover het advies, wanneer hij niet tevoren machtiging tot de straf heeft verleend.

De commissies van advies zouden, om tegemoet te komen aan het bezwaar, dat de strafoplegging te veel van één persoon afhangt, kunnen bestaan uit een zeker aantal militairen van gelijken rang als de strafoplegger bekleedt. Toch komt dit stelsel der Commissie niet raadzaam voor. Waar de commissie slechts advies geeft, niet omtrent een straf beslist en dus partijdigheid bij de commissie geen rechtstreeksch gevaar oplevert, verdient het alle aanbeveling de commissie in de gelegenheid te stellen zoo ruim mogelijk met het belang van den gestrafte rekening te houden en hetgeen in zijn voordeel pleit zooveel mogelijk op den voorgrond en onder de aandacht van den strafoplegger te brengen.

Uit dien hoofde waren de commissies samen te stellen uit één militair van hoogereren en twee van gelijken rang als door den gestrafte wordt bekleedt, waarbij het echter wenschelijk zal zijn, dat zooveel mogelijk steeds een officier lid van de commissie zij. Voorts zouden de leden van de commissie moeten worden getrokken, zoo eenigszins mogelijk, uit de compagnie, dan wel uit het naast hoogere onderdeel, waartoe de gestrafte behoort. In geval een militair niet tot een bepaald troependeel behoort, zou hij zich tot een der in het garnizoen aanwezige commissies kunnen wenden.

Omtrent den te volgen weg om tot de samenstelling van de commissies van advies te komen heerschte in de Commissie geen eens-

gezindheid. Verdedigd werd de meening, dat een vrije keuze moest plaats hebben van soldaat-leden door de betrokken manschappen, van onderofficiers-leden door de betrokken onderofficieren en van officiers-leden door de betrokken officieren. Daar tegenover werd gewezen op de regeling van L.O. 1919 A no. 18, waarin de aanwijzing van de leden der Kazerne-, Voedings- en Cantinecommissie is opgedragen aan den commandeerende-officier of, indien er meer korpsen bij betrokken zijn, aan de commandeerende-officieren in onderling overleg, en waar tevens is bepaald dat bij de aanwijzing zoo mogelijk rekening moet worden gehouden met de wenschen van belanghebbenden. Naar men meende te weten, gaf deze regeling in de praktijk geen aanleiding tot bezwaren en werden geen klachten over de samenstelling der commissies vernomen.

De meerderheid der Commissie zou eenzelfde lijn bij de commissies van advies gevolgd willen zien.

Algemeen was men van oordeel, dat de aanwijzing der leden niet voor een bepaald geval behoorde te geschieden, maar de commissies permanent moesten zijn voor een in verband met den diensttijd nader te bepalen aantal maanden, met aanvulling tusschentijds wanneer noodig.

Ieder gestrafte militair moet zijn zaak voor de commissie van advies kunnen brengen en verbonden aan die handeling zal moeten zijn een automatische schorsing van de straf. Om ongewenschte gevolgen voor de handhaving van de tucht te voorkomen zal den commissies van advies de plicht zijn op te leggen om binnen een twee- of drietal dagen over een zaak haar oordeel te geven. Omtrent een opgelegde straf moet een spoedig advies volgen, wil de schorsing der straf den strafoplegger niet in een ongewenschte positie tegenover den gestrafte en dus tegenover al zijn ondergeschikten brengen. Men moet hier naar het oordeel der Commissie een grens trekken; zij ontveinst zich niet, dat in den korten termijn een bezwaar ligt, wanneer het een ingewikkelde zaak geldt, maar zij is tevens overtuigd, dat zeker 99% der zaken in een paar dagen behoorlijk afgehandeld kunnen worden, zelfs al bepaalt men uitdrukkelijk wat der Commissie gewenscht voorkomt, dat in ieder geval de gestrafte moet worden gehoord. Hoofdzaak is, dat gewaakt worde tegen lichtvaardig, onbesuisd, overdreven straffen; wanneer daarvan in een paar dagen niet is gebleken, of wel, wanneer de commissie van advies in dien tijd op anderen grond geen fout in het oordeel van den strafoplegger heeft kunnen aantonen, kan men naar haar voorkomt op het inzicht van den strafoplegger afgaan.

De voorgestelde regeling kan werken naast die van het reclame-recht, zooals deze thans bestaat. Er is geen grond om het rechtstreeksch beroep van den gestrafte op de hoogere militaire autoriteit of op den krijgsraad (Hoog Militair Gerechtshof) te doen vervallen. Opmerking verdient alleen, dat bij eenige vertraging een practisch bezwaar kan ontstaan, wanneer het Hoog Militair Gerechtshof het standpunt blijft innemen, dat een klacht binnen 8 dagen moet zijn

ingediend, wil zij door het Hof in behandeling genomen worden.

De *aard van de straffen* behoeft naar het oordeel der Commissie — althans voor vreedstijd — herziening.

In de eerste plaats worde als straf ingevoerd de *berisping*, terwijl mede de *voorwaardelijke niet-tenuitvoerlegging* van de straf officieel worde erkend en toegelaten.

Voorts zijn de verzwareningen van de provooststraf met sluiting in de boeien, alsmede met voeding te water en brood, zoo ook de straf van het „cachot of gat” uit den tijd voor menschen, die in de gelederen van het leger verkeerden. Zij, die met de dan overblijvende straffen niet tot rede zijn te brengen, behooren in die gelederen niet langer gehouden te worden en dienen naar de tuchtklasse te worden verwezen, waarvoor afzonderlijke tuchtmaatregelen kunnen gelden. Het doen vallen van verlofdagen binnen de straf was van groot belang gedurende den mobilisatietijd, maar heeft thans die groote betekenis verloren.

Wel zal er in de toekomst tegen gewaakt moeten worden, dat de aard van de straf niet verzwaard wordt door de wijze, waarop zij moet worden ondergaan. Ook al komen, nu er gedemobiliseerd wordt, veel ongunstige factoren te vervallen, toch zal men ten aanzien van de straflokalen niet tot den vroegeren toestand mogen terugkeeren. Deze was slecht; als regel beantwoordden de straflokalen niet aan redelijke eischen. Hierin dient verandering gebracht te worden; voldoende licht en lucht, verwarming, en het strikt noodige meubilair mogen in geen straflokaal ontbreken, terwijl de noodige bezigheid, zooals passende lectuur, aan den gestrafte dient te worden verschaft.

Ook zullen sommige bestaande opvattingen gewijzigd moeten worden. Zoo schijnt men uit art. 70 van de Reglementen op den Inwendigen Dienst te lezen, dat gedurende de eerste 2 dagen van een provooststraf de gestrafte niet gelucht mag worden, wat echter in het artikel niet staat. Zoo wordt aan met provoost en politiekamer gestraften nimmer toegestaan hun godsdienstplichten te vervullen.

Eindelijk wijst de Commissie met nadruk op de wenschelijkheid om de straffen zooveel mogelijk individueel te doen ondergaan en gemeenschappelijke opsluiting te vermijden.

In verband met het voorgaande moge een enkel woord gewijd worden aan wat men pleegt te noemen het *collectief straffen*. Dat zal naar het oordeel der Commissie niet altijd kunnen worden vermeden. Er zijn omstandigheden denkbaar, waarin de handhaving van de tucht zoodanigen maatregel eischt en de goeden onder de kwaden moeten lijden.

Collectieve vergoedingen in geval van diefstal of vernieling kunnen evenmin worden gemist. De ervaring heeft geleerd, dat, toen deze maatregel tijdelijk afgeschaft is geweest, de diefstallen en vernielingen in die mate toenamen, dat men wel noodgedwongen weder tot de invoering er van is moeten overgaan.

De hiervoor bedoelde nota van het lid der commissie A. G. A. Everts luidt als volgt:

Ondergeteekende kan zich niet vereenigen met de in hoofdstuk III onder het hoofd straf en strafoplegging op bladz. 33 en 34 voorgestelde regeling der commissie van advies. Hij is overtuigd, dat, rekening houdende met de noodzakelijke eischen van organisatie en tucht in het leger, met de bijzondere militaire verhoudingen en met den jeugdigen leeftijd der milicien-soldaten, eene regeling als de voorgestelde niet aanbevelenswaardig is.

Om zoover mogelijk met het denkbeeld van de meerderheid der Commissie mede te gaan, zou ondergeteekende zich hebben kunnen neerleggen bij eene regeling, waarbij ware bepaald, dat de commissie van advies slechts in werking treedt voor straffen, hooger dan 7 dagen kwartierarrest;

dat bij hoogere voorgestelde straf dan 7 dagen kwartierarrest het advies der commissie niet wordt ingeroepen door den gestrafte, doch de commissie automatisch in werking treedt en verplichtend is,

en dat de commissie wordt samengesteld uit drie officieren, waarvan twee te kiezen door den troep en één te benoemen door den regiments-commandant.

Uitoefening van het recht van gratie ten opzichte van door zekrijgsraden in Ned.-Indië veroordeelden.

Eene welwillende beschikking van Z. E. den Minister van Marine stelt ons in staat twee zeer merkwaardige adviezen van de Heeren Mrs. W. J. van Hoijtema en M. S. Pols, beiden destijds Advocaat-Fiscaal voor Hr. Ms. Zee- en Landmacht, openbaar te maken betreffende de vraag of het recht van gratie ten aanzien van door zekrijgsraden in Nederlandsch-Indië veroordeelden toekomt aan den Koning of aan den Gouverneur-Generaal. Tevens werd ons vergund ook kortelijks mede te deelen, welk standpunt achtereenvolgens door de Regeering ten aanzien van deze vraag werd ingenomen.

Voor zooveel ons bekend is, bestaat over bedoelde vraag bijna geen literatuur, waarom wij de ons verleende vergunning, waarvoor wij den Minister onzen welgemeenden dank betuigen, des te meer op prijs stellen.

Het vraagstuk werd reeds aangeroerd in het jaar 1836. In het archief van de commissie tot het ontwerpen van een nieuwe militaire strafwetgeving, in 1841 ingesteld door Koning Willem II, bevindt zich een schrijven van den Minister van Marine en Koloniën van 20 November 1841, no. 16, medegedeeld op blz. 235 van deel II, waarin deze verwijst naar een in 1838 door hem als staatsraad-adviseur uitgebracht rapport over de vraag of doodvonnissen,

gewezen door zee-krijgsraden in Nederlandsch-Indië aan boord van schepen van het Nederlandsch eskader aldaar, onderworpen zijn aan het fiat executie van den Gouverneur-Generaal. Daarbij herinnerde hij er aan dat in 1836 de Minister van Justitie en de Directeur-Generaal voor de Marine tegenover den Minister van Koloniën hadden aangenomen, dat dit recht niet bestond, terwijl eerstgenoemde in overweging had gegeven om, ter verzekering van de uitoefening van het recht van gratie van den Gouverneur-Generaal, de stukken aan dezen te doen opzenden, ten einde daaromtrent naar bevinding en onder verantwoordelijkheid van den Koning te beschikken. De Directeur-Generaal voor de Marine kon zich daarmee vereenigen. In deze briefwisseling werd dus het gratierecht met betrekking tot doodvonnissen onbetwist als aan den Gouverneur-Generaal toekomende erkend.

Volgens de nog in het archief van het Departement van Marine aanwezige stukken is de bovenbedoelde vraag in het jaar 1871 uitdrukkelijk aan de orde gesteld door den Minister van Marine Brocx naar aanleiding van het geval dat een tot infamante cassatie veroordeeld officier zich met een verzoek om gratie had gewend tot den Gouverneur-Generaal. In zijn, aan zijn ambtgenoot van Justitie gericht schrijven van 10 Augustus 1871, B, nr. 55, betwijfelt hij of art. 52 van het Regeeringsreglement van toepassing is op vonnissen door de zee-krijgsraden gewezen omdat „alhoewel „die schepen zich in Indië bevinden, zij Nederlandsch territorium „blijven, alwaar door Nederlandsche regters regt wordt gesproken, „volgens de in Nederland vigerende wetten, op de wijze zooals „zulks bij de Regtspleging der Zeemagt voor buitenslands is voor- „geschreven”. Hij meende dat de artikelen 366 vlg. van het Wetboek van Strafvordering wel bij de Zeemacht konden worden gevolgd. Om de artt. 9 en 66 van de Grondwet voor de schepelingen geen doode letter te doen zijn, wilde hij bepalingen in het leven roepen tot regeling van het vragen van gratie door veroordeelde schepelingen en wilde hij den Koning voorstellen, om in hun belang het recht van gratie in sommige gevallen te delegeren op den Gouverneur-Generaal.

In zijn antwoord van 9 September 1871, 3e Afd., nr. 112 gaf Minister Jolles als zijne meening te kennen, dat art. 52 van het Regeeringsreglement niet betreft de vonnissen gewezen door zee-krijgsraden aan boord van schepen, welke zich ter reede of in havens van Ned. Indië bevinden, waarbij hij zich beriep op het feit, dat de woorden „daaronder mede begrepen de vonnissen door de Krijgsraden der zee- en landmagt geslagen”, welke voorkwamen in art. 45 van het Regeeringsreglement van 1836, in art. 52 van het Regeeringsreglement van 1854 waren weggelaten. Tegen delegatie van het gratierecht op den Gouverneur-Generaal had hij grondwettig bezwaar; dit recht kwam alleen den Koning toe en kon niet worden overgedragen op eenige andere staatsmacht, veelmin op eene koloniale autoriteit.

Minister Brocx, zich beroepende op verschil van opvatting, welke hem in de praktijk gebleken was, zond bij brief van 23 September 1871, B, nr. 42 de gewisselde brieven aan den toenmaligen Advocaat-Fiscaal Mr. Van Hoijtema, onder mededeeling, dat het hem gewenscht voorkwam de vraag tot eene oplossing te brengen. Zijne Excellentie zou gaarne worden ingelicht omtrent hetgeen naar de meening van dien rechtsgeleerde daartoe behoorde te worden verricht. Als antwoord hierop ontving de Minister van Marine het hieronder als bijlage I afgedrukte advies van 13 Mei 1872, Litt. M. no. 33/1871. Daaruit blijkt dat Mr. Van Hoijtema van oordeel was, dat het recht om gratie van de hierbedoelde straffen te verleenen alléén den Koning toekwam en dat het meer dan ooit dringend noodzakelijk was het onderwerp eens voor goed te regelen. Hij verklaarde zich bereid regelen te ontwerpen om de uitoefening van het recht van gratie te verzekeren, wanneer het beginsel door de Regeering zou zijn vastgesteld. Ten slotte meende hij de opmerking te moeten maken, dat aan de uitoefening van het recht van gratie door den Koning in dit geval groote bezwaren verbonden waren en het daarom misschien wenschelijk was het onderwerp door de wet te doen regelen, waarbij dan het recht van gratie, aan den Gouverneur-Generaal van Ned. Indië en de Gouverneurs van Suriname en Curaçao toegekend, zou kunnen worden uitgebreid tot de vonnissen gewezen op de Nederlandsche eskaders, wanneer deze zich in het gebied van die Landvoogden bevonden.

Bij brief van 23 October 1872, B, nr. 48 zond Minister Brocx het advies van den Advocaat-Fiscaal aan den Minister van Justitie en gaf hem in bedenking de kwestie in overweging te nemen en middelen te beramen om aan den onzekeren staat van zaken een einde te maken.

De inmiddels opgetreden Minister van Justitie de Vries berichtte bij schrijven van 24 Januari 1873, 2e Afd., no. 132, dat hij alvorens een bepaald voorstel te doen het advies van den Minister van Koloniën wenschte in te winnen. Uit zijn in afschrift overgelegd schrijven van denzelfden datum aan laatstgenoemden Minister blijkt, dat naar zijne meening de volkenrechtelijke regel schip is territorium in deze niet kon opgaan, maar dat de eigen wetgeving moest beslissen en dan uit art. 41 van het Regeeringsreglement volgde, dat een Nederlandsch oorlogsschip in de koloniën niet gerekend moest worden te behooren tot het gebied van het moederland maar tot het koloniaal gebied. In dat geval zijn ook de bedoelde vonnissen te beschouwen als in Ned. Indië te zijn opgelegd en zou, krachtens art. 118 der Grondwet, art. 66 dier wet daarop niet van toepassing zijn, maar wel art. 52 van het Regeeringsreglement. Hij achtte het gewenscht ter zake het advies te vragen van den Gouverneur-Generaal en van het Hoog Gerechtshof van Ned. Indië.

De Minister van Koloniën, Fransen van de Putte vond dit aanvankelijk niet noodig, omdat er redelijkerwijze geen twijfel kon bestaan aan de juistheid van het gevoelen van zijn ambtgenoot van

Justitie en ook de Gouverneur-Generaal dat gevoelen deelde, blijkende uit de omstandigheid, dat hij reeds herhaaldelijk gratie had verleend van straffen opgelegd bij vonnissen als hierbedoeld. (Brief aan Justitie van 15 Februari 1873, A^{az}, nr. 23). Niettemin noodigde hij, op nader verzoek van den Minister van Justitie, bij schrijven van 5 Mei 1873, A^{az}, nr. 28/685 den Gouverneur-Generaal uit hem het gevoelen van de Indische Regeering en het Hof te doen kennen.

De Heer Loudon vereenigde zich blijkens zijn schrijven van 17 October 1873 no. 1500/22 met het gevoelen van Minister de Vries, evenals de Commandant der Zeemacht, de Directeur van Justitie, de Procureur-Generaal bij het Hoog Gerechtshof en het Hoog Gerechtshof, wier adviezen bij voormeld schrijven werden overgelegd.

De Commandant der Zeemacht, Vice-Admiraal Uhlenbeck, was, blijkens zijn advies van 23 Juli 1873 no. 7530, van oordeel, dat de onderwerpelijke vraag niet door volkenrechtelijke beginselen werd beheerscht, maar hare oplossing in de eigen wetgeving behoorde te vinden. De in de Rechtspleging voor het krijgsvolk te water voorkomende voorschriften, op wettelijke wijze door den Souvereinen Vorst gearresteerd, hadden reeds daardoor den voorrang boven de altijd eenigszins onbestemde volkenrechtelijke beginselen, die bij internationale quaesties op den voorgrond treden. De Rechtspleging maakt wel onderscheid tusschen vonnissen gewezen door krijgsraden *binnen-* en *buitengaats*, doch dit sluit nog niet in zich, dat laatstbedoelde vonnissen zouden moeten worden beoordeeld naar volkenrechtelijke beginselen. Daarvan uitgaande bleef naar 's Vlootvoogds meening alleen over te onderzoeken „of later wet-, telijk vastgestelde verordeningen geen wijziging gedoogen in de „hooger aangehaalde en nog steeds bij de zeemagt vigeerende regts-, pleging, waardoor vonnissen in Nederlandsch-Indië aan boord „der oorlogsschepen opgelegd niet meer behooren te worden be-, schouwd als buitengaats te zijn geweest, maar te vallen onder „die vonnissen in Nederlandsch-Indië opgelegd, waarop art. 52 „van het Regeerings Reglement van toepassing is.” Met de daarvoor door den Minister van Justitie aangevoerde gronden kon de Vlootvoogd zich vereenigen.

De Directeur van Justitie, Mr. de Pauly betoogde in zijn advies van 30 Augustus 1873 nr. 2520/5510 dat de betrekking tusschen Nederland en Nederlandsch-Indië eene staatsrechtelijke en geenszins een volkenrechtelijke is en dat, waar het volkenrecht alleen de verhoudingen en betrekkingen regelt tusschen de staten onderling, rechtsvragen, die betrekking hebben op de rechtsverhoudingen tusschen Moederland en Koloniën, nimmer naar volkenrechtelijke beginselen beoordeeld en opgelost konden worden. Nederland vormt met zijn koloniën en bezittingen buiten Europa slechts één staat en men behoeft zich dus niet op den volkenrechtelijken regel, dat een oorlogsschip altijd en overal territoir is te beroepen om de

Nederlandsche nationaliteit te bewijzen van een Nederlandsch oorlogsschip zich bevindende in Nederlandsch-Indische havens of wateren. Dit volgt reeds daaruit, dat die havens en wateren zelve volkenrechtelijk Nederlandsch territoir zijn. De Directeur betoogt dan verder dat in het één en ondeelbare Rijk van Nederland de Koning het recht van gratie uitoefent en dit ook zou doen ten aanzien van vonnissen in Nederlandsch-Indië geweest, indien art. 118 niet in de G. W. geschreven ware, waardoor een beroep op art. 66 G. W. ten aanzien van de uitoefening van dat recht in Indië ten stelligste is uitgesloten. De grondwetgever heeft niet gewild, dat de Koning in dat gedeelte van het rijksg gebied dat Nederlandsch-Indië heet, het recht van gratie uitoefent en heeft daarbij geen onderscheid gemaakt tusschen vonnissen op het land of aan boord van Nederlandsche schepen uitgesproken. Wanneer omtrent de uitoefening van het recht van gratie in Ned. Indië door den grondwetgever zelven niets bepaald ware, dan zou gratie daar niet kunnen worden verleend. Maar op aanwijzing van den grondwetgever (art. 59, al. 2, G. W.) is door den wetgever in art. 52 Regeeringsreglement aan den Gouverneur-Generaal op even onbepaalde wijze de uitoefening van het recht van gratie opgedragen als dit voor het Rijk binnen Europa aan den Koning is geschied, alleen onder dit voorbehoud, dat de veroordeelden zich nog in Indië bevinden. Op deze gronden kwam het Mr. de Pauly niet twijfelachtig voor dat de Gouverneur-Generaal uitsluitend bevoegd was in de hier bedoelde gevallen gratie te verleen.

Het advies van den Procureur-Generaal bij het Hoog Gerechts-hof van Ned.-Indië, Mr. Last, van 13 Augustus 1873 no. 2083/3475 is hierna opgenomen als bijlage II. Het Hoog Gerechtshof sloot zich aan bij het advies van Mr. De Pauly, de door dezen aangevoerde gronden kwamen het Hof, blijkens zijn advies van 11 September 1873 no. 690/2845 alleszins juist voor.

De adviezen werden door Koloniën aan Justitie en door Justitie aan Marine gezonden, waarna de Minister van Marine bij schrijven van 8 Januari 1874, B, no. 46, ze ter kennisneming zond aan den Advocaat-Fiscaal met verzoek hem de beschouwingen of voorstellen te doen toekomen, waartoe die stukken hem aanleiding mochten geven. Na het overlijden van Mr. Van Hoijsma volgde bij brief van 1 Maart 1875, B, no. 37, een gelijk verzoek aan diens opvolger Mr. Pols, die daaraan voldeed bij zijn, als bijlage III hierna opgenomen, advies van 25 Augustus 1875 La. M, no. 3/1874. Mr. Pols kon zich niet vereenigen met de opvatting van de Indische autoriteiten niet vereenigen, maar vereenigde zich met het gevoelen van Mr. Jolles en van zijn ambtsvoorganger. Maar niet alleen achtte hij delegatie van het recht van gratie op den Gouverneur-Generaal ongrondwettig, hij meende dat hetzelfde bezwaar bestond tegen opdracht aan den Gouverneur-Generaal bij de wet. Zijns inziens was er, buiten grondwetsherziening, slechts één middel dat in deze zou kunnen baten n.l. de zee-krijgsraden in Indië gelijk te stellen

met zee krijgsraden binnengaats, hen te stellen onder de contrôle van het Hoog Militair Gerechtshof aldaar en de daar te lande heerschede strafwetgeving van toepassing te verklaren; de zee krijgsraden en hunne vonnissen zouden dan het karakter van Nederlandsch-Indische verkrijgen en daardoor zou de Gouverneur-Generaal aan het Regeeringsreglement het recht ontleenen daarvan gratie te verleenen. Hij gaf in overweging de zaak op die wijze te regelen.

De Minister van Marine, Van Erp Taalman Kip, kon zich met dit advies vereenigen en zond het bij schrijven van 11 October 1875 B., no. 70 aan de Ministers van Justitie en van Koloniën met verzoek aan eerstgenoemde om te willen mededeelen, welke weg thans moest worden ingeslagen om de zaak te regelen. Eenig gevolg heeft dit verzoek niet gehad en de zaak bleef rusten tot 1880, toen zij weder op het tapijt kwam naar aanleiding van een geval, waarin de Gouverneur van Curaçao gratie had verleend aan een veroordeeld schepeling. In den krijgsraad, die reeds was ontbonden, maar weder was bijeengeroepen om op het gratieverzoek advies uit te brengen, ontstond verschil van meening over de vraag of de Gouverneur bevoegd was in het onderhavige geval gratie te verleenen. Eenige leden van den krijgsraad beantwoordden de vraag ontkennend en onttrokken zich daarom aan de stemming; andere leden meenden, dat hoewel het recht niet uitdrukkelijk aan den Gouverneur was toegekend, hun advies niet te mogen weigeren. Hun twijfel werd bij afzonderlijk schrijven aan den Gouverneur medegedeeld. De Stationscommandant in de wateren van Curaçao verzocht daarop den Minister van Marine aan dien twijfel een einde te maken, en duidelijke voorschriften te geven omtrent de bevoegdheid van den Gouverneur op dit punt, waarop Minister Van Erp Taalman Kip, onder verwijzing naar zijn schrijven van October 1875, aan den Minister van Justitie, bij brief van 14 April 1880, B, no. 64, inlichtingen verzocht wat hij den Stationscommandant kon antwoorden. Minister Modderman deelde hierop mede, dat hij, op de gronden vermeld in het advies van Mr. Pols, van oordeel was, dat de Gouverneur van Curaçao niet bevoegd was in de bedoelde gevallen gratie te verleenen, waarvan de Minister van Marine, onder opmerking, dat hij zich bij die zienswijze aansloot, bij schrijven van 21 Mei 1880, B, no. 69, mededeeling deed aan den Minister van Koloniën met verzoek den Gouverneur van Curaçao op de hoogte van een en ander te stellen en hem uit te nodigen zich daarnaar te gedragen. Hierop berichtte Minister Van Goltstein, dat hij de kwestie in overweging zou nemen en den uitslag t. z. t. zou mededeelen (brief 27 Mei 1880, B, no. 45), terwijl hij verzocht met het zenden van instructies aan den Stationscommandant, zooals in het voornemen van den Minister van Marine lag, te wachten, aan welk verzoek laatstgenoemde gevolg gaf.

Toen nu de Minister van Marine rapport ontving, dat de Gouverneur van Curaçao wederom aan een schepeling gratie had ver-

leend, herinnerde hij, bij brief van 3 Februari 1882, B, no. 50, zijn ambtgenoot van Koloniën aan de gedane toezegging, waarop eindelijk bij schrijven van 30 April 1883, A^I en B, no. 19, het antwoord van Koloniën werd ontvangen.

Minister Van Bloemen Waanders meende, dat de vertraging in de afdoening dezer aangelegenheid wel is te verklaren, omdat men stond tegenover een doorwrocht betoog, waarbij zich verschillende autoriteiten hadden aangesloten en hetwelk aan den Gouverneur-Generaal en de Gouverneurs van Suriname en Curaçao een recht betwistte, dat zij steeds hadden uitgeoefend in de volle overtuiging dat het hun uitdrukkelijk bij de wet was toegekend — eene overtuiging welke het Departement van Koloniën steeds had gedeeld. Het langdurig gebruik van dat recht pleitte reeds voor de bestendiging daarvan, maar bovendien hadden alle autoriteiten de wenschelijkheid erkend, dat door het hoogste gezag in de koloniën ook aan veroordeelde schepelingen gratie verleend kon worden. Tegen de taak om het juridisch betoog van den Advocaat Fiskaal te bestrijden had men blijkbaar opgezien. In ieder geval achtte hij het wenschelijk thans tot een oplossing te komen.

De Minister vervolgt dan:

„De redeneering van den Advocaat-Fiskaal Pols komt in hoofdzaak op het volgende neer.

„Het bij art. 66 der Grondwet aan den Koning toegekende recht van gratie — zegt hij — geldt tegenover alle vonnissen in 's Konings naam gewezen op Nederlandsch (niet koloniaal) rechtsterritoir, dat wil zeggen tegenover alle vonnissen in 's Konings naam door Nederlandsche (niet koloniale) rechters krachtens Nederlandsche (niet koloniale) wetten uitgesproken, wáár ter wereld dan ook. — Zonder in strijd te geraken met de Grondwet, kan noch de Koning, noch de wet, de uitoefening van *dat* recht van gratie voor eenig gedeelte aan een ander opdragen.

„Zeekrijgsraden nu zijn, ook in de Koloniën, Nederlandsche (niet koloniale) rechters, die krachtens Nederlandsche (niet koloniale) wetten recht spreken, en dáárom zijn de oorlogsschepen, waarop zij recht spreken, ook in de Koloniën Nederlandsch (niet koloniaal) rechtsterritoir. Derhalve kan uitsluitend de Koning het recht van gratie ten aanzien van de door zeekrijgsraden in de Koloniën gevonnissen uitoefenen. Wel is waar is bij de Regeeringsreglementen aan de dragers van het hoogste gezag in de Koloniën, het recht van gratie toegekend ten aanzien van straffen bij rechterlijke vonnissen in de Koloniën opgelegd, maar die bepaling kan zich slechts uitstrekken over het Koloniaal rechtsterritoir, en derhalve kunnen daarmede slechts bedoeld zijn vonnissen door eenen kolonialen rechter gewezen volgens voor de Koloniën geldende wetten.

„Tegen deze volkomen logische redeneering zou niets zijn in te brengen wanneer er niet eene *petitio principii* in schuilde. Maar ik meen de stelling, dat zeekrijgsraden in de Koloniën Neder-

„landsche (niet koloniale) rechters zijn, die volgens Nederlandsche „(niet koloniale) wetten recht spreken, eene onbewezen — en tevens eene min juiste — stelling te mogen noemen.

„Het geheele begrip van een Nederlandsch (niet koloniaal) „rechtsterritoir in onze Koloniën schijnt mij met eene juiste opvatting der legislatieve verhouding tusschen *Nederland* en zijne „Koloniën niet te rijmen. Zooals die legislatieve verhouding door „de Grondwet en de Regeeringsreglementen bepaald is, moet mijns „inziens de Nederlandsche wetgever, wanneer hij bepalingen maakt „of in vroeger tijden gemaakt heeft, die bestemd zijn of waren „om zoowel in het Rijksgebied als in de Koloniën te worden toegepast, geacht worden dit te doen of te hebben gedaan krachtens „zijne bevoegdheid om behalve als rijkswetgever ook als koloniale „wetgever op te treden (art. 59 al. 4 der Grondwet).

„En als de Nederlandsche wetgever een Nederlandschen rechter „in de Koloniën eenige rechtspraak heeft opgedragen, dan moet „hij mijns inziens geacht worden er in zóóver een kolonialen „rechter van te hebben gemaakt. In dien zin schijnt mij ook de „wetgeving op de zeemacht buitengaats te moeten worden opgevat. Voor zoover die wetgeving betrekking heeft op dat gedeelte „der zeemacht buitengaats, hetwelk in onze Koloniën gestationneerd is, moet zij beschouwd worden als koloniale wetgeving en „behoorde zij eigenlijk ook in de Koloniën afgekondigd te zijn. „Er is toch geen reden om voor de zeemacht eene andere legislatieve orde geldig te achten dan voor alle overige staatsdiensten „gelden moet. Dat de zeemacht op oorlogsschepen dient, kan tot de „zaak niets afdoen. Rijksoorlogsschepen kunnen toch ongetwijfeld in „de Koloniën even goed aan eene speciale koloniale wetgeving onderworpen worden als rijksonderdanen, en de Advocaat-Fiscaal Pols „erkende dit zelf, daar hij voorstelde om er eene speciale koloniale „wetgeving voor te maken. Trouwens, de meeste oorlogsschepen, „waarop de zeemacht in de koloniën dient, zijn koloniale en geen „rijks-schepen.

„Ik kan alzoo geen voldoende termen vinden om art. 52 van „het Oost-Indische en art. 39 van de West-Indische Regeeringsreglementen niet toepasselijk te achten op de in de Koloniën gestationneerde zeemacht. Gaarne stel ik mij verantwoordelijk voor „de bestendige toepassing van die wetsbepalingen in den zin, waarin zij tot dusver zijn toegepast. En nu meen ik dat zoodanige „verklaring van den Minister van Koloniën aan den Minister van „Marine alle vrijheid geeft om in de zaak te berusten. Immers „de Minister van Marine kan nimmer verantwoordelijk zijn „voor de uitoefening van het recht van gratie door de hoogste gezaghebbers in de Koloniën, en de *wenschelijkheid* dat zij ook aan „schepelingen van de marine gratie konden verleenen is door geen „Minister van Marine ooit betwist.”

De Minister van Marine, Geerling, erkennende huiverig te zijn „om in eene zoo belangrijke kwestie waaromtrent hoogst bekwame

„rechtsgeleerden met elkander van meening verschilden, op eenmaal zonder nadere overweging” de zienswijze van zijn ambtgenoot van Koloniën tot de zijne te maken, verzocht bij brief van 22 Mei 1883, B. no. 59, aan den Minister van Justitie, wien een afschrift van den brief van den Minister van Koloniën door dezen was toegezonden, zijne beschouwingen daaromtrent te willen mededeelen. Minister Du Tour van Bellinchave antwoordde hierop (brief van 28 Mei 1883, 2e Afd., no. 153), dat naar zijne meening de zee krijgsraden in de koloniën geen Nederlandsche, maar koloniale rechters zijn, daarbij verwijzende naar art. 52 in verband met art. 41 van het Regeeringsreglement van Ned.-Indië en dat hij zich met de beslissing van den Minister van Koloniën kon vereenigen. Minister Geerling legde zich hierbij neer en deelde bij schrijven van 9 Juni 1883, B. no. 49, aan den Stationscommandant der Zeemacht te Curaçao mede, dat ingevolge de zienswijze van zijne ambtgenooten van Koloniën en Justitie de zee krijgsraden in de koloniën geen Nederlandsche, maar koloniale rechters waren en er geen redenen bestonden om bezwaar te maken tegen de opvatting die bij de hoogste gezaghebbers in de koloniën steeds had gegolden, dat zij ingevolge de voorschriften van het betrokken Regeeringsreglement ten aanzien van de uitoefening van het recht van gratie bevoegd waren, om ook gratie te verleen en aan hen die in de koloniën door zee krijgsraden waren gevonnisd. Aan zijnen ambtgenoot van Koloniën deed hij hiervan mededeeling.

Eindelijk was er dus overeenstemming bereikt, doch reeds in 1885 werd de zaak weder aan het rollen gebracht thans door Indië. Naar aanleiding van een aan den Gouverneur-Generaal ingediend verzoek om gratie van een door den zee krijgsraad veroordeeld officier bracht de Procureur-Generaal bij het Hoog Gerechts-hof van Ned.-Indië, Mr. Van Goens, een advies uit, d.d. 25 November 1885, no. 2893, waarin o. a. het navolgende voorkomt.

„Naar aanleiding van het gedaan verzoek vermeen ik de aandacht te moeten vestigen op de omstandigheid dat adressant tot „het ondergaan van een straf, wel bedreigd in de Nederlandsche „strafwetboeken, echter niet in die voor Nederlandsch-Indië uit- „gevaardigd, is veroordeeld *niet* door eene Nederlandsch-Indische, „maar door eene Nederlandsche rechtbank, omdat een zee krijgs- „raad aan boord van een Nederlandsch oorlogsschip buitengaats „(ten opzichte van Nederland) gehouden dientengevolge zijn ka- „rakter van Nederlandsche militaire rechtbank niet verliest, zoo- „als blijkt uit de omstandigheden, dat die krijgsraad geordonneerd „wordt door den commandeerenden Nederlandschen zeeofficier; „dat die krijgsraad gebonden is aan de regelen en voorschriften „,vervat in de Nederlandsche Rechtspleging bij de Zeemacht; dat „,hij recht spreekt krachtens de in Nederland geldende strafwetten; „dat de commandeerende Nederlandsche zeeofficier op vonnissen „,door den zee krijgsraad buitengaats (ten opzichte van Nederland) „,gewezen, het fiat executie verleent en dat die vonnissen met de

„daarbij behorende stukken ook aan het Hoog Militair Gerechts-
 „hof te Utrecht worden opgezonden (art. 184 en 201 van de Rechts-
 „pleging bij de Zeemacht); dat de veroordeelden in Nederland hun-
 „ne straffen ondergaan, met uitzondering van inlanders (art. 24
 „van Staatsblad 1877 no. 129, Nederlandsch Staatsblad 1858 no.
 „135) en van Europeesche schepelingen, tot eene gevangenisstraf
 „van minder dan zes maanden veroordeeld (Staatsblad 1875 no.
 „210), alle welke veroordeelden hunne straf hier te lande onder-
 „gaan. Het beginsel om oorlogsmatrozen van de Koninklijke Ne-
 „derlandsche Marine voor de zee krijgsraden te doen terecht staan,
 „is blijkens de circulaires van mijne ambtsvoorgangers steeds streng
 „gehandhaafd.

„Die van 23 Juni 1876 no. 1201 houdt in substantie in, dat
 „schepelingen van de Koninklijke Nederlandsche Marine, die aan
 „den wal een commun delict gepleegd hebben, te dier zake voor
 „den zee krijgsraad moeten terechtstaan; die van 23 Januari 1879
 „no. 139 en 140, dat inlandsche schepelingen (dus inboorlingen
 „van deze gewesten) oorlogsmatrozen, die een commun delict, in
 „gemeenschap met personen aan de rechtsmacht van den burger-
 „lijken rechter onderworpen, plegen, toch voor den zee krijgsraad
 „moeten terechtstaan.

„Dientengevolge is de vraag gewettigd, of den Gouverneur-Ge-
 „neraal de macht is toegekend, gratie of remissie te verleenen van
 „straffen, opgelegd door eene niet in Nederlandsch-Indië gevestig-
 „de en alhier *niet* te huis behorende, maar zich toevalligerwijs
 „binnen het zeegebied van Nederlandsch-Indië bevindende recht-
 „bank.

„Uit hetgeen is opgenomen in het besluit d.d. 14 Februari 1856
 „no. 32 omtrent het verzoek door twee in Nederlandsch-Indië ver-
 „oordeelden, die alhier hunne straffen ondergingen, aan den Ko-
 „ning gericht blijkt wel, dat de Koning krachtens Zijn souverein
 „recht, niettegenstaande de macht den Gouverneur-Generaal bij
 „art. 52 van het Regeeringsreglement toegekend, het recht van
 „gratie ook in de koloniën en tevens in de bezittingen des Rijks
 „in andere werelddeelen, kan uitoefenen, maar de vraag, — waar-
 „toe trouwens geene aanleiding bestond, — of de macht tot het
 „verleenen van gratie of remissie, den Gouverneur-Generaal toe-
 „gekend, zich tevens uitstrekt tot het verleenen van dit gunstbe-
 „toon aan personen, door den Nederlandschen rechter veroordeeld,
 „die zich na die veroordeeling in deze gewesten ophouden, wordt
 „niet te berde gebracht. De bepaling van art. 66 van de Grond-
 „wet doet mijns inziens eene ontkennende beantwoording niet twij-
 „felachtig voorkomen.

„Geeft mogelijk de uitdrukking in art. 52 van het Regeerings-
 „reglement „zoolang de veroordeelde zich aldaar (in Nederlandsch-
 „Indië) ophouden” aanleiding, om ten aanzien van het onderwer-
 „pelijke geval tot de bevestigende beantwoording van de gestelde
 „vraag te geraken? Ook dit komt mij twijfelachtig voor.

„Blijkbaar hadden tijdens de uitvaardiging van het Regeeringsreglement deze woorden alleen betrekking op hen, die door den Nederlandsch-Indischen rechter krachtens de voorschriften van art. 8 no. 3 en 7 van de toenmaals vigeerende bepalingen tot regeling van eenige onderwerpen van strafwetgeving, welke enz. tot de straffen van altijd durende of tijdelijke verbanning uit Nederlandsch-Indië voor niet minder dan vijf en niet meer dan tien achtereenvolgende jaren (welke laatste straf in stand is gehouden bij art. 5 no. 5 van het wetboek van strafrecht voor Europeanen) veroordeeld waren, alsmede op blanke militairen, die door den militairen rechter tot de straf van kruiwagen of tuchthuis veroordeeld, die straffen in Nederland moesten ondergaan, zoolang zij zich nog hier te lande ophielden. In het voorbijgaan wordt opgemerkt dat een onderzoek omtrent de beantwoording van de vraag, of art. 52 van het Regeeringsreglement ook betrekking heeft op schepelingen, die in de gevallen, bedoeld bij Staatsblad 1877, no. 129, (Nederlandsch Staatsblad 1858, no. 135 en bijstaatsblad 1875, no. 210, verkeerden, als overbodig achterwege kan blijven, omdat die wettelijke voorschriften op den requestrant niet toepasselijk zijn.

„Maar evenmin valt hij onder het bereik van art. 52 van het Regeeringsreglement.

„Hij heeft, zooals hierboven reeds is uiteengezet *fictione legis* terecht gestaan op Nederlandsch grondgebied, hij is veroordeeld door een Nederlandschen rechter, hij ondergaat in afwachting dat hij feitelijk naar Nederland wordt opgezonden, eene bij de Nederlandsch-Indische strafwet niet bekende straf op Nederlandsch grondgebied; hij kan dus niet geacht worden zich, na die veroordeeling hier te lande op te houden, al ligt ook het wachtschip, aan boord waarvan hij terechtgesteld is, en thans gevangen gehouden wordt, tijdelijk binnen de grenzen van het zeegebied van Nederlandsch-Indië.

„Op grond van het bovenstaande komt mij de meening, dat het onderwerpelijk verzoek niet aan den Gouverneur-Generaal, maar aan den Koning had moeten ingediend worden, gewettigd voor.”

Tot zoover de Advocaat-Generaal. Het Hoog Gerechtshof kon zich met deze meening niet vereenigen, maar hield vast aan de tegenovergestelde opvatting. In zijn advies van 22 December 1885, nr. 522/4391 zegt het Hof, dat de betrekkingen tusschen Nederland en zijne koloniën niet van volkenrechtelijken, maar van zuiver staatsrechtelijken aard zijn, waardoor het beroep op de fictie van exterritorialiteit door het volkenrecht aan oorlogsschepen in vreemde landen toegekend, niet opgaat. Het betreft in casu een straf door een rechterlijk vonnis in Nederlandsch-Indië opgelegd en dus is volgens de bewoordingen van art. 52 van het Regeeringsreglement de Gouverneur-Generaal bevoegd gratie te verleen. Gezien deze tegenstrijdige adviezen meende de Gouverneur-Generaal Van Rees het advies te moeten vragen van den Raad

van Nederlandsch-Indië. Deze sloot zich in zijn advies van 28 December 1885 aan bij het Hof. De drie vragen, welke beantwoord moesten worden, waren 1e. Is er straf opgelegd? 2e. Is dit geschied bij een rechterlijk vonnis, gewezen door een tot rechtspraak bevoegden rechter? 3e.. Is het vonnis gewezen in Nederlandsch-Indië? En deze drie vragen moesten naar 's Raads oordeel toestemmend beantwoord worden. Hij wees er voorts op, dat de Regeering vroeger nooit gearzeld had, om van verzoeken om gratie als het onderhavige kennis te nemen. Mr. Van Rees meende niettemin aan zijne bevoegdheid in deze te moeten twijfelen. In zijn aan den Minister van Koloniën gericht schrijven van 8 Januari 1886, C. no. 6/1 meent hij de kwestie van de exterritorialiteit buiten beschouwing te kunnen laten. Na er op te hebben gewezen, dat de Nederlandsche oorlogsschepen, die buitengaats zijn, hun eigen rechtsbedeeling hebben; dat de zeekrijgsraden zijn samengesteld en recht spreken volgens de bepalingen van de Rechtspleging bij de Zeemacht; dat zij het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Water toepassen, waarbij straffen worden opgelegd, die in den regel in Nederland ondergaan moeten worden en zelfs vaak in Indië niet ten uitvoer gelegd *kunnen* worden; dat de vonnissen worden ten uitvoer gelegd op het fiat executie van den commandant van de vloot of het eskader of smaldeel; zegt hij te betwijfelen of de wetgever bij de vaststelling van art. 52 van het Regeeringsreglement zich deze vonnissen heeft voorgesteld als de in Nederlandsch-Indië gewezene, waarvan de Gouverneur-Generaal door het recht van gratie de gevolgen kon wegnemen. De beraadslagingen over het Regeeringsreglement heffen dien twijfel niet op, doch uit de memorie van beantwoording van het voorloopig verslag blijkt, dat bij de Regeering wel degelijk het beginsel heeft voorgezet om het recht van gratie van den Gouverneur-Generaal te beperken tot het geval dat degenen, die door *Indische rechtbanken* veroordeeld zijn, zich in Indië ophouden. Daarbij is door de Regeering op den voorgrond gesteld dat, vermits de Koning krachtens art. 59 coll. artikel 66 der Grondwet, ook in de koloniën en bezittingen des Rijks in andere werelddeelen het recht van gratie kan uitoefenen, hiervan gebruik zou worden gemaakt in die gevallen, waarin de tusschenkomst van den Koning noodig mocht zijn, of zijne beslissing door den Gouverneur-Generaal mocht worden ingeroepen. Wanneer de verzoeker in dit geval voorloopig in Indië had moeten blijven, dan waren voor het inroepen van die beslissing naar het oordeel van Mr. van Rees wellicht voldoende termen voorhanden geweest, nu gene op het punt stond om te vertrekken en daardoor in elk geval aan zijne competentie werd onttrokken, gaf hij er de voorkeur aan de beslissing aan den Koning over te laten, ook omdat door de opzending van de processtukken naar Nederland de zaak daar beter beoordeeld kon worden. Dienovereenkomstig had hij den adressant met zijn verzoek naar den Koning verwezen.

Na ontvangst van dit schrijven deelde de Minister van Koloniën, Sprenger van Eijk, aan zijn ambtgenoot van Marine mede (brief van 24 Februari 1886, A¹, no. 61), dat de Gouverneur-Generaal wel een beschikking op het gratieverzoek genomen zou hebben, indien hij bekend ware geweest met de beslissing van 1883. Daarvan was hem geen mededeeling gedaan, omdat herhaaldelijk was gebleken, dat de Indische zienswijze met die beslissing overeenstemde; hij zou zich beijveren den Landvoogd onmiddellijk ter zake voor te lichten.

Overeenkomstig de genomen beslissing zond in 1888 de Minister van Justitie, Ruys van Beerenbroek, een aan den Koning gericht verzoek om gratie van een in Indië veroordeelden en aldaar verblijvenden schepeling aan zijn ambtgenoot van Marine met verzoek het request, ter doorzending aan den Gouverneur-Generaal, te doen toekomen aan den Minister van Koloniën. Aldus geschiedde. (Brief van Marine van 18 Augustus 1888, B, no. 4).

Tot 1903 bleef nu de zaak rusten. In dat jaar vestigde evenwel de Minister van Marine Ellis de aandacht van den Minister van Justitie op het feit, dat deze hem, met verzoek om doorzending aan de Koningin, een rapport heeft toegezonden, strekkende tot het verlenen van gratie aan een in West-Indië door een zee krijgsraad veroordeeld schepeling. Minister Ellis had, na medeonderteekening van het rapport, aan het verzoek voldaan doch meende nu den Minister van Justitie in overweging te moeten geven den Minister van Koloniën mede te deelen, dat het in 1883 ingenomen standpunt werd losgelaten, waarbij hij nog opmerkte, dat zulks feitelijk reeds in 1902 was gebeurd, toen aan denzelfden gedetineerde door de Koningin gratie was verleend ¹⁾. (Brief van 30 April 1903, S/B, no. 47). Bij schrijven van 28 Februari 1905, S/B, no. 58 vroeg dezelfde minister aan dien van Justitie of de Minister van Koloniën zich vereenigd had met het van dat van 1883 afwijkende standpunt. Toen hierop geen antwoord inkwam verzocht de Minister van Marine Cohen Stuart aan den Minister van Justitie de afhandeling der zaak te willen bevorderen, tenzij deze de meening van zijn ambtsvoorganger niet deelde (brief van 24 Maart 1906, S/B, no. 55).

De Minister van Justitie Mr. Van Raalte meende, dat er geen redenen bestonden om terug te komen op de in de laatste jaren gevolgde praktijk en vroeg, bij schrijven van 12 Mei 1906, Afd. 2 B, no. 302, onder verwijzing naar het advies van Mr. Pols, de meening daaromtrent van zijn ambtgenoot van Koloniën. Mr. Fock kon zich voorloopig met de in de laatste jaren gevolgde handelwijze vereenigen. Blijkens zijn brief van 21 Juni 1906, Afd. A¹, no. 22, meende hij zich evenwel zijn eindoordeel te moeten voorbehouden, in verband met de invoering van het W. v. M. Sr. en de W. o. d. K. waarop deze aangelegenheid van invloed kon zijn.

1) Wij teekenen hierbij aan dat de gedetineerde, beide malen toen hem gratie verleend werd, in Nederland vertoefde.

Daarmede toch hing samen een beslissing omtrent de sedert jaren hangende strijdvraag nopens de rechtsmacht van de zee krijgsraden in de koloniën, inzonderheid met betrekking tot de vraag of de zee krijgsraden ook in de koloniën moeten beschouwd worden als Nederlandsche vierscharen; hij helde tot toestemmende beantwoording van deze vraag over. Ten slotte wijst hij er op, dat de Inlandsche schepelingen in deze gelijk zijn te stellen met de Europeesche schepelingen en stelt de vraag of nu ook de Gouverneur-Generaal ten aanzien van eerstgenoemde schepelingen geen gebruik mag maken van zijn recht van gratie, maar het gratierecht van de Kroon zich ook tot hen moet uitstrekken. De aangenomen gedragslijn zou logisch tot die opvatting voeren. In zijn brief van 30 Juni 1906, Afd. 2 B, no. 308 geeft daarop Mr. Van Raalte te kennen, dat wanneer de inlandsche schepelingen worden gevonnisd door de Nederlandsche zee krijgsraden naar de bepalingen van het Nederlandsche recht, de consequentie zal moeten worden aanvaard van de aan die rechtspraak verbonden gevolgen. Minister Cohen Stuart sluit zich bij die opvatting aan en beantwoordt de gestelde vraag bevestigend. (Brief van 12 Juli 1906, S/B, no. 67). Hij acht het evenwel wenschelijk de aangelegenheid in haar geheel te regelen, waartoe bij de samenstelling van de Invoeringswet voor de nieuwe militaire strafwetten een gunstige gelegenheid wordt geboden. Toen kort daarna de Minister van Marine van den Commandant der Zeemacht in Indië bericht ontving, dat de Gouverneur-Generaal een beschikking had genomen op een verzoek om gratie van een in Indië veroordeeld schepeling, verzocht hij bij schrijven van 25 September 1906, S/B, no. 39 aan den Minister van Koloniën hem te willen mededeelen of deze den Gouverneur-Generaal en de Gouverneurs van Suriname en Curaçao reeds met de veranderde zienswijze in kennis had gesteld, waarop Mr. Fock bij brief van 9 October 1906, Afd. A¹, no. 58 berichtte, dat hij nog dienzelfden dag genoemde autoriteiten mededeeling zou doen van de ter zake gevoerde briefwisseling. Zijnerzijds deelde de Minister van Marine, bij brief van 17 October 1906, S/B, no. 48, aan den Commandant der Zeemacht in Ned.-Indië en den Commandant der scheepsmacht in de Caraïbische Zee de gevallen beslissing mede en noodigde hen uit er voor te doen zorg dragen, dat verzoeken om gratie van door de zee krijgsraden veroordeelde militairen der zeemacht aan H. M. de Koningin worden gericht.

Toen de Commandant der Zeemacht in Ned.-Indië van den Gouverneur-Generaal eveneens mededeeling ontving van de in den vervolge aan te nemen gedragslijn, meende hij (brief van 12 December 1906 no. 13833) er diens aandacht op te moeten vestigen dat Minister Fock ten onrechte dacht, dat daarmede „de thans gevolgde praktijk” werd bestendigd, want dat nog kort te voren Z. E. op een verzoek om gratie van een marinier had beschikt. Alvorens nu de zienswijze der Regeering op de vloot bekend te maken, verzocht hij den Gouverneur-Generaal hem te willen mededeelen of deze

in de regeling berustte, dan wel of, in afwachting van een nadere gedachtenwisseling met de Regeering in het Moederland, de in Indië gevolgde praktijk behoorde te worden gehandhaafd. In antwoord hierop deelde de 1e Gouvernements Secretaris bij schrijven van 15 Mei 1907 no. 1314 aan den Commandant der Zeemacht mede, dat de Gouverneur-Generaal van oordeel was, dat hij aan artikel 52 van het Regeeringsreglement niet het recht kon ontleenen om gratie te verlenen van straffen opgelegd door zee krijgsraden. Deze zienswijze berustte op het navolgende.

Ingevolge art. 79 van het Regeeringsreglement wordt in Nederlandsch-Indië de rechterlijke macht alleen uitgeoefend door rechters bij algemeene verordeningen aangewezen, en ingevolge artikel 88 van datzelfde reglement mag niemand tot straf vervolgd of daartoe veroordeeld worden dan op de wijze en in de gevallen, bij algemeene verordening voorzien, waaruit volgt, dat in Nederlandsch-Indië straffen alleen kunnen worden opgelegd door rechters, bij daar te lande van kracht zijnde algemeene verordeningen, als zoodanig aangewezen (Indische rechters), rechtsprekende krachten daar te lande van kracht zijnde algemeene verordeningen. Het is derhalve niet twijfelachtig, dat in artikel 52 van het Regeeringsreglement onder „straffen door rechterlijke vonnissen in Nederlandsch-Indië opgelegd” moeten worden verstaan „straffen, opgelegd bij vonnis van een Nederlandsch-Indisch rechter”. Dat dit ook inderdaad de bedoeling was van den wetgever, blijkt bovendien uit de geschiedenis van het artikel.

Dit vooropstellende, kunnen de zee krijgsraden aan boord van Nederlandsche oorlogsschepen in Nederlandsch-Indische wateren, niet als Nederlandsch-Indische rechters worden aangemerkt, omdat die zee krijgsraden niet als Indisch rechter zijn aangewezen bij eene daar te lande van kracht zijnde algemeene verordening.

Bovenstaande zienswijze werd door den Gouverneur-Generaal ter kennis van den Minister van Koloniën en door den Commandant der Zeemacht ter kennis van den Minister van Marine gebracht. (Brief van 3 Juni 1907 no. 5735).

De Indische Regeering vereenigde zich dus met de zienswijze van de Regeering in het Moederland, waardoor algeheele overeenstemming bereikt was.

Sedert is in de aangenomen gedragslijn geen wijziging gebracht, terwijl de gelegenheid, om bij de samenstelling van de Invoeringswet voor de nieuwe militaire strafwetten de zaak afdoende te regelen, niet is benut.

BIJLAGE I.

Litt. M. No. 33/1871.

Utrecht, 13 Mei 1872.

Bij missive van Uwe Excellentie d.d. 23 September j.l. B. no. 42, wordt met overlegging eener missive aan Zijne Excellentie den Heer Minister van Justitie en van het antwoord daarop door dien Minister gegeven, het voornemen door Uwe Excellentie uitgedrukt om het onderwerp der gratie, te verleenen aan schepelingen van de Nederlandsche Zeemagt in Oost- en West-Indië wanneer deze door Zeekrijgsraden tot eenige straf veroordeeld zijn, voor goed te regelen, vooral ook met het oog op de onzekerheid, welke blijkens eenige voorgekomen gevallen, daaromtrent alsnog bestaat; en verlangt Uwe Excellentie mijne beschouwingen te vernemen betreffende hetgene zal behooren te worden verrigt, om aan dien onzekeren stand van zaken een einde te brengen.

Het is uit de antecedenten en uit de verschillende stukken, welke Uwe Excellentie mij wel heeft willen toevertrouwen, duidelijk dat vroeger omtrent dit onderwerp denkbeelden geuit en voorschriften gegeven zijn, niet overeenkomende noch met de leer in de missive van Zijne Excellentie den Minister van Justitie ontwikkeld, noch met het schrijven van Uwe Excellentie aan dien Minister, en dat het dus wel van gewigt mag worden geacht dit onderwerp met ernst te overwegen. Ik heb mij daaraan gewijd, zoodra mijne veelvuldige dagelijksche bezigheden mij daartoe de noodige ruimte lieten, en heb alnu de eer de slotsom mijner overwegingen aan Uwe Excellentie aan te bieden.

Twee punten moeten dunkt mij op den voorgrond gesteld worden: 1°. dat, terwijl de zoogenaamde *Koloniale Marine* bij Koninklijk besluit van den 13e Maart 1838 N°. 50 is afgeschaft, en het korps zelve met 31 December 1839 is ontbonden, de schepelingen behorende tot *Nederlandsche Escaders*, in de Koloniën van den Staat gevestigd, deel maken van de Nederlandsche Zeemagt *buitengaats*, en mitsdien ingevolge de bepalingen van het Crimineel Wetboek en de Regtspleging voor de Zeemagt, hier te Lande geldende, onderworpen zijn aan de Nederlandsche strafwetten, toetepassen door Nederlandsche regters, evenzeer als dit zijn alle andere schepelingen van Nederlandsche escaders of schepen zich op vreemd territoir bevindende, om de zeer eenvoudige reden, dat het schip varende onder Nederlandsche vlag, als Nederlandsch territoir wordt beschouwd, in welke zeeën, reden of havens de Nederlandsche schepen zich ook bevinden, en dus ook in de Koloniën van den Staat.

2o. dat het regt van gratie, bij art. 66 der Grondwet aan den Koning toegekend, en aan den Koning alléén, is een souverain regt, voor geen delegatie vatbaar, zoo als te regt in de missive van den Minister van Justitie wordt uitgedrukt waar gezegd wordt: „dat

„dit regt, voor welks uitoefening in elk bijzonder geval, de Minister „die het besluit van gratie contrasigneert verantwoordelijk is, door „Zijne Majesteit niet kan worden overgedragen op eenige andere „Staatsmagt, veelmin op eene Koloniale autoriteit”.

Dit gevoelen wordt ook gedeeld door *Trébutien, Droit criminel* le Deel bladz. 341, waar hij zegt: „C'est à l'Empereur seul qu' appartient le droit de grâce, d'après la constitution du 14 Janvier „1852 art. 9, et le senatus, consulte constitutionnel des 25 et 30 „Decembre 1852 art. 1: „C'est effectivement un attribut naturel de „la Souveraineté”.

Paillet, Droit public Français p. 1181: Le roi ne délègue ni aux „princes, ni à ses ministres, l'exercice du droit de grâce.

Robert Mohl, Das Staatsrecht des Kön. Württemberg, p. 208 seqq., welke ook dit regt als een persoonlijk regt van den Koning aanmerkt. Zie ook *Dalloz, Répertoire de législation* Tome XXVI in voce grâce § 13.

Dat wel tegen het niet delegeren van dit regt door den Koning kan worden aangevoerd, dat dit regt evenzeer kan worden overgedragen, als de andere regten des Konings uit de Grondwet voortvloeiende, zooals het regt van Oorlog en Vrede, het oppergezag over Zee- en Landmagt enz., zooals dan ook bij de Regerings Reglementen van Indië het regt van gratie aan den Gouverneur Generaal is toegekend; maar hoe men hierover moge denken, deze consideratiën kunnen mijns inziens niet opwegen tegen de bedenking dat het regt van gratie is een souverain regt, waarbij tot wegneming of vermindering der opgelegde straf de gunst des Konings in ieder geval moet beslissen.

Uit deze op den voorgrond geplaatste stellingen, vloeit onvermijdelijk voort, dat op grond van art. 66 der Grondwet, waarbij het regt van gratie aan den Koning is toegekend, en aan den Koning alleen, de straffen aan de sub no. 1 vermelde schepelingen, door Zee-krijgsraden opgelegd, noch door den Gouverneur Generaal van Nederlandsch Indië, noch door de Gouverneurs van de West Indiën of Curaçao voor het geheel of voor het gedeelte bij gratie kunnen worden kwijtgescholden of in eene andere straf gecommuteerd dan bij wettelijke verordeningen; welke bezwaren hieruit ook in sommige opzichten mogten voortvloeijen.

De verhouding intusschen, waarin de Nederlandsche Zeemagt krachtens de verschillende Regerings Reglementen tot de Nederlandsch Indische regeering staat, wanneer de Nederlandsche Escaders zich in de koloniën bevinden, hetzij als auxiliaire Escaders, zoolang de Koloniale Marine bestond, hetzij als Nederlandsche Marine na de afschaffing der Koloniale Marine, schijnt aanleiding te hebben gegeven, dat men het regt van gratie, 't welk den Gouverneur Generaal bij de verschillende Regerings Reglementen en wel bij art. 24 Reglement van 1830; art. 20 Reglement van 1836 *wegens misdaden in Indië gepleegd* en bij art. 52 van het Reglement van 1854 *opzigtens straffen, door regterlijke vonnissen in Nederlandsch Indië*

opgelegd, zoolang de veroordeelden zich aldaar ophouden, was toegekend, ook voor sommige straffen althans, op de veroordeelingen van Zeekrijgsraden in Indië gehouden, heeft toepasselijk geacht, zonder dat evenwel daaromtrent tot heden een vast stelsel is aangenomen of op gelijken voet is gehandeld.

Het is niet zoo onnatuurlijk, dat onder de werking der Regerings Reglementen van 1830 en 1836, welke door den Koning zijn vastgesteld eene ruimere beschouwing van het aan den Gouverneur Generaal toegekende regt van gratie, in toepassing tot de vonnissen op de Nederlandsche Escaders geweest, heeft kunnen ingang vinden; maar na de afschaffing der Koloniale Marine met 1 Januarij 1840 en vooral onder het Regerings Reglement van 1854 't welk *bij de Wet* is vastgesteld, moest dunkt mij aan zoodanige uitbreiding van de magt van den Gouverneur Generaal van Nederlandsch Indië, niet meer kunnen worden gedacht.

Aannemende dat de Nederlandsche Escaders, zich in de Koloniën bevindende, wat de regtsbedeeling in strafzaken betreft, moeten worden beschouwd als Escaders *buitengaats* en alzoo onderworpen zijn aan de Nederlandsche wetten voor het Krijgsvolk te Water geschreven — wat mij niet twijfelachtig voorkomt — valt het toch niet te ontkennen, dat deze Zeemagt als buitengaats beschouwd, zich in eenen anderen toestand bevindt, dan die overal elders buitengaats aanwezig, en dat er krachtens de Reglementen op het beleid der Indische Regering een soort van band bestaat, welke bij de beoordeeling van dit onderwerp niet moet worden voorbijgezien.

Het is Uwe Excellentie bekend, welke strijd er in 1834 is gerezen tusschen het Koloniaal bestuur en de Directie der Marine in Nederlandsch Indië over de vraag: *of doodvonnissen, gewezen door Zeekrijgsraden, aan boord van schepen behoorende tot het Nederlandsche Escader in Oost-Indië, onderworpen zijn aan het fiat executie van den Gouverneur Generaal.*

Aanleiding hiertoe had gegeven de uitvoering van het vonnis van eenen Zeekrijgsraad aan boord van Zr. Ms. Korvet Amphitrite behoorende tot het Nederlandsch Escader in Oost Indië liggende in de wateren van Lingen, waarbij de marinier wegens *moord* ter dood was veroordeeld, en waarop, nadat de Raad van revisie bij art. 186 der Regtspleging bij de Zeemagt bedoeld, ingevolge art. 187 het fiat executie had verleend, de Indische Regering *het verlof tot uitvoering*, ingevolge art. 54 van het toen geldende Regerings Reglement van 1830 toestond onder den vorm van een *fiat executie*; maar tevens verlangde, dat het hierover gerezen geschil aan de kennisgeving van den Koning zoude worden onderworpen. Het Hoog Militair Gerechtshof van *Batavia* was reeds toen van oordeel, „dat vermits misdaden aan boord van Nederlandsche bodems en als het ware op *Vaderlandsch grondgebied* gepleegd, geheel aan de cognitie van de Indische regtbanken onttrokken zijn, de Gouverneur Generaal ook geacht moet worden met de vonnissen van zoodanige misdaden geenerlei bemoeienis te hebben.

De Indische Hooge Regeering daarentegen meende, dat de uitdrukkelijke bepaling van art. 54 van het Regerings Reglement van 1830 en volgens welke het *fiat executie* door den Gouverneur Generaal moest worden verleend op alle doodvonnissen in Indië geslagen, geene uitzondering toeliet, noch ten aanzien van het onderwerpelijke, noch in andere dergelijke gevallen. Met de meening van het Hoog Militair Gerechtshof vereenigde zich ook de Directeur en Kommandant der Marine in Indië en zoo werd bovenstaande vraag aan 's Konings beslissing onderworpen.

De Koning vroeg het advies van de Ministers van Koloniën, Marine, Justitie en van den Raad van State en nam eene beslissing medegeedeeld door den Secretaris van Staat bij brief van 11 Juli 1838 N°. 75, waaraan de Directeur Generaal voor de Marine, bij aanschrijving van 24 Juli 1838, uitvoering gaf voor zooveel de Marine betreft. (1)

Op den inhoud dier beslissing nader terugkomende, moet ik hier eenige der argumenten vermelden, welke in de verschillende adviezen werden aangevoerd, tot regeling van den strijd tusschen beide begrippen bestaande.

In het rapport van den Minister van Koloniën, dd. 25 Januarij 1836 N°. 3 wordt vermeld, „dat vermits de Gouverneur Generaal in de Kolonie de Hoogste Autoriteit is en als zoodanig Zijner Majesteits geëerbiedigden persoon vertegenwoordigt, hij mitsdien tot alle daden bevoegd en gerechtigd is, welke Zijne Majesteit in de Koloniën zijnde, zoude kunnen uitoefenen en bevelen, ten ware Zijne Majesteit die bevoegdheid van Hoogstdeszelfs vertegenwoordiger bij openbare of bijzondere Instructiën in zekere gevallen mogt hebben beperkt, welke beperking niet kan geacht worden in het onderwerpelijke geval te bestaan tengevolge der bepalingen vervat in de artikels 184, 185, 186 en 187 van de Regtspleging bij de Zeemagt.”

Die Minister voegt er ten slotte bij:

„Ik acht het zelf met de beginselen van Bestuur tegenstrijdig, dat „de Bevelhebber van een Escader gerechtigd zou zijn tot de uitvoering van een daad van oppergezag, terwijl de Gouverneur Generaal „onder wiens bevelen hij toch in zekere opzigten staat, en die in „rang verre boven hem verheven is, die de hoogste autoriteit in de „Kolonie is en als zoodanig Zijner Majesteits persoon vertegenwoordigt en met de attributen van het oppergezag aldaar is bekleed, „geene bevoegdheid zoude hebben, zich daarmede intelaten, en het „zou moeten aanzien, dat in die Kolonie eene daad van oppergezag, „buiten zijne bemoeienis, door iemand onder zijne bevelen staande, „wierde verrigt.

„Wanneer men daarbij in aanmerking neemt, dat op die wijze „het regt van gratie en leniging der straf niet kan worden ingeroepen, dan zie ik niet in, volgens welke redeneringen men eenen

1) Deze beslissing is in de verordeningen der Nederlandsche Marine uitgave van 1858 wèl, in de nieuwe uitgave dier verordeningen 1871 niet medegeedeeld.

„ongelukkige van de gelegenheid zou kunnen berooven, dat regt in „zijn belang interoepen, terwijl zulks aan andere misdadigers ver„gund is.

„Ook schijnt het mij toe dat er geen nut in kan gelegen zijn, aan „de Kommandanten van Escaders in de Koloniën een regt toete„kennen, welks uitoefening zeer zeker voor niemand aangenaam kan „zijn, terwijl het van een onmiskkenbaar nut in het belang van den „veroordeelde moet zijn, dat er mogelijkheid tot verzachting van „zijne straf bestaat wanneer daartoe namelijk termen aanwezig zijn”.

Het is duidelijk dat de Minister van Koloniën het regt om het fiat executie te verleenen niet zoozeer ontleent aan het Regerings Reglement, maar aan het begrip van een algemeen Souverain gezag en tevens het regt van gratie als aan den Gouverneur Generaal op de onderhavige vonnissen toekomstende, onderstelt.

Ik teeken hier alleen aan, dat de Gouverneur Generaal geen Souverain gezag heeft, dan hetgeen hem bij het Regerings Reglement is gegeven en dat mitsdien uit die Reglementen het onderwerp moet worden beoordeeld. De overige adviezen steunen dan ook op die Reglementen.

Dat rapport was in zekeren zin gerigt tegen de daaromtrent bij het Departement van Marine opgemaakte voordragt van den 14 December 1835 Lett. B. n°. 85, welk Departement noch met de Indische Regeering, noch met het Departement van Koloniën instemde, en de consideratiën en redeneringen door de Indische Regeering gebaseerd op art. 54 van het Regerings Reglement van 1830, volgens 't welk *geene doodvonnissen door hoven of regtbanken geveld, mogen ten uitvoer worden gebracht, dan nadat daartoe zal zijn verlof bekomen van den Gouverneur Generaal*, niet van genoegzame waarde achtte, om, met afwijking van de bepalingen vervat in de artt. 184, 185, 186 en 187 van de Regtspleging op de Nederlandsche Zeemagt, de bevoegdheid van den Gouverneur Generaal ten deze uittestrekken tot de gevallen, waarvan alhier de kwestie was.

Bij het rapport aan den Koning van den 20 December 1837 Litt. B. n°. 28 beweerde de Directeur Generaal voor de Marine, dat de hierbedoelde vonnissen niet zijn onderworpen aan het fiat executie van den Gouverneur Generaal; doch dat desniettemin, *ter verzekering van het den Gouverneur Generaal toegekende regt van gratie* de gemelde vonnissen, ofschoon van het bij de Wet gevorderde fiat executie voorzien, echter niet zullen worden ten uitvoer gelegd, zonder dat de veroordeelde de gelegenheid zal hebben gehad zich ter bekoming van gratie aan den Gouverneur Generaal te kunnen wenden, en dat overzulks, te dien einde, na de bekrachtiging van het vonnis casu quo, het daartoe strekkend verzoekschrift van den veroordeelde, met en benevens de processtukken, door den Kommanderenden Officier van het Escader aan den Gouverneur Generaal zou worden opgezonden, om daaromtrent in voege als bij het Reglement op het beleid in Nederlandsch Indië is bepaald, te beschikken.

Maar de Directeur Generaal van de Marine refereert zich hierbij

aan het slot van zijn rapport van 14 December 1835, waarbij hij aan den Koning had voorgesteld eene uitzondering te maken, omtrent de doodvonnissen van den aard als bedoeld wordt, bij art. 188 der Rechtspleging bij de Zeemagt, namelijk in zaken van *zamenzweering, muiterij, zamenrotting, complot tot desertie en lafhartigheid voor den vijand*, in welke gevallen, op grond van art. 188, en uit het argument uit art. 191 ontleend, volgens de duidelijke intentie der Wet, het vonnis *dadelijk* moest kunnen worden geexecuteerd; welke uitzondering genoemde Directeur ook wilde toegepast zien, dan, wanneer door den drang der omstandigheden, naar het oordeel van den Kommanderenden Officier, de uitvoering van het vonnis voor geen uitstel vatbaar mocht zijn.

De Minister van Justitie heeft alvorens zijn rapport uitbrengen den Advocaat Fiskaal voor 's Konings Zee- en Landmagt geraadpleegd, en deze heeft bij zijn advies van den 29 Februarij 1836 J. n°. 3 in hoofdzaak betoogd, dat de bepaling van het meermalen aangehaalde art. 54, het regterlijk gewijsde als zoodanig laat bestaan, maar *eeniglijk in verband beschouwd moet worden met het verleen van gratie*, waarom deze ambtenaar ook voorstelt te bepalen, dat vorengemelde vonnissen, na van het bij de Wet gevorderde fiat executie te zijn voorzien, niet zullen worden ten uitvoer gelegd, zonder dat de veroordeelde gelegenheid gehad zal hebben tot het bekomen van gratie; ter bereiking waarvan onverwijld de stukken aan den Gouverneur Generaal zullen worden toegezonden; zullende naar zijn inzien, daardoor de bezwaren, uit het onttrekken van het verleen van het fiat executie van de bedoelde vonnissen aan den Gouverneur Generaal afgeleid, komen te vervallen, terwijl de wettelijke bepalingen op geenerlei wijze gezegd kunnen worden miskend te zijn, door de maatregelen van voorzorg *tot bewaring van het regt van gratie*, hetwelk door den Koning krachtens de Grondwet wordt uitgeoefend.

Ik teeken aan dat, in dit advies, alleen wordt gewag gemaakt van het regt van gratie door den Koning uitte oefenen.

De Minister van Justitie na te hebben opgemerkt: „Art. 54 *schijnt* „in verband te staan met het regt van gratie, 't welk bij art. 24 van „Zijner Majesteits besluit van 16 Mei 1829 n°. 6 aan den Gouverneur „Generaal is opgedragen, en nader bevestigd is bij besluit van 18 „October 1835 N°. 66” spreekt, bij zijn rapport van 13 Julij 1836 N°. 60, als zijne meening uit „dat de integriteit van het aan den „Gouverneur Generaal toekomende regt van gratie behoort te wor- „den gehandhaafd, en dat dus de nakoming van het meergemeld art. „54 zoude behooren te worden verzekerd, waarom dan ook die „Minister de door den Directeur Generaal voorgestelde maatregelen „minder aannemelijk acht, omdat door dezelve aan art. 54 zoude „worden gederogeerd, en daardoor het aan den Gouverneur Generaal „toekomend regt van gratie zoude worden verkort”, terwijl die Minister bij een later rapport aan den Koning dd. 18 Mei 1837 N°. 82 op het advies van den Raad van State die meening nader uiteen-

zet en zich refereert aan de bij het eerste rapport gemaakte conclusie. „dat Zijne Majesteit mogt verklaren, dat de vonnissen van Zee-„krijgsraden aan boord van schepen behoorende tot het Nederland-„sche escader in Oost-Indië, niet onderworpen zijn aan het *fiat* „*executie* van den Gouverneur Generaal; doch dat tevens ter ver-„zekering van het regt van gratie, Hoogstdezelve zoodanige bepa-„lingen zoude vaststellen, als voorgesteld zijn bij het einde van den „brief van den Advokaat Fiskaal, en welke aan den Minister alle-„zins doelmatig zijn toegeschenen.”

Bij den brief van den Advokaat Fiskaal intusschen waren, zooals hierboven reeds is opgemerkt, die bepalingen voorgesteld, in verband met het regt van gratie *door den Koning* uitte oefenen.

De Raad van State, die in eene uitvoerige ontwikkeling is getreden van dit belangrijke onderwerp, geeft in hoofdzaak op:

„dat de Nederlandsche Marine zich in den Indischen Archipel be-„vindende, onbetwistbaar moet worden beschouwd als de Zeemagt „*buitengaats*, waarop het Crimineel Militair Wetboek en de Regts-„pleging voor de Zeemagt voor Nederland geschreven, toepasselijk „blijft; dat ten aanzien van het verleenen van het *fiat* executie de „Gouverneur Generaal geheel is onbevoegd; dat in de zaak. . . . de „Gouverneur Generaal geen verlof tot uitvoering had mogen ver-„leenen, omdat volgens het toen geldende art. 54 van het Regerings „Reglement van 1830, tot de daarbij vermelde *Hoven of Regtban-„ken*, geene anderen konden gebragt worden *dan die gevestigd in „Indië zelve*, en dat overzulks daaronder niet zijn bedoeld geweest „*de krijgsraden of raden van revisie, aan boord van Nederlandsche „schepen, zich tijdelijk in Indië bevindende*; dat ook art. 45 van het „Regerings Reglement van 1836 niet op de Nederlandsche Zeemagt „toepasselijk is, noch daarop toepasselijk kan worden verklaard, „maar dat het daarom wenschelijk is, dat *de Koning het regt van „gratie aan den Gouverneur Generaal opdrage*, waartoe een concept „besluit wordt overgelegd, en dat bepaald worde, dat, in het hier „gestelde geval, geen doodvonnis mag worden ten uitvoer gelegd, „zonder daartoe vooraf gevraagd en bekomen verlof van den Gouver-„neur Generaal, en nadat de veroordeelde alvorens ruimschoots in „de gelegenheid worde gesteld zich tot het bekomen van gratie aan „dien hoogen Staatsambtenaar, als Zijner Majesteits vertegenwoor-„diger in Indië, te wenden.”

De Minister van Justitie, op dat rapport door den Koning gehoord, heeft bij zijn rapport van 18 Mei 1837 N°. 82 zich met vele dier beschouwingen vereenigende, nogthans opgemerkt, dat de artikelen 45 over het verlof tot uitvoering en art. 20 over de gratie (men was intusschen gedurende dit geschil gekomen onder het Regerings Reglement van 1836, waaruit deze artikelen zijn ontleend) op de Nederlandsche zich in Indië bevindende Marine wel toepasselijk zijn, en dat het dientengevolge ter regeling van het gerezen geschil van magt en gezag, genoegzaam is, dat de Koning eene verklaring geve,

in den geest zooals hierboven is vermeld, en waarvan in de missive van den 13 Julij 1836 sprake was.

De beslissing des Konings, medegedeeld bij de missive van den Secretaris van Staat van den 11 Julij 1838 N°. 75, opgenomen in de aanschrijving van den Directeur Generaal van de Marine van 24 Julij 1838 was van den navolgenden inhoud:

„dat, ofschoon uit den aard en de strekking van het Reglement „op de Regtspleging Zeemagt de doodvonnissen van Zeekrijgsraden „niet zijn onderworpen aan eenig ander fiat executie dan bij de Wet „bepaald, daaruit onbetwistbaar volgt. dat dienaangaande ook „bij een Nederlandsch eskader of schip, zich in de Koloniën van den „Staat bevindende, evenzeer als elders buitengaats, op den voet „van dat reglement zal moeten gehandeld worden, en dus in de ge- „wone gevallen een zoodanig doodvonnis ook in de gezegde Kolo- „niën niet eerder dan na voorafgaande revisie en het daarop gestelde „fiat executie, als een vonnis in kracht van gewijsde gegaan, zal „kunnen beschouwd worden;

„dat daardoor evenwel niets kan worden veranderd of vermin- „derd aan de algemeene bepalingen, volgens welke in de Koloniën „van het Rijk geen doodvonnis, door eenig hof of regtbank, de „krijgsraden bij de Zee- en Landmagt daaronder begrepen, (1) ge- „slagen, zal kunnen worden ten uitvoer gebragt, zonder vooraf- „gaand verlof van den Gouverneur Generaal, en dat mitsdien ook „de doodvonnissen, bij eenen Zeekrijgsraad van de Nederlandsche „eskaders of schepen van oorlog, in de voorz. koloniën zich bevin- „dende, geslagen, onaangezien het fiat executie als het gevolg van „de zoeven bedoelde revisie, door den Kommanderenden Officier „gesteld, niet zullen kunnen worden ten uitvoer gebragt, zonder „vooraf, voorzoo veel de volvoering aangaat, het verlof van den „Gouverneur Generaal te hebben verkregen, *met dien verstande „nogthans*, dat niet minder als het aan de hoogste autoriteit op de „buitenbezittingen, wanneer dringende omstandigheden de dadelijke „uitvoering van het doodvonnis gebiedend vorderen, is vrijgelaten „om tot de dadelijke volvoering verlof te kunnen verleenen, het al- „zoo aan den Kommanderenden Officier van een eskader of schip „van oorlog in de Koloniën, ter zijner persoonlijke verantwoordelijk- „heid zal vrijstaan om zonder verlof van den Gouverneur Generaal, „dadelijk tot de volvoering van het vonnis te kunnen overgaan, wan- „neer de zeer bijzondere soort van misdad, of andere zeer bijzondere „omstandigheden, de onmiddellijke volvoering van het vonnis drin- „gend mogten vorderen;

„dat het vorenstaande zoowel op de West Indische Koloniën als „op de Oost Indische bezittingen van toepassing zal zijn; en eindelijk,

1) Art. 45 van het Reglement van 1836 in dien tusschentijd in werking gekomen en de plaats van art. 54 van het Reglement van 1830, bevatte de bijvoeging, *daaronder mede begrepen de vonnissen door de krijgsraden der Zee- en Landmacht geslagen*, welke bewoordingen in het gelijkkluidend artikel 92 van het Reglement van 1854, weder weggelaten zijn.

„dat noch het fiat executie als executoriaal op het vonnis te stellen, noch het verlot van den Gouverneur Generaal tot voltrekking, „aan het verzoek om gratie en de uitoefening van dat regt kunnen „te kort doen; de exceptionele zoo even bedoelde gevallen daarvan „alleen uitgezonderd.”

Na de mededeeling dezer adviezen, en van 's Konings beschikking, moet ik hier eene algemeene opmerking bijvoegen, dat het mij met alle deze aanhalingen volstrekt niet te doen is, om het regt van den Gouverneur Generaal tot het verlenen van verlot tot de uitvoering van *doodvonnissen* te betwisten, maar om te doen uitkomen, dat men aan dat verlot steeds heeft verbonden, de uitoefening van het regt van gratie, en dat wel in vele adviezen als een regt ook voor de Nederlandsche Escaders, toekomende aan den Gouverneur Generaal.

Het valt intusschen optemerken, dat, hoezeer in vele der adviezen is opgenomen, dat ook in toepassing op de Zeemagt buitengaats het verlot door den Gouverneur Generaal te verlenen, in het Regerings Reglement is vervat, *ter verzekering van het aan dien Hoogen Staatsambtenaar toekomend regt van gratie*, in voornoemde Koninklijke beslissing volstrekt *niet* is uitgesproken, dat de Gouverneur Generaal in Nederlandsch Indië het regt van gratie in deze gevallen heeft.

Wel is in de missive van Uwe Excellentie dd. 10 Augustus 1871 B. N°. 55 aan den Minister van Justitie gezegd, dat uit het slot der missive van den Directeur Generaal voor de Marine dd. 24 Julij 1838 N°. 92, waarbij 's Konings beslissing is medegedeeld, moet worden afgeleid, „dat het regt van gratie in de hier bedoelde gevallen aan den Gouverneur Generaal van Nederlandsch Indië is „toegekend”; maar ik waag het hier de vraag te stellen, of de missive van genoemden Directeur Generaal, welke hetzelfde bevat als de Koninklijke beslissing, wel noodzakelijk tot die gevolgtrekking leidt?

Het Hoog Militair Gerechtshof in Nederlandsch Indië had, zooals hierboven is vermeld, reeds opgemerkt, „dat, vermits misdaden aan „boord van Nederlandsche bodems, en als het ware op *Vaderlandsch „grondgebied* gepleegd, geheel aan de cognitie van de Indische „Regtbanken onttrokken zijn, de Gouverneur Generaal ook geacht „moet worden, met de vonnissen wegens zoodanige misdaden, „geenerlei bemoeienis te hebben.”

De Advokaat Fiskaal voor 's Konings Zee- en Landmagt spreekt, in zijn advies, van het nemen van maatregelen van voorzorg, tot bewaring van het *regt van gratie, hetwelk door den Koning krachtens de Grondwet wordt uitgeoefend*, en de Raad van State had opgemerkt, dat art. 45 van het Regerings Reglement van 1836 niet op de Nederlandsche Zeemagt toepasselijk is, noch daarop toepasselijk kan worden verklaard.

De vraag mag alzoo nog wel eens expresselijk worden overwogen, of de Gouverneur Generaal van Nederlandsch Indië het regt van

gratie heeft wegens doodvonnissen door Zeekrijgsraden uitgesproken, welke zich in Nederlandsch Indië buitengaats bevinden.

Het mag, dunkt mij, niet worden voorbijgezien, dat in alle de adviezen, waaruit een toestemmende beantwoording dezer vraag voortvloeit, gegeven onder de Regerings Reglementen van 1830 en 1836, de redenering deze is: geen doodvonnis van het *fiat executie* van den Kommanderenden Officier voorzien, kan worden ten uitvoer gelegd, zonder het verlof van den Gouverneur Generaal, omdat anders het aan dezen toekomend regt van gratie zou worden verkort.

Behalve dat deze redenering dezelfde zoude kunnen zijn, als men stelde, *omdat anders het aan den Koning toekomend regt van gratie zou worden verkort*, wordt het regt van gratie in dit geval, in alle die adviezen blootelijk ondersteld, in geene betoogd of door bewijzen gestaafd. Men onderstelde eenvoudig het bestaan er van.

En dan mag, vooral nu het Regerings Reglement bij de Wet is vastgesteld de vraag wel gedaan worden, heeft de Gouverneur Generaal in casu dat regt?

Art. 52 van het Regerings Reglement van 1854 kent evenzeer als art. 24 van dat van 1830, en art. 20 van dat van 1836 aan den Gouverneur Generaal van Nederlandsch Indië het regt van gratie toe. Maar onder welke bewoordingen?

Art. 24 Reglement van 1830 zegt:

„De Gouverneur Generaal in Rade, oefent uit het regt van gratie en van verligting van straf, wegens *misdaden* in *Indië* gepleegd, na alvorens te hebben ingewonnen de bedenkingen en het advijs van het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch Indië.”

Art. 20 Reglement van 1836 verklaart:

„De Gouverneur Generaal oefent uit het regt van gratie en mitigatie van opgelegde straf, (benevens dat van amnestie en abolitie vóór den regtsingang) en, zooveel Inlandsche vorsten of staatspersonen betreft, ook na den regtsingang wegens *misdaden in Indië gepleegd*, na alvorens te hebben ingewonnen de consideratiën en het advijs van het Hooge Gerechtshof van Nederlandsch Indië.”

Art. 52 Reglement van 1854 bepaalt:

„De Gouverneur Generaal heeft, na gehoord advies van het Hoog Gerechtshof, het regt van gratie van *straffen door regterlijke vonnissen in Nederlandsch Indië opgelegd*. Voorzooveel Inlandsche vorsten en hoofden betreft, heeft hij ook in overeenstemming met den Raad van Nederlandsch Indië het regt van amnestie en abolitie.”

En art. 66 der Grondwet luidt:

„De Koning heeft het regt van gratie van straffen, door regterlijke vonnissen opgelegd.

Wanneer het veroordeelingen betreft tot drie jaren gevangenisstraf en daarbeneden en tot geldboete, hetzij tezamen hetzij afzonderlijk, oefent de Koning dat regt uit, na gehoord advies van den regter, die het vonnis heeft gewezen; en de overige zaken, na gehoord advies van den Hoogen Raad.

Amnestie en abolitie worden niet dan door eene Wet toegestaan.”

Wanneer men deze artikelen met elkander vergelijkt, dan bespeurt men, dat in de Regerings Reglementen wordt gesproken van *misdaden in Indië gepleegd, en van straffen door regterlijke vonnissen in Nederlandsch Indië opgelegd*, maar hieronder kunnen de vonnissen van krijgsraden bij de Nederlandsche Zeemagt, in Indië geweest, welke zich aldaar *buitengaats* bevindt, niet geacht worden te behooren:

1e omdat zij aldaar wat de regtsmagt betreft, door de Nederlandsche niet door de Nederlandsch Indische strafwetten worden geregeerd, en de misdrijven aan boord van Nederlandsche bodems gepleegd, geheel aan de kennismeming der Indische regters zijn onttrokken.

2e omdat, voor deze zaken het advies van het *Hoog Geregts hof in Indië*, in al die artikelen als een voorafgaand bestanddeel der gratie opgenoemd, niet wel kan worden ingeroepen, als moettende die misdaden worden beschouwd als of ze op Nederlandsch territoir waren gepleegd, daaruit ook blijkbaar, dat, bijaldien de Raad van Revisie het fiat executie weigert, het vonnis naar het *Hoog Militair Geregts hof in Nederland* moet worden opgezonden.

3e omdat, wanneer de Gouverneur Generaal het regt van gratie van de hierbedoelde vonnissen der Marine op zich zelve heeft, er geene reden bestaat om hetzelfde ook niet op alle andere straffen bijvoorbeeld ook op kruiwagen en andere gevangenisstraf of op corporele straffen toetepassen, en

4e omdat, bij het regt van gratie, ingevolge art. 66 der Grondwet aan den Koning verleend, het wel uitdrukkelijk moet blijken, dat bij eenige Wet, dat regt voor deze door de Nederlandsche wetten geregeerd wordende Escaders, op den Gouverneur Generaal dat is op eene Koloniale autoriteit is overgedragen.

Zijn deze opmerkingen juist, dan mag wel worden aangenomen, dat de verhouding van den Gouverneur Generaal tot de Nederlandsche zich in Indië bevindende Escaders, zich bepaalt 1° tot de uitvoering van hetgene aan dezen Hoogen Staatsambtenaar bij art. 41 van het Regerings Reglement van 1854 is opgedragen, en ingevolge hetwelk de Gouverneur Generaal, als opperbevelhebber van de in Nederlandsch Indië aanwezige Zeemagt, over de schepen en vaartuigen en derzelver manschap, in overeenstemming met de door den Koning gegeven voorschriften beschikt, zoo als hij het meest oorbaar acht voor de belangen van Nederlandsch Indië, en 2° tot de bepaling van art. 92 Reglement van 1854, houdende dat nergens waar „in naam des Konings” wordt regt gesproken, een doodvonnis kan worden ten uitvoer gelegd, zonder magtiging van den Gouverneur Generaal, na gehoord advies van den hoogsten burgerlijken of militairen regter, zonder dat daarom is voorzien wat er na weigering van dat verlot, behoort te geschieden, om het regt van gratie te verzekeren; zoodat er nog maatregelen moeten worden genomen om den Koning daarmede bekend te stellen, en regelen gesteld voor de Kommanderende Officieren en den Kommandant

der Marine in Nederlandsch Indië, ter bevordering van de uitoefening van het regt van gratie.

Zoo is dan ook, bij de behandeling van art. 92 van dit Reglement in de memorie van toelichting aangemerkt, dat het doel dezer bepaling gelegen is in de wenschelijkheid, dat die landvoogd in elk voorkomend geval, in de gelegenheid zij te overwegen, of er tegen de voltrekking van het vonnis gewigtige *staatkundige of andere redenen bestaan*.

Ik heb intusschen al de vorenstaande beschouwingen omtrent het verlot tot het executeeren der doodstraf aangehaald, omdat de vroegere beschouwingen ontleend zijn uit den toestand toen de doodstraf nog niet was afgeschaft. En de vraag is in welke phase is dit onderwerp na de afschaffing der doodstraf gekomen?

De doodstraf ingevolge art. 2 alinea 2 der Wet van 17 September 1870 (Stb. n°. 162) behouden, in alle gevallen van *oproer, opstand, zamenzwering, zamenrotting of mouterij*, voorzien bij art. 85 tot 92 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Water, *voor zoo verre deze misdrijven aan boord worden gepleegd in volle zee of in den vreemde, ook in tijd van vrede*; terwijl de schepen, in de overzeesche bezittingen gestationeerd, worden beschouwd in *volle zee* te zijn, *wanneer zij zich op plaatsen bevinden, waar geen hulp kan worden verwacht*.

Tot de misdrijven, waarvoor alzóó de doodstraf is behouden, zoude het art. 92 van het aangehaalde Regerings Reglement in Nederlandsch Indië nog toepassing kunnen vinden, en mitsdien de vraag over de gratie kunnen te pas komen.

Maar hierbij komt in aanmerking wat aan het slot van 's Konings beslissing hierboven vermeld staat uitgedrukt, „dat niet minder „als het aan de hoogste autoriteiten op de buitenbezittingen, wanneer dringende omstandigheden de dadelijke uitvoering van het „doodvonnis gebiedend vorderen is vrijgelaten, om tot de dadelijke „volvoering verlot te kunnen verleenen, het alzoo ook aan den „Kommanderenden Officier van een eskader of schip van Oorlog „in de Koloniën, ter zijner persoonlijke verantwoordelijkheid zal „vrijstaan, om zonder verlot van den Gouverneur Generaal, „dadelijk tot de volvoering van het vonnis te kunnen overgaan, „wanneer de zeer bijzondere soort van misdaad of andere zeer „bijzondere omstandigheden, de onmiddellijke volvoering van het „vonnis dringend mogten vorderen, en dat noch het fiat executie, „als executoriaal op het vonnis te stellen, noch het verlot van den „Gouverneur Generaal tot voltrekking, aan het verzoek om gratie „en de uitoefening van dat regt kunnen te kort doen; *de exeptionele „zooeven bedoelde gevallen alléén uitgezonderd*.”

Deze uitdrukking is blijkbaar ontleend aan het rapport van den Directeur Generaal van de Marine dd. 14 December 1835, waarbij was voorgesteld eene uitzondering te maken omtrent de doodvonnissen van den aard als bedoeld wordt bij art. 188 der Regtspleging bij de Zeemagt n.l. in zaken van *zamenzwering, mouterij, zamenrot-*

ting, complot tot desertie en lafhartigheid voor den vijand, in welke gevallen, op grond van art. 188, volgens de duidelijke intentie der Wet, het vonnis dadelijk moest kunnen worden geexecuteerd, welke uitzondering genoemde Directeur Generaal ook wilde toegepast zien *dan, wanneer door den drang der omstandigheden, naar het oordeel van den Kommanderenden Officier, de uitvoering van het vonnis voor geen uitstel vatbaar mogt zijn.*

De vraag ontstaat, zou juist voor *deze* misdrijven, waarbij de doodstraf behouden is, *wanneer zij in volle zee zijn gepleegd*, ook thans geen verlof tot uitvoering meer noodig zijn en het vonnis uithoofde van een verzoek om gratie, niet kunnen worden opgehouden en dus de gratie zijn uitgesloten?

Het is duidelijk dat juist de spoed, dien de executie vereischt den grond der bepaling uitmaakt, en dat dit punt, evenzeer als de bepaling of men zich in *volle zee* bevindt, aan den kommandant van het escader of minder smaldeel, of enkelen bodem moet worden overgelaten, en dat dus het verlof tot uitvoering van den Gouverneur Generaal hier niet bestaat; maar wanneer men in aanmerking neemt, dat tegenover den wensch om de veroordeelden van de gunst der gratie te doen genieten, de noodzakelijkheid overstaat, om een vonnis dadelijk te doen executeeren, dat uithoofde van den bijzonderen aard van het misdrijf eene dadelijke executie vordert, zooals in 's Konings beschikking staat vermeld, zou ik meenen, dat, daar alles aan de verantwoordelijkheid van den Kommanderenden Officier moet worden overgelaten, ook deze, ook wanneer hij voor de doodstraf heeft gestemd, bevoegd blijft het vonnis te schorsen en den veroordeelde het vragen van gratie aan den Koning vrijtelaten.

Daar nu door de afschaffing der doodstraf, bovengemelde gevallen, uitgezonderd, de kruiwagenstraf in de plaats der doodstraf is gekomen en alzoo deze straf meer zal worden toegepast, zullen er ook voor vonnissen, welke die straffen uitspreken, alsmede alle andere straffen, voor het krijgsvolk te water geldende, regelen dienen gesteld te worden, omtrent de schorsing der straf, en het brengen van het verzoek om gratie, onder de oogen van den Koning.

Deze zijn evenwel afhankelijk van de vraag, of mijne beschouwingen worden gedeeld. Hier merk ik alleen nog op, dat de kruiwagenstraf die voor het krijgsvolk te water eerst de straf van kielhalen, nu de doodstraf vervangt, en alle andere gevangenisstraffen tot heden niet algemeen onder het regt van gratie van den Gouverneur Generaal zijn begrepen geworden, zoodat het meer dan ooit dringend noodzakelijk is geworden, dit onderwerp eens voor goed te regelen.

De onzekerheid, die hieromtrent bestaat, neem ik de vrijheid nog aantetoonen.

Zoo is, ingevolge de missive van Uwe Excellentie dd. 23 September 1871 B. N°. 42 en blijkens de processtukken ter Griffie van den Hove aanwezig, door den Officier van Administratie 2e klasse door den Zeekrijgsraad aan boord van Zr. Ms. Fregat *Prins Alexander der Nederlanden* dd. 31 Mei 1871, veroordeeld tot cassatie met

verklaring van te zijn eerloos en mitsdien onbekwaam om in het vervolg eenige burgerlijke of militaire charge te kunnen bekleeden, een verzoek om gratie of commutatie van de hem opgelegde straf ingediend, en is daarop door den Gouverneur Generaal van Nederlandsch Indië bij eene dispositie van den 19 Juli 1871 afwijzend beschikt, niet op grond van onbevoegdheid, maar op grond dat de zaak niet tot het verleenen van gratie was gedisponeerd.

Zoo is integendeel in 1866, door den ligtmatroos gede-tineerd in de gevangenis te *Weltevreden*, bij vonnis van den krijgs-raad aan boord van Zr. Ms. Fregat Prins Alexander der Nederlanden van 18 September 1866 veroordeeld wegens insubordinatie tot vervallenverklaring van den militairen stand en *drie jaren kruiwagenstraf*, een verzoek om gratie aan den Koning ingediend, welk verzoek met de missive van den Gouverneur Generaal van den 27 Januari 1867, met de gunstige adviezen van verscheidene Indische autori-teiten, en met gunstige aanbeveling aan Zijne Excellentie den Mi-nister van Koloniën ingezonden, waarop bij Zijner Majesteits besluit van den 25 Mei 1867, nadat ook ik in de gelegenheid was gesteld mijn advies aan den Minister van Marine uittebrengen, en het advies van den Hoogen Raad der Nederlanden was ingewonnen, met ophef-fing der vervallenverklaring, de kruiwagenstraf van drie jaren *in detentie voor een jaar* verwisseld.

Dit verschil moge een gevolg zijn van de omstandigheid dat het eene request aan den Gouverneur Generaal, het andere aan den Koning is ingediend; de onzekerheid bestaat niettemin.

Van de straf van laarsen ter discretie van officieren commissaris-sen het getal slagen dat van 100 niet te boven gaande, en elf dagen detentie aan boord om den anderen dag kromgesloten, waartoe de matroos der 3e klasse , wegens het plegen van eene daad van geweld jegens zijnen meerdere in rang, onder verschoonende omstandigheden, bij vonnis van den Zeekrijgsraad aan boord van Zr. Ms. Wachtschip van Speijk te Makasser dd. 17 October 1870 was veroordeeld, is bij besluit van den Gouverneur Generaal dd. 6 Januarij 1871, na gehoord te hebben het rapport van den Kommandant der Zeemagt in Nederlandsch Indië en van het Hoog Geregts-hof aldaar, gratie verleend met commutatie dier straf in die van detentie voor den tijd van elf dagen.

In het aangehaalde besluit wordt in den aanhef melding gemaakt van eene missive van den Stations Kommandant in de wateren van Celebes en onderhoorigheden en het daarbij overgelegd geneeskun-dig certificaat.

Ik meen daaruit te moeten opmaken, dat werkelijk deze gratie het gevolg is van omstandigheden in litt. C bladz. 35 der Justitieele Voorschriften omschreven.

Maar, na al het vorengezegde, is het dunkt mij duidelijk, dat ook dit punt nader moet worden ter toetse gebragt aan de hierboven ontwikkelde beginselen

Bij dat voorschrift, ontleend aan de ministeriele beschikking van

15 December 1848 N°. 75 en voortgevloeid uit het advies van mijnen ambtsvoorganger wordt de schorsing der executie van vonnissen, eene lijfstraf opleggende, benevens de ontheffing dier straf bij gratie geregeld, wanneer de bij de executie tegenwoordige Officier van Gezondheid, eene schriftelijke verklaring aflegt, dat de volbrenging der straf nadeelige gevolgen voor de gezondheid van den te straffen persoon zoude kunnen te weeg brengen.

Er wordt hierbij op den voorgrond gesteld, dat de geheele of gedeeltelijke kwijtschelding der lijfstraf of commutatie in eene andere straf, hetzij de delinquent een verzoek mogt hebben ingediend, of zulks mogt hebben geweigerd, door den Gouverneur Generaal van Nederlandsch Indië, of de Gouverneurs van Suriname en Curaçao kan worden verleend.

Het is blijkbaar dat mijn ambtsvoorganger bij zijn advies aan het Ministerie van Marine van den 1e December 1848 M. n°. 1, toen de vraag zich had voorgedaan, hoedanig met een vonnis, opleggende de straf van kielhalen of vallen van de raai, moest worden gehandeld, wanneer de veroordeelde door ziekte verklaard werd die straf niet te kunnen ondergaan, van oordeel was: 1°. dat een van het fiat executie voorzien vonnis niet buiten executie kan worden gelaten dan door de toepassing van het regt van gratie, aan den Souverain toegekend bij art. 66 der toen herziene en der vorige Grondwet; en 2° dat dit regt van gratie en abolitie door delegatie van het Souverain gezag ook was toegekend aan den Gouverneur Generaal van Nederlandsch Indië bij art. 20 van het Reglement op het beleid der Regering van Nederlandsch Indië gearresteerd bij Zijner Majesteits besluit van 20 Februarij 1836, en dat mitsdien 3° zoodanig veroordeelde zich tot den Gouverneur Generaal met een request om gratie moest wenden.

Dat nu *onder misdaden in Indië gepleegd* ook moesten worden begrepen de vonnissen van Zeekrijgsraden op de Nederlandsche Escaders of oorlogsbodems gehouden, werd in 1848 door den toenmaligen Advokaat Fiskaal niet betwijfeld; het lag ook geheel in den geest van dien tijd om de Nederlandsche Marine, zoodra zij in Nederlandsch Indië gevestigd was, ook wat het regt van gratie betreft, onderworpen te achten aan het regt van gratie aan den Gouverneur Generaal in zoo ruime mate toegekend. Maar gelijk hierboven is betoogd, er bestaat geen voldoende grond voor zoodanige stelling; weshalve moet worden aangenomen, dat ook in het geval van toepassing van nog bij de Marine overgebleven lijfstraffen (de straf van laarsen) ingeval van ziekte of ongeschiktheid om die straf te ondergaan, het eenige middel om daarin te voorzien, gelegen is, in de uitoefening van het regt van gratie aan den Koning toegekend, en dat alzoo de bovenvermelde aanschrijving behoort te worden ingetrokken.

Maar bij eene strenge toepassing van de gestelde beginselen, blijft de vraag, hoe zal bij de veroordeeling van eene lijfstraf, bij verklaarde geheele ongeschiktheid om die te ondergaan bij de Zeemagt in Nederlandsch Indië het vonnis worden geexecuteerd, wanneer er

geen ander middel van redres is, dan een verzoek om gratie aan den Koning?

Bij corporele straffen blijft de veroordeelde in dienst, en is hij in arrest tot dat het vonnis is geexecuteerd.

Hem in arrest te laten als hij ongeschikt wordt bevonden voor de straf van slagen, tot dat de Koning beslist heeft, heeft bezwaar.

Hem naar Nederland optezenden in arrest op het schip, met het adres om gratie en de processtukken met het advies van den Kommandant der Marine heeft wellicht minder bezwaar. Maar aangezien dit de wijze van uitvoering betreft van een beginsel, dat ik nog niet weet of hetzelfde door Uwe Excellentie wordt gedeeld, en, in zoodanig geval ook ten aanzien der overige straffen regelen moeten worden gesteld, om de uitoefening van het regt van gratie te verzekeren, meen ik bovenstaande beschouwingen voorloopig aan de overweging van Uwe Excellentie te mogen aanbieden, mij gaarne bereid verklarende, om, nadat het beginsel, door de Regering zal zijn vastgesteld, omtrent de wijze van uitvoering eenige regelen voorttedragen.

Ik voeg hier alleen bij dat dit onderwerp op de Gouverneurs van Suriname en Curaçao evenzeer toepasselijk is.

Ten slotte kan ik evenwel de opmerking niet terughouden, dat er aan de uitoefening van het regt van gratie door den Koning in de hier onderstelde gevallen, groote bezwaren verbonden zijn, en dat het daarom wellicht wenschelijk kan worden geacht, dit onderwerp door *de Wet* te doen regelen, waarbij als dan het regt van gratie aan den Gouverneur Generaal van Nederlandsch Indië en de Gouverneurs van Suriname en Curaçao toegekend, ook voor de vonnissen op de Nederlandsche Escaders, wanneer deze zich onder het gebied van die Landvoogden bevinden, gewezen, zou kunnen worden uitgebreid.

Ik heb de eer de mij toevertrouwde stukken, op bijgaande lijst vermeld, hierbij weder over te leggen, en verzoek Uwe Excellentie beleefdelijk mij de ontvangst dier stukken te berigten.

*De Advokaat Fiskaal voor 's Konings
Zee- en Landmagt*

W. J. VAN HOIJTEMA.

BIJLAGE II.

No. 2083/3475.

Batavia, 13 Augustus 1873.

In voldoening aan 's Hofs renvooi van 31 July II. no. 175/2385, heb ik de eer het navolgende als mijn gevoelen medetedeelen:

Blijkens de overgelegde missives van de Ministers van Koloniën en Justitie, bestaat er, zoowel hier te lande als in Nederland sinds geruimen tijd verschil van gevoelen over de bevoegdheid van den Gouverneur-Generaal, om gratie of remissie van straf te verleen en aan schepelingen, welke door Zeekrijgsraden, aan boord van in Nederlandsch-Indië gestationeerde oorlogsschepen, veroordeeld zijn. Eenigen waren van oordeel, dat, overeenkomstig de beginselen van het volkenrecht oorlogsschepen, zelfs in vreemde havens, territoir blijven van den Staat, waartoe zij behooren en dat derhalve de schepen der Nederlandsche Marine, ook in deze wateren, Nederlandsch grondgebied zijn en de vonnissen, door Zeekrijgsraden aan boord dier schepen uitgesproken, dus geacht moeten worden in Nederland en niet in Nederlandsch-Indië gewezen te zijn.

Hieruit werd dan de gevolgtrekking gemaakt, dat, volgens art. 66 der Grondwet, alleen de Koning en niet de Gouverneur-Generaal, bevoegd is van bij dergelijke vonnissen opgelegde straffen gratie te verleen en.

Voorzeker kan niet ontkend worden dat het volkenrecht in beginsel heeft aangenomen dat een oorlogsschip territoir blijft van den Staat, waartoe het vaartuig behoort.

Zowel Martens, Ortolan, als Foelix, allen bekende schrijvers over het volkenrecht, nemen dit beginsel aan en zelfs aan oorlogsvaartuigen, welke in vreemde havens, of op vreemde reeden liggen, wordt dit recht van exterritorialiteit niet ontzegt.

Gelijk evenwel uit genoemde schrijvers blijkt (Ortolan: Règles internationales et diplomatie de la mer. Tome 1. pag. 187; Foelix: Droit international, deel II no. 544), is het tot uitoefening van gemeld recht in de eerste plaats noodzakelijk, dat het oorlogsschip in eene *vreemde* haven of op eene *vreemde* reede ligt.

Het vaartuig moet, zegt Foelix, zich bevinden „dans un port étranger” om de eenvoudige reden, dat een oorlogsschip in de havens van het land liggende, waartoe het zelf behoort, voorzeker niet een ander territoir kan vormen, dan dat zijner eigen natie.

In zulk een geval gelden niet de regelen van het volkenrecht.

Een oorlogsschip in eene der havens van zijn eigen land is en blijft een deel van dit land en is onderworpen aan de wetten, welke aldaar van kracht zijn.

Ik meen dit axioma op den voorgrond te moeten plaatsen, omdat de beslissing van de thans besproken kwestie geheel afhangt van de beantwoording der vraag, of eene Nederlandsch-Indische haven „un port étranger” is voor een Nederlandsch oorlogsschip? Zoo ja,

dan kan de Gouverneur Generaal geen gratie verleen van veroordeelingen, uitgesproken aan boord dier schepen, omdat die veroordeelingen in zulk een geval geacht moeten worden in Nederland zelf te zijn gevallen.

Alsdan moet de Koning en niet de Gouverneur-Generaal van de verzoeken om gratie kennis nemen.

Zoo neen — namelijk indien de Nederlandsch-Indische haven *geen vreemde* haven voor Nederlandsche oorlogsschepen is — alsdan kan er geen sprake zijn van exterritorialiteit — alsdan bevindt het Nederlandsche oorlogsschip zich hier te lande op zijn eigen territorium — wel is waar *buiten Europa*, doch niettemin binnen de grenzen van het Rijk, waartoe het behoort.

Naar mijne zienswijze kan dan ook een Nederlandsch-Indische haven onmogelijk als eene *vreemde* haven voor Nederland worden aangemerkt. Volgens art. 1 der Grondwet wordt het Koninkrijk der Nederlanden verdeeld in het Rijk *binnen* en het Rijk *buiten Europa*.

De discussiën in de Kamers en de memorie van toelichting gewisseld bij gelegenheid der behandeling van dit artikel, bewijzen, dat de bedoeling van den wetgever was, om de koloniën als een *gedeelte* van het Rijk te beschouwen. Van daar dat art. 118 der Grondwet noodzakelijk werd, omdat, zonder dit voorschrift, alle wetten in Nederland ipso jure verbindend zouden zijn voor Nederlandsch-Indië.

Overal in de Grondwet vindt men het bovenaangeduide beginsel terug, dat de koloniën geen vreemd territorium zijn. Zoo spreekt art. 57 der Grondwet van afstand van grondgebied des Rijks *in Europa* of *in andere werelddeelen* en treft men evenzoo in art. 89 de onderscheiding aan tusschen 's Rijks grondgebied *in* en *buiten Europa*.

Het is zeker onbetwistbaar, dat het gedeelte des Rijks in deze gewesten in eenen anderen regtstoestand verkeert, dan het *Europeesch* gedeelte van het Rijk, doch hierdoor wordt het *geen vreemd* territorium. Ook de vroegere Generaliteitslanden (Brabant, enz.) waren in eenen anderen regtstoestand, dan de vereenigde Provinciën, maar behoorden desniettemin tot hun grondgebied.

Bij toepassing van deze beginselen op de onderhavige kwestie, kom ik tot het besluit dat een Nederlandsch oorlogsschip in de wateren van Nederlandsch-Indië geen regt van exterritorialiteit heeft, dat de vonnissen, aan boord dier vaartuigen geweest, beschouwd moeten worden als Nederlandsch-Indische vonnissen en dat dus de Gouverneur-Generaal en niet de Koning, volgens art. 52 van het Regeerings Reglement gratie kan verleen der daarbij opgelegde straffen.

*De Procureur-Generaal bij het
Hoog Gerechtshof van Nederlandsch-Indië,*

LAST.

BIJLAGE III.

L.M. n°. 3/1874.

Utrecht, 25 Augustus 1875.

Bij missieve van Uwe Excellentie van 1 Maart jl. La. B. no. 37, werden in mijne handen gesteld de hiernevens teruggaande stukken betreffende het bestaande geschil omtrent het recht van den Gouverneur Generaal van Nederlandsch Indië om gratie te verleen van straffen opgelegd bij vonnissen van zee krijgsraden aan boord der Nederlandsche oorlogschepen in Indië, met uitnoodiging daarover mijn gevoelen kenbaar te maken. Slechts kort te voren mijne functiën aanvaard hebbende, was ik tot mijn leedwezen verhinderd spoediger aan die uitnoodiging gehoor te geven. Het was toch noodig niet slechts van de retroacta kennis te nemen, maar bij het belangrijk verschil van meening dat tusschen de verschillende autoriteiten bestaat, was het noodig de wederzijdsch aangevoerde argumenten nauwkeurig te overwegen, waartoe mijne andere werkzaamheden, waaronder ook de beantwoording van een tweetal niet minder belangrijke vragen, bij mijne adviezen aan Uwe Excellentie van 2 Maart en 3 Juli jl. behandeld, nog geruimen tijd de gelegenheid benamen.

Ik acht onnoodig in het breede optehalen wat reeds omtrent deze vraag is voorgevallen. Genoeg zij het te herinneren dat bij missive van 10 Augustus 1871, L. B. no. 55 door Uwen ambtsvoorganger de aandacht van zijn ambtgenoot van Justitie werd gevestigd op de onzekerheid, in de praktijk gebleken, omtrent het recht tot het verleen van gratie van straffen door de zee krijgsraden van de Nederlandsche Marine in de overzeesche gewesten opgelegd, met betoog dat de Gouverneur Generaal dat recht niet wettig kan uitoefenen en te kennengeving van het voornemen de zaak nader te regelen en daarbij een voorstel aan den Koning te doen om in sommige gevallen dat recht op den Gouverneur Generaal te delegeren. De toenmalige Minister van Justitie (Mr. Jolles) beaamde bij zijne missive van 9 September 1871, 3e afd. no. 112 deze zienswijze omtrent de onbevoegdheid van den Gouverneur Generaal, maar opperde bezwaar tegen de grondwettigheid der voorgestelde delegatie. Bij een breedvoerig advies van 13 Mei 1872 L. M. no. 33/1871, vereenigde mijn ambtsvoorganger, daarover geraadpleegd, zich met het gevoelen van den Minister van Justitie, maar gaf het denkbeeld aan de hand de zaak bij de Wet te regelen en daarbij den Gouverneur Generaal de bevoegdheid toetekennen om in bepaalde gevallen gratie te verleen. Dit advies werd aan den inmiddels nieuw opgetreden Minister van Justitie (Mr. de Vries) medegedeeld, die echter blijkens zijne missive van 24 Januari 1873, 3e afd. no. 132 van oordeel was dat de Gouverneur Generaal wél bevoegd was, maar dat het in allen gevalle wenschelijk was de zienswijze der Indische autoriteiten te vernemen. Deze autoriteiten (de Kommandant der Zeemagt, de Directeur van Justitie, de Procureur Generaal bij het

Hoog Gerechtshof, dat Gerechtshof, alsmede de Gouverneur Generaal) waren blijkens de door hen uitgebragte adviezen eenstemmig van oordeel dat de Gouverneur Generaal bevoegd was, en ook de toenmalige Minister van Koloniën vereenigde zich daarmede. Alle deze stukken werden daarop bij missive van Uwe Excellentie van 8 Januarij 1874, Litt. B. no. 46 aan mijn ambtsvoorganger medegedeeld, maar na zijn overlijden op verlangen van Uwe Excellentie teruggezonden.

Is de zienswijze van den voormaligen Minister van Justitie de Vries en van de Indische autoriteiten juist, dan is nadere regeling onnoodig. Het is toch moeilijk te ontkennen, dat uit een praktisch oogpunt zeer wenschelijk is dat de Gouverneur Generaal het betwiste recht van gratie kunne uitoefenen. Ik kan die zienswijze echter niet deelen en vereenig mij volkomen met het gevoelen van den ambtsvoorganger van Uwe Excellentie, van den Minister van Justitie Jolles, en van mijn ambtsvoorganger, dat de Gouverneur Generaal onbevoegd is, naar de bestaande Wet, om de gezegde gratie te verleen. Na het breedvoerig advies van mijn ambtsvoorganger, waarmede ik op dit punt geheel instem, acht ik het onnoodig de vraag opnieuw in het breede te behandelen. Regtstreeksche bestrijding heeft het niet ondervonden. Ik zal mij dus bepalen de gronden voor de tegengestelde zienswijze aangevoerd te bespreken, mijn eigen gevoelen kort te resumeren en nategaan op welke wijze de zaak zou kunnen en behooren geregeld te worden, zoowel met het oog op de Wet als op de eischen der praktijk.

De door mij betwiste zienswijze steunt bijna uitsluitend op de interpretatie van art. 52 van het Regerings Reglement en op de redenering dat de Nederlandsche oorlogschepen in Nederlandsch-Indië gestationeerd of zich bevindende, niet zijn te beschouwen als Nederlandsch territorium in den engeren zin des woords, maar als Nederlandsch-Indisch territorium, dat de daarop gewezen vonnissen en de bij die vonnissen opgelegde straffen alzoo zijn vonnissen in Nederlandsch-Indië gewezen, straffen opgelegd door regterlijke vonnissen in Nederlandsch-Indië, en dat mitsdien ook die straffen behooren tot de straffen door regterlijke vonnissen in Nederlandsch-Indië opgelegd, waarvan ingevolge art. 52 de Gouverneur Generaal gratie kan verleen.

Zoowel de leden dezer redenering als de daaruit getrokken conclusie meen ik te moeten betwisten. De bewering dat Nederlandsche oorlogschepen, wanneer zij zich in de overzeesche gewesten bevinden in regtskundigen zin tot het regtsterritoireel dier gewesten behooren is onjuist, maar al ware ze juist, dan nog zouden de daarop door de zekrijnsraden gewezen vonnissen geen Nederlandsch-Indische vonnissen zijn, noch vallen onder de bepaling van art. 52, omdat ze in allen gevalle zijn gewezen door een Nederlandschen regter (in den engeren zin), en de Gouverneur Generaal aan art. 52 alleen het regt ontleenen kan om gratie te verleen van straffen door een Nederlandsch-Indischen regter opgelegd.

Het Regerings Reglement, uitvloeijsel van de Grondwet, zal wel

in verband met die Grondwet, conform de bepalingen en den geest dier Grondwet moeten worden geïnterpreteerd, en wat van het Regerings Reglement in het algemeen geldt, is evenzeer op art. 52 toepasselijk. Dit artikel staat niet op zich zelve, maar is als het ware eene aanvulling der Grondwet. Volgens art. 66 der Grondwet heeft de Koning het regt van gratie van straffen, door regterlijke vonnissen opgelegd. Hoewel schijnbaar onbeperkt, wordt dit door den aard van het regt van gratie noodzakelijk beperkt. Dit regt is het regt om de wettelijke gevolgen eener strafregterlijke veroordeeling geheel of ten deele opteheffen, het regt om kwijtschelding of vermindering van straf te verleenen. Het hangt ten nauwste te zamen met het regt om straf opteleggen en kan slechts worden uitgeoefend door of namens hem, in wiens naam de straf is opgelegd. Ten allen tijde is dan ook het regt van gratie beschouwd als het correlatief van het regt van justitie, als toekomstende aan den Souverein, aan het Hoofd van den Staat of van het uitvoerend gezag, in wiens of welks naam regt wordt gesproken. Het strekt zich dan ook niet verder uit dan het regt van justitie, en kan alleen worden uitgeoefend ten opzichte van vonnissen uitgesproken in naam van hem die de gratie verleent. Het regt, in art. 66 gegeven, is dus noodzakelijk beperkt tot vonnissen in 's Konings naam uitgesproken, strekt zich niet uit tot vreemde vonnissen, in naam van een anderen Souverein uitgesproken. Ook al bevindt de bij een vreemd vonnis veroordeelde zich hier te lande en al is hij een Nederlander, van de gevolgen van dat vonnis, waaraan hij vreemd is, kan de Koning geene onthefving verleenen.

Volgens art. 66 heeft dus de Koning het regt van gratie tegenover Nederlandsche vonnissen, dat zijn vonnissen door Nederlandsche regters gewezen. Dit nu zou evenzeer de vonnissen van Nederlandsch Indische regters omvatten, omdat ook deze in zijn naam worden gewezen, ware niet bij art. 118 der Grondwet bepaald, dat de Grondwet alleen voor het Rijk in Europa verbindend is, tenzij het tegendeel is bepaald. *Krachtens art. 66* heeft alzoo de Koning dat regt in Indië niet. Maar heeft hij het daarom niet krachtens andere bepalingen? De Directeur van Justitie ontzegt hem dat regt, beweert, „dat de Grondwetgever niet gewild heeft dat de Koning in dat „gedeelte van het regtsgebied, hetwelk Nederlandsch Indië heet, „het regt van gratie zou uitoefenen, en dat dus in Nederlandsch Indië „in het geheel geen gratie zou kunnen worden verleend, wanneer „art. 59, al. 2, der Grondwet niet bestond, en in het daarbij bedoelde „Regeringsreglement bij art. 52 het regt van gratie niet was ge„regeld.” Dit is eene dwaling. De Grondwetgever heeft nergens dien wil te kennen gegeven. Integendeel, art. 59, alinea 1, aan den Koning het Opperbestuur gevende, geeft Hem tevens het daarin bevatte regt van gratie. De eenige beperking van dat Opperbestuur vindt men in art. 59, tweede en volgende alinea's en art. 60 der Grondwet en daarbij wordt het regt van gratie niet uitdrukkelijk vermeld. Zweeg dus het Regerings Reglement van het regt van gratie,

dan had de Koning het in de overzeesche bezittingen zonder eenige beperking. Maar in art. 52 van het Regerings Reglement is het aan den Gouverneur Generaal gegeven, *zoolang de veroordeelden zich in Indië bevinden*. Evenals al de Regeringsregten, bij het Reglement aan den Gouverneur Generaal gegeven, is hem ook dit regt bij de Wet verleend, zonder dat daardoor verder inbreuk op 's Konings regten wordt gemaakt, dan noodig is en door de wettelijke bepaling wordt omschreven. Men zou zelfs met het oog op art. 1 van het Reglement en op de toelichting indertijd gegeven kunnen zeggen, dat hem het regt zelve eigenlijk niet is verleend, maar alleen de uitoefening van het Koninklijk regt; doch zooveel is althans mijns inziens ontwijfelbaar, dat buiten de grenzen van art. 52 's Konings regt onverminderd is, en dat de Koning ingevolge art. 59, alinea 1 der Grondwet het regt van gratie heeft van vonnissen in Nederlandsch Indië gewezen, als de veroordeelde zich niet in Nederlandsch Indië bevindt.

De Koning heeft alzoo het regt van gratie, deels ingevolge art. 66, deels ingevolge art. 59 alinea 1 der Grondwet. Voor zoover hij het ingevolge art. 66 heeft, bezit hij het onbeperkt; voor zoover hij het ingevolge art. 59 heeft, bezit hij het met de beperking van art. 52 van het Regerings Reglement. De vraag is dus: heeft de Koning het regt van gratie ten opzichte van vonnissen van zee-krijgsraden aan boord van Nederlandsche oorlogschepen in Indië krachtens art. 66 of krachtens art. 59 der Grondwet? Bezit Hij dat regt als Opperbestuurder der overzeesche bezittingen, dan kan art. 52 van het Regerings Reglement hem daarin beperken, dat regt aan den Gouverneur Generaal verleen; bezit Hij het daarentegen niet als Opperbestuurder der overzeesche bezittingen, dan kan art. 52 tot beslissing der vraag niets afdoen, vermits dat artikel evenals het geheele Regerings Reglement zich uitsluitend beweegt binnen de grenzen van art. 59 der Grondwet, alleen het bij dat artikel bedoelde opperbestuur bepaalt, en geenszins de regten die de Koning aan andere bepalingen der Grondwet ontleent. Mijns inziens nu is niet twijfelachtig, dat de Koning het bedoelde regt van gratie niet als Opperbestuurder der overzeesche gewesten, niet krachtens art. 59, maar krachtens art. 66 der Grondwet bezit. De Nederlandsche oorlogschepen in Indië behooren tot de Nederlandsche Marine in engeren zin, vormen geene Nederlandsch Indische Marine, zooals de voormalige Koloniale Marine. De krijgsraden aan boord dier schepen zijn Nederlandsche vierscharen, regt sprekende naar het Nederlandsche regt, hunne vonnissen zijn Nederlandsche geene Nederlandsch Indische vonnissen. Zij zijn in niets te onderscheiden van de andere Nederlandsche oorlogschepen buitengaats verkeerende. De vraag of die schepen zelve al dan niet Nederlandsch Indisch territorium zijn of Nederlandsch territorium doet hierbij niets af. Het territorium waarop de regter zitting houdt, bepaalt op zich zelve volstrekt niet het karakter der nationaliteit van den regter, van zijn vonnis. Is al de territoriale justitie de meest gewone, die waaraan men in

den regel het eerst en dikwijls uitsluitend denkt, er zijn evenzeer regters die niet aan een bepaald grondgebied, aan een bepaald stoffelijk territoir zijn verbonden, met name de krijgswraden te velde en de zeekrijgswraden buitengaats. Bevindt het veldleger zich buitenslands een deel van de Nederlandsche zeemagt buitengaats, dan volgt ook buiten het eigenlijke grondgebied van den Staat de militaire regter en blijft Nederlandsche vierschaar, ook al houdt hij zitting in een vreemd land op een vreemd territoir. Om die reden ook spreken die krijgswraden regt volgens het Nederlandsche regt en niet volgens het regt van het grondgebied waarop zij zich bevinden. Erkent men de zeekrijgswraden in Indië niet als Nederlandsche regters, hunne vonnissen als Nederlandsche vonnissen (in den engeren zin van het woord Nederlandsch) dan werpt men den geheelen bestaanden toestand omver, want dan mogen die krijgswraden niet langer volgens het Nederlandsche regt, regt spreken. Met vonnissen van Nederlandsche regters nu heeft de Gouverneur Generaal niets te maken, ook al worden zij toevallig in Indië uitgesproken. Art. 52 van het Regerings Reglement moge het niet uitdrukkelijk uitspreken, het is noodzakelijk bepaald door art. 59 der Grondwet, waarvan het een uitvloeisel is.

Maar bovendien, zooals ik reeds zeide, is de bewering dat de Nederlandsche oorlogschepen in Indië geen Nederlandsch territoir in engeren zin zouden zijn, maar Nederlandsch Indisch territoir, onjuist. Opmerking verdient hier het verschil dat zich openbaart in de bewijsgronden door de verschillende voorstanders der Indische territorialiteit aangevoerd. De voormalige Minister van Justitie de Vries, hoewel zich niet beslist uitlatende, uitte den twijfel of die schepen niet als Nederlandsch Indisch territoir te beschouwen waren, omdat de Gouverneur Generaal ingevolge art. 41 van het Regerings Reglement Opperbevelhebber is van de zeemagt in Indië. Deze grond van twijfel komt mij voor weinig afdoende te zijn. Het karakter van eene strijdmagt wordt niet bepaald door het karakter van den bevelvoerder. Zeer dikwijls gebeurt het dat een deel der strijdmagt van den Staat, een legerkorps, een eskader, voor gezamenlijke operatiën met de strijdkrachten eener andere natie bestemd onder het opperbevel van den vreemden opperbevelhebber gesteld worden. Bij gecombineerde operatiën is dit, bij de noodzakelijkheid van eenheid in de leiding, zelfs in den regel het geval. Maar hierdoor wordt in den regtstoestand van zoodanig deel der strijdmagt overigens niets veranderd. Het Nederlandsche hulpeskader in Indië, bestemd om met de Indische strijdkrachten gecombineerd te opereren is onder het opperbevel van den Gouverneur Generaal, die evenzeer Opperbevelhebber der Indische strijdkrachten is, gesteld, evenals een Nederlandsch hulpeskader naar Engelsch Indië gezonden en bestemd om met de Engelsch Indische strijdmagt te opereren, onder het opperbevel van den Engelsch Indischen Gouverneur Generaal zou worden gesteld, maar hierdoor houdt het niet op een zuiver Nederlandsch eskader te zijn.

De Indische autoriteiten, hoewel verklarende zich met het gevoelen

van den Minister van Justitie te vereenigen, hebben dan ook dit argument niet overgenomen. Zij komen slechts hierin met hem overeen dat zij de Nederlandsche oorlogschepen in Indië beschouwen als behoorende tot het territoir van Nederlandsch Indië en niet van het Rijk in Europa. Volgens hen is de regel, krachtens welke oorlogschepen als deel van het territoir van den Staat waartoe zij behooren beschouwd worden, een volkenrechtelijke regel die volgens de leer der schrijvers alleen geldt als het schip zich in een *vreemde* haven of een *vreemd* land bevindt. Daar nu de betrekking tusschen Nederland en Nederlandsch Indië, geen volkenrechtelijke maar eene staatsrechtelijke is, en Nederlandsch Indië niet kan beschouwd worden als een *vreemd* land, maar als deel van het Rijk, kan men zich, beweert men, op dien volkenrechtelijken regel niet beroepen.

Het gebrek in deze redeneering ligt hierin dat men den bekenden regel „*schip is territoir*” uitsluitend als een volkenrechtelijken regel opvat, als een regel, die buiten het volkenrecht niet bestaan kan. In zijn oorsprong en op zich zelve heeft echter die regel met het volkenrecht niets te maken. Wanneer men zegt dat een schip territoir is, bedoelt men daardoor niet dat zoodanig schip een werkelijk deel van het grondgebied, een stuk van het stoffelijk territoir van den Staat is. Men bedoelt daarmede alleen dat zoodanig schip ten opzichte van recht en rechtsbedeeling op gelijke lijn staat met het eigenlijke grondgebied van den Staat, dat het, hoewel buiten de grenzen van dat territoir, gefingeerd wordt zich daarbinnen te bevinden, zoodat de bepalingen omtrent recht en rechtsbedeeling, binnen de grenzen van den Staat geldende, evenzeer van kracht zijn voor zoodanig schip als het zich buiten die grenzen beweegt. Dit nu is in de eerste plaats een regel niet van volkenrecht maar van publiek recht. Dat de Nederlandsche oorlogschepen buitengaats aan het Nederlandsche recht en den Nederlandschen rechter onderworpen blijven is dan ook niet een uitvloeisel van het volkenrecht, maar een gevolg van ons positief recht, van de bepalingen der Nederlandsche Wet, met name van de Wetten voor het Krijgsvolk te Water omtrent recht en rechtspleging aan boord van die schepen buitengaats, d. i. buiten de grenzen van het Rijk in Europa.

Maar juist dáár, buiten de grenzen van het fysieke grondgebied kan men komen binnen de grenzen van een ander territoir, dat is van een rechtsgebied, waar andere wetten, eene andere jurisdictie gelden. Er ontstaat dan een conflict en de vraag rijst, of men op dat andere territoir zal gedoogen, dat op dat schip de wetten en de regtsmagt van het land van herkomst blijven heerschen. In den regel nu kan er van verschillende regtsterritoiren alleen sprake zijn tusschen twee verschillende staten, en daar alle beschaafde natiën ten opzichte van oorlogschepen den regel huldigen dat zij aan de wetten en de regtsmagt van den Staat, waartoe zij behooren, onderworpen blijven, is de regel ook in het volkenrecht erkend en opgenomen, is in het volkenrecht aangenomen dat men wederzijds. tusschen vreemde natiën, dien regel zal eerbiedigen ten opzichte van oorlog-

schepen. Maar door deze erkenning in het volkenregt is de regel niet eene uitsluitend volkenrechtelijke geworden. Enkele Staten nu verkeeren in het geval dat zij een of meerdere gebiedsdeelen bezitten met een geheel verschillend regtsgebied, naar andere wetten en onder eene andere regtsmagt levende, met andere woorden dat zij meer dan één regtsterritoir hebben. Nederlandsch Indië, hoewel deel van het Rijk en in het algemeen onderworpen aan het Rijk in Europa, is als een afzonderlijke regtskring georganiseerd, onder afzonderlijke wetten en een afzonderlijke regtsmagt gesteld. Het heeft een eigen regtsterritoir, het Nederlandsch Indische, dat verschillend is van dat van het moederland, het Nederlandsch Europesche regtsterritoir.

De Nederlandsche oorlogschepen nu worden buitengaats geacht, deel uittemaken van het Nederlandsch Europesche regtsterritoir. De wetten en de regtsmagt van het Rijk in Europa blijven daarop gelden en de vreemde natiën erkennen die territorialiteit, als het in hare wateren of havens zich bevindt. Zij onthouden zich over dat schip of over hetgeen op dat schip voorvalt, regtsmagt of zelfs politietoezicht uitte oefenen. Volgens de Indische autoriteiten verandert daarentegen de toestand van dat schip ten eenenmale, zoodra het in de wateren of havens van Nederlandsch Indië komt. Het verliest dan zijn Nederlandsch Europesche territorialiteit en wordt Nederlandsch Indisch territoir, met andere woorden, de wetten en de regtsmagt van het Rijk in Europa houden op, en het oorlogschip is evenals het fysieke grondgebied van Nederlandsch Indië, evenals de gewone schepen die zich aldaar bevinden, aan de wetten en regtsmagt van Nederlandsch Indië onderworpen.

Het kan bijna overbodig geacht worden aan de gevolgen dezer verandering van territoir te herinneren. Van regtswege zou zij de Nederlandsche oorlogschepen geheel gelijkstellen met de Nederlandsche koopvaardij schepen of inlandsche vaartuigen, ze aan de regtsmagt en het politietoezicht der Nederlandsch Indische burgerlijke autoriteiten onderwerpen. Want zoo de Nederlandsch Indische Wet, evenals de Wet van het Rijk in Europa aan de burgerlijke autoriteiten op haar territoir alle bemoeijingen aan boord van eigen *oorlogschepen* verbiedt, geldt dit verbod alleen de *eigene* dat is: de Nederlandsch Indische Marine, geenszins de Nederlandsche. De Nederlandsche oorlogschepen zijn, evenals de vreemde oorlogschepen, tegen de bemoeijingen der Nederlandsch Indische burgerlijke autoriteiten, alleen gedekt door de fictie dat zij eigenlijk niet op Indisch territoir zijn, en dus buiten den kring dier bemoeijingen liggen. Ik vermeen echter dat men ten onrechte zoodanige verandering van territoir aanneemt. Zoowel de Nederlandsche als de Nederlandsch Indische Wet erkennen den regel, dat het oorlogschip ook buiten het eigenlijke grondgebied tot het regtsterritoir van het land van herkomst blijft behooren, dat het ook binnen de fysieke grenzen van een ander regtsterritoir zijn eigen territoir behoudt; zij erkennen dien regel ten opzichte van vreemde natiën, en hebben dien altijd ook onderling erkend. Het kan toch geen twijfel lijden dat de Nederlandsche oorlogschepen in

Indië altijd erkend zijn als behoorende tot het Nederlandsche d.i. het Nederlandsche Europesche regtsterritoir, als uitsluitend beheerscht door de Wetten en de regtsmagt van het Rijk in Europa. Daarop beruiste indertijd de afscheiding tusschen de Nederlandsche zeemagt in Indië en de Koloniale Marine. De afschaffing der Koloniale Marine heeft daarin geene verandering gebragt. De stelling der Indische autoriteiten dat die zeemagt, zoodra ze in de Indische wateren of havens is, tot het Nederlandsch Indische regtsterritoir behoort, is eene nieuwigheid en in strijd met eene gewoonte, die steeds ook in Nederlandsch Indië als regt is erkend en toegepast. En evenals die gewoonte ook zonder uitdrukkelijke wetsbepaling door de erkenning in het volkenregt regtskracht heeft bekomen, heeft zij mijns inziens evenzeer gelijke regtskracht in het Nederlandsche publieke regt, niet-tegenstaande geene uitdrukkelijke wetsbepaling haar heeft gesanc-tioneerd.-

Ik vermeen alzoo dat het Nederlandsche oorlogschip ook in de Indische wateren en havens blijft behooren tot het Nederlandsch Europesche regtsterritoir; dat in allen gevallen de zeekrijgsraden aan boord dier bodems Nederlandsche regters, hunne vonnissen Nederlandsche vonnissen (in den engeren zin van het woord) zijn, en dat alzoo de Gouverneur Generaal regtens onbevoegd is, van de straffen bij zoodanige vonnissen opgelegd gratie te verleenen.

Aan den anderen kant is het niet twijfelachtig dat, zooals ik reeds in den aanvang opmerkte, uit een praktisch oogpunt zeer wenschelijk is dat de Gouverneur Generaal het regt bekome om zoodanige gratie te verleenen. De regtstoestand over het algemeen van de schepen buitengaats is weinig bevredigend. Tal van regten en waarborgen, toepasselijk op de schepen binnengaats, en in het algemeen nuttig, ja onmisbaar geacht, zijn op de schepen buitengaats niet toepasselijk verklaard. Is dit eene onvermijdelijke noodzakelijkheid wegens de omstandigheid dat op die schepen, buiten het gewone regtsgebied van den Staat zich bevindende, eene meer snelle en summiere regtspleging noodig is tot behoud van orde en veiligheid, en dat gezegde regten en waarborgen daarop zonder nog grootere bezwaren niet kunnen worden toegepast, alleen de onvermijdelijkheid als het ware regtvaardigt die afwijking van beginselen, overigens als nuttig en onmisbaar erkend. Waar die onvermijdelijkheid niet bestaat en een wettig middel kan gevonden worden om aan de schepelingen gelijke regten en waarborgen te verleenen als aan de schepelingen op de schepen binnengaats, is het wenschelijk dat middel te bezigen.

Evenzoo is het met het regt van gratie.

De uitsluitende uitoefening van dit regt door den Koning, en alzoo door een Gezag dat dikwijls zeer verre verwijderd is en zijne beslissing niet dan na lang tijdsverloop kan nemen, levert belangrijke bezwaren op, terwijl eene beperking van het regt om gratie te vragen aan nog grootere bedenking onderhevig is. Het is dus wenschelijk een middel te vinden om voor dat belangrijk deel der Marine, hetwelk voortdurend in de overzeesche gewesten is gestationeerd die

bezwaren opteheffen, met name ook het wettig bezwaar tegen de uitoefening van het regt van gratie door den Gouverneur Generaal. Met den voormaligen Minister van Justitie Jolles acht ik eene delegatie van het regt ongrondwettig, maar gelijk bezwaar bestaat mijns inziens tegen eene opdracht bij de Wet. Naar mijne meening is er slechts één middel buiten eene grondwetsherziening, waardoor de Gouverneur Generaal op wettige wijze de uitoefening van het regt van gratie zou kunnen verkrijgen. Het is hetzelfde middel, reeds bij mijn advies van 3 Juli 1875 Lett. M. No. 36/1874¹⁾ aangeprezen tot verbetering in het algemeen van den regtstoestand der in Indië gestationeerde schepen. Worden de Zeekrijgsraden bij de Stationaire Zeemagt in de overzeesche bezittingen, voor zooveel de regtspleging betreft, gelijk gesteld met de Zeekrijgsraden binnengaats, de over deze laatste thans uitgeoefende controle door appel en revisie voor die Zeemagt opgedragen aan de Hooge Militaire Geregtshoven in die gewesten en tevens de aldaar heerschende strafwetgeving toepasselijk verklaard, dan zouden die Zeekrijgsraden en hunne vonnissen het karakter van Nederlandsch Indische verkrijgen, en daardoor van zelf en zonder nadere wetsbepaling de Gouverneur Generaal aan het Regerings Reglement het regt ontleenen daarvan gratie te verleenen, zoolang de veroordeelden zich in Indië bevinden. Dit gevolg strekt zelfs tot nadere aanbeveling van het volgen van dien weg.

Ik vermeen alzoo Uwe Excellentie in overweging te moeten geven de beslissing der gerezen quaestie alsmede de wenschelijk geachte regeling tot stand te brengen, door op de wijze, bij gezegd advies van 3 Juli jl. aangegeven, de regtspraak over de Zeemagt in de overzeesche bezittingen gestationeerd te regelen.

*De Advokaat Fiskaal voor 's Konings
Zee en Landmagt*

M. S. POLS.

¹⁾ Zie Militaire Jurisprudentie, deel II no. 49.

Afschaffing van de militaire rechtspraak in Duitschland.

Aan het Ochtendblad A van de N. R. Ct. van 12 Juli 1919 ontleenen wij het bericht, dat bij de behandeling van het grondwetsontwerp in de Deutsche Nationale vergadering het centrum een amendement heeft ingediend, luidende: „de militaire rechtspraak wordt afgeschaft”. De pruisische minister van oorlog, Reinhardt en de rijksminister van verdediging, Noske, verklaarden dat men niet zoo hard van stal moest loopen en dat een overgang noodzakelijk was. Het voorstel van het centrum werd niettemin aangenomen evenals een voorstel van dezelfde partij nopens de afschaffing van de militaire rechtspraak aan boord van schepen.

Uit latere berichten blijkt dat de Nationale vergadering de Grondwet op 31 Juli 1919 heeft aangenomen en dat deze op 13 Augustus d.a.v. is afgekondigd en onmiddellijk in werking is getreden.

Briefwisseling tusschen gedetineerde militairen en hunne raadslieden.

In aansluiting op onze mededeeling opgenomen op blz. 525 vlg. van den vorigen jaargang laten wij hier het antwoord volgen van den Minister van Oorlog op het verzoekschrift van de Vereeniging van Advocaten, geadmitteerd bij het Hoog Militair Gerechtshof betreffende bovenvermeld onderwerp.

De Minister van Oorlog,

Beschikkende op een verzoekschrift van de Vereeniging van Advocaten, geadmitteerd bij het Hoog Militair Gerechtshof, waarin wordt verzocht ten aanzien van *alle* gedetineerde militaire beklaagden de vrije briefwisseling toe te staan tusschen beklagde en raadsmansman;

Willigt dit verzoek in voor den tijd, gedurende welken de raadsmansman van een preventief gehechten beklagde tot dezen toegang heeft en behoudens het vereischte toezicht, hetwelk zich intusschen kan bepalen tot hetgeen is aangegeven in den brief van den Minister van Justitie van 31 Maart 1919, Afdeling 2 A, no. 507.

's-Gravenhage, 16 Juli 1919.

De Minister voornoemd,

ALTING VON GEUSAU.

Bijzondere voorwaarde bij voorwaardelijke veroordeeling.

Op blz. 430 van den vorigen jaargang maakten wij melding van een vonnis van den krijgsraad te 's-Gravenhage, waarbij deze als bijzondere voorwaarde had gesteld, dat de, wegens verduistering van een colbertjas, voorwaardelijk veroordeelde de hem, in zijne hoedanigheid van kleermaker, ter reparatie toevertrouwde jas, gekeerd en gerepareerd, zooals met den eigenaar was overeengekomen, binnen 14 dagen aan dezen zou ter hand stellen.

In hooger beroep heeft het H.M.G. bij sententie van 30 Mei 1919 deze bijzondere voorwaarde te niet gedaan. Het Hof overwoog dien-aangaande:

dat de Krijgsraad te recht gebruik heeft gemaakt van de hem bij art. 14a W. v. Sr. gegeven bevoegdheid; dat echter de bijzondere voorwaarde gelijk door den Krijgsraad gesteld, niet kan worden gehandhaafd; dat toch, daargelaten of ze op de wet is gegrond, nu ze meer, althans kennelijk iets anders, inhoudt, dan vergoeding van de veroorzaakte schade en ook niet het gedrag van den gedaagde betreft, de vervulling der voorwaarde niet meer mogelijk is, daar is gebleken, dat de eigenaar de colbertjas heeft teruggekregen en bereids ongekeerd en ongerepareerd heeft afgedragen en den gedaagde niet in de gelegenheid heeft willen stellen de voorwaarde te vervullen. (Zie de Sent. in haar geheel in W. 10422 en N. J. 1919 blz. 619).

Naar aanleiding van dit geval stelt Mr. H. Louis Israëls in het tweede blad van de „Telegraaf” van Zondagochtend 13 Juli 1919 de vraag hoe het is wanneer een bijzondere voorwaarde door den veroordeelde niet wordt vervuld, omdat de vervulling niet alleen van hem afhangt en buiten zijn toedoen onmogelijk is geworden; moet hij dan toch de straf ondergaan, daar de schorsing wegens het niet-ervullen der voorwaarde vervalt? Door de bijzondere voorwaarde te vernietigen en het vonnis voor het overige te bevestigen heeft het H.M.G., naar Mr. Israëls' meening, op handige wijze deze moeilijkheid weten op te lossen.

Naar onze meening is hier van een moeilijkheid en dus ook van de oplossing er van geen sprake. Het spreekt van zelf, dat het Hof niet eene voorwaarde handhaafde, waarvan aan het college gebleken was, dat zij niet meer vervuld kon worden; een redelijk mensch, vergt van een ander niet iets dat onmogelijk is. Maar aangenomen, dat de onmogelijkheid om de voorwaarde te vervullen aan de aandacht van het Hof ware ontsnapt of dat die onmogelijkheid eerst later ware gebleken, dan nog zou er van een moeilijkheid geen sprake zijn. De vraag van Mr. I. zou de meening kunnen doen postvatten, dat het niet-ervullen van een bijzondere voorwaarde de schorsing van de tenuitvoerlegging van de opgelegde straf doet vervallen, m.a.w. dat bij het niet-ervullen van een bijzondere voorwaarde de schorsing van de tenuitvoerlegging van de opgelegde straf doet vervallen, m.a.w. dat bij het niet-ervullen van een bijzondere voorwaarde de tenuit-

voerlegging van de straf moet volgen. Dit is evenwel niet juist. Wanneer de voorwaarden niet worden nagekomen *kan* het openbaar ministerie vorderen, dat de voorwaarden zullen worden gewijzigd of dat de opgelegde straf zal worden ten uitvoer gelegd, verplicht is het daartoe niet. Gaat het openbaar ministerie daartoe over, dan *kan* de rechter de voorwaarden wijzigen of last tot tenuitvoerlegging van de straf geven, maar ook de rechter is daartoe niet verplicht. In de artikelen 14f t/m 14h W. v. Sr. is voor rechter noch openbaar ministerie sprake van eenige verplichting, wel van eene bevoegdheid. In het onderhavige geval zou dus, wanneer het vonnis van den Haag-schen krijgsraad door het H. M. G. ware geaprobeerde, het enkele feit, dat de eigenaar van de jas niet wilde medewerken om den kleermaker in de gelegenheid te stellen de hem gestelde bijzondere voorwaarde te vervullen, geenszins ten gevolge gehad hebben, dat de laatste zijn straf had moeten ondergaan. Dit zou slechts dan gebeurd zijn, wanneer de krijgsraad na ontvangst van een vordering van den auditeur-militair daartoe last had gegeven. Deze vordering behoeft er niet een te zijn tot tenuitvoerlegging van de straf, zij kan ook betreffen wijziging van de voorwaarden. Na de vordering van het openbaar ministerie is de rechter vrij de beslissing te nemen, die hij goed acht, maar zonder vordering van het openbaar ministerie of verzoek van den veroordeelde kan de rechter niet ingrijpen. In het onderhavige geval zou dus ook de krijgsraad vrij geweest zijn, om al dan niet de tenuitvoerlegging van de straf te gelasten, waarbij hij dan met alle omstandigheden rekening had kunnen houden en dus ook in aanmerking had kunnen nemen, dat het niet-ervullen van de bijzondere voorwaarde louter het gevolg was van den onwil van den eigenaar van de jas om mede te werken. Wij voor ons zijn er van overtuigd, dat de krijgsraad den kleermaker niet de dupe zou hebben gemaakt van dien onwil.

De opmerking van Mr. I., dat uit deze zaak blijkt, dat de rechter zeer voorzichtig moet zijn met het vaststellen van een bijzondere voorwaarde en het daarom zeer juist is gezien, wanneer de Rechtbank, indien zij als bijzondere voorwaarde stelt, dat de veroordeelde zich zal plaatsen onder bepaald toezicht van een vereeniging of van een persoon, zich van te voren vergewist of de bedoelde vereeniging of persoon bereid is dat toezicht uit te oefenen, is op zich zelf juist. Het verband waarin die opmerking geplaatst is, kan echter aanleiding geven tot de opvatting, dat hij dit doet, omdat, wanneer de vereeniging of persoon later blijkt niet bereid te zijn het toezicht uit te oefenen, zulks de tenuitvoerlegging van de straf ten gevolge zou moeten hebben. Dit is echter naar onze meening niet de reden. De rechter doet dit om latere wijziging van de voorwaarden met de daaraan verbonden werkzaamheden en formaliteiten te vermijden.

W E T G E V I N G.

TWEEDE KAMER DER STATEN-GENERAAL.

ZITTING 1918—1919. — 526.

Wijziging van artikel 411 van het Wetboek van Strafrecht.

Bij Koninklijke boodschap van 28 Juli 1919 is aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal het navolgende ontwerp van wet ter overweging aangeboden :

WIJ WILHELMINA, BIJ DE GRATIE GODS, KONINGIN DER NEDERLANDEN, PRINSES VAN ORANJE-NASSAU, ENZ., ENZ., ENZ.

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, salut! doen te weten :

Alzoo Wij in overweging genomen hebben, dat wijziging van artikel 411 van het Wetboek van Strafrecht noodzakelijk is ;

Zoo is het, dat Wij, den Raad van State gehoord, en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze :

Artikel 1.

In artikel 411 van het Wetboek van Strafrecht wordt, in plaats van „schip”, gelezen: „vaartuig” en in plaats van „wetende dat hem krachtens wettelijk voorschrift de bevoegdheid daartoe is ont-nomen”: „wetende dat hij ingevolge wettelijk voorschrift daartoe onbevoegd is”.

Artikel 2.

Deze wet treedt in werking met ingang van den dag na dien harer afkondiging.

Lasten en bevelen, dat deze in het Staatsblad zal worden geplaatst, en dat alle Ministerieele Departementen, Autoriteiten, Colleges en Ambtenaren, wie zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

De Minister van Justitie,

MEMORIE VAN TOELICHTING.

Ingevolge de artikelen 34, laatste lid, 36, eerste lid, en 48 der Schepenwet kan de Raad voor de Scheepvaart iemand de bevoegdheid ontnemen om als schipper, stuurman of machinist op een schip, bedoeld in artikel 2 dier wet, dienst te doen of te varen. Onder de schepen nu, bedoeld in artikel 2 der Schepenwet, vallen vaartuigen — en in de eerste plaats denke men hier aan zeevisschersvaartuigen —, welke niet zijn (Nederlandsche) schepen in den zin van artikel 86 van het Wetboek van Strafrecht. Dientengevolge is artikel 411 van dat Wetboek niet van toepassing op dengene, die buiten noodzaak op een Nederlandsch vaartuig, wèl vallend onder artikel 2 der Schepenwet, doch niet onder artikel 86 van het Wetboek van Strafrecht, optreedt als schipper, stuurman of machinist, wetende dat hem krachtens wettelijk voorschrift de bevoegdheid daartoe is ontnomen. Deze leemte, welke onlangs in de practijk aan het licht is getreden, dient ten spoedigste te worden weggenomen. Het wetsontwerp strekt allereerst daartoe.

Nu artikel 411 van het Wetboek van Strafrecht toch moet worden gewijzigd, dient nog eene andere leemte in dat artikel te worden weggenomen. In verband met het tijdstip van zijne totstandkoming treft het nl, alleen dengene, die als schipper, enz. optreedt, wetende dat hem krachtens wettelijk voorschrift de bevoegdheid daartoe is *ontnomen*, en niet in het algemeen dengene, die als schipper, enz. optreedt, wetende dat hij ingevolge wettelijk voorschrift daartoe onbevoegd is. De laatste redactie, thans mede voorgesteld, dekt ook het geval, dat de optredende persoon daartoe nooit bevoegd is geweest.

De Minister van Justitie,

HEEMSKERK.

TWEDE KAMER DER STATEN-GENERAAL.

ZITTING 1918—1919. — 528.

Wijziging van de artikelen 254 en 455 van het Wetboek van Strafrecht.

Bij Koninklijke boodschap van 28 Juli 1919 is aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal het navolgende ontwerp van wet ter overweging aangeboden :

WIJ WILHELMINA, BIJ DE GRATIE GODS, KONINGIN DER NEDERLANDEN, PRINSES VAN ORANJE-NASSAU, ENZ., ENZ., ENZ.

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, salut! doen te weten: Alzoo Wij in overweging genomen hebben, dat wijziging van de artikelen 254 en 455 van het Wetboek van Strafrecht noodig is; Zoo is het, dat Wij, den Raad van State gehoord, en met gemeen

overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

Artikel 1.

Artikel 254, eerste lid, van het Wetboek van Strafrecht wordt gelezen als volgt:

„Wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste drie maanden of geldboete van ten hoogste honderd twintig gulden:

1o. hij die, zonder redelijk doel of met overschrijding van hetgeen ter bereiking van zoodanig doel redelijk toelaatbaar is, opzettelijk aan een dier pijn of letsel veroorzaakt;

2o. hij die, zonder redelijk doel of met overschrijding van hetgeen ter bereiking van zoodanig doel redelijk toelaatbaar is, opzettelijk nalaat aan een dier dat geheel of ten deele aan hem toebehoort en onder zijn opzicht staat of aan een dier tot welks onderhoud hij verplicht is, het noodige levensonderhoud te verschaffen.

Het dier kan, indien het den schuldige toebehoort, worden verbeurdverklaard.”

Het tweede, het derde en het vierde lid van voormeld artikel 254 worden onderscheidenlijk het derde, het vierde en het vijfde lid.

Artikel 2.

Artikel 455, eerste lid, van het Wetboek van Strafrecht wordt gelezen als volgt:

„Met hechtenis van ten hoogste acht dagen of geldboete van ten hoogste honderd vijftig gulden wordt gestraft:

1o. hij die dieren arbeid doet verrichten, welke kenlijk hunne krachten te boven gaat;

2o. hij die dieren arbeid doet verrichten op eene noodeloos pijnlijke of kwellende wijze;

3o. hij die kreupele, schurftige, gewonde of kenlijk drachtige of zoogende dieren arbeid doet verrichten, waartoe zij uit hoofde van hun toestand ongeschikt zijn, of op pijnlijke of kwellende wijze;

4o. hij die dieren vervoert of doet vervoeren op eene noodeloos pijnlijke of kwellende wijze of zonder hun het noodige levensonderhoud te verschaffen of te doen verschaffen.”

De slotwoorden van het tweede lid, van het woord „kan” af, worden gelezen als volgt:

„kan hechtenis van ten hoogste veertien dagen worden opgelegd.”

Lasten en bevelen, dat deze in het Staatsblad zal worden geplaatst, en dat alle Ministerieele Departementen, Autoriteiten, Colleges en Ambtenaren, wie zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Gegeven te

De Minister van Justitie,

MEMORIE VAN TOELICHTING.

Artikel 254 van het Wetboek van Strafrecht stelt strafbaar de mishandeling van een dier.

Aanvankelijk nam de Hoge Raad, in verband met de geschiedenis der totstandkoming van het artikel, aan, dat bij dierenmishandeling — in tegenstelling met menschenmishandeling — het opzet mede op de wreedheid gericht moest zijn. Volgens deze jurisprudentie moest de wreede mishandeling *doel* zijn, niet *middel* om een ander doel te bereiken, en was dus van dierenmishandeling geen sprake, zoolang slechts een „ander doel” aanwezig was. Buiten het begrip van de dierenmishandeling viel m.a.w. de toepassing van elk middel, dat ter bereiking van zoodanig ander doel werd aangewend, en dit los van de zedelijke (on)waarde en zelfs van de noodzakelijkheid van het toegepaste middel.

De ambtsvoorganger van den ondergeteekende, Mr. B. Ort, wilde den Hoogen Raad in de gelegenheid stellen zijn standpunt ten deze nader te bepalen¹⁾. En bij arrest van 11 November 1918 (*Weekblad van het Recht* no. 10347) heeft dit hoogste rechtscollege inderdaad een nieuwe jurisprudentie ingeluid. Volgens die nieuwe jurisprudentie is thans voor dierenmishandeling noodig:

1o. dat opzettelijk leed of letsel is toegebracht;

2o. dat het leed of letsel is toegebracht zonder redelijk doel of met overschrijding van wat ter bereiking van zoodanig doel noodig is te achten;

3o. dat het leed of letsel door den dader kwaadwillig — dat is bewustelijk zonder redelijk doel of met overschrijding van wat ter bereiking van zoodanig doel noodig is — is toegebracht.

Wat in deze jurisprudentie allereerst de aandacht verdient, is, dat de Hoge Raad thans c. q. binnen het begrip van de dierenmishandeling brengt wat ter bereiking van het redelijke doel *niet* noodig is te achten. Het opzettelijk toegebrachte leed of letsel mag, wil het niet tot mishandeling dreigen te worden, voortaan niet overschrijden het minimum, dat ter bereiking van het redelijke doel wordt vereischt. Alleen noodzakelijk te achten middelen worden voortaan door het (redelijke) doel gedekt, niet langer ook andere.

¹⁾ Men vergelijkte zijn aanschrijving aan de procureurs-generaal bij de gerechtshoven, te vinden in het *Weekblad van het Recht* no. 10180.

Dit is ongetwijfeld een belangrijke stap vooruit. Wie een paard tot een oprit wil dwingen, mag het voortaan b.v. niet tot bloedens toe ranselen, indien dat niet noodig is te achten, indien m.a.w. met minder ingrijpende middelen had kunnen worden volstaan, en a fortiori wanneer met andere middelen het doel beter had kunnen worden bereikt. Kan bij vivisectie, voor zoover deze geoorloofd kan worden geacht, het dier zonder nadeel voor het doel der behandeling gevoelloos worden gemaakt, dan dient dat voortaan te geschieden, wil de operateur zich niet aan een strafvervolging wegens dierenmishandeling blootstellen.

Bij alle waardeering voor de gunstige gevolgen, welke de nieuwe jurisprudentie ongetwijfeld kan hebben, acht de ondergeteekende intusschen den wettelijken toestand ten deze ook thans nog niet geheel bevredigend. *In de eerste plaats* dekt, volgens de nieuwe jurisprudentie, een redelijk doel alles wat ter bereiking daarvan noodig is. Er wordt niet gevraagd of het redelijke doel het middel wel waard is, of m.a.w. het doel het middel zedelijk rechtvaardigt, er wordt alleen gevraagd of toepassing van het middel noodig is om het doel te bereiken. Het doel heiligt dus hier elk (noodzakelijk) middel. Kan men een zeer dom dier het een of andere kunstje niet leeren zonder het de wreedste martelingen te doen ondergaan, dan is dit ook thans nog geoorloofd. Alleen naar de noodzakelijkheid van het toegepaste middel, niet naar zijn zedelijke waarde, naar hetgeen ter bereiking van het geoorloofde doel redelijk toelaatbaar is te achten, wordt gevraagd. En *vervolgens* eischt de Hooge Raad niet alleen, dat het leed of letsel is toegebracht zonder redelijk doel of met overschrijding van wat ter bereiking van zoodanig doel noodig is te achten, doch bovendien, dat de dader bij het opzettelijk toebrengen van leed of letsel *bewustelijk* de grenzen van het oirbare overschreed. Ook dit gaat, naar het oordeel van den ondergeteekende, de lege ferenda, te ver. Op het stuk van menschenmishandeling wordt b.v. aan een dader, die uit een ruw milieu komt en in verband daarmee om een kleinigheid zijn kind bont en blauw heeft geslagen — wat hij zeer gewoon vindt —, geen straffeloosheid verzekerd. Zijn komen uit een ruw milieu komt enkel als een verzachtende omstandigheid in aanmerking. Ook op het stuk van dierenmishandeling is dit standpunt te aanvaarden.

Een bevredigende wettelijke toestand ten deze zal eerst worden verkregen, wanneer men, met inachtneming overigens bij de uitwerking van het verschil in aard en bestemming tusschen mensch en dier, het beginsel aanvaardt, dat „mishandeling” zoowel in de verbinding dierenmishandeling als in artikel 300 van het Wetboek van Strafrecht beteekent het, zonder redelijk doel of met overschrijding van hetgeen ter bereiking van zoodanig doel redelijk toelaatbaar is, opzettelijk veroorzaken van pijn of letsel. Kortheidshalve kan dit ook aldus worden uitgedrukt: het, in strijd met de goede zeden, opzettelijk veroorzaken van leed of letsel. De twee aldus gegeven omschrijvingen dekken elkander, al eigent zich voor de opneming in

het Wetboek van Strafrecht de eerste, die bovendien reeds eenig burgerrecht heeft verkregen, wellicht nog iets beter dan de tweede.

In het licht van de voorafgaande algemeene beschouwingen mogen thans enkele opmerkingen betreffende de voorgestelde artikelen volgen.

Art. 1 Het nieuw voorgestelde no. 1 behoeft na het voorafgaande geen toelichting meer.

No. 2 behelst een omssiedelict, dat bij enkele lezing duidelijk zal zijn. Het laten hongeren of dorsten van een dier dient onder de in dit nummer genoemde voorwaarden strafbaar te wezen.

De nieuw voorgestelde straf van verbeurdverklaring van het dier kan mede strekken om het aan de mishandeling voorgoed te onttrekken. Het is niet te ontkennen, dat deze verbeurdverklaring van het voorwerp van het misdrijf valt buiten het kader van artikel 33 W. v. Sr. Doch zij komt, hoewel zij min of meer een unicum zal vormen in onze wetgeving, toch alleszins verdedigbaar voor.

Art. 2 De voorgestelde wijzigingen van artikel 455 van het Wetboek van Strafrecht zullen bij enkele lezing en vergelijking met het bestaande artikel duidelijk zijn. Bij no. 3 vergelijkte men artikel 1 van het Koninklijk besluit van 6 Februari 1911 (*Staatsblad* no. 45), tot uitvoering van de artikelen 1, 4 en 5 der Trekhondenwet 1910 (*Staatsblad* no. 203), gelijk dat besluit is gewijzigd bij het Koninklijk besluit van 12 Juni 1911 (*Staatsblad* no. 143). Het daarbij gestelde verbod van het gebruiken of doen gebruiken van kreupele, schurftige, gewonde, zichtbaar drachtige of zoogende honden als trekhonden, blijft uiteraard zonder eenige beperking gelden. Practisch is vooral van belang het nieuw ontworpen no. 4, waaruit o.a. de plicht voor vervoerders voortvloeit om aan de vervoerde dieren de noodige spijs en drank te verschaffen of te doen verschaffen. Aldus zal aan een dikwerf vernomen klacht worden toegemoet gekomen.

De Minister van Justitie,

HEEMSKERK.

MILITAIRE RECHTSPRAAK.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 11 Maart 1875.

President: Mr. J. H. Telders.

Leden: S. J. Graaf van Limburg Stirum, Mr. G. J. Fabius, Mr. G. Turk, H. Kemper, Jhr. W. von Wrangel auf Lindenbergh en R. A. Jackson.

Advocaat-Fiscaal: Mr. M. S. Pols.

Veroordeeling van een beklaagde tot de doodstraf met den kogel wegens insubordinatie gepleegd in tijd van oorlog.

Toepassing van de artikelen 186 en 187 R. Z. De Raad van revisie weigert het fiat executie te verleen, waarna de zaak wordt behandeld door het H. M. G.

Door art. 2 van de wet van 17 September 1870 S. 162 is de doodstraf voor de gevallen, waarin die straf bij de militaire wetten is bedreigd, voor oorlogstijd onveranderd behouden en is die straf alleen afgeschaft, wanneer het feit is gepleegd in tijd van vrede onder voorbehoud, dat het ook dan niet voor den vijand is gepleegd.

Hoewel het feit is gepleegd in tijd van oorlog, veroordeelt het H. M. G. den beklaagde niet ter dood maar, onder aanneming van verlichtende omstandigheden, tot de straf van den kruiwagen.

In de zaak, welke aanhangig is geweest voor den Zeekrijgsraad aan boord van Zijner Majesteits Korvet „van Speijk” dienstdoend wachtschip ter reede Batavia,

tusschen

den fungerenden Fiskaal bij dien Zeekrijgsraad, eischer ambtshalve, ter eenre

en

G., oud naar zijne opgave, 22 jaren, geboren te Rotterdam, vuurstoker 2e klasse, vroeger gedetineerd aan boord van gemelden bodem, thans in hechtenis te Utrecht, gedaagde ter andere zijde, die bij vonnis van voorschreven Zeekrijgsraad van den 30en October 1874, als schuldig aan feitelijke insubordinatie door het toebrengen van slagen met eene bijl aan zijn meerdere in rang, waarvan verwondin-

gen het gevolg zijn geweest en zulks in tijd van „oorlog”, met toepassing van artikel 99, 2e gedeelte 1, 9, 22 en 24 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Water, in verband met artikel 2 1e lid der Wet van 17 September 1870 (Staatsblad No. 162) en artikel 167 der Regtspleging bij de Zeemagt, is veroordeeld tot de straf *des doods met den kogel*, alsmede in de kosten en misen van de justitie en die van den processe, des noods ter tauxatie en moderatie van den Krijgsraad;

Welk vonnis ingevolge artikel 186 en 187 ¹⁾ van de regtspleging bij de Zeemagt, door den Zeekrijgsraad is opgezonden aan den Schout-bij-Nacht, Kommandant der Zeemagt en Chef van het Departement van Marine in Nederlandsch-Indië, door wien met vier tot hem geroepen Hoofdofficieren de zaak is onderzocht, en, blijkens proces-verbaal van 18 November 1874, uit aanmerking, dat naar het eenstemmig oordeel van dien Raad, de misdaad, den gedetineerde ten laste gelegd, wel behoorlijk was beleden en bewezen, doch de qualificatie dier misdaad, zoomede de daarop toegepaste straf niet overeenkomstig de voorschriften der Wet was opgelegd, is geconcludeerd, dat op het gewezen vonnis het fiat executie niet behoorde verleend te worden, weshalve de veroordeelde in verzeerde bewaring is gehouden totdat er gelegenheid was hem naar het Vaderland op te zenden en de zaak ter cognitie te brengen van dezen Hove.

HET HOOG MILITAIR GEREGTSHOF,

als krachtens zijne instructie en de Regtspleging bij de Zeemagt, inzonderheid van het zoeven aangehaalde artikel 187 bevoegd in deze te erkennen en regt te spreken;

Gezien de missive van den fungerenden Fiskaal bij den Zeekrijgsraad aan boord Zijner Majesteits korvet „*van Speijk*” ter reede *Batavia* d.d. 24 November 1874, waarbij het voorschreven vonnis met de daarbij behorende processale stukken krachtens de vermelde beschikking van den raad van revisie, aan dit Hof is ingezonden, met kennisgeving der opzending van den veroordeelde herwaards, met het stoomschip der maatschappij Nederland „*Voorwaarts*”;

Gezien het evengemelde vonnis en de processtukken, zoomede de dispositie van den Raad van Revisie;

Gezien het verhoor van den gedetineerde op den 27en Januarij 1875 gehouden door Commissarissen uit dit Hof daartoe benoemd bij diens resolutie van den 12en Januarij te voren;

Gezien de memorie van verdediging ten behoeve van den gedetineerde door zijnen hem door het Hof toegevoegden raadsman aan den Hove ingediend;

Gelet hebbende op al hetgeen waarop in deze te letten stond en hetwelk konde of mogte moveren;

1) Artt. 190 en 199 R.Z. nieuw.

Red. M.R.T.

Overwegende dat ten processe door de beëdigde verklaringen der getuigen is bewezen;

dat de gedetineerde, die op 24 October 1871 aan boord van het Wachtschip te *Hellevoetsluis* als vuurstoker 3e klasse is aangenomen, op den 27en Januarij 1874, in die betrekking, met verhooving van eene klasse, geplaatst was in de rolle van Zijner Majesteits Schroefstoomschip „*Watergeus*”, welke bodem dienst deed in de wateren van *Atjeh* en van daar was gedetacheerd op de stoombarkas No. 7, welk vaartuig onder bevel van den Luitenant ter Zee 2e klasse *Wesselink* de *Atjeh*-rivier op stoomde om sloepen met levensmiddelen naar boven te slepen;

dat in den namiddag van gemelden dag, omstreeks half drie ure, op een oogenblik, dat de dreg der barkas geligt werd, meer stoom gestookt zijnde dan gewoonlijk, zoodat men verplicht was af te blazen, zulks aanleiding gaf dat de machinist 3e klasse *Budding* den gedetineerde, die dienst deed voor de vuren, de aanmerking maakte dat hij te veel stoom had;

dat daaruit een woord-wisseling tusschen den machinist *Budding* en den gedetineerde ontstaan is, naar het zeggen van den laatstgemelde, daaruit voortvloeiende, dat de machinist hem, die vermeende niet te sterk te hebben gestookt, had toegevoegd dat *hij beroerd en te lui* was; hebbende *Budding* bij zijn eerst op den 1en April daaraankvolgende gehouden verhoor verklaard, zich wel de woord-wisseling te herinneren, maar niet meer te weten, welke uitdrukkingen daarbij van weerszijden zijn gewisseld;

dat de Luitenant *Wesselink*, zonder door het geraas der machine in staat te zijn het gesprek te hooren, ontwarende, dat de gedetineerde, zooals hij het uitdrukt, tegen den machinist mopperde en daarbij zelfs met den vinger wees en dreigde, den gedetineerde bevolen heeft den mond te houden en naar voren te gaan;

dat de gedetineerde daarop zwijgende op het boord van de barkas en vervolgens op een bank is gaan zitten en zich in een schijnbaar rustigen staat met zijn kameraden heeft onderhouden, maar ongeveer tien à vijftien minuten later een scheepsbijl opgevat en daarmede onverwachts van achteren op den machinist *Budding* is aangeloopt en hem met het vermeld wapen een of meer slagen heeft toegebracht, waardoor *Budding* een drietal wonden heeft bekomen, te weten eene aan het voorhoofd, eene aan den bovenbinnenhoek en eene onder den benedenbinnenhoek, beiden van het regterschouderblad, welke verwondingen bij het ten zelfden dage opgemaakt visum repertum worden omschreven „als te behooren tot de ligte niet gevaarlijke wonden, die zonder nablijvende stoornis in de verrigtingen der aangedane deelen of in den algemeenen gezondheidstoestand binnen een en twintig dagen konden genezen”;

dat de gedetineerde na die daad van geweld tegen den machinist *Budding* te hebben gepleegd, den bijl heeft weggegooid en over het schot in de kajuit der barkas is gesprongen, zeggende, terwijl hij zijn handen tot binden vooruit stak: „nu wil ik voor hem naar

Leiden, bindt me nu maar vast", waarna hij zonder eenig verzet, eerst bij de bezetting aan den mond der Atjeh-rivier en den volgenden dag naar Zijner Majesteits stoomschip „*Watergeus*” is overgebracht;

dat de gedetineerde bij zijne verhooren niets anders tot zijne verdediging heeft aangevoerd dan dat hij door de honende uitdrukkingen hem door den machinist *Budding* zonder reden toegevoegd, zoodanig in drift ontstoken is, dat hij schier zonder bewustzijn zijner handelingen den bijl opgevat en daarmede een slag aan den machinist heeft toegebracht, vermeenende hij hem bij het vooroverbuigen van zijn ligchaam nog onwillekeurig een schram aan het voorhoofd te hebben gegeven;

dat de gedetineerde verder ook nog heeft aangevoerd reeds vroeger door *Budding* op een onheusche wijze te zijn bejegend geworden, hetgeen trouwens door dezen ontkend en ten processe door niets gestaafd is, zijnde daarentegen wel gebleken, dat de gedetineerde zich vroeger wel eens op een dreigenden toon omtrent den machinist had uitgelaten, zonder dat echter tusschen die losse gezegden en het thans voorgevallene eenig verband kan worden aanwezig geacht;

Overwegende dat de voorschrevene door den gedetineerde jegens den machinist 3e klasse *Budding*, den rang bekleedende van sergeant, gepleegde feitelijkheden, de misdaad daarstellen van feitelijke insubordinatie, door het plegen van daden van geweld tegen zijnen meerdere in rang, bij artikel 99 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Water met de doodstraf bedreigd;

Overwegende dat alsnu ter beoordeeling ligt;

vooreerst in hoeverre door de Wet van 17 September 1870 (Staatsblad No. 162) in die strafbepaling in casu eene verandering is aangebracht;

ten tweede of er ten processe al dan niet omstandigheden aanwezig zijn, die tot eenige strafverlichting mogen leiden;

Overwegende ad I, dat bij de Wet van 17 September 1870 (Staatsblad No. 162), artikel 2, de doodstraf mede is afgeschaft in de gevallen, waarin zij door de militaire strafwetten wordt bedreigd, maar dat die afschaffing daarbij geschiedt voorwaardelijk of onder voorbehoud, en dat die voorwaarde of dat voorbehoud is uitgedrukt door de woorden: *alleen ten aanzien van misdrijven in tijd van vrede en niet voor den vijand gepleegd*;

Overwegende dat de uitzondering, welke alzoo door de afschaffing der doodstraf op de vigerende militaire strafwetten gemaakt wordt, is beperkt tot en mitsdien afhankelijk gemaakt van twee omstandigheden;

dat het feit met de doodstraf bedreigd gepleegd zij 1e in tijd van vrede, 2e niet voor den vijand;

Overwegende dat hetgeen van de zijde der verdediging is aangevoerd en ook door den fungerenden Fiskaal bij den Zeekrijgsraad ter reede van *Batavia* bij zijne conclusie van eisch is aangenomen, als zouden de voorschreven woorden der Wet in dien zin moeten wor-

den opgevat, dat de doodstraf bij het Leger en de Vloot niet alleen is afgeschaft voor den tijd van vrede, maar ook voor den tijd van oorlog, bijaldien het misdrijf maar niet in de nabijheid van den vijand is gepleegd, evenmin met de woorden der Wet (waarin de woorden *in tijd van vrede* bij zoodanige opvatting ten eenenmale overbodig zouden zijn), als met de bedoeling des Wetgevers, zooals die èn uit de memorie van toelichting èn uit de daaromtrent in de Staten-Generaal gevoerde beraadslagingen is gebleken, kan worden overeengebragt;

Overwegende dat daaruit toch ten duidelijkste voortvloeit, dat de toevoeging der woorden *niet voor den vijand* haar ontstaan verschuldigd is aan het begrip, dat zich ook in vredetijd buiten de gevallen, waaromtrent in de 2e alinea van het artikel voor de Zeemagt werd voorzien, toestanden kunnen ontstaan, waarin het behoud der doodstraf onvermijdelijk werd geacht; dat de gebezigde uitdrukking van vijand ten deze dan ook geenszins in de beperkte beteekenis van dengene tegen wien bepaald in volkenregtelijken zin de oorlog is gedeclareerd, maar in eene ruimere beteekenis moet worden opgevat; dat zulks immers ten duidelijkste blijkt uit de in de memorie van toelichting voorkomende woorden: „overall waar men staat tegenover een vijand, *bij voorbeeld* tegenover roovers of kapers”, bij welke eerstvermelden althans buiten twijfel wel niet aan eene voorafgaande formeele oorlogsverklaring kan worden gedacht;

Overwegende dat ook de in het voorloopig verslag der Commissie van Rapporteurs ad artikel 2 voorkomende zinsneden „de vraag werd gedaan of er eene bepaalde reden bestaat om in het eerste lid van dit artikel de uitdrukking *niet voor den vijand gepleegd* te behouden. Het scheen verkieselijk de uitzondering zeer bepaald tot tijd van oorlog te beperken” tot de overtuiging leidt, dat ook door dat wetgevend ligchaam van den aanvang af aan geen andere beteekenis aan de bedoelde woorden gehecht is;

Overwegende dat de doodstraf mitsdien voor de gevallen waarin die bij de militaire strafwetten is bedreigd voor oorlogstijd onveranderd is behouden;

Overwegende nu dat het ten deze gepleegd vergrijp heeft plaats gehad in het rijk van *Atjeh*, aan den sultan van welk rijk het Nederlandsch Indisch Gouvernement op 26 Maart 1873 op legale wijze den oorlog heeft verklaard en dat de oorlogstoestand tijdens het gebeurde nog voortduurde alzoo in tijd van oorlog, weshalve het onnoodig is in een nader onderzoek te treden of in elk geval het feit ook niet beschouwd moet worden als gepleegd te zijn voor den vijand;

Overwegende ad II, het al dan niet bestaan van verliggende omstandigheden:

dat wanneer men in aanmerking neemt de plaats, waar — en omstandigheden, onder welke het gebeurde heeft plaats gehad; — den prikkelbaren en overspannen toestand, waarin onze krijgslieden daar door eene afmattende en gevaarvolle dienst in een tropisch gewest verkeerden; — de ongepaste en honende wijze, waarop de gede-

tineerde, zooals door hem verklaard en door niemand weersproken is, door den beleedigden superieur was toegesproken; — de daardoor ontstane drift, vervoering, waarvan zelfs de wijze, waarop hij het geducht wapen heeft aangewend, blijk draagt en eindelijk de gelukkige afloop der verwonding zelve — er termen genoeg aanwezig zijn om, hoe zwaar de gepleegde misdaad dan op zich zelf ook wezen moge, de bij de Wet bedreigde straf eeniger mate te verligten;

Gezien artikel 99 in verband met de artikelen 51 en 52 en 2 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Water, artikel 2 der Wet van 17 September 1870 (Staatsblad No. 162), artikel 2 en 3 der Wet van 28 Junij 1854 (Staatsblad No. 96), artikel 167 en 196 der Regtspleging bij de Zeemagt;

Regt doende in naam van Zijne Majesteit den Koning;

Verklaart den gedetineerde G. schuldig aan misdaad tegen de dienst en de subordinatie door het plegen van een daad van geweld tegen zijnen meerdere in rang, in tijd van oorlog, gepaard gaande met eenigszins verliggende omstandigheden;

Verklaart hem vervallen van den militairen stand;

Veroordeelt hem tot de straf van den kruiwagen voor den tijd van twaalf jaren en

Verwijst hem in de kosten en misen van de justitie en die van den processe, zoo bij den gemelden Zeekrijgsraad als bij dit Hof gevallen, desnoods ter tauxatie en moderatie van den Hove;

Gelast eindelijk, dat deze Sententie zal worden ten uitvoergelegd aan boord van Zijner Majesteits Wachtschip te *Willemsoord*.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Beschikking van 15 April 1919.

Waarnemend president: Mr. H. W. van Sandick.

Leden: C. J. G. de Booij, P. P. C. Collette en Mr. W. Boekhoudt en Jhr. J. H. O. van den Bosch, toegevoegde raad.

Nu de strafoplegger aanvankelijk had beslist, dat klager ter zake van de door hem gepleegde krijgstuuchtelijke overtreding niet zou worden gestraft, brengt de billijkheid en het belang van de krijgstuuch mede die beslissing te handhaven en behoort de aan klager den volgenden dag wegens die overtreding, zonder dat zich in de feitelijke omstandigheden eenig nieuw gezichtspunt had voorgedaan, opgelegde straf te worden te niet gedaan.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien de klacht, ingediend den 28sten Februari 1919, van den

korporaal-schrijver B., dienende bij de Adspiranten-school der Marine te Dordrecht, over de straf van 2 dagen scheepsarrest, hem op 27 Februari 1919 opgelegd door zijn commandant, den kapitein ter zee T., commandant der vorenvermelde school, wegens „zonder daartoe vergunning te hebben gevraagd, brood mee naar den wal genomen”, alsmede over de strafreden;

Gezien de stukken van het gehouden onderzoek;

Gehoord klager en als getuige, onder eede H., officier van administratie der 2de klasse, dienende bij de aspirantenschool der Marine te Dordrecht;

Gelet op het advies van den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht;

Overwegende dat uit het onderzoek is gebleken:

dat klager inderdaad, en wel op 25 Februari 1919, zonder daartoe vergunning te hebben gevraagd, brood mee naar den wal heeft genomen;

dat strafoplegger op den 26sten Februari 1919 naar aanleiding van het gebeurde persoonlijk een onderzoek heeft ingesteld en klager heeft gehoord; dat strafoplegger op stuk van zaken, om welke reden dan ook, *niet* de bedoeling heeft gehad, klager wegens het gebeurde te straffen, en dat hij dan ook op dien 26sten Februari, na afloop van het onderzoek, zeer zeker bij klager den stelligen indruk heeft gevestigd, dat hij, klager, *niet* gestraft zou worden;

dat strafoplegger den volgenden dag, 27 Februari 1919, klager evenwel andermaal voor zich heeft doen verschijnen, en dat hij toen — zonder dat middelerwijl, voor zooverre het feitelijke betreft, ten aanzien van het gebeurde eenige nieuwe omstandigheid aan het licht was gekomen — klager, in afwijking van de op den vorigen dag genomen beslissing, heeft gestraft met 2 dagen scheepsarrest met strafreden, zooals hooger vermeld;

Overwegende dat, mede in aanmerking genomen, dat klager zich in zijn verweer o.a. heeft beroepen op strafopleggers oorspronkelijke beslissing van 26 Februari 1919, in het onderwerpelijke geval *deze* beslissing, gelet op billijkheid en krijgstuuchtelijk belang, behoort te worden gehandhaafd;

Overwegende dat, in verband hiermede, de aan klager op 27 Februari 1919 opgelegde straf van 2 dagen scheepsarrest moet worden te niet gedaan, hoezeer in het algemeen het meenemen, zonder daartoe vergunning te hebben gevraagd, van brood naar den wal strafwaardig is, als zijnde eene handeling, onbestaanbaar met de instandhouding eener goede krijgstuuch in den dienst ter zee;

Krachtens artikel 50 van 's Hofs Provisioneele Instructie, in verband met de artikelen 12—14 der Rechtspleging bij de Zeemacht beschikkende op de ingediende klacht;

Verklaart de klacht wettig;

Doet te niet straf, met bijbehorende strafreden, waarover beklag;

Gelast, dat straf en strafreden, uit klagers conduiteboekje en uit het strafregister zullen worden verwijderd;

Bepaalt, dat van deze beschikking zullen worden uitgereikt een afschrift aan den strafoplegger, een aan den Commandant der Marine te Middelburg en een aan den Advocaat-Fiscaal en een uittreksel aan den klager.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Beschikking van 25 April 1919.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booij, Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette en Mr. W. Boekhoudt en Jhr. J. H. O. van den Bosch, toegevoegde raad.

Wanneer de militaire autoriteit een militair naar den krijgsraad heeft willen verwijzen ter zake van een gepleegd strafbaar feit, doch daartoe niet is overgegaan, omdat het wettig bewijs daarvan niet zou zijn te leveren, gaat deze hare bevoegdheid te buiten door dien militair ter zake van datzelfde feit krijgstuuchtelijk te straffen en op die wijze de voor eene veroordeeling door den rechter gevorderde wettige bewijsmiddelen te vervangen door losse gronden en persoonlijke opvattingen.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelezen een schrijven, gedagteekend 17 Maart 1919, van A., milicien-kanonnier bij de 4de compagnie, 1ste bataljon, 4e Regiment Vesting-Artillerie, inhoudende, dat hij zich wenscht te beklagen over de straf van degradatie, hem op 6 Maart j.l. opgelegd door den majoor, commandant van het Iste bataljon, 4de Regiment Vesting-Artillerie, benevens over de reden van die straf;

Gezien de stukken van deze zaak en gelet op het advies van den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht;

Overwegende dat uit het bij de stukken gevoegd uittreksel uit klagers straflijst blijkt, dat deze op 6 Maart 1919 door den bataljons-commandant, majoor V. is gestraft met „degradatie” met als strafreden: „Als menagemeester onder verdachte omstandigheden „in het bezit bevonden van een aantal goederen uit de menage (den „Auditeur-Militair gehoord).”;

Overwegende dat klager in zijne klacht is ontvankelijk, omdat, al moge dan de klacht zijn gedagteekend 17 Maart 1919, uit een schrijven van den kapitein, commandant van de 1ste compagnie, Iste bataljon, 4de Regiment Vesting-Artillerie, van 13 Maart 1919 aan den commandant van het Iste bataljon, 4de Regiment Vesting-Artillerie, blijkt, dat reeds toen de gedegradeerde milicien-sergeant A.

schriftelijk zijn wensch had te kennen gegeven om zich te beklagen bij den militairen rechter over de hem opgelegde straf van degradatie;

Overwegende dat uit de stukken van de zaak het volgende blijkt: dat de zaak is aanhangig gemaakt door een rapport d.d. 3 Februari 1919 van den sergeant R., inhoudende: „De sergeant A., van 4-I-4 „R. Vg. A. van Erfprins had Zaterdag 1 Februari 1919, toen hij „met verlof ging met den trein van 6.44 uur n.m., 1 (een) pak boter, „1 (een) stuk vleesch, 1 pakje vet, 1 (een) zak koffie en 3 (drie) „pakjes zeepoeder bij zich.

„Boter ± 2 K.g., vleesch ± 2 K.g., vet ± 0.5 K.g., koffie „± 0.75 K.g. Deze goederen zijn afkomstig van de menage van „4-I-4 R. Vg. A. De sergt. A. is menagemeester bij genoemde „compagnie.”;

dat vervolgens op 5 Februari een huishoudelijk onderzoek is ingesteld op last van den commandant van het Iste bataljon, 4de Regiment Vesting-Artillerie door twee officieren, waarna de waarnemend commandant van de 4de compagnie, Iste bataljon, 4de Regiment Vesting-Artillerie een klacht tegen klager heeft ingediend, als zoude hij zich hebben schuldig gemaakt aan: 1o. *Verduistering* van levensmiddelen, behoorende aan de militaire menage te fort Erfprins, subsidiair: *heling* van bovenvermelde levensmiddelen;

dat op 18 Februari 1919 de Auditeur-Militair in het eerste Militaire Arrondissement aan den Plaatselijken commandant te den Helder heeft verzocht, wel te willen trachten de vermissing te doen constateeren van de bij klager in beslag genomen artikelen, in ieder geval te doen nagaan, of het dezelfde boter, koffie en zeepoeder is, die men in dienst gewend is te gebruiken; dat bij het te dier zake ingesteld nader huishoudelijk onderzoek is gebleken, dat de vermissing van bedoelde goederen niet geconstateerd kon worden en evenmin, of het dezelfde voorwerpen waren, die men in dienst gewoon was te gebruiken, maar dat enkel getuigen zouden kunnen verklaren, dat de verpakking dezelfde was, als die bij de militaire menage, waarvan A. menagemeester was; dat daarop de Auditeur-Militair voornoemd aan den Plaatselijken commandant in de stelling van den Helder heeft bericht, dat dan de zaak maar zwaar disciplinair moest worden afgedaan met, wat deze rechterlijke ambtenaar noemt „de mutatie”: „Als menagemeester onder zeer verdachte omstandigheden „in het bezit bevonden van een aantal goederen uit de menage”; dat dit advies is gevolgd, immers klager op 6 Maart 1919 is gedegradeerd met een strafreden, als in zijne straflijst is aangegeven;

Overwegende dat klager tot schriftelijke toelichting van zijne klacht o.a. heeft aangevoerd: „3o. moet in de mij opgelegde straf „met bijbehorende mutatie m.i. een poging worden gezien om, waar „de bewijsmiddelen voor de mij oorspronkelijke ten laste gelegde „feiten van verduistering, subsidiair heling verre te kort schoten, „en men mij toch bleef verdenken, mij desalniettemin met een aller- „zwaarste disciplinaire straf en een mutatie, waarin elkeen direct

„de beide genoemde feiten herkent, te treffen, waardoor als het „ware een surrogaat van gelijke kracht (men heeft mij ook nog 14 „dagen in de provoost in voorarrest doen zitten) werd geleverd voor „de straf, welke de strafwet verbood mij op te leggen. En dit punt „juist vormt de aanleiding tot mijn beklag, hierin gevoel ik mij on- „rechtvaardig behandeld en is de bevoegdheid van den disciplinair „strafoplegger niet juist gebruikt, want „het in het bezit bevinden „van artikelen, afkomstig uit de menage”, desnoods nog „onder ver- „dachte omstandigheden” moet vormen het strafbare feit van „heling”;

Overwegende dat de strafoplegger schriftelijk heeft verklaard, dat hij klager heeft gestraft, omdat z.i. de goederen uit de militaire menage afkomstig zijn, al is dan niet bewezen kunnen worden, hoe de goederen ontvreemd zijn;

Overwegende dat uit het voorgaande blijkt, dat men klager van den beginne af heeft verdacht van het plegen van een feit, strafbaar gesteld hetzij bij het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande, hetzij bij het Wetboek van Strafrecht, n.l. hetzij van het feit, omschreven in artikel 199 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande, hetzij van verduistering door een ambtenaar, daarbij gebruik makend van gelegenheid, hem door zijn ambt geschonken, hetzij van heling; dat men hem te dier zake heeft willen verwijzen naar den Krijgsraad, maar daartoe niet is overgegaan, omdat men van oordeel was, dat het wettig bewijs, nu klager bleef ontkennen, niet te leveren zoude zijn en eene veroordeeling door den militairen rechter dus niet zoude kunnen volgen; dat men toen te rade is geworden, zulks op advies van den betrokken Auditeur-Militair, om klager ter zake van het misdrijf, waarvan men hem verdacht, krijgstuchtelijk te straffen;

Overwegende dat dan echter duidelijk is, dat hier de militaire meerdere de bevoegdheid, hem bij de wet toegekend, om krijgstuchtelijke straffen op te leggen, is te buiten gegaan; dat dit volkomen te recht door klager is gevoeld en door hem op in het algemeen juiste gronden tot uiting is gebracht in het boven weergegeven gedeelte van de schriftelijke toelichting tot zijne klacht; dat het inderdaad niet aangaat om de wettige bewijsmiddelen, die de militaire rechter zoude vorderen en moeten vorderen om te kunnen komen tot veroordeeling van iemand ter zake van wat in eene verwijzing naar den Krijgsraad zoude kunnen worden omschreven als: „als „menagemeester onder verdachte omstandigheden in het bezit bevonden van een aantal goederen uit de menage”, te vervangen door een aantal losse gronden en persoonlijke opvattingen als daar zijn in deze, dat klager, toen strafoplegger hem naar de zaak vroeg, niet rechtuit keek, en dat hij bij het in beslag nemen van de goederen erg zenuwachtig was;

Overwegende dat daarom, klager, ter zake van het in de strafreden omschreven feit, ten onrechte krijgstuchtelijk is gestraft; zijne klacht dus is wettig en de hem opgelegde straf moet worden te niet gedaan;

Krachtens artikel 51 van 's Hofs Provisioneele Instructie, in verband met de artikelen 17-20 der Rechtspleging bij de Landmacht, beschikkende op de ingediende klacht;

Verklaart haar wettig;

Doet te niet de straf, waarover beklag, en verstaat, dat deze, met de strafreden, uit klagers straflijst zal worden verwijderd;

Bepaalt, dat van deze beschikking zullen worden uitgereikt een afschrift aan den strafoplegger en een aan den Advocaat-Fisikaal en een uittreksel aan den klager.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Beschikking van 2 Mei 1919.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booij, Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette en Mr. W. Boekhoudt en Jhr. J. H. O. van den Bosch, toegevoegde raad.

Klager is ten onrechte krijgstuuchtelijk gestraft nu die bestrafing berust op den enkelen grond, dat hij wordt verdacht van een feit dat, indien het was of nog werd gepleegd, zou vallen onder het W. v. Sr. en alslan ter berechting zoude staan van den militairen rechter.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelezen een schrijven, gedagteekend 3 September 1918, van C., landstormplichtig soldaat bij de 2de compagnie, 26ste Bataljon Landweer-Infanterie, houdende verzoek bij den militairen rechter te mogen klagen over de hem op 2 September 1918 door den bataljons-commandant opgelegde straf van 8 dagen cachot om den anderen dag te water en te brood en gesloten en over de omschrijvende reden van die straf;

Gezien de stukken van de zaak en gelet op het advies van den Advocaat-Fisikaal voor de Zee- en Landmacht;

Overwegende dat uit het bij de stukken gevoegde uittreksel uit klagers straflijst blijkt, dat hem op 2 September 1918 door den bataljons-commandant, luitenant-kolonel B., is opgelegd de straf van acht dagen cachot om den anderen dag te water en brood en gesloten met als strafreden: „Als militair aan een burgerslager van den „Helder aanbieding gedaan tot levering van 3 schapen (gedood), „welke dieren niet anders dan heimelijk en onrechtmatig verkregen „konden worden”;

Overwegende dat uit deze strafreden blijkt, dat hetgeen aan kla-

ger wordt verweten, is niet dat hij aan een burgerslager aanbieding heeft gedaan tot levering van drie gedoode schapen, maar dat deze aanbieding betrof dieren, welke niet anders dan heimelijk en onrechtmatig verkregen konden worden, m.a.w. dat hij op grond van die aanbieding onder verdenking staat op eenigerlei wijze betrokken te zijn geweest of te zullen worden in eenig misdrijf, dat met betrekking tot de bedoelde schapen reeds had plaats gevonden of alsnog binnenkort plaats zoude vinden;

Overwegende dat hieruit volgt, dat klager krijgstuchtelijk is gestraft enkel op grond van verdacht te worden van een feit, dat, zoo het was of nog werd gepleegd, zoude moeten vallen onder eene van de soorten feiten, bij het Wetboek van Strafrecht strafbaar gesteld, en alsdan ter berechting zoude behooren aan den militairen rechter;

Overwegende dat de militaire autoriteiten, in stede van te zijner tijd de militaire justitie eventueel in de gelegenheid te stellen, door klager naar den Krijgsraad te verwijzen, naar het heimelijk en onrechtmatig verkregen zijn der aangeboden schapen een onderzoek in te stellen, en op grond daarvan eenige beslissing te geven, alvast hebben aangenomen en beslist, dat de enkele verdenking, gegrond op klagers aanbieding, dat klager deel had of zoude nemen aan eenig misdrijf, hetwelk met betrekking tot de aangeboden schapen was of zoude worden gepleegd, voldoende moest worden geacht om hem te straffen;

Overwegende dat aldus die autoriteiten de bevoegdheid, hun bij de wet toegekend om krijgstuchtelijke straffen op te leggen, zijn te buiten gegaan;

Overwegende dat daarom ter zake van het in de strafreden omschreven feit klager ten onrechte krijgstuchtelijk is gestraft, zijne klacht dus is wettig en de hem opgelegde straf moet worden te niet gedaan;

Krachtens artikel 51 van 's Hofs Provisioneele Instructie, in verband met de artikelen 12—20 der Rechtspleging bij de Landmacht, beschikkende op de ingediende klacht;

Verklaart de klacht wettig;

Doet te niet de straf met bijbehorende strafreden, waarover beklag, en verstaat, dat deze uit klagers straflijst zullen worden verwijderd;

Bepaalt, dat van deze beschikking zullen worden uitgereikt een afschrift aan den strafoplegger en een aan den Advocaat-Fiscaal en een uittreksel aan den klager.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.*Sententie van 13 Mei 1919.*

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booij, Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette en Mr. W. Boekhoudt en Jhr. J. H. O. van den Bosch, toegevoegde raad.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van Ysselst.

Raadsman: Mr. D. A. L. M. Schretlen.

*De artikelen 192 C. W. L. en 321 en 350 W. v. Sr. verhouden zich tot de artikelen 145 en 146 C. W. L. als algemeene strafbepalingen tot bijzondere.**Een artillerist, die zich schuldig maakt aan desertie en daarbij zijn batterijpaard met zadel en chabrak medeneemt en verkoopt, moet met toepassing van art. 17 C. W. L. alléén schuldig verklaard worden aan het misdrijf van art. 146 C. W. L. en niet tevens aan dat van art. 192 C. W. L. In het medenemen waarvan de artt. 146 en 147 C. W. L. spreken, ligt verduistering of wegmaking opgesloten.**De militair, die zijne hem van Rijkswege in bruikleen gegeven uniform weggeeft, kan niet met toepassing van art. 17 C. W. L. worden schuldig verklaard aan het misdrijf van art. 193 C. W. L., maar is schuldig aan het misdrijf van art. 350 W. v. Sr.*

In de zaak aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, ambtshalve, bij 's Hofs beschikking van 17 Januari 1919 gemachtigd hooger beroep te doen instellen en vervolgen van het vonnis door den Krijgsraad te 's-Gravenhage op 29 November 1918 gewezen in de zaak tegen L., oud 20 jaar, geboren te Rotterdam, kanonnier 2de klasse bij het 2de Regiment Veld-Artillerie,

Welke Advocaat-Fiscaal verzocht en bij beschikking van 21 Maart 1919 verkregen hebbende 's Hofs lastgeving aan den Exploiteur bij het Hof, om te dagvaarden den voornoemden L., ter rolle van den Hove heeft eisch gedaan en geconcludeerd tot verbetering van het vonnis van den Krijgsraad, wat betreft de qualificaties en de straffen, en dat de gedaagde alsnog bij Sententie van den Hove zal worden schuldig verklaard aan: „1o. Als cavalerist zich schuldig „maken aan desertie in tijd van vrede met medeneming van zijn „compagniespaard en chabrak, bestaande de desertie in het zonder „verlof langer dan twee dagen van zijn korps afwezig te zijn, zonder

„de reden van afwezigheid ten genoegen des rechters te kunnen be-,wijzen; 2o. verduistering”, en deswege veroordeeld tot 1o. acht maanden militaire gevangenisstraf, 2o. twee maanden gevangenisstraf, met bepaling, dat de tijd, door den gedaagde sedert 30 October 1918 voorloopig in verzekerde bewaring doorgebracht, in mindering zal worden gebracht bij de uitvoering van de hem opgelegde militaire gevangenisstraf; met instandhouding overigens van het beroepen vonnis, alzoo eischer in hooger beroep, ter eenre

en

genoemden L., gedaagde in hooger beroep, ter andere zijde, voor wien schriftelijk ter rolle is verklaard, dat gedaagde zich refereert aan het oordeel van het Hof.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelet op de verklaring, door beide partijen ter rolle gedaan, dat zij afstand doen van pleidooi, en gezien de stukken van het geding;

Overwegende dat gedaagde voor den Krijgsraad in het eerste Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Gravenhage, heeft terecht gestaan ter zake dat hij:

1o. te 's-Gravenhage op den 28sten Mei 1918 zonder verlof zijn korps heeft verlaten met medeneming van een hem voor dien dag ingedeeld batterijpaard No. 523, voorzien van modelzadel met toebehooren zonder zadeltassen, een model hoofdstel, voortrens en stang en modeldeken, en sedert voortdurend van zijn korps met bedoeld paard en goederen is afwezig gebleven, tot gedaagde zich te Rotterdam op den 27sten Juli 1918 zonder terugbrenging van paard en goederen vrijwillig heeft gemeld bij den commandant van de wacht aan den Schiedamschen dijk aldaar;

2o. te Vlaarding en of elders in Nederland op of omstreeks 28 Mei 1918 opzettelijk het bovenbedoelde batterijpaard en de bovenomschreven goederen, toebehoorende aan het Rijk en welk paard en goederen hem op 28 Mei 1918 van gouvernementswege ten behoeve van zijne militaire uitrusting waren in bruikleen verstrekt en welke hij alzoo anders dan door misdrijf onder zich had, heeft verkocht, althans wederrechtelijk zich heeft toegeëigend;

3o. te Rotterdam in den loop van Mei, Juni of Juli 1918 opzettelijk en wederrechtelijk zijne modeluniform, toebehoorende aan het Rijk en welke kleding gedaagde van gouvernementswege ten behoeve van zijne militaire uitrusting had in bruikleen ontvangen, heeft weggegeven, weggegooid, althans weggemaakt;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 29 November 1918 gewezen vonnis, op grond van de bewijsmiddelen, in het vonnis genoemd het aan gedaagde te laste gelegde, — met den verstande als in het vonnis aangegeven, — wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard, alsmede gedaagdes schuld daaraan; het aldus bewezen verklaarde

heeft gequalificeerd als: „1o. Het als artillerist zich in tijd van „vrede schuldig maken aan desertie met medeneming van zijn bat- „terijpaard, bestaande de desertie in het zonder verlof langer dan „twee dagen van zijn korps afwezig te zijn, zonder de reden van „afwezigheid ten genoegen des rechters te kunnen bewijzen, misdrijf „ten aanzien van het misdadige de meeste overeenkomst hebbende „met het als cavalerist zich aan desertie in tijd van vrede schuldig- „maken met medeneming van zijn compagniespaard; 2o. het als „artillerist het paard, hem van gouvernementswege ten gebruike ge- „geven, verkoopen, misdrijf ten aanzien van het misdadige de meeste „overeenkomst hebbende met het als cavalerist het paard, hem van „gouvernementswege ten gebruike gegeven, verkoopen; 3o. het als „soldaat kleederen, hem van gouvernementswege ten gebruike ge- „geven, weggeven, misdrijf ten aanzien van het misdadige de meeste „overeenkomst hebbende met het als soldaat kleederen, hem van „gouvernementswege ten gebruike gegeven, verkoopen”, en gedaag- de te dier zake heeft veroordeeld tot tien maanden militaire gevan- genisstraf voor de onder 1o. en 2o. gequalificeerde feiten en tot twee maanden militaire detentie voor het onder 3o. gequalificeerde feit, met bepaling, dat de tijd, sedert 30 October 1918 door den veroor- deelde voorloopig in verzekerde bewaring doorgebracht, in minde- ring zal worden gebracht bij de uitvoering van de hem opgelegde straffen, eerst van de militaire detentie, daarna van de militaire gevangenisstraf, en met ontzegging van allen anderen eisch;

Overwegende dat de bewezen- en schuldigverklaring te recht is geschied, hebbende de behandeling van de zaak in hooger beroep het Hof te dezen opzichte tot geen ander inzicht dan dat des eersten rechters geleid;

Overwegende dat de qualificatie, in het vonnis aan deze te recht wettig en overtuigend bewezen verklaarde feiten gegeven, is onjuist;

Overwegende dat toch èn uit de bewoordingen en de strafbedrei- gingen van de artikelen 145 en 146 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande èn ook uit de bepaling van artikel 147 van dat Wetboek is op te maken, dat er wordt gestraft niet enkel ter zake van desertie, maar ook van verduistering of het wegmaken van des daders compagniespaard, deszelfs zadel en chabrak, welk paard en welke goederen de dader van gouvernementswege ten ge- bruike en dus anders dan door misdrijf onder zich had en die hij zonder iemands toestemming — immers bij gelegenheid van zijne desertie — medeneemt en aldus doet verdwijnen; dat wel in genoem- de artikelen enkel van medeneming van dit paard en die goederen en niet van verkoopen of verpanden van het paard of in het alge- meen van zich opzettelijk wederrechtelijk toeëigenen of opzettelijk en wederrechtelijk wegmaken van paard en toebehooren wordt ge- sproken, maar hierbij dient te worden bedacht niet enkel, dat ver- duistering of wegmaking in de in die artikelen en behandelde figuur ligt opgesloten, maar ook, dat het wetboek in de bepalingen van het derde hoofdstuk „van desertie in tijd van vrede” in de keuze

der bewoordingen verre van vast is, immers nu eens — als in de artikelen 144 en 150 — spreekt van „desertie met zijn schietgeweer — geladen geweer”, dan weer — als in de artikelen 140, 145 en 146 — van „desertie met medeneming van zijne kleine monteringsstukken — zijn compagniespaard, al dan niet met zadel en chabrak —”, eindelijk in artikel 152 de uitdrukking bezigt: „deserteeren gepaard gaande met ontvreemding van eens anders of van kameraads- goed uit de kazerne”, terwijl het duidelijk is, dat in alle deze gevallen straf wordt gesteld op desertie, gepaard gaande met eenig misdrijf tegen goederen van den Staat of van kameraden; dat, wat bijzonderlijk nog het geval van de artikelen 145 en 146 betreft, uit artikel 147 ten overvloede blijkt, dat de wetgever aan desertie, gepaard gaande met verduistering of wegmaking, heeft gedacht, waar immers uit dat artikel voortvloeit, dat vrijwillige terugkomst den dader zal kunnen baten, wanneer hij tevens zijn paard en deszelfs zadel en chabrak terugbrengt, m.a.w., wanneer hij niet enkel aan zijne desertie, maar ook aan de daarmee gepaard gegane toeëigening of wegmaking (door medeneming) van paard en toebehooren vrijwillig een einde maakt;

Overwegende dat dus de artikelen 192 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande, 321 en 350 van het Wetboek van Strafrecht tot de artikelen 145 en 146 van eerstgenoemd Wetboek zich verhouden als algemeene strafbepalingen tot bijzondere, namelijk als de strafbepalingen tegen het door een cavalerist verkopen of verpanden van het paard, hem van gouvernementewege ten gebruike gegeven, en tegen verduistering of wegmaking in het algemeen tot die tegen het verkopen, verpanden of op andere wijze verduisteren dan wel wegmaken van het paard en tegen het verduisteren of wegmaken van zadel en chabrak bij gelegenheid en in verband met desertie;

Overwegende dat derhalve, zoo wat de qualificatie als wat de strafoplegging betreft, ingevolge het tweede lid van artikel 56 van het Wetboek van Strafrecht met betrekking tot de bewezen feiten, onder 1o. en 2o. te laste gelegd, slechts de bijzondere strafbepaling, zijnde hier de artikelen 145 en 146 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande, in aanmerking komt;

Overwegende dat uit artikel 17 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande voortvloeit, dat aan de bepaling van dat artikel enkel dan toepassing mag worden gegeven, wanneer de niet in het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande omschreven misdaad ten aanzien van het misdadige overeenkomst heeft met een misdrijf, in een van de artikelen van dat Wetboek wél omschreven; dat dit evenwel niet het geval is met de misdaad, aan gedaagde onder 3o. te laste gelegd, vertoonende deze misdaad meer bijzonderlijk niet de voor toepassing van artikel 17 vereischte overeenstemming met het feit van artikel 193 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande, waarvan het misdadige is gelegen in het opzettelijk en wederrechtelijk zich toeëigenen van de daar omschreven

goederen, terwijl blijkens de telastlegging onder 3o. het misdadige van het omschreven feit is gezocht in het opzettelijk en wederrechtelijk wegmaken — door weggeven — van goed, dat aan een ander toebehoort;

Overwegende dat de qualificatie moet luiden:

„1o. het als artillerist zich in tijd van vrede schuldig maken aan „desertie met medeneming van zijn batterijpaard met zadel en toe„behooren, bestaande de desertie in het zonder verlof langer dan „twee dagen van zijn korps afwezig te zijn, zonder de reden van af„wezigheid ten genoegen des rechters te kunnen bewijzen, misdrijf „ten aanzien van het misdadige de meeste overeenkomst hebbende „met het als cavalerist zich in tijd van vrede aan desertie schuldig „maken met medeneming van zijn compagniespaard, zadel en chabrak;

„2o. opzettelijk en wederrechtelijk eenig goed, dat geheel aan een „ander toebehoort, wegmaken”;

Overwegende dat, nu met betrekking tot het aan gedaagde onder 3o. te laste gelegde de qualificatie moet luiden als boven onder 2o. is aangegeven, te dier zake aan gedaagde niet, als in het vonnis, de straf van militaire detentie kan worden opgelegd en het vonnis ook in zooverre niet in stand kan blijven;

Overwegende dat eene straf van tien maanden militaire gevangenis, als in het vonnis aan gedaagde opgelegd ter zake van het hem onder 1o. en 2o. te laste gelegde, staat in goede verhouding tot den ernst van de feiten, boven onder 1o. gequalificeerd, zoodat het vonnis in zooverre in stand kan blijven;

Gezien, behalve de in het vonnis genoemde wetsartikelen, de artikelen 146 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande, 55 en 350 van het Wetboek van Strafrecht, alsmede artikel 62 van 's Hof's Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis, door den Krijgsraad in het eerste Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Gravenhage, op 29 November 1918 ten laste van gedaagde gewezen, voor zooverre betreft de qualificatie, aan de bewezen verklaarde feiten gegeven en de straf, aan gedaagde ter zake van het onder 3o. gequalificeerde feit opgelegd;

Houdt het vonnis voor al het overige in stand, bijzonderlijk voor wat betreft de oplegging aan gedaagde van eene militaire gevangenisstraf van tien maanden en de bepaling omtrent het in mindering brengen van den tijd, door den veroordeelde voorloopig in verzekerde bewaring doorgebracht, dit laatste echter met den verstande, als beneden zal worden aangegeven;

Qualificeert de wettig en overtuigend bewezen feiten als: „1o. „het als artillerist zich in tijd van vrede schuldig maken aan deser„tie met medeneming van zijn batterijpaard met zadel en toebehoo„ren, bestaande de desertie in het zonder verlof langer dan twee „dagen van zijn korps afwezig te zijn, zonder de reden van afwezig„heid ten genoegen des rechters te kunnen bewijzen, misdrijf ten

„aanzien van het misdadige de meeste overeenkomst hebbende met
 „het als cavalierist zich in tijd van vrede aan desertie schuldig maken
 „met medeneming van zijn compagniespaard, zadel en chabrak;
 „2o. opzettelijk en wederrechtelijk eenig goed, dat geheel aan een
 „ander toebehoort, wegmaken”;

Verstaat, dat de straf van tien maanden militaire gevangenis aan
 gedaagde wordt opgelegd ter zake van de boven onder 1o. gequalifi-
 ceerde feiten en veroordeelt gedaagde ter zake van het boven onder
 2o. gequalificeerde tot gevangenisstraf van zes weken;

Bepaalt, dat het bij de uitvoering in mindering brengen van den
 tijd, door gedaagde sedert 30 October 1918 voorloopig in verzekerde
 bewaring doorgebracht, zal geschieden eerst op de militaire gevan-
 genisstraf en daarna op de gevangenisstraf;

Ontzegt allen anderen eisch.

*Ik heb vroeger reeds aangetoond, dat op grond van de ge-
 schiedenis van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande
 de opvatting van het Hof omtrent bepalingen als de artt. 145 en 146
 C. W. L. onjuist moet worden genoemd. Zie Tijdschrift voor Straf-
 recht deel XV blz. 260 v. De onvaste terminologie van het wetboek
 wijst mijns inziens ook in andere richting.*

R. C.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Beschikking van 4 December 1918.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booij, Mr. H. J. M. Tijssens, Mr. H. W. van
 Sandick, J. C. H. A. Quack en P. P. C. Collette.

*Een gestrafte beklagt zich bij de hogere militaire autoriteit,
 zijnde een hoofdofficier, en na door dezen, wegens het indienen van
 een lichtvaardig en ongegrond beklag, te zijn gestraft, bij den militairen
 rechter.*

*De oorspronkelijke strafoplegger teekent hooger beroep aan tegen
 de beschikking van den krijgsraad.*

*Het H.M.G. vernietigt in hooger beroep de beschikking van den
 krijgsraad en verklaart dezen onbevoegd van de klacht kennis te
 nemen, omdat tusschen beide bestraffingen een nauwe samenhang
 bestaat en zij mitsdien niet te scheiden zijn zoodat, ingevolge het
 beginsel, neergelegd in art. 51 P. I. H.M.G., de zaak in haar geheel
 door het Hof behoort te worden onderzocht.*

Gezien de verklaring, gedagteekend 27 September 1918, waarbij de kapitein S., destijds in garnizoen te Leiden en commandant der 7de batterij, IVde afdeeling, 4de Regiment Veld-Artillerie, zich bij het Hof in hooger beroep voorziet van de beschikking van den krijgsraad in het eerste Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Gravenhage, gedagteekend 16 September 1918, bij welke beschikking de klacht, gedagteekend 24 Mei 1918, van den milicien-kanonnier J. H., destijds dienende bij gemelde batterij, over de hem door genoemden kapitein op 17 Mei 1918 opgelegde straf van 21 dagen politiekamer met de strafreden: „Niet aangetreden, toen voor de batterij appèl was geblazen, terwijl hij zich als toeschouwer in de onmiddellijke nabijheid der appèlplaats bevond en niet vrijgesteld was van dat appèl; zeer ongepast en indisciplinair opgetreden op het rapport voor den w.n. B.Ct. en zich tegenover anderen indisciplinair uitgelaten over- en naar aanleiding van door den w.n. B.Ct. genomen maatregelen, den „dienst betreffende”, is verklaard te zijn ten deele wettig;

Overwegende dat klager op 23 Mei 1918 door den Majoor B., commandant der IVde afdeeling, 4de Regiment Veld-Artillerie, is gestraft met 4 dagen politiekamer met de strafreden: „Zich lichtvaardiglijk en ongegrond beklaagd over eene straf, hem door zijn batterij-commandant opgelegd”, zijnde deze bijkomende straf opgelegd naar aanleiding van de bij genoemden Majoor door klager ingediende klacht over de straf van 17 Mei t.v.;

Overwegende dat in een dergelijk geval tusschen beide bestraffingen nauwe samenhang bestaat en zij mitsdien niet te scheiden zijn;

Overwegende, in verband hiermede, dat, waar de bijkomende straf van 23 Mei 1918 is opgelegd door een hoofdofficier, omtrent de zaak in haar geheel, ingevolge het beginsel, neergelegd in artikel 51 van 's Hof's Provisioneele Instructie, in eerste en hoogste instantie door het Hof had moeten zijn beslist;

Overwegende dat derhalve de Krijgsraad onbevoegd was omtrent klagers klacht, gedagteekend 24 Mei 1918, eene beslissing te geven, moete reeds uit dien hoofde de beschikking worden te niet gedaan;

Gezien de stukken, op de zaak betrekking hebbende;

Gehoord klager en de strafopleggers majoor B. en kapitein S.; voorts, als getuigen onder eede, K., tweede-luitenant, H., milicien-kanonnier en B., kanonnier 2de klasse, allen destijds dienende bij de 7de batterij, IVde afdeeling, 4de Regiment Veld-Artillerie;

Gelet op het advies van den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht;

Overwegende dat bij het onderzoek is komen vast te staan:

dat op 16 Mei 1918, op last van den luitenant K., toenmaals waarnemend-commandant van de 7de batterij, IVde afdeeling, 4de Regiment Veld-Artillerie, in de Doelen-kazerne te Leiden voor evengemelde batterij te omstreeks 7 uur 's avonds, nadat de manschappen „straf-poetsen” van tuigen hadden gehad, een „extra-appèl” is geblazen;

dat klager op dit signaal niet is aangetreden, doch zich als

toeschouwer in de onmiddellijke nabijheid van de appèlplaats heeft opgehouden;

dat klager nadien bij den luitenant K., „op rapport” is geweest, omdat hij, klager, in verband met uitlatingen zijnerzijds over maatregelen van den waarnemend-batterij-commandant betreffende het bekend maken van dienstaangelegenheden op een publicatiebord, verdacht werd eene daarop met krijt geschreven dienstmededeeling te hebben uitgeveegd;

Overwegende dat de getuige, luitenant K. heeft verklaard:

dat klager geen vrijstelling had van het „extra-appèl”; dat een ieder moest aantreden, ook b.v. de bankwerker;

dat het „extra-appèl” geen verband hield met het daaraan voorafgaand „strafpoetsen” van tuigen, doch werd gehouden om uit te zoeken, wie eene dienstmededeeling, welke met krijt op het bord geschreven was, had uitgeveegd; dat hij het onaannemelijk acht, dat klager te goeder trouw zou hebben gemeend, dat hij op het hier bedoeld appèl-signaal niet behoefde aan te treden;

dat klager op het rapport, waarvan sprake, brutaal is opgetreden; dat hij het bureau wilde verlaten, alvorens afgedankt te zijn; dat hij zeide: „Ze moeten H. altijd hebben” en daarna: „Ik kan toch niets goed doen.”;

Overwegende dat de getuige H. heeft verklaard:

dat hij klager tegen jongens van eene andere batterij heeft hooren zeggen: „Ze moeten de rommel van het bord uitvegen, dan waren „ze er mee aan”; dat klager zulks gezegd heeft op den bewusten dag tusschen 5 en 6 uur 's middags;

Overwegende dat de getuige B. heeft verklaard:

dat hij in den bewusten namiddag klager tegen jongens van eene andere batterij heeft hooren bezigen eene uitdrukking, als: „Ik hoop, „dat het niet uitkomt; dat niemand het zal verraden”, daarbij doelende op het uitvegen van hetgeen op het bord had „gestaan”;

dat klager later heeft gezegd: „Het wordt tijd, dat er weer eens „vergaderd wordt”; dat eenigen tijd te voren de manschappen van de batterij vergaderd hadden en dat toen de heele batterij van plan was weg te loopen; dat het plan gesust is;

Overwegende dat klager tot zijn verweer heeft aangevoerd:

dat hij meende vrij te zijn van het „extra-appèl”, omdat hij, en z.i. te recht, niet aanwezig was geweest bij het „strafpoetsen”;

dat hij op het rapport, gehouden door luitenant K., erg zenuwachtig was; dat hij meende, het bureau te mogen verlaten; dat de fourier hem tegenhield; dat hij uit zenuwachtigheid een pas naar de deur deed; dat hij zich niet herinnert, toen eene uitdrukking te hebben gebezigd als: „ik schiet hier ook niet op”;

dat hij tot andere militairen heeft gezegd, dat hij het kinderachtig vond het bord „uit te vege”; dat hij niet heeft gezegd, te hopen, dat het niet uitkwam;

Overwegende dat klagers verweer niet kan verzwakken de met eede bevestigde stellige verklaringen van de getuigen;

Overwegende, op grond van het vorenstaande, dat klager zich heeft schuldig gemaakt aan de krijgstuchtelijke vergrijpen, zooals die zijn omschreven in de strafreden van 17 Mei 1918, en dat hij deswege, gelet op den inhoud van zijne straflijst, eene zware straf heeft verdiend;

Overwegende dat klager, in stede van zich neer te leggen bij de welverdiende bestraffing van 17 Mei 1918, zich daarover heeft beklagd bij den afdeulings-commandant, welke lichtvaardige handeling niet anders dan aan verregaande oneerbiedigheid kan worden toegeschreven, en dat hij deswege door den afdeulings-commandant op 23 Mei 1918 te recht is gestraft;

Krachtens artikel 55 van 's Hofs Provisioneele Instructie, in verband met de artikelen 17—20 der Rechtspleging bij de Landmacht, in hooger beroep beschikkende op de ingediende klacht;

Doet te niet des Krijgsraads beschikking van 16 September 1918; Verklaart klagers klacht ongegrond;

Handhaaft de aan klager respectievelijk op 17 en 23 Mei 1918 opgelegde straffen en de daarbij behoorende strafredenen;

Bepaalt, dat van deze beschikking zullen worden uitgereikt een afschrift aan klager, een aan iederen strafoplegger en een aan den Advocaat-Fiscaal.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 11 April 1919.

Presideerend lid: Mr. H. W. van Sandick.

Leden: C. J. G. de Booy, P. P. C. Collette en Mr. W. Boekhoudt en Jhr. J. H. O. van den Bosch, toegevoegde-raad.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van Ysselt.

Raadsman: Mr. G. A. E. B. Meijer.

Diefstal van telefoondraad.

Vermits de verbreking niet is voorafgegaan aan den diefstal doch het weggenomen goed, dat onder bereik was van den schuldige, alleen door middel van verbreking is weggenomen, is artikel 311 sub 5 W. v. Str. niet van toepassing.

In de zaak aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

1. v. d. H., oud 23 jaar, geboren te Naarden, 2. d. H., oud 21 jaar, geboren te Amsterdam, 3. W., oud 21 jaar, geboren te Schiedam,

de onder 1 en 2 genoemden landstormplichtig-kanonnier, de onder 3 genoemde milicien-kanonnier, allen bij het 1e. Regiment Veld-Artillerie, appellanten van een door den Krijgsraad te 's Hertogenbosch, op 20 December 1918 gewezen vonnis ter eenre, — voor wie schriftelijk ter rolle is geconcludeerd tot der appellanten veroordeeling tot eene lichtere straf,

en

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, bij 's Hofs beschikking van 21 Januari 1919 gemachtigd om dit hooger beroep voor den Auditeur-Militair bij genoemden Krijgsraad ambtshalve te vervolgen, mitsdien gedaagde, ter andere zijde, door wien schriftelijk ter rolle, is geconcludeerd, dat de appellanten bij sententie van den Hove zullen worden verklaard bij het vonnis van den Krijgsraad niet te zijn bezwaard;

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelet op de verklaring door beide partijen ter rolle gedaan, dat zij afstand doen van pleidooi en gezien de stukken van het geding; Gelet op hetgeen appellanten bij hun verhoor voor het Hof hebben in het midden gebracht;

Overwegende dat appellanten voor den Krijgsraad in het derde Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's Hertogenbosch, hebben terechtgestaan ter zake, dat zij op 6 September 1918 te Helvoirt, te zamen vereenigd, althans ieder voor zich, hebben weggenomen ongeveer 530 Meter bronzen telefoondraad, toebehoorende aan den Staat der Nederlanden, althans aan een ander dan aan hen, appellanten, met het oogmerk zich dat draad wederrechtelijk toe te eigenen, zulks nadat de appellant de H. die draden had afgeknipt van de telefoonpalen, waaraan zij bevestigd waren;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 20 December 1918 gewezen vonnis, op grond van bewijsmiddelen in het vonnis genoemd, het aan appellanten te laste gelegde — met den verstande als in het vonnis aangegeven — wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard met der appellanten schuld daaraan; het aldus bewezen verklaarde heeft gequalificeerd als: „diefstal door meer dan twee vereenigde personen”, wat appellant de H. betreft: „waarbij de schuldige het weg te nemen goed onder zijn bereik heeft gebracht door middel van verbreking”, en te dier zake appellanten heeft veroordeeld ieder tot acht maanden gevangenisstraf, met bepaling dat de tijd, door appellanten voor de tenuitvoerlegging van deze rechterlijke uitspraak voorloopig in verzekerde bewaring doorgebracht bij de uitvoering der hun opgelegde straf in mindering zal worden gebracht voor ieder hunner van 20 December 1918 af, met bevel tot teruggave van ongeveer 530 Meter telefoondraad, dat als stuk van overtuiging heeft gediend, na verloop van acht dagen nadat het geaprobeerde vonnis zal zijn gepronun-

tieerd, aan den Staat der Nederlanden, aan welken het wederrechtelijk is onttrokken;

Overwegende dat de bewezen- en schuldigverklaring te recht is geschied, hebbende de behandeling van de zaak in hooger beroep het Hof te dezen opzichte tot geen ander inzicht dan dat des eersten rechters geleid, terwijl de qualificatie ten aanzien van appellanten v. d. H. en W. op de Wet is gegrond en de aan ieder der appellanten opgelegde straf staat in goede verhouding tot den ernst van het gepleegde feit; dat derhalve appellanten in zooverre met het vonnis niet zijn bezwaard;

Overwegende dat echter het Hof zich niet kan vereenigen met de qualificatie, door den Krijgsraad aan het ten laste van appellant de H. bewezen verklaarde feit gegeven, vermits de verbreking niet is voorafgegaan aan den diefstal, doch het draad, dat onder bereik was van den schuldige, alleen door middel van verbreking is weggenomen, en dit feit eveneens behoort te worden gequalificeerd als: „diefstal door meer dan twee vereenigde personen;” dat dus het vonnis, wat de aan het ten laste van appellant de H. bewezen verklaarde feit gegeven qualificatie betreft, behoort te worden te niet gedaan, terwijl door het ingesteld hooger beroep het noodig is geworden om den termijn, bepaald voor de teruggave van het telefoondraad, te wijzigen;

Gezien, behalve de wets-artikelen in het vonnis genoemd, de artikelen 209 en volgende der Rechtspleging bij de Landmacht en 55 van 's Hofs. Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis door den Krijgsraad in het derde Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Hertogenbosch, op 20 December 1918 ten laste van appellanten geweest, voor zooverre de daarbij aan het ten laste van appellant de H. bewezen verklaarde feit gegeven qualificatie betreft;

Houdt het vonnis voor al het overige in stand, in het bijzonder voor zooverre appellanten daarbij zijn veroordeeld ieder tot acht maanden gevangenisstraf en voor zooverre betreft de bepaling omtrent het in mindering brengen van den door appellanten voorloopig in verzekerde bewaring doorgebrachten tijd voor ieder hunner van 20 December 1918 af;

Qualificeert het ten laste van appellant de H. bewezen verklaarde feit als:

„diefstal door meer dan twee vereenigde personen”.

Beveelt dat het in beslag genomen telefoondraad zal worden teruggegeven aan den Commandant van het 1e Regiment Veld-Artillerie, onmiddellijk na de uitspraak dezer sententie.

Ontzegt allen anderen eisch.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 20 Mei 1919.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booij, Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette en Mr. W. Boekhoudt en Jhr. J. H. O. van den Bosch, toegevoegde-raad.

Advocaat-Fisikaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van Ysselt.

Raadsman: Mr. J. Winkel Jr.

Nu de telastlegging geen gegevens bevat, waaruit zou kunnen blijken dat het gedaagdes oogmerk was, den postwissel als echt en onvervalscht te gebruiken of te doen gebruiken, terwijl daarin evenmin is te lezen door welke handelingen hij den postwissel valschelijk heeft opgemaakt of vervalscht, kan geen veroordeeling ex art. 225, 1e lid, W. v. Sr. volgen.

Wanneer beklagde naar den krijgsraad is verwezen ter zake van het doen incasseeren van een vervalschten postwissel bestaat tegen hem geen recht tot strafvordering wegens het zelf incasseeren van dien postwissel zooals hem aan den voet van het bevelschrift tot bijeenkoming van den krijgsraad wordt ten laste gelegd.

In de zaak aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

den Advocaat-Fisikaal voor de Zee- en Landmacht, ambtshalve, bij 's Hof's beschikking van 4 Februari 1919 gemachtigd hooger beroep te doen instellen en vervolgen van het vonnis door den Krijgsraad te 's-Gravenhage op 20 December 1918 gewezen in de zaak tegen A., oud 22 jaar, geboren te Breda, milicien-sergeant bij het Regiment Grenadiers,

Welke Advocaat-Fisikaal verzocht en bij beschikking van 16 April 1919 verkregen hebbende 's Hof's lastgeving aan den Exploiteur bij het Hof, om te dagvaarden den voornoemden A., ter rolle van den Hove heeft eisch gedaan en geconcludeerd tot verbetering van het vonnis van den Krijgsraad, voor zoover de gedaagde daarbij niet met zooveel woorden is vrijgesproken van de hem te laste gelegde valscheid in geschrift, en dat alsnog bij sententie van den Hove die vrijspraak alsnog zal geschieden, met instandhouding overigens van het beroepen vonnis, alzoo eischer in hooger beroep, ter eenre

en

genoemden A., gedaagde in hooger beroep, ter andere zijde, voor

wien schriftelijk ter rolle is geconcludeerd tot vrijspraak van gedaagde.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelet op de verklaring, door beide partijen ter rolle gedaan, dat zij afstand doen van pleidooi, en gezien de stukken van het geding;

Overwegende dat gedaagde voor den Krijgsraad in het eerste Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Gravenhage, heeft terechtgestaan ter zake dat hij te Legerplaats bij Laren, gemeente Laren (Noord-Holland), op den 24sten, althans 25sten Juni 1918, of omstreeks dien tijd, als wanneer gedaagde dienst deed als bataljons-factor en o.m. was belast met het uitreiken aan de militairen van voor hen bestemde postwissels, opzettelijk valschelijk en in strijd met de waarheid een postwissel, bestemd voor den milicien-grenadier S. J. K., van 3-II Grenadiers, en strekkende tot uitbetaling van een bedrag van *f* 3.—, bereids door den afzender van dien postwissel in eenig postkantoor hiervoor gestort, en uit welk geschrift eenig recht op uitbetaling kon ontstaan en hetwelk was bestemd om te dienen tot bewijs voor een plaats gehad hebbende storting van *f* 3.—, evenals uit het onrechtmatig gebruik daarvan voor den afzender, geadresseerde, althans voor het Rijk eenig nadeel kon ontstaan, aan de keerzijde heeft geëndosseerd, door hierop door middel van pen en inkt te stellen: „Voor mij aan M. J. K. te Laren, den 25sten Juni 1918, (handteekening) S. J. K., en vervolgens valschelijk later dien postwissel heeft onderteekend voor ontvangst met de handteekening M. J. K. en het bedrag van *f* 3.— zelf daarop heeft ontvangen;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 20 December 1918 gewezen vonnis, op grond van de bewijsmiddelen, in het vonnis genoemd, het aan gedaagde te laste gelegde, — met den verstande als in het vonnis aangegeven, — alsmede zijne schuld daaraan wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard; het aldus bewezen verklaarde heeft gequalificeerd als: „Het opzettelijk gebruik maken van een „vervalscht geschrift als ware het echt en onvervalscht, terwijl uit „dat gebruik eenig nadeel kon ontstaan, gepleegd door een ambtenaar, „daarbij gebruik makend van gelegenheid, hem door zijn ambt ge„schonken”, en gedaagde te dier zake heeft veroordeeld tot eene gevangenisstraf van vier maanden met degradatie van gedaagde, mitsdien terugbrenging tot den stand van soldaat, en met vrijspraak van gedaagde van hetgeen den gedaagde meer of anders is te laste gelegd, dan als bewezen is aangenomen;

Overwegende dat aan gedaagde aan den voet van het bevelschrift tot het bijeenkomen van den Krijgsraad aan het slot is te laste gelegd: „en vervolgens valschelijk later dien postwissel heeft onderteekend voor ontvangst met de handteekening M. J. K. en het „bedrag van *f* 3.— zelf daarop heeft ontvangen”; dat echter gedaagde te dier zake niet naar den Krijgsraad is verwezen, waar toch de verwijzing aan het slot het volgende inhoudt: „waarna

„beklaagde dien postwissel door middel van den facteur M. J. K. heeft doen incasseeren en daarna wederrechtelijk zich de ontvangen *f* 3.— heeft toegediend”, een feit derhalve, dat, onvereinigbaar met eerstgenoemd feit, dan ook niet tot grondslag vermag te dienen van hetgeen aan gedaagde, gelijk hooger weergegeven, aan den voet van bedoeld bevelschrift is te laste gelegd; dat ter zake van dit te laste gelegde geen recht tot strafvordering aanwezig is en gedaagde daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, ten aanzien van het overige aan gedaagde te laste gelegde, dat te recht door den Krijgsraad dit te laste gelegde wettig en overtuigend is bewezen verklaard, alsmede gedaagdes schuld daaraan;

Overwegende dat dit te laste gelegde en bewezen deel der telastlegging echter niet strafbaar is; dat dit feit toch niet valt in de bepaling van artikel 225, eerste lid, van het Wetboek van Strafrecht, daar het geene gegevens bevat, waaruit zou kunnen blijken, dat het gedaagdes oogmerk was om den bedoelden postwissel als echt en onvervalscht te gebruiken of door anderen te doen gebruiken, terwijl al evenmin in bedoeld deel der telastlegging is te lezen, door welke handelingen gedaagde den postwissel valschelijk heeft opgemaakt of vervalscht; dat het feit ook niet valt in de bepaling van het tweede lid van genoemd artikel, nu, daargelaten dat op grond van het hierboven overwogene reeds de rechter deze bepaling niet zou vermogen toe te passen, niet is te laste gelegd, dat gedaagde van den postwissel gebruik heeft gemaakt;

Overwegende dat het te recht bewezen verklaarde deel der telastlegging evenmin valt in eenige andere bepaling van wet of verordening, en gedaagde derhalve ook van dit deel der telastlegging behoort te worden vrijgesproken; dat echter aan den commandeerende-officier van gedaagdes korps ter beoordeeling behoort te worden overgelaten, of gedaagde krijgstuchtelijk behoort te worden gestraft ter zake van hetgeen bij de behandeling dezer zaak te zijnen nadeele is gebleken;

Gezien de artikelen 193 der Rechtspleging bij de Landmacht en 62 van 's Hofs Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis, door den Krijgsraad in het eerste Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Gravenhage, op 20 December 1918 ten laste van gedaagde gewezen, voor zooverre het slot der telastlegging, luidde: „en vervolgens valschelijk later dien postwissel heeft onderteekend voor ontvangst met de handteekening M. J. K. en het bedrag van *f* 3.— zelf daarop heeft ontvangen”, wettig en overtuigend is bewezen verklaard met gedaagdes schuld daaraan; voorts wat de qualificatie en de opgelegde hoofd- en bijkomende straf betreft;

Houdt het vonnis voor het overige in stand;

Verstaat, dat ten aanzien van bedoeld deel der telastlegging geen recht tot strafvordering aanwezig is en spreekt gedaagde daarvan vrij;

Verklaart het te recht bewezen verklaarde deel der telastlegging niet strafbaar en spreekt gedaagde ook daarvan vrij;

Laat aan den commandeerende-officier van gedaagdes korps ter beoordeeling, of gedaagde krijgstuuchtelijk behoort te worden gestraft ter zake van hetgeen bij de behandeling dezer zaak te zijnen nadeele is gebleken ;

Ontzegt allen anderen eisch.

De Advocaat-Fisikaal voerde aan:

dat de steller der telastlegging blijkbaar bedoeld heeft te last te leggen :

a. valscheit in geschrift;

b. het opzettelijk gebruik maken van het vervalschte geschrift, als ware het echt en onvervalscht, uit welk gebruik eenig nadeel kon ontstaan ;

dat, gevolgelijk, is geëischt schuldig verklaring van den beklaagde aan: *a.* valscheit in geschrift; *b.* het opzettelijk gebruik maken van een vervalscht geschrift, als ware het echt en onvervalscht, terwijl uit dat gebruik eenig nadeel kon ontstaan, en veroordeeling van den beklaagde deswege ;

dat echter de schuldigverklaring van den beklaagde wegens valscheit in geschrifte niet kan volgen omdat niet is te laste gelegd, dat beklaagde de valscheit zou hebben begaan, *met het oogmerk om het vervalschte geschrift als echt en onvervalscht te gebruiken, of door anderen te doen gebruiken;*

dat, gevolgelijk, de beklaagde van valscheit in geschrift moet worden vrijgesproken ;

dat in de *verwijzing* van den beklaagde naar den Krijgsraad wel is waar wordt gesteld, dat de beklaagde den vervalschten postwissel heeft doen incasseeren door middel van den facteur M. J. K. en dit in de *telastlegging* aan den beklaagde, in zooverre wordt gewijzigd, dat de beklaagde niet den postwissel door K. heeft laten innen, doch hem zelf heeft geëind, maar dit — plegen, in plaats van doen plegen — eene verbetering is, die toelaatbaar is ;

alléén is verboden geheel nieuwe feiten in de telastlegging op te nemen,

en concludeerde tot :

verbetering van het vonnis van den krijgsraad te 's-Gravenhage, van den 20sten December 1918, alhier in geschil, voor zoover de beklaagde daarbij niet met zooveel woorden is vrijgesproken van de hem ten laste gelegde valscheit in geschrift, en doende enz., dat bij Sententie van dezen Hove, onder aanhaling tevens van art. 193 der Rechtspleging bij de Landmacht, die vrijspraak alsnog zal geschieden,

met instandhouding van het beroepen vonnis voor al het overige, terwijl

de verdediger betoogde :

dat de *verwijzing* naar den Krijgsraad niet overeenstemt met de *telastlegging* in het bevelschrift;

dat het tweede deel van de *telastlegging* (het opzettelijk gebruik maken van het vervalschte geschrift, enz.) een ongeoorloofde toevoeging is, behelzende geheel nieuwe feiten, welke in de *verwijzing* niet voorkomen;

dat dus alleen de vraag overblijft, of beklagde kan worden veroordeeld op de *telastlegging* in zoover die overeenstemt met de *verwijzing*; (bedoelde valsheid in geschrifte);

dat intusschen deze *telastlegging* niet inhoudt de voor het delict van art. 225 W. v. S. (1) gevorderde elementen: „met het oogmerk „om het vervalschte geschrift als echt en onvervalscht te gebruiken of door anderen te doen gebruiken”;

dat dus, wat aan beklagde hieromtrent is ten laste gelegd, niet strafbaar is;

dat ondergeteekende op deze gronden concludeert tot *vrijspraak* van beklagde.

Nog steeds houdt het Hof vast aan de niet-bedoelde verhouding tusschen verwijzing en telastlegging, welke het, onzes inziens geheel ten onrechte, aan menige beslissing ten grondslag legde. Dat het rechtsgevoel hierdoor weinig bevredigd wordt behoeft geen betoog. Zou wellicht de Regeering aan dit misverstand een einde willen maken? Een noodwetje hiertoe zou zeer zeker gerechtvaardigd wezen. Formaliteiten zijn niet onmisbaar, doch, aldus opgevat, gaat men te ver. Dat wordt overdreven formalisme.

Red. M. R. T.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 11 Juni 1919.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booij, Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette, en Mr. W. Boekhoudt en Jhr. J. H. O. van den Bosch, toegevoegde raad.

Advocaat-Fiskaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van Yssel.

Raadsman: Mr. J. P. Sieburgh.

Wegens vermoedelijke overtreding van het maalverbod aangehouden tarwe is niet te beschouwen als eenig goed waarop krachtens de wet beslag is gelegd in den zin van art. 198 W. v. Sr., maar als een zaak bestemd om voor de bevoegde macht tot overtuiging of bewijs te dienen als bedoeld in art. 200 W. v. Sr.

Het overbrengen van die tarwe van een bepaalde aangewezen plaats, waar ze moest blijven, naar zijn woning maakt beklagde echter niet strafbaar ingevolge laatstgenoemd artikel, omdat daarin van „onttrekken” geen sprake is.

In de zaak aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

den Advocaat-Fisikaal voor de Zee- en Landmacht, ambtshalve, bij 's Hofs beschikking van 18 Februari 1919 gemachtigd hooger beroep te doen instellen en vervolgen van het vonnis, door den Krijgsraad te 's-Hertogenbosch op 24 Januari 1919 gewezen in de zaak tegen F., oud 20 jaar, geboren te Schinveld, milicien-soldaat bij het 13de Regiment Infanterie,

Welke Advocaat-Fisikaal, verzocht en bij beschikking van 26 April 1919 verkregen hebbende 's Hofs lastgeving aan den Exploiteur bij het Hof om te dagvaarden den voornoemden F., ter rolle van den Hove heeft eisch gedaan en geconcludeerd tot verbetering van het vonnis van den Krijgsraad, wat betreft de kwalificatie en de straf, en dat de gedaagde alsnog bij sententie van den Hove zal worden schuldig verklaard aan: „Opzettelijk zaken, bestemd om voor de bevoegde macht tot overtuiging of bewijs te dienen, wegmaken”, en deswege veroordeeld tot eene gevangenisstraf van één maand, met instandhouding overigens van het beroepen vonnis, ook wat het voorwaardelijke der veroordeeling betreft, — alzoo eischer in hooger beroep, ter eenre,

en

genoemden F., gedaagde in hooger beroep, ter andere zijde, voor wien schriftelijk ter rolle is geconcludeerd tot handhaving der opgelegde straf.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelet op de verklaring, door beide partijen ter rolle gedaan, dat zij afstand doen van pleidooi, en gezien de stukken van het geding;

Overwegende dat gedaagde voor den Krijgsraad in het derde Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Hertogenbosch, heeft terechtstaan ter zake, dat hij omstreeks 11 September 1918 te Schinveld opzettelijk negen zakken tarwe, te zamen wegende ongeveer 256 K.G., waarop door den opperwachtmeester der Koninklijke Maréchausée J. van Arnhem, gestationneerd aldaar, beslag was gelegd, aangezien door dezen vermoed werd, dat ten opzichte van die tarwe door gedaagde eene overtreding werd gepleegd van het maalverbod en het aanwezig hebben van granen om die te malen zonder vergunning; die tarwe aan dit, daarop gelegd beslag heeft onttrokken, door dat graan van

den molen, waar het beslag gelegd was en waar het op last van den genoemden ambtenaar tot diens terugkomst moest verblijven, over te brengen naar den kelder zijner op ongeveer 100 Meter afstand gelegen woning;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 24 Januari 1919 gewezen vonnis, op grond van de bewijsmiddelen, in het vonnis genoemd, het aan gedaagde te laste gelegde wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard, alsmede gedaagdes schuld daaraan; het aldus bewezen verklaarde heeft gequalificeerd als: „Opzettelijk eenig goed aan het krachtens de Wet daarop gelegd beslag onttrekken”, en gedaagde te dier zake heeft veroordeeld tot veertien dagen gevangenisstraf met bevel, dat de straf niet zal worden ondergaan, tenzij de Krijgsraad later anders mocht gelasten op grond, dat de veroordeelde zich vóór het einde van een proeftijd, bij het vonnis bepaald op zes maanden, heeft schuldig gemaakt aan een strafbaar feit, of, zoolang hij aan de krijgstucht is onderworpen, aan eene ernstige overtreding tegen de krijgstucht of aan eene lichte zoodanige overtreding, indien deze tevens een strafbaar feit oplevert;

Overwegende dat de bewezen- en schuldigverklaring te recht is geschied, hebbende de behandeling van de zaak in hooger beroep het Hof te dezen opzichte tot geen ander inzicht, dan dat des eersten rechters geleid;

Overwegende dat de krijgsraad heeft overwogen, dat in artikel 198 van het Wetboek van Strafrecht in het algemeen sprake is van „beslag” zoodat daaronder ook begrepen is het in de telastlegging aangegeven beslag;

Overwegende dat de in de telastlegging genoemde wachtmeester der maréchaussée heeft geconstateerd, dat gedaagde overtrad het verbod van artikel 1 der Beschikking van den Minister van Landbouw, Nijverheid en Handel, opgenomen in de Nederlandsche Staatscourant van 18 September 1917, No. 218, tot het geven van welke beschikking den Minister door artikel 6 der Distributiewet bevoegdheid wordt verleend; dat genoemde wachtmeester, de tarwe in beslag nemend, zulks mocht doen op grond van artikel 20 der Distributiewet en, waar bij overtreding van de in artikel 6 dier Wet bedoelde regeling geene verbeurdverklaring, vernietiging of onbruikbaarmaking kan worden bevolen, de tarwe enkel kan worden aangemerkt als voorwerp, hetwelk „tot ontdekking der waarheid kan dienen”, of, gelijk artikel 200 van het Wetboek van Strafrecht het uitdrukt, „om voor de bevoegde macht tot overtuiging of bewijs te dienen”;

Overwegende dat dan ook in beslag genomen voorwerpen, als waarom het hier gaat, door artikel 200 van het Wetboek van Strafrecht bijzonderlijk als het ware beschermd worden en niet door artikel 198 van dat Wetboek, waarin, gelijk de Krijgsraad te recht opmerkt, in het algemeen sprake is van „beslag”, en welk artikel derhalve ten onrechte door den Krijgsraad is toegepast; dat artikel 200 van het Wetboek van Strafrecht die bescherming niet zoover uitstrekt, dat ook het „onttrekken” strafbaar is, en derhalve gedaagde

behoort te worden vrijgesproken, nu het te laste gelegde en bewezen feit niet valt in eenige andere bepaling van wet of verordening;

Gezien de artikelen 193, 198 der Rechtspleging bij de Landmacht en 62 van 's Hofs Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis, door den Krijgsraad in het derde Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Hertogenbosch, op 24 Januari 1919 ten laste van gedaagde geweest, wat betreft de qualificatie en de strafoplegging;

Houdt het vonnis in stand ten aanzien van de bewezen- en schuldigverklaring;

Verklaart het te laste gelegde en bewezen feit niet strafbaar en spreekt gedaagde mitsdien vrij;

Beveelt de teruggave van de in beslag genomen tarwe aan gedaagde onmiddellijk na de uitspraak dezer sententie;

Ontzegt allen anderen eisch.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Beschikking van 17 Juni 1919.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booij, Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette en Mr. W. Boekhoudt.

De commandant van een divisie van het Wapen der Koninklijke Maréchaussée heeft als zoodanig volledige strafbevoegdheid ook ten aanzien van de onder zijne bevelen gestelde militairen afkomstig van andere korpsen en tijdelijk behoorende tot de grensbewakingstroepen onder zijn bevel, tot tijd en wijle zij bij het korps waarvan zij afkomstig zijn, zijn teruggekeerd dan wel op andere wijze uit het verband der grensbewakingstroepen zijn genomen.

Degradatie van een onderofficier wegens eerste desertie met vrijwillige terugkomst binnen vier weken.

Gezien de klacht, ingediend den 26sten Februari 1919, van B., soldaat bij het 5de Regiment Infanterie, over de straf van degradatie, zijnde hij destijds sergeant, hem op 23 Januari 1919 opgelegd door den luitenant-kolonel F. C. A. van der Minne, commandant van de IVde Divisie van het Wapen der Koninklijke Maréchaussée, wegens: „Gestraft zijnde met kamerarrest, zich op den 21sten December 1918, des namiddags 4 uur 21, met den trein van zijn detachement ver-, „wijderd en den 27sten December 1918, des namiddags 6 uur 48, „teruggekeerd. (Eerste desertie in tijd van vrede met vrijwillige „terugkeer binnen 8 dagen)“.

Overwegende dat in de kolom „Door wien gestraft” van de straflijst staat „J. C. v. d. Mind, Luit.-Kolonel, commdt. H. D. A. M.”, in plaats van „F. C. A. van der Minne, Luitenant-Kolonel, commandant van de „IVde Divisie Koninklijke Maréchaussée”, en dat in de omschrijving van de strafreden staat „terugkeer binnen 8 dagen”, in plaats van „terugkomst binnen vier weken”, welke misstellingen hier worden verbeterd;

Overwegende wijders, dat klager weliswaar zijne klacht niet heeft ingediend binnen acht dagen, nadat de straf van degradatie was ten uitvoer gelegd, doch dat het Hof bij het onderzoek der zaak aanleiding heeft gevonden de klacht alsnog in behandeling te nemen;

Gelezen de stukken, op de zaak betrekking hebbende;

Gehoord klager en strafoplegger;

Gelet op het advies van den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht;

Overwegende dat klager heeft opgegeven zich te hebben beklaagd, omdat hij meent:

1o. dat de luitenant-kolonel van der M. *niet*-, doch *uitsluitend* de commandant van het 5de Regiment Infanterie bevoegd was hem de *zwaarste* straf, degradatie, op te leggen, zijnde hij destijds *gedetacheerd* bij een der onder de bevelen van den luitenant-kolonel van der M. gestelde grenswachtdetachementen, en blijvende z.i. alsdan de commandant van het 5de Regiment Infanterie de „Kommandeerende-officier”, bedoeld in artikel 39 van het Reglement van Krijgstucht;

2o. dat hij in ieder geval, alles in aanmerking genomen, door de straf van degradatie te zwaar getroffen is;

ad Ium.

Overwegende dat een gedetacheerd kaderlid, dat zich zeer slecht gedraagt of zich heeft schuldig gemaakt aan een zeer ernstig vergrijp, althans in gewone tijden, veelal door de betrokken korpscommandanten in onderling overleg wordt teruggeplaatst bij het korps, waarvan het kaderlid afkomstig is, wordende zoodoende de al of niet toepassing, in naaste toekomst of reeds dadelijk, van de straf van degradatie in handen gelegd van den commandant van evenbedoeld korps;

Overwegende dat het hier echter geenszins gaat over de al of niet doelmatigheid van deze practijk in het algemeen of ten aanzien van het onderwerpelijke geval in het bijzonder, doch enkel en alleen over de vraag, of in dit geval strafoplegger inderdaad bevoegd was klager te degradeeren, neen dan wel ja;

Overwegende, met betrekking tot de gestelde vraag:

dat strafoplegger is *korpscommandant*, en wel van de IVde Divisie van het Wapen der Koninklijke Maréchaussée, en dat hij in die hoedanigheid, ingevolge ontvangen opdracht, de volle verantwoordelijkheid heeft te dragen ten aanzien van de uitoefening van den langs de grenzen van de provinciën Groningen en Drenthe ingestelden militairen grensbewakingsdienst;

dat voor de uitvoering van deze opdracht ter beschikking van strafoplegger en onder diens bevelen zijn gesteld, militairen, afkomstig van verschillende regimenten infanterie ;

dat te Vlieghuis en te Coevorden zijn, of althans waren gestationneerd grensdetachementen, samengesteld uit militairen van het 5de Regiment Infanterie ;

dat klager op 17 December 1918, met inachtneming van de desbetreffende bepalingen, van het 5de Regiment Infanterie is overgegaan en in onderhoud opgenomen bij de grensbewakingstroepen (detachment Vlieghuis); dat hij op 21 December d.a.v. door strafoplegger is overgeplaats van Vlieghuis naar Coevorden, en dat hij op 23 Januari 1919, na door strafoplegger te zijn gedegradeerd, is teruggeplaatst bij de 2de compagnie, IIIde bataljon, 5de Regiment Infanterie ;

dat hoogerbedoelde militairen, onder wie destijds klager, voorzeker zijn „onderhorigen” van strafoplegger, korpscommandant, in den zin van artikel 4 van het Reglement van Krijgstucht, tot tijd en wijle zij bij het korps, waarvan zij afkomstig zijn, dan wel op andere wijze uit het verband der grensbewakingstroepen zijn genomen; dat aan strafoplegger uiteraard ten aanzien van al zijne „onderhorigen”, zonder onderscheid, de volledige strafbevoegdheid van korpscommandant moet worden toegekend, zijnde hij, en niemand anders, verantwoordelijk voor de onbehoorlijke conduites zijner „onderhorigen” (artikel 4 van het Reglement van Krijgstucht), en dat hij derhalve destijds niet alleen bevoegd was aan klager de straf van cachot, of lichtere straffen (artikelen 40 en 41 van het Reglement van Krijgstucht), op te leggen, dan wel c.q. ten aanzien van aangevraagde cachot- en provooststraffen autorisatie te verlenen (artikel 40 van het Reglement van Krijgstucht), doch eveneens bevoegd was aan klager de zwaarste straf, degradatie, op te leggen (artikel 39 van het Reglement van Krijgstucht), nu ten aanzien van het algemeene, duidelijke voorschrift van artikel 4 van het Reglement van Krijgstucht elders in de wet geene uitzondering is gemaakt;

ad 2um.

Overwegende dat klager heeft opgegeven;

dat hij erkent zich te hebben schuldig gemaakt aan het krijgstuuchtelijk vergriep, omschreven in de strafreden;

dat hem in het begin van December 1918 te Amersfoort (5de Regiment Infanterie) is gevraagd, of hij genegen zou zijn dienst te doen als administrateur bij het grenswachtdetachment Vlieghuis (grensbewakingstroepen Groningen en Drenthe); dat hij bevestigend heeft geantwoord;

dat hij op 17 December 1918 te Vlieghuis is aangekomen; dat hij echter spoedig inzag, dat hij niet in staat zou zijn de administratie van het grenswachtdetachment naar den eisch te voeren; dat hij toen terugplaatsing naar het 5de Regiment Infanterie heeft verzocht;

dat hij zeer kort daarop, 21 December 1918, door strafoplegger

is overgeplaatst bij het grenswachtdetachement Coevorden, ten einde daar den gewonen onderofficiërsdienst te vervullen;

dat hij, te Coevorden aangekomen, onmiddellijk heeft verzocht zijn groepscommandant te mogen spreken; dat dit verzoek is toegestaan, en dat hij toen andermaal heeft gevraagd terugplaatsing bij het 5de Regiment Infanterie; dat hij, ontevreden zijnde, tegen zijn groepscommandant ongepaste uitdrukkingen heeft gebezigd; dat hij deswege door dien commandant is gestraft (21 December 1918) met 6 dagen kamerarrest;

dat hij na de strafoplegging op evengenoemden dag naar 's-Gravenhage is vertrokken; dat hij sedert geruimen tijd wegens dienstaaengelegenheden niet met periodiek verlof was geweest, en dat hij daarenboven gedurende de Kerstdagen gaarne thuis wilde zijn;

dat hij blijft meenen, te zwaar te zijn gestraft;

Overwegende dat strafoplegger heeft opgegeven:

dat hij klager met ingang van 21 December 1918 van Vlieghuis naar Coevorden heeft overgeplaatst, ten einde hem te Coevorden als onderofficier den gewonen grensdienst te doen verrichten; dat klager voor het verrichten van dien dienst geschikt werd geacht; dat terugplaatsing van gedetacheerden bij het korps, waarvan zij afkomstig zijn, ter wille van een goeden, regelmatigigen gang van den dienst, niet dan bij bepaalde noodzakelijkheid behoort te geschieden;

dat klager door zijn onmiddellijken chef wegens de schending van het arrest en de desertie was gestraft met 14 dagen provoost; dat de groepscommandant, zijnde z.i. die straf nog te licht, de provooststraf heeft geschorst;

dat hij strafoplegger, heeft geoordeeld, dat klager, die blijkens zijne straflijst reeds meermalen was gestraft wegens vergrijpen, getuigende van gebrek aan plichtsbetrachting, niet langer waardig was den rang van sergeant te bekleeden;

dat hij met nadruk heeft te waken voor de handhaving van de krijgstucht, vooral met betrekking tot het personeel, dat dienst doet bij de langs de grens opgestelde wachten;

Overwegende, op grond van het vorenstaande, dat strafoplegger destijds (23 December 1918) inderdaad bevoegd was klager de straf van degradatie op te leggen;

dat klager, door zijn arrest te verbreken en zich ongeoorloofd van het grenswachtdetachement Coevorden te verwijderen, zijnde hij gedurende ruim zes maal vier en twintig uur ongeoorloofd afwezig gebleven (eerste desertie in tijd van vrede met vrijwillige terugkomst binnen vier weken), getoond heeft zoo weinig plichtsbesef te bezitten, dat hij, mede gelet op den inhoud van zijne straflijst, niet waardig is den rang van sergeant te bekleeden;

Overwegende dat klager derhalve te recht is gedegradeerd;

Krachtens artikel 51 van 's Hofs Provisioneele Instructie, in verband met de artikelen 17—20 der Rechtspleging bij de Landmacht, beschikkende op de ingediende klacht;

Verklaart die ongegrond;

Handhaaft straf en strafreden, waarover beklag, met dien verstande, als in den aanhef dezer beschikking aangegeven;

Bepaalt, dat van deze beschikking zullen worden uitgereikt een afschrift aan den klager, een aan den strafoplegger en een aan den Advocaat-Fiscaal.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Beschikking van 4 Juli 1919.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booij, Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette en Mr. W. Boekhoudt en Jhr. J. H. O. van den Bosch, toegevoegde-raad.

Wanneer bij het onderzoek van een klachtzaak, klager eene reeds bij het eerste onderzoek geuite onware beschuldiging, waarvoor hij toen niet is gestraft, weder herhaalt, mag de hoogere militaire autoriteit daarin wel aanleiding vinden hem wegens verregaand oneerbiedig klagen te straffen of om de oorspronkelijke straf en strafreden te wijzigen, maar mag deze hem niet een nieuwe op zich zelf staande straf opleggen.

Indien klager zich over deze laatste straf bij den militairen rechter wenscht te beklagen, behoort hij daarvoor een afzonderlijke klacht in te dienen. Hoewel hij dit niet tijdig heeft gedaan, vindt het H.M.G. termen de klacht toch in behandeling te nemen, gelet niet alleen op het daarbij betrokken belang van klager, maar ook op de omstandigheid, dat hij omtrent hetgeen hem te doen stond niet voldoende volledig was ingelicht.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelezen de beschikking, door den Krijgsraad in het derde Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Hertogenbosch, op 1 Mei 1919 genomen op de klacht, gedagteekend 31 Januari 1919, van den milicien-kanonniër A., dienende bij de 2de compagnie, Iide bataljon, 4de Regiment Vesting-Artillerie, over de hem op 14 Januari 1919 door zijnen compagnies-commandant, den kapitein K., opgelegde straf van acht dagen kwartierarrest met de strafreden: „met beroeste karabijn op „de inspectie verschenen.”;

Overwegende dat bij die beschikking de klacht is verklaard te zijn ongegrond, met handhaving van straf en strafreden;

Gezien de ongedagteekende, doch tijdig ingediende verklaring, waarbij klager van de beschikking in hooger beroep is gekomen bij het Hof;

Gelezen de processen-verbaal van de voor den Krijgsraad gehouden

verhooren, en de overige bescheiden, op de zaak betrekking hebbende;

Gehoord klager, thans appellant, strafoplegger, Majoor H., commandant van het IIde bataljon, 4de Regiment Vesting-Artillerie, benevens als getuigen, onder eede, L., sergeant-majoor-instructeur R., milicien-sergeant, K., fourier, R., milicien-kanonnier, en S., milicien-kanonnier, allen dienende bij de 2de compagnie, IIde bataljon, 4de Regiment Vesting-Artillerie;

Gelet op het advies van den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht;

Overwegende dat uit het onderzoek is gebleken:

dat op Zaterdag, 11 Januari 1919, te Willemstad eene inspectie is gehouden over de 2de compagnie, IIde bataljon, 4de Regiment Vesting-Artillerie door den sergeant-majoor-instructeur der compagnie L.;

dat de sergeant-majoor-instructeur daarbij vergezeld werd door den sergeant van de week R.;

dat klager, als behoorende tot genoemde compagnie, bij de inspectie aanwezig was, en dat toen o.m. klagers karabijn door den sergeant-majoor-instructeur is geïnspecteerd;

dat de sergeant R., overeenkomstig de aanwijzing van den sergeant-majoor-instructeur L., aan den commandant van de 2de compagnie, kapitein K., strafoplegger, heeft gerapporteerd, dat klager bij de inspectie was verschenen met beroeste karabijn;

dat klager, ten gevolge van dat rapport, door strafoplegger is gestraft met de in den aanhef dezer beschikking vermelde straf;

Overwegende dat de sergeant-majoor-instructeur L. heeft opgegeven:

„Bij de bedoelde inspectie heb ik geconstateerd dat de kolfplaat „en de cordonplaat van klagers karabijn licht beroest waren. Ik heb „klager daarop onmiddellijk attent gemaakt, klager heeft niet geantwoord.

„Ik kan mij niet vergissen; klager had eene bijzondere karabijn; „zij was als het ware door midden gesneden en gelascht met een „plaat van blik.

„Dergelijk roest kan gemakkelijk verwijderd worden met schuurlinnen „of met petroleum.”;

Overwegende dat de sergeant R. heeft opgegeven:

„Bij de inspectie, waarvan hier sprake, heeft de sergeant-majoor-instructeur aan mij en aan klager getoond, dat licht roest aanwezig „was op de kolfplaat en de cordonplaat van klagers karabijn. Klager „heeft toen niets tot den sergeant-majoor-instructeur gezegd.

„M.i. is niet te constataren, of licht roest pas of al eenigen tijd „geleden verwijderd is.”;

Overwegende dat de fourier K. heeft opgegeven:

„'s Maandags, 13 Januari 1919, heeft strafoplegger, kapitein K., klagers zaak, waarover het hier gaat, onderzocht. Ik was bij dat onderzoek tegenwoordig. Klager had verzocht zijne karabijn aan strafoplegger te mogen toonen. Ik heb toen de karabijn nagezien; op dien Maandag was de karabijn geheel vrij van roest.

Als licht roest verwijderd is, kan niet geconstateerd worden, of dat lang of betrekkelijk kort geleden geschied is.”;

Overwegende dat strafoplegger, kapitein K., heeft opgegeven: „’s Maandags, 13 Januari 1919, op het compagniesrapport, bij het onderzoek nopens het rapport van den sergeant van de week R., heeft klager mij zijne karabijn laten zien; de karabijn was goed in orde en geheel roestvrij.

Aan het wapen is evenwel niet te zien, of lichte roest pas of langer geleden verwijderd is.

Klager heeft op het compagniesrapport beweerd, en is blijven volhouden, dat op zijne karabijn bij de inspectie op 11 Januari 1919 geen roest zat, dat het rapport van den sergeant R. en van den sergeant-majoor-instructeur L. onwaar was. De beide onderofficieren hebben evenwel hun rapport gehandhaafd, en daar zij „uiterst” betrouwbaar zijn, heb ik klager gestraft met de straf, waarover hij zich thans in hooger beroep bij het Hof beklaagt.”;

Overwegende dat klager, thans appellant, tot zijn verweer heeft aangevoerd:

„Het rapport van den sergeant-majoor-instructeur L. en van den sergeant R. is onwaar; ik houd vol, dat bij de bewuste inspectie de kolfplaat en de cordonplaat van mijne karabijn niet licht beroest waren. Wel zat op die platen wat vet, dat ik er afgeveegd heb.

De sergeant-majoor-instructeur heeft bij de inspectie tegen mij gezegd, dat er roest zat op de kolfplaat en op de cordonplaat. Ik heb niets geantwoord.

’s Maandags, 13 Januari 1919 op het rapport, heb ik mijne karabijn aan strafoplegger getoond. Door strafoplegger en door den fourier K. is toen verklaard, dat de karabijn geheel roestvrij was. Ik had de karabijn sedert de inspectie niet schoongemaakt; had ik na de inspectie op Zaterdag, 11 Januari 1919, roest verwijderd, dan ware dat ’s Maandags d.a.v. nog te zien geweest.

Dat mijne karabijn op Zaterdag, 11 Januari 1919, bij de inspectie roestvrij was, kan bevestigd worden door de milicien-kanonniers R. en S.

Ten gevolge van mijne bestraffing op 14 Januari 1919, was ik mijn periodiek verlof in de maand Januari kwijt.”;

Overwegende dat de milicien-kanonnier R. heeft opgegeven:

„Op Zaterdag, 11 Januari 1919, stond ik tijdens de inspectie naast klager.

De sergeant-majoor-instructeur L. die inspecteerde, heeft tot klager gezegd, dat er roest zat op diens karabijn; klager antwoordde en zeide een paar maal: „dat is vet”.

De sergeant R. stond een paar meter van klager af, en heeft niet gekeken naar wat gebeurde.

Den vorigen avond had klager zijne karabijn schoongemaakt en ingevet. Ik heb toen de karabijn bekeken; zij was roestvrij.

Op den dag van inspectie, ’s Zaterdags 11 Januari 1919, heb ik de karabijn niet bekeken.”;

Overwegende dat de milicien-kanonnier S. heeft opgegeven:

„Ik was niet bij de manschappen, over wie op Zaterdag, 11 Januari 1919, door den sergeant-majoor-instructeur L. inspectie werd gehouden. Ik stond toevallig achter het tweede gelid.

De sergeant-majoor L. heeft tot klager gezegd, dat zijne, klagers, karabijn beroest was; deze heeft daarop niets geantwoord.

Ik heb daarna klagers karabijn bekeken; zij was niet beroest, doch wel in het vet gezet; bij eene inspectie mag het wapen niet ingevet zijn.

Den vorigen avond hadden klager, R. en ik onze wapenen schoon-gemaakt.”;

Overwegende dat de stellige opgaven van den sergeant-majoor-instructeur L. en van den sergeant R. geenszins kunnen worden verzwakt door klagers verweer en de opgaven van de milicien-kanonniers R. en S.;

Overwegende, op grond hiervan, dat klagers karabijn bij de door den sergeant-majoor-instructeur L. op Zaterdag, 11 Januari 1919, te Willemstad gehouden inspectie inderdaad beroest is geweest;

Overwegende dat de aan klager deswege opgelegde straf, alles in aanmerking genomen, veeleer te licht, dan te zwaar is;

Overwegende wijders, dat weliswaar de milicien-kanonnier R. heeft opgegeven, dat klager den sergeant-majoor-instructeur L., toen deze onderofficier bij de inspectie, waarvan sprake, klagers aandacht vestigde op het beroest zijn van de karabijn, „een paar maal” zou hebben geantwoord „dat is vet”, doch dat aan deze opgave geen waarde is toe te kennen, immers niet alleen de sergeant-majoor-instructeur L., doch ook de sergeant R. en de milicien-kanonnier S. hebben opgegeven, dat klager den sergeant-majoor-instructeur L. ten tijde, ter plaatse en onder de omstandigheden, hier bedoeld, *niet* heeft geantwoord, hetgeen daarenboven door klager zelve is erkend;

Overwegende dat, waar het zóó staat, klager klaarblijkelijk tegen beter weten in over de straf van 14 Januari 1919 heeft geklaagd, hetgeen niet anders dan aan eene verregaande oneerbiedigheid kan worden toegeschreven;

Overwegende dat bij het onderzoek mede aan het licht is gekomen: dat klager is begonnen met zich over de straf van 14 Januari 1919 te beklagen bij den chef van den strafoplegger, d.w.z. bij den majoor H., commandant van het IIde bataljon, 4de Regiment Vesting-Artillerie;

dat de majoor H. klager, na dezen, benevens den sergeant-majoor-instructeur L. en den sergeant van de week R. te hebben gehoord, op 16 Januari 1919 heeft gestraft met acht dagen politiekamer met de strafreden: „Bij het onderzoek omtrent een hem door zijnen compagnies-commandant opgelegde straf, zonder gegronde redenen den sergeant-majoor-instructeur en den sergeant van de week zijner compagnie te beschuldigen van onwaarheid spreken.”;

Overwegende dat de majoor H. ter toelichting van deze bestraffing heeft opgegeven;

„Ik heb geene aanleiding gevonden wijziging te brengen in de straf van 14 Januari 1919.

Ik heb klager op 16 Januari 1919 niet gestraft, en ook niet willen straffen wegens oneerbiedig klagen over de straf van 14 Januari 1919. Ik heb klager gestraft, zooals trouwens in de strafreden staat, omdat hij bij het door mij gehouden onderzoek nopens zijne klacht, eveneens zonder gegronde redenen heeft beweerd, dat de sergeant-majoor-instructeur L. en de sergeant der week R. der 2de compagnie, verklarende dat zijne, klagers, karabijn bij de inspectie op 11 Januari 1919 beroest was, onwaarheid zouden hebben gesproken.”;

Overwegende dat klager, thans appellant, heeft opgegeven:

„Destijds wilde ik mij bij den Krijgsraad niet alleen beklagen over de straf van 14 Januari 1919, mij opgelegd door den kapitein K., doch tegelijkertijd over de straf van 16 Januari 1919. De kapitein K. heeft mij toen medegedeeld, dat zulks niet kon, aangezien ik mij over laatstbedoelde straf zou moeten beklagen bij het Hof, omdat die straf was opgelegd door een hoofdofficier. Rekening houdende met deze mededeeling, wilde ik mij naderhand tot het Hof wenden, wanneer de Krijgsraad mijne klacht over de straf van 14 Januari 1919 had onderzocht.”;

Overwegende dat de straf van 16 Januari 1919 niet is eene bijkomende straf, den klager, naar analogie van artikel 20 der Rechtspleging bij de Landmacht, opgelegd ter zake van, uit verregaande oneerbiedigheid, ongegrond en lichtvaardig klagen over de straf van 14 Januari 1919, doch eene nieuwe, op zich zelve staande straf;

Overwegende dat klager mitsdien, door zich bij den militairen rechter te beklagen over eene der beide straffen, niet tevens bij den militairen rechter de andere aanhangig maakte;

Overwegende, in verband hiermede, dat klager, wenschende zich ook te beklagen over de straf van 16 Januari 1919, hem opgelegd door een hoofdofficier, den majoor H., eene afzonderlijke klacht betreffende die straf, en wel uiterlijk binnen acht dagen nadat zij was ondergaan, bij het Hof had behooren in te dienen;

Overwegende dat klager weliswaar dezen termijn onbenut heeft laten verstrijken, doch dat het Hof desondanks heeft besloten, de straf van 16 Januari 1919 in behandeling te nemen, gelet niet alleen op het daarbij betrokken belang van klager, doch o.m. mede op de omstandigheid, dat klager althans niet voldoende volledig is ingelicht omtrent hetgeen hem te doen stond, toen hij destijds te kennen gaf, dat hij zich ook over de straf van 16 Januari 1919 wenschte te beklagen;

Overwegende dat klager de beschuldiging, bedoeld in de strafreden van 16 Januari 1919, al dadelijk heeft geuit bij het onderzoek zijner zaak in allereerste instantie, maar dat klager desniettemin staande op den 14den Januari 1919 door den kapitein K. is gestraft met acht dagen kwartierarrest wegens: „Met beroeste karabijn op de inspectie verschenen,” juist omdat ook naar het inzicht van dezen strafoplegger was gebleken, dat de beschuldiging door klager bij het

onderzoek — als middel van verweer — was geuit, zonder dat daartoe gegronde redenen aanwezig waren;

Overwegende dat derhalve de strafoplegger, kapitein K. klager heeft gestraft enkel voor het feit, in de strafreden omschreven, en het niet noodig heeft geoordeeld, hem tevens te straffen voor het uiten van de onware beschuldiging;

Overwegende nu, dat het bloote feit, dat klager — eenmaal zich beklagende over de straf van 14 Januari 1919 — bij het door den majoor H. gehouden onderzoek zijner zaak heeft herhaald —, en is blijven volharden bij het verweer, hetwelk hij reeds te voren bij het onderzoek door den kapitein K. had aangevoerd, voor den majoor H. wellicht aanleiding had kunnen zijn om klager eene bijkomende straf wegens oneerbiedig klagen op te leggen, dan wel om in te grijpen en wijziging te brengen in de straf en de daarbij behoorende strafreden van 14 Januari 1919, doch voor hem in geen geval aanleiding mocht wezen, klager een nieuwe, op zich zelve staande straf, de straf van 16 Januari 1919, op te leggen;

Overwegende, op grond van een en ander, dat de straf van 16 Januari 1919 behoort te worden te niet gedaan;

Gezien de artikelen 17—20 der Rechtspleging bij de Landmacht en artikel 55 van 's Hofs Provisioneele Instructie;

Beschikkende in hooger beroep;

Verklaart appellants klacht over de hem op 14 Januari 1919 opgelegde straf ongegrond;

Bevestigt derhalve de door den Krijgsraad in het derde Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Hertogenbosch, in deze zaak op 1 Mei 1919 genomen beschikking;

Doet te niet de straf van 16 Januari 1919, en gelast, dat deze met bijbehoorende strafreden, uit appellants straflijst zal worden verwijderd;

Straft appellant met acht dagen politiekamer, waarbij als strafreden, „Zich beklaagd over de hem op 14 Januari 1919 opgelegde straf, hetgeen niet anders dan aan eene verregaande oneerbiedigheid kan worden toegeschreven.”;

Verstaat dat deze straf van acht dagen politiekamer geacht moet worden te zijn ondergaan, wegens het reeds ondergaan van de thans te niet gedane straf van 16 Januari 1919;

Bepaalt, dat van deze beschikking zullen worden uitgereikt een afschrift aan den appellant, een aan den strafoplegger, kapitein K., een aan den majoor H. en een aan den Advocaat-Fiscaal.

MILITAIRE RECHTSPRAAK.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 23 Juli 1919.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: Mr. H. W. van Sandiek, J. C. H. A. Quack en P. P. C. Collette en Jhr. J. H. O. van den Bosch, toegevoegde raad.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van Ysselst.

Raadsman: Mr. H. B. W. M. Brans.

Er is strafbare poging tot het misdrijf van art. 98 W.v.Sr. aanwezig, ook dan wanneer degeen, die als tusschenpersoon zou optreden om de inlichtingen in handen van een buitenlandsche mogendheid te spelen, nimmer van plan is geweest zulks te doen, en dan ook die inlichtingen, overeenkomstig een gemaakte afspraak, ter hand stelt aan de bevoegde militaire autoriteit.

Terzijdestelling van de verklaring van een getuige-deskundige, welke niet berust op een ter plaatse ingesteld onderzoek.

In de zaak aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

A., oud 26 jaar, geboren te Dordrecht, sergeant bij het Korps Pontonniers, appellant van een door den Krijgsraad te 's-Hertogenbosch op 7 December 1918 gewezen vonnis, ter eenre, — voor wien schriftelijk ter rolle is geconcludeerd tot vrijspraak van appellant zoowel van het primair- als van het subsidiair te laste gelegde.

en

den Advocaat Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, bij 's Hofs beschikking van 31 December 1918 gemachtigd om dit hooger beroep voor den Auditeur Militair bij genoemden Krijgsraad ambts-halve te vervolgen, mitsdien gedaagde, ter andere zijde, door wien schriftelijk ter rolle is geconcludeerd, dat appellant, bij Sententie van den Hove, met inachtneming van het genoemde, zal worden verklaard bij het vonnis van den Krijgsraad niet te zijn bezwaard;

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gehoord de pleidooien, en gezien de stukken van het geding;

Gelet op hetgeen appellant, bij zijn verhoor voor het Hof, heeft in het midden gebracht en op de verklaringen van de ter terechtzitting van het Hof gehoorde getuigen Jhr. A. D. L. T., kapitein bij het Wapen der Koninklijke Maréchaussée te Breda, P. H. A. de R., kapitein bij den Generalen Staf (tevens gehoord als deskundige) en van de ter terechtzitting van het Hof gehoorde deskundigen H. J. B., reserve-tweede-luitenant bij het Korps Pontonniers, H. P. K., adjudant-onderofficier-instructeur, en L. K., opperschipper 2de klasse, bij het Korps Pontonniers;

Overwegende dat appellant voor den Krijgsraad in het derde Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Hertogenbosch, heeft toegestaan ter zake, dat hij den 3den Juli 1918, althans in het jaar 1918, te Dordrecht, althans in Nederland, opzettelijk een kaart, waarop geteekend was eene verkenning van het Nieuwe Veer over de Mark ten Zuid-Westen van de spoorlijn Lage-Zwaluwe—Breda, met het oog op een brugslag in de onmiddellijke nabijheid daarvan, met volledige aanduiding van de plaatselijke gesteldheid, zijnde bescheiden, althans inlichtingen, waarvan appellant wist, dat de geheimhouding door het belang van den Staat werd geboden, aan eene buitenlandsche mogendheid in handen gespeeld heeft; —

althans op tijd en plaats voornoemd, voornemens zijnde opzettelijk de bovenomschreven kaart met volledige aanduiding van de plaatselijke gesteldheid, zijnde bescheiden, althans inlichtingen waarvan appellant wist, dat de geheimhouding door het belang van den Staat werd geboden, aan eene buitenlandsche mogendheid in handen te spelen, opzettelijk op tijd en plaats voornoemd bovenomschreven kaart tot dat doel heeft afgegeven aan J. van B., wetende dat deze genoemde kaart met volledige plaatsaanduiding zou overgeven, althans in handen spelen van eene buitenlandsche mogendheid, zijnde de uitvoering van het voorgenomen misdrijf achterwege gebleven alleen ten gevolge van de van appellants wil onafhankelijke omstandigheid, dat genoemde J. van B. de aan hem met gemeld doel door appellant ter hand gestelde kaart, in plaats van aan eene buitenlandsche mogendheid, aan den toenmaligen districtscommandant der Koninklijke Maréchaussée te Breda, althans aan den Kapitein der Koninklijke Maréchaussée A. heeft afgegeven;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 7 December 1918 gewezen vonnis, op grond van de bewijsmiddelen, in het vonnis genoemd, wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard, met appellants schuld daaraan, hetgeen aan appellant subsidiair is te laste gelegd, met dien verstande, dat het feit is gepleegd op 3 Juli 1918 te Dordrecht; dat hij wist, dat van B. de kaart zou in handen spelen van eene buitenlandsche mogendheid, en dat van B. de kaart heeft afgegeven aan den kapitein der Koninklijke Maréchaussée A; het

aldus bewezen verklaarde feit heeft gequalificeerd als „poging om „bescheiden omtrent eenige zaak, waarvan hij weet, dat de geheim- „houding door het belang van den Staat wordt geboden, opzettelijk „aan eene buitenlandsche mogendheid in handen te spelen”, en te dier zake appellant heeft veroordeeld tot eene gevangenisstraf van drie jaren met bepaling, dat de tijd, door den veroordeelde voor de tenuitvoerlegging van dit vonnis voorloopig in verzekerde bewaring doorgebracht, bij de uitvoering van de opgelegde gevangenisstraf van den 25sten Juli 1918 af in mindering zal worden gebracht, met vervallenverklaring van appellant van den militairen stand en met bevel, dat de kaart, die als stuk van overtuiging heeft gediend, zal worden teruggegeven aan het Rijk, na verloop van acht dagen, nadat het geapprobeerde vonnis zal zijn gepronuntieerd;

Overwegende dat het Hof als deskundige, ten einde het Hof van schriftelijke voorlichting te dienen van ten aanzien van de vraag, of de bij het dossier dezer strafzaak aanwezige kaart (gemerkt B. in rood) met de daarop aan de voor- en aan de achterzijde gestelde aanduidingen en cijfers den toestand ter plaatse juist en volledig weergeeft, zoodat daarvan voor een eventueelen brugslag met vrucht gebruik had kunnen worden gemaakt na aanvraag aan den Opperbevelhebber van Land- en Zeemacht, heeft benoemd den reserve-tweede-luitenant H. J. B. van het Korps Pontonniers te Dordrecht;

Overwegende dat deze deskundige, na in handen van den officier-commissaris in het garnizoen Dordrecht den eed te hebben afgelegd en na ter plaatse zelfstandig eene verkenning te hebben gedaan, aan het Hof heeft ingediend het resultaat van zijne verkenning met situatie-teekening, benevens een rapport, bevattende zijne beschouwingen, waarin hij tot de slotsom komt, dat het aan de hand van de door appellant gemaakte verkenning — de kaart, gemerkt B in rood, met aanduidingen en cijfers — mogelijk is een veerdienst in te richten en een brug te slaan; dat, hoewel daarbij niet geheel volgens appellants gegevens kon worden te werk gegaan, de daarbij voorkomende onjuistheden slechts zijn van ondergeschikt belang; dat die onjuistheden hoogstens eenige minuten vertraging bij den bouw ten gevolge kunnen hebben voor iemand, die plotseling, zonder vooraf zelf te hebben verkend, daar ter plaatse een brug of veerdienst moet maken;

Overwegende dat de deskundige ter terechtzitting van het Hof bij de conclusie van zijn schriftelijk rapport is blijven volharden en o. a. nog heeft verklaard: „Ten aanzien van het veer heeft de teekening bepaald waarde. Het betreft den hoofdweg van België „maar Nederland. Wat de brug betreft, merk ik op, dat op de teekening de lengte 5 Meter te weinig is. Doch met die teekening „had een bruikbare brug kunnen worden geslagen. Er zaten fouten „in het werk, doch het was geen prullewerk. Mijn indruk was, dat „appellant de teekening zoo mooi mogelijk heeft willen maken;

„het is zoo ongeveer het gemiddelde werk, dat iemand van de opleiding van appellant kan leveren”;

Overwegende dat het Hof de conclusie van den genoemden deskundige op de door dezen daarvoor aangevoerde gronden overneemt en tot de zijne maakt en alsnu door de bewijsmiddelen, in het vonnis van den Krijgsraad opgesomd, — met uitzondering evenwel van de verklaring van den getuige-deskundige P. H. A. de R., kapitein van den Generalen Staf, welke verklaring niet op persoonlijk onderzoek ter plaatse berust en daarom noch als getuige-verklaring, noch als deskundig-bericht van waarde is, — wettig en overtuigend bezeugd, met appellants schuld daaraan, niet hetgeen aan appellant in de eerste plaats, maar wel hetgeen hem subsidiair is te laste gelegd, met uitzondering van het gedeelte der telastlegging, luidende: „wetende dat deze genoemde kaart met volledige plaatsaanduiding zou overgeven, althans in handen zou spelen van een „buitenlandsche mogendheid”, van welk gedeelte der telastlegging appellant dus moet worden vrijgesproken, en met dien verstande, dat de kaart met volledige aanduiding van de plaatselijke gesteldheid waren inlichtingen;

Overwegende dat van de zijde der verdediging is aangevoerd, zulks op grond van de verklaringen van de ten haren verzoeken ter terechtzitting van het Hof gehoorde deskundigen, den adjudant-onderofficier-instructeur H. P. K. en den opperschipper 2e kl. L. K. beiden bij het Korps Pontonniers, dat de kaart gemerkt B. in rood, van zeer weinig waarde is, zeer oordeelkundig is samengesteld, wat de details betreft niet bruikbaar is, den vijand meer in de war zou helpen, dan vooruit zoude brengen, kortom dat van die teekening met grond kan worden gezegd, dat het prullewerk is;

Overwegende dat vooreerst deze deskundigen niet hebben ontkend, dat de teekening, zij moge dan in details minder juist zijn, wel het een en ander bevat, wat voor een vijand van waarde kan zijn, en dat die teekening in hare samenstelling verraadt, dat zij is gemaakt door een niet geheel ondeskundige — immers een sergeant van het Bruggendepot —, die bovendien daar plaatselijk bekend moet zijn en persoonlijk daar eene verkenning moet hebben verricht, welk laatste punt door appellant ook is toegegeven; dat, waar verder het oordeel van deze deskundigen in vrij sterke mate afwijkt van dat van den deskundige B., het Hof in dezen de zijde kiest van laatstgenoemden deskundige, die door zijne opleiding in staat is een breedere kijk op deze zaak te hebben, dan de onderofficieren-deskundigen, die de teekening enkel vermogen te beschouwen van zuiver technisch brug-bouwkundig oogpunt;

Overwegende dat het hier immers niet loopt over de vraag, of door appellant eene verkenning is gemaakt, dat aan hooge eischen van verkenningstechniek voldoet, maar over deze andere of eene buitenlandsche mogendheid voordeel en daarmee de Nederlandsche belangen nadeel zullen kunnen ondervinden van eene verkenningstechniek;

teekening op vrij groote schaal, waarmede de aandacht wordt gevestigd op een overgangspunt over eene Nederlandsche rivier in een belangrijken verkeersweg, op zoodanige wijze, dat duidelijk wordt gemaakt, welke moeilijkheden bij een overtocht en een brugslag aldaar zouden moeten worden ondervangen en hoe daar ter plaatse o.a. zijn de breedte van de rivier, het beloop van hare oevers, de vaargeul, de diepte in de nabijheid van die oevers, de gesteldheid en breedte van de toegangswegen, de gelegenheid voor huisvesting en stalling voor personeel en paarden en voor de opstelling van voertuigen, benèvens dat geene versterkingen waren aangebracht; dat deze laatste vraag in beslist bevestigenden zin moet worden beantwoord, immers het niet twijfelachtig kan zijn, dat deze verkenningsteekening eene buitenlandsche mogendheid in staat stelt reeds van te voren, en zonder dat van harentwege verkenning ter plaatse heeft behoeven te geschieden allerlei maatregelen te treffen voor een gemakkelijken overgang met brugslag daar ter plaatse;

Overwegende dat van de zijde der verdediging nu nog wel is aangevoerd, dat de voor eene buitenlandsche mogendheid nuttige gegevens, die op de verkenningsteekening mochten voorkomen, ook zijn te vinden in algemeen verkrijgbare, althans geenszins geheime, publicaties — als daar zijn de Nederlandsche stafkaart, rijwielkaarten op schaal, de zoogenaamde rivierkaarten enz., — maar, wat hiervan zij, toch moeilijk kan worden betwist, dat hetgeen eene buitenlandsche mogendheid wellicht met moeite en tijdverlies zou kunnen verzamelen en combineeren, haar hier — in deze verkenningsteekening — alles te zamen en in onderling verband en samenhang in den voor militairen gemakkelijk bruikbaren verkenningvorm wordt aangeboden, hetgeen voor haar een belangrijk voordeel en voor de Nederlandsche belangen een ernstig nadeel oplevert;

Overwegende dat het Hof dus van oordeel is, dat de verkenningsteekening met aanduidingen en cijfers, door appellant samengesteld, vormen inlichtingen, waarvan eene buitenlandsche mogendheid voordeel kan trekken ten koste van de Nederlandsche belangen en daarom moeten worden beschouwd als inlichtingen omtrent eene zaak — den overgang met brugslag over eene Nederlandsche rivier in een hoofdweg van België naar Nederland — waarvan de geheimhouding, vooral ten tijde in de telastlegging aangegeven, door het belang van den Staat werd geboden, terwijl appellant, zooals wettig en overtuigend bewezen is, op grond van de bewijsmiddelen, in het vonnis van den Krijgsraad genoemd, wist, dat zulks het geval was;

Overwegende dat het Hof met betrekking tot de qualificatie nog heeft overwogen of, waar de getuige J. J. van B., in deze zaak als uitlokker is opgetreden, immers de kaart van appellant heeft in ontvangst genomen niet om die in handen te spelen van eene buitenlandsche mogendheid, maar om, volgens van te voren met na

te noemen officier gemaakte afspraak, haar rechtstreeks te brengen naar — en af te geven aan den kapitein der Koninklijke Maréchaussée A. — hier van eene strafbare poging tot het in handen spelen van de kaart aan eene buitenlandsche mogendheid wel sprake kan zijn, m. a. w. of hier wel begin van uitvoering van het misdrijf is geweest en mogelijk was, nu de tusschenpersoon, die het „in handen spelen” zou hebben te bewerken, daartoe geen oogenblik het plan heeft gehad; dat echter het Hof deze vraag in bevestigenden zin heeft beantwoord, omdat de genoemde getuige met den genoemden kapitein de bedoelde afspraak wel had gemaakt, maar hij er zich, na het stuk van appelland in ontvangst te hebben genomen, ook niet aan had kunnen houden, m. a. w. den verrader had kunnen spelen tegenover dien kapitein, zooals hij dit tegenover appelland had gedaan, terwijl verder de kapitein had kunnen goedvinden, dat de getuige de kaart toch ter hand stelde aan de buitenlandsche mogendheid, zooals hij nu heeft goedgevonden, dat eene minder volledige copie van dit stuk door den getuige van B. aan die mogendheid is ter hand gesteld;

Overwegende dat de qualificatie, door den Krijgsraad aan het bewezen verklaarde gegeven, dus is juist ook nu, zooals boven is overwogen, appelland van een gedeelte van het hem subsidiair te laste gelegde moet worden vrijgesproken echter met dien verstande, dat in de qualificatie in plaats van „bescheiden” moet worden gelezen „inlichtingen”;

Overwegende dat de straf, aan appelland te dier zake in het vonnis opgelegd, staat in goede verhouding tot den grooten ernst van het door hem gepleegde feit en daaraan niet afdoet, dat appelland tot het plegen van dit feit is uitgelokt, vooral niet nu is gebleken, uit appellands eigen erkenningen, dat hij reeds vroeger — en toen niet uitgelokt maar te zamen en in vereeniging met een kameraad — bij handelingen van soortgelijken aard betrokken is geweest;

Gezien, behalve de wets-artikelen in het vonnis van den Krijgsraad genoemd, de artikelen 198, 209 en volgende der Rechtspleging bij de Landmacht en 55 van 's Hof's Provisioneele Instructie:

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Verklaart niet wettig en overtuigend bewezen hetgeen aan appelland in de eerste plaats is te laste gelegd, en spreekt hem daarvan vrij;

Doet te niet het vonnis van den Krijgsraad, waarvan beroep, voor zooverre daarbij wettig en overtuigend bewezen is verklaard, dat appelland wist, dat J. van B. de in de telastlegging omschreven kaart zou overgeven, althans in handen spelen van eene buitenlandsche mogendheid, en spreekt appelland van dit gedeelte van het hem subsidiair te laste gelegde vrij;

Houdt dit vonnis voor al het overige in stand, met aanvulling en wijziging der bewijsvoering, als boven is aangegeven, bijzonderlijk wat betreft de qualificatie, echter met wijziging van „bescheiden”

in „inlichtingen”, en de strafoplegging met in mindering brengen van den voorloopig in verzekerde bewaring doorgebrachten tijd, vervallenverklaring van den militairen stand en bevel tot terug-gave van de kaart, echter onmiddellijk nadat deze sententie zal zijn uitgesproken, aan den Garnizoens-commandant te Dordrecht; Ontzegt allen anderen eisch.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 23 Juli 1919.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack, en P. P. C. Collette en Jhr. J. H. O. van den Bosch, toegevoegde raad.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van Ysselt.

Raadsman: Mr. E. v. Zinnicq-Bergmann.

Beklaagde, die te goeder trouw — zij het ook ten onrechte — overtuigd was, dat hij iemand op heeterdaad betrapt op het plegen van een overtreding van een der bepalingen van het Motor- en Rijwiel-reglement, was bevoegd dezen persoon op grond van art. 41 W. v. Sv. te doen aanhouden om hem voor den ter plaatse aanwezigen hulp-officier van justitie — den burgemeester — te brengen, om dezen in staat te stellen proces-verbaal op te maken en den gearresteerde daarna in vrijheid te stellen.

Zelfs was hij bevoegd den aangehoudene naar de wacht te doen brengen, mits hij daarvan onmiddellijk den burgemeester bericht zond of deed zenden. De plaatselijke omstandigheden in aanmerking genomen, had kunnen worden volstaan met een dadelijke mededeeling aan den veldwachter, mits beklaagde zich er van had overtuigd dat die mededeeling den veldwachter had bereikt en deze zich dadelijk naar de wacht had begeven.

Nu beklaagde den verdachte wel in arrest heeft doen stellen, maar niet de noodige maatregelen heeft genomen, waardoor deze weder zoo spoedig mogelijk in vrijheid gesteld zou kunnen worden, maakte hij zich schuldig aan wederrechtelijke vrijheidsberoving.

In de zaak aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, ambtshalve, bij 's Hof's beschikking van 7 Februari 1919 gemachtigd hooger beroep

te doen instellen en vervolgen van het vonnis door den Krijgsraad te 's-Hertogenbosch op 10 Januari 1919 gewezen in de zaak tegen X., oud 37 jaar, geboren te 's-Gravenhage, ritmeester bij een Regiment Huzaren,

Welke Advocaat-Fiscaal verzocht en bij beschikking van 16 April 1919 verkregen hebbende 's Hofs lastgeving aan den Exploiteur bij het Hof, om te dagvaarden den voornoemden X., ter rolle van den Hove heeft eisch gedaan en geconcludeerd tot tenietdoening van het vonnis van den Krijgsraad, en dat de gedaagde alsnog bij Sententie van den Hove zal worden schuldig verklaard aan: „Opzettelijk iemand wederrechtelijk van de vrijheid berooven en beroofd houden, bij het begaan van welk strafbaar feit de dader, een ambtenaar, gebruik heeft gemaakt van macht, hem door zijn ambt geschonken”. en deswege veroordeeld tot drie weken gevangenisstraf, alzoo eischer in hooger beroep, ter eenre

en

genoemden X. gedaagde in hooger beroep, ter andere zijde, voor wien schriftelijk ter rolle is geconcludeerd op gronden en middelen, nader bij pleidooi toe te lichten, tot ontzegging van den eisch in hooger beroep en tot bevestiging van het vonnis in eersten aanleg gewezen, immers tot vrijspraak van gedaagde.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gehoord de pleidooien en gezien de stukken van het geding;

Gelet op hetgeen gedaagde, bij zijn verhoor voor het Hof, heeft in het midden gebracht en op de verklaringen van de ter terechtzitting van het Hof gehoorde getuigen S., landbouwer, wonende te Sint Michielsgestel; H., korporaal in reserve, bij het 1ste Eskadron Wielrijders; D., milicien-sergeant bij het 4de Eskadron Wielrijders; R. burgemeester van Sint Michielsgestel en den Dungen, wonende te den Dungen; S., reserve-tweede-luitenant bij het 1ste Regiment Huzaren, F., eerste-luitenant bij het 3de Regiment Huzaren, en S., milicien-korporaal bij het 4de Eskadron Wielrijders;

Overwegende dat gedaagde voor den Krijgsraad in het derde Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Hertogenbosch, heeft terechtgestaan ter zake dat hij op 16 April 1918 te Sint Michielsgestel opzettelijk S. wederrechtelijk van de vrijheid heeft beroofd, althans heeft doen berooven, door dezen op den openbaren weg door aan hem, gedaagde, ondergeschikte militairen te doen aanhouden en te doen geleiden naar de kantonnementswacht aldaar, en hem aldaar aan de wacht, althans in een bij de wacht zich bevindend arrest-lokaal gedurende omstreeks vier uren, althans geruimen tijd te doen vasthouden, bewaken en opsluiten;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 10 Januari 1919 gewezen vonnis, uit overweging, dat het ter terechtzitting gehouden onder-

zoek niet het wettig en overtuigend bewijs heeft opgeleverd, dat de gedaagde zich aan het hem te laste gelegde heeft schuldig gemaakt, meer in het bijzonder niet, dat gedaagde *opzettelijk* S. *wedervechtelijk* van de vrijheid heeft beroofd, gedaagde heeft vrijgesproken met overlating aan den commandeerende-officier ter beoordeeling, of gedaagde ter zake van het door hem gepleegde krijgstuchtelijk behoort te worden gestraft;

Overwegende dat uit een uittreksel uit het stamboek der Heeren Officieren van het 4de Regiment Huzaren blijkt, dat gedaagde na bij Koninklijk besluit van te zijn benoemd tot officier, laatstelijk, bij Koninklijk besluit van met ingang van is benoemd tot Ritmeester bij het wapen der Cavalerie;

Overwegende dat blijkens afschrift proces-verbaal van beëediging, de gedaagde op heeft afgelegd den eed als officier;

Overwegende dat hebben verklaard de getuigen:

1o. S: „Op 16 April 1918 \pm 5.30 namiddag, reed ik op mijn paard langs den openbaren weg van 's-Hertogenbosch naar Sint Michielsgestel. Ik reed aan de rechterzijde, als men van 's-Hertogenbosch afkomt. Ter hoogte van de villa „Marienberg” reed mij iemand per rijwiel achterop, die mij toeriep: „Van dat fietspad af”. Ik heb niet hooren bellen. Ik deed zulks; toen hij mij voorbij reed, zeide hij: „Ik zal je den bak indonderen”. Hij reed door en ik ook. Ter hoogte van den Ruwenberg kwam ik denzelfden persoon, die officier was, weer tegen, ditmaal vergezeld van 2 militairen. Hij zeide tegen dezen: „Neem dien man en het paard naar de wacht in het dorp”. Ik zeide nog: „Mijnheer, dat kan niet, want mijn paard heeft pas een veulen”. De officier luisterde hier echter niet naar en reed naar het dorp. De militairen geleidden het paard, waarop ik zat, aan den teugel. Wij kwamen langs P., den smid, die het paard moest beslaan. Deze reed op de fiets vooruit en zeide ter hoogte van het postkantoor: „Wacht hier even”. Hij ging toen naar „Dommeloord”, het woonhuis van den ritmeester, waar hij waarschijnlijk hoorde, dat deze op het postkantoor was. Hij zeide mij toen: „Ga in het postkantoor en vraag, of het paard naar huis mag. Toen ik de deur opentrok, zeide de ritmeester tegen een korporaal, die met mij mede naar binnen wilde: „Is die kerel nu nog niet in arrest gesteld?” Ik ging toen maar weer naar buiten, waarop de korporaal tegen mij zeide: „Ga maar even mee naar het dorp, dan ben je in 10 minuten „klaar”. Ik ben meegegaan, terwijl mijn paard bij het postkantoor achterbleef. Bij de wacht aangekomen, wilde de sergeant mij er achter zetten. Ik maakte bezwaar ten eerste omdat mijn paard naar huis moest, en ten tweede omdat ik niets misdreven had. Ik wilde desnoods wel in de wacht blijven wachten. De wachtcommandant verklaarde echter mij er achter te moeten zetten, desnoods met geweld. Dit was vermoedelijk tegen zes uur. Onder protest mijnerzijds ben ik toen achter slot gezet. Toen de duisternis intrad, werd ik vrijgelaten, nadat ik mijn naam had opgegeven; hoe laat het precies was, weet ik niet meer. Voordien had niemand mij naar mijn naam gevraagd.”;

20. H., korporaal in reserve: „Op 16 April 1918, omstreeks 6 uur namiddag, stond ik voor de keuken van het 1ste Eskadron Wielrijders te Sint Michielsgestel, toen de ritmeester X. per rijwiel kwam aangereden. Hij hield mij aan, en vroeg wie ik was en of ik iets te doen had. Ik meldde mij en antwoordde ontkennend. Toen kreeg ik de opdracht: „Ginds komt een burger aan met een paard, vergezeld van twee mij onbekende huzaren. Deze burger heeft op het rijwielpad gereden en, niettegenstaande ik hem herhaalde malen heb gewaarschuwd, heeft hij het verdomd er af te gaan. Die man moet in arrest gesteld worden, het paard in den treinstal”. Naar aanleiding hiervan nam ik den burger van de twee huzaren over; de ritmeester had zich intusschen verwijderd. Bij het postkantoor gekomen, stond de ritmeester met den smid P. te praten, en kreeg ik de opdracht, het paard aan dien smid af te geven. Den man gaf ik over aan den wachtcommandant met de opdracht van den ritmeester X. hem in arrest te stellen, waarop de wachtcommandant zeide, dat hij er reeds mede in kennis gesteld was. De ritmeester was zeer driftig; bij het postkantoor zeide hij tegen mij: „Donder dien vent de kast in”, althans woorden van deze strekking. Later vroeg de ritmeester mij, of de man in de kast (of iets dergelijks) was gezet, waarop ik zeide „Jawel””;

30. D., milicien-sergeant: „Op 16 April 1918 was ik om 5.30 namiddag opgetreden als commandant van de kantonnementswacht te Sint Michielsgestel onder het Raadhuis. Tusschen 6 uur en 6.30 namiddag kwam de kantonnements-commandant, ritmeester X. aan de wacht en vroeg mij, na getelefoneerd te hebben, of de arrestantenlokalen bezet waren. Ik antwoordde, dat er een politiekamerarrestant op komst was. Toen zeide de ritmeester: „Je krijgt hier aanstonds een burger, die moet in *arrest* gesteld worden”. Hij vertelde er bij, dat de burger gebracht zou worden door 2 militairen en dat er een paard bij was. Verder zeide hij: „Als je mij noodig hebt, ben ik in mijn kwartier of in het hotel van der Linden”. Later heeft de ritmeester mij getelefoneerd, of die man er al was. Ik antwoordde ontkennend, waarop de ritmeester zeide, dat het paard bij de treinafdeeling gebracht kon worden. De ritmeester heeft toen niet gesproken over den duur van het arrest; zeer zeker heeft hij geen termijn genoemd. Ongeveer tien minnten na dit telefoneeren werd de man gebracht door een korporaal. Het paard was er niet bij. Toen ik den burger de order mededeelde, die ik ontvangen had, maakte hij bezwaar, omdat zijn paard naar huis moest, daar het pas een veulen had gehad. Hij vroeg om zijn paard naar huis te mogen brengen. Ik zeide, dat ik dit niet mocht toestaan, doch beloofde hem, te zullen zorgen, dat zijn paard naar huis gebracht zou worden. Niettegenstaande maakte de man alsnog bezwaar. Ik vroeg nog raad aan den fourier, die in de buurt stond. Deze raadde mij in eigen belang, de order van den ritmeester stipt op te volgen. Ten slotte is de man zonder geweld het arrestlokaal binnengegaan. In het voorgaande gesprek met den ritmeester, waarbij deze informeerde,

of er arrestanten waren, zeide hij nog, dat die eene politiekamer-arrestant vanavond in zijn kwartier kon blijven. Ik vernam, dat het paard al naar huis gebracht was. Ongeveer een uur na het opleggen van het arrest, kwam de smid P. bij mij, die mij zeide, dat de man op last van den wachtmeester van het bureau moest worden losgelaten. P. was half dronken en stond vreeselijk op te scheppen. Ik ben toen naar den ritmeester gegaan en heb gezegd, dat er burgers aan de wacht waren, die dien man vrij wilden hebben. De ritmeester zeide mij toen: „Ik heb hier in deze gemeente als kantonnements-commandant het recht van den burgemeester gekregen, hier voor de openbare orde en veiligheid te waken, om reden de politie hier niet bij machte schijnt te zijn dit te doen”. De bedoeling was om den man vast te houden, totdat de veldwachter ter plaatse zou zijn om 's mans naam op te nemen. Ik heb dit aan die burgers medegedeeld. Na eenigen tijd kwam P. wederom terug, zeggende: „Ik ben bij den ritmeester geweest; die man moet dadelijk los, als iemand van het gemeentebestuur maar zijn naam heeft opgenomen”. De wethouder S. die in de buurt stond, raadde mij aan, voorzichtig te zijn en eerst te informeren, of de ritmeester dit werkelijk gezegd had. Ik heb dan ook tegen P. gezegd, dat ik op zijn praatjes niet in kon gaan. Kort hierna kwam de veldwachter vragen, of die boer er nog zat. Ik kon hem amper antwoord geven, of hij was al weer weg. Vervolgens na \pm 2 minuten kwam de trompetter S. mij aanzeggen, namens den ritmeester, dat ik 's mans naam moest opnemen en hem moest loslaten. Ik heb hieraan terstond voldaan. Ik veronderstel, dat het toen 8.30 á 9 uur namiddag was”;

40. W., milicien-soldaat: „Op Dinsdagavond, 16 April 1918, was ik op wacht te Sint Michielsgestel. Ongeveer 6 uur had ik mij van de wacht verwijderd. Toen ik een kwartier daarna terugkwam, stond er een burger aan de wacht onder geleide van een korporaal. De korporaal gaf den man aan den sergeant D. over met de opdracht van den ritmeester X. om hem in arrest te stellen. De burger liet zich na eenig tegenstribbelen met woorden, naar het provoostlokaal geleiden. Na eenigen tijd kwam de smid P. in beschonken toestand aan de wacht opspelen, zeggende, dat de man er op last van den ritmeester uit moest. De sergeant, die dit bericht niet vertrouwde, is toen zelf naar den ritmeester gegaan en kwam terug met de mededeeling: „De man blijft tot nader order er in”. De smid ging hierop weg. Kort hierop kwam de smid terug met dezelfde bewering. Hierop heeft de sergeant wederom instructies gevraagd aan den ritmeester en kreeg de order mede, dat, zoodra de politie dien man had herkend, hij losgelaten kon worden. Omstreeks negen 9 uur kwam de veldwachter vragen, of S. nog in arrest zat. Op het bevestigend antwoord van den sergeant ging hij onmiddellijk heen. Vlak hierna kwam de trompetter S. melden, namens den ritmeester, dat de man onmiddellijk in vrijheid gesteld moest worden, nadat de wachtcommandant zijn naam zou hebben opgenomen. Dit geschiedde.”

50. T, gemeente- en onbezoldigd Rijksveldwachter: „Op Dinsdag

16 April 1918, te \pm 6 uur namiddag, kwam een jongen bij mij thuis vertellen, dat het paard van S. door de militairen was in beslag genomen. Ik ben toen gegaan naar den openbaren weg en zag toen het paard van S., geleid door twee soldaten. S. zelf liep er achter. Bij het postkantoor gekomen, is de korporaal H., de geleider, daar binnen gegaan om instructies te vragen aan den ritmeester X., die daar was. Weer naar buiten komende, is korporaal H. met S. gegaan in de richting van de wacht. Even daarna is het paard door den hoefsmid P. overgenomen, die het medenam. De secretaris van de gemeente, dien ik ontmoette, vroeg mij den burgemeester met het gebeurde in kennis te stellen. Ik voldeed hieraan en begaf mij per rijwiel naar den Dungen, alwaar de burgemeester woont. Ongeveer drie kwartier later is de burgemeester met mij naar Sint Michielsgestel gegaan; hij droeg mij, bij het postkantoor gekomen, op te gaan informeeren, of S. nog opgeborgen was. Voor het Raadhuis bevond zich eene groote menschenmenigte. De wachtcommandant deelde mij mede, dat S. nog opgesloten zat, hetgeen ik den burgemeester mededeelde. Wij begaven ons toen naar het hotel van der Linden, alwaar de burgemeester een onderhoud had met den ritmeester, waarbij ik niet tegenwoordig was. Buiten komende, deelde de burgemeester mij mede, dat de ritmeester reeds een boodschap gezonden had om S. los te laten. Naar Sint Michielsgestel terugrijdende (het hotel ligt buiten het dorp) kwamen wij S. tegen, die naar huis ging. Dit was omstreeks 9 uur 's avonds. Bij het Raadhuis gekomen, was het weer volkomen rustig.”;

6. R., burgemeester van Sint Michielsgestel en den Dungen: „Ik hoorde van den veldwachter, dat S. in arrest zat, en begaf mij toen dadelijk naar den ritmeester X. Blijkbaar was toen reeds bevel gegeven, den man vrij te laten. Ik had geen opdracht gegeven of afspraak gemaakt om burgers te arresteeren in gevallen, als het er hier een gold. Wel had ik met de militaire autoriteiten afgesproken, dat er 's avonds en 's nachts om de vele diefstallen door de militairen gepatrouilleerd zoude worden. Ik woon een kwartier per fiets van het dorp Sint Michielsgestel:”

Overwegende dat gedaagde heeft verklaard en opgegeven: „Op 16 April 1918 reed ik te \pm 6 uur namiddag op mijn rijwiel van mijn stal op het Hemelrijk te Sint Michielsgestel af in de richting van de kom van het dorp. Ongeveer 400 Meter voorbij het Hemelrijk reed voor mij uit een persoon te paard, aan wiens linkerkant zich eenige burgers bevonden. De openbare weg is aldaar een klinkerweg met aan den, van 's-Hertogenbosch komende, rechterkant een glad rijwielpad ter breedte van ruim 1 Meter; aan den linkerkant een ruiterspad. Naar ik later van den burgemeester vernam, is er geen bordje „Rijwielpad” aanwezig, doch zou het aangebracht worden, en is het pad, duidelijk zichtbaar, een van diegenen, die zelfs voor militairen in dienst bij strafbepaling verboden zijn anders dan per rijwiel te betreden. Den burger te paard naderende, belde ik, want hij reed op bovengenoemd pad, terwijl de andere burgers verspreid

over den klinkerweg liepen. Aangezien de ruiter niet op zijde ging, herhaalde ik mijn bellen, echter zonder resultaat. Eerst nadat ik hem toegeroepen had, op zijde te gaan, keek hij om en ging hoonlachende eenigszins naar links. Toen ik hem passeerde, riep hij mij op uitdagenden toon van allerlei achterna en ging onmiddellijk weer op het fietspad rijden. Wenschende, dat van hetgeen ik als eene overtreding moest beschouwen, door een bevoegd persoon proces-verbaal zoude kunnen worden opgemaakt, ben ik doorgereden in de richting van de gemeentekom en heb aldaar een patrouille aangewezen om den man naar de wacht te doen geleiden om daarna den veldwachter te verzoeken daarheen te gaan. De patrouille, aanvankelijk 2 man, later aangevuld met een korporaal, heeft de opdracht gekregen, bedoelden burger naar de wacht te geleiden en aldaar te doen vasthouden.";

Overwegende dat alzoo door de in onderling verband en samenhang beschouwde aanwijzingen, voortvloeiende uit de eigen erkentnissen van gedaagde en de verklaringen der bovengenoemde getuigen, wettig en overtuigend bewezen is, met gedaagdes schuld daaraan: dat gedaagde op 16 April 1918 te Sint Michielsgestel opzettelijk S. op den openbaren weg, door aan hem, gedaagde, ondergeschikte militairen heeft doen aanhouden en doen geleiden naar de kantonnementswacht aldaar, en hem aldaar in een bij de wacht zich bevindend arrest-lokaal gedurende geruimen tijd heeft doen vasthouden, bewaken en opsluiten;

Overwegende dat alsnu beantwoording eischt de vraag, of gedaagde dit alles heeft gedaan wederrechtelijk en of zijn opzet daarbij op de wederrechtelijkheid is gericht geweest, zooals hem is te laste gelegd;

Overwegende daaromtrent: dat gedaagde heeft opgegeven, dat hij met het doen aanhouden en naar de wacht overbrengen van den in de telastlegging genoemden, hem geheel onbekenden S geene andere bedoeling heeft gehad, dan aldaar door een veldwachter diens naam te doen opnemen en proces-verbaal te doen opmaken van diens zonder noodzaak rijden met een paard op het pad rechts van den weg van 's-Hertogenbosch naar Sint Michielsgestel, welk pad hij toen als een rijwielpad in den zin van het Motor- en Rijwielreglement en welk rijden hij daarom als eene overtreding van eene der bepalingen van dat Reglement aanmerkte; dat hij dan ook, na S. te hebben doen aanhouden, tot driemaal toe een boodschap naar den gemeente-veldwachter heeft gezonden om zich naar de wacht te begeven en daar 's mans naam op te nemen en van het geval proces-verbaal op te maken; dat hij in de overtuiging verkeerde, dat S. reeds weer in vrijheid was gesteld, totdat later in den avond de wachtcommandant, getuige D., hem kwam mededeelen, dat de man zich nog steeds in arrest bevond; dat hij toen ook aan den wachtcommandant heeft gezegd, dat deze den man los zoude kunnen laten, zoodra de veldwachter er zoude geweest zijn; dat toen na eenigen tijd zijn oppasser hem kwam melden, dat de burgemeester aan de wacht was geweest en dat bekend was, wie de vastgehoudene was,

hij onmiddellijk dien oppasser naar den wachtcommandant heeft gezonden met last om den man vrij te laten;

Overwegende dat artikel 41 van het Wetboek van Strafvordering aan elk dienaar van de openbare macht de verplichting oplegt en aan een iegelijk de bevoegdheid toekent om in geval een strafbaar feit op heeterdaad wordt ontdekt, den verdachte aan te houden en voor den officier van justitie of een der hulp-officieren te brengen, zullende in gevallen, waarin geen voorloopige aanhouding is toegelaten, de officier van justitie of diens hulp-officier daarvan proces-verbaal opmaken en den aangehoudene dadelijk in vrijheid moeten stellen; dat dus gedaagde, te goeder trouw — schoon dan, zooals is komen vast te staan, ten onrechte — overtuigd dat hij den in de telastlegging genoemden S. op heeterdaad op het plegen van een strafbaar feit — het rijden zonder noodzaak met een paard op een rijwielpad in den zin van het Motor- en Rijwielreglement — had betrapt, ongetwijfeld de bevoegdheid had om dien verdachte aan te houden of door aan hem ondergeschikte militairen te doen aanhouden en voor den daar ter plaatse aanwezige hulp-officier van justitie — den burgemeester van Sint Michielsgestel — te brengen of te doen brengen, opdat deze van het feit proces-verbaal zoude kunnen opmaken en den aangehoudene — waar het hier slechts eene overtreding betrof — dadelijk weder in vrijheid zoude kunnen stellen; dat aan gedaagde ook niet euvel zoude kunnen worden geduid, dat hij den aangehoudene naar de militaire wacht heeft laten brengen, zoo hij maar tevens zorg had gedragen hetzij zelf, hetzij door aan hem ondergeschikt militair personeel, den burgemeester onmiddellijk van de aanhouding en overbrenging naar de wacht te verwittigen; dat zelfs, de plaatselijke toestanden te Sint Michielsgestel in aanmerking genomen, bijzonderlijk het wonen van den burgemeester in den Dungen, eene mededeeling hetzij van gedaagde zelve, hetzij door bemiddeling van aan hem ondergeschikt militair personeel niet aan den burgemeester zelve, maar aan den gemeente-veldwachter hier als voldoende zoude kunnen worden aangemerkt, wanneer die mededeeling ware gedaan onmiddellijk en gedaagde zich ervan had vergewist, dat de mededeeling den veldwachter ook had bereikt en dat deze zich dadelijk naar de wacht had begeven; dat echter niets van dit alles is geschied; dat wel gedaagde de noodige maatregelen heeft getroffen om den aangehoudene in arrest te doen stellen — en hieronder kan op grond van de verklaringen van den korporaal H. en van den wachtcommandant sergeant D. niet anders worden verstaan dan dat, naar de bedoeling van gedaagde, de aangehoudene achter slot en grendel zoude worden gezet — maar dat hij heeft nagelaten onmiddellijk de noodige en ter zijner beschikking staande maatregelen te nemen om den aangehoudene dadelijk, althans zoo spoedig mogelijk, weer in vrijheid te kunnen stellen door zich te vergewissen, dat de burgemeester of de veldwachter van de aanhouding had kennis genomen en in de wacht zou verschijnen om proces-verbaal op te maken en aldus de zaak af te wikkelen; dat niet

behoeft te worden getwijfeld aan de juistheid van de mededeeling van gedaagde — door de verklaringen van de ten zijnen verzoeker gehoorde getuigen F. en S. trouwens bevestigd, alsook door de verklaringen van den korporaal H., dat gedaagde tot hem gezegd heeft „Je brengt dien man naar de wacht en dan zal ik er bij de „politie verder voor laten zorgen” — dat hij na de aanhouding in den loop van den avond tot driemaal toe een boodschap naar den gemeente-veldwachter heeft gezonden, maar dit in de gegeven omstandigheden ten eenenmale onvoldoende was, alleen al omdat gedaagde er zich niet van heeft vergewist, of de boodschappen den veldwachter ook hadden bereikt en wat door dezen daarop ten antwoord was gegeven; dat daaruit ook enkel kan worden opgemaakt, dat gedaagde niet de bedoeling heeft gehad om den aangehoudene voor onbepaalden tijd van de vrijheid te berooven, maar geenszins, dat het zijn voornemen is geweest om zooals artikel 41 van het Wetboek van Strafvordering dit eischt, die vrijheidsberoving niet langer te doen duren, dan noodig is voor de overbrenging en het dadelijk daarop opmaken van het proces-verbaal; dat integendeel alles er op wijst — reeds de mededeeling aan S. bij het achterop rijden op het pad langs den weg: „ik zal je in de kast donderen” en het overeenkomstig deze mededeeling achter slot en grendel doen zetten van dezen man, waarvoor niet de minste reden was, omdat de arrestant in de wacht-lokaliteit onder toezicht van den wacht-commandant had kunnen zijn gesteld totdat de veldwachter zou zijn ontboden — dat gedaagde eerst S., die zijn drift had opgewekt, een tijdlang heeft willen laten „brommen” om daarna den veldwachter te laten ontbieden en, wanneer deze van de vermeende overtreding proces-verbaal zou hebben opgemaakt den man weer in vrijheid te stellen; dat daarmede de vrijheidsberoving evenwel werd tot eene wederrechtelijke, omdat zij de perken der wet verre te buiten ging, en wel tot eene opzettelijk wederrechtelijke, omdat gedaagde, die als ieder ander wordt geacht de wet — en dus ook artikel 41 van het Wetboek van Strafvordering — te kennen, moet worden geacht te hebben geweten, dat hij in de gegeven omstandigheden den aangehoudene wel van de vrijheid mocht berooven en beroofd houden om dadelijk proces-verbaal te kunnen doen opmaken van het op heeterdaad ontdekte feit, maar niet om hem eerst nog de gevolgen van zijne ongenade te doen gevoelen;

Overwegende dat het Hof dus almede wettig en overtuigend beproven acht, met gedaagdes schuld daaraan, dat gedaagde op de wijze als boven aangegeven, S. opzettelijk wederrechtelijk gedurende geruimen tijd heeft doen vasthouden, bewaken en opsluiten;

Overwegende dat het aldus bewezen verklaarde moet worden gequalificeerd als: „opzettelijk iemand wederrechtelijk van de vrijheid „berooft houden, terwijl de schuldige — een ambtenaar, tot de „gewapende macht behoorend persoon — bij het begaan van het „strafbare feit heeft gebruik gemaakt van macht, hem door zijn ambt „geschonken”;

Gezien de artikelen 13 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande; 1 der wet van 14 November 1879 (Staatsblad Nr. 191); 9 der Wet van 15 April 1886 (Staatsblad Nr. 64): 23, 44, 47, 1o -, 84, 3de lid, 91, 282, 1ste lid, van het Wetboek van Strafrecht en 62 van 's Hofs Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis door den Krijgsraad in het derde Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Hertogenbosch, op 10 Januari 1919 in deze zaak gewezen;

Verklaart wettig en overtuigend bewezen, met gedaagdes schuld daaraan, dat gedaagde op 16 April 1918 te Sint Michielsgestel opzettelijk S. wederrechtelijk op den openbaren weg door aan hem, gedaagde, ondergeschikte militairen heeft doen aanhouden en doen geleiden naar de kantonnementswacht aldaar en hem aldaar in een bij de wacht zich bevindend arrestlokaal gedurende geruimen tijd heeft doen vasthouden, bewaken en opsluiten;

Qualificeert dit feit als: „opzettelijk iemand wederrechtelijk van „de vrijheid beroofd houden, terwijl de schuldige — een ambtenaar, „tot de gewapende macht behoorend persoon — bij het begaan van „het strafbare feit gebruik heeft gemaakt van macht, hem door zijn „ambt geschonken”;

Veroordeelt gedaagde te dier zake tot gevangenisstraf van één dag; Ontzegt allen anderen eisch.

Wij verwijzen bij deze sententie naar onze opmerking onder het opschrift „Eene fictie” in deel XIII blz. 6. voor een soortgelijk geval geschreven. Dat is ongeveer twee jaren geleden, doch van een merkbare verbetering in den toestand is nog geen spoor te vinden.

Red. M. R. T.

VERSLAG

van het verhandelde op den Eersten Militairen Juristendag,
gehouden op Zaterdag den 11den October 1919 in het
Gebouw voor Kunsten en Wetenschappen te Utrecht.

Voorzitter: Mr. Dr. C. J. H. Schepel, president H. M. G.

Met den voorzitter zijn ter vergadering aanwezig: Z. E. Mr. H. Bijleveld Jr., Minister van Marine, Mr. Dr. R. E. Krämer, referendaris bij het D. v. O., als vertegenwoordiger van Z. E. den Minister van Oorlog, Mr. J. S. L. Aghina, auditeur-militair 3e mil. arrt., Mr. H. T. Asser, Mr. Dr. J. S. Barbas, kapt. inf., Mr. I. Barends, C. J. G. L. van den Berg van Saparoea, ritmeester der huzaren, off. com. te Zutphen, Mr. F. C. van Beusekom, griffier H. M. G., G. J. W. Koolemans Beijnen, gep. luitenant-generaal, Mr. N. J. Bink, adv. en proc., Mr. W. Boekhoudt, lid H. M. G., Mr. M. H. de Boer, adv. en proc., Mr. G. H. van Bolhuis, oud-president H. M. G., J. L. ten Bosch, luit. kol. gen. staf, directeur van de hogere krijgsschool, Jhr. J. H. O. van den Bosch, kapitein ter zee, toegevoegd-raad H. M. G., Mr. D. Bijdendijk, secr. krijgsraad 2e mil. arrt., P. P. C. Collette, luitenant-generaal, lid H. M. G., W. L. G. J. F. Cramer von Baumgarten, off. v. adm. 1e kl. K. M., off. com. te Willemsoord, H. B. van Dam, off. v. adm. 1e kl. K. M., J. Dolk, off. v. adm. 1e kl. K. M., Th. G. Donner, J. J. C. van Dijk, dir. top. inr., oud-leeraar in het militair strafrecht K. M. A., Mr. J. Eggens, adv. en proc., Prof. Mr. Dr. A. Eigeman, hoogleeraar aan de hogere krijgsschool, J. Engers, eerste luit. inf., secr. krijgsraad 3e mil. arrt., G. W. Erfmann, hoofdoff. v. adm. 2e kl. K. M., H. A. F. G. van Ermel Scherer, kapt. gen. staf, leeraar aan de hogere krijgsschool, Mr. Th. Evekink, president krijgsraad 2e mil. arrt., Mr. J. J. G. van Everdingen, ambtenaar O. M. kantongerecht Utrecht, Mr. B. H. Everts, president plv. krijgsraad 2e mil. arrt., G. C. A. Fabius, kolonel inf., inspecteur landstorm, Mr. Ph. S. Frenkel, adv. en proc., Mr. S. M. S. Furnée, adv. en proc., Mr. H. Th. Gerlings, adv. en proc., C. W. van Ginkel, kapt. inf., hoofd afd. rechtspleging IIIe divisie, Mr. G. H. A. Grosheide Jr. adv. en proc., Mr. J. Hamburger, adv. en proc., wnd. advocaat-fiscaal, F. J. de Hart, hoofdoff. v. adm. 1e kl. K. M., W. H. Heeris, off. v. adm. 1e kl. K. M., off. com. te Middelburg, C. Jansen, off. v. adm. 2e kl. K. M., secr. van den off. com. te Willemsoord, Mr. E. Jellinghaus, president plv. krijgsraad 1e mil. arrt., Mr. G. J. Jutte, off. v. adm. 1e kl. K. M., fiscaal zeekrijgsraad, P. A. Kempen, off. v. adm. 1e kl. K. M., redacteur M. R. T., M. J. C. Klaassen, off. v. adm. 2e kl. K. M., P. J. Kouwenberg, gep. luit. kol., lid krijgsraad 1e mil. arrt., C. C. Krieger, off. v. adm. 2e kl. K. M.,

Mr. W. M. van Lanschot, president krijgsraad 3e mil. arrt., Jos. P. Loeffen, directeur der inrichtingen tot insluiten van krijgsraad-arrestanten in de stelling Amsterdam te fort bij Spijkerboor, A. Luitsz, kapt. inf., off. com. te Harderwijk, J. A. Maas, kapt. inf., off. com. te Leiden, Mr. G. A. E. B. Meijer, adv. en proc., Mr. W. F. van Meurs, auditeur-militair 2e mil. arrt., Mr. K. J. van Nieukerken, adv. en proc., Jhr. Mr. F. van Nispen tot Sevenaer, adv. en proc., Mr. G. H. E. Nord Thomson, Mr. J. Offerhaus, adv. en proc., Mr. S. J. Pit, adv. en proc., H. Riem, off. v. adm. 1e kl. K.M., leeraar militair strafrecht Kon. Inst. voor de Marine, Mr. L. M. Rollin Couquerque, lector militair strafrecht Gemeentelijke Universiteit Amsterdam, redacteur M.R.T., Mr. B. van Rossem, auditeur-militair plv. 1e mil. arrt., J. Rotgans, off. v. adm. 1e kl. K.M., lid van den zee-krijgsraad, N. J. J. van Rijn van Alkemade, hoofdoff. v. adm. 1e kl. K.M., lid H.M.G., Mr. H. W. van Sandick, lid H.M.G., Mr. G. Schwartz, secretaris krijgsraad 3e mil. arrt., Mr. J. Sickenga, president plv. zee-krijgsraad, Prof. Mr. D. Simons, hoogleeraar in het strafrecht Universiteit te Utrecht, Mr. Estella C. Simons, adv. en proc., Jhr. L. A. P. Six, gep. kol., lid krijgsraad 1e mil. arrt., Mr. G. van Slooten Azn, president krijgsraad 1e mil. arrt., P. A. Spaan, gep. kol., toegevoegd-raad H.M.G., P. J. Stigter, kapt. inf., leeraar militair strafrecht K.M.A., Mr. C. W. Thöne, oud-auditeur-militair, rechter arr.-rechtbank Almelo, D. Vinkhuijzen, gep. majoor, lid krijgsraad 1e mil. arrt., J. H. Welsch, gep. majoor, lid krijgsraad 3e mil. arrt., Mr. H. Westerman Jr., fiscaal plv. zee-krijgsraad, E. G. de Wijjs, hoofdoff. v. adm. 2e kl. K.M. (77)

De VOORZITTER opent te 10½ uur de vergadering en zegt:

Het zij mij, als door mijn ambt aangewezen Voorzitter van de Commissie tot het houden van een Militairen Juristendag, vergund u allen, die aan de opwekking tot deelneming gevolg hebt willen geven, uit naam der Commissie hier hartelijk welkom te heeten. Bijzonderlijk wend ik mij daarbij tot Z.E. den Minister van Marine en tot den vertegenwoordiger van Z.E. den Minister van Oorlog om hun te zeggen, hoezeer hunne tegenwoordigheid hier op prijs wordt gesteld.

Met genoegen zien wij uit de talrijke opkomst, dat de belangstelling groot is en met voldoening constateeren wij, dat gij komt niet enkel van de zijde van hen, voor wie het zwaard slechts een van de symbolen is der justitie, maar evenzeer van hen, die van onze weermacht deel uitmaken of hebben uitgemaakt. Slechts wanneer èn juristen èn militairen — al dan niet rechtstreeks bij de militair-rechterlijke organisatie betrokken — hier aanwezig zijn en, zooals wij verwachten, ook beiden aan de gedachtenwisseling aandeel nemen, zal een debat over eene vraag, als hier vandaag aan de orde is gesteld, vruchtdragend kunnen zijn.

Die vraag, waarover door de uitnemende prae-adviezen van verschillende standpunten licht is geworpen, is er eene van inderdaad groot gewicht en meer dan enkel historisch belang.

Hetgeen de militair-rechterlijke organisatie in den mobilisatietijd, dus in een vijftal jaren, heeft moeten volbrengen, is eene praestatie geweest, die in omvang overtreft al het werk, dat die organisatie in de aan 1914 voorafgaande 50 jaren heeft verricht. De kleine zuster van de gewone rechterlijke macht is in weinige jaren uitgegroeid en tot vollen wasdom gekomen. De justitieele statistiek heeft ons dit in beeld gebracht.

Hoe heeft nu de militair-rechterlijke organisatie in den mobilisatietijd voldaan? Mag met reden worden getuigd, dat, bij zoo omvangrijken arbeid, in het algemeen ook goed en snel recht is gesproken? Dat dus, voor zooverre van den militairen strafrechter heeft afgehangen, niet alleen tucht en orde in de weermacht en daarnaast algemeene en bijzondere rechtsveiligheid in de maatschappij tegen militaire overtreders behoorlijk zijn gehandhaafd en verzekerd maar dat ook zij, die deel uitmaakten van leger en vloot, over den hem door de wet toegekenden rechter in het algemeen niet te klagen hebben gehad? De debatten van heden, aan de hand van de prae-adviezen, zullen wellicht op deze vragen eenig antwoord vermogen te geven.

Men zal daarbij niet uit het oog verliezen, zooals de prae-adviseurs dit ook geenszins hebben gedaan, onder welke buitengewone en bezwaarlijke omstandigheden de militair-rechterlijke organisatie heeft moeten werken. Het aantal colleges van eerste instantie was althans bij de Landmacht veel te klein; de toerusting zoo wat de procedure in beide instanties als wat het toe te passen militaire strafrecht betreft, was aan de tijdsomstandigheden niet geëvenredigd. Men had wel de weermacht gemobiliseerd maar eene mobiliseering, in welk opzicht dan ook, van de militaire justitie was en is steeds achterwege gebleven. En het verhaal van de pogingen, van de zijde der Regeering ondernomen, om onvolkomenheden in de organisatie op te heffen of althans te verminderen of om de organisatie te versterken en daardoor haar taak te verlichten, zal ook geen boekdeelen behoeven te beslaan. Het scheepje der militaire justitie heeft niet minder dan drie kapiteins en eene goede navigatie wordt daardoor nu niet juist bevorderd. Om kort te gaan, de rechterlijke colleges, zoo weinige als en zóóals zij waren vóór de mobilisatie hebben maar moeten zien hoe zij den steeds wassenden vloed van straf- en tuchtzaken, die over haar werd uitgestort, konden bemeesteren en in goede banen konden leiden. Mocht haar dit gelukken, zooveel te beter; moest het haar mislukken, aan wie de schuld?

Er mogen dus verzachtende omstandigheden zijn te pleiten, wanneer eenig fel requisitoir tegen het werk der militair-rechterlijke organisatie in den mobilisatietijd mocht kunnen worden genomen; dáárom gaat het hier niet in de eerste plaats. Wij zijn hier samengekomen om eens na te gaan of er aanleiding is voor het nemen van zoodanig requisitoir en zoo ja, in hoeverre en in welke opzichten

de organisatie dan in dien tijd is te kort geschoten en wat er heeft gemangeld aan de wijze van rechtsbedeeling. Men legde daarom gerust den vinger op de wonde plekken; slechts daarmede zullen wij komen tot een goed inzicht in wat in den mobilisatietijd op dit gebied voor goede en voor minder deugdelijks is gedaan. En dáárom, om dit goede inzicht, is het ons ten slotte te doen.

Met den wensch, dat de debatten van heden mogen medewerken om ons daartoe te brengen, open ik deze bijeenkomst.

De heer P. P. C. COLLETTE:

Excellentie, Minister van Marine, Vertegenwoordiger van den Minister van Oorlog, Mijne Heeren!

Toen ik, ingevolge gewaardeerde uitnoodiging, zitting nam in deze Commissie, was de militair-rechtelijke vraag, waaromtrent prae-adviezen zouden worden ingewonnen en naderhand op den Militairen Juristendag, de allereerste in ons land, van gedachten zou worden gewisseld, reeds vastgesteld. In verband hiermede meen ik mij de vrijheid te kunnen veroorloven te zeggen, dat een gelukkige greep is gedaan, waar bedoelde vraag luidt: „In hoeverre „heeft de militair-rechterlijke organisatie in den mobilisatietijd „voldaan?”

Waar mij bekend is, dat officieren van de Marine meer in het bijzonder de vraag, voor zooverre zij betrekking heeft op de zeemacht, zullen bespreken, daar vind ik aanleiding om, evenals de beide prae-adviseurs, dit onderwerp, mede met het oog op den beschikbaren tijd, buiten beschouwing te laten. 1)

Al aanstonds moet mij van het hart, dat naar mijne meening de militair-rechterlijke organisatie tijdens het mobilisatie-tijdperk niet op voldoende bevredigende wijze heeft voldaan, en dat het mij derhalve niet wel mogelijk zou wezen onverdeelde instemming te betuigen met de zienswijze van *Mr. van Slooten*, vervat in de op een na laatste alinea van zijn belangwekkend prae-advies, waar hij betoogt, dat „stellig een tevreden geluid bij de beoordeeling der militair-„rechterlijke organisatie in mobilisatietijd gerechtvaardigd” is.

Waarom heeft m.i. die organisatie niet op voldoende bevredigende wijze voldaan?

Hoofdzakelijk ware dit toe te schrijven aan het vast staande feit, dat zij ons gegeven heeft eene veel te trage, veel te langzame be-rechting.

1) Reeds bij het begin der vergadering gaven vele deelnemers te kennen het woord te willen voeren. De Generaal Collette heeft zich daarop, in verband met zijne hoedanigheid van commissielid, verplicht geacht zijne grootendeels op papier gestelde rede aanmerkelijk te bekorten, zoo de gedeelten betrekking hebbende op: buitenwerkingstelling van art. 40. eerste lid, Oorlogswet; benoeming tot krijgsraad-lid of officier-commissaris van gep. officieren; hogere militair-rechtelijke opleiding van officieren. In verband daarmede is thans het door hem gesprokene hier en daar met een enkel, kort woord, vóoral ter wille van den samenhang aangevuld.

Is uiteraard in het algemeen eene snelle berechting zeer gewenscht, zij is eene gebiedende noodzakelijkheid voor eene sterke gemobiliseerde krijgsmacht, welke met het geweer bij den voet „paraat” moet blijven.

Of er over het algemeen door den militairen rechter in het mobilisatie-tijdperk al dan niet eene goede straftoemeting in acht genomen is, al dan niet juridische fouten van werkelijke beteekenis zijn gemaakt, hierover kan verschil van inzicht bestaan. De buitengewone traagheid van het militaire strafproces in bedoeld tijdperk kan daarentegen niet weersproken worden; zij toch blijkt overtuigend uit de data, welke in de strafdossiers te vinden zijn. Zij heeft uiteraard de belangen der justiciabelen benadeeld ¹⁾, preventieve werking maar al te zeer beperkt, de tuchthandhaving door korpscomdt. en lageren strafoplegger in niet geringe mate bemoeielijkt, en dat terwijl het eenige doel van de militaire rechtspraak is, de handhaving van de krijgstucht te bevorderen, deugdelijk te waarborgen.

Flinke chefs, wier meening op prijs is te stellen, staken niet onder stoelen of tafels, dat h.i. de tuchthandhaving ernstig geschaad werd door de langzaamheid van het strafproces.

Waaraan was het euvel te wijten?

In de allereerste plaats en voornamelijk aan de omstandigheid, dat de krijgsraden tengevolge van de enorme toename van de strafzaken, overladen waren met werk, terwijl desniettemin de gewone vredesorganisatie van de militair-rechterlijke macht ongewijzigd behouden bleef.

Wèl werden, zooals bekend, enkele voorzieningen getroffen. O.m. werden plaatsvervangende krijgsraadpresidenten benoemd, werd personeel, voor een deel juristen, gedetacheerd op auditie en griffie. Inderdaad, voor den vasten president werd de bedrijfsleiding bezwaarlijk!

De capaciteit van een krijgsraad, d.w.z. de hoeveelheid arbeid in een bepaald tijdsbestek te leveren, heeft echter, zooals trouwens voor de hand ligt, grenzen. Op een gegeven oogenblik kan die capaciteit, bij behoud van het ressort van den krijgsraad, niet meer hooger opgevoerd worden door benoeming van nóg meer plaatsvervangende presidenten, door nóg meer personeel, en laat ik aannemen goed bruikbaar personeel, werkzaam te stellen op auditie en griffie. Het eenige, afdoende redmiddel is dan uitbreiding van het aantal krijgsraden.

De *hoofdfout* van de militair-rechterlijke organisatie gedurende het mobilisatie-tijdperk heeft dan ook dáárin bestaan dat het aantal krijgsraden (3) te gering was. Vermeerdering van het aantal krijgsraden zou niet alleen tengevolge hebben gehad aanzienlijke vermindering van het aantal zaken per krijgsraad, hetgeen gepaard zou kunnen gaan met eene betere arbeidsverdeling, doch zou tevens het *niet licht te overschatten* voordeel hebben gegeven, dat de afstand

¹⁾ In het militaire strafrecht vindt — het is niet te ontgaan — voorloopige hechtenis veel frequenter toepassing dan in het gewone. Correctief: als regel aftrek overeenkomstig art. 27 W. v. S. en ontslag bij handtasting.

tusschen de standplaats van krijgsraad en auditeur eenerzijds, en de garnizoenen, (garnizoens-commandanten, officieren-commissaris, justiciabelen, verbalisanten, benevens getuigen) anderzijds aanmerkelijk kleiner werd, hetgeen te zwaarder weegt, gelet op den beperkten treinenloop destijds.

Beide prae-adviseurs zijn slecht te spreken over de wijze waarop de instructie — het vooronderzoek — door officieren-commissaris is gehouden. *Mr. van Slooten* stelt het langzame tempo van de berechting van de zaken op rekening van de instructie, het vooronderzoek door officieren-commissaris.

Voorzeker, behalve aan de vele noodzakelijke overplaatsingen van troepenafdeelingen en van personen, verlof of afzwaaien, rogatoire commissies aan rechters-commissaris, onderzoekingen in de bevolkingsregisters, en wat dies meer zij, was het langzame tempo van de berechting van de zaken voor een deel te wijten aan de wijze, waarop de vooronderzoeken zijn gehouden. Mede in verband met het steeds hooger opvoeren van de legersterkte, werd het aantal „garnizoenen”, in den zin der wet, steeds grooter, en dit was één der redenen welke het zeer bezwaarlijk maakten tot officieren-commissaris bij voorkeur hen, beroepskapiteins, te benoemen, die daartoe uit hoofde van dienstervaring in de eerste plaats in aanmerking komen, in acht te nemen het ter zake gestelde in de artikelen 21, 22 en 29 Regtspleging bij de Landmagt. Hier aan werd eenigermate tegemoet gekomen door het, met al te ruime wetsinterpretatie, kunstmatig scheppen van groote garnizoenen, de legeringsgebieden van heele divisien.

Maar ik wil toch ook nog een ander geluid laten hooren. Wat zegt men van het navolgende? In eene hoogst eenvoudige zaak werd het bevelschrift, met telastlegging, tot bijeenroeping van den krijgsraad, uitgevaardigd in Februari j.l.; beklagde stond terecht voor den krijgsraad in April d.a.v.; het vonnis werd gewezen in Juli d.a.v. en eerst ter approbatie ingezonden, naar ik mij herinner, ongeveer half September j.l. Een beduidend aantal vonnissen, gewezen in de eerste maanden van dit jaar, bereikten het Hof eerst in de tweede helft van September.

Dit voor oogen hebbende, meen ik dat gebleken fouten te veel op rekening van officieren-commissaris zijn gesteld, en dat de critiek door *Mr. de Boer* op hunne werkzaamheid uitgeoefend, in hare algemeenheid ongetwijfeld veel teforsch is.

Ik wensch hier nog naar voren te brengen, dat bij vermeerdering van het aantal krijgsraden de auditeurs gelegenheid zouden hebben bekomen aan de garnizoenscommandanten meer uitgewerkte adviezen (art. 11 Regtspleging bij de Landmagt), zooals wij die in vroegere jaren gekend hebben, uit te brengen; voorts zouden zij, althans wanneer het moeilijke gevallen gold, menigmaal bij het vooronderzoek tegenwoordig hebben kunnen zijn. Ik geloof niet, dat er in de practijk thans iets terecht is gekomen van de nuttige voorschriften, vervat in de artikelen 24, 41, 42, 78, 83 en 88 van de Regtspleging

bij de Landmagt. Ook zou bij vermeerdering van het aantal krijgsraden de toepassing van art. 163 Regtspleging bij de Landmagt veel minder bezwaar hebben ontmoet. Een aanwijzing hiervoor van niet geringe beteekenis is te vinden in de uitspraak van *Mr. van Slooten* — de Haagsche krijgsraad had veel minder zaken te behandelen dan de beide andere krijgsraden —, die zich *volkomen* kan vereenigen — vergelijk blz. 21 ¹⁾ *prea-advies* — met de uiteenzetting in het Voorloopig Verslag over de Justitiebegroting 1919, welke uiteenzetting o.m. inhoudt, dat de militaire rechter in bepaalde zaken het initiatief, bedoeld in meergenoemd artikel, *frequent* uitoefent. (Zie daarentegen bij *Mr. de Boer* blz. 43, laatste zin.)

In het begin van het mobilisatietijdperk was het met de criminaliteit in het leger bijzonder gunstig gesteld, en juist in die dagen bestonden er *veel* krijgsraden, misschien wel een vijftiental.

Ingevolge het gebiedend voorschrift van art. 40, eerste lid van de Oorlogswet waren toch in Augustus en September 1914 temporeaire krijgsraden gevestigd in *Axel, Vlissingen, Neuzen, Velsen, den Helder, Brielle* en in de provinciën *Noord-Brabant* en *Overijssel*. De gedeelten des lands, verkeerende in staat van beleg, werden al grooter en grooter en zoo zouden wij geleidelijk en automatisch zeer vele, te veel temporeaire krijgsraden hebben bekomen; temporeaire krijgsraden, welke plaatselijk menigmaal in geen deele naar den eisch geoutilleerd zouden kunnen worden. Daarenboven werd vermeend, dat art. 40, eerste lid, uitsluitend toepassing zou mogen vinden, wanneer de plaatselijke omstandigheden van dien aard waren, dat de berechting door gewone krijgsraden, gevestigd in bepaalde steden, niet gehandhaafd kon worden.

In de Memorie van Toelichting van de in wording zijnde wet tot herziening van de Oorlogswet wordt betoogd: „Gedurende den korten „tijd, dat in 1914 art. 40 van toepassing is geweest, is gebleken dat „de competentie der temporeaire krijgsraden onvoldoende geregeld is.”

Hoe het zij, de Wet van 16 October 1914 (Stbl. n°. 490) heeft art. 40, eerste lid, der Oorlogswet buiten werking gesteld: „Zoolang „oorlogsgevaar aanwezig is in den zin waarin dat woord in 's Lands „wetten voorkomt en het land niet in oorlog is geraakt.”

Intusschen waren, ook uit het oogpunt van legercriminaliteit, andere toestanden ingetreden; eerst vrij geleidelijk, en vervolgens in een steeds sneller wordend tempo nam het aantal strafzaken toe. Reeds in het voorjaar 1915 constateerde de Minister van Justitie in een aan de auditeurs gericht schrijven, dat gevaar „voor stagnatie „in de afdoening van zaken dreigde.”

Art. 40, eerste lid, Oorlogswet, buiten werking gesteld; krijgsraden te velde en temporeaire krijgsraden niet bevoegd recht te spreken, vóór en aleer feitelijk de oorlogstoestand is ingetreden; ingevolge

¹⁾ Hier en verder wordt verwezen naar de pagineering van de afzonderlijke *prea-adviezen*; deze getallen moeten met 32 vermeerderd worden om de gedeelten waarnaar verwezen wordt te kunnen vinden in het M.R.T. deel XV.

de Wet van 20 Juni 1913 (Stbl. n°. 292) niet meer dan drie ordinaire krijgswraden.

En ware het destijds nu niet aanbevelenswaardig geweest eene noodwet in het leven te roepen, welke de gelegenheid opende voor zoolang oorlogsgevaar aanwezig was, in den zin zooals dat woord in 's Lands wetten voorkomt, bij Kon. besluit, naarmate van de behoeften van de gemobiliseerde krijgsmacht, nieuwe krijgswraden — krijgswraden te velde (krijgswraden verbonden aan het commando van hogere tactische eenheden; art. 234 R.L.) en territoriale krijgswraden (temporaire en ordinaire krijgswraden; artt. 261 en 134 R.L.) — in te stellen?

Het zou te ver voeren hier te treden in eene technische, militair-juridische gedachtenwisseling betreffende de verschillende wijzen, waarop aan eene dergelijke elastische *noodwet* uitvoering gegeven zou kunnen zijn.

Bovendien, in onze militaire litteratuur is de militair-rechterlijke organisatie met het oog op oorlogstijd herhaalde malen besproken, en zeer lezenswaardige opstellen hieromtrent van de hand van *Mr. Thöne*, gewezen auditeur-militair, en van den Eerste-Luitenant der Infanterie *Van Lokhorst*, die eindigt met uit te roepen: „Er is periculum in mora!”, zijn nog niet lang geleden verschenen in het Militair-Rechtelijk Tijdschrift.

Een enkele opmerking, vooral naar aanleiding van het opstel van den Heer *Van Lokhorst*.

Het wil mij namelijk voorkomen dat de geachte schrijver niet heelemaal buiten beschouwing had mogen laten het zeer wel denkbare geval, dat het onoverkomelijk werd geacht reeds vóór den oorlog onvermijdelijk zou zijn, krijgswraden te velde, ook al werd het fiat executie buiten werking gesteld, en temporeaire krijgswraden in te stellen, waar deze krijgswraden door hunne samenstelling minder waarborgen voor eene goede rechtspraak schenken dan de ordinaire krijgswraden van de Wet van 31 October 1912 (Stbl. n°. 337)¹⁾. In evenbedoeld geval zou men zich wel moeten beperken tot vermeerdering van het aantal ordinaire territoriale krijgswraden; c.q. waren ook deze nieuwe krijgswraden, met inachtneming van de legerdislocatie, te vestigen in plaatsen, waar arrondissementen-rechtbanken zijn (b.v. te *Middelburg*, *Breda*, *Utrecht*, *Amsterdam* en *Assen*).

Vermeerdering van het aantal krijgswraden, van welke soort en in welke combinatie dan ook, zou het groote nadeel meebrengen, dat betrekkelijk vele beroepsofficieren alweer aan den frontdienst onttrokken werden.²⁾ Hiervoor ware evenwel niet uit den weg te gaan, waar het belang van de krijgsgstucht zoo duidelijk sprak. Bovendien door eene eenvoudige wijziging van art. 123 Regtspleging bij de

¹⁾ Vóór het in werking treden dezer wet — alzoó vóór 20 December 1913 — waren de krijgswraden te velde en de temporeaire krijgswraden op de zelfde wijze samengesteld als de ordinaire krijgswraden.

²⁾ En hoe dan wanneer de oorlog uitgebroken was? In 1908 bestond het voornemen het aantal hoofdofficieren uit te breiden, mede in verband met de bezetting van de krijgswraden in oorlogstijd. (Oorlogsbegroting 1908).

Landmagt zouden niet alleen juristen-verlofs officieren, maar ook verlofs officieren voortgekomen uit de categorie beroeps officieren, deel kunnen nemen aan de rechtspraak.

De medewerking van gepensioneerden ware, onder zekere voorwaarden uit te breiden, waaraan ik evenwel al dadelijk toevoeg, dat *Mr. Van Slooten*, zij het in vragenden vorm en onder verwijzing naar het bekende betoog van den Generaal *Koolemans Beijnen* ter Juristenvergadering van 1900, m.i. duidelijk heeft doen uitkomen, dat in het algemeen krijgswaarden, *geheel* samengesteld uit gepensioneerden, niet zonder bedenking waren te aanvaarden.

Officieren in aanmerking komende voor de vervulling van militair-rechterlijke functiën waren als regel in actieven dienst te herstellen, en in ieder geval behooren zij, gepensionneerd of niet, in uniform gekleed te zijn, wanneer zij in functie zijn.

Waren in het leger juristen-verlofs officieren, die — mede gelet op leeftijd — alleszins in aanmerking zouden kunnen komen om *bijzondere* militair-rechterlijke functiën naar den eisch waar te nemen, in voldoende aantal aanwezig? Ik betwijfel dit zeer, doch m.i. zou bij werkelijk *ruime* bezoldiging van tijdelijk te benoemen ambtenaren het tekort wel aan te vullen zijn geweest.

Wijlen Luitenant-Generaal *Sabron*, wiens nagelaten woord in en buiten het leger nog steeds een groot gezag heeft, schreef in 1915:

„De militaire justitie, wier bestaan voor het in stand houden van „de discipline onmisbaar is, moge steeds indachtig zijn aan de „noodzakelijkheid om den bevelhebbers, die verantwoordelijk zijn „voor het onderhouden der krijgstucht, den onmisbaren steun te „geven, dien zij voor het dragen dier verantwoordelijkheid behoeven.”

Volkomen juist; maar de militaire justitie moet dan ook *in staat gesteld* worden hare taak naar den eisch te vervullen.

Dank zij eene uitstekende voorbereiding is in 1914 de mobilisatie van het leger schitterend van stapel geloopt. Dat aan de voorbereiding van de mobilisatie van de militair-rechterlijke macht aanmerkelijk minder aandacht is geschonken dan aan die van het leger zelf, is gewis voor een deel te wijten aan de omstandigheid, dat de militaire justitie het bedenkelijk voorrecht heeft te ressorteeren onder drie, zegge drie, Departementen.

Teneinde elke misvatting te voorkomen, wil ik dit gedeelte mijner rede sluiten met er aan te herinneren, dat — wij allen hebben het in de couranten kunnen lezen ¹⁾ — tijdens de mobilisatie door hoogerhand bijzondere maatregelen zijn getroffen, opdat bij het uitbreken van den krijg onmiddellijk krijgswaarden te velde in functie konden treden.

Op blz. 10 schrijft *Mr. van Slooten* fijn schertsend:

„In ieder geval, de officieren, tevens geboren juristen, werden „voorgesteld als enz.”.

Geboren juristen!

¹⁾ In Juni 1916 werden gep. officieren opgeroepen om c.q. als voorzitters van krijgswaarden te velde op te treden; zij zouden in activiteit hersteld worden.

Hoe menigmaal zijn uit het leger stemmen opgegaan, die nadrukkelijk wezen op de noodzakelijkheid, den officieren de gelegenheid te openen een rechtscurcus, in welken vorm dan ook, te volgen!

Mr. Rollin Couquerque heeft op 17 Oct. 1916, bij de opening van zijn colleges als lector in het militair straf- en procesrecht ons in een kort bestek, doch desniettemin op heldere en boeiende wijze voor den geest teruggeroepen de lijdensgeschiedenis van de hoogere militair-rechtelijke opleiding van officieren, behoorende tot de landmacht. Ware het Kon. besluit van 10 Mei 1905, no. 9, tot uitvoering gekomen, dan zou het leger in 1914 wellicht een 70-tal officieren geteld hebben, die eene bijzondere studie hadden gemaakt van het strafrecht. Na de intrekking van het Kon. besluit — de aangevraagde gelden waren door de Tweede Kamer geschrapt — is eene commissie benoemd, bestaande uit den Majoor *Collette*, voorzitter, en de Heeren *van Dijk*, leeraar in het militair strafrecht aan de Kon. Mil. Academie, en *Mr. Wolterbeek Muller*, met de opdracht een „Leidraad” samen te stellen, ten behoeve van officieren, die, in afwachting van nadere voorziening, door eigen studie zich wenschten te bekwamen voor de vervulling van militair-rechterlijke functiën. *Mr. Rollin Couquerque* en *Mr. Dr. Eigeman* verklaarden zich geheel belangloos bereid de officieren bij die eigen studie voorlichting te geven.

Op een eenvoudig persbericht betreffende de werkzaamheid der commissie gaven zich reeds betrekkelijk vele officieren op, die van de aangeboden hulp wenschten gebruik te maken, en zulks ondanks dat aan het met goeden uitslag afleggen van een ontworpen eind-examenprogramma, geen gratificatie, zooals bij de Marine het geval is, was verbonden. Na de instelling van het lectoraat in het militair straf- en tuchtrecht te *Amsterdam* blijve de „Leidraad”, naast zoovele andere voldragen en onvoldragen geesteskinderen, begraven onder het Departementale archiefstof.

In het mobilisatie-tijdperk is gewis al zeer overtuigend gebleken, dat het leger moet kunnen beschikken over goede juridische krachten, te recruteeren uit beroeps- en verlof-officieren, en ik denk thans niet uitsluitend aan de militaire rechtspraak, maar tevens aan de toepassing van de Oorlogswet en daarmee verband houdende wetten. Wat het laatste aangaat, vestig ik de aandacht op het artikel „De practijk der Oorlogswet en de gemeenten” (Gemeentebelangen, afl. 15 Juni en 1 Juli 1919) van de hand van den bij uitstek deskundige *Mr. Dr. J. A. Eigeman*, Hoogleeraar in de Staatswetenschappen aan de Hoogere Krijgsschool. Het „Militair Recht” omvat dan ook, aldus o.a. *Dr. Lorenz von Stein* in zijne „Lehre vom Heerwesen”, niet alleen het militair strafrecht, maar het geheele samenstel van wetten en bepalingen, welke zijn uitgevaardigd om het leger, en hetgeen daartoe behoort, aan zijne bestemming te doen beantwoorden. De Landmacht heeft op het stuk van „hoogere militair-rechtelijke „opleiding” veel in te halen; de Zeemacht is haar verre vooruit! De z.g.n. „ondermeesters” van de Marine, omtrent wier arbeid en kunde op militair strafrechtelijk gebied niet anders dan met veel

lof gewaagd kan worden, mogen ons, Officiëren van de Landmacht, tot voorbeeld strekken.

Ik spreek den wensch uit, dat, nu geleidelijk normale verhoudingen en toestanden in het leger terugkeeren, het Departement van Oorlog onder gunstige voorwaarden officieren in de gelegenheid zal stellen te studeeren aan de Hoogeschool te Amsterdam en aldaar de colleges van *Mr. Rollin Couquerque* te volgen.

En thans nog een kort woord naar aanleiding van de behandeling van strafzaken door het Hof; een onderwerp, niet door de beide prae-adviseurs behandeld.

De „approbatie” heeft tijdens de mobilisatie naar verhouding geene vertraging van eenige beteekenis veroorzaakt, daar als regel geapprobeerde vonnissen ongeveer acht dagen na het tijdstip van ontvangst teruggezonden konden worden.

Recht doende in eerste instantie of in hooger beroep volgt, zooals bekend, het Hof de „stijl van practijk” tot in den jare 1810 in gebruik geweest bij den Hove van Holland (art. 75 P. I. H. M. G.), met inachtneming van de bijzondere bepaling van art. 76, luidende:

„In het nemen van precedente informaties, het beleggen van ge-
„tuigenissen, het verhooren van gevangenen, zal het Hof zich regelen
„naar de beginselen en de voorschriften, te dien aanzien bij de rechts-
„pleging voor het krijgsvolk te lande bepaald.”

Precedente informatiën worden echter alleen gehouden, wanneer het Hof, hetgeen in strafzaken eene zeldzaamheid is, in eerste instantie recht moet doen.

De procesvoering heeft overigens, overeenkomstig bedoelde practijk, een min of meer civiel-rechtelijk karakter. Er wordt geprocedeerd door partijen ter rolle, en zoolang de zaak nog niet ter rolle is voldongen, nog niet z.g.n.d. „afgeconcludeerd” is, kan het Hof weinig invloed uitoefenen op het tempo van het proces. Het Hof heeft echter als vasten regel aangenomen om *zoodra* de zaak is „afgeconcludeerd” binnen zoo kort mogelijken termijn den dag te bepalen, waarop het verhoor zal plaats vinden, waarna zoo spoedig doenlijk de sententie wordt gewezen en uitgesproken.

De geheele procedure, al aangenomen dat ook partijen bekwamen spoed betrachten, en voor mij bestaat geen grond het tegendeel te beweren, is tengevolge van hare wijdloopigheid zóó tijdroovend, dat zelfs de behandeling van heel eenvoudige, kleine zaken allicht meer dan één maand duurt. Appellanten en gedaagden moeten derhalve niet zelden lang op het eindvonnis wachten, hetgeen te zwaarder weegt, wanneer zij zich, wat veelal het geval is, in preventieve hechtenis bevinden.

De vraag zou kunnen rijzen of het niet mogelijk ware, in afwachting van algeheele vervanging, de P. I. eenige wijziging te doen ondergaan, in hoofdzaak bestaande in het schrappen van art. 75 en het geven van uitbreiding aan de bepaling van art. 76, waardoor het Hof ook bij de behandeling ter terechtzitting in het algemeen zich zou hebben te gedragen naar de beginselen en voorschriften te dien aanzien bij de in

1912 gewijzigde rechtspleging voor het krijgsvolk te lande vastgesteld.

De groote fout van 's Hofs procedure, omslachtigheid en wijdloopigheid, is, zooals voor de hand ligt, in het zoo drukke mobilisatietijdperk sterker dan ooit te voren tot uiting gekomen.

Ik ben begonnen met eene zinsnede aan te halen uit het praeadvies van *Mr. van Slooten*, en daarmee wil ik ook eindigen. Op bladz. 23 betoogt de Haagsche krijgsraad-president op de hem eigen kernachtige wijze:

„Militaire rechtspleging moet snel zijn. De handhaving van orde, en tucht moet uit de vlotte hand geschieden, elke aarzeling, elk talmen, elk gezeur suggereert gebrek aan kracht en aan macht, is „oorzaak van nieuwe ontbindingsverschijnselen.”

Het Hof heeft „achterstand” weten te verhoeden, doch zoolang het, volgens de Instructie van 1814 „provisioneerel” moet volgen de stijl van practijk tot in den jare 1810 in gebruik geweest bij den Hove van Holland, kan het, zelfs bij uiterste krachtsinspanning, allerminst „vlot” recht doen in buitengewone tijden, zooals wij die van Augustus 1914 af doorleefd hebben, terwijl juist in dergelijke tijden het tuchtbelang meer dan anders eene vlotte rechtspraak vordert.

Ik heb gezegd.

De heer Mr. G. J. JUTTE:

Mijnheer de Voorzitter!

Wanneer ik het onderneem in deze bijeenkomst het woord te voeren, dan geschiedt dit, omdat beide prae-adviseurs in hunne waardevolle adviezen zich onthouden hebben de aan de orde zijnde vraag te beantwoorden, daarbij binnen hunne bemerkingsfeer trekkend de militair-rechterlijke organisatie bij de Zeemacht.

Dit is wel jammer, want het ware zeer interessant geweest die scherpzinnige speurders ook op dit terrein te hebben zien werken. Maar begrijpelijk is het, want de Zeemacht is voor outsiders in den regel een afgesloten terrein en met de maritiem-militair-rechterlijke organisatie is het niet veel anders gesteld.

De maritiem-militaire wetten hebben het ook niet bijzonder aantrekkelijk gemaakt kennis met haar te maken.

Zou iemand, zonder een deugdelijken gids, het willen ondernemen door eenvoudige bestudeering van de R. Z. zich een beeld te vormen van de militair-rechterlijke organisatie voor de verschillende toestanden, waarin de krijgsmacht ter zee kan komen te verkeerren, tien tegen een, dat hem dit niet zou gelukken. Ik zou bijvoorbeeld die speurders wel eens tot de conclusie willen zien komen, dat de Commandant van de Gezantschapswacht te Peking het recht heeft zijn onderhebbenden naar den zeekrijgsraad te Soerabaja te verwijzen. Dit speelt hij niet licht klaar.

Laat dit echter de speurders niet doen wankelen in hun zelfvertrouwen, want ik geloof, dat de kop nog moet gevonden worden, die de artikelenreeks van de Rechtspleging bij de Zeemacht 8, 17, 25, 26, 112, 117 en 123 in onderling verband kan begrijpen.

Ik althans ben dien kop nog nooit tegengekomen. Theelectuur is die wet reeds lang niet meer. Zij was het misschien, toen de R. Z. geheel schetsmatig de organisatie en den rechtsgang beschreef, maar sedert men in de jaren aan 1912 onmiddellijk voorafgaande getracht heeft meer de puntjes op de i's te zetten, is de lezing van de wet een ware hersenkwellung geworden.

Laat ik, die meer van nabij bekend ben met de militaire justitie bij de Zeemacht U iets van mijne ervaringen en overdenkingen op dit gebied in verband met de mobilisatie, mogen mededeelen. Ik zal mij daarbij beperken tot de Zeemacht binnen het Rijk in Europa; uit eigen ervaring is mij omtrent den invloed van de mobilisatie op de rechterlijke organisatie buiten het Rijk in Europa niets bekend.

Toen de mobilisatie intrad was de Zeemacht verdeeld over drie Directiën, nl. die van Willemsoord, die van Hellevoetsluis en die van Amsterdam. De Directie Hellevoetsluis is daarna overgegaan in een nieuw opgerichte te Middelburg en die van Amsterdam is spoedig verdwenen en ingelijfd bij de Directie te Willemsoord.

Te Willemsoord zetelde de zeekrijgsraad, tot wiens rechtsgebied behoorden de drie directiën. In elke directie waren werkzaam een officier-commissaris en een secretaris, die te instrueeren hadden de door den commandant der Marine ter plaatse naar den zeekrijgsraad te Willemsoord verwezen zaken.

Werd daarin nu eenige verandering gebracht, toen de mobilisatie-toestand intrad? Niet in het minst. Noch bracht daarin verandering de mobilisatie, noch zou daarin verandering gekomen zijn, indien er werkelijk vijandelijkheden uitgebroken waren; want een feit is het, dat de Marine niet kent een militair-rechterlijke organisatie die anders is in vreedstijd dan in den tijd waarin een oorlog dreigende is, dan in oorlogstijd zelf. De taak van de marine brengt mede dat zij altijd min of meer gemobiliseerd is.

Heeft de Marine dan niet iets wat te vergelijken is met een veldleger? Ongetwijfeld. Uit de strijdkrachten, aanwezig in de verschillende directiën, kan een vloot, eskader of minder smaldeel samengesteld worden en zoo iets kan dan vergeleken worden met een veldleger. Maar de samenstelling van zoo'n vloot is niets bijzonders, want ook in gewone tijdsomstandigheden komt het voor, dat een vloot samengesteld wordt b.v. voor vlagvertoon. Daarin is niets bijzonders te zien en de rechtspleging bij de zeemacht ziet daarin ook niets bijzonders.

Bemoeiingen van wetgever of Kroon om bij gewijzigde samenstelling van de zeemacht de rechterlijke organisatie aan de gewijzigde omstandigheden te doen aanpassen zijn onnoodig. In zoo'n geval benoemt de vlootvoogd eenvoudig uit de onder zijne bevelen dienende officieren president en leden van den zeekrijgsraad, officier-commissaris, fiskaal en secretaris, en de zaak marcheert.

Zoo was de klare, eenvoudige en practische regeling van de rechtspleging bij de zeemacht in haar oorspronkelijken vorm.

Is daarin nu eenige verandering gekomen door de wijzigingen, welke de wet van 1912 heeft aangebracht?

Wanneer men art. 123 van de rechtspleging bij de zeemacht leest, dan zou men zeggen, dat de zaak bij het oude gebleven was; maar leest men art. 26 dier wet, dan zal men bemerken dat er reden is om aan te nemen dat de wetgever zich heeft voorgesteld dat er binnen het Rijk in Europa, behalve maritieme directies, ook een vloot, eskader of minder smaldeel, kon zijn onderworpen aan de rechtsmacht van den krijgswaad aldaar.

Wat de wetgever eigenlijk bedoeld heeft met een vloot, eskader of minder smaldeel binnen het Rijk in Europa is mij tot September 1914 toe niet duidelijk geweest.

Men zou zoo zeggen: zoo'n vloot wordt niet samengesteld om binnen het Rijk in Europa te blijven, maar om, als het pas geeft, daarbuiten te gaan. Daar ligt haar taak. Maar in September 1914 werd samengesteld een kustdivisie, bestaande uit pantser- en pantserdek-schepen met de noodige torpedobooten. Dat eskader was bestemd om binnen de territoriale wateren op te treden, dus binnen het Rijk in Europa.

Met gebruikmaking van art. 26 kon aan die divisie een meer bescheiden plaats in de maritiem-militair-rechterlijke organisatie worden aangewezen. De divisie-commandant kon volstaan met een officier-commissaris en een secretaris aan te wijzen en de zaken te verwijzen naar den zeekrijgswaad te Willemsoord.

Die divisie heeft slechts kort bestaan. Er is nooit een zaak door den divisie-commandant naar den zeekrijgswaad verwezen.

Later is een scheepsmacht op de Schelde geformeerd. Ook die vloot was geheel voor binnenlandschen dienst bestemd. Daar heeft men zich van de wet niet bijzonder veel aangetrokken. De divisie-commandant heeft nooit een zaak naar den krijgswaad verwezen, nog veel minder heeft hij een officier-commissaris en een secretaris benoemd. De zaak is haar ouden gang blijven gaan, en dit terwijl nagenoeg alle zaken, welke buiten Willemsoord voorkwamen, in dit rechtsgebied voorvielen. Al die zaken werden door den commandant der Marine te Hellevoetsluis, later te Middelburg, naar den krijgswaad verwezen en de officier-commissaris te Hellevoetsluis, later te Middelburg, instrueerde die zaken.

Dat dit zoo geloopt is, betreurt ik, met het oog op een goeden loop van het onderzoek allerminst, maar de wet werd niet geobserveerd.

Ik deed zoeven reeds opmerken, dat de zeemacht niet heeft een afzonderlijke rechterlijke organisatie voor vreedstijd en voor oorlogstijd, ook niet voor den tijd, waarin een oorlog dreigende is. Dat heeft het groote voordeel dat de militaire justitie haar taak kalm kan blijven vervullen, niettegenstaande alles in het rond eenigszins op losse schroeven komt te staan. En zoo is het dan ook inderdaad geschied: de zeekrijgswaad is in 1914 kalm blijven doorwerken.

Is het vermoeden van den eersten prae-adviseur juist, dat gedurende den mobilisatietijd van de militair-rechterlijke organisatie bij de zeemacht geen krachtproef is gevorderd? Vergelijkt men het aantal

der behandelde zaken door de landkrijgsraden bij dat der behandelde zaken door den zeekrijgsraad dan krijgt men zeer stellig den indruk, dat de zeekrijgsraad het op zijn slofjes heeft afgekund. Toch zou men zich daarin wel eens kunnen vergissen. Ik zal eenige getallen noemen. In 1914 werden 186 personen naar den krijgsraad verwezen. In de jaren 1915, 1916, 1917 en 1918 waren die getallen resp. 197, 294, 301 en 457.

Bedenkt men nu, dat de leden van den zeekrijgsraad bleven actieve officieren, wien in hoofdzaak andere werkzaamheden waren opgedragen, dat de president en de fiskaal niet werkten met plaatsvervangers, behalve natuurlijk in geval van verhinderdheid of verlof, dat de secretaris, in den regel althans, niet beschikte over eenige schrijvershulp, dat de fiskaal in zijn administratieve werkzaamheden werd bijgestaan door slechts één sergeant-majoor van de mariniers, die tevens was exploitateur, provoost-geweldige en die ook was concierge van het krijgsraadgebouw en er nooit eenige achterstand is geweest, dan zal men misschien toegeven, dat voor die sobere bezetting er werk volop is geweest.

Als ik nu de aan de orde gestelde vraag kortweg beantwoord met een „het gaat nog al” moet men niet denken, dat ik van meening ben, dat men een volgend mobilisatietijdperk met een gerust gemoed zou kunnen ingaan.

Geen idee van. Ja, als men er zeker van was, dat het bij den mobilisatietoestand zou blijven, dan zou daartegen geen bezwaar zijn, maar daarop mag een verstandig mensch zijn bestek niet afzetten. Ware de oorlog inderdaad uitgebroken, dan zou men aldra bemerkt hebben, dat de zaak vastliep. Het zou zeker niet practisch gebleken zijn met slechts één zeekrijgsraad te werken. Er zouden zich zelfs omstandigheden hebben kunnen voordoen, dat dit onmogelijk was, bijv. wanneer de communicatie tusschen Noord en Zuid was verbroken. Dan zou in het euvel nog te voorzien zijn geweest door een tweeden zeekrijgsraad bijeen te roepen in het Zuiden, maar hoe te handelen, indien de communicatie met Utrecht ware verbroken? Dan zou, wegens de onmogelijkheid om op enig vonnis approbatie te krijgen of om eenig appel bij het hof voortgang te doen vinden de geheele zaak lam gelegd zijn.

Nu ben ik inderdaad de meening toegedaan, dat de militair-rechterlijke organisatie bij de zeemacht in dezen mobilisatietijd vrij behoorlijk heeft voldaan, alleen hebben de gebreken, die er reeds aankleefden in gewone tijdsomstandigheden, zich in dien tijd nog scherper afgeteekend. Ik noem dan in de eerste en voornaamste plaats de traagheid, waarmede die organisatie werkt. Dit euvel komt niet op rekening, — en het is mij een voldoening, dit tegenover de zwarte schildering op dit punt van de beide prae-adviseurs te zeggen — van den officier-commissaris. De officier-commissaris bij de Marine heeft over het algemeen goed en vlot werk geleverd.

Ik zeg het den eersten prae-adviseur na: militaire rechtspraak moet snel zijn. Waarom is het noodig, dat desertie-, dienstweigering- en

insubordinatiezaken ongeveer twee maanden duren? Tenminste wanneer geen appèl volgt, want in dit geval duurt het nog veel langer! Waarom moet daarvoor altijd zoo'n bundel papieren worden volgeschreven? Waarom zouden die zaken, die meestal feitelijk en juridisch zoo eenvoudig zijn niet, naar het voorbeeld van de berechting van overtredingen, snel kunnen worden afgedaan? 95% van die zaken zouden het zonder instructie best kunnen stellen. Dagvaarding op een termijn van 10 dagen en een termijn van beraad omtrent appèl van 8 dagen is heusch wel een beetje overdreven.

Al moet ik erkennen, dat de afwikkeling van zaken eenigszins zoude bespoedigd zijn, indien het recht om over de al of niet vervolging te beslissen aan het militaire commando ware ontnomen en dit recht ware toegekend aan het Openbaar Ministerie, toch zou mij een overdracht van die bevoegdheid uit een militair oogpunt niet wenschelijk schijnen. Zeker, indien het er uitsluitend om ging om over de toereikendheid van het bewijsmateriaal te oordeelen of de vraag te beantwoorden of het voorhanden bewijsmateriaal de verwachting rechtvaardigt, dat een strafactie met kans op succes kan worden ingesteld, dan stellig zou ik meenen, dat die bevoegdheid best zou kunnen worden overgedragen. Maar daar ligt m. i. niet het zwaartepunt, wel in de beantwoording van deze vraag: wie moet oordeelen over de doelmatigheid van een in te stellen strafactie?

Het oordeel over deze vraag moet m. i. te allen tijde bij het militair commando blijven. Men bedenke: de polsslag van het militaire leven wordt niet beter gevoeld ten parkette dan bij het militaire commando.

Wil men nu toch het militaire strafproces met eenige dagen verkorten, laat men dan het oog eens richten op den eisch der wet, dat het militair commando voor elke zaak den krijgsraad moet bijeenroepen. Dat is, nu de wet van 1912 een permanenten krijgsraad vordert, een ziellooze formaliteit geworden; erger nog, daarin wordt iets vrij onmogelijks van de militaire autoriteit geëischt. Hoe is het mogelijk, dat het militaire commando, onbekend als het is met de werkzaamheden van den krijgsraad, den dag bepaalt voor het in behandeling nemen eener zaak? In de praktijk — bij den zee-krijgsraad althans — wordt dit beveldschrift opgemaakt ten parkette; daar wordt de rechtsdag bepaald, waarna het concept-beveldschrift aan de militaire autoriteit ter arresteering wordt aangeboden.

Hoe is men er nu in 1912 toe gekomen dit zoo te regelen? Men zal mij antwoorden: in 1912 wilde men zoo min mogelijk aan het systeem der wet tornen, maar ik antwoord daarop: men heeft het systeem der wet toen juist niet gevolgd.

Vóór 1912 had men in gewone omstandigheden geen permanenten krijgsraad, bij uitzondering wel, nl. bij het veldleger en in een belegerde of berende plaats. In het gewone geval, wanneer er dus geen krijgsraad was, was het noodzakelijk na afloop der instructie een krijgsraad bijeen te roepen. Bij het veldleger en in een belegerde of berende plaats, waar dus reeds een krijgsraad zetelde, was be-

moeiing van de militaire autoriteit niet meer noodig. De krijgsraad nam de behandeling dadelijk over, (vergelijk de artikelen 274 en 289 van de Rechtspleging bij de Landmacht, oud).

Toen nu in 1912 regel werd wat vroeger uitzondering was geweest, — nl. dat ook voor gewone omstandigheden een permanente krijgsraad werd ingesteld —, had men ook het systeem van de uitzondering tot regel moeten verheffen, te weten: den krijgsraad zonder bemoeienis van de militaire autoriteit moeten laten werken. Dan had men eene regeling kunnen treffen als nu getroffen is in de artt. 255 en 268 R. L. (nieuw), hierop neerkomende, dat na afloop van de instructie de officier-commissaris rapporteert aan den auditeur-militair, die zulks aan den beklagde doet aanzeggen met opgave van het te laste gelegde feit.

Mijnheer de Voorzitter! Ik ben nu vrijwel aan het einde gekomen van mijne opmerkingen en beschouwingen. Voor de ingewijden in marine-aangelegenheden, zullen zij geen openbaring en voor de andere toehoorders niet van bijzonder veel belang geweest zijn. Toch meende ik, dat een beknopt overzicht van maritiem-justitieele aangelegenheden in verband met de mobilisatie op dezen eersten militairen juristendag niet achterwege mocht blijven.

De heer G. J. W. KOOLEMANS BEIJNEN:

Mijnheer de Voorzitter!

Ik moet mij rangschikken onder de zogenaamd naïeven, die meenen, dat de volkenbond, al is het dan ook een volkenbond in embryo, binnen weinige jaren tot ontwapening zal moeten leiden, en zie in mijn gedachten het Nederlandsche leger binnen afzienbaren tijd teraggebracht tot een politieleger, naar ik hoop, zonder dienstplicht, ter sterkte van ten hoogste $\frac{1}{10}$ gedeelte van wat de sterkte van het Deutsche leger mag zijn. In overeenstemming daarmede voorzie ik in de eerste eeuw voor ons geen oorlog, en zou ik het dus onnoodig kunnen achten, om over oorlogsorganisatie van krijgswaarden te spreken. Maar ik weet ook zeer goed, dat geen mensch de wijsheid in pacht heeft, en dat mijne meening dus wel eens glad verkeerd zou kunnen blijken. Daarbij een oud-cavalerie-paard wil nog wel eens trachten mee te rennen, als het den aanval hoort blazen; en nu de heer *van Slooten* mij, om nog een oogenblik bij dat beeld te blijven, als het ware uit den stal gelokt heeft, heb ik geen weerstand kunnen bieden aan den drang om te beproeven, of ik de tegenwoordige raspaarden van het militair recht nog kan bijhouden.

Toen ik het geheel, dat de heeren prae-adviseurs ons hebben voorgelegd, had overzien, kwam ik tot de conclusie, dat het eene groote kunst is, daarover maar een kwartier te spreken. Stof voor een paar uur ligt daarin wel opgehoopt. Die stof in dien korten tijd geheel te verwerken is onmogelijk. We moeten ons dus bepalen tot enkele punten, en zelfs deze hier en daar alleen maar aanstippen.

De hoofdzaak is, dat geen voldoende oorlogsorganisatie van de

militair-rechterlijke macht was voorbereid, en dat moeten wij aan de steeds elkander opvolgende regeeringen en ook aan den generalen staf wijten. Het militair strafrecht is altijd als bijzaak behandeld. Voor fortten werden millioenen aangevraagd en toegestaan, voor den geneeskundigen dienst konden afzonderlijke bevorderingswetten, studietoelagen en tractementen worden vastgesteld; maar enkele duizenden, om officieren aan te moedigen en in de gelegenheid te stellen, om zich op de studie van het militair strafrecht toe te leggen, en zoo een kern te vormen van militair-juristen, zijn tot nog toe niet kunnen gevonden worden. Wie zich op die studie wilden toeleggen, moesten er zelf de kosten maar voor over hebben (hunne bezoldiging was daartoe ruim genoeg), en den tijd er voor maar weten te vinden, nadat zij hun gewonen dienst hadden verricht. Ook vele militaire autoriteiten hebben het belang van die studie voor de officieren nooit voldoende ingezien, althans te weinig gedaan, om die in de hand te werken.

Nu er niets was voorbereid, had de instelling van krijgswetenschappen, die naar mijn inzien had *moeten* plaats hebben, er toe kunnen bijdragen, om de drie bestaande krijgswetenschappen, die hadden moeten blijven functionneeren, van hun overkropte werkzaamheden eenigszins te ontlasten, en daardoor de militaire justitie sneller te doen werken. Wat *Mr. van Slooten* ons van die werkzaamheden, niet het minst van die der auditeurs-militair, heeft medegedeeld, is verbazend te noemen; en ik meen dat het hier niet misplaatst is, om het met een enkel woord uit te spreken, dat, hebben in het algemeen gedurende de afgelopen vijf jaren marine en leger volop den dank der natie verdiend, in 't bijzonder ook groote lof mag worden toegekend aan de mannen, die met ernst en toewijding — zij 't ook bijna ongemerkt — hebben getracht, met onvoldoende middelen het werk der militaire justitie niet alleen gaande te houden, maar zoo goed mogelijk af te doen.

Omdat de tijd niet toelaat alle door de prae-adviseurs genoemde punten een voor een te behandelen, zal ik de vrijheid nemen, even voor te lezen, wat ik in 1883 omtrent de organisatie der krijgswetenschappen heb in overweging gegeven. Daaruit mag blijken, in welke punten ik het met de gevoelens van de prae-adviseurs eens ben. Ik heb toen gezegd:

„Nu de divisie-indeeling van het leger vervallen is, zou ik in elke militaire afdeling, anders bij elke divisie, een krijgsraad wenschen, samengesteld uit 1 hoofdofficier, voorzitter en 3, 4, 5 of 6 kapiteins en luitenaants leden, die minstens twee jaren die betrekking zouden waarnemen en gedurende dien tijd van alle diensten vrijgesteld zijn. In de garnizoenen, waar die krijgswetenschappen zitting hadden, zouden evenveel plaatsvervangende leden moeten worden benoemd, die bij afwezigheid der leden door ziekte als anderszins moeten optreden.

„Deze leden en plaatsvervangende leden, genomen uit hen, die zich vrijwillig daartoe aanbieden en geschikt worden geacht, moeten

vooraf in de gelegenheid worden gesteld om een college in de algemeene beginselen van strafrecht en in het militair strafrecht bij te wonen of althans beter onderwijs in het militair recht te erlangen, dan nu met den beperkten leertijd en het gemis aan eenige handleiding mogelijk is.

„Aan elken krijgsraad wordt een auditeur-militair en een griffier, beiden rechtsgeleerden, toegevoegd.

„Is de tijd van aftreden aangebroken, dan wordt de nieuwe krijgsraad uit de plaatsvervangende leden samengesteld en in hunne plaats worden nieuwe benoemd.

„In geval van mobilisatie zouden de op dat oogenblik functioneerende krijgsraden met hunne auditeurs-militair aan elk der drie divisïën van het leger te velde toegevoegd en daarbij een nieuwe griffier kunnen worden aangesteld. De plaatsvervangende leden zouden de rechterlijke zetels hunner voorgangers moeten innemen om recht te spreken over de bezettingstroepen en de schutterijen; de griffiers bij de tot dien tijd toe functioneerende krijgsraden zouden daarbij als auditeurs-militair aangesteld en nieuwe griffiers kunnen worden benoemd. In onze oorlogsorganisatie is weliswaar slechts op één krijgsraad te velde gerekend en zijn slechts zeven officieren daarvoor uitgetrokken bij het groote hoofdkwartier; maar als men aan den zoo dikwijls geuiten eisch, dat in oorlogstijd, vooral om dadelijke voorbeelden te stellen, spoedige rechtsbedeeling noodzakelijk is, gevolg wil geven en dien eisch niet alleen in ijdele woorden wil doen bestaan, dan geloof ik, dat men, bij de uitbreiding en van het leger en van de rechtsmacht van den militairen rechter, in oorlogstijd ook op de voor memorie uitgetrokken leden en ambtenaren der militair-rechterlijke macht bij elke divisie zal moeten kunnen rekenen. Ik meen ten minste wel gehoord te hebben, dat in Atjeh de krijgsraadzaken alles behalve vlug konden behandeld worden. Rekent men nu, dat onze krijgsmacht in oorlogstijd met de schutterijen minstens tienmaal sterker zal zijn, dan zouden zes krijgsraden nog niet te veel kunnen worden geacht”.

En verder:

„De zittingen der krijgsraden moeten, zooals de grondwet voorschrijft, behoudens de uitzonderingen in het belang der openbare orde en zedelijkheid, door de wet vast te stellen, openbaar zijn; terwijl aan den beschuldigde in gelijke mate als in het burgerlijke rechtskundige bijstand moet worden verleend. Ducht men onthullingen omtrent meerderen, die nadeelig zouden kunnen worden geacht voor de discipline, dan zou aan den krijgsraad het recht kunnen worden toegekend tot beperking van het militair auditorium tot diegenen, welke van hooger en gelijken rang of graad zijn dan hij, omtrent wien men die onthullingen vreest.

„Eindelijk de instructie. Deze moet in elk garnizoen geschieden door een kapitein of luitenant, die bijzonder daarvoor geschikt is, bij voorkeur gekozen uit hen, die vroeger tijdelijk lid van een krijgsraad zijn geweest, en voor een of twee jaren benoemd wordt. In kleine

garnizoenen is deze, zoolang de instructie duurt, vrij van dienst; in groote garnizoenen zou hij daarvan geheel vrijgesteld kunnen worden. Voor de instructie der misdrijven, door soldaten van de verschillende wapens gepleegd, wordt steeds dezelfde officier genomen, die in geen geval lid van den krijgsraad mag zijn. Hem wordt een tweede officier (dus nooit een auditeur-militair) bij toerbeurt te benoemen, als secretaris toegevoegd, die gedurende de dagen van instructie wordt vrijgesteld van dienst."

Men zal het wel niet als eigen loftuiging willen beschouwen, als ik beweere dat, wanneer men in 1883 begonnen was met eene soortgelijke organisatie in het leven te roepen, vele moeilijkheden, die zich thans hebben voorgedaan, uit den weg zouden geruimd zijn; vooral zou men over een groot aantal in de rechtspraktijk geschoolde officieren hebben kunnen beschikken. Het denkbeeld van een rechtsgeleerden voorzitter van den krijgsraad was toen, naar ik meen, nog niet geuit. Na hetgeen ik uit de prae-adviezen gelezen heb, komt het mij voor, dat het een geluk geweest is, dat er in de afgelopen vijf jaren rechtsgeleerde voorzitters, die in de gewone rechtspraktijk thuis waren, in de krijgsraden zitting hadden.

Dat officieren-commissaris met hunne gebrekkige opleiding in het vervullen van hun taak zijn tekort geschoten, is geen wonder, als we lezen, dat een rechtsgeleerde, wanneer de twee jaar voorbij zijn, dat vak juist begint te leeren. Punt 6 van de wenschen van *Mr. de Boer*: „Vaste aanstelling van officieren-commissaris voor een bepaald ressort in vredes- en mobilisatietijd, bij voorkeur uit de verloffofficieren-juristen met groot verlof te benoemen", kan daaraan tegemoetkomen. Indien hiertegen bezwaren zijn, zou in overweging kunnen genomen worden, of dien officieren niet het recht zou kunnen worden toegekend, zich een deskundige in het opsporen van misdrijven of in het uithooren van misdadigers toe te voegen. In elk geval moet men er voor zorgen, dat er officieren zijn, die rechtskundige opleiding hebben genoten, uit welke men de officieren-commissaris kan kiezen.

Moeilijkheden hebben zich voorgedaan met de beschikking ter verwijzing. Ik heb indertijd, bij de bespreking van kapitein *van Dijk's* beschouwingen over de ontworpen wijziging van de „Regtspleging bij de Landmagt" in de vergadering van Krijgswetenschap van 28 Oct. 1904, gemeend, dat de bezwaren, door hem en kapitein *Collette* daartegen aangevoerd, te hoog waren aangeslagen. Naar 't blijkt was ik dienaangaande te optimistisch gestemd. Advies tot terugkeer naar het oude stelsel, naar de eenvoudige klacht en de qualificatie van het feit eerst door den auditeur-militair en door den krijgsraad, zal wel uit den boeze worden geacht. Dan is er niets anders op, dan aan de verwijzende autoriteit, indien hij zelf de capaciteiten daartoe ontbeert, deskundige hulp toe te voegen. Een aantal vrijsprekingen, op grond van gebreken in de beschikking ter verwijzing, moet toch zooveel mogelijk vermeden worden.

Heb ik hierbij een gevoelen omtrent de hoofdzaken uitgesproken,

er zijn natuurlijk verschillende wegen, die naar Rome leiden. De wenschen van *Mr. de Boer* op blz. 59 van de prae-adviezen heb ik, toen ik ze naging, als volgt beantwoord:

1. uitdrukkelijke begrenzing der bevoegdheden van burger- en militaire autoriteiten bij het politie-onderzoek en bij de instructie — ja;

2. toekenning van het recht van verwijzing aan commandanten van legereenheden — ja, minstens korpscommandanten of daarmede gelijkgestelden;

3. toekenning aan den officier-commissaris van de bevoegdheid om ook vóór de verwijzing te fungeeren — ja;

4. opheffing van de bewijskracht der voor den officier-commissaris afgelegde getuigenverklaringen — ja;

5. facultatiefstelling der instructie voor alle strafbare feiten — ja;

6. vaste aanstelling van officieren-commissaris voor een bepaald ressort in vredes- en mobilisatietijd, bij voorkeur uit de verlof-officieren-juristen met groot verlof te benoemen — ja;

7. overdracht der rechtsmacht ten aanzien van lichte misdrijven en overtredingen van de krijgsraden naar de officieren-commissaris in mobilisatietijd — ja; maar die kan ook overgedragen worden, zooals in Frankrijk, aan de militaire commandanten, indien men het beginsel maar vasthoudt van onze oorspronkelijke militaire strafwetten, dat militair-strafrecht en tucht één zijn, waarover straks nog een kort woord.

8. opheffing der gewone krijgsraden in oorlogstijd — neen: die moeten blijven met territoriale competentie voor de bezettingen, verlofgangers, dekkings-, bewakingstroepen, enz. die niet gerekend worden tot het leger te velde; de rest van dezen laatsten wensch: ja.

Ten slotte nog kort eenige speciale punten:

Moet uit de bedenkingen van *Mr. van Slooten*, waarbij hij mij uit mijn tent roept, de gevolgtrekking worden gemaakt, dat, naar zijne meening de militaire rechter eigenlijk wel zou kunnen gemist worden? Moet dit tusschen de regels gelezen worden? Het heeft er eenigszins den schijn van; en als dit zoo gemeend is, blijf ik daartegenover mijn van ouds ingenomen standpunt handhaven. Dat de gep. officieren in burger-kleeding hebben zitting genomen, acht ik bepaald verkeerd. Ik zou denken, dat, zoolang er een militaire rechter bestaat, hij in uniform moet fungeeren, en dat het op den weg van den voorzitter ligt hieraan de hand te houden. Wanneer die gep. officieren zouden beweerd hebben, dat zij geen uniform meer hadden en dit toch niet uit eigen middelen behoeften aan te schaffen, dan had de Minister van Oorlog hen kunnen machtigen, om daarvoor eene declaratie in te dienen. Dat had toch van al die millioenen wel kunnen worden afgenomen.

De militair moet in de rechtzaal den officier vinden als rechter. Zijn eigen officieren — zijn luitenants, zijn kapitein, zijn majoor enz. voeren hem aan in den strijd en kunnen niet tegelijkertijd in de rechtzaal zetelen; daar zitten andere officieren, en die erkent hij evenzeer als zijne meerderen; hij weet, dat wanneer die te eeniger

tijd tot zijne aanvoering geroepen worden, hij daarop evenzeer kan vertrouwen. Officiëren van andere wapens zijn ook *zijne* meerderen; als de infanterist den artillerist, den cavalierist, den genist, den pontonnier, ja, welk wapen of dienstvak ook, in zijn nabijheid weet, dan is zijn vertrouwen nog grooter dan wanneer hij alleen staat. Het gepensionneerd worden ontnemt dit vertrouwen niet. Ik zou op generaal *Van Swieten* of op *Von Hindenburg* kunnen wijzen; maar elk gepensionneerde, die niet slecht voor zijne minderen is geweest, heeft de ondervinding, dat zijn vroegere ondergeschikten, als zij hem ontmoeten, hem steeds met achting en eerbied behandelen. Admiraal *Fabius*, als ik mij goed herinner, vertelde indertijd in de Tweede Kamer, dat hij altijd met Nieuwjaar of op zijn verjaardag nog gelukwenschen ontving van matrozen, die hij vroeger meermalen voor 't rooster had moeten brengen.

Ik meen ook te mogen zeggen, dat in 't algemeen gesproken het officierskorps er geen bezwaar in zal zien, dat gepensionneerden hunne plaats in de rechtzaal innemen. De militaire begrippen worden in onzen dienstdtijd wel zoo bij ons ingeleefd, dat die met de pensionneering niet veel wijziging ondergaan.

Nu nog een punt, waarom ik *Mr. van Slooten*, zeer dankbaar ben. Evenals *Mr. Veegens* in mijn desertie-strijd uit mijne jonge jaren, is hij de eerste jurist, die mij komt bijvallen in de uitlegging van de artt. 15--18 (nu artt. 17--20) van de Regtspleging bij de landmacht, zooals ik die sinds 1881 heb voorgestaan en bij elke voorkomende gelegenheid opnieuw heb verkondigd. Ik kan niet nalaten, om ook deze gelegenheid even aan te grijpen, om nog een daartegen aangevoerden grond te bestrijden, al spijt het mij, dat ik in die bestrijding tegenover mijn vrienden *Collette* en *Van Dijk* sta. Voor de heeren, die niet dadelijk weten, waar het om gaat, zal ik even de hoofdartikels van de reclame-regeling voorlezen:

Art. 17. Indien een gearresteerde of krijgstuuchtelijk gestrafte zich over het arrest of over de hem opgelegde straf of over de omschrijving van de strafreden of wel over beide bezwaard vindt, zal hij daarover zijne klagten alsdan kunnen inbrengen, en zelfs mogen verzoeken, dat de zaak door een krijgsraad worde onderzocht.

Art. 18. Wanneer, ten einde als voren, het onderzoek van den krijgsraad verzocht wordt, zal de Commandeerende Officier zulks niet mogen weigeren.

Art. 19. De krijgsraad zal vervolgens de zaak moeten onderzoeken en, indien dezelve des klagers klagten wettig bevindt, zorgen dat aan hem het geleden ongelijk behoorlijk gebeterd worde.

Nu beweren beide genoemde heeren in hunne in 1901 uitgegeven „Handleiding voor de Militaire Rechtspleging” op blz. 85, dat in de reclame-zaken de militaire rechter oordeelt niet als strafrechter, maar als disciplinaire autoriteit en herhalen dit nog eens op blz. 87.

Dat is wel gemakkelijk neergeschreven, maar als hun gevraagd wordt: wil zoo goed zijn dit uit de letter of uit de geschiedenis der wet te bewijzen, dan zullen zij het antwoord moeten schuldig

blijven, terwijl ik hun wel het tegendeel kan bewijzen, namelijk dat de rechter in reclame-zaken evenzoo als strafrechter moet recht spreken, als in alle andere zaken. Vooraf zij er op gewezen, dat, waar' wij gewoon zijn van reclame-zaken te spreken, dit woord „reclame” in de wet niet voorkomt; de wet spreekt slechts van „de zaak”.

Nu staan die artikelen in de eerste plaats in de „Regtspleging bij de landmagt” en die regtspleging handelt over niets anders dan over den krijgsraad en hoe deze recht spreekt. In die reclame-artikelen wordt ook niet anders gezegd, dan dat (art. 17) de gestrafte zal mogen verzoeken, dat **de zaak** door een krijgsraad worde onderzocht en art. 19: de krijgsraad zal vervolgens **de zaak** moeten onderzoeken. Niet staat er, dat de klacht moet worden onderzocht, maar **de zaak**, d.i. zooals uit alle vorige artikels duidelijk is na te gaan het feit, waaraan de man zich heeft schuldig gemaakt.

Dit wat de letter van de wet betreft. Nu de geschiedenis. Die artikelen zijn nagenoeg letterlijk overgenomen uit het „Reglement van Krijgstucht of Crimineel Wetboek voor de Militie van den Staat” van 1799 en kunnen dus niet anders gelezen worden, dan zooals zij toen werden gelezen; en nu is altijd over het hoofd gezien, dat dit wetboek is samengesteld onder een grondwet, waarvan art. 299 voorschreef: „Zoodanige feiten, echter, die in den dienst en door den krijgsman alleen kunnen worden bedreven, worden aan garnizoens-krijgsraden verwezen, die, op confessie, vonnis wijzen, zonder hooger beroep.

„De wet zal nader bepalen de gevallen, op welke deze regel toepasselijk zij.

„Het Reglement van Krijgstucht bepaalt derzelve samenstelling, vooral ten aanzien der Auditeuren-Militair en Fiskaals”.

Volgens dit artikel moesten *alle* zaken, ook militaire tuchtzaken (want die stonden gelijk met militaire strafzaken) berecht worden door garnizoenskrijgsraden.

Het ontwerpen van dit „Reglement van Krijgstucht”, — zoo heette in de Grondwet het Militair Strafwetboek — werd opgedragen aan den geleerdsten Frieschen rechtsgeleerde van zijn tijd, *Petrus Wierdsma*, die, als auditeur-militair doorkneed was in de militaire rechtspractijk, en deze stond nu, wij zouden kunnen zeggen, voor de puzzle, om te voldoen aan dat voorschrift van de Grondwet (*alle* zaken te berechten door krijgsraden) en de hem bekende praktijk, volgens welke van oudsher de militaire commandanten de lichtere zaken beoordeelden en straffen. Hoe heeft hij die puzzle opgelost?

Hij heeft in het strafwetboek een hoofdstuk den titel gegeven van „Misdaaden tegen de Discipline” evenals andere hoofdstukken ten opschrift droegen „Misdaaden tegen de Subordinatie”, „Misdaaden van Desertie”, enz. Nu gaf hij den Militairen Commandanten het recht om de Misdaaden tegen de Discipline af te doen, maar om zich toch aan het voorschrift van de Grondwet te houden, kende hij den disciplinair gestrafte het recht toe, om wanneer hij zich over die straf (van den militairen commandant) bezwaard gevoelde, te ver-

zoeken, dat *zijn zaak*, dat is het feit, waarvoor hij gestraft was, door een krijgsraad werd onderzocht, en die krijgsraad moest dat natuurlijk doen en deed dit ook op dezelfde wijze als waarop hij alle andere strafzaken onderzocht.

Volgens de letter en de geschiedenis der wet kunnen en mogen die artikelen niet anders gelezen worden. Toch worden ze anders gelezen, waarom weet ik niet en begrijp ik niet; want het aantal aanschrijvingen, zoowel hier te lande als in Indië op die artikelen gegeven, zooals ze moeten worden gelezen volgens de uitlegging van de beide Hooge Militaire Gerechtshoven, is legio en steeds veranderende; terwijl alle aanschrijvingen aanstonds konden worden geroyeerd, wanneer men de zeer duidelijke letter van de wet, die niet eens de geschiedenis ter verklaring noodig heeft, ging toepassen.

Militair strafrecht en militaire tucht zijn één. Dat Wetboek van Wierdsma heette dan ook: „Reglement van Krijgstucht of Crimineel Wetboek voor de Militie van den Staat.”

Ja — zal men zeggen, dat is een stokpaardje van dien ouden generaal. Laat ik U daarom nog even den bekenden, grooten Duitschen jurist *Laband* doen hooren, aan wien men toch wel eenige autoriteit zal willen toekennen: „Der Gegensatz besteht vielmehr, im Unterschied von dem Beamtendisziplinarrecht, nur darin, dass das Militärdisciplinarrecht die leichteren Fälle behandelt, für welche gelindere Strafen und einfacheres Verfahren angeordnet sind. Der Verfasser gelangt daher zu demselben Resultat, welches ich im meinen Staatsrecht dahin formulirt habe, dass die Disciplinarstrafordnung für das Heer und die Marine ein zweites Militärstrafgesetzbuch sei, das gleichsam für leichtere Fälle die Ergänzung des eigentlichen bildet.” Dit is „made in Germany”, en zal daarom misschien gemakkelijker ingang vinden.

Wanneer ik nu nog heb medegedeeld, dat ik met ontzaggelijk veel genoegen en volle instemming de woorden las van *Mr. van Slooten*: „Ik geloof dan ook, dat de militaire tuchtrechter nooit goed zal kunnen straffen, zoolang hij niets anders kan doen dan verwijzen naar de dufheid en de naargeestigheid van de strafcel” dan hoop ik, niet te veel van uw geduld te hebben gevergd.

De heer G. C. A. FABIUS:

Mijnheer de Voorzitter!

Op dezen Juristendag, waar niet alleen juristen maar ook mannen van de praktijk aan het woord dienen te komen, gevoel ik mij alszoodanig verplicht, ook iets in het midden te brengen.

Voor een groot gedeelte kan ik mij vereenigen met de prae-adviezen; op enkele punten echter kom ik tot een andere conclusie en dit geeft mij mede aanleiding, om enkele opmerkingen te maken.

Wanneer ik, als man van de praktijk uit de mobilisatiejaren, in het kort mijn oordeel mag weergeven, dan zou ik willen zeggen, dat de organisatie mij maar erg matig bevallen is.

De tweede prae-adviseur laat zich uitdrukkelijk in dienzelfden geest uit, bij den eersten prae-adviseur moet men het tusschen de regels door lezen, maar als men de door hem genoemde feiten naast elkaar legt, dan krijgt men geen schitterend beeld te zien.

Als men de organisatie in hare elementen verdeelt en nagaat, wat er eigenlijk goed van is, dan krijgt men wellicht een juisten indruk.

1e. Uitgangspunt voor een onderzoek moet — volgens de wet — zijn, dat er een verdachte is. De tweede prae-adviseur heeft er terecht op gewezen, dat het onderzoek zoo moeilijk wordt, indien er geen dader is maar wel een misdrijf, zoodat eigenlijk geen rechtsingang kan verleend worden. Maar Mijnheer de Voorzitter, het was toch al lang bekend, dat er wel een moord kan zijn zonder verdachte, en dat men dit geval zelfs eerder kan hebben dan een dader bij den moord. Dat heeft men schijnbaar vergeten. Maar erger nog is — en dat is mij in de praktijk gebleken — het geval, dat er noch dader noch geopenbaard misdrijf is. Ik bedoel het geval, dat men gevoelt, dat er geknoeid wordt, dat er hier en daar misschien duizenden van den Staat verdonkeremaand zijn, doch dat degenen, die een onderzoek zou willen laten houden, machteloos staat. Ik vrees dan ook, dat er op dit oogenblik nog veel knoeters rondloopen, die niet komen daar waar zij zouden moeten behooren, nl. in handen van de justitie. Dit is een gevolg van een gebrek in onze organisatie.

Ik onderschrijf volkomen de meening der prae-adviseurs, dat er een groot gebrek aan opspoorders en onderzoekingsambtenaren is. Daarin zal noodzakelijk voorzien moeten worden.

Ik herinner mij uit mijn praktijk als commandeerend officier en garnizoenscommandant met genoeg de samenwerking met rijks- en gemeente-politie, ik heb daaraan zeer veel te danken.

2e. Zooals de regeling nu is, moet de commandeerende officier het eerste onderzoek doen. Maar, om in het beeld van den eersten prae-adviseur te blijven, zonder gereedschapskist.

Ik heb mij dan ook als commandeerend officier wel eens in een belangrijke zaak uit de moeilijkheid gered — misschien krijg ik naderhand nog wel de rekening van den Staat thuis Mijnheer de Voorzitter — door een accountant te benoemen, om een groote knoeizaak uit te zoeken.

3e. Het derde element is, dat de garnizoenscommandant moet onderzoeken en beslissen. Zoo'n garnizoenscommandant is geen begrip meer [hoewel de wetgever zich natuurlijk een begrip gedacht heeft, waarschijnlijk in verband met den ouden garnizoensdienst (= wet)] garnizoenscommandant kan iedereen in iedere functie worden, het is een soort uithangbord!

Er zijn garnizoenscommandanten, die nagenoeg een heele provincie van ons land, en anderen, die een klein kampement onder zich hadden als garnizoenscommandant. En als men nu weet, dat de garnizoenscommandant tevens is de man, die rechtsingang moet verleenen, dan vind ik dit stuivertje wisselen van garnizoenscomman-

danten een onttrekken van den verdachte aan zijn rechtmatigen rechter, en dus in hooge mate afkeurenswaardig.

Hoe moet zoo'n garnizoenscommandant in de provincie nu doen, wat de wet van hem vraagt? Hij staat daar met allerlei verschillende andere belangrijke vraagstukken aan zijn hoofd, en zou hij dan in de heele provincie moeten doen, wat de Regtspleging bij de Landmagt van hem vraagt? Hij heeft er zijn menschen voor, en daardoor komt er iets van terecht, maar dan moet men zeggen: er komt iets van terecht ondanks de militaire organisatie, en niet: dank zij de militaire organisatie. Er zijn garnizoenscommandanten, die manusje van alles zijn, die levensmiddelen in natura moeten uitdeelen, duizenden geweren tellen en zich toch alle dagen moeten bemoeien met het teedere instrument van de rechtspleging. Hoe kan zoo iemand dat alles goed doen, waar er bovendien zooveel zaken zijn, waarin hij zelf moet straffen? Ik wijs tusschen haakjes op het merkwaardige, dat, hoewel de wet zegt, dat de garnizoenscommandant de garnizoenszaken moet afdoen, de krijgsraad eventueel menschen, die hij zelf niet straft, uitsluitend overlaat aan den commandeerenden officier en nooit aan den Garn. Ct.

Door den tweeden debater is gezegd, dat niet gemakkelijk is uit te maken, wie bijv. een man van de gezantschapswacht te Peking heeft te verwijzen. Diezelfde vraag doet zich bij ons ook voor. In mijn praktijk heb ik wel garnizoenscommandanten gesproken, die mij vroegen: ben ik het eigenlijk wel? Maar in dien tusschentijd hadden zij de macht van verwijzing maar uitgeoefend! In tal van gevallen is het ook niet gemakkelijk uit te maken, het is een soort stuivertje wisselen, zooals ik zei.

4e. Een volgend element is, dat nagenoeg alle feiten, die zich voordoen, door den commandeerenden officier moeten worden gerapporteerd aan den garnizoenscommandant. Als dat werkelijk gebeurde in een provincie, dan werd de garnizoenscommandant natuurlijk gek. Gelukkig kan hij zeggen: ik heb er mijn menschen voor; of wel.men doet het eenvoudig niet, zoodat in deze met de wet maar zoo'n beetje wordt gehandeld als een sta in den weg. Zooals het H. M. G. er het beste van maakt, wat er van te maken valt, en de auditeur-militair in de praktijk ook maar niet alles toepast. Hooge eerbied voor de wet wordt daardoor uit opvoedkundig oogpunt echter niet aangekweekt.

5e. Met de bepaling, dat de officier-commissaris en de secretarissen ten minste voor één jaar worden benoemd, hebben wij het ook wel weten te vinden.

6e. Er zijn drie krijgsraden. Na al hetgeen de prae-adviseurs en de heer *Collette* verteld hebben, zal ik daarover niet veel meer zeggen. Wij hebben medegemaakt de tegenstelling van snel en goed recht, wij hebben medegemaakt de veroordeeling voor den vorm, van personen, die nooit voor de uitvoering hunner straf van hun korps afwezig zijn geweest. De traagheid van afdoening naderde meer de

lijntrekkerij van het burgerlijke proces dan een snelle strafrechtspleging.

Daardoor zijn de arrestantenlokalen overladen geworden met voorloopige arrestanten. Daarover is geklaagd, maar in dit geval heeft menig commandeerend officier de schuld gedragen voor de zeer gebrekkige organisatie. Verder heeft de langzame rechtsbedeeling bewust en onbewust een zeer slechten invloed gehad op den arbeidslust van velen, die mee moesten werken, om overtreders te brengen voor den rechter.

Een der prae-adviseurs heeft er op gewezen, dat zich in dien tijd allerlei combinaties van gevallen voordeden. De warwinkel was soms niet uit te zoeken. Hoe hij toch uitgezocht is, was mijn zaak niet en weet ik ook niet. Er waren heel wat schuldigen, die hun portie niet hebben gehad en er loopen heel wat lieden rond, die het noodige op hun kerfstok hebben, maar niet vervolgd zijn, omdat wij niet over goede speurhonden beschikten.

Men heeft gesproken van overbelasting van de krijgswraden en men heeft uitgerekend, dat een auditeur-militair 14 adviezen per dag had te geven. Als men eens even nagaat, hoeveel uur lezen daarvoor noodig zal geweest zijn, en de geestelijke inspanning, waartoe dit leidt, ook in rekening brengt, dan moet men tot de slotsom komen, dat de rechtspleging onder de overlading ernstig geleden heeft. Reeds vóór de overbelasting begint, moet zware belasting nadeelig zijn voor hen, die hun oordeel moeten wegen.

De eerste prae-adviseur heeft gesproken over de temporaire krijgswraden, waarover een sluierting. Mijnheer de Voorzitter! Ik was garnizoenscommandant en kreeg op zekeren dag een boefje voor mij. Ik schreef aan den auditeur-militair: ik heb een boefje, maar ik geloof niet, dat gij een rechter hebt. Wij verkeerden hier in staat van beleg en er moet dus eigenlijk een temporaire krijgsraad zijn. De auditeur-militair gaf mij gelijk. Wij hebben toen een poosje gewacht, tot dat er een krijgsraad was benoemd en daarmee was de zaak in orde.

Als de sluierting geheel werd opgelicht, zou het misschien wel eens blijken, dat menigeen niet voor zijn eigen rechter is gekomen.

Men had dunkt mij tegen de overbelasting wel een middelje tot verbetering kunnen vinden. Met een klein wetje had men overtredingen kunnen brengen voor den militairen chef of voor een militairen of burgerlijken kantonrechter. Men heeft het nu met aanschrijvingen beproefd. Zoo is er van den Minister van Justitie een aanschrijving uitgegaan, waarin stond, dat de overtredingen konden worden afgedaan door den commandeerenden officier. Het gevolg daarvan was, dat bv. officieren in zeker geval in plaats van f 4.— boete 4 dagen arrest kregen, wat verscheidenen rechtsverkrachting noemden. Iedereen kreeg liever de boete dan het arrest. Die aanschrijving is toen echter voor rijwielovertredingen weer ingetrokken, de rest is blijven zwemmen. Ik merk hierbij op Mijnheer de Voorzitter, dat men, om er precies achter te komen, hoe de organisatie moet werken, thans reeds een heele lijst van aanschrijvingen moet raadplegen.

7e. De openbaarheid: deze heeft goed voldaan.

8e. Het recht op een verdediger. Dit recht heeft natuurlijk goed voldaan.

Een enkel woord echter over den verdediger bij de beklagzaken. Ik ben het te dien aanzien geheel eens met den geachten eersten prae-adviseur en met den generaal *Koolemans Beijnen*. Als ergens een verdediger noodig is, dan is het wel in een beklagzaak, waar een ernstig conflict bestaat. Er is iemand, die zich onschuldig gevoelt, maar den schijn tegen zich heeft, en voor hem is de hulp van een verdediger nog veel meer noodig dan in tal van andere zaken.

9e. Het instituut van den burgerpresident.

Dit heeft, meen ik, in de bestaande omstandigheden uitstekend voldaan.

10e. De organisatie is zoo, dat er een president is met vier leden. Ik kan niet beoordeelen, of deze inrichting goed voldaan heeft, of dat het beter zou zijn geweest, gegeven het aantal beschikbare personen, een college van drie personen te hebben of wel den alleen rechtsprekenden rechter. Ik laat dit dus rusten.

11e. Ten slotte het element, dat de leden van den krijgsraad officieren zijn.

Op dit gebied neem ik een zeer eigenaardig standpunt in, omdat ik voor mij persoonlijk over de opleiding van officieren voor deze taak niet zoo slecht te spreken ben als de geachte prae-adviseurs.

Over den Hoofdcursus kan ik niet oordeelen, maar wel mag ik zeggen, dat ik de heerlijkste herinneringen heb aan mijn rechtsopleiding aan de Koninklijke Militaire Academie, waar mijn leermeester was de thans gepensioneerde luitenant-generaal *Koolemans Beijnen*, die ons zulke schoone ideeën over het recht en zulk een hoog denkbeeld van de taak, welke wij later zouden hebben te vervullen, heeft ingeprent. Het is mij eene behoefte, hem op deze plaats een woord van dankbare hulde te brengen. Waar deze man een voorganger was, daar kan ik niet aannemen, dat het onderwijs aan de Koninklijke Militaire Academie in latere jaren slechter zou zijn geworden. Integendeel, zij, die hem opgevolgd zijn, zullen het nog beter hebben kunnen doen.

Zou ik als object van mijn leermeester en van de opleidingsmethode niet zoo mogen spreken? Alle valsche nederigheid leidt tot niets en dus wil ik wel zeggen, dat ik in den loop der praktijk, met menschen van allerlei richting omgaande, mij zelve heb getoetst aan oudere en jongere juristen en daarbij tot de overtuiging ben gekomen, dat ik, dank zij den grondslag aan de Koninklijke Militaire Academie gelegd, mijn taak heb kunnen vervullen.

Ik zal evenwel niet overgaan tot een retour offensief, maar wil toch vragen: wordt er met het jurist zijn niet wat al te veel geschermd? Is er zulk een verschil tusschen de opleiding in het strafrecht van juristen en van de officieren? Bestaat voor a.s. juristen niet de mogelijkheid, om eenvoudig dictaten te koopen en slechts voor zich zelf te vossen aan de hand van een repetitor?

Ik sprak laatst een vader, die voor / 25 een dictaat op den kop had getikt, en mij vertelde, dat zijn jongen, als hij nu nog maar wat met een repetitor werkte, wel klaar zou komen. Kan dan niet de kennis worden afgemeten met het gewicht van het getal bladzijden, dat men heeft moeten doorworstelen? Het komt toch niet neer op het woord „jurist”, maar op de manier, waarop de toegediende leerstof verwerkt is; of de spijs goed is verteerd, dan wel of men er constipatie van en ten slotte tegenzin in gekregen heeft.

Hoe dit alles echter zij, ik moet helaas constateeren, dat de rechtsstudie in den loop der tijden niet in de flank is gevallen bij de officieren. Dit feit valt niet mooi te praten. Ik noem het treurig, dat iemand, die tot lid van een krijgsraad wordt benoemd, niet alles gedaan heeft, om zaakkundig te zijn. Ik ben er helaas tegengekomen, die er zich niet zóó hadden ingewerkt, als zij hadden kunnen doen.

Doch hiervoor is wel een verklaring te vinden.

Ten eerste wijs ik er op, dat er iets geheimzinnigs gemaakt wordt van het begrip „jurist”, zoodat een bescheiden officier zegt: dat is niets voor Pietje; daar zit te veel aan vast. Men moet daartegen de noodige energie en kracht bezitten en durven zeggen: dat kan Pietje ook wel.

Er wordt hierdoor een eigenaardige psyche geschapen.

Het omgekeerde is ook waar: over veel militaire dingen wordt zoo gewichtig gedaan, dat de niet-militairen zeggen, dat is niets voor ons.

Vervolgens heeft men in deze te maken met oude toestanden.

Toen ik jong officier was, hadden de officieren op dit alles in het geheel geen kijk. Het was een treurige toestand.

Toen had men de machtige auditeur-militair, de 7 leden waren er maar al te veel pro forma bij, om conform te knikken.

De bekende formule was steeds: den auditeur-militair gehoord. Dat was schering en inslag, men was dan van de zaak af. Ik heb eens aan een jurist, die voor zijn promotie aan 't bijeenharken van stellingen was en met zijn hark bij mij kwam, als stelling opgegeven: „de bekende formule: den auditeur-militair gehoord, moet in het belang der rechtspraak veranderen in: den auditeur-militair het zwijgen opgelegd”.

Die oude toestand werkt nu nog na, om het militaire recht als iets „niet voor Pietje” te beschouwen.

En nu de bestaande wet. Die begint met den commandeerenden officier onmondig te verklaren. De hooge commandeerende officier heeft een voogd naast zich, die officier, waarvan *Beijnen* — in de eerste plaats toch wel — zegt: „De soldaat moet in zijn meerdere, die in oorlogstijd het hoogste van hem moet eischen, zien den persoon, die geheel over hem beschikt, hem opvoedt, hem leidt, hem straft. Dit laatste vooral zal er veel toe bijdragen, om diens prestige te vermeerderen en zoo hoog mogelijk op te voeren. Dit acht ik uit een oogpunt van discipline de hoofdzaak”.

Daarin zit dus volgens mijn geachten oud-leermeester de hoofd-

zaak; want dat de burgers dat niet zouden kunnen, neemt hij niet aan.

De garnizoenscommandant heeft altijd een voogd naast zich: de auditeur-militair.

Men zou kunnen zeggen, dat volgens den geest van de wet de garnizoenscommandant eigenlijk de soevereïn is, maar een volkomen constitutioneele soevereïn. Hij kan niets zelfstandig doen; hij teekent alleen, wat hem door den verantwoordelijken man, den auditeur-militair, wordt voorgelegd.

Als de wet al begint met tot den commandeerenden officier te zeggen: ge zijt eigenlijk niets; dan spreekt het vanzelf, dat die wet begint met slapheid en gebrek aan groote belangstelling mogelijk te maken.

Nu vind ik het merkwaardig, dat de eerste prae-adviseur er misschien een heel klein beetje leedvermaak in scheidt, dat juist in die gevallen, waarin de garnizoenscommandant gezegd had: ik vervolg het toch, er niets van terecht gekomen is. Ik gevoel, dat juist in die gevallen het tuchtgevoel van den militairen chef, die voor zijne verantwoordelijkheid stond, de vervolging deed doorzetten.

Ik wil in dit verband hier nog eens wijzen op de theorie van *Beijnen*: „De soldaat moet in zijn meerdere, die in oorlogstijd het hoogste van hem moet eischen, zien den persoon, die geheel over hem beschikt, hem opvoedt, hem leidt, hem straft enz.”

Men houde het mij ten goede: het is zeer mooi in theorie, maar in de praktijk hebben wij het wel anders gezien.

De heer *van Slooten* heeft ook de vraag aangeroerd, of er moest zijn een *militaire* rechter of niet. Terecht wijst hij er op, dat er vroeger wel wat geweld is gedaan aan de begrippen, door uit te maken, dat de militaire rechtspraak geen leekenrechtspraak was, maar, zoo zegt hij: de leekenrechtspraak, die zoo weggegooid is, komt weder in de mode.

Ik, als niet-jurist, ben een vurig tegenstander van leekenrechtspraak. Maar het komt mij voor, dat ook op dit gebied eenigszins met woorden gegoocheld wordt. Ik ben niet tegen een rechtspraak van niet-juristen maar ik ben te allen tijde tegen een rechtspraak van menschen, die leeken zijn in datgene, wat zij moeten beoordeelen.

Ik ben van meening, dat de officersopleiding zoodanig ingericht zou kunnen worden, dat een officier, lid van den krijgssraad worden-de, voldoende op de hoogte zou kunnen zijn. Dan zou ik uit dien hoofde geen bezwaar hebben, om te zeggen: laten de officieren lid van den krijgssraad blijven, als het noodig is. Maar ik acht het niet noodig, ja zelfs ongewenscht.

Zoo even heb ik al gezegd, dat wij van die op zich zelf mooie theorie van *Beijnen*, die z. i. de grond vormt om het stelsel van de militaire rechtspraak door officieren, in de praktijk niets gezien hebben.

Nu is het merkwaardig, dat de tweede prae-adviseur, van zijn

standpunt geheel juist, er op wijst, dat wij bij de landmacht ook moeten hebben de „ondermeesters”. Wij moeten z. i. cursussen krijgen, waar officieren zich meer rechtskennis eigen kunnen maken. Maar gevoelt men niet, dat men dan op datzelfde oogenblik den bedoelden grondslag, waarom men een militairer rechter zou moeten hebben, ondermijnt; dat men, door eenige officieren „en relief” te brengen, op hetzelfde oogenblik den commandeerenden officier op een lager plan brengt en hem dus eigenlijk toevoegt: ge zijt ook maar een halve?

Ik vind op blz. 8 in het prae-advies van den eersten prae-adviseur: „De militaire rechtspraak heeft een dubbel oogmerk. In de woorden van *Pols*: de militaire rechtspleging heeft met de civiele gemeene, dat zij strekt tot handhaving en verzekering van de algemeene en bijzondere rechtsveiligheid tegen de overtreders der strafwet. Maar,” — en nu komt het tweede punt van dien gachten prae-adviseur — „en dit ziet men meestal over het hoofd — zij is tevens een der onmisbare middelen om het leger bijeen te houden, om den eerbied voor de militaire orde en tucht te handhaven, zonder welke een leger volkomen nutteloos wordt voor zijn doel”.

Ik mis hier een derde punt: dat de militaire justitie haar taak zoo moet vervullen, dat het geheele volk het vertrouwen heeft, dat zijn zonen, die het aan land- of zeemacht toevertrouwt, inderdaad komen in een sfeer, waarin recht heerscht, in het hooge en in het lage.

Dat is een niet gering onderdeel van de taak van de militaire justitie. Vragen wij ons af: heeft zij aan die taak voldaan, dan moet ik daarop antwoorden: neen, dat vertrouwen is er niet bij ons volk! En nu komt dat niet, omdat er in de mobilisatiejaren zoo buitengewoon gemeen gedaan is in het leger, want dat is niet het geval. Men heeft over 't algemeen ervan gemaakt het beste, wat ervan te maken viel. Maar de zaak is, dat men hier te doen heeft met indrukken van tekortkomingen van 15 en 20 jaar en langer geleden en daartegenover is het niet gelukt, naar algemeen gebleken is, om in de mobilisatie aan die honderdduizenden jongens en aan het Volk dat vertrouwen te geven.

Voor mij, ik mag wel zeggen: voor ons, staat het vast, dat onze weermacht berust op een ethischen grondslag.

Wanneer ik als commandeerend officier jongelui bij mij kreeg, die een ernstige overtreding hadden begaan op krijgstuuchtelijk gebied, waarvoor een ernstige straf was aangevraagd, dan zei ik: Het Nederlandsche Volk heeft u bij mij gestuurd, het Nederlandsche Volk offert millioenen per dag voor zijn weermacht, van honderdduizenden worden zware geldelijke en persoonlijke offers gevraagd. Welnu, denkt gij dan, dat wij, die door dat Volk belast zijn om het leger te leiden en te besturen, het recht hebben, tegenover dat Volk, om er een slappe-tinus-boel van te maken? Gij doet dat: Gij hebt gezondigd in datgene, waarvoor het Volk u gestuurd heeft.

Wat ik hier in het klein als grondslag aannam, zou ik ook in het groot willen toepassen. De Nederlandsche staatsburger wordt ge-

stuurd naar de weermacht, om daar opgeleid te worden tot weerman. Hij doet dat, om te voldoen, zoo niet aan zijn hoogsten plicht, dan toch aan een van zijn hoogste plichten als staatsburger. Is hij, wanneer hij bij ons komt krachtens dien hoogen plicht — zoo noodig — met de gewone kleine middelen van tucht niet tot een goed inzicht te brengen, maar pleegt hij ernstige vergrijpen tegen orde en tucht, dan moet ik tegen hem kunnen zeggen: het Volk heeft u hier gestuurd om uwe burgerschapsplichten te vervullen, gij schiet daarin ernstig te kort. Ik stuur u terug naar ons Volk en dat zal u verwijzen naar den rechter, die over u zal oordeelen.

Op die wijze zal de ethische grondslag van onze weermacht beter tot zijn recht komen. En voor ons officieren zal de taak mooier worden. Wij zullen dan beter worden erkend in onze taak als aanvoeders, opvoeders en voormannen van onze minderen.

Ik ben er bij geweest in den tijd, dat de generaals nog meer op inspectie gingen en dan bij de theorie ook vragen stelden, dat een inspecteerend generaal aan een milicien vroeg: wat is krijgstucht? Waarop deze na kort nadenken antwoordde: „krijgstucht is straffen, generaal”.

Mutatis mutandis oordeelt het volk zoo over de weermacht.

Er zit iets onaangenaams in die klanken krijgstucht, krijgsgaad, enz., iets minder prettigs voor het volk en dat krijgen wij officieren natuurlijk op onze rekening. Zoolang ik officier ben, ben ik altijd een vurig voorstander geweest van afschaffing van den militairen rechter en van beperking van zijn taak tot die gevallen, waarin de buitengewone omstandigheden noodzaken, iemand te brengen voor een krijgsgaad van officieren.

Waar de geachte eerste prae-adviseur op blz. 10 van zijn advies zegt, dat de geschiedenis leert, dat de afschaffing van militaire rechtspraak pleegt vooraf te gaan aan den ondergang der weermacht, daar zou ik Mijnheer de Voorzitter er op willen wijzen, dat wij het in 1918 ook wel hebben waargenomen dat, laat ik zeggen: ondanks zeer sterk doorgevoerde militaire rechtspraak ontbinding kan intreden.

Op blz. 11 en 12 van het advies lees ik de aanhaling van *Koolemans Beijnen*: „ik zeg het den kapitein *Collette* na: indien zij ons het recht van straffen onzer soldaten ontnemen, laat hen dan ook in oorlogstijd het commando voeren”. Het spijt mij, dat ik ten deze een lijnrecht tegenovergestelde meening ben toegedaan dan mijn hooggeachte oud-leermeester en dan de generaal *Collette*. Ik beroep mij daartoe o.a. op gevallen uit de burgermaatschappij.

Bij brand, oproer en dergelijke omstandigheden hebben burgemeesters het oppergezag en dezen hebben dan bevelen te geven, waarvan het ernstige karakter niet onderdoet voor dat van onze bevelen. Zoo staan brandmeesters, dijkgraven, spoorwegambtenaren e.a. er ongeveer evenzeer voor en toch kennen wij geen rechtbanken bestaande uit burgemeesters, brandmeesters en dergelijke personen. Neen, ook dezen geven de burgers, die hun staatsplicht niet zijn

nagekomen, over aan den burgerlijken rechter, die voldoende in staat is, die zaken te behandelen en een behoorlijk vonnis te wijzen.

De man, die de verantwoordelijkheid voor het bevel draagt, heeft niet tevens rechter te zijn.

Aanvoerder en rechter handelen beiden op grond van den volkswil, maar ieder aan zijn eigen taak.

De heer MR. W. M. VAN LANSCHOT:

Mijnheer de Voorzitter!

Cedant arma togae! Na de philippica van den geachten vorigen spreker tegen de juristerij zij het aan een burger-president van een krijgssraad vergund enkele opmerkingen te maken.

Indien het mij nu geoorloofd is in het kort mijne meening mede te deelen over de vraag: in hoeverre heeft de militair-rechterlijke organisatie in den mobilisatietijd voldaan? dan zou ik zeggen, dat het bewijs is geleverd, hoe verouderde regelingen met wat goeden wil en met eendrachtige samenwerking nog niet zoo heel slecht hebben voldaan.

Dien goeden wil heeft de krijgssraad van 's-Hertogenbosch — naar bekend is het college, dat het meest met werk overladen is geweest — ondervonden van de zijde van den Minister van Justitie, die de moeilijke positie toonde te begrijpen, waarin dit college door een vertienvoudiging van het werk gebracht was en de uitbreiding van het personeel ter secretarie krachtig bevorderd heeft, van de zijde van het Departement van Oorlog, waar men met groote bereidwilligheid, aan mijne wenken om den goeden gang van zaken te bevorderen, in circulaires, aanschrijvingen en ook legerorders gevolg gaf.

Dien goeden wil heeft de krijgssraad ten slotte vooral mogen ondervinden van het Hoog Militair Gerechtshof, dat — het zij gezegd zonder misplaatste vleierij — onder de zeer gewaardeerde leiding van zijn voorzitter, de groote lijnen trekkend van de rechtspraak, nochtans zijn souvereine positie tegenover de krijgsraden zoo ruim wist op te vatten, dat deze colleges gelegenheid hadden, hun inderdaad zeer moeilijke taak met gepaste vrijheid te volvoeren.

Ik voor mij heb dan ook nooit het knellende gevoeld van de wenken die de krijgssraad van 's-Hertogenbosch zoo nu en dan ontving uit Utrecht; integendeel, ik ben er van overtuigd, dat de regeling der approbatie, de vrijheid, welke het Hoog Militair Gerechtshof heeft om den krijgsraden den weg te wijzen, gedurende de mobilisatie van onschatbaar nut is geweest voor den geregelden gang van zaken in het algemeen en de uniformiteit van de jurisprudentie in het bijzonder.

Van beide prae-adviezen, welke ons zijn geworden, staat het eerste in majeure, het andere in mineur getoonzet. Ik, schaar mij ten dezen zeer beslist aan de zijde van mijn optimistischen collega uit 's-Gravenhage.

Het wil mij voorkomen, dat men bij de uitoefening van critiek op de militair-rechterlijke organisatie gedurende den mobilisatietijd voorzichtig moet zijn.

Men mag uit de verschillende feiten, welke toen aan den dag zijn getreden, geen conclusies trekken over het al of niet wenschelijke van de militaire rechtspraak in het algemeen. Ieder weet immers dat bij vertienvoudiging van den arbeid aan colleges die op denzelfden leest geschoeid blijven, niet te hooge eischen mogen gesteld worden. De krijgsraden moesten gedurende den mobilisatietijd roeien met de riemen die zij hadden.

Tusschen beide prae-adviseurs bestaat in één opzicht harmonie en wel voor zoover betreft hun oordeel over de minder goede wijze waarop het voor-onderzoek is geleid. Men hoede zich ten deze echter voor generaliseeren.

Ik erken, dat het voor-onderzoek nog al eens wat te wenschen heeft overgelaten, maar er waren toch ook zeer gunstige uitzonderingen, en ik verkeer niet onder den indruk, dat het zoo slecht was als de critiek, welke daarop is uitgeoefend, te kennen gaf.

Dan moet men ook niet vergeten, dat de krijgsraden het toch zelf in de hand hebben om, als het voor-onderzoek niet goed is, dit euvel zooveel mogelijk te neutraliseeren.

In de eerste plaats geeft art. 168 R. L. het door onzen krijgsraad vaak gebezigde middel om onder terugzending van stukken de zaken nader te doen instrueeren; bovendien bezit de krijgsraad in het getuigenverhoor ter terechtzitting een afdoend middel om leemten, welke zouden kunnen blijken te bestaan in het voor-onderzoek, aan te vullen. Ik beschouw het dan ook als den plicht van iedereen goeden president om te zorgen dat dat gebeurt.

Mijnheer de Voorzitter. Toen wij vóór ongeveer 6 jaren bijeenkwamen in het gebouw van het Hoog Militair Gerechtshof om daar den eed af te leggen, heeft de toenmalige president, *Mr. van Bolhuis*, dien wij het genoegen hebben ook hier weder in ons midden aanwezig te zien, ons de vaderlijke vermaning medegegeven: weest nu toch niet te karig in het oproepen van getuigen.

Ik heb getracht dien raad op te volgen. En al ben ik het volkomen eens met den geachten hoofdredacteur van het Weekblad van het Recht, als deze in zijn hoofdartikel over deze aangelegenheid opmerkt, dat bij gebrekkig voor-onderzoek, gevolgd door een onvolledig, onvoldoend eindonderzoek, het strafgeding niet veel meer wordt dan een dobbelspel; toch wensch ik, om verkeerde gevolgtrekkingen te voorkomen, er onmiddellijk bij te voegen, dat van een dergelijk gebrekkig onderzoek bij den krijgsraad, waarvan ik de eer heb president te zijn, zelfs in de verste verte geen sprake geweest is. Steeds wanneer er maar de minste twijfel bestond, werden er getuigen gehoord. Daardoor is het werk zeer toegenomen. Gedurende maanden en maanden werden er wekelijks niet 2 zittingen gehouden zooals te Arnhem maar 3, 4 en 5.

Intusschen vlei ik mij met de hoop, dat dat meerdere werk ge-

strekt heeft in het belang van de beklaagden. Het zij mij vergund om voor hetgeen ik hier vooropstel een sprekend bewijs aan te halen, dat, naar ik vertrouwen mag, ook den geachten hoofdredacteur van het Weekblad van het Recht, die steeds op zoo sympathieke wijze in de bres springt voor de rechten van de verdediging en voor de belangen van de beklaagden, wel volkomen zal overtuigen:

In tallooze zaken, die bij den krijgsraad te 's-Hertogenbosch voor geweest zijn en waarin verdedigers toegevoegd waren, is het slechts een enkele maal voorgekomen dat een van de heeren van de balie mij vroeg, nog een getuige op te roepen; een overbodig verzoek om dat ik reeds uit eigen beweging die oproeping had bevolen.

De balie zelf dus, die in de allereerste plaats geroepen is, om een lans te breken voor de belangen van den beklaagde, achtte het volkomen overbodig mij te vragen meer getuigen te hooren; wat meer zegt, herhaalde malen heeft de krijgsraad te den Bosch bij pleidooien van de verdedigers dank ontvangen, juist omdat er zooveel getuigen werden opgeroepen.

Men zal wel begrijpen, dat ik, als deze zaak niet in de stukken was aangeroerd, ze hier niet *coram populo* ter sprake zou hebben gebracht, omdat dit min of meer den schijn heeft van eigen lof. Maar nu de deugdelijkheid van het onderzoek voor den krijgsraad in twijfel werd getrokken, achtte ik mij verplicht, dit punt op den voorgrond te brengen, opdat voorkomen worde, dat zich de legende gaat vormen, dat het onderzoek bij den krijgsraad onvoldoende zou zijn, waardoor de militaire rechtspraak een minder goeden naam zou krijgen, dien zij allermint verdient.

Laat ik liever, in plaats van hierop door te gaan, een oogenblik spreken over het hoofdpunt van deze aangelegenheid: de opleiding van den officier-jurist.

Ten dezen verschil ik volkomen van meening met den vorigen spreker.

Bedrieg ik mij niet al te zeer dan heeft deze nooit zitting genomen in een krijgsraad zooals die colleges onder de nieuwe wetgeving met een burger-president zijn samen gesteld. Hij kent dus niet bij ervaring hunne werking. Ik heb mij dan ook verbaasd hun met zooveel vuur de afschaffing te hooren bepleiten van colleges waarvan hij minder op de hoogte is en de naar mijne dagelijks opgedane ervaring in hunne gemengde samenstelling van militaire elementen met een burger-president juist zeer goed hebben voldaan.

Het vraagstuk van de juridische opleiding van den officier is beslissend voor verhooging van de rechtskennis van den officier-commissaris, waaraan nog al wat ontbreekt. Het is van groote beteekenis voor de militaire leden van den krijgsraad, het was van veel belang onder de mobilisatie en het blijft urgent ook voor de naaste toekomst.

Met alle waardeering voor het onderwijs dat thans aan de militaire academie wordt gegeven acht ik het niet voldoende om den

officier de noodige rechtskennis bij te brengen voor uitoefening zijner justitieele functie.

Het is altijd moeilijk geweest om twee heeren te dienen en toch moet deze eisch gesteld worden aan den officier-jurist, niet alleen bij zijn opleiding, maar ook bij zijn lateren dienst als zoodanig.

De officier-jurist moet natuurlijk voor de richtige vervulling van zijne functie op de hoogte blijven van hetgeen in het leger omgaat. Hij mag daarvan niet vervreemden en hij mag dan ook niet volkomen aan den militairen dienst worden onttrokken, waardoor trouwens ook zijne militaire promotie in gevaar gebracht zou kunnen worden. Aan den anderen kant echter moet de officier-jurist zich voor verreweg het grootste deel van zijn tijd kunnen wijden aan de rechtspraak en mag hij niet ieder oogenblik weer naar den troep teruggaan, want als er iets verkeerd heeft gewerkt, dan was het vóór de mobilisatie wel de voortdurende wisseling van officieren-leden van den krijgsraad.

Mijnheer de Voorzitter. Nu is er een eerste stap gedaan in de goede richting van de opleiding van den officier-commissaris door de instelling van een lectoraat te Amsterdam, waar de heer *Rollin Couquerque* zijn gewaardeerde lessen geeft. Dit is echter nog maar een begin. Men zou zich ook als einddoel een afzonderlijk gevormd korps officieren-juristen kunnen denken, maar voorshands gevoel ik er meer voor om geleidelijk verbetering te brengen in de opleiding door voor de landmacht, evenals voor de zeemacht, een cursus te Amsterdam in het leven te roepen, waar de officieren konden worden gedetacheerd en waaraan een diploma met gratificatie zou kunnen worden verbonden.

Hebben officieren dit diploma behaald, dan zal men hunne verdere carrière bij de militair-rechterlijke macht dienen te vergemakkelijken, anders zal vrees ik de animo verslappen.

Naar mijne meening verdient het denkbeeld dan ook overweging om de militaire leden van de krijgswraden gedurende zeer geruimen tijd bij die colleges te detacheeren, omdat anders de stabiliteit niet voldoende wordt gewaarborgd.

In de tweede plaats moeten die militaire leden nu en dan ook weer eens naar den troep worden gezonden, omdat zij anders zullen vervreemden van de legertoestanden, en hunne militaire promotie gevaar zoude loopen, en in de derde plaats behoort men de carrière van die militaire leden zoo gemakkelijk en aantrekkelijk mogelijk te maken door hun een flinke gratificatie toe te kennen.

Ik ben overtuigd, dat hier een dankbaar arbeidsveld ligt voor den geachten vertegenwoordiger van het Departement van Oorlog, dien ik hier aanwezig zie.

Ten slotte nog dit. De ondervinding, vooral gedurende de mobilisatie, heeft mij geleerd, dat bij de krijgswraden, veel meer dan bij de gewone burgerlijke colleges het geval is, de president een overwegende, een leidende rol heeft te vervullen, niet alleen in de rechtzaal, maar ook daarbuiten op den algemeenen gang van zaken.

Aan den anderen kant — en hier verschil ik van meening met den vorigen geachten spreker — moet zooveel mogelijk het militair karakter van de rechtspraak gewaarborgd blijven en ik voor mij zou het zeer verkeerd vinden, als die rechtspraak werd opgedragen aan burger-colleges.

De tegenwoordige samenstelling — in den geest van de raden van beroep bij de ongevallen verzekering — voldoet m.i. geheel.

Deze rechtspraak moet dus blijven in het kader van de militaire omgeving, maar de president, die jurist is, heeft met den noodigen tact te zorgen, dat het juridisch element in die militaire omgeving, waarin hij zich bevindt, volkomen tot zijn recht komt.

Juist omdat de president zulk een overwegende positie inneemt, zal hij echter voorzichtig moeten zijn, zoo o.a. wat betreft den geestestoestand van den beklaagde en voorts voor wat betreft het voorloopig arrest.

Ik heb de ondervinding opgedaan, dat men in het leger geen goeden kijk heeft op den geestestoestand van den beklaagde. Het is mij herhaaldelijk gebeurd, dat menschen voor den krijgsraad kwamen, die heel wat op hun kerfstok hadden en geruimen tijd in voorloopig arrest hadden doorgebracht en als ik hen dan uitvroeg — wat ik als president moest doen — en trachtte mij in hun geestestoestand in te denken, bleek mij, dat zij feitelijk niet geheel toerekenbaar waren. De president kan dan ook in dit opzicht niet voorzichtig genoeg zijn, en ik heb er nooit spijt van gehad bij twijfel een medisch onderzoek te gelasten.

Ook over het voorloopig arrest is veel geklaagd en niet ten onrechte. Dat de arrestantenlokalen in kleine gemeenten dikwijls veel te wenschen overlieten, is bekend doch was bij de mobilisatie onvermijdelijk. Maar juist daarom had men met de toepassing van het middel van arrest dubbel voorzichtig moeten zijn.

Ik heb echter den indruk gekregen, dat men het arrest veel te veel en ook veel te lang heeft toegepast, en dat men bij het regiment eigenlijk geen goed overzicht had van de mannen die in arrest waren.

Auditie en krijgsraad werden van het voorarrest niet voldoende op de hoogte gehouden en zoo bleek vaak bij aftrek van het voorarrest in het vonnis, dat de data van het arrest moeilijk te achterhalen waren.

Herhaalde malen heb ik getracht daarin verbetering te brengen en het resultaat is geweest, dat men aan het Ministerie van Oorlog op mijn instigatie zoo welwillend is geweest een jaar geleden bij legerorder voor te schrijven, dat op gezette tijden de regiments-commandant den auditeur-militair op de hoogte moet houden van allen, die in arrest zijn, met de bijzonderheden zoowel van de personen als van de feiten.

Laat ons hopen, dat op deze wijze het euvel, dat werkelijk bestaat en waarover niet ten onrechte geklaagd wordt, zooveel mogelijk zal worden tegengegaan.

Indien ik de militaire rechtspraak gedurende het mobilisatietijd-

perk-overzie, zoude ik deze practische conclusie willen trekken: men bevordere de juridische opleiding van de officieren; men gemakkelijke hun carrière bij den krijgswaad; men benoeme als president van de krijgsraden en ook als auditeur-militair, personen, die aan de noodige juridische kennis vooral paren een fiksehe dosis tact, gezond verstand en menschenkennis.

Ik houd er mij van overtuigd, dat het dan met de militaire rechtspraak ook in de toekomst best zal loopen.

De heer J. H. WELSCHE:

Excellentie, Mej. Simons, Mijne Heeren!

In ongeveer een 30-tal bladzijden van het Militair-Rechtelijk Tijdschrift, Deel XV, Afl. I, hebben ieder der Heeren *Mr. G. van Slooten*, President v/d Krijgswaad te 's-Gravenhage en *Mr. M. H. de Boer*, Adv. en Proc. te Utrecht een prae-advies gegeven voor dezen Militairen Juristendag. Ieder heeft daarbij zijn eigen karakter in zijn prae-advies neergelegd, en de organisatie van zijn standpunt bekeken en bloot bekelegd.

Veel goeds is, helaas! niet naar voren kunnen gebracht worden, het slechte is vooral in het 2e stuk in den breede uitgemeten. Dat resultaat was m. i. te voorzien. En de bedoeling, die naar ik hoop daarbij voorzigt, is niet anders dan toe te juichen.

Het „hoor en wederhoor” zal ook hierbij moeten worden toegepast. Bij een volgende mobilisatie zou een herhaling van de fouten, die ondervonden zijn, niet mogen voorkomen.

Doch bij mij is de vraag gerezen: „hebben beide Heeren de toestanden door een *al* te zwarten bril bekeken”, en is wel met alle omstandigheden rekening gehouden?

Dat de Regeering geen krijgsraden te velde heeft doorgevoerd, daarvoor zullen wel, met het oog op den politieken toestand en de eigenaardige omstandigheden, waarin wij tijdens den geheelen Europeeschen oorlog hebben verkeerd, degelijk redenen zijn geweest. Toen de toestand eenigszins was geconsolideerd, zijn ook alle garnizoentjes aan de grenzen als het ware vredesgarnizoenen geworden.

Met het oog daarop, — en m. i. terecht — heeft men de krijgsraden als gewoon laten doorwerken.

Wat had men echter gewild? Dat de krijgswaad v/d 3e Mil. Auditie naar de standplaats der 3e Divisie (Oudenbosch!) was gegaan en dat te Tilburg of Eindhoven of hier een krijgswaad te velde was opgericht en die voortdurend met de Divisie van standplaats was veranderd? In den werkelijken oorlog zal zulks natuurlijk moeten geschieden. Ik kan me begrijpen, dat men in de gegeven omstandigheden zoolang mogelijk heeft gewacht om die wijziging tot stand te brengen. Trouwens men moet in het oog houden dat men steeds in mobilisatie- niet in oorlogstoestand was. Natuurlijk ben ik het eens, dat voor dien oorlogstoestand alles voorbereid moet zijn, en de overgang daartoe zonder schokken, dus geleidelijk moet geschieden.

Doch wie zegt me, dat dergelijke maatregelen niet genomen zijn? Mochten we in oorlog zijn geraakt, en waren dan geen krijgsraden te velde ingesteld geworden, eerst dan zou van een „manco” van de Regeering sprake kunnen zijn.

Toen nu door de omstandigheden een groot deel van het veldleger in Brabant, Limburg en Zeeland werd ondergebracht, werden de noordelijke audities eenigszins in hun arbeid verlicht en kwam die meerdere druk neer op de auditie te 's Bosch, die derhalve dus 't meest daarvan te lijden kreeg. Daardoor werd — en hierop wijst *Mr. de Boer* terecht in zijn prae-advies, blz. 47 — in dien krijgsraad een verdeling doorgevoerd van 3 kamers. Ik vraag mij dus af, is dat dan niet gedaan bij de andere audities, en zoo niet, waarom? Op die wijze zoude dus het aantal der auditiën verdrievoudigd of meer kunnen worden en zouden er dus in totaal meer krijgsraden zijn geweest dan, zooals *Mr. de Boer* ten voorbeeld aangeeft, er in Zwitserland gedurende den mobilisatietijd zijn ingesteld.

Dat er overal hard gewerkt is, beide Heeren hebben het met cijfers aangetoond, en dat wenschte ik hier in Uwe Vergadering nog eens te releveeren en hen, die aangewezen zijn, en die zich beschikbaar stelden een eeresalut te brengen. Ik mag dat doen als buitenstaander, omdat ik eerst in Mei 1919 ben werkzaam gesteld.

Op blz. 18, 22 en 32 worden door beide Heeren statistische gegevens verstrekt omtrent het ontzettend aantal strafzaken, dat is afgewerkt. Doch ik heb altijd geleerd, dat men bij het uitwerken van statistische gegevens voorzichtig moet zijn. Door beide Heeren worden conclusies getrokken, waarnaast ik ook wel andere zoude kunnen stellen. Waar b.v. op blz. 18 het groot aantal vrijspraken geweten wordt aan de militaire — dus niet geheel juridische — organisatie van de krijgsraden, zou m.i. alleen een dergelijke conclusie getrokken mogen worden, indien eene vergelijking werd gemaakt met eenzelfde aantal vrijspraken met bijbehorende aantal zaken, door de burgerlijke rechtbanken berecht. Eerst dan zou van eene conclusie kracht kunnen uitgaan. Vooral, omdat *Mr. van Slooten* op blz. 25 zelf aanhaalt: „Juridische fouten zijn er niet noemenswaardig gemaakt”.

En waar *Mr. de Boer* het aantal behandelde zaken van den krijgsraad te Arnhem (3227) in 1918 vergelijkt met het aantal in hetzelfde jaar van de Utrechtsche rechtbank (1641) en daaruit zijn conclusie trekt, daaruit volgt m.i. logisch, om de leden van dien krijgsraad te feliciteeren met den arbeid, dien zij hebben verricht. Dat *Mr. de Boer* voor dien gepraesteerden „reuzenarbeid” — volgens de tegenwoordige terminologie — eene bezoldiging van f 5.— (later f 7.—) te weinig vindt, voorzeker zullen alle leden van de krijgsraden hem dankbaar zijn, indien hij daardoor hoogerhand zou kunnen overhalen, — nu overal zooveel duurtetoeslag is verstrekt — dat hen een douceurtje, desnoods met St. Nicolaas, werd thuis gestuurd. Ik ben ervan overtuigd, dat dit door vele leden heel dankbaar zou worden aanvaard.

Dat die leden zich over dat honorarium niet beklaagd hebben — het zou misschien in den geest zijn van den tegenwoordigen tijd! — bewijst m.i. te meer voor het edeler motief; waarvoor die leden zich voor dien zwaren arbeid, hebben beschikbaar gesteld.

Dat er veel achterstand is geweest, ik zelf heb dit ondervonden; juist daardoor ben ik nog in de gelegenheid geweest om den nieuwen krijgsraad van naderbij te zien en zijn werken te toetsen aan den ouden krijgsraad, waarin ik zoovele jaren heb zitting gehad. Was ook bij de burgerlijke-rechterlijke organisatie door de vele smokkel-affaires geen achterstand? ook daar was het een chronisch gebrek. Dat nu juist die achterstand bij de krijgswaarden geheel toegeschreven moet worden aan de wijze van instructie en de niet-juridische officieren-commissaris, ik moet dit betwijfelen. Daar zouden vele andere oorzaken voor op te geven zijn. En dat deze instructies zoo onvoldoende waren, ik meen ook te spreken uit naam van den President v/d krijgsraad uit den Bosch, dat hiervan — althans bij de 3e Auditie — niet veel hinder is ondervonden.

Snel recht is een vereischte en vooral in militaire zaken.

Ieder militair zal beseffen, dat de tucht daarmede gemoeid is, en juist dat langzame, — wij militairen hebben het ondervonden in den mobilisatietijd — heeft zoo ongunstig gewerkt. Of de militair dacht op den langen duur, „dat het zoo'n vaart niet zou loopen, en de klacht misschien in het vergeetboek was geraakt”, òf wetende, dat hem toch straf wachtte, ging hij nu maar op de vole door, dat ging in ééne moeite.

Ook die lange voorarresten, die dikwijls nog opgeschort moesten worden, en die soms door aftrek in de plaats van de straf kwamen, werkten fnuikend op de tucht. Waarom vraag ik mij af, moeten de klachten, die toch van den C.Ct. uitgaan zoo'n langen hiërarchischen weg volgen? Waarom kunnen die niet rechtstreeks uitgaan van den C.Ct. of van den B.Ct., die toch de straffers zijn in eerste instantie. Hoeveel schakels zouden dan niet gewonnen zijn uit dien hiërarchischen keten, die vooral in den mobilisatietijd door het afgelegen liggen der onderdeelen en den afstand zoo ontzettend veel tijd en papier vorderde. Wil men nu de instructie meer juridisch vruchtdragend maken, eenerzijds door voor te stellen om de officieren-commissaris eene juridische opleiding te geven? Mij goed, doch dan zou ik willen voorstellen: geef den secretaris eene juridische opleiding en voeg *hem* toe aan den kapitein-commissaris wij komen dan aan het onderzoek van vóór 1912. Ik heb een 6-tal jaren achtereen in eene dergelijke commissie gezeten, kan en mag er dus over mede praten. Ik heb toen de goede resultaten gezien, dat de auditeurmilitair als jurist daarbij tegenwoordig was.

En wil men dan eene juridische opleiding, dan moet die zijn in Utrecht of Amsterdam op eene Universiteit en niet op de Hoogere Krijgsschool, dan kan de practijk daarnevens beoefend worden en dat is m.i. noodzakelijk. Daar zou de Hoogere Krijgsschool volgens mijne ervaring zich minder goed toe leenen; de studie zou dan te lang duren.

En zijn er dan officieren daarvoor opgeleid en hebben ze voldaan, behoudt ze dan in de daarvoor aangewezen betrekkingen; later kunnen ze dan optreden als leeraar aan K.M.A. of H.C. Door de praktijk krijgen ze er „slag” van en dat is hoofdvereischte. 's Zomers zal dan voldoende gelegenheid gevonden kunnen worden om in den troep dienst te doen; eene bepaalde categorie officieren daarvoor op te leiden (als bij de Marine) lijkt mij bij 't leger niet noodig; lust en roeping moeten daartoe den doorslag geven.

Wat de krijgsraadleden gedurende den mobilisatietijd betreft, uit het prae-advies van *Mr. de Boer* (blz. 32, 34, 35, 54) blijkt, dat deze jurist er alles behalve mede ingenomen is, dat gepens. officieren daarvoor zijn aangewezen. *Mr. van Slooten* drukt zich op blz. 12 uit als volgt: dat hij „geen andere dan de meest aangename her-„inneringen (heeft) behouden en dat het (hem) persoonlijk zeer lief „is geweest, dat het met de bezetting van den krijgsraad niet anders „is geloopt”.

„Ik ontveins mij echter niet . . . enz.”

Nu wat dan! Effectieve officieren konden toen niet gemist worden, dat was duidelijk; er waren zelfs officieren te weinig bij 't Veldleger!

En ook nu in vredetijd zal het in vele gevallen zéér bezwaarlijk, zoo niet onmogelijk zijn om effectieve militaire leden te krijgen. Bij de tegenwoordige organisatiën, en het veelvuldig verloop (men beweert wel 60 %!) zullen in verband met den dienst geen officieren gemist kunnen worden, die nu — veel langer dan vroeger — vrijgesteld moeten worden van dienst, willen zij naar behooren hun plicht doen.

En dát zal mij toch ieder moeten toestemmen, — ik heb dit ruimschoots ondervonden — dat *militaire* leden daarin zitting *moeten* hebben en dan m.i. in uniform, zooals steeds bij de Bossche Auditie heeft plaats gehad, *niet in politiek*. Er blijft dus voor aanwijzing alleen over: officieren niet geschikt voor den velddienst en gepensioneerde officieren. Men kan nu daarvoor die eischen stellen, die men noodzakelijk acht; zeer terecht zegt dan ook *Mr. de Boer*: „Men „moet hierbij in aanmerking nemen, dat het niet noodig is van ieder „lid van den krijgsraad alle capaciteiten te eischen” (Blz. 54.)

Doch wel, moet men, m.i. die eischen vaststellen, die noodzakelijk zijn, opdat de leden nog genoeg militair voelen en denken, om behoorlijk het militair en militair-juridisch standpunt te kunnen innemen als voor een lid van den krijgsraad vereischt wordt.

Tenslotte nog iets over de verdedigers.

Met genoegen, en ook met succes heb ik de pleidooien gevolgd van vele advocaten, die waren toegewezen aan de beklaagden. Doch 't liefst hoorde ik officieren-juristen; zij toch waren er zoo geheel „in”. Dat dit steeds zal kunnen geschieden?, 't zal nog tot de vroomen wenschen gerekend moeten worden.

Ik zou daarom tot tijd en wijle dit wèl zal kunnen plaats vinden als eisch gesteld willen zien, dat de toegewezen advocaten bijzonder werk van het militair strafrecht maken of dat diegenen, die zich

op dit laatste recht toeleggen, vooral de aangewezen verdedigers zouden zijn. Dan zoude in de openbare terechtzittingen voorkomen kunnen worden, dat een advocaat, die wellicht niets voelt voor het militaire leven, uitdrukkingen bezigt, die kwetsend zijn voor een militair of bewijzen geeft, dat hij het niet de moeite waard vindt zich in de militaire rechtspraak in te werken.

Ik heb gemeend met het bovenstaande wat meer op het „goede” te wijzen, al hebben de beide prae-adviseurs het „betere” wellicht in het oog gehad. Daardoor hoop ik, dat bij de „wrijving van gedachten” die moge volgen, voor de „waarheid” het vorenstaande meer belicht moge worden.

We zijn thans hier in Utrecht, de plaats der groote chirurgen, die bij ziekten weten het mes te hanteeren. *Mr. de Boer* heeft in zijn laatste alinea de diagnose gesteld, dat onze militair-rechterlijke organisatie „ernstig ziek” is.

Waar noodig zette men bij deze zieke ook het mes er in om wonde plekken er uit te nemen. Doch men zij indachtig, dat gezonde gedeelten niet geraakt en uitgesneden moeten worden, daar die voor het leven noodzakelijk zouden blijken te zijn. Zoo ook bij onze militair-rechterlijke organisatie; men bedenke daarbij, dat niet elke verandering eene verbetering is.

De Heer Mr. H. TH. GERLINGS:

Mijnheer de Voorzitter!

Ik gevoel mij, als ik hier het woord ga voeren, zeer beklemd en om nu die beklemming zooveel mogelijk weg te nemen, wil ik vooropstellen, dat ik geen militair ben, noch ooit geweest ben, en dat ik, evenals een van de vorige sprekers, naïef genoemd kan worden. Dus het zal mij aangenaam zijn, zoo ik dingen zeg die onjuist zijn, door anderen terecht gewezen te worden.

Ik heb mij deze vraag gesteld: is door degenen, die mede te werken hebben aan de militaire rechtspleging, naar behooren hun taak vervuld? Bij deze vraag moet dus elke groep van medewerkers bij het militair strafproces onder de „eereboog” doorgaan.

Nu mis ik in de prae-adviezen en ook in de mededeelingen van de sprekers van heden een zeer belangrijke groep, die toch ook bij het militair strafproces medegewerkt heeft, nl. de groep van de beklagden.

Ik vraag U, mijnheer de Voorzitter: stel U eens voor een strafprocedure, terwijl er absoluut geen beklagden zijn!

Ik heb heden van een der sprekers vernomen, dat het bij sommige strafprocessen eene bijzondere moeilijkheid oplevert, dat men geen beklagde heeft of dat er geen strafbaar feit is; maar ik meen gehoord te hebben, dat dit uitzonderingen zijn.

Mijne vraag is dus: hoe heeft die groote groep van beklagden medegewerkt bij deze rechtspraak?

Dan wil ik in de eerste plaats opmerken, dat zij in het algemeen

zeer gewillig geweest zijn om te verschijnen. Het heeft zich zelfs voor het Hoog Militair Gerechtshof voorgedaan, dat er iemand kwam, die wel denzelfden naam droeg als de beklaagde doch niet de beklaagde was en door zijn commandant daarheen gedirigeerd was bij gebreke van den beklaagde. Ik ben geen militair; ik kan het mij niet goed indenken; maar ik vermoed dat dit dienstdoen heet: „de dienst moet doorloopen”; heeft men den eenen Jansen niet dan stuurt men maar den anderen Jansen. En de laatste maakt dan geen bezwaar.

Dus mag ik beweren; dat de beklaagden bereidwillig waren om te verschijnen. Zij waren ook bereidwillig om te bekennen.

Men kon hen dikwijls van alles laten verklaren. Op blad. 41 van het prae-advies — ik vind dat de vorige sprekers de prae-adviezen te weinig aangehaald hebben — wordt dan ook betoogd: „zij verklaarden gewillig; zij bekenden wat men wenschte”.

Wat wil men nu meer van een beklaagde, heeren rechters voor zoover hier aanwezig, dan dat hij bekent wat men wenscht?

De beklaagden lieten zich heel gewillig maanden lang opsluiten, bijna zonder dat zij verhoord werden en zonder dat zij of hun advocaten begrepen, waartoe het eigenlijk noodig was.

In zijne openingsrede heeft de Voorzitter de vraag aangeroord, of er over de rechtspraak te klagen zou zijn, en te dien aanzien heeft *Mr. de Boer* al vooraf medegedeeld (blad. 44 van het prae-advies), dat hij menigmaal ernstige protesten in allerlei toonaarden gehoord heeft. Welnu, wat betreft die vraag moet ik zeggen, dat ik de beklaagden van een veel zachtzinniger kant ken.

Het ging aldus:

Iemand die daar zoo in de cel zat en zei: „ik ben onschuldig en ik zit al zoovele maanden”, was zeer gemakkelijk te troosten. Ik vertelde hem dan, dat onschuldigen in ons land in het algemeen niet veroordeeld worden (prae-advies blz. 25) en dat het er toch weinig toe doet, of iemand bij vergissing eenige maanden langer in een slecht of niet verwarmde en in een vrijwel onverlichte cel gezeten heeft dan hij had moeten zitten volgens het daarna uitgesproken vonnis van den rechter.

Wanneer ik navraag doe naar een zaak, die wat lang duurt, en er wordt mij geantwoord: „het dossier is er niet”, dan kan het wel eens onplezierig wezen, wanneer ontslag uit preventieve hechtenis gevraagd wordt, want daarover kan de rechter onmogelijk oordeelen wanneer het dossier niet bij de hand is.

Wanneer de man zoek is, is het ook lastig, maar dan heeft hij er zelf meestal geen last van, behalve wanneer hij preventief zit. Dan is het heel onplezierig, maar het pleit op zich zelf niet tegen den beklaagde. Het pleit ook niet tegen hem, wanneer hij ervan doorgegaan is, zou ik meenen, want dit ligt meer aan den slechten toestand van de arrestanten-lokalen en zoo niet, dan aan de weinige zorg, die ten opzichte van de arrestanten-lokalen kon — ik zeg „kon” — worden besteed.

Wanneer ik naga hoe de beklaagden zich gehouden hebben in het militaire strafproces, dan wil ik met een enkel woord ook spreken van de principieele dienstweigeraars. Die hebben zich — ik spreek nu alleen over de „echte” principieele dienstweigeraars — buitengewoon goed gehouden. Zij begonnen met hun excuses te maken, dat zij den heeren de last aandeden van zich te laten vervolgen. Zij vonden dit erger voor degenen die vervolgden dan voor hen, die vervolgd werden; zij namen genoegen met een bevel, om een pak aan te trekken, dat er niet was, waartegen de rechter wel bezwaar heeft gemaakt. Zij streden wanhopig aan de zijde van het O. M., soms tegen het O. M. in, om de rechters te bewegen, toch vooral niet te letten op juridische fouten, en de vervolging te doen slagen, want anders waren ze nog verder van huis. Zij hebben altijd geduldig gewacht en wachten ook thans nog op een betere regeling van de berechting der gewetensbezwaarden.

Wanneer ik dit alles naga, dan meen ik, dat naast al de eerepalmen, die aan verschillende groepen zijn en nog zullen worden uitgereikt, aan de groep van de beklaagden een heel klein bloempje niet mag worden onthouden.

Ik zou verder nog eene opmerking kunnen maken over het snelle recht. Och, dat was toch ook wel eens aardig! Ik heb het gehad, dat ik den krijgsraad telefonisch mededeelde, waarom ik meende dat een beklaagde uit de preventieve hechtenis kon worden ontslagen en dat de beklaagde een paar uur later vrij was. En zoo heb ik meer gevallen van snel recht gehad. Ik kan bijv. noemen het geval waarin iemand was veroordeeld tot 4 dagen; de advocaat-fiscaal en hij waren in appèl gegaan, maar de 4 dagen werden oogenblikkelijk geexecuteerd. Dat was toch wel heel snel! Het Hof maakte er twee dagen van en toen heeft men die twee dagen nog eens willen executeeren, maar daartegen — ik moet het tot zijn schande zeggen — had de beklaagde bezwaar! Hij zei: „ik heb nu vier dagen gezeten, ik krijg er nu maar twee (onschuldigen worden niet veroordeeld) en wil nu niet meer gaan zitten”. Dan begint er een heele geschiedenis, want dan krijgen wij een briefwisseling van den brigade-commandant, die schrijft aan den Officier van Justitie te daar en daar, en die aan den advocaat-fiscaal en die aan den garnizoenscommandant en die aan den commandant van het depôt zoo en zoo — ik ben dan den draad van de correspondentie kwijt maar neem dien draad weer op bij den advocaat-fiscaal aan den auditeur-militair, en deze zegt: „die executie is geweest op bevel van den krijgsraad”. En toen was het in orde: de man behoefde die twee dagen niet te zitten. Dit is dus een geval, waarin heel snel recht werd gedaan; executie, voordat het vonnis in kracht van gewijsde was!

Vraag ik mij af, of er goed recht is gesproken dan ga ik zien op blz. 25 van het prae-advies, waar gezegd wordt, dat het doel van de rechtspraak is, den delinquent er toe te brengen, dat hij zegt: „dat doe ik nooit weer”, en anderen: „daar beginnen wij niet aan”. En dan denk ik in eens aan die vele strafbare feiten, die begaan zijn in

een toestand van dronkenschap, van opwinding, van affect en dan vraag ik mij af: zou die man nu heusch, als hij weer eens in affect kwam, denken: „dat doe ik niet meer”. En een ander, die wel eens dronken is, mag wel altijd het extract van het vonnis bij zich hebben om steeds indachtig te zijn: „daaraan begin ik niet”.

Ik geloof, dat in dit opzicht die geheele wijze van rechtspleging niet alleen bij de militairen, maar ook bij de andere rechterlijke colleges geen doel heeft.

In de strafbedreiging, die ligt in het strafbaar stellen van allerlei feiten, zie ik niets dan een vreesaanjaging en nu ben ik wel geen militair, maar toch vind ik het vreemd, dat men in het militaire recht de menschen wil opvoeden door hen bang te maken en vrees aan te jagen. Dan zoek ik het met Kolonel *Fabius* liever in andere richting en begeer ik geen straf, wel leiding en opvoeding, maar dit is ideale toekomstmuziek. Men zie in dit verband het artikel van Prof. *Kohlbrugge* „In het grensgebied van het recht” van Juli 1919.

Mr. van Slooten zegt op pag. 19 van zijn prae-advies, na lof te hebben toegezwaaid aan al zijn vroegere confrères, die zich voor de verdediging alle moeite getroost hebben, — dat er ook advocaten zijn die hun taak zeer slecht vervullen en zich hadden moeten schamen daarvoor eene declaratie van tien gulden in te dienen. Negen verdedigers spraken tezamen 27 minuten en kregen daarvoor *f* 90.— van het Rijk.

Mijnher de Voorzitter. Ik mag het gaarne hooren, dat zoo iets royaal gezegd wordt, en bestrijd dit niet, maar de duur van het spreken is bij een dergelijke zaak toch een verkeerde maatstaf. Hoe lang spreekt een lid van den krijgsraad bij die gelegenheden? Hij spreekt heelemaal niet, hij denkt alleen, maar dit laatste ontsnapt aan onze contrôle.

Wanneer men trouwens den advocaat-fiscaal, mijn gelijkgerechtigde tegenpartij, naar de lengte van zijn pleidooi, ik zeg niet naar de innerlijke waarde, zou willen betalen, dan geloof ik ook niet, dat hij aan zijn traktement komt.

Ik zou de vergadering willen verwijzen naar *Edmond Picard*, die aan de pleiters den raad heeft gegeven: „verveelt den rechter niet”. Ik maak verder opmerkzaam op de verhooren bij het Hoog Militair Gerechtshof waar men in drie minuten de geheele zaak kan afhandelen en den beklaagde behoorlijk verhooren, en ik neem, om de woorden op pag. 29 van den eersten prae-adviseur te gebruiken, den hoed af voor hen, die hetgeen zij op het hart hebben in korten tijd weten te zeggen.

Ik neem gaarne aan dat het verkeerd was die $9 \times f$ 10.— aan te nemen, maar het aangevoerde argument acht ik onjuist.

Ik verwijs naar hetgeen gezegd is in de vergadering der Nederlandsche advocaten-vereeninging te Rotterdam, waar gesproken werd over het honorarium van *f* 10.— dat aan de advocaten werd uitbetaald en waar gezegd werd „als hij ze tenminste wil aannemen, wat meestal niet het geval is”. Van dit laatste hebben wij in Utrecht

weinig bemerkt, maar misschien hebben de advocaten hier dat bedrag besteed ten bate van 's Rijks schatkist. En wat het bedrag aangaat, zoo heb ik gezien, dat de Secretaris van zekere van staatswege ingestelde commissie f 2,50 per zaak krijgt en dat, aangezien er in het geheel maar één zaak is geweest, zijn totale traktement f 2,50 heeft bedragen. Dan moet ik zeggen, dat de staat ten opzichte van ons nog heel aardig handelt, vooral omdat na de mobilisatie de toelage vijftien gulden bedraagt, al wordt administratief nog tien gulden uitbetaald.

Een enkel woord over het reclame-proces, waarbij ik een medestander vind in den Kolonel *Fabius*.

Wij hebben gelezen dat de verdediger bij het proces wordt toegelaten in Suriname; niet bij ons, maar hier kan ook alles niet even vlug gaan.

Waarom laat men in ons land den advocaat niet toe?

Het komt mij voor, dat men geen voldoende vertrouwen heeft in het optreden van den meerdere; dat men bang is dat deze soms dingen zou moeten hooren, die hem zeer onaangenaam zijn en waartegen de president misschien niets zou kunnen doen.

Ik heb dit niet „afgeluisterd”; ik denk het zoo maar en ik zal gaarne door anderen beter worden ingelicht, waarom de advocaat in reclame-processen niet wordt toegelaten, in strijd met de moderne opvattingen in het leger, welke al zoovele wonderen tot stand hebben gebracht.

Wanneer ik nu spreek over de medewerking van de Regeering, heb ik dit wel afgeluisterd en altijd gehoord, dat deze wel beter kon wezen. De nieuwste berichten hieromtrent hoorde ik zoo even van den president van den krijgswaad te 's Hertogenbosch, die ons vertelde dat deze samenwerking zoo schitterend is, als men maar kan wenschen. Ik ben zeer verheugd, dat dit de nieuwste berichten zijn.

In no. 10463 van het Weekblad van het Recht heeft *Mr. Hamburger* ons duidelijk gemaakt, hoe goed het is te motiveeren. *Mr. Hamburger* heeft het niet over conclusies, maar over het werk van den rechter. Ik daarentegen ben van meening, dat die motiveering in het algemeen te wenschen overlaat.

Als ik dan tot mijn conclusie kom, stel ik mij de zaak zóó voor, dat de militair-rechterlijke organisatie is de beklagde en ik de advocaat. Nu hoop ik maar niet, dat de beklagde mij als advocaat niet wil hebben.

Ik zou dan den rechter willen vragen geen doodstraf uit te spreken. Laat de militair-rechterlijke organisatie bestaan. Schaf haar niet af.

Wat het vonnis over het Hoog Militair Gerechtshof betreft, zou ik onmiddellijk „vrijpraak” willen vragen. Ik verwijs hier naar mijne meening, neergelegd in het advocatenblad. Wat het verdere militaire strafproces betreft, meen ik dat de methode niet deugt, maar ik zie aan den anderen kant buitengewone welwillendheid en bereidwilligheid om tot verbetering te komen, maar men is daartoe, in verband met de organisatie, niet in staat.

De militair-rechterlijke organisatie heeft naar mijne meening voldaan aan hetgeen redelijkerwijze van haar kon worden verwacht, gezien de gebrekkige organisatie en de bekwaamheden van hen, die aan die organisatie moesten medewerken.

U ziet, Mijnheer de Voorzitter, dat ik zeer voorzichtig ben in het uitspreken van mijn oordeel en ik zou, wat de militair-rechterlijke organisatie in het algemeen betreft, een beetje „zwakke” vrijspraak willen vragen. Maar misschien zou de rechter er meer voor voelen eene voorwaardelijke veroordeeling uit te spreken, onder beding, dat zoo spoedig mogelijk de geheele organisatie in onderlinge samenwerking worde herzien en het zou dan zeer wenschelijk zijn om daaraan een proeftijd te verbinden van niet te langen termijn, binnen welken, deze reorganisatie zal moeten tot stand komen.

De heer MR. G. H. E. NORD THOMSON:

Mijnheer de Voorzitter!

Een belangrijk onderdeel van het onderwerp, dat hier heden wordt besproken, is wel, of de personen, die belast zijn geweest op de een of andere wijze met eene functie bij de militaire rechtspraak hebben voldaan, dan wel of over hen een ongunstig oordeel moet worden uitgesproken.

U begrijpt Mijnheer de Voorzitter, dat het allerminst mijn bedoeling is om hier over bepaalde personen een oordeel te vellen. Dit zou mij niet passen en ik zou het ook niet kunnen.

Ik wil dan ook alleen nagaan, of in de verschillende stadia van het militaire strafproces, in het algemeen aan de verschillende factoren, die daaraan hebben medegewerkt, lof kan worden toegeswaaid, en ik wil ook nagaan, of het systeem van onze wetgeving, dat met het vooronderzoek belast alleen leeken — wanneer ik spreek van leeken dan bedoel ik leeken van juridisch standpunt — met de behandeling in eerste instantie leeken met een rechtsgeleerden voorzitter, en met de behandeling in tweede instantie een college, bestaande uit meerdere juristen en leeken, werkelijk het juiste en goede systeem is.

Ik vind het in dit verband eigenaardig, dat in hoe verder stadium van het strafproces men komt, des te minder de kritiek wordt.

In de prae-adviezen is nedergelegd, hoe de schrijvers oordeelen over het vooronderzoek, over het onderzoek speciaal voor den officier-commissaris; en ik zou er aan kunnen toevoegen: hetzelfde geldt voor het onderzoek dat bij het korps wordt gehouden, dat de basis oplevert voor de telastlegging, zooals zij door den auditeur-militair zal worden geconcipieerd, en dat, zoo het niet goed gehouden wordt, oorzaak kan worden dat van het proces niets terecht komt en de beklaagde, ook al is hij schuldig, zal moeten worden vrijgesproken.

De groote moeilijkheid voor den auditeur-militair is juist om uit de gegevens, welke hij krijgt van dengene die het vooronderzoek

leidt, de juiste telastlegging te maken en met de hem ter beschikking gestelde gegevens zoo in te richten en op te maken, dat later werkelijk een veroordeeling zal kunnen volgen. Hij zal daartoe gebruik moeten maken van vele subsidiairs; het doet er niet toe; de hoofdzaak is, dat de veroordeeling volgen zal.

Nu meen ik — en dit zal ook het oordeel zijn van hen die op dit gebied kunnen medespreken —, dat het korpsonderzoek in dit opzicht niet altijd voldaan heeft. Het is vaak gehouden door officieren, vaak ook door onderofficieren, die daartoe in het geheel niet de geschiktheid hadden, en de gegevens, welke op die manier bij den auditeur-militair kwamen, waren heel dikwijls niet van dien aard, dat hij daarop een telastlegging kon concipieeren. Dat is ook de reden, waarom het militair strafproces zoo lang heeft getraineed; de auditeur-militair was daardoor genoodzaakt het proces-verbaal naar het korps terug te zenden met verzoek om aanvulling.

Over het onderzoek voor den officier-commissaris is al voldoende gesproken en geschreven; ik geloof, dat, op enkele uitzonderingen na, dat onderzoek niet te zwart kan worden geschilderd.

Ook ik heb in den mobilisatietijd gelegenheid gehad om de resultaten van het werk van officieren-commissaris te beoordeelen, en ik kan verklaren dat, hoe interessant menigmaal de gegevens waren welke zij opzonden, daaruit vaak niet geput kon worden het materiaal, hetwelk noodig was voor de constructie van het bewijs.

Ik wil hierop speciaal wijzen, omdat hier toch alleen de leek, de leek van juridisch standpunt, werkzaam is.

De kritiek, welke de krijgsraden hebben doorstaan, is veel minder geweest, en ik meen niet te veel te zeggen, als ik verklaar dat op het Hoog Militair Gerechtshof in het geheel geen kritiek is uitgeoefend geworden.

Zou het nu uitsluitend liggen aan de sterkte van het juridisch element in de verschillende colleges, dat er zeker decrecendo is in de kritiek op die colleges? Zou dat uitsluitend de oorzaak ervan zijn, dat wat de hoogere instanties betreft de kritiek zooveel minder aanleiding heeft gevonden om te spreken?

Ik meen, dat wij niet altijd moeten beweren, dat nu werkelijk de officieren bij de militaire rechtspraak de leeken zijn. Ik acht het noodig naar voren te brengen dat, zijn de militairen de leeken ten aanzien van het juridische gedeelte, de juristen de leeken zijn wat aangaat de militaire quaesties, welke zich voordoen in den loop van het proces en bij de behandeling ter terechtzitting; dat de juristen niet kunnen hebben den kijk op de toestanden in het leger dien de militairen hebben; en dat derhalve de militairen zeer aanvullend werken op den arbeid der juristen in de colleges.

Nu meen ik dat het mogelijk zou zijn een vorm te vinden, waardoor die beide belangen zouden kunnen worden verbonden; n.l. niet, zooals totnogtoe, door de personen van de verschillende categorieën te laten samenwerken, maar door in die personen beide elementen aan te kweeken, zoodat dus de officieren zijn juridische militairen

en de juristen zijn militaire juristen. Nu is de vraag: hoe zou men tot een dergelijk resultaat kunnen komen?

Ik geloof, dat het zeker mogelijk zou zijn — de eerste prae-adviseur wijst er op — om te komen tot een korps militaire juristen, een korps, dat bestaat uit beroeps-officieren en reserve-officieren, die alle militair-rechterlijke betrekkingen, die te vervullen zouden zijn, zouden kunnen waarnemen. Ik geloof, hoewel ik er niet genoeg verstand van heb om zoo'n korps organiek samen te stellen, dat wij daarbij in het korps officieren van gezondheid een basis aantreffen, waarop wij kunnen voortbouwen. Wij zouden dan krijgen, als wij rubrieksgewijze scheiden de beroeps-officieren en de reserve-officieren, als beroeps-officieren degenen, die op een of andere wijze een juridische opleiding hebben gehad. Hoe die juridische opleiding zou moeten zijn laat ik aan meer deskundigen over. Als naast strafvordering en strafrecht, zoowel burgerlijk als militair, zouden worden bijgebracht de elementaire begrippen van de overige rechtsgeleerde vakken zou een basis worden gevonden, waarop kon worden voortgebouwd en zouden krachten kunnen worden aangekweekt, die zouden voldoen in verschillende militair-rechterlijke betrekkingen. Wanneer die opleiding zou plaats vinden aan een cursus en de jongere officieren na het beëindigen van dien cursus werden geplaatst in een militair-rechterlijke betrekking, bv. in die van secretaris van den krijgsraad, of secretaris van den officier-commissaris en de ouderen als officier-commissaris en later als lid van den krijgsraad werden benoemd, zouden wij kunnen komen tot een goede doorstrooming en een goede promotie in het geheele militair-rechterlijke korps. Hoewel het contact met het leger niet verloren zal mogen gaan, zal toch naar mijne meening de promotie moeten plaats hebben in het korps zelf. Door detachering bij den troep, zooals meen ik, ook plaats vindt bij officieren van den generalen staf als zij promotie moeten maken, zal men het contact met het leger weer kunnen herstellen en zullen zij kunnen oordeelen met de kennis, die een rechter noodig heeft, die vonnis moet wijzen over toestanden in het leger.

Deze kennis is niet alleen noodig bij militaire delicten, maar ook bij burgerlijke delicten. Ik kan mij voorstellen, dat bijv. een man, geprikkeld door de houding van zijn meerdere komt tot een burgerlijk delict en dan is het toch gewenscht, wanneer men daarover een oordeel wil vellen, dat men op de hoogte zij van en kunne begrijpen de omstandigheden, waaronder het delict heeft plaats gevonden en de motieven, die aanleiding zijn geweest tot de daad.

Wanneer de beroeps-officieren, die dien cursus hebben gevolgd, in dat korps promotie kunnen maken, en dus eerst als secretaris, later als officier-commissaris, lid van den krijgsraad en misschien later als lid van het H. M. G. kunnen worden benoemd dan meen ik, dat vele bezwaren, die anders misschien tegen het instellen van een dergelijk korps zouden bestaan, zijn opgeheven.

Ik kom nu tot de militaire juristen, de reserve-officieren, die in tijd van mobilisatie, desnoods in tijd van opkomst, de verschillende

betrekkingen kunnen vervullen, waardoor de militair-rechterlijke plaatsen beter zullen zijn bezet dan zij m.i. tot nu toe zijn geweest. Deze personen zouden het best gerecruteerd kunnen worden uit de wapens, dus niet zooals op het oogenblik de methode is: het aanstellen van een willekeurigen aspirant-militair tot reserve-officier voor speciale diensten, want op die manier zouden wij het voordeel verliezen, dat de militaire jurist op de hoogte is van de toestanden in het leger, in de kazerne en op de chambree. Daarom zullen zij gekozen moeten worden uit degenen, die hun dienstplicht, zij het desnoods niet in den rang van officier, hebben volbracht, althans eenigen tijd — 4 of 8 maanden, wat nader kan worden vastgesteld — in het leger zijn werkzaam geweest, en als die personen dan in de mobilisatie of in oorlogstijd de functie vervullen, waarvoor zij zijn aangewezen, dan zullen wij een reserve-groep militaire juristen en juridische militairen bezitten, die groote diensten zullen kunnen bewijzen. Op die manier zullen wij de beginselen van leeken- en van beroepsrechtspraak kunnen vereenigen met elkander. Door de organisatie van een dergelijk korps zal naar mijne meening de militaire rechtspleging ten zeerste worden gediend en zal een toestand worden verkregen, die aanleiding geven zal tot tevredenheid niet alleen van hen, die een oordeel zullen moeten uitspreken, maar ook van de beklaagden, een toestand, die vertrouwen zal wekken bij de justiciabelen en zal kunnen leiden tot zekere volmaaktheid, die met de tegenwoordige organisatie naar mijn meening niet zal zijn te bereiken.

De heer JHR. MR. VAN NISPEN TOT SEVENAER:

Mijnheer de Voorzitter, Geachte Vergadering!

Verschillende sprekers hebben hier geklaagd over de traagheid in de afdoening van de rechtsbedeeling; o.a. heeft een van de sprekers de opmerking gemaakt, dat er bij de krijgsraden ook lijntrekkerij in het spel was. Toch meen ik dat de schuld van de vertraging niet schuilt, waar de geachte spreker haar schijnt te zoeken. Ik acht mij gelukkig jurist te zijn, maar bovendien ben ik ook militair geweest en in laatstgenoemde functie heb ik wel eens meenen te kunnen opmerken, dat bij de krijgsraden allerlei prulzaken in behandeling worden gebracht, waardoor de rechtspleging in het algemeen ten zeerste wordt opgehouden.

Ik wil in dit verband wijzen op het opportunitieitsbeginsel, de beoordeeling van de al of niet wenschelijkheid eener vervolging, dat berust bij den commandeerenden officier. Dit punt is hier niet ter sprake gebracht. Alleen vind ik in het tweede prae-advies de klacht, dat het opportunitieitsbeginsel schade lijdt, doordat de commandeerende officier niet in direct contact komt met den verdachte. Het opportunitieitsbeginsel brengt mede, dat de commandeerende officier beslist of het militair belang eischt, dat vervolgd zal worden en nu heerscht m. i. bij vele officieren de verkeerde opvatting, dat

ieder delict moet worden vervolgd. De commandeerende officier, die in staat geacht moet worden om te beoordeelen of een vervolging noodig is, acht zich in vele gevallen verplicht een delict voor den krijgstraad te brengen, omdat het bij hem wordt aangebracht.

Hij is de man, die in aanraking komt met den beklagde, die min of meer als een vader heeft te zorgen, dat de gedaagde zich verbetert en daarom juist is het opportunitetsbeginsel niet den auditeur-militair, maar den commandeerenden officier gegeven.

Men vindt dan ook in de artt. 8 en volgende van het reglement op de rechtspleging uitdrukkelijk gezegd, dat de korpscommandant, wanneer hij meent, dat een beklagde schuldig is en de zaak *van dien aard*, dat zij moet worden berecht, deze aan den commandeerenden officier van het garnizoen zal overgeven, die haar verder heeft af te handelen. Volgens art. 11 moet dan nog de commandeerende officier van het garnizoen na advies van den auditeur-militair beslissen of een zaak al dan niet ernstig genoeg is om vervolgd te worden. Is zij dit naar zijn oordeel niet, dan zal hij zelf straf kunnen en moeten opleggen.

Hoe gebeurt het nu meestal?

In de meeste gevallen wordt nagegaan, of een feit valt onder de bepalingen van het Crimineel Wetboek. Is dit zoo, dan wordt advies gevraagd. In veel gevallen kan dit luiden: het feit valt er onder — en de commandeerende officier vervolgt dan.

De auditeur-militair, die geheel buiten de zaak staat en alleen uit de stukken ziet, dat het feit is gepleegd, kan niet beoordeelen of in een speciaal geval het feit zoo ernstig is, dat het vervolgd moet worden. Bovendien krijgt hij door de opvatting, dat omtrent elk feit advies moet worden gevraagd, zoo ontzettend veel te doen, dat hij zijn werk toch niet af kan en als gevolg daarvan krijgt de krijgstraad na verloop van tijd veel meer te doen, dan noodig is, allerlei dingen te beoordeelen, waar hij feitelijk niet voor is.

Is het niet bespottelijk, dat een man, die met klein verlof is en in een betrekking, gedwongen wordt voor den krijgstraad te verschijnen, waardoor hij een paar dagen uit zijn werk wordt gehaald, omdat hij een jaar geleden tegen een korporaal heeft gezegd: schoft; of dat een man, die in een driftbui geweigerd heeft te voldoen aan den last om koffie te gaan halen, een half jaar na dato, als hij reeds lang met verlof is, voor dit feit nog voor den krijgstraad moet verschijnen.

Al dit soort feiten, welke bij onderzoek blijken van zoo geringen aard te zijn, zouden toch door den commandeerenden officier kunnen gestraft worden en na een paar weken zijn afgedaan en uitgeboet. Zoo zal de krijgstraad dikwijls bijna gedwongen worden voorwaardelijk te veroordeelen.

Om al deze redenen meen ik, dat het veel beter ware, wanneer de commandeerende officier, die toch feitelijk een vaderlijke taak heeft te vervullen, zorgde, dat er niet meer vervolgd wordt, dan noodig is.

Dan zou opvoedende kracht uitgaan van de door hem opgelegde straf, terwijl het gevolg van veroordeelingen door den krijgsraad, lang nadat de delinquent uit den dienst is, niet anders kan wezen dan dat men anti-militairisten kweekt.

Daarentegen kan een vervolging direct na het feit, een directe strafoplegging, opvoedend werken en den mindere beheersching leeren.

De commandeerende officieren kunnen nu daarbij juist steunen op het reglement voor rechtspleging; dit eischt uitdrukkelijk van hen de beoordeeling, of een zaak ernstig genoeg is om al dan niet te worden vervolgd, en zoo niet dan eischt het van hen dat zij zelf straf opleggen. Aan die regeling is echter niet voldoende de hand gehouden, ten gevolge waarvan de krijgsraden en de audits in de eerste plaats met veel werk onnoodig belast zijn. Op grond daarvan meen ik dan ook te mogen uitspreken dat, wanneer geklaagd wordt over den achterstand en over de vertraging in de afdoening van zaken, die niet alleen gezocht moeten worden in de rechtspleging doch meer bij de chefs van den troep zelf, die hun taak niet begrepen hebben, maar zaken van zich afgeschoven hebben, zonder zelf als vaders op te treden, zonder zelf straf op te leggen. Daardoor zijn de krijgsraden met werk overladen en is er wel achterstand moeten komen.

De conclusie is derhalve, dat het in het vervolg wenschelijk zal zijn, dat in den troep zelf zaken afgedaan worden, die niet van groot belang zijn en door een directe strafoplegging afgedaan kunnen worden, en dat niet allerlei zaken voor den krijgsraad gebracht worden, die niet van zoodanig belang zijn dat zij daar thuis behooren.

Wanneer in die richting gegaan wordt, dan zal bij een eventueele volgende mobilisatie een der oorzaken weggenomen zijn van het ontstaan van achterstand bij de krijgsraden.

De heer P. STIGTER:

Mijnheer de Voorzitter!

Daar ik aan het woord kom nadat reeds zoovele sprekers mij voorafgegaan zijn, ligt het voor de hand dat ik verscheidene dingen, welke ik anders gezegd zou hebben, achterwege zal laten, om de eenvoudige reden dat zij reeds door anderen behandeld zijn.

Intusschen is er nog een enkele zaak, waarop ik meen nog even de aandacht te moeten vestigen.

Door de beide prae-adviseurs is aangedrongen op een betere voorbereiding van de toekomstige officieren-commissaris, een denkbeeld hetwelk heden door verscheidene sprekers ook nader uitgewerkt geworden is.

Ik moet vooropstellen, dat ik het daarmede geheel eens ben en dat ik mij met hetgeen *Mr. de Boer* dienaangaande heeft gezegd tot op zekere hoogte kan vereenigen. Alleen vind ik het jammer, dat hij in de eischen, welke hij stelt aan de officieren-commissaris, een

aanknoopingspunt heeft gevonden om een aanval te doen op het militair onderwijs. Ik meen, dat de gronden, welke *Mr. de Boer* voor dien aanval aanvoert, te weinig in aantal zijn.

Hij heeft genomen het voorbeeld van een officier, die onderwijs gegeven heeft en zich geuit heeft op een wijze, waaruit *Mr. de Boer* zijne absolute onbevoegdheid heeft geconcludeerd.

Ik meen te mogen opmerken dat, wanneer *Mr. de Boer* dit oordeel geveld heeft op grond van dit ééne feit, hij dan vermoedelijk een zeer goede advocaat maar een slechte rechter is.

Ik meen, dat dit ééne, op zich zelf staande feit, dat door *Mr. de Boer* wordt aangevoerd, hem niet de vrijheid had mogen geven, om het militair onderwijs belachelijk te maken, wat hij tot op zekere hoogte gedaan heeft. Wanneer hij een zuiver beeld had willen geven van het militair onderwijs, dan had hij naast dien eenen mijnheer moeten noemen de namen van velen van mijn voorgangers, die groote bekendheid op dit gebied hebben behouden.

Intusschen ben ik het eens met *Mr. de Boer* en met anderen, die aandringen op een betere voorbereiding van den *officier-commissaris* en ook ik — op het oogenblik belast met de juridische opleiding van de officieren aan de K. M. A. — ben van meening, dat die opleiding niet voldoende is om van de cadetten, zooals zij van de academie komen, direct te maken geschikte officieren-commissaris. Waar, zooals door *Mr. van Slooten* en door verschillende sprekers is gezegd, de rechter-commissaris, nadat hij 2 jaar in functie is geweest, pas geschikt begint te worden voor dat ambt, kan men niet als eisch stellen, dat de officieren, na een opleiding, zooals die bij ons gegeven wordt, in eens geschikt zijn voor de praktijk. Ik ben het daarom eens met hen, die voor de speciale functie van officier-commissaris boven de opleiding, zooals die bij ons gegeven wordt, een extra-opleiding willen geven.

De opleiding, zooals die bij ons plaats heeft, vind ik noodig, in de eerste plaats omdat de toekomstige officieren-compagnies-commandanten tot het uitoefenen van het tuchtrecht de algemeene beginselen van het strafrecht behooren te kennen en van den geest daarvan doordrongen behooren te zijn, maar in de tweede plaats vind ik die opleiding noodig als basis voor verdere studie. Dat de opleiding bij ons ook anders zou kunnen zijn, spreekt van zelf, maar hiermee kom ik op een onderwerp, dat niet direct het onderwerp betreft, dat hier vandaag behandeld wordt. Het militair onderwijs kan natuurlijk hervormd worden en is misschien belangrijk te verbeteren en ik geloof, dat speciaal wat betreft het onderricht in de vandaag hier besproken vakken, het onderwijs heel anders zou kunnen zijn, maar daartegen zijn bezwaren, en voor het oogenblik weet ik, bij den bestaanden toestand, er niet veel beters op. Wanneer het blijft een opleiding, waarop moet volgen een eind-examen en dat wel een vergelijkend eind-examen, blijft er bezwaar tegen een hervorming van het onderwijs bestaan.

Er zal dus noodig zijn een verdere opleiding, nadat de officier de

academie heeft verlaten en ik kan mij aansluiten bij de verschillende sprekers, die plannen in die richting hebben ontwikkeld. Ik kan ook wel iets voelen voor hetgeen *Mr. Nord Thomson* heeft gezegd. Ik zou ook willen een cursus, doch die voornamelijk gericht is op de praktijk, en waar behandeld wordt het commuun materieel strafrecht, strafvordering tot op zekere hoogte en daarnaast het militaire materiele recht en het militaire procesrecht.

Maar daarmee alleen zijn wij er niet. De hoofdoorzaak van het feit, dat het optreden van officieren op militair-rechtelijk terrein in het algemeen niet aan matige eischen voldoet en daartegen zooveel klachten ingebracht kunnen worden, is nog niet genoemd. Zij is deze, dat er geen belangstelling voor het vak bestaat, althans een zeer onvoldoende belangstelling, dat verreweg de meeste officieren, als zij de academie verlaten hebben, nooit meer een werk op het gebied van strafrecht inzien. Dat is de groote fout; daartegen kan de opleiding weinig doen, zelfs al zou men hebben universitaire opleiding. Stel u voor een student, die onmiddellijk nadat hij de universiteit heeft verlaten zijn boeken nooit meer inkijkt. Dan weet hij er na vijf jaar niets meer van dan een cadet, die hetzelfde heeft gedaan, en dit is m.i. de hoofdoorzaak van de grieven, die men tegen het optreden van officieren en militaire rechters inbrengt, en van hooger hand wordt niets gedaan om daarin verandering te brengen. Ik zal opsommen, wat gedaan is, om de rechtsstudie der officieren aan te moedigen, op gevaar af, dat de vergadering zal denken, dat ik een grap vertel. Omstreeks 1828 is er een order verschenen van den Commissaris-Generaal van Oorlog, waarin werd bepaald, dat ieder officier in het bezit moest zijn van het militair wetboek. In 1907 verscheen in de Justitieele Voorschriften een aanbeveling aan de officieren om zich toe te leggen op de studie van het militair strafrecht. In 1913 werd deze met de Justitieele Voorschriften weer ingetrokken, terwijl in 1919 door den tegenwoordigen Minister van Oorlog een legerorder werd uitgevaardigd, waarbij den korpsbibliotheken werd aanbevolen het Militair-Rechtelijk Tijdschrift aan te schaffen.

Meerdere aandrang op de officieren om zich toe te leggen op de studie van het militaire recht heeft, voor zoover ik weet, niet plaats gehad.

Wat gedaan moet worden, is niet zoo gemakkelijk te zeggen, maar als er van hooger hand geen groote druk op de officieren wordt uitgeoefend zal er geen verbetering komen.

Ik sluit mij dan ook aan bij hen, die een speciale opleiding wenschen, naast de algemeene, die voor officieren noodig is, voor de toekomstige officieren-commissaris en leden van den krijgssraad, maar dan zal het ook aanbeveling verdienen een vakcursus in te richten als speciale afdeling van de Hoogere Krijgsschool. Er moet belangstelling worden gekweekt voor dit vak en den officieren moet het begrip worden bijgebracht, dat dit deel van ons vak even belangrijk is als de andere deelen. Als men den cursus verbindt aan een universiteit, staat hij te veel buiten het leger en trekt de groote massa der officieren er

zich niets van aan. Alleen wanneer wij den cursus verbinden aan de Hoogere Krijgsschool, waar dan les zal moeten gegeven worden door rechtsgeleerden, waaronder een auditeur-militair, dan zou de noodige belangstelling misschien worden gewekt en dit vak beschouwd worden als gelijkwaardig aan de tactische vakken.

De heer Mr. J. OFFERHAUS:

Mijnheer de Voorzitter!

Wanneer ik een oogenblik de aandacht van de vergadering vraag, is het om ook van mijn kant licht te werpen op een onderdeel van het belangrijke onderwerp, het vooronderzoek, dat door verschillende sprekers behandeld is, vooral door de jongere sprekers. Dit laatste is niet te verwonderen, omdat die jongeren veelal contact hebben gehad met den troep, met de instructie en de krijgswaarden. Ik voor mij geloof, dat het vooronderzoek veel te wenschen overlaat en de verwaarloozing van de juridische eischen, meer dan van de militaire, heeft m.i. geleid tot de bezwaren, die in de prae-adviezen tegen de militaire rechtspleging worden opgesomd. Ter verbetering van het vooronderzoek zou een snelle en goede repressie van den militair die gedelinqueerd heeft, wenschelijk zijn, in het belang van den delinquent en van zijn omgeving, zoowel als in dat van het leger en van het geheele volk.

Die instructie is daarom van zooveel gewicht, omdat daar het bewijsmateriaal verzameld wordt, en niet pas voor den krijgswaarden zelve, waar minder of in het geheel geen getuigen verschijnen, maar alleen de beklagde.

Ik ben het dan ook niet eens met den prae-adviseur, die groot bezwaar heeft tegen de instructie in het algemeen, zoowel in burgerlijke, als in militaire strafzaken, omdat, zooals hij zegt, de officier alleen hooren kan en zijn andere zintuigen niet gebruiken.

Ik zou zeggen, dat juist in het garnizoen de instructie zooveel waard is, omdat bij en in het kader de officier-commissaris niet alleen alles kan hooren, maar ook waarnemen. Men zegt wel eens, dat een officier oogen in den rug moet hebben, maar ik geloof, dat dit in de allereerste plaats voor den officier-commissaris noodzakelijk is en daarom juist is de instructie in het leger van zooveel waarde.

○ Nu meen ik, dat de instructie zooveel te wenschen overlaat, omdat het juridisch element daarbij niet voldoende in acht genomen wordt.

Ik heb wel processen-verbaal gezien, waarin de officier-commissaris een veel te uitvoerig en gedeeltelijk niet ter zake dienend relaas van de feiten gaf of ook, waarin hij een juridische omschrijving van het delict gaf zonder de feiten, waarop het vonnis later moest worden gebaseerd, zoodat wanneer de auditeur-militair of de krijgswaarden de stukken in handen kreeg wel bleek, dat iemand had gestolen, maar niet op grond van welke feiten men tot die conclusie was gekomen.

Vandaar ook de terugzending van de dossiers door den auditeur-militair naar den officier-commissaris, vandaar ook het langdurig oponthoud en misschien ook wel, dat het getal vrijspraken van commune delicten relatief zooveel grooter is dan van militaire delicten.

Het snel onderzoek heeft daarom zulk een voordeel, omdat in den mobilisatietijd gebleken is, dat er zooveel vermogensdelicten zijn gepleegd door kokspersoneel, menagemeesters, enz., welke onvoldoende of in het geheel niet zijn vervolgd.

Ik wil niet zeggen, dat het opportuniteitsbeginsel niet zou moeten worden gehanteerd — dit is in het leger even noodzakelijk als bij burgerlijke strafvervolgingen — maar ik ben er van overtuigd, dat tal van delicten niet zijn vervolgd, die vervolgd hadden moeten worden in het belang van het leger, van den Staat en van de schatkist, omdat de zaak niet onmiddellijk is aangepakt op de plaats waar zij aangepakt had moeten worden; was dit gebeurd dan zouden heel wat minder verduisteringen hebben plaats gevonden. Allerlei maatregelen heeft men genomen; kamerwachten, kamergenooten werden aansprakelijk gesteld; het ging veelal langs een omweg in plaats van den directen weg te bewandelen en een goede instructie te bevorderen.

Ik zou daarom allereerst willen aandringen op uitbreiding der bevoegdheid van hen, die het huishoudelijk onderzoek hebben te leiden, er is thans immers slechts één enkel artikel, dat spreekt over het huishoudelijk onderzoek. Dit heeft zooveel waarde, omdat de officier, die dit onderzoek houdt, allereerst het materiaal moet verzamelen en nu geen leidraad heeft, zoodat men ten slotte verballen krijgt, die voor een behoorlijke beoordeeling van het ten laste gelegde absoluut onvoldoende zijn.

Vervolgens is een voornaam ding de conclusie, waartoe de heer *de Boer* komt, dat de officier-commissaris spoediger moet optreden dan nu; dat hij niet moet wachten tot de verwijzing, maar zoo gauw mogelijk met zijn onderzoek moet kunnen voortgaan.

Niet zou ik dus willen gaan in de richting, welke de heer *van Nispen tot Sevenaer* heeft aanbevolen. Deze wil het opportuniteitsbeginsel ruimer opvatten en den garnizoenscommandanten grootere bevoegdheid geven om zaken niet te vervolgen en die bevoegdheid ruimer doen toepassen.

Het gevolg daarvan zou zijn dat zaken, welke voor den krijgsraad moeten komen wegens den ernst van het geval, — b.v. gevallen van insubordinatie, zooals hij noemde — daar niet komen. Dergelijke ernstige zaken mogen niet te spoedig disciplinair afgedaan worden. Men moet het hierin vinden, dat het aantal menschen, die bij de krijgsraden en bij het vooronderzoek werken, uitgebreid wordt en dat zij beter onderlegd worden, en niet hierin, dat het aantal zaken, die bij den krijgsraad komen, minder wordt.

Als men ter hand neemt het middel van de betere opleiding der officieren-commissaris, dan zal men aan den anderen kant misschien ook kunnen bereiken, dat de verdediging meer invloed krijgt op de

behandeling, de verdediging, welker toelating nu reeds in de instructie ten gevolge zou hebben een open deur voor de beklaagden.

Juist het beter onderlegd zijn van den officier-commissaris kan er toe medewerken dat het belang van de rechtspleging gediend wordt, en aan den anderen kant zal de uitbreiding van de bevoegdheid van de verdediging, welke heusch geen kwaad kan in de instructie, wanneer deze er maar tegen opgewassen is, er toe kunnen bijdragen, dat ook het belang van den beklaagde goed gediend wordt.

De snelle berechting zal ook dit voordeel kunnen hebben, dat de delinquent zelf niet maanden lang rondloopt bij den troep, waar zijn vooronderzoek geleid wordt; dat hij niet meer in aanraking komt met politiekamer-arrestanten, die hij kan besmetten; en dat zich ook niet zal voordoen wat zich tijdens de mobilisatie herhaaldelijk voorgedaan heeft, dat bij elke verplaatsing van compagnieën of kleine onderdeelen moet gezocht worden naar een gereserveerde woning voor de krijgsraad-arrestanten die bij den troep zijn. Men moet hen zoo spoedig mogelijk kunnen evacueeren, dank zij een korter vooronderzoek.

Daarom lijkt mij de instelling van krijgsraden te velde onmiddellijk bij mobilisatie zeer gewenscht. Het is gewenscht de bepaling te schrappen, dat er een veldtocht moet zijn, zal men een krijgsraad te velde kunnen instellen. Men moet in vredetijd reeds kunnen beginnen met het formeeren van krijgsraden te velde, zoodat zij onmiddellijk in geval van mobilisatie kunnen optreden.

Mijn indruk van de belangstelling, welke in het algemeen wel bij officieren bestaat ten aanzien van de militaire rechtspleging, is dan ook deze, dat die belangstelling, gelijk ik heden ook uit den mond van kapitein *Stigter* vernomen heb, bepaald gering is.

Wanneer het juridisch element versterkt wordt, dan kan die belangstelling aangekweekt worden. De officier, die totnogtoe een krijgsraad-arrestant eigenlijk beschouwt als een object, dat onbruikbaar is in den troep, dat zoo spoedig mogelijk weg moet en dat hij ook bij zijn eigen onderdeel wel niet weder zal ontmoeten, zal dan plaats maken voor den officier, die den beklaagde ook bekijkt als iemand die èn als mensch èn als soldaat kan worden verbeterd.

Ik heb dan ook met genoegen gelezen, dat de kroniekschrijver in het Weekblad voor Privaatrecht, die aan den eersten geachten prae-adviseur niet onbekend zal zijn, zegt, dat het gebrek aan belangstelling niet ligt aan conservatisme bij het leger maar meer aan verwaarloozing. Ik hoop van harte, dat nu de mobilisatie afge-loopen is en de vredetijd teruggekeerd is, aan die verwaarloozing geleidelijk een einde zal kunnen komen.

De heer Mr. K. J. VAN NIEUKERKEN:

Mijnheer de Voorzitter!

Na het gesprokene door *Mr. Offerhaus* kan ik zeer kort zijn.

Hetgeen ik zeggen wilde, betrof voornamelijk het vooronderzoek;

de opmerkingen, welke daaromtrent gemaakt zijn, kan ik volkomen onderschrijven. Alleen wil ik nog een enkele aanvulling geven.

Het komt mij voor, dat hier op de instructie te veel nadruk wordt gelegd. En dat is heel duidelijk, omdat wij ons als juristen in de eerste plaats met de instructie hebben bezig te houden. Wij kennen eigenlijk hetgeen aan die instructie vooraf gaat in het algemeen practisch niet, en zijn dus geneigd, om op de instructie het meest den nadruk te leggen. Toch komt het mij voor, dat voor het proces niets zoo belangrijk is als het huishoudelijk *voor-onderzoek*. En dit laat bij den troep alles te wenschen over om de eenvoudige reden, dat er geen menschen zijn, van wie gevergd kan worden, dat zij dat behoorlijk houden. Nu zegt men — ik heb het meer malen nu gehoord — dat daarvoor noodig is een juridische opleiding, maar die meening deel ik niet. Het komt mij voor, dat wij hierbij veeleer moeten kijken naar de vrije maatschappij, waar het voor-onderzoek geschiedt door recherche en politie en nu hebben wij in het leger ook dergelijke soort politie noodig. Eigenlijk bestaat die scort politie al; wij hebben de *maréchaussée*, die den loop van het proces, de instructie, voorbereiden. Wij hebben van hen vaak voortreffelijke processen-verbaal, die in de instructie kunnen worden toegelicht. Hun zou het opsporings-onderzoek in het algemeen in het leger kunnen worden opgedragen.

Daarom is het niet noodig, dat wij een nieuwen stand van juristen gaan oproepen in het leger.

Het opsporen is geheel iets anders dan het berechten van een zaak, en hoe moeten wij nu tot een goede regeling daarvan komen? De Rechtspleging spreekt niet van een voor-onderzoek, kon daarvan bij gebreke van het benoodigde instituut ook niet spreken, en dit moeten wij verbeteren door te kijken naar de burgermaatschappij, naar het Wetboek van Strafvordering. In onze Rechtspleging moeten worden overgenomen de verschillende bepalingen uit het Wetboek van Strafvordering, voor zoover zij op het leger van toepassing kunnen zijn, en zij, die met mij in de praktijk zijn werkzaam geweest, zullen met mij eens zijn, dat een groot deel van het Wetboek van Strafvordering uitstekend past in onze Rechtspleging. Natuurlijk wat het zuiver militaire betreft niet, maar laat ons wel in het oog houden, dat het meeste van hetgeen waarlijk moeilijk te berechten is in onze militaire maatschappij, eigenlijk betreft *commune delicten*. De praktijk heeft aangetoond, — ik heb het in vele stukken kunnen ontdekken — dat commandanten dan de hulp inroepen van de politie, en met succes; dat heeft ons voor heel wat onaangenaamheden en schrijverij gevrijwaard. Er is geen enkel bezwaar om dat voorbeeld te blijven volgen. Met het oog op het voor-onderzoek kunnen bij grootere onderdeelen *maréchaussée* gedetacheerd worden, die de speurdiensten verrichten, evenals in de maatschappij zij, die gerechtigd zijn tot het opmaken van een ambtseedig proces-verbaal.

Verder kunnen zij, die inderdaad aanleg hebben voor het voor-

onderzoek, worden gebezigd in het leger. Men moet dus in onze Rechtspleging overnemen al datgene, uit het Wetboek van Strafvordering, dat zich leent voor de militaire maatschappij. Verder heeft men den troep te doordringen van de gewichtigste beginselen betreffende het voor-onderzoek, bijv. dat men zijn handen heeft af te houden van het overtuigingsmaterieel. Ik zal hierover niet in details treden, maar ik meen toch te mogen zeggen, dat wanneer wij veel vrijspraken hebben gehad in de militaire rechtspraak, dit voor een goed deel hieraan te wijten is, dat men niet goed raad wist met de overtuigingsstukken. Wanneer er bijvoorbeeld met een mes gestoken was, ging men — om het zoo uit te drukken — aan dat mes zitten friemelen, waardoor onmogelijk werd het maken van vingerafdrukken, wat juist zoo'n uitstekend middel was geweest om den dader te ontdekken. Zoo werden ernstige zaken bij voorbaat bedorven.

De critiek, die hier geleverd is op de instructie door den officier-commissaris schijnt mij niet geheel juist. Evenals de rechter-commissaris in de burgermaatschappij is de officier-commissaris naar mijn meening tot op zekere hoogte een kantoormensch, en ik geloof ook niet, dat het mogelijk is hem anders dan dat te maken wegens de groote hoeveelheid en verscheidenheid van zaken. Er heeft als het ware een concentratie van alle zaken plaats bij den officier-commissaris en naar mijn meening moet en zal dat wel zoo blijven.

De decentralisatie bij de berechting van de zaken moet gevonden worden in den troep zelf, maar een behoorlijke politie, — zij het onder anderen naam — dient te worden ingesteld.

De critiek op de officieren-commissaris kan tot op zekere hoogte worden voorbijgegaan. Het voorbeeld, dat hun gegeven wordt in de Rechtspleging is allerbedroevendst. Dat van iemand, die uit den troep komt en geen verstand heeft van juridische zaken, gevraagd wordt om de verschillende vragen, die gesteld moeten worden aan een beklagde, op te nemen in het proces-verbaal, is een practisch onmogelijke eisch. Daarvoor ware grondige stenographische kennis vereischt. Het gevolg is dan ook, dat van de vragen en antwoorden niets terecht komt en de lezing gewoonlijk vermaak of ergernis wekt. Men moet geen anderen eisch stellen dan dat de vraagartikelen zóó worden gesteld, dat alle punten worden opgehelderd, die opheldering behoeven en dat het proces-verbaal voor een normaal ontwikkeld mensch duidelijk is als een behoorlijk gesteld relaas.

Wat den langen duur van het proces aangaat, het is mogelijk, dat deze te wijten is aan de officieren-commissaris. Hierin kan verbetering worden gebracht eensdeels door meer officieren-commissaris aan te stellen en anderdeels daartoe dan personen te kiezen op wier energie men staat kan maken en die de zaken vlot en behoorlijk weten te behandelen.

Een algemeene fout bij de militaire rechtspleging is, dat de eigenlijke organisatie te wenschen overlaat en dat er een te groot aantal en verscheidenheid van autoriteiten is.

In het Wetboek van Strafvordering heeft men duidelijk de verschillende autoriteiten aangewezen en is het systeem geconcentreerd bij de rechtbanken. Bij de militaire rechtspleging behoort m.i. evenzoo alles te zijn geconcentreerd op en bij de krijgsraden, die in elken stand voor den gang der berechting mede verantwoordelijk moeten zijn, ook bijv. voor het feit, dat iemand te lang in arrest zit. Dit laatste kan worden voorkomen door de bepaling uit het Wetboek van Strafvordering over te nemen, dat een arrest van zelf vervalt, wanneer het niet bijv. na een maand en van maand tot maand door den krijgsraad wordt verlengd.

Evenzoo heeft de ervaring mij geleerd, dat het wenschelijk is, dat de *verdediger* in de instructie wordt toegelaten. Dit zou wellicht den achterstand kunnen vergrooten, n.l. wanneer de officier-commissaris, die de algemeene leiding heeft, niet behoorlijk paal en perk aan onnodige uitbreiding weet te stellen.

De gewone soort beklagden, voorzoover ik ze heb leeren kennen, zijn geen menschen, die eigenlijk veel om het proces geven; zij staan er min of meer lijdelijk tegenover en zijn dikwijls beter dan uit de stukken blijkt. Zij geven slechts om de straf. De leden van den krijgsraad oordeelen op hetgeen zij lezen in de stukken, die prikkellectuur zijn in zooverre ze de gedachten en indruk over zaak en persoon bij voorbaat vastleggen. Daarom moet m.i. de verdediger in de instructie worden toegelaten. Dan komt de verdediging van den beklagde als gelijke prikkel als het bewijs van zijn schuld. Alleen wanneer de officier-commissaris wat slap is, zou de verdediger de leiding kunnen krijgen. Dit is verkeerd, maar dit kan ook in het burgerlijk proces gebeuren. Een beklagde, die ontkent, verwekt strijd, want de officier-commissaris dient de feiten tot klaarheid te brengen, het bewijs van beklagdes schuld te verzamelen en te construeeren, natuurlijk in het nadeel van den beklagde, maar dan moet het verweer van dezen ook behoorlijk tot zijn recht komen.

Het arrest behoort te staan onder de rechtstreeksche controle van den krijgsraad, opdat men zich niet alleen tot dezen kan wenden, wanneer het te lang duurt, maar ook inderdaad wende, wat thans tot de hooge uitzonderingen behoort. De beklagde denkt daar nooit aan en blijft maar zitten, zoodat ik wel eens den indruk heb gekregen, dat men hem bij den troep, in een kazemat van een fort of op andere wijze, totaal was vergeten. Door toevoeging van een verdediger in de instructie maakt men het mogelijk dezen misstand te beëindigen, daar deze de vereischte stappen tot vrijlating of voortzetting der zaak kan doen.

De heer E. G. DE WIJS:

Mijnheer de Voorzitter!

Wanneer ik mij alsnog mag veroorloven eenige oogenblikken de aandacht van de vergadering te vragen, dan doe ik dat om enkele korte opmerkingen te maken naar aanleiding van sommige passages

in de zoo uitnemende prae-adviezen, welke bijzonder mijne aandacht trokken en verder om aan de hand dier adviezen enkele punten, speciaal de marine betreffende naar voren te brengen, het laatste omdat de rechtsspraak bij dit deel der weermacht — om overigens, gelet op de functies der geachte prae-adviseurs, begrijpelijke redenen — wel zeer sober behandeld is.

Op blz. 8 van zijn prae-advies is *Mr. van Slooten* de meening toegedaan dat het veel moeilijker is de tucht te handhaven bij een leger te velde dan in een leger in de vredesgarnizoenen. Ik betwijfel de juistheid hiervan, reeds om deze reden dat de werkzaamheden te velde veel drukker zullen zijn dan in de garnizoenen en waar gewerkt wordt — het is een eeuwenoude waarheid en eenige regels later wordt er in het prae-advies dan ook op gewezen — biedt de handhaving der tucht in den regel geen bezwaar.

Volkomen terecht, bij herhaling en met nadruk, wijst de geachte adviseur erop dat de militaire rechtsspraak, ter handhaving van orde en tucht, krachtig en snel moet werken en daarbij vooral het oog gericht moet houden op de generale preventie. Dit laatste — zegt hij — kan bereikt worden door *snel* straffen of door *zwaar* straffen. Ik zou er bij willen voegen of door *beide*. Of nu het opleggen van zware straffen — gelijk ik verder lees — voor den rechter zoo gemakkelijk en geen kunst is, staat echter te bezien. Mij dunkt het uitspreken eener zware straf drukt veel ernstiger het verantwoordelijkheidsgevoel dan het toemeten van eene lichte bestraffing. Ik vindt *dit* veel gemakkelijker. In hoever nu de militaire rechter er na de mobilisatie in geslaagd is de juiste strafmaat te vinden, is buitengewoon moeilijk te zeggen. Gemakkelijker is de beantwoording der vraag of de rechtsspraak snel en prompt heeft gewerkt. En hierin nu meen ik dat de militair-rechterlijke macht — ook ten aanzien der zeemacht — zeer bepaald is tekortgeschoten. Ik bedoel hiermede gezinszins een verwijt aan de militaire rechters. Gedeeltelijk is de reden te zoeken in de wet, nog verergerd door de herziening van 1912, doch de hoofdreden ligt in de omstandigheid dat der militair-rechterlijke macht na de mobilisatie een taak op de schouders werd gelegd, die *te* veel omvattend was, zij kon die onmogelijk sneller vervullen dan zij gedaan *heeft* en wát zij in de jaren heeft afgedaan, stemt tot diepe bewondering. Maar de organisatie deugde niet, de wetsvoorschriften zijn te veel verouderd. Tusschen den datum van het gepleegde feit en die der onherroepelijke veroordeeling was de tijd veel en veel te lang. Gedeeltelijk moge de reden hiervan gezocht worden bij de instructie, méer echter nog deed zich het euvel gevoelen als eene appèlbehandeling volgde. Gewoonlijk was de straf gedelgd door de preventieve hechtenis. Groote praktische moeilijkheden voor den dienst deden zich voor, vooral als de beklagde op vrije voeten was. Van generale preventie was geen sprake meer. Wil men een „schlagend” voorbeeld: Het bekende oproer in de Kromhoutkazerne te Utrecht had plaats 2 Mei 1918, het krijgsraadvonnis was van 11 September d.a.v., de sententie van het H. M. G. draagt als dag-

teekening 6 Juni 1919, derhalve ruim 13 maanden na het begaan van het misdrijf. Het is niet voor wiskunstig bewijs vatbaar, maar dat op die wijze de discipline in het gedrang komt, acht ik niettemin zeker. Men herleze nog eens de zoo behartenswaardige woorden welke *Mr. van Slooten* op blz. 23 van zijn advies aan de noodzakelijkheid eener snelle berechting wijdt en men zal het des te meer betreuren dat de werkelijkheid daaraan zoo geheel tegenovergesteld is geweest.

Viel het hier gereleveerde euvel bij *beide* deelen der weermacht te constateeren, in meerdere andere opzichten biedt de praktijk der rechtspleging bij land- en zeemacht verschil.

Moeilijkheden tusschen het militaire O. M. en de tot verwijzing gerechtigde commandeerende officieren — waaraan *Mr. van Slooten* op blz. 15 eenige opmerkingen wijdt — zijn, voor zoover mij bekend, bij de marine *niet* voorgekomen. Ook meen ik dat ten aanzien der zeemacht niet opgaat de ondervinding door *Mr. van Slooten* bij het leger opgedaan, dat n.l. de commandanten altijd in pejus oordeelen. Jaarlijks krijg ik de registers betreffende de opgelegde disciplinaire straffen van alle tot het commandement Willemsoord behorende oorlogsvaartuigen onder de oogen en meermalen treft het mij dat daarin omschrijvingen van feiten voorkomen, die zeker óók wel aanleiding tot eene strafrechtelijke vervolging hadden kunnen geven. En bij de zeemacht bestaat een voorschrift, waarbij de commandeerende officieren herrinnerd worden dat zij zich hebben te onthouden van disciplinaire afdoening van zaken, welke uit haar aard voor den krijgsraad behooren te komen. Mij dunkt een en ander wijst allerminst op een neiging om zooveel mogelijk eene vervolging voor den krijgsraad uit te lokken.

Al verder is het bij de zeemacht niet noodzakelijk geweest — de wet zoude het trouwens niet veroorloven — om voor de bezetting van den krijgsraad gebruik te maken van de krachten van gepensioneerde officieren en hadden we daar dus ook niet de wel zeer eigenaardige vertooning dat een *militaire* rechtbank gevormd wordt door heeren in *politiek*.

Van afwijkingen van de wettelijke voorschriften zooals de geachte tweede prae-adviseur er eenige signaleert, is bij de zeemacht al evenmin sprake geweest. De fiskaal b.v. heeft steeds kans gezien zijn eisch en conclusie in den bij de wet voorgeschreven vorm over te leggen, ofschoon ook de Zeekrijgsraad zeer drukke tijden heeft gehad; wel is de toename van het aantal zaken op verre na niet zoo overstelpend geweest als bij de krijgswaarden der landmacht, doch hierbij moet niet uit het oog worden verloren, dat eerstgenoemde raad, en eveneens het openbare officie, zonder eenige versterking van personeel, hetzij als plaatsvervangend, hetzij als hulp, gewerkt heeft.

Als onbevredigend wordt in beide prae-adviezen, vooral in dat van *Mr. de Boer*, het werk gekenschetst van den officier-commissaris en ook de secretaris heeft, door gebrek aan juridische kennis, weinig

voldaan. De heeren prae-adviseurs oordeelen in het bijzonder over de toestanden bij de landmacht, doch onder het groot aantal dossiers dat *Mr. de Boer* onder de oogen heeft gehad, zullen ook wel verscheidene van de zeemacht afkomstig zijn geweest. En dan zoude ik de vraag willen stellen — en wellicht zouden ook leden van het Hoog Militair Gerechtshof hierop een antwoord kunnen geven — of het oordeel even ongunstig luidt ten aanzien van het werk van de officieren-commissaris en de secretarissen bij de zeemacht.

Die vraag is ook hierom van belang, omdat, indien het antwoord ontkennend mocht luiden, hetgeen ik niet onmogelijk acht, alsdan daarin voor het Departement van Oorlog, eene vingerwijzing gevonden kan worden, langs welken weg verbetering in de militaire justitie ook bij de landmacht zoude kunnen worden bevorderd. *Mr. de Boer* wijst er reeds op, dat de juridische opleiding bij de Marine gunstig afsteekt bij die van de landmacht. Dit gunstig verschil wordt vooral bereikt doordat bij voortdurende eenige marine-officieren in de gelegenheid worden gesteld om aan eene universiteit de colleges, in het bijzonder die van publiek recht te volgen. Beide prae-adviseurs spreken echter minder juist van een *cursus* te Amsterdam; de officieren volgen toch de gewone colleges en zijn zelfs vrij om dit te doen aan de universiteit hunner keuze. Aanvankelijk geschiedde dit dan ook te Leiden, doch toen de Amsterdamsche hoogleeraar in het strafrecht oprad als lid der commissie ter beoordeeling of aan de gestelde eischen voldaan was, lag het voor de hand dat men ook daar ging studeeren. En nu sinds een paar jaren aldaar ook een lectoraat in het militaire strafrecht in het leven is getreden, is zeker Amsterdam de aangewezen plaats voor de studie van den militair jurist.

Gelijk bekend, mijnheer de Voorzitter, bestaat er thans voor de zeemacht in Nederland slechts één krijgsraad, resideerende te Willemsoord, gemeente Helder. Ofschoon een goed deel van de vloot in het Zuiderfrontier, met name te Hellevoetsluis en Vlissingen gestationneerd was, heeft deze toestand, ook gedurende de mobilisatie, tot geene overwegende bezwaren aanleiding gegeven. Ware intusschen de werkelijke oorlogstoestand ingetreden, dan zouden groote moeilijkheden ontstaan zijn, daar alsdan toch de communicatie tusschen het zuiden des lands en den Helder zeer waarschijnlijk spoedig verbroken, althans in hooge mate onzeker zoude zijn. Hierin zoude zijn te voorzien doordat de Kroon van hare bevoegdheid gebruik kon maken om nog een tweeden zeekrijgsraad in te stellen of wel door dat de z.g. temporaire krijgsraden konden optreden.

In het laatste geval doet zich echter weer de vraag voor welke de verhouding zoude zijn tusschen deze laatstgenoemde krijgsraden en den gewonen zeekrijgsraad. Toen de stelling van den Helder bij Kon. besluit van 8 September 1914 in staat van beleg werd verklaard, is aldaar een temporaire krijgsraad benoemd. Hield daarmee nu de bevoegdheid van den vasten zeekrijgsraad op? Tevergeefs zal

men daarop in de wet het antwoord zoeken. In werkelijkheid is deze krijgsraad op de gewone wijze met zijn werkzaamheden voortgegaan. Nu trekt het intusschen de aandacht, dat alle vonnissen, gewezen door een zee-krijgsraad binnen het Rijk in Europa *steeds*, ook in tijd van oorlog, onderworpen zijn aan hooger beroep of approbatie. Hoe nu, wanneer de verbinding met het Hoog Militair Gerechtshof verbroken is? De vonnissen zijn dan eenvoudig niet executabel. Dat dit, met het oog vooral op de generale preventie, bijv. waar het geldt een spion, verrader of oproerling, tot onhoudbare toestanden aanleiding kan geven, springt in het oog.

Nog sterker dringt zich dit euvel op, indien een veroordeelde gebruik maakt van de hem bij de beide rechtsplegingen, onder alle omstandigheden en onbeperkt toegekende bevoegdheid om een verzoek om gratie aan de Koningin in te dienen, hetgeen schorsing der tenuitvoerlegging van vonnis of sententie tengevolge heeft.

Was naar mijne meening in de oorspronkelijke militaire rechtspleging reeds te weinig rekening gehouden met tijd van oorlog, de herziening van 1912 stond in *die* mate in het teeken des vredes, dat het den militairen bevelhebbers van wie in oorlogstijd het lot van het vaderland kan afhangen, haast onmogelijk is gemaakt den bodem des rechts onder de voeten te houden.

Moge — en hiermede wil ik eindigen mijnheer de Voorzitter — de Nederlandsche wetgever spoedig inzien dat ook de militair-*rechtelijke* organisatie vooral voor tijden van oorlog behoorlijk voorbereid en op oorlogsvoet ingericht moet zijn.

De heer Jos. P. LOEFFEN:

Mijnheer de President!

Ik wist niet, dat mij de eer zou zijn beschoren ook in dit elite gezelschap mijn stem te mogen laten hooren, want ik had gehoopt, dat in mijn plaats hier een ander zou staan, die meer dan ik bevoegd is om te spreken over het onderwerp, dat ik zal aanroeren.

Ik heb met veel belangstelling gehoord achtereenvolgens een president van een krijgsraad, verschillende advocaten en verschillende officieren, maar nu had ik ook zoo gaarne gehoord een auditeur-militair. En waarom? Omdat in de prae-adviezen, door de beide heeren uitgebracht, zoo'n buitengewoon belangrijk stadium is buiten beschouwing gebleven n.l. dat van de preventieve hechtenis en van de executie, en indien iemand specialiteit is op dat terrein, veel meer dan ik, is het de auditeur-militair. Dit is geen verwijt aan een van de heeren, verre van daar, maar ik meen toch, dat op dezen militairen juristendag dit punt niet onopgemerkt mag voorbijgaan. En waarom is dan dit punt temeer merkwaardig? Omdat juist in de twee stadia van preventieve hechtenis en executie het terrein van het Departement van Oorlog verlaten wordt en overgestapt wordt op het terrein van Justitie. Of in de mobilisatie bij dien overgang de samenwerking hetzij gunstig, hetzij ongunstig is geweest, weet ik niet, alleen kan

ik uit hoofde van mijn betrekking constateeren, dat het Departement van Oorlog heeft ingegrepen op een moment, waarop het Departement van Justitie onmachtig bleek de vele executies tengevolge van de militaire rechtspraak ten uitvoer te leggen.

En nu moet ik mij even wenden tot den vorigen geachten spreker, den heer Gerlings, die meende dat opvoeding in de straf toekomstmuziek was.

In het afgelopen jaar heeft Minister *de Jonge*, de Minister van Oorlog destijds, toen in de gevangenissen en huizen van bewaring geen plaats meer was, inrichtingen in het leven geroepen, waarin juist het opvoedend element op den voorgrond stond en ik meen, dat niet mag worden nagelaten hem van deze plaats daarvoor een woord van hulde en lof te brengen. Wanneer het waar is, dat „Spijkerboor” en andere inrichtingen niet aan de verwachtingen hebben voldaan, is dat niet aan dien Minister en aan zijn pogingen te wijten, maar veeleer aan de principieele of zich principieel noemende dienstweigeraars, die daar zijn opgesloten geweest en die, in plaats van elkaar te hebben opgevoed, elkaar hebben geïnfecteerd en omhoog gehaald in stede van omhoog gewerkt.

Thans nog enkele korte opmerkingen. Met veel genoegen heb ik in de prae-adviezen van de geachte inleiders gelezen, dat werd afgekeurd het zitting nemen in de krijgsraden in burgerkleeding. Dat beperkt zich echter niet tot de leden van den krijgsraad, maar komt voor bij de officieren-commissaris. Nog heden ten dage komt het voor, dat zich bij den arrestant vervoegt iemand in burger, die zich aan mij voorstelt als officier-commissaris. Wanneer de arrestant dan voor zulk een officier-commissaris gehaald wordt, moet hem eerst worden medegedeeld: welken rang die mijnheer bekleedt. Ik behoef niet te zeggen, dat ik dat zeer betreur en dat ik meen, dat nog meer dan voor de leden van den krijgsraad het voor den officier-commissaris gewenscht is, dat hij in uniform zijn werkzaamheden verricht.

Mijnheer de Voorzitter. Iets van den laatsten tijd is de militaire politie. Het is mij bekend, dat ook aan die organisatie kan worden opgedragen het verrichten van Justitieele werkzaamheden. Het is mij ook bekend, dat althans één auditeur-militair daarvan gebruik maakt, en dat dit de taak van den officier-commissaris vaak aanmerkelijk verlicht heeft. Dit mag, dunkt mij, niet onopgemerkt voorbij gegaan worden en ik hoop zeer, dat de leemte die bestaat in de procedure, wat betreft de preventieve hechtenis en de executie van straffen zoomede ten aanzien van de instructie, die geleid wordt door de militaire politie, een onderzoek moge uitmaken voor een volgenden militairen juristendag of althans voor een gedachtenwisseling in een of ander tijdschrift.

De heer MR. G. VAN SLOOTEN, prae-adviseur:

Mijnheer de Voorzitter!

In een vergadering als deze, waarin door een prae-adviseur het onderwerp ter bespreking is ingeleid, komt dezen onwillekeurig de geschiedenis van den heiligen Sebastiaan in de gedachte.

Gelijk u, Mijnheer de Voorzitter, weet, werd deze voortreffelijke martelaar aan een boom gebonden en oefenden zich verschillende schutters met hunne pijlen op hem af te schieten.

Zoo zit ook de prae-adviseur gedurende de vergadering gebonden en moet maar wachten op alle pijlen, die op hem worden afgezonden. Doch wanneer deze langs en over hem vliegen, verheugt hem dit zeer en als het oogenblik gekomen is om na te gaan, welke opmerkingen, in het debat gemaakt, doeltreffend waren, is het voor hem van groot belang vooraf vast te stellen, welke pijlen er naast zijn gegaan.

Ik moet dan beginnen, met een herinnering aan wat ik in mijn prae-advies heb geschreven, er op te wijzen, dat alles, wat het strafproces van den kriegsraad raakt, niet aan de orde is en dat alle overigens behartenswaardige betoogen hier gehouden over het proces, en eveneens vele minder behartenswaardige uitlatingen van den heer *Gerlings*, volkomen buiten het onderwerp zijn.

Wij spreken over de organisatie — het systeem van samenwerking van personen — maar minder over de formeele inrichting van het werk, waaraan zij gezet worden. Daartusschen is een zeer groot verschil. Men kan om een voorbeeld te noemen, groote bewondering koesteren voor de organisatie van, zeg, een kerkgenootschap, maar niets gevoelen voor den eeredienst.

Misschien had ik bij de omlijning van het onderwerp nog iets duidelijker moeten zijn! Want ik had nadrukkelijk kunnen vooropstellen, dat niet aan de orde was de vraag of de militaire rechtspraak in haar geheel, als zoodanig, voldaan heeft. Ik druk mij toch wel voldoende duidelijk uit? Ik bedoel, dat wij niet vragen of de afgeloopen mobilisatietijd ons geleerd heeft, dat er „überhaupt” een militaire rechtspraak moet bestaan? Dat is een geheel andere vraag, zooals het een geheel andere quaestie is of het amerikaansche leger goed georganiseerd was, dan of Amerika oorlog had moeten voeren.

Als ik mij nu echter beleefdheidshalve een oogenblik met deze laatste zaak mag bezighouden, zou ik als mijn meening willen zeggen, dat de militaire rechtspraak onmogelijk kan worden afgeschaft.

Men zou nog kunnen twijfelen ten aanzien van den militairen strafrechter, maar twijfelen wat betreft den militairen tuchtrechter zou in strijd zijn met de geheele moderne ontwikkeling van de ideeën omtrent de disciplinaire justitie. Men is er tegenwoordig juist op uit den tuchtrechter te kiezen uit het medium waaruit zij, die zich aan de tucht vergrijpen, voortgekomen zijn. De arbeiders vragen daarom; de onderwijzers streven daarnaar; de notarissen hebben het reeds gedeeltelijk verkregen; de advocaten het geheel veroverd. Wat

is er nu dwazer dan tegen den gang van deze moderne en m.i. gezonde begrippen in te gaan en den eigen tuchtrechter te ontnemen aan het leger, dat dien handhaver der discipline juist heeft?

Men ziet het trouwens ook in de geschiedenis van den laatsten tijd. Er zijn geweldige revoluties geweest, ook op militair gebied; maar wat ook door de revolutie in de verschillende landen afgeschafft is, de militaire rechter niet.

Verder zou ik nog een algemeene opmerking vooraf willen laten gaan.

Ik heb heden verschillende opmerkingen gehoord, en ik heb ze ook aangetroffen in het prae-advies van *mr. de Boer*, welke gericht zijn tegen de wijze waarop de zaken ter openbare zitting van den krijgsraad behandeld worden. Deze opmerkingen gaan mij bijzonder aan het hart.

Wanneer de toestand zoo was, dat er hier te lande 20 of 30 krijgsraden waren, dan zouden die opmerkingen tamelijk objectief kunnen blijven. Nu er echter slechts 3 zijn, begint dat er bedenkelijk uit te zien en vraagt men zich onwillekeurig af: tot welken krijgsraad zijn die opmerkingen gericht en behoer ik daartoe niet?

De heer *van Lanschot* heeft er een woord over gesproken; ik wensch er iets bij te voegen.

Ik werp met den meesten nadruk en de meeste beslistheid van mij af een beschuldiging, welke hierop zou nederkomen, dat voor den krijgsraad te 's-Gravenhage de zaken oppervlakkig en cursorisch behandeld zijn. Daarvan is geen sprake geweest. Zeker niet onder mijn geachten voorganger, den president *Zaayer*, die wellicht nog liever te breed dan te vluchtig de zaken behandelde. En wat mij zelf betreft, tegen het afraffelen van zaken en het overladen van de rol is steeds met de meeste zorg gewaakt. Het is niet voorgekomen, dat de rol van den krijgsraad meer bevatte dan 15 à 18 zaken, een normaal getal dat ook altijd bij de arrondissementsrechtbanken in vreedstijd als maximum werd beschouwd, terwijl deze in oorlogstijd verre daar boven gekomen zijn. De leden van den krijgsraad hebben niet geaarzeld hun tijd daarvoor zoodanig beschikbaar te stellen dat zij niet minder dan vijf keeren in de week hebben moeten zitten en dan nog moesten opkomen voor de resumties. Dus de leden van den krijgsraad waren alle dagen van de week verbonden. Voor hun medewerking mag ik hen heden nog wel eens hartelijk dank zeggen.

Ik moet derhalve dergelijke beweringen, wanneer zij gericht mochten zijn tegen den krijgsraad te 's-Gravenhage, met de meeste kracht van mij werpen.

Ik moet nog eens even herinneren aan hetgeen gezegd is omtrent het hooren van getuigen.

Dat hooren van de getuigen ter terechtzitting van den krijgsraad gebeurt niet zoo overvloedig als bij de rechtbank. Is dat een bewijs van mindere nauwkeurigheid van de rechtspleging? Volstrekt niet. Ik heb jaren lang gezeten in een rechtbank; ik weet precies hoe het daar toegaat en ik weet zeer goed, dat het meerendeel van de daar

gedagvaarde getuigen volkomen overbodig daar verschijnt, wanneer, zooals toch zoo vaak voorkomt, het geval volkomen klaar ligt. Niemand twijfelt eraan, hoe het zich heeft voorgedaan; de beklagde bekent de zaak volkomen; maar men moet toch de getuigen laten komen, omdat hun getuigenis niet gebruikt kan worden voor het vonnis, wanneer zij den eed niet afgelegd hebben. Daarom komen al die menschen, althans wanneer het betreft een zaak ten aanzien waarvan geen verschil van gevoelen bestaat, volmaakt overbodig ter terechtzitting.

Dan ziet men een heele wachtkamer vol met menschen, die zich den geheelen dag verbijten, die uit hun werk gehaald zijn en wel wat beters te doen hebben.

Ik heb ook genoeg in de maatschappij rondgekeken om te weten, waarom men zoo ongaarne getuige is in een strafzaak, zoodra het den burgerlijken rechter betreft. Dat is niet omdat men schroomt voor de waarheid uit te komen en te zeggen wat men gezien en ondervonden heeft. Maar men geeft zijn naam niet op, men verwijderd zich stilletjes als iets op straat voorvalt, omdat men er tegen opziet later op de openbare terechtzitting te komen en om, eer men wordt toegelaten om zijn kort verhaal te doen, uren lang te moeten wachten in een vies lokaal of in een bedompte gang te midden van het uitschot der maatschappij.

De mogelijkheid bestaat natuurlijk, om de zaak op een andere manier te regelen. Ik zou er niet op tegen zijn, om de getuigen wat overvloediger te hooren, om toe te geven aan een wensch, dien ik wel niet geheel en al gefundeerd vind, maar die toch reden van bestaan heeft, wanneer men een eenigszins andere rechtspleging kan krijgen.

Het gaat toch niet aan, om bijvoorbeeld uit het fort, waar de tucht-klasse is opgeborgen en waar vandaan altijd menschen op de krijgsraadzitting in Den Haag moeten komen, telkens zoowat het geheele kader, en soms ook nog den commandant te verwijderen, tot groote vreugde van de klassianen! Zou het niet mogelijk zijn, om aan den krijgsraad de bevoegdheid te geven, evenals de Raad voor de Scheepvaart die heeft, om zich te verplaatsen buiten den zetel van zijn gewone zittingen en zich te vervoegen op de plaats, waar het misdrijf heeft plaats gehad, en in de omgeving daarvan het eindonderzoek te houden?

Bovendien zou men aan de zaak tegemoet kunnen komen door uitbreiding te geven aan de bevoegdheid om processen-verbaal op te maken, en die bijv. te geven aan de sergeant-majours. Deze stukken zouden dan ter terechtzitting kunnen worden gebruikt als bewijsmateriael.

Wij hebben onder groote vroolijkheid kennis genomen van hetgeen *Mr. Gerlings* der vergadering heeft aangeboden in den vorm van opmerkingen over de medewerking van de beklagden. Ik zou daaraan evenwel twee nadrukkelijke waarschuwingen willen vastknoopen.

In de eerste plaats zou ik willen waarschuwen tegen de z.g. sportieve opvatting van de terechtzitting. Velen doen het voorkomen, alsof de beklaagde bij de vervolging, die tegen hem gericht is, het object is van een soort gemakkelijke jacht, waarbij hem allerlei kansjes moeten worden gegeven, alsof de jurisdictie een spel is, waarbij vóórgiften moeten worden verleend. Men stelt het voor als een jacht, waarbij de een de vos is en de ander de jager, die den vos moet achterhalen, en waarbij de laatste aan zekere regelen gebonden is alleen om de vervolging niet al te gemakkelijk te maken.

Inderdaad is dit niet het geval; ware het zoo, dan zou het heele proces ontaarden in een spel van kat en muis. De justitie draagt geen rooden rok maar een zwarte toga en het werk, dat zij verricht, is geen publieke gemakelijkheid maar een onverbiddelijke arbeid.

Ik wil ook waarschuwen tegen een sensationele opvatting van het werk der justitie. Het is mode, om in alles sensatie te zoeken en te brengen, maar de misdaad en de misdadiger zijn zoo weinig sensationeel en men doet beter de zaak kalm en zonder ophef te behandelen. Wanneer de heer *de Boer* ertegen is, om aan dengene, die ter terechtzitting verschijnt, omdat hij zijn meerdere een klap heeft gegeven, te vragen: hebt gij uw meerdere een klap gegeven, waarop deze antwoordt: ja, dan zou ik willen vragen: wanneer er verder niets is voorgevallen, waarom zal men dan het doopceel van dien man nog verder gaan lichten? Waarom zal men hem verder vragen of de geslagene hem de andere wang niet heeft toegekeerd, waarom zal men hem andere vragen stellen, die met het gewicht van de zaak weinig of niets te maken hebben? Wanneer de zaak eenvoudig ligt, laat men ze dan eenvoudig behandelen.

Wat de instructie betreft is blijkbaar de algemeene opvatting der vergadering deze: dat ze niet al te best is. Ik heb dat ook gezegd, maar ik wensch daaraan nadrukkelijk toe te voegen, dat dit niet ligt aan gebrek aan ijver bij de officieren-commissaris. Door de officieren-commissaris is over het algemeen eerder te veel dan te weinig gewerkt. Veel van hetgeen zij gedaan hebben had gerust achterwege kunnen blijven. Maar juist dat vele was in zijn soort niet toereikend om het gewenschte resultaat te bereiken. En wat het vertragen van de zaak aangaat, daaraan hebben niet alleen de officieren-commissaris schuld; er is ook veel schuld bij den z.g. hiërarchischen weg, dien de stukken moeten volgen. Het is voorgekomen, om een voorbeeld te noemen, dat in een dossier een brief lag van den secretaris van een officier-commissaris, die daarin woordelijk schreef: „dezer dagen zijnde op het bureau van die en die compagnie werd door mij bijgaand dossier onder in een kist aangetroffen! Hoe het daar gekomen was, wist niemand. Het had er reeds maanden lang gelegen en ik meende daarom goed te doen met dit dossier thans aan den auditeur-militair in te zenden om daarop verder acht te slaan”. Lang geleden had die zaak echter reeds moeten voorkomen.

Mijnheer de Voorzitter! Dit is een geval uit vele. Het is herhaal-

delijk voorgekomen, dat de auditeur-militair een tweede Sherlock Holmes moest wezen om te weten, waar het dossier gebleven was. Wat dit betreft ben ik over de medewerking van de militaire autoriteiten gedurende de mobilisatie alles behalve voldaan.

Eenige woorden mogen op deze plaats niet achterwege blijven, wanneer het geldt de positie te behandelen van de vervolgende militaire autoriteiten en van den auditeur-militair. Ik heb gezegd, dat het mij voorkomt, dat de bevoegdheid om over de vervolging te beslissen gerust kan worden gelaten aan den auditeur-militair. Reeds aanstonds zijn velen daartegen opgekomen, terwijl de heer *de Boer* gezegd heeft, dat daardoor aan een hoofdbeginsel van de militaire wetgeving schade werd toegebracht. *Mr. Hamburger* heeft geschreven, dat daaraan wel niet kan worden getornd. Welnu, Mijnheer de Voorzitter ik doe dit wel. Ik geloof dat het geheele idee dat de militaire autoriteit het initiatief voor de vervolging moet nemen uit den tijd is. Het dateert uit den tijd, dat men dacht, dat het instellen van een strafvervolging een particuliere aangelegenheid van den beleedigde was en dat deze vrijelijk kon beslissen of een vervolging zou volgen, dat er een zoen zou plaats hebben. In het militaire overgezet beteekent dit idee: de soldaat, die een strafbaar feit pleegt, randt daarmee de militaire autoriteit aan. Deze moet derhalve beslissen of er verder werk van zal gemaakt worden.

Het is het oude denkbeeld van de private strafvervolging. In den nieuweren tijd, nu de positie van den auditeur-militair vrijwel gelijk is geworden aan die van den officier van justitie, kan men daarmee gerust breken. Men zou echter kunnen vragen of ook hier geen compromis mogelijk is. Ik meen van wel. Als men een misdrijf van bepaald militair karakter zou kunnen maken tot iets, dat overeenkomt met hetgeen in de burgerlijke justitie genoemd wordt het klacht-delict, zou zij door de militaire autoriteit al of niet kunnen worden aangebracht. Intusschen, de drang om de personen te brengen in de openbare zitting van den krijgsraad is veel sterker bij de chefs van de verdachten, dan bij den auditeur-militair. Het aantal adviezen tot disciplinaire afdoening, dat uitgaat van den auditeur-militair, is legio.

Het denkbeeld, overigens, van *Mr. de Boer* om het plaatsbureau te vervangen door den chef van verdachte, vind ik niet aantrekkelijk. Als men de vervolgingsbevoegdheid geeft aan de chefs van de verdachten, schept men allerlei moeilijkheden, voordat de zaak bij den krijgsraad is gebracht, want dan komt de vraag van de competentie te veel naar voren. Men heeft heden gehoord dat bij de Marine al twijfel kan rijzen omtrent de vraag of iemand moet worden verwezen door den commandant van de Gezantschapswacht te Peking of door de maritieme autoriteit te Soerabaja. In Nederland is dit al precies zoo. Wij hebben groote moeilijkheden gehad met de mitrailleur-pelotons. Niemand wist of een officier, die na de gedeeltelijke demobilisatie daarbij was ingedeeld, viel onder de strafbevoegdheid van dengeen die het peloton commandeerde of niet.

Een enkel woord nog over den secretaris.

Ik heb verdedigd, dat de secretaris eenige rechtsgeleerde voorstudie moet hebben genoten. Dit moet men echter niet zóó verstaan, dat de secretaris doorkneed moet zijn in het recht. Verre vandaar. Hij behoeft geen romeïnsch of kanoniek recht te kennen, of op goeden voet te staan met de glossatoren. Ik schenk hem ook gaarne het burgerlijk recht, wanneer hij maar in staat is het crimineel wetboek en de burgerlijke strafwet te verstaan en in haren samenhang te overzien. Dit heeft hij noodig, niet zoozeer om de terechtzitting bij te wonen en de secretarie te leiden, als wel om zijn eigenlijk werk van secretaris, het concipieeren van vonnissen, te verrichten.

De heer *de Boer* meent, dat dit het werk van den president is, maar dit is naar mijne meening onjuist.

De krijgsraad en de president moeten het concept, zooals het ter tafel is gebracht, zoo noodig verbeteren, er iets aan toevoegen, of wijzigen. Kortom zij hebben de retouche. Daarvoor is de resumtie-zitting. Het klerkenwerk, in hooger zin dan genomen, is de taak van den secretaris.

Men moet deze taak overigens weer niet te hoog aanslaan.

Onze strafvonnissen — ook van den burgerlijken rechter — zijn ten slotte door allerlei oorzaken geworden een volkomen noodelooze eierendans te midden van talloze nietigheden, welke men vermijden moet. Er worden vellen papier volgeschreven om te maken, dat een vonnis niet nietig is en ten slotte is het een groote nulliteit want er staat niet in, wat den beklaagde en het publiek het meest interesseert, nl. de reden waarom hij die en die straf heeft gekregen.

Dit kan gerust anders.

Ik mag hier aanhalen een woord van *Mr. Nederburgh* in het Weekblad van het Recht, die er op wijst dat men niet altijd behoeft te gaan naar het buitenland, maar uit onze Koloniën ook nog wel wat kan leeren. In Nederlandsch-Indië is toch kort geleden nog bepaald, dat strafvonnissen van college's, die in sommige opzichten met den krijgsraad wel mogen worden vergeleken, niet zoo uitgebreid behoeven te zijn en dat het voldoende is in een vonnis op te nemen de gronden, waarop is veroordeeld, waarop is schuldig bevonden, zonder daarbij den geheelen inhoud der bewijsmiddelen op te nemen. De motiveering wordt daarmede niet afgeschaft, maar zóó vereenvoudigd, dat alle zgn. cassatie-heerlijkheden uit het vaarwater verdwijnen.

Wanneer dit bij ons werd ingevoerd zou men misschien voldoende tijd en papier overhouden om ook eens een woordje te wijden aan hetgeen hen voor wie 't vonnis is bestemd wél interesseert, namelijk de strafmate en speciaal waarom in dit en dat geval deze of die straf noodig wordt geoordeeld. Dit vindt men thans zelden in een vonnis en toch behoort er dat juist in te staan.

Thans nog een woord over de rechtskundige opleiding van de militairen. Ik acht deze voor den secretaris noodig, maar ik wensch een waarschuwend woord te laten hooren, hiertegen: dat men haar

niet te veel op den voorgrond schuive bij de keuze der leden van den krijgsraad.

Van 20 zaken, welke voor den krijgsraad komen, is er soms maar één waarbij het noodig is om een meer dan oppervlakkigen juridischen kijk op de dingen te hebben, maar één, waarbij juridisch moet worden geredeneerd om tot eene opinie te komen. Ik zeg: „eene” opinie; ik zeg niet: de „juiste” opinie, want wanneer door een jurist een opinie wordt gevormd, zijn er aanstonds tal van andere juristen, die beweren, dat deze opinie glad verkeerd is.

In *alle* zaken echter is het noodig, dat de rechter andere qualiteiten heeft.

In de eerste plaats moet hij een kijk hebben op het leven; hij moet het leven kennen en de moeilijkheden en verleidingen, waaraan iedereen, maar voornamelijk de menschen uit de lagere volksklasse dagelijks bloot staan. Vervolgens moet hij hebben menschenkennis en intuïtie om gedurende de korte oogenblikken, dat hij de menschen voor zich ziet als het ware te proeven met wat voor soort personen hij te doen heeft.

Ook moet hij vrij zijn van „Streberei” en oogendienarij, vrij van vrees, hetzij voor hoogste autoriteiten, hetzij voor het kwaadaardigste gepeupel, onbevangen in zijn oordeel waar en onder welke omstandigheden dan ook.

Eindelijk moet de rechter zich te midden van de onvermijdelijke eentonigheid van zijne dagelijksche bezigheden vrij weten te houden van werktuigelijkheid en routine en voor elk bijzonder geval een behoorlijke mate van belangstelling weten te reserveeren.

Ik zou zoo nog lang kunnen doorgaan; maar wat ik zeggen wil komt hierop neder.

Wanneer men militairen juristen maakt, dan zal men nooit verder komen dan tot het nemen van een halven maatregel. Men zal nooit juristen van de bovenste plank maken maar altijd menschen met een halve kennis, en een halve jurist kan wel zijn een spitsvondig jurist, maar het wordt nooit een scherpzinnig jurist. Hij zal altijd meer denken aan de formeele moeilijkheden, hij zal altijd meer gevoelen voor slimmigheden en subtiele redeneeringen en hij zal lichter dan een ander, die over die moeilijkheden heen is, komen tot het wijzen van een misschien zeer aardig en spitsvondig maar in sociaal opzicht deplorabel vonnis.

En nu zou ik het jammer vinden, wanneer men maakte een klein korps van militaire juristen, waaruit de rechters gekozen moeten worden.

Ik wil niet zoover gaan als koning Frederik de Grootte, die gezegd heeft: „Ich gebe alle Advokaten mit ihren ganzen Subtilitätenkram für einen ehrlichen Offizier”; maar ik zou het jammer vinden, wanneer wij kregen een troepje officieren, die alles zouden moeten weten op dit gebied, en uitgesloten zouden worden de uitstekende krachten, welke daarbuiten in ons Nederlandsch officierskorps voor het rechterambt te vinden zijn.

En nu nog een slotwoord.

Men heeft mij min of meer bedekt verweten, dat ik nog al optimistisch ben geweest en dat ik nog al voldaan was over onze organisatie in mobilisatietijd. Ik erken, dat ik daarmee niet in de mode ben geweest, vooral niet in dezen tijd, waarin de menschen allen met lange en zure gezichten rondloopen en de ontevredenheid het wachtwoord van den dag is.

Het is moeilijk om voor voldaan en niet voldaan zijn bewijzen aan te voeren. Er is een Fransch versje dat zegt, dat men allen lof onmiddellijk zonder argumenten aanvaardt, maar dat men, wanneer er iets aan te merken is, direct de volledige bewijzen eischt. Dat dit een Fransch en niet een Nederlandsch versje is, is duidelijk. Hier is het precies het tegenovergestelde. Wanneer men iets wil afbreken, wanneer men over iets een slechte kritiek uitspreekt, dan kan men zich gerust aan elk bewijs spenen; maar wanneer men iets wil loven en omhoog heffen, dan wordt onmiddellijk een groote macht van bewijzen vereischt.

Gevraagd wordt van daag of wij voldaan kunnen zijn.

Per slot van rekening is dit natuurlijk eenigszins een quaestie van smaak en gevoel, en niet van getallen.

In vroeger tijd werd de Groot-Mogol eenmaal per jaar gewogen; wanneer hij dan een pond was aangekomen, concludeerde men daaruit dat er voortreffelijk geregeerd was en werd er onmiddellijk een volksfeest gelast. Na de magere jaren, welke wij doorgemaakt hebben, zou ik mij niet gaarne aan die proef willen onderwerpen; maar er is misschien een ander bewijs. Op bewijs heb ik reeds een enkele maal gedoeld.

Wanneer door ingenieurs een spoorwegbrug gebouwd is en die brug moet onderzocht worden, dan gaat men haar belasten. Men belast de brug dan niet met de zwaarte van een enkelen zwaren goederentrein, maar met een gewicht dat vele malen dat gewicht overtreft. Dan gaan de ingenieurs er bij staan en wanneer de brug niet al te veel doorbuigt, dan zeggen zij tot elkander: die brug is goed.

Wij hebben hier te doen met een andere brug, de brug van het feit tot het oordeel daarover.

Die brug is belast geweest gedurende een eeuw met het gewone gewicht, de rechtspraak in vredetijd; nu komt de moeilijke tijd van den oorlog, en wordt dat gewicht vertienvoudigd. Wij staan nu bij die brug en zien, dat zij een beetje is doorgezwikt, en dat haar gebreken, — die zij, zooals alles wat van menschenhanden is, natuurlijk heeft, — beter aan het licht komen. Maar zij heeft het uitgehouden! En dan durf ik het wagen, om te zeggen: die brug deugt nogal zonder te zeggen, dat zij voortreffelijk is!

Die belasting *is* het bewijs.

Mijnheer de Voorzitter. Laat ons in deze donkere tijden ook eens ergens mede „zoo tamelijk tevreden” zijn.

Men moet niet streven naar de vervulling van *al* zijn wenschen; het is misschien goed, om nog iets over te houden. Men blijft dan

verkeeren in het naieve geloof, dat wanneer ook die wenschen vervuld mochten zijn, men zich totaal gelukkig zou gevoelen. En laat men ook niet al te ontevreden blijven, want het is in de geschiedenis herhaaldelijk aangetoond — en misschien in den laatsten tijd nog op zeer drastische wijze, — wie niet met guldens tevreden is, dien straft onze Lieve Heer tenslotte met dubbeltjes en centen.

De heer MR. M. H. DE BOER, prae-adviseur:

Mijnheer de Voorzitter!

Wanneer de pijlen, die op den heiligen Sebastiaan zijn afgeschoten, van niet kwaadaardiger aard zijn dan die heden door de verschillende debaters zijn afgeschoten op de prae-adviseurs, zal het met den heiligen Sebastiaan nog wel gaan! Want bij alle verschil van inzicht, dat tusschen de verschillende debaters en de prae-adviseurs heeft geheerscht, is er toch een zekere kern van eenstemmigheid waar te nemen, die het gemakkelijk maakt, het juiste middel tot afweer te onderkennen. Men kan natuurlijk over de verschillende punten, die ter sprake zijn gekomen, van meening verschillen; men kan ook verschillen over den omvang van de vraag, die aan het hoofd der prae-adviezen is afgedrukt. Er zijn sommige punten ter sprake gebracht, waarvan het voor betwisting vatbaar is, of zij betreffen de organisatie, dan wel meer de rechtspleging, en er zijn andere, waarvan men weer om andere redenen kan zeggen, dat zij hier niet ter sprake kunnen komen, bijv. omdat zij geen omstandigheden betreffen, waarop de mobilisatie haar invloed heeft uitgeoefend.

Nu zult u mij ten goede houden, Mijnheer de Voorzitter, wanneer ik die punten, die hier zijn aangeroerd, en waarvan ik meen dat zij niet ter sprake hadden behooren te komen, ook met het oog op den korten tijd — want op zich zelf zijn die punten zeer belangrijk — buiten bespreking laat, zonder telkens de reden te noemen, waarom ik ze niet bespreek.

Bij de verschillende sprekers, die heden morgen het woord hebben gevoerd, is een zekere principieele lijn waar te nemen, een lijn, die zich vooral uitstrekt tusschen het straf- en het tuchtrecht. De meeste van die sprekers hebben de militair-rechterlijke organisatie in zeer sterke mate vastgeknoopt aan een goede uitoefening van het tuchtrecht, en nu wil ik aanstonds verklaren, dat ik op een heel anderen grondslag sta dan die heeren en het daarom moeilijk zal zijn hun betoog punt voor punt te volgen. Om hen volkomen te beantwoorden, zou het noodig zijn om in den breede het verschil tusschen straf- en tuchtrecht uiteen te zetten, en ik geloof niet, dat het hier daarvoor de plaats is. Maar dit mag ik toch wel zeggen, dat wanneer men niet zegt: straf- en tuchtrecht zijn hetzelfde, men niet hoeft te komen tot de conclusie, dat de militaire rechtspleging noodig is voor de goede handhaving van de tucht en men ook in andere opzichten tot heel andere conclusies moet komen dan die heeren van morgen

hebben gemaakt. Ik geloof, dat voor eene goede handhaving van de tucht de militaire rechtspraak gerust achterwege kan blijven, wanneer het alleen te doen is om de uitoefening van het tuchtrecht, d.w.z. om de toepassing van een middel tot handhaving van de tucht in het leger, zonder dat er in de overtreding eenig element van algemeene strafbaarheid zit, dan kan de militaire autoriteit de zaak wel afdoen en *moet* zij die ook afdoen.

Laat mij een concreet voorbeeld noemen.

Wanneer een geval van desertie alleen daarom strafbaar zal moeten zijn, omdat daarmee de tucht in het leger wordt ondermijnd — en niet omdat daardoor bijv. de veiligheid van den Staat in gevaar gebracht kan worden — dan is het dunkt mij voldoende, dat de militaire autoriteit optreedt tegen dat feit en behoeft de militaire rechter er niet te worden bijgehaald. Ik geef toe, dat op het oogenblik in het Reglement van Krijgstucht de straffen niet van dien aard zijn dat de militaire autoriteit daaraan genoeg zou hebben om in alle omstandigheden de tucht te handhaven, maar dit is een kwestie van uitvoering. Men zou die autoriteit meer en andere bevoegdheden kunnen geven.

Meent men, dat men daardoor in de hand van een bepaalden chef een al te groote macht legt ten opzichte van zijn ondergeschikten, dan zou men aan het gebruik van een dergelijk middel bijzondere voorwaarden kunnen verbinden, bijv. dat hij zijn bevoegdheid niet zou mogen gebruiken zonder advies van een tuchtraad, samengesteld uit meerdere officieren, die ook op hun beurt tot straffen bevoegd zijn. Wanneer verschillende debaters zich op dit standpunt zouden kunnen plaatsen, zouden verschillende twistpunten tusschen hen en mij worden bijgelegd. Men zou bij wat ik zeide echter in aanmerking moeten nemen, dat, zoodra de algemeene rechtsorde bij een overtreding gemoeid is, wel degelijk de militaire rechter moet ingrijpen. Naast de tuchtstraf moet dan ook een rechtstraf staan, althans kunnen staan. Of men bij samenloop van recht- en tuchtstraf een van beide achterwege dient te laten, is weer een vraag van praktische uitvoering, maar de mogelijkheid tot het opleggen van beide dient te bestaan.

Voor de handhaving van de tucht is een rechtstraf niet noodig, maar wordt de tucht ernstig geschaad door eene handeling, die volgens de heerschende opvatting voor den krijgsraad moet worden gebracht, welnu, dan zou een militaire chef niet verantwoord zijn, als hij niet onafhankelijk van wat de rechter doet, onverwijld zijne tuchtmaatregelen neemt, wanneer hij meent de uitspraak van den rechter niet te kunnen afwachten..

Generaal *Koolemans Beijnen* wilde liever de overtredingen en de lichte misdrijven overlaten ter berechting van den commandant. Ja, dit zou wel gaan ten aanzien van tuchtovertredingen, maar niet ten aanzien van overtredingen van het gemeene recht. Wanneer in een bepaald onderdeel zeer veel rijwielovertredingen gepleegd worden en er zou een wetsbepaling komen, die bepaalde, dat militairen

niet met licht of bel behoeven te rijden, dan zou er geen enkele commandant zijn, die zou kunnen volhouden, dat door die overtredingen de tucht zóó wordt geschaad, dat naast de strafrechtelijke vervolging een tuchtstraf behoort te worden toegepast. Daarom behoort de berechting van dergelijke overtredingen niet bij den commandant, die alleen als tuchtrechter kan optreden, zooals dat bij ons het geval is.

Daarom zou het brengen van lichte misdrijven en overtredingen ter berechting bij den commandant alleen dan goed zijn, en aanbeveling verdienen boven het invoeren van een specialen alleensprekenden rechter voor die berechting, wanneer de commandant daarbij als rechter kan optreden en het mogelijk zoude zijn ailen, die voor commandant in aanmerking komen, tevens tot goede rechters te vormen.

Ik waag te betwijfelen, of dit mogelijk is, maar dit is een quaestie, welke misschien in de praktijk uit te voeren zou zijn, ofschoon ik daar sceptisch tegenover sta.

Uit een dergelijke opvatting zou men misschien kunnen afleiden, dat ik geen voorstander ben van eene afzonderlijke militaire rechtspraak. Het zou immers niet onlogisch zijn in dezen gedachtengang te meenen, dat overtreding van een bepaald feit, dat niet tevens krijgstuuchtelijk strafbaar is, eigenlijk geen bijzonder karakter heeft en dus ook geen afzonderlijken rechter behoeft.

Inderdaad geloof ik ook niet, dat om die reden militaire rechtspraak noodig is, maar toch meen ik — en ik wensch dit uitdrukkelijk te verklaren, omdat ik verneem, dat mijn prae-advies ten deze bij enkelen een verkeerden indruk heeft gevestigd — dat men de militaire rechtspraak moet behouden, omdat deze in oorlogstijd zeer beslist noodig is.

Ik kan mij niet voorstellen, dat het mogelijk zoude zijn in een tijd, waarin alle mogelijke takken van dienst ondergeschikt worden gemaakt aan het leger en dus aan de militaire autoriteit, ten einde dat leger de hooge roeping te laten vervullen waartoe het is aangevozen, namelijk het land te verdedigen tegen een buitenlandschen aanval en de onafhankelijkheid te handhaven, — dat het dan mogelijk zou zijn de militaire autoriteit niet volkomen met dat gezag te bekleeden, dat zij noodig heeft. Men zou aan dat gezag iets ontnemen door naast haar te plaatsen den burgerlijken rechter, die een bepaald onderdeel van het leger of burgers, die ter beschikking van die autoriteit moeten blijven, aan haar gezag te onttrekken, bijvoorbeeld door preventieve opsluiting.

Ik acht het beslist noodzakelijk, dat in oorlogstijd de militaire commandant moet kunnen beoordeelen, of er, in verband met de ernstige omstandigheden, welke dan bestaan, aanleiding is niet alleen militairen, maar dikwijls ook burgers, b.v. in bezette gebieden, voor den rechter te brengen.

Geldt dit voor gebieden, die in staat van beleg verkeeren, nog veel meer geldt dit voor het operatiegebied van het veldleger waar

de militaire macht alles wat in strijd zou kunnen zijn met het algemeen belang terstond den kop moet kunnen indrukken.

Wanneer men dus in oorlogstijd den militairen rechter niet zal kunnen missen, geloof ik, dat daaruit vanzelf volgt, dat ook in vredes- en mobilisatietijden een militair-rechterlijke macht noodig is.

Men zegt wel eens, dat oorlogstijd een abnormale tijd is. Als men hieraan de beteekenis hecht, dat oorlogstijd minder langdurig is dan vreedstijd, ben ik het daar natuurlijk geheel mede eens, maar dan volgt daar nog niet uit, dat men de organisatie naar de behoeften van den tijd moet inrichten, die men dan normaal noemt. Men moet niet vergeten, dat de militair-rechterlijke organisatie er is met het oog op den oorlog en dat men dus moet vragen: op welke wijze organiseert men die voor den oorlog het doelmatigst? Als men ervan overtuigd was, dat er nooit oorlog zou komen, dan had men het geheele leger en de geheele vloot niet noodig en dus ook niet een militair-rechterlijke organisatie.

Nu heeft de spreker, die mij voorafging, gezegd dat het hem verwonderd heeft dat hier niet ter sprake gekomen is de vraag, of de militaire rechtspraak zal moeten blijven bestaan.

Ik had eigenlijk heelemaal niet verwacht, dat die vraag hier gesteld zou worden; niet alleen omdat de commissie die zaak buiten bespreking heeft gehouden, maar ook omdat ik meen dat de ondervinding, die men in den thans afgelopen oorlog opgedaan heeft, niet alleen in de oorlogvoerende landen, maar ook hier te lande, uitgewezen heeft dat de strooming tegen de militaire rechtspraak buitengewoon zwak is geworden. De heer *van Slooten* heeft er reeds op gewezen, dat men er in de ergste revolutionaire landen na den oorlog zelfs niet aan getornd heeft. Ik zou hieraan nog willen toevoegen, dat in Frankrijk bij de bespreking van de verschillende wetten, welke in dezen tijd gemaakt zijn om de militaire justitie te verbeteren, menschen die zeer aan den rooden kant stonden niet gearzeld hebben om te verklaren, niet alleen dat de militaire justitie in oorlogstijd noodzakelijk was, maar zelfs dat de militaire rechtbanken, van het front, welke dus in de oogenschijnlijk ongunstigste omstandigheden werkten, veel beter voldeden dan de militaire rechtbanken, welke achter het front fungeerden. Dit vind ik hierom een merkwaardige uiting, omdat daaruit eigenlijk blijkt, hoezeer het nuttig en juist is, dat in dergelijk militair milieu als in een streek, waar oorlog gevoerd wordt, een militaire rechtspraak wordt uitgeoefend.

Wanneer men van dat nut overtuigd is, dan geloof ik, dat men het niet eens kan zijn met wat kolonel *Fabius* bepleit heeft — andere sprekers hebben het er ook over gehad —, nl. om aan de militaire auditie het recht te geven te verwijzen zonder den militairen commandant daarin te kennen. Ik weet wel, dat eigenlijk van het recht van den militairen commandant tot verwijzing in de praktijk zeer weinig terecht gekomen is, en ik betreur dat zeer; inderdaad wanneer men het recht tot verwijzing bracht naar de auditie, dan

zou men niet meer of minder doen dan de geheele militaire rechtspraak ontwrichten, dan zou men niet meer of minder doen dan aan een burger-autoriteit, dus eigenlijk een autoriteit van het vredesregime, overlaten de beoordeeling of ook in oorlogstijd iemand ontrokken zal moeten worden aan zijne oorlogsbestemming en zal worden gebracht voor den krijgsraad.

Ik geloof, dat wel degelijk de militaire autoriteit zelf, die toch aansprakelijk is niet alleen voor de handhaving van de tucht — daaraan hecht ik met betrekking tot deze quaestie niet — maar ook voor den geheelen goeden gang van zaken in een in staat van beleg verklaard gebied, zal moeten beoordeelen in hoever er hier een strafvervolgving zal ingesteld worden.

Kolonel *Fabius* heeft een zeer belangrijk onderwerp ter sprake gebracht toen hij zeide, dat door de z.g. ondermeesters bij de landmacht de commandeerende officieren op een lager plan gebracht zouden worden. Ik geloof, dat het inderdaad zoo zal zijn, wanneer men de opvatting heeft, welke door dien geachten spreker wordt voorgestaan, dat de militaire rechtspraak alleen zou behooren te worden uitgeoefend tot handhaving van een behoorlijke tucht. Dan kan men terecht volhouden, dat de commandeerende officier zelf dient te weten en zelfstandig moet beoordeelen, zonder verplicht te zijn een advies in te winnen, in welk geval een strafvervolgving zal worden ingesteld. Maar wanneer men de strafvervolgving eenvoudig instelt uit algemeene rechtsoverwegingen, dan zie ik niet in waarom de commandeerende officier, die op juridisch gebied toch waarschijnlijk geen specialiteit is, zich niet zou wenden tot iemand die hiervan een bijzondere studie gemaakt heeft.

Men moet zich nu eenmaal houden aan de bepalingen, die de wetgever heeft gesteld, omdat daarmee aan het individu een waarborg is gegeven, dat hij niet klakkeloos in zijn hoogste rechten zal worden aangetast en het is goed, dat dat moet, want anders opent men de deur voor willekeur. En wat zou er dan tegen zijn, dat hij, die van die bepalingen niet op de hoogte is, maar eene beslissing moet nemen of eene vervolgving zal worden ingesteld, eerst advies inwint, of uit rechtskundig oogpunt eene dergelijke vervolgving kans van slagen zal hebben, en niet begint met den man maar te vervolgen en op te sluiten, terwijl misschien om formeele redenen het reeds van het begin af zeker is, dat toch een vrijspraak moet volgen. Er kan in zulke gevallen geen sprake zijn van het naar beneden halen van den commandeerenden officier, omdat men juist waarborgen schept, dat die commandeerende officier geen flaters begaat, waardoor de aan zijn positie verbonden autoriteit noodzakelijkerwijs moet worden geschaad.

Verschillende sprekers hebben nog gesproken over het voor-onderzoek. Over hetgeen de heer *Van Lanschot* hierover hedenmorgen opmerkte valt heel moeilijk iets te zeggen. Hij deelde mede, dat hij dat voor-onderzoek volstrekt nog niet zoo slecht vond, integendeel, hij vond het heel goed.

De heer VAN LANSCHOT: Zoo sterk heb ik het niet gezegd.

De heer DE BOER: De heer *van Lanschot* heeft dan niet gezegd: heel goed, maar toch wel: goed. Het is een verschil van appreciatie, waarover heel moeilijk te debatteeren is, maar ik geloof niet, dat ik mij in mijn prae-advies ten opzichte van het voor-onderzoek te sterk heb uitgelaten. Ik wil niet zeggen, dat al die processen-verbaal van getuigenverhooren onzin hebben ingehouden, maar ik noem een voor-onderzoek al niet behoorlijk geleid, wanneer in het proces-verbaal niet juist staat, althans wanneer het niet een indruk geeft van wat de beklaagde of de getuige heeft verteld. Men moet, wil men van een goed voor-onderzoek kunnen spreken, uit de verklaringen kunnen opmaken de juiste strekking van wat de man heeft verteld. En nu is mijn ervaring, dat zeker in 9 van de 10 gevallen eenvoudig de verklaring van beklaagde of getuige werd pasklaar gemaakt voor de verwijzing en men dus niet kan oordeelen, welke waarde men heeft te hechten aan een dergelijk proces-verbaal, zonder een nieuw verhoor te houden. Ik heb zelf wel medegemaakt, dat de krijgsraad een nader getuigenverhoor heeft gelast en ik herinner mij eene zaak, waarin de krijgsraad te 's Bosch niet minder dan 6 getuigen deed dagvaarden, nadat de zaak al aanhangig was gemaakt. Maar ik ben er van overtuigd, dat de krijgsraden veel te veel naar de aanwezigheid van het formeele bewijs hebben gezocht, zonder te vragen, hoe dit bewijs is gebracht. En ook het bewijsmateriaal, waarvan voor de bewijsconstructie geen gebruik werd gemaakt, is ten onrechte zeer dikwijls eenvoudig op zij gezet. Toch heeft dat, al is het ondeugdelijk, invloed op het vonnis. Allerlei getuigenverklaringen, die op onvoldoende wijze zijn afgenomen en niet voor de bewijsconstructie worden gebruikt, worden door den rechter gelezen en vormen zijne overtuiging in eene bepaalde richting. Geven zij niet juist weer, wat inderdaad is verklaard, dan is dus die overtuiging ook onjuist gevormd. Om al deze factoren is de noodzakelijkheid ter terechtzitting een nieuw onderzoek in te stellen eene quaestie van vertrouwen in den officier-commissaris. Houdt men vol, dat de instructie over het algemeen goed is geweest, dan kan ik het tegendeel natuurlijk niet bewijzen; ik zou wel duizenden fouten kunnen noemen, die door den officier-commissaris zijn gemaakt, maar ik erken, dat dit nog geen bewijs zou zijn en moet dus volstaan met mijne meening te dezen aanzien onverzwakt tegenover die van den heer *van Lanschot* te stellen.

Ik meen dus, dat het noodig is, om, wanneer men overtuigd is, dat het getuigenverhoor bij den officier-commissaris niet behoorlijk is geleid, nog eens op de zitting die getuigen te laten komen en— de sprekers, die daarover met mij in debat zijn getreden, zullen dit met mij eens zijn — dat is in verreweg de meeste gevallen niet gebeurd. Of nu het resultaat, dat desondanks verkregen is, goed mag worden genoemd, is natuurlijk evenmin met zekerheid te zeggen. Men kan nooit zeggen: wanneer ik dien getuige had laten komen, zou de uit-

spraak anders zijn geweest. Maar wanneer *Mr. Van Slooten* zoo triomfantelijk in zijn prae-advies uitroept, dat er wel geen onschuldigen zullen zijn veroordeeld, mag ik toch, afgescheiden van het natuurlijk zeer enkele geval, waarvan ik het tegendeel weet, wel daartegen aanvoeren, dat er tusschen de veroordeeling van een onschuldige en een goede rechtspraak nog nuances zijn, en dat een vonnis ook niet goed is, wanneer aan een schuldige twee maanden worden gegeven in plaats van drie of drie in plaats van twee.

En ik geloof zeker, dat het in verreweg de meeste gevallen den krijgsraad heeft ontbroken aan behoorlijke gegevens om over de strafmaat te beslissen.

Waar ik van het voor-onderzoek heb gesproken, had ik niet het oog op de marine. De overste *de Wijs* heeft gevraagd, of onder die 12000 zaken ook de marine-zaken zijn begrepen. Ik meen dat uit mijn prae-advies wel blijkt, dat de marine niet bedoeld is, maar ik heb ook verschillende marinezaken onder de oogen gehad en zij vormen wel een klein gedeelte van die 12000 zaken, waar mijn prae-advies over spreekt; maar mijn indruk is, dat met betrekking tot de militaire justitie hetgeen gebeurt bij de marine zeer ver uitsteekt boven een en ander bij het leger, niet alleen wat betreft de opleiding, maar ook wat betreft de wijze, waarop de zaken worden behandeld en kunnen worden behandeld.

Ik heb er in mijn prae-advies op gewezen, dat ik niet heb willen vellen een oordeel over de vraag of zij, die in deze jaren iets hebben gedaan met betrekking tot de militaire justitie, zich behoorlijk van hun taak hebben gekweten. Dit zou niet de moeite waard zijn daarover een geheelen dag te spreken. Mijn mede-prae-adviseur heeft zich daarin alleen verdiept ten opzichte der advocaten en noemt eenige gevallen, waarin die hun taak hebben opgevat, op eene meer dan schandelijke wijze. Als er personen zijn, die hun taak niet goed hebben verricht, zal het niet moeilijk zijn maatregelen tegen hen te nemen, en het was m. i. dan ook beter geweest, wanneer *Mr. van Slooten* zich tot den competenten Raad van Toezicht had gewend dan deze feiten aan deze vergadering voor te leggen, voor wie ze van geen belang zijn; hier gaat het immers om de vraag of de organisatie belet of belemmert, dat men zijn taak zoo volvoert als noodig is. Ik stel er prijs op te verklaren, dat ik de grootste waardeering heb voor het werk, dat in het algemeen door de militaire justitie is gedaan, en men moet vooral niet denken dat ik, met wat men mijn pessimisme heeft genoemd, heb willen te kennen geven een pessimisme ten opzichte van de bereidwilligheid en de werkkraft van al die personen, die met de militaire justitie annex zijn geweest.

Integendeel, ik ben zeer optimistisch gestemd ten aanzien van het feit, dat er nog zooveel personen in Nederland zijn gevonden, die met de ledige gereedschapskist van onze militaire organisatie nog zooveel hebben tot stand gebracht. Ik kan dan ook volstrek niet medegaan met een der sprekers, die het heeft willen voorstellen, alsof het zoekraken van dossiers, het te lang vasthouden van ge-

detineerden e. d. bij de militaire justitie schering en inslag zijn geweest.

Dit geldt van de hoofdlijnen van de debatten.

Nog een enkel woord over de opleiding van de officieren. Ik wil beginnen met mijn excuus te maken, dat ik in mijn prae-advies aanleiding heb gegeven tot de gedachte, dat ik alle leeraren in militair recht ongeschikt zou achten voor hun taak. Ik weet zeer goed, dat dit niet het geval is en ik behoef niet eens namen te noemen om dit te weten. Wel heb ik willen te kennen geven, dat blijkbaar de zorg, die besteed wordt aan het uitzoeken van leerkrachten niet zoo groot is als wel gewenscht mag heeten.

Wanneer men het onderwijs in het militair recht beschouwt als een belangrijke zaak, is het natuurlijk niet mogelijk, dat iemand, die er zelf niet het flauwste benul van heeft, tot het geven van dat onderwijs zou worden benoemd. Het is dan ook in de verste verte niet mijn bedoeling geweest een blaam te werpen op hen, die aan die inrichtingen les geven.

Nu zou ik over klachtzaken, in dit debat besproken, nog wel het een en ander willen zeggen, maar ik zal dit liever niet doen, omdat ik meen, dat zij buiten het kader van dit onderwerp vallen.

Ik geloof, dat ten opzichte van klachtzaken de mobilisatie weinig bijzonders heeft opgeleverd en er dus hier niet veel over behoort gezegd te worden. Alleen zou ik willen opmerken, dat ik het volkomen eens ben met de sprekers, die er heden over hebben gesproken en dat ik daarin versterkt ben door de belangrijke uiteenzetting van den generaal *Koolemans Beijnen*. Ik hoop — en dit is ook voor de balie van groot belang — dat het Hoog Militair Gerechtshof er mettertijd toe zal komen die klachtzaken te behandelen zooals heden is besproken.

Door den heer *de Wijs* is er reeds op gewezen, dat men hier eigenlijk niet mag spreken van den cursus bij de marine. Inderdaad was dit minder juist en was het niet mijn bedoeling te zeggen, dat, naar mijne meening, bij de landmacht een cursus moet worden gevolgd. Ik zou dit verkeerd achten, wanneer men daaronder verstaat een schoolsche opleiding tot het vak van rechterlijk ambtenaar. Ik geloof, dat vrije studie, wat men zeker wel aan mannen van positie, als de officieren, kan overlaten, van veel meer belang is dan een bepaalde opleiding.

Mr. Van Slooten heeft met een kernachtig woord gezegd welke eischen men aan den rechter moet stellen; daarvan zou door een schoolsche opleiding weinig terecht komen en daarom verdient een academische opleiding, gelijk in Amsterdam gegeven wordt, veruit de voorkeur. Ik heb dit in het kort in mijn prae-advies ook reeds gezegd.

Ten slotte nog een opmerking over iets, dat mijn geachte mede-prae-adviseur tegen mij te berde heeft gebracht.

Ik heb geen blaam willen werpen op de presidenten van de krijgsraden, dat zij bij de zittingen de getuigen en de beklagden te opper-

vlakking zouden hooren. Wanneer een president een beklaagde voor zich krijgt, zal hij hem — ik twijfel daaraan niet — vragen, wat men een beklaagde vragen moet; ik heb daarover echter alleen gesproken in verband met het voor-onderzoek en gezegd, dat ik meende, dat het noodig was getuigen te hooren. Nu men dat niet deed, had het ondervragen van den beklaagde, al gebeurt dit, zooals het behoort, niet veel meer nut dan bij eene ondervraging van den president, dien ik citeerde en die, naar mijne meening, den beklaagde niet goed ondervroeg.

Wanneer de krijgsraad echter den tijd had om de zaken te behandelen zooals ik dat wensch, dan ben ik er van overtuigd, dat dit ook wel degelijk zou gebeuren, maar wanneer men in het prae-advies het getal ziet der zaken die voorgebracht zijn, zal men onmiddellijk inzien, dat behoorlijke behandeling door den krijgsraad uitgesloten is.

De president van den krijgsraad te 's-Gravenhage heeft verder gezegd, dat men een weinig consideratie met de getuigen moet gebruiken, want dat de menschen het zoo vervelend vinden om te getuigen en liever niet urenlang staan wachten te midden van het uitschot der maatschappij.

Natuurlijk is dit voor die menschen hoogst onaangenaam, maar het is een bijkomende omstandigheid. Wanneer het voor de justitie noodig is zal men die menschen toch moeten laten komen.

Bovendien geloof ik, dat het inderdaad niet noodig is die menschen zooveel uren te laten wachten. Ik weet, bij vele rechtscollages is dat de gewoonte; maar wanneer men een beetje het oog hield op de samenstelling van de rol en het uur van dagvaarding daarnaar zou willen regelen, dan zou dat uren wachten in den regel tot eenige kwartieren beperkt kunnen worden.

Dan nog iets over het concipieeren van het vonnis. Ik mag er iets van zeggen, omdat ik daaraan in mijn prae-advies wat ruimte be-
steed heb.

De heer *van Slooten* meent, dat dit werk wel degelijk zal zijn het werk van den secretaris en dat de president niets anders zou behooren te doen dan retoucheeren.

Ik heb eigenlijk altijd een beetje het land aan retoucheerwerk. Ik geloof dat het beter is een photographie te nemen, die niet meer geretoucheerd behoeft te worden dan dat men een photographie neemt, die eerst niet duidelijk is en dan geretoucheerd wordt. Dergelijke photographie is in den regel slecht.

Wanneer dus de vonnissen waren, wat zij behooren te zijn, wanneer zij zouden weergeven de opvattingen, welke de krijgsraad gehad heeft, de gronden waarop de krijgsraad gekomen is tot zijne beslissing, dan geloof ik niet, dat er iemand anders is die geschikt is dat te doen en die het recht heeft om dat te doen dan de menschen, die zelf die meening geuit hebben. Wanneer men het opdraagt aan een ander, die daarover niet medespreekt, die er verder geen stem in heeft, die niet zijn invloed kan doen gelden op de gronden, op welke de rechter tot een bepaalde conclusie gekomen is, dan krijgt men

retouchewerk, d. i. minderwaardig werk. Wanneer ik hier spreek van motiveering, bedoel ik natuurlijk niet het herhalen van de opgaven van beklagden en van getuigenverklaringen; mijnentwege kan men volstaan met te zeggen b.v.: uit de verklaringen van Jansen en Pietersen is gebleken, dat beklagde het voorwerp heeft weggenomen, omdat — en dan de conclusie, die de rechter uit die verklaringen trekt. Maar wel zou ik den gedachtengang van den rechter in zijn geheel in het vonnis willen terugvinden.

Wat betreft de opmerking over het verplaatsen van den krijgsraad en over het voordeel, dat de approbatie in dezen tijd heeft opgeleverd, ik wil die opmerking gaarne onderschrijven. Ik geloof, dat met het verlenen van het recht aan de krijgsraden om zich te verplaatsen een groote verbetering tot stand gebracht zou zijn en ik ben er zeer sterk van overtuigd, dat de approbatie in de laatste jaren buitengewoon veel goeds heeft gedaan.

Men heeft van verschillende kanten er op aangedrongen om op de vraag, in hoever onze militair-rechterlijke organisatie voldaan heeft, met een bepaald antwoord te antwoorden. Ik zou dat niet gaarne durven doen. Ik wil wel zeggen, dat mijn indruk in het algemeen niet is, dat die militair-rechterlijke organisatie bijzonder goed voldaan heeft. Ik geloof niet, dat men met groote voldoening mag terugzien op wat gebeurd is. Wel mag men met voldoening er op terugzien, dat het niet veel erger geweest is.

De heer *van Slooten* vergelijkt de militair-rechterlijke organisatie met een brug die onder een zwaren last niet bezwijkt en zegt: die brug heeft bewezen deugdelijk te zijn. Ik zou daartegen willen zeggen: wanneer men over zoo'n brug, die juist daarop berekend is, een zwaren trein laat rijden en de brug breekt wel niet, maar zij zakt door en de trein gaat zoo scheef hangen, dat de wagens bijna omvallen, dan kan men niet zeggen dat de brug in alle opzichten voldaan heeft. De algemeene indruk, zal dan wel zijn, dat het geen eerste klas brug is en dat er noodzakelijk eenige verbetering moet worden aangebracht, opdat zoo iets niet meer geschiedt. En hetzelfde gevoelen zullen wij, hoop ik, hebben met betrekking tot de militair-rechterlijke organisatie in den mobilisatietijd.

Ik zou willen eindigen met datgene waarmede de drie of vier laatste sprekers geëindigd zijn en waarmede ik in deze vergadering mede mag eindigen — en ik volg daarbij het voorbeeld van een ouden Romein —: dat hoe eerder hoe beter deze militair-rechterlijke wetgeving vernietigd moge worden.

De Voorzitter:

Alvorens deze bijeenkomst te sluiten zeg ik dank aan de sprekers die aan het debat deelgenomen hebben en in het bijzonder ook aan de heeren prae-adviseurs.

Ik meen te mogen constateeren, dat, m.i. althans, deze dag in elk opzicht een geslaagde dag is geweest.

De heer P. P. C. COLLETTE:

Mijnheer de Voorzitter!

Mag ik daaraan nog een enkel woord toevoegen? U noemt dezen dag een welgeslaagden dag, en ik meen, dat wij dat voorzeker allen met U eens zijn. Het is geweest de eerste Militaire Juristendag in Nederland en wij hebben met belangstelling en met eenige spanning afgewacht, of die dag werkelijk zou slagen. Ik geloof, dat wij, nu aan het einde van dien dag staande, met U mogen constateeren, dat inderdaad, wat men zich heeft voorgesteld, een vruchtbare gedachtenwisseling verkregen is, en wij vertrouwen, dat dit aan het militaire strafrecht zal ten goede komen.

De intellectueele dader van deze vergadering is, naar ik meen, de advocatenvereniging; ook zij kan met voldoening op deze bijeenkomst terugzien.

Mijnheer de Voorzitter, wij kennen Uw goede leiding, en dus was het voor ons geen verrassing, dat de zaak vlot marcheerde. Wij wenschen U dank te betuigen voor de wijze, waarop U deze bijeenkomst hebt gepresideerd. Toch moet ik daarbij voegen, dat Uw aanvaarden van het presidium door velen van ons met een zeker leedwezen gezien is en wel omdat wij, die onder Uw leiding het Hof alleen in het jaar 1918 meer dan 10.000 zaken zagen behandelen, ook Uw zeer gewaardeerde en hooge meening in tal van punten zoo gaarne hadden vernomen. Niet voor ons, die dagelijks met U omgaan en die meening ook wel kennen, maar voor de vele heeren, die bij Uw groote kennis op juridisch gebied in verband met de militaire rechtspraak gaarne Uw oordeel zouden willen vernemen. Wij begrijpen echter ten volle, dat U als president Uw neutraal standpunt had te bewaren en wij zijn U dankbaar voor de wijze, waarop U den voorzittershamer hebt gehanteerd.

De VOORZITTER:

Ik dank den generaal *Collette* voor de vriendelijke woorden, die hij heeft willen wijden aan mijn leiding van de vergadering. Maar wanneer deze dag een geslaagde dag mag heeten, mag ik ook niet verzuimen bij dezen dank te brengen aan den volijverigen secretaris van onze commissie, den heer officier van administratie *Kempfen*, die met het ineenzetten en het organiseeren van dezen dag een zeer groote werkzaamheid heeft ontwikkeld en die dat heeft gedaan op zoodanige wijze, dat het welslagen van dezen dag daaraan voor een groot deel is te danken.

De vergadering wordt gesloten.

Als deelnemers aan den Militairen Juristendag hadden zich nog opgegeven, doch waren om verschillende redenen verhinderd aanwezig te zijn de Heeren: O. Bender, luitenant t/zee 1e kl., Jhr. Mr. J. W. M. Bosch van Oud-Amelisweerd, prest. arr. rechtbank te Utrecht, G. D. B. ter Brake, Jur. cand., E. Carp, majoor art., Mr. W. L. A. Collard, president plv. krijgsraad 1e mil. artt., C. J. O. Dorren, kapt. mariniers, Mr. H. C. Dresselhuys, voorzitter com. invoering W. v. M. Sr. en W. o. d. K., Mr. J. V. van Dyck, lid en secr. com. invoering W. v. M. Sr. en W. o. d. K., N. F. Dijkema, off. v. adm. 2e kl. K. M., J. K. W. Franssen, off. v. adm. 1e kl. K. M., L. G. H. A. Feber, gep. kapt., lid krijgsraad 1e mil. artt., G. H. Fraser, kol. inf., H. G. Gerdes, off. van adm. 1e kl. K. M., Mr. L. van Gigh Jr., adv. en proc., L. A. M. Koppert, 1e luit. inf., H. Kusters, jur. cand., W. J. M. Linden, kap. inf., Tj. Meijer, off. van adm. 1e kl. K. M., A. W. Michels, lid ged. staten Noord-Holland, D. A. W. van der Moer, kapt. inf., comt. school voor verlofs-officieren Utrecht, Mr. W. H. K. Mouthaan, adv. en proc., Mr. F. van Raalte, adv. en proc., Mr. J. A. Roosenveldt, adv. en proc., J. Stemfoort, kap. inf., Prof. Mr. B. M. Taverne, hoogleraar Gem. Universiteit te Amsterdam. (25).

Volledigheidshalve moge nog worden vermeld, dat naar aanleiding van de uitgebrachte prae-adviezen in W. 10455 en 10463 zijn opgenomen een hoofdartikel van de redactie (Prof. Mr. D. Simons), getiteld: „De aanstaande militaire juristendag” en een ingezonden bijdrage van de hand van Mr. J. Hamburger A.Dzn.: „De militaire strafrechtspleging”, terwijl de redactie in W. 10472 een hoofdartikel, onder den titel „De Militaire Juristendag”, wijdt aan de ter vergadering gevoerde beraadslaging.

OFFICIEEL GEDEELTE.

Verleenen van gratie aan militairen.

(Staatsblad n°. 649). *BESLUIT van den 4den November 1919, houdende bepalingen ter verleenning van gratie aan militairen in verband met de tijdens de mobilisatie door de krijgsmacht bewezen bijzondere diensten.*

WIJ WILHELMINA, BIJ DE GRATIE GODS, KONINGIN DER NEDERLANDEN, PRINSES VAN ORANJE-NASSAU, ENZ., ENZ., ENZ.

Gezien de artikelen 16 en 17 van Ons besluit van 13 December 1887 (*Staatsblad* n°. 215), zooals dit gewijzigd is bij besluit van 21 Maart 1919 (*Staatsblad* n°. 127);

Gezien het advies van het Hoog Militair Gerechtshof, dd. 24 Juni 1919, n°. 55A, Geheim;

Gezien het gemeenschappelijk rapport van Onze Ministers van Justitie, Oorlog en Marine van 22 October 1919, 2de afdeling B, n°. 256, Geheim, van 25 October 1919, Geheim, Litt. O 140, en van 30 October 1919, Afdeling B, 2e Bureau, n°. 375A, Geheim;
Hebben goedgevonden en verstaan:

Artikel 1.

Aan alle militairen, onherroepelijk veroordeeld ter zake van een strafbaar feit, gepleegd na 31 Juli 1914 en vóór 1 Juli 1919, wordt met inachtneming van de navolgende bepalingen gratie verleend van de hun opgelegde straffen, welke nog geheel of gedeeltelijk moeten worden ondergaan.

Artikel 2.

Gratie wordt verleend:

a. van de straffen, opgelegd ter zake van de volgende strafbare feiten:

1°. desertie, mits de opgelegde vrijheidstraf niet zwaarder is dan drie maanden;

2°. feiten, vallende onder artikel 97 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande, en die, vallende onder artikel 367, tweede lid, van het Wetboek van Strafrecht, mits, ingeval vrijheidstraf is opgelegd, deze niet zwaarder is dan veertien dagen;

3°. feiten, vallende onder artikel 99 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande, en onder artikel 99, eerste lid, van

het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Water, mits de opgelegde vrijheidstraf niet zwaarder is dan twee maanden:

4°. feiten, vallende onder artikel 100 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande, en onder artikel 99, tweede lid, van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Water, mits de opgelegde vrijheidstraf niet zwaarder is dan één maand;

5°. feiten, vallende onder artikel 104 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande, en de artikelen 225 en 326, van het Wetboek van Strafrecht, mits de opgelegde vrijheidstraf niet zwaarder is dan één maand;

6°. feiten, vallende onder artikel 95 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande en artikel 98 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Water, mits de opgelegde vrijheidstraf niet zwaarder is dan één maand;

b. dat de straf of straffen, bij ééne rechterlijke uitspraak opgelegd ter zake van meerdere strafbare feiten, onder *a* genoemd, mits de vrijheidstraf of gezamenlijke vrijheidstraffen niet zwaarder zijn dan vier maanden;

c. van het nog overblijvende gedeelte van straf, waarvan een deel in preventieve hechtenis werd ondergaan, opgelegd ter zake van een strafbaar feit, genoemd onder *a*, mits de strafrest minder bedraagt dan één maand.

Artikel 3.

In stand worden gehouden de bij de in artikel 1 bedoelde veroordeelingen opgelegde bijkomende straffen van degradatie en van ontzegging van het recht om bij de gewapende macht of als militair geëmployeerde te dienen.

Artikel 4.

De gratie strekt zich niet uit tot de in artikel 2 bedoelde straffen, indien deze voorwaardelijk zijn opgelegd en de tenuitvoerlegging daarvan niet werd gelast.

Artikel 5.

De gratie strekt zich niet uit tot straffen, opgelegd ter zake van strafbare feiten, behoorende tot de in artikel 2, sub *a*, vermelde, indien den daarvoor veroordeelde bij dezelfde rechterlijke uitspraak voor nog andere strafbare feiten, in dat artikel niet vermeld, vrijheidstraf werd opgelegd.

Onze Ministers van Justitie, Oorlog en Marine zijn, ieder voor zooveel hem betreft, belast met de uitvoering van dit besluit, hetwelk in het *Staatsblad* zal worden opgenomen.

Het Loo, den 4den November 1919.

WILHELMINA.

De Minister van Justitie,

HEEMSKERK.

De Minister van Oorlog,

ALTING VON GEUSAU.

De Minister van Marine,

H. BUIJEVELD JR.

Uitgegeven den *tienden* November 1919.

De Minister van Justitie,

HEEMSKERK.

Militaire Rechtspleging gedurende den tijd dat de troepen gemobiliseerd zijn.

Beschikking van den Minister van Oorlog van 3 Juli 1919,
Ie Afd., N°. 17.

(Legerorders 1919, Deel B, N°. 301.)

De ministerieele beschikking van 15 Januari 1919, Ie Afd., N°. 165, (L.O. 1919, B 22) ¹⁾ wordt, voor zooveel betreft de groepen *Freeswijk* en *Woudrichem* in werking gesteld.

Voorts wordt hierbij bepaald, dat het garnizoen *Nieuweruis*, voor wat de militaire rechtspleging betreft, weder geacht zal worden te behooren tot het garnizoen *Utrecht*.

Rechtspleging bij de Landmacht.

Beschikking van den Minister van Oorlog van 12 September 1919,
Ile Afd., N°. 109.

(Legerorders 1919, Deel B, N°. 399.)

De ministerieele beschikking van 3 Maart 1916, Ile Afd., N°. 6, (L.O. 1916, B 57) ²⁾ wordt bij deze ingetrokken.

Voor wat betreft de militaire rechtspleging zal *Rotterdam* voorloopig nog niet tot het garnizoen *Delft* worden geacht te behooren (zie V. B. U. blz. 3356)

¹⁾ Zie M. R. T. XIV, blz. 403.

²⁾ Zie M. R. T. XI, blz. 447.

Red. M. R. T.

Red. M. R. T.

MEDEDEELINGEN VAN DE REDACTIE.

Regeling van het recht van beklag in Nederlandsch-Indië.

Bij Gouvernements besluit van 5 April 1919, no. 26, opgenomen in Indisch Staatsblad no. 174, is bepaald, dat het Koninklijk besluit van 2 October 1918, no. 35 (Indisch Staatsblad 1919, no. 11), houdende herziening van de regeling van het recht van beklag tegen een krijgstuchtelijk straf,¹⁾ op 1 Mei 1919 in werking treedt.

Rechtsgeleerde studie bij de Zeemacht.

In aansluiting op onze mededeeling opgenomen in deel XIII, (blz. 105) kunnen wij thans mededeelen, dat bij beschikking van den Minister van Marine dd. 24 September 1919, B no. 68, de officier van administratie der 1e kl. H. G. Gerdes en de officier van administratie der 2e kl. N. F. Dijkema op hun verzoek in de gelegenheid zijn gesteld blijken te geven van meer uitgebreide kennis in rechtswetenschappen, als bedoeld in art. 4 hfdst. XI, deel I, V. K. M. (Regeling examens).

In verband hiermede heeft de betrokken commissie, bestaande uit den hoofdofficier van administratie der 1e kl., lid van het H. M. G., N. J. J. van Rijn van Alkemade, de hoogleraren aan de Gemeentelijke Universiteit te Amsterdam Mr. Dr. R. Kranenburg en Mr. B. M. Taverne en den lector aan genoemde universiteit Mr. L. M. Rollin Couquerque, in October jl. een onderzoek ingesteld naar de meer uitgebreide rechtskennis van genoemde officieren.

Uit het aan den Minister van Marine ingediende rapport betreffende den uitslag van dit onderzoek blijkt, dat de commissie eenstemmig van oordeel was, dat beide kandidaten in alle vakken, welke de rechtskennis omvat, bijzondere bekwaamheden bezitten en eerstgenoemde voldoet en laatstgenoemde uitstekend voldoet aan de in I V. K. M., XI A, art. 2 (1) gestelde eischen.

Bij Koninklijk besluit van 4 November 1919, no. 119, is hun daarop de gratificatie, bedoeld in artikel 11 der Bezoldigingsbepalingen van de Voorloopige regeling van de bezoldiging van het personeel der zeemacht, vastgesteld bij Koninklijk besluit van 30 Juli 1918, no. 23, toegekend, terwijl hun bij beschikking van den Minister van Marine van 13 November 1919, Afd. B, 2e Bureau nr. 68, een getuigschrift van meer uitgebreide kennis op het gebied der rechtswetenschap is uitgereikt.

Wij maken van deze gelegenheid gebruik den beiden Heeren onze gelukwensen aan te bieden.

¹⁾ Zie M. R. T. XIV, blz. 511 vlg.

Militaire rechtsmacht en de Invalideitswet.

Het in werking treden op 3 December 1919 van het nog niet in werking zijnde gedeelte van de Invalideitswet is voor ons een aanleiding geweest deze wet eens nader in oogenschouw te nemen. Wij zijn daarbij gestuit op een artikel, waartegen wij een ernstig woord van protest niet achterwege mogen laten. Wij bedoelen art. 405, hetwelk luidt: „Van overtredingen dezer wet door militairen „begaan neemt de burgerlijke rechter kennis.”

Wij hebben hier dus te doen met een aantasting van het beginsel, neergelegd in de artt. 12 C. W. Z. en 13 C. W. L., dat de militairen wegens alle door hen begane strafbare feiten, met uitzondering van die strafbaar krachtens de belastingwetten, terecht staan voor den militairen rechter. De Invalideitswet beweegt zich daarmede op het gebied van de militaire strafwetgeving, een terrein dat toevertrouwd is aan de zorg van de Ministers van Justitie, Marine en Oorlog. De vraag rijst of deze bewindslieden in de totstandkoming van deze, zij het ook niet formeele, wijziging van de Crimineele Wetboeken zijn gekend. Hiervan nu blijkt niets, althans voor zoo veel betreft de ministers van de militaire departementen. De Invalideitswet is gecontrasigneerd door de Ministers van Landbouw, Nijverheid en Handel, van Justitie (ad interim) en van Financiën, maar de handteekeningen van de Ministers van Marine en Oorlog ontbreken. Men zal ons misschien te gemoet voeren dat het niet aangaat den eisch te stellen, dat zoodra een wet ook maar een enkel voorschrift bevat, dat betrekking heeft op een onderwerp, dat valt onder de zorg van een bepaalden Minister, deze laatste de wet behoort mede te onderteekenen. Toegegeven, maar dan mag toch ten minste verlangd worden, dat uit de stukken blijkt, dat de betrokken Ministers zich met het voorschrift hebben vereenigd. Naar een dergelijke verklaring zal men in de op de Invalideitswet betrekking hebbende stukken echter te vergeefs zoeken. Wij vermoeden dan ook dat art. 405 in de wet is opgenomen buiten voorkennis van de Ministers van Marine en van Oorlog. Men zal ons misschien wijzen op het Reglement van Orde voor den Raad van Ministers, waarin bepaald is dat de Raad „beraadslaagt en besluit, in het algemeen over al wat „een gemeenschappelijk overleg tusschen die Hoofden vordert, ten „einde eenheid in de toepassing der Regeeringsbeginselen te ver- „zekeren en in het bijzonder:

„a. over de ontwerpen van wet, eer deze bij den Raad van State „worden ingediend;” enz. en voorts „Alle ter overweging bestemde „stukken moeten vóór de zitting in welke zij behandeld worden bij „de leden rondgaan, tenware de Raad die rondzending overbodig „mocht verklaren,” en dat dus het door ons gewraakte artikel niet buiten de Ministers van Marine en van Oorlog om is tot stand gekomen. Wij kunnen voor deze redeneering weinig of niet gevoelen, formeel moge zij juist zijn, de werkelijkheid is naar wij meenen anders. Naar onze meening behoort dan ook, wanneer een ontwerp

van wet bij een van de Departementen wordt samengesteld en daarin voorschriften worden opgenomen betreffende een onderwerp, dat tot de zorg van het hoofd van een ander Departement behoort, van te voren schriftelijk overleg te worden gepleegd. Wij hebben reden om aan te nemen dat dit in het onderhavige geval niet is gebeurd, want wij kunnen niet aannemen, dat de militaire Departementen zich met de toelichting van het artikel hebben kunnen vereenigen.

De Memorie van Toelichting zegt met betrekking tot art. 390 van het ontwerp (art. 405 van de wet): „Militairen zullen o.a. voor „dienstboden in hunne gezinnen premiën moeten betalen, ter be- „vordering van de eenheid in de toepassing dezer wet, waaromtrent „nog geen jurisprudentie bestaat, is het wenschelijk dat de militair „voor den burgerlijken rechter terechtstaat wegens overtreding dezer „wet, dus zoowel wegens het plegen van een overtreding als van „een misdrijf, bij deze wet strafbaar gesteld.” Voor dit argument gevoelen wij niets. Eenheid in de toepassing der wet is bij de Invaliditeitswet niet wenschelijker dan bij elke andere wet, bijv. het Wetboek van Strafrecht, waaromtrent bij het in werking treden evenmin jurisprudentie bestond; men kan het dan ook bij het tot stand komen van iedere nieuwe wet bezigen en op die wijze telkens de militaire rechtsmacht een beetje beperken. Wij kunnen begrijpen, dat tegenstanders van de militaire rechtspraak dit argument aanvoeren, wanneer zij de afschaffing dier rechtspraak bepleiten, maar dat men het aanvoert, om incidenteel en in zekeren zin ter sluiks den militairen rechter een stukje van zijn rechtsmacht te ontnemen, lijkt ons niet te verdedigen. Indien men dan ook geen andere argumenten voor het behoud van art. 405 Invaliditeitswet kan aanvoeren, achten wij het noodzakelijk dat het artikel wordt ingetrokken, wat bij de Invoeringswet militair straf- en tuchtrecht (art. 28 van het ontwerp) zou kunnen geschieden.

Verwijzing naar den krijgsraad bij de Zeemacht.

In het XIe hoofdstuk van deel 3 van de Verordeningen voor de Koninklijke Marine, het z.g.n. hoofdstuk „Justitieele Zaken” komen een paar artikelen voor, waarvoor wij een oogenblik de aandacht van onze lezers vragen. Wij bedoelen de artikelen 8 en 10. Deze artikelen luiden als volgt:

Art. 8. (Artt. 8, 17, 25, 26 en 123 R.Z.).

(1) Artikel 8 R.Z. geeft slechts den regel voor het als het meest voorkomend gedachte geval, n.l. dat de commandant van een schip, met andere oorlogsschepen tot eene scheepsmacht *daadwerkelijk* vereenigd, hetzij bij twijfel of — hetzij stellig van meening zijnde dat — het voorliggende geval een strafbaar feit en geene krijgstuchtelijke overtreding is, daaromtrent rapport doet aan den vloot-

voogd, die alsdan beslist of de verdachte al dan niet naar den militairen rechter zal worden verwezen. Eene limitatieve opsomming van autoriteiten bevoegd tot verwijzing naar den krijgsraad, geeft dit artikel niet.

(2) Op grond van het bepaalde in de artikelen 8, 25 jo. 17, 26 en 123 R. Z. zijn de ondervolgende autoriteiten ten aanzien van de onder hare bevelen dienende militairen der zeemacht, tot verwijzing naar den militairen rechter bevoegd:

1°. de commandeerende officier van eene maritieme directie in Nederland (art. 8 R. Z.);

2°. de commandant der zeemacht in Nederlandsch-Indië (art. 8 jo. 123 R. Z.);

3°. de commandeerende officier van een vloot, eskader of minder smaldeel (art. 8 R. Z.);

4°. de commandeerende officier van een schip, niet behoorende tot een vloot, eskader of minder smaldeel of tot eene daarmede gelijkgestelde scheepsmacht (art. 123, b, R. Z.), indien dat schip zich buiten het Rijk in Europa alleen bevindt (art. 26 R. Z.);

5°. de commandeerende officier van een schip behoorende tot eenig commando (bijv. tot het commando van de autoriteiten onder 1°, 2° en 3° genoemd), indien het schip zich niet bevindt ter plaatse of in de onmiddellijke nabijheid van de standplaats van den krijgsraad, (art. 25 jo. 17 R. Z.).

Art. 10. (Art. 8 R.Z.).

Indien het een commandeerenden officier onder 5°. van artikel 8 (2) bedoeld, zelfs niet langs telegraphischen weg, doch slechts met opoffering van het belang eventueel gelegen in het onverwijld doen aanvangen der informatiën, mogelijk is, alvorens de beslissing omtrent het al of niet verwijzen van een verdachte naar den militairen rechter te nemen, het advies van den fiscaal in te winnen, neemt hij bedoelde beslissing zonder zoodanig advies, doch na zoo mogelijk het advies van den onder zijne bevelen dienenden officier van administratie te hebben ingewonnen.

Legt men deze artikelen naast den tekst van de Rechtspleging bij de Zeemacht, dan zal menigeen zich afvragen, hoe men er wel toe gekomen kan zijn de in genoemde artikelen vervatte regels aldus op te stellen. Die regels toch moeten steunen op de R. Z. en dat dit zoo is, is op het eerste gezicht allerminst duidelijk. Onlangs nu heeft men ons inzage verleend van eene nota, welke tot grondslag heeft gediend voor de mondelinge bespreking, welke tot de vaststelling van meergenoemde artikelen heeft geleid. Als bijdrage tot de wordingsgeschiedenis van de artt. 8 en 10 J. Z. achten wij die nota van voldoende belang, om dankbaar gebruik te maken van het ons gedane aanbod haar in ons tijdschrift op te nemen.

Wij laten thans het woord aan den steller van de nota.

Wanneer men zich, in grove trekken althans, een beeld wil vormen van de wijze waarop voor den vervolge een strafproces bij de zee-macht aanhangig wordt gemaakt en hoe de procedures in verschillende omstandigheden verlopen, is het noodig in het bijzonder kennis te nemen van de artikelen * $\frac{8}{8}$, $\frac{8b}{10}$, $\frac{14}{17}$, $\frac{14 h}{25}$, $\frac{14 i}{26}$, $\frac{108}{112}$, $\frac{111}{117}$ en $\frac{113a}{123}$ der Rechtspleging bij de Zeemacht.

Wil men op het groote verschil tusschen de regeling van de gewijzigde rechtspleging en die van vroeger de aandacht vestigen, dan kan men dit onderwerp m.i. niet beter inleiden dan door de aandacht te vestigen op de passage uit den gemeenschappelijken brief van de Ministers van Justitie, van Marine en van Oorlog dd. 20/23/30 Mei 1910 (gedrukte stukken zitting 1909—1910 no. 17) onder § 4 in dat schrijven voorkomende:

„De tweede ondergeteekende stelt zich mitsdien voor om slechts één krijgsraad voor de Marine te doen handhaven en daartoe Amsterdam als standplaats te bestemmen, omdat die plaats ten opzichte der andere maritieme directien het gunstigst gelegen is, aldaar eene universiteit met haar vele hulpbronnen zetelt en de marinewerf aldaar de noodige localiteit biedt voor het houden der openbare terechtzittingen.

Doch indien tot het scheppen van deze mogelijkheid wordt besloten, moet niet worden voorbijgezien dat de bevoegdheid van de drie directeuren en commandanten in die directien om hunne onderhebbende militairen zoo noodig naar den krijgsraad te verwijzen ongerept moet worden gehandhaafd en dat eveneens mogelijk moet blijven het nemen van gerechtelijke informatien in de directie, waar rechtsingang is verleend. Deze mogelijkheid kon, naar de meening van de ondergeteekenden, niet beter in den geest van de oude wetgeving zelve worden tot stand gebracht, dan door invoeging in de Regtspleging bij de Zeemacht van een Hoofdstuk, overeenkomende met Titel II, Hoofdstuk I, der Regtspleging bij de Landmacht en door te bestemden plaatse een met artikel 130 van laatstgemelde wet corresponderend artikel in de R.Z. op te nemen. Ook hierin voorziet de Tweede Nota van Wijziging.”

De gewijzigde R.Z. geeft voor de Zeemacht in Nederland inderdaad eene regeling analoog aan die, welke reeds bij de Landmacht bestond.

In grove trekken is de toestand bij de Landmacht aldus: Het Rijk is verdeeld in militaire arrondissementen; in elk arrondissement tal van autoriteiten met het recht tot verwijzing naar den krijgsraad (Plaatselijke en Garnizoens-Commandanten); in elk arrondissement een hoofdplaats, standplaats van den krijgsraad; informatien kunnen naar aanleiding van door Plaatselijke en Garnizoens-Commandanten gegeven beslissingen, genomen worden, dus naar gelang van de

*) De bovenste nummering is hier en later in de nota die van het derde gewijzigde ontwerp.

De onderste nummering is hier en later in de nota die der Wet gelijk zij thans luidt.

standplaats dier autoriteiten, in of buiten de residentie van den krijgsraad.

Bij de Zeemacht in Nederland zal de toestand, voor het gemak genomen het geval dat er slechts een krijgsraad aldaar zal worden ingesteld, zijn als volgt:

Een maritiem arrondissement; in dat arrondissement meerdere autoriteiten met het recht tot verwijzen naar den Zeekrijgsraad (Commandanten der Marine in de directien); een standplaats van den Zeekrijgsraad in een der directien; informatien kunnen naar aanleiding van door de Commandanten der Marine gegeven beslissingen genomen worden, dus naar gelang van de standplaats dier autoriteiten, in of buiten de residentie van den krijgsraad.

Hier worden zeer in het kort de voornaamste voordeelen van het stelsel van de Landmacht in herinnering gebracht, opdat levendiger worde beseft wat er van dat stelsel bij de Zeemacht terecht is gekomen. Die voordeelen zijn:

Centralisatie van rechtspraak, één krijgsraad in een arrondissement; decentralisatie van het gerechtelijk onderzoek, mogelijkheid tot het nemen van informatien in elk garnizoen; aldus zoo min mogelijk onttrekken van officieren aan den gewonen dienst en de mogelijkheid om overal en te allen tijde een strafzaak te doen beginnen.

Dit stelsel in te voeren voor de Zeemacht in Nederland was wenschelijk. Wel kon in iedere directie en te allen tijde een zaak worden begonnen, maar de rechtspraak was verdeeld over drie krijgsraden.

Wat echter in Nederland voor de Zeemacht wenschelijk scheen, werd ook voor buitenslands wenschelijk geoordeeld. Het wetsontwerp is dan ook veel verder gegaan dan de passage in hoogerangehaalden gemeenschappelijken brief zou doen vermoeden.

Duidde die gemeenschappelijke brief slechts op een in Nederland te scheppen toestand, de ontwerper der wijzigingen in de R.Z. heeft gemeend dat ook buiten Nederland analoge toestanden konden worden in het leven geroepen. Dat had ook gekund, maar Er bestaan in Nederlandsch-Indië: ¹⁾

a. een Nederlandsch eskader, rechtsgebied van den Eskader-Commandant;

b. niet tot eene vloot, eskader of minder smaldeel vereenigde schepen, rechtsgebied van den Commandant der Zeemacht in N.-I.

Men kan die rechtsgebieden vergelijken met arrondissementen, mits men niet vergete dat die arrondissementen niet geografisch bepaald zijn; een Zeekrijgsraad bestaat in elk dier rechtsgebieden; men kan dan spreken van eene residentie van den Zeekrijgsraad, deze residentie is dan een schip of een plaats, en ook spreken van

¹⁾ Hoewel de ondervolgende bezwaren bestaan tegen de regeling overal buitenslands, zal eenvoudigheidshalve slechts de toestand in Indië besproken worden.

schepen of plaatsen *buiten* de residentie. Aan dit alles moet zijn gedacht bij het ontwerpen van artikel $\frac{14h}{25}$ R. Z. Maar er

zijn in de beide aangeduide rechtsgebieden geen meerdere autoriteiten die recht tot verwijzing naar den Zeekrijgsraad hebben, zooals dat wèl het geval is in een arrondissement in Nederland. Een commandant van een schip, behoorende tot het rechtsgebied onder *a* en *b* aangeduid, heeft niet het recht om zijne onderhebbende schepelingen naar den Zeekrijgsraad te verwijzen. Hij heeft het nooit gehad en de gewijzigde R. Z. kent hem eene dergelijke bevoegdheid niet toe

(zie art. $\frac{8}{8}$ R. Z.). Oordeelt een Commandant van een dier schepen dat een onder zijne bevelen dienend schepeling voor den krijgsraad moet terecht staan, dan rapporteert hij zulks overeenkomstig artikel $\frac{8}{8}$

R. Z. aan den Vlootvoogd. Is deze het er mede eens, dan verwijst hij den schepeling naar den krijgsraad en gelast den Officier-Commissaris, en er bestaat voor zijn rechtsgebied maar één Officier-Commissaris (artikel $\frac{14i}{26}$ R. Z.), informaties te nemen.

Men stelle zich eene gerechtelijke instructie eens goed voor oogen: Hr. Ms. „de Ruijter”, een schip van het Nederlandsch eskader, onderneemt eene reis rond Celebes. Een schepeling van dien bodem pleegt te Gorontalo een delict aan den wal. De Commandant rapporteert dit den Eskader-Commandant die zich op zijn vlaggeschip ergens in de buurt van Batavia ophoudt. Deze autoriteit is het er mede eens en gelast den Officier-Commissaris ter standplaats van den krijgsraad d.i. op het vlaggeschip, informaties te nemen. Middelerwijl is er sedert het plegen van het delict \pm een maand verlopen. Beklaagde is met zijn schip te Soerabaja gekomen, de getuigen zitten te Gorontalo. Prettige instructie in de buurt van Batavia. En wat zal dat vlug gaan.

De analogie is voor de Zeemacht buitenslands niet doorgetrokken. Ziedaar de oorsprong van alle ellende. Ware het model nagevolgd, dan had aan de Commandanten buitenslands het verwijzingsrecht moeten zijn toegekend.

Maar zou men kunnen tegenvoeren: als het nu vrij duidelijk is dat bij wijziging van de R. Z. de bedoeling heeft voorgezet ook buitenslands eene regeling te treffen overeenkomend met het stelsel voor Nederland ontworpen, dan zou implicite daardoor beslist zijn dat aan Commandanten van schepen behoorende tot eene vloot, eskader of minder smaldeel en die staande rechtstreeks onder bevel van den Commandant der Zeemacht, het recht tot verwijzing naar den krijgsraad is toegekend, welke bevoegdheid nu wel niet uitdrukkelijk in

artikel $\frac{8}{8}$ R. Z. is vermeld, maar uit welk artikel toch niet met behulp van een argumentum a contrario het tegendeel kan worden

afgeleid; immers kan toch aangetoond worden dat art. $\frac{8}{8}$ nog een autoriteit vergeten heeft, die het verwijzingsrecht ongetwijfeld wel heeft (Commandant van een schip-alléén).

Deze interpretatie is niet zonder bedenking, maar dat zij aanvaard worde; men doe alsof men de incongruiteit niet opmerkt: de Commandant van een schip in Nederland niet, in Indië wel het verwijzingsrecht. Maar brengt dat de zaak veel vooruit?

Wel iets maar niet veel. Want het 3e gewijzigde ontwerp heeft het verwijzen naar den krijgsraad wettelijk gebonden aan het advies van den fiskaal (art. $\frac{8}{8}$ R.Z.). Waar zit die fiskaal? Ter plaatse waar de

krijgsraad resideert, bij den Vlootvoogd (art. $\frac{108}{112}$ R.Z.). Wat heeft nu de Commandant aan zijn verwijzingsrecht. Een voorbeeld: Terwijl Hr. Ms. „de Ruijter”, behoorende tot het Nederlandsch-Eskader eene reis rond Celebes onderneemt, pleegt te Gorontalo een schepeling van dien bodem een delict aan den wal. In plaats dat de Commandant direct eene instructie kan doen beginnen, moet hij eerst advies nemen van den fiskaal die ja waar zit hij? Enfin hij moet ergens in de buurt van Batavia op het vlaggeschip zitten. Om kort te gaan: wanneer Hr. Ms. „de Ruijter” op Soerabaja is teruggekeerd, krijgt de Commandant van dien bodem bericht dat X, die iemand vermoord heeft of bestolen, inderdaad voor den krijgsraad moet terecht staan. Zie, nu kan de instructie beginnen; de Officier-Commissaris aan boord van Hr. Ms. „de Ruijter” kan nu aan den gang gaan; thans is de beklagde wel onder zijn bereik, maar alle getuigen zitten te Gorontalo.

Het voordeel van deze regeling is ten minste nog dat de Officier-Commissaris den delinquent onder zijn bereik heeft en doorgaans (het gekozen voorbeeld toonde in alle scherpte het nadeel van het stelsel) ook de getuigen, indien het delict althans aan boord is gepleegd.

Maar de Commandant van een garnizoen, niet-standplaats van den krijgsraad, is ook gebonden aan het advies van den auditeur-militair (art. 17 der Justitieele Voorschriften voor de Landmacht). Volkomen juist, maar het zal mij dunkt nog al verschil maken het een of het andere geval. G.Cdt. en A. M. beiden op vaste plaatsen op korten afstand en in de gelegenheid om op alle mogelijke manieren communicatie met elkaar te hebben: spoorwegen, telefoon, telegraaf. Commandant en fiskaal zitten dagreizen van elkaar, geen telegraaf enz.

Met het bovenstaande heb ik getracht aan te toonen welke fundamenteele fout bij het wijzigen van de R. Z. is gemaakt. Zij wordt daardoor onbegrijpelijk. Slechts in schijn bestonden bij de Zeemacht buitenslands toestanden analoog aan die in Nederland. Op dien schijn is voortgebouwd. Geregeld is voor buitenslands de wijze van

gerechtelijk instrueeren in en buiten de standplaats van een krijgsraad, maar verzuimd is de mogelijkheid te scheppen om eene instructie te doen beginnen buiten de standplaats van den krijgsraad. Er is buitenslands voortaan slechts eene wijze van instrueeren mogelijk, namelijk die te volgen in de residentie van den krijgsraad.

Neemt men echter door een niet onbedenklijke wetsinterpretatie aan dat Commandanten van schepen behoorende tot een vloot, eskader of minder smaldeel, niet vertoevende in de onmiddellijke nabijheid van den Vlootvoogd, het verwijzingsrecht hebben, dan gaat de waarde van dat recht grootendeels verloren doordat het 3de gewijzigde ontwerp de uitoefening van dat recht gebonden heeft aan het advies van den fiskaal.

Ik aazel echter niet deze niet onbedenklijke wetsinterpretatie aan te bevelen. Het resultaat zal dan ten minste niet zijn dat het instrueeren van strafzaken in Indië op de Vloot veel slechter wordt dan het tot nu toe was.

De gewijzigde rechtspleging bij de Zeemacht wordt door de hoogerangeduide fout onbegrijpelijk, maar door de aangewezen fout niet alleen. Dezelfde artikelen welke door die fout aangestoken zijn, lijden nog aan een andere kwaal. Deze zal nu worden aangewezen:

Behalve de Marine-directie binnenslands en de vloot, het eskader of minder smaldeel heeft elk schip dat zich buiten het Rijk in Europa alleen bevindt een eigen rechtsgebied. Het is als het ware een arrondissement, maar een arrondissement met slechts één garnizoen, er is slechts eene autoriteit die naar den krijgsraad verwijst. Er is ook één krijgsraad, doch met eenige beperkte rechtsmacht, want

men versta het wel, leert art. ¹¹¹ R.Z., dat er „slechts over op-

roer, mouterij, zamenrotting, complot tot desertie en lafhartigheid voor den vijand krijgsraad zal mogen worden gehouden, tenzij er geene waarschijnlijkheid ware, binnen twee maanden, andere Lands-Oorlogsschepen te ontmoeten of eene der havens van den staat te bereiken, als wanneer ook, over mindere capitale quaestien, krijgsraad mag gehouden worden”.

Heeft, terwijl de rechtsmacht van den krijgsraad eenigszins beperkt is, de Commandant van een schip-alléén buiten het Rijk in Europa onbeperkt verwijzingsrecht? Het is wel eens betwist, m. i. ten onrechte. Onbetwist is het dat hij dat recht heeft in gevallen van oproer, mouterij enz., betwist is wel eens dat hij dit recht zou hebben in „minder capitale quaestien”, wanneer er kans bestaat dat binnen twee maanden andere Lands-Oorlogsschepen zullen worden ontmoet of een haven van den staat zal worden bereikt. Men beroept zich dan op art. 111 R. Z. (oud) en op den in de wet neergelegden regel dat de autoriteit die verwijst naar den krijgsraad, ook later den krijgsraad moet samenstellen (108 R. Z. oud).

Instructies gevoerd op schepen gaande van Nederland naar Indië zijn door den Commandant der Zeemacht in N. I. op dien grond wel

eens vernietigd en door die autoriteit zijn op nieuw Officieren-Commissarissen benoemd teneinde dezelfde zaak te instrueeren. Welk bezwaar bestond echter om den Commandant van een te voren alleen zijnd schip na aankomst in Indië een krijgsraad te doen bijeenroepen, zoodra een voldoende aantal geschikte officieren te zijner beschikking was gesteld? Als men mij vroeg; waar staat die oplossing in de wet te lezen, dan zoude ik deze vraag willen beantwoorden met een wedervraag; waar staat te lezen dat de Commandant der Zeemacht moest handelen gelijk hij deed: de instructie vernietigen en op nieuw Officieren-Commissarissen benoemen teneinde wederom eene instructie te voeren. Het delict was toch niet gepleegd, noch werd ontdekt in zijn rechtsgebied! De krijgsraad in zijn rechtsgebied was niet bevoegd om van de zaak kennis te nemen.

Ter loops zij opgemerkt dat het bij die opvatting eigenlijk onjuist is te spreken van een krijgsraad met beperkte rechtsmacht. De rechtsmacht van den krijgsraad van een schip-alléén is even groot als die van een gewonen krijgsraad, alleen deze wordt in het een en in het andere geval op andere wijze samengesteld.

Maar artikel 111 R. Z. duidt m. i. duidelijk in de richting van de door mij voorgestane opvatting. Wanneer moet de Commandant van een alleen zijnd schip nagaan den voorzienbaren toestand binnen de eerstvolgende twee maanden? Dat leert dat artikel duidelijk: wanneer de procedure gekomen is in het stadium dat een krijgsraad moet worden benoemd en dat kan pas wanneer de informatie hebben plaats gehad d. i. na de verwijzing. Eerst na de informatie wordt beslist of ook voor mindere capitale quaestien een krijgsraad van 5 leden zal worden benoemd.

De gewijzigde R. Z. heeft in dezen gang van zaken geene wijziging gebracht.

Ik heb mij deze uitweiding veroorloofd om nu verder zonder commentaar deze stelling neer te schrijven: Een schip-alléén buiten het Rijk in Europa is altijd eene plaats waar een krijgsraad resideert, mitsdien worden eventueele informatie genomen op de wijze als voorgeschreven in de 2e titel 2e hoofdstuk van de gewijzigde R. Z.

Maar als dat zoo is, hoe is het dan mogelijk dat in betrekking tot een schip buitengaats alleen de artt. $\frac{14h}{25}$ en $\frac{14i}{25}$ R. Z. beurtelings spreken van informatie gevoerd als ter plaatse waar *geen* en waar *wel* een krijgsraad resideert.

M. i. moet er maar gedaan worden alsof art. $\frac{14h}{25}$ R. Z. van deze categorie van schepen niet sprak.

Maar de reeds ten gevolge van de in de eerste plaats aangewezen fout onbegrijpelijke artikelen, worden door de laatst aangeduide fout nog onbegrijpelijker.

Gratie.

Op blz. 319 van deze aflevering hebben wij opgenomen het K. B. van 4 November 1919, S. 649, houdende bepalingen ter verleening van gratie aan militairen in verband met de tijdens de mobilisatie door de krijgsmacht bewezen bijzondere diensten. Deze wijze van gratie verleen en wijkt af van de gebruikelijke en daarom meenen wij goed te doen daarop met een enkel woord de aandacht te vestigen.

Volgens art. 68 G. W. heeft de Koning het recht van gratie van straffen door rechterlijk vonnis opgelegd, welk recht hij uitoefent na het advies te hebben ingewonnen van den rechter daartoe bij algemeenen maatregel van bestuur aangewezen.

Ter voldoening aan dit grondwettelijk voorschrift zijn bij K. B. van 13 December 1887, S. 215 regelen vastgesteld, die bij de behandeling van verzoeken om gratie enz. behooren te worden in acht genomen. Volgens deze regelen brengt de voor ieder geval aangewezen rechter, onder overlegging van een aan hem door het Openbaar Ministerie uitgebracht verslag, door tusschenkomst van den Minister van Justitie, advies uit aan den Koning over elk verzoek om gratie. Het verslag bevat opgaven omtrent den leeftijd, het gedrag van den veroordeelde, zoowel vóór als na zijne veroordeeling en omtrent zoodanige andere omstandigheden als op de beoordeeling van het verzoek van invloed zijn. Bij het verslag worden gevoegd alle zoodanige bescheiden als ter toelichting dienstig worden geacht en een tabel houdende verschillende bijzonderheden omtrent den veroordeelde, het gepleegde strafbaar feit en de opgelegde straf. Het advies behelst een korte omschrijving van het gepleegde feit en van de omstandigheden waaronder het gepleegd werd en een beknopte ontwikkeling van de gronden, die voor of tegen het verleen en van gratie pleiten met achtgeving voor zooveel noodig op de door of ten bevoeve van den veroordeelde aangevoerde redenen van versoening. Deze regelen gelden ook voor het geval dat de Koning het geraden oordeelt gratie te verleen en, zonder dat een daartoe strekkend verzoek is ingediend.

Het vorenstaande wijst op een individueele behandeling van de gevallen, waarin gratie verleend wordt; voor ieder te gratiëren veroordeelde moet het dossier bestudeerd worden. Nu is het gemakkelijk in te zien, dat wanneer men aan een groot aantal personen te gelijk gratie wil verleen en, met het bestudeeren van alle dossiers en het opstellen van de adviezen veel tijd gemoeid is en daardoor het tijdstip, waarop men den maatregel zou willen uitvoeren, zou zijn aangebroken alvorens met den voorbereidenden arbeid gereed te zijn. Om aan dat bezwaar te gemoet te komen is bij K. B. van 21 Maart 1919, S. 127 eene wijziging van het reeds eerder genoemde K. B. van 1887 tot stand gekomen, waardoor de voorschriften van de artikelen 8, 9, 10, 11 en 13 van laatstgenoemd besluit, welke betrekking hebben op het hiervoor bedoelde advies, verslag enz., met machtiging des Konings buiten toepassing kunnen worden gelaten. Wel blijven het advies van den rechter en het verslag van het openbaar

ministerie gehandhaafd, maar voor den inhoud daarvan kunnen eischen gesteld worden met betrekking tot vragen van meer algemeenen aard bijv. tot welke personen de gratie zich zal uitstrekken burgers en/of militairen, vrijwilligers en/of dienstplichtigen; voor welke delicten en van welke straffen (soort en duur) gratie verleend zal worden en dergelijke meer.

Deze wijze van behandelen heeft het voordeel, dat zij een vlugge totstandkoming van het gratiebesluit mogelijk maakt; daartegenover staat echter het nadeel, dat er zich onder de gegratiëerden wel enkele zullen bevinden, die, bij een individueele beschouwing van hun geval, niet voor gratie in aanmerking zouden komen. Meestal wanneer voor een groote groep van personen een algemeene maatregel genomen wordt, zal daarvan het gevolg zijn, dat enkelen daarvan een bijzonder voordeel, anderen nadeel, althans geen voordeel hebben. Het eerste bezwaar zal men op den koop toe moeten nemen, aan het tweede zal getracht moeten worden te gemoet te komen. Zoo ook hier. Er zullen militairen zijn, die buiten het gratiebesluit vallen, omdat zij op het tijdstip, waarop het besluit in werking is getreden, nog niet onherroepelijk waren veroordeeld. De billijkheid brengt mede, om wanneer zij overigens op grond van dat besluit voor gratie in aanmerking gekomen zouden zijn, hun na hunne onherroepelijke veroordeeling bij afzonderlijk besluit gratie te verleen, hetzij individueel, hetzij bij een later te herhalen algemeen besluit.

Het gratiebesluit heeft Mr. H. W. van Sandick aanleiding gegeven om in W. 10482 zonder eenige motiveering de stelling te verkondigen dat men hier te doen heeft niet met de uitoefening van het recht van gratie maar met amnestie, welke alleen bij de wet verleend mag worden. Terecht en naar onze meening op goede gronden wordt tegen die stelling opgekomen in een hoofdartikel van de „N. R. Ct.” van 24 November 1919, Avondblad D, „Massa-gratie”, waarin het volgende wordt betoogd.

„Het Kon. besluit heeft wel degelijk op gratie betrekking en niet „op amnestie. Dit blijkt, wanneer men zich van het karakter dezer „beide rechtsinstituten rekenschap geeft. Gratie heeft betrekking op „de executie van de straf, en op niets meer. Zij laat de veroordeeling „in wezen en laat dus het vonnis met al zijn gevolgen, voor zoover „deze niet tot de straf behooren (als b.v. verbeurdverklaring van „goederen) bestaan. De gratie is niet meer dan de bepaling, dat de „opgelegde straf hetzij in het geheel niet, hetzij gedeeltelijk niet zal „worden tenuitvoergelegd; en zij werkt niet verder dan uitdrukkelijk „in het gratiebesluit is omschreven. Amnestie daarentegen is de „behandeling, waardoor alle strafrechtelijke gevolgen, die aan een zeker „feit volgens het geldende recht zijn verbonden, worden opgeheven. „De amnestie stelt als het ware de wet buiten werking (vandaar „dat zij dan ook alleen bij de wet kan worden verleend); zij heft „het recht tot strafvervolgning op, en tast, zoo er reeds veroordeeling „heeft plaats gehad, niet in de eerste plaats de straf, maar het vonnis

„zelf aan, dat van het oogenblik, waarop de amnestiewet tot stand is gebracht, als niet bestaande moet worden beschouwd.

„Wanneer wij nu onder dit licht het gratiebesluit van 1 November beschouwen, is, dunkt ons, duidelijk, dat het gratie verleent, en geen verkapte amnestie. Het besluit treft niet de strafrechtelijke gevolgen van zekere, volgens het geldende recht strafbare feiten, doch slechts de uitvoering van de bij rechterlijk vonnis opgelegde straffen. Vandaar dat het (terecht) is beperkt tot de straffen „welke nog geheel of gedeeltelijk moeten worden ondergaan”; dat het besluit niet betrekking heeft op voorwaardelijke straffen, waarvan de „tenuitvoerlegging niet werd gelast”; terwijl ook de bijkomende straffen worden in stand gehouden. Dit alles zou bij eene amnestie geen zin hebben hoegenaamd, ja, met amnestie onvereinigbaar zijn. ¹⁾

De „massa-gratie” kan echter de schrijver van het hoofdartikel niet goedkeuren. Hij merkt dienaangaande op: „Gratieverleeningen en masse b.v. bij eene troonsbestijging of een koninklijk huwelijk — aldus prof. Mr. D. Simons in een zeer lezenswaardig artikel in Dl. XIII van het Tijdschrift voor Strafrecht (blz. 387 v.v.) — verdienen geheele en onvoorwaardelijke afkeuring.” De gratieverleening in massa is, meenen ook wij, eene miskenning van den aard van het instituut, dat, wat het ook oudtijds geweest moge zijn, nu is een rechtsinstituut en niet een tot het bewijzen van koninklijke gunsten. Het moge waar zijn, gelijk prof. Simons betoogt, dat soms ook om staatkundige redenen gratie kan uitgelokt worden, dit moet hooge uitzondering blijven, omdat „de handhaving van het recht, de bescherming van algemeene en individueele rechtsbelangen van zoo groote beteekenis is, zoozeer behoort tot de plichten van den staat, dat niet lichtvaardig dat staatsdoel mag uit het oog verloren worden.” De gratie moet in beginsel blijven het instituut, waardoor gewaakt wordt, gelijk Buys (I. blz. 275) het uitdrukt, „dat niet de toepassing van een wettelijk voorschrift op een bepaald geval tot onbillijkheid leide en dus het summum jus summa injuria worde.” In dien zin werkt dan ook de gratie speciaal, tegenover de amnestie, welke eene generale werking heeft.

„Bij de gratieverleening en masse gaat dit beginsel verloren. Zij brengt de gratie uit de sfeer onzer rechtsinstellingen over naar die der koninklijke gunstbewijzen, en denatureert de beteekenis van de straf als een, in het belang der rechtsorde, noodzakelijk kwaad. Tot hoe dwaze, met het rechtsgevoel strijdige uitkomsten dergelijke toepassing leidt, komt dan ook in het Kon. besl. van 4 November uit. Deze gratie-bij-de-hoop strekt om de diensten van het leger tijdens de mobilisatie te eeren. Zij is een bewijs van erkentelijkheid jegens degenen, die hun plicht hebben gedaan. En daartoe wordt nu in de eerste plaats kwijtschelding van straf verleend aan

¹⁾ In de „N. R. Ct.” van 28 November 1919 Av.bl. A en van 7 December 1919 Ocht.bl. B. heeft Mr. van S. zijn standpunt tegenover de „N. R. Ct.” verdedigd. Hij heeft ons evenwel niet kunnen overtuigen dat het gelijk aan zijn zijde is.

„deserteurs, dat zijn degenen die in hun voornaamsten plicht tijdens „de mobilisatie te kort zijn geschoten”.

Wij stellen hier tegenover het aan de dagbladen verstrekte bericht van het Ned. Correspondentiebureau, dat zich om inlichtingen heeft gewend tot het Departement van Justitie. Dit bericht, hetwelk mag worden beschouwd als een officiële toelichting op het besluit, luidt aldus:

„Vanwege dat departement wordt er op gewezen, dat de executie „van dergelijke straffen na het einde der mobilisatie de delinquenten „onevenredig zwaar treft, hen een reeds verkregen betrekking in de „burgermaatschappij kan doen verliezen of althans in het vinden van „zoodanige betrekking bemoeilijkt, zonder dat in de hier bedoelde „gevallen van lichte militaire feiten een daartegen opwegend belang „voor de militaire rechtsorde is aan te wijzen, terwijl ten slotte de „militaire rechter niet in staat is om de geschetste bezwaren, welke „uit het feitelijk ondergaan van straffen na de mobilisatie voortvloeien, „te ondervangen. Het verleenen van een algemeene gratie, als thans „is aangegeven, valt dus geheel binnen het kader van het recht van „gratie, welk recht ook hier is uitgeoefend om een conflict tusschen „recht en billijkheid op te lossen.

„Uiteraard kan er slechts in zeer bijzondere omstandigheden voor „de verleening van een algemeene gratie aanleiding zijn, gelijk men „dan ook tot het generaal pardon van 1840 (Staatsblad no. 74) moet „teruggaan om een aanverwant geval in ons staatsrecht aan te wijzen.

„Wel is waar is later nog wel eens bij bepaalde heugelijke „gebeurtenissen aan meerdere met name genoemde individuen bij het- „zelfde besluit gratie verleend, doch die, nog altijd individueele, graties „dragen ook overigens een geheel ander karakter dan de thans „verleende algemeene, welke, gelijk reeds werd opgemerkt, inderdaad „strekt om de strafrechtelijke gevolgen van tijdens de mobilisatie „begane militaire feiten overeenkomstig de eischen van billijkheid en „utiliteit te verzachten.

„Met de bijzondere diensten, door de krijgsmacht tijdens de mobilisatie „bewezen, houdt de verleende algemeene gratie zeer zeker verband. „Uiteraard is het niet mogelijk aan alle militairen, die zich goed „gedragen hebben een be'ooning te geven als blijk van waardeering „voor de weermacht. Het gedurende vele jaren gemobiliseerd zijn heeft „menigen, overigens en althans tevoren wellicht verdienstelijken militair „allengs prikkelbaar gemaakt. Nu de mobilisatie voorbij is, kan men „verdiens ten der weermacht erkennen door de strafrechtelijke gevolgen „van lichte excessen uit te wischen. Ook de militairen, die daarvan „geen dadelijk voordeel hebben, zullen daarin een blijk van waardeering „kunnen zien voor de weermacht in haar geheel.”

Thans nog een enkel woord over het hiervoor reeds genoemde Koninklijk besluit van 28 November 1840 S. 74 betrekkelijk het verleenen van een *generaal pardon*. Dit besluit betreft in hoofdzaak deserteurs. Aan alle militairen, met uitzondering van de officieren, die zich aan desertie hebben schuldig gemaakt, ook wanneer de desertie

gepaard ging met een verzwarende omstandigheid, *tot die misdaad behoorende*, wordt gratie verleend. Ook de vervallenverklaring van den militairen stand, voor zoover die mocht zijn uitgesproken wordt opgeheven. Het laatste artikel bepaalt echter dat de in het besluit begrepen militairen geen aanspraak kunnen maken op voorrechten of belooningen welke toegekend of verzekerd zijn aan hen, die aan hunne dienstverplichtingen ten allen tijde getrouw zijn gebleven.

Tevens bepaalt het besluit, dat alle nog aanhangig zijnde, zoomede de nog aanhangig te maken, procedures ter zake van desertie zoo spoedig mogelijk ten einde gebracht zullen worden, „wordende” aan deze veroordeelden „de ruimste gelegenheid aangeboden, om na „deze veroordeeling aan Ons te verzoeken in dit generaal pardon „opgenomen en begrepen te worden”.

Nadat het bovenstaande reeds geschreven was namen wij kennis van de hoofdartikelen in W. 10488 en 10489 „Het gratiebesluit”. Prof. Mr. D. Simons bespreekt daarin aan de hand van onze wetgeving en van binnen- en buitenlandsche schrijvers het verschil tusschen gratie en amnestie en komt dan tot de conclusie: „Er is voor de „gratie de vorm gebruikt, welke de amnestie kenmerkt; de gratie „is in den amnestievorm gehuld, doch zij is toch niettemin gratie „gebleven, beperkt binnen de grenzen, welke voor de gratie essentieel „zijn. Daarom moet de conclusie wezen, dat hoe ongemeen hetgeen „thans is geschied ook moge zijn, daarmee aan hetgeen de Grondwet „bepaalt niet is tekort gedaan”.

Na in den loop van zijn betoog gezegd te hebben, dat de gratie alleen het recht opheft tot tenuitvoerlegging van de bij het vonnis opgelegde straf, doch het vonnis zelf met al de verdere daaruit voortspruitende strafrechtelijke gevolgen in wezen laat, zegt de hooggeleerde schrijver: of dit anders zou zijn bij eene amnestie is moeilijk te zeggen. Hij wijst er op dat amnestiewetten bij ons zeldzaam zijn, dat over hare werking rechtspraak noch litteratuur bestaat en dat de wet van 6 Augustus 1914 S. 376 den term amnestie gebruikt zonder meer en zich over de werking van den maatregel niet uitlaat. In dit verband meenen wij te mogen herinneren aan de wijzigingen van de Pensioenwetten voor de Landmacht en voor de Zeemacht 1902 bij de wetten van 16 April 1915 S. 191 en 192. Het betreft hier wel niet een *strafrechtelijk* gevolg van de amnestie maar dan toch een gevolg. De artt. 13 van de Pensioenwetten bepaalden onder 1e, letter g, dat de tijd, gedurende welken de militair deserteur is geweest, niet in aanmerking komt als voor pensioen geldigen diensttijd, wanneer hij wegens desertie is veroordeeld bij een in kracht van gewijsde gegaan vonnis, of wel wanneer het recht tot strafvordering te dier zake is verjaard, terwijl volgens letter h van dezelfde artikelen de militaire diensttijd voorafgegaan aan de onder letter g bedoelde desertie (behoudens bijzondere omstandigheden) evenmin in aanmerking komt. Bij vorenbedoelde wetten van 1915 werd nu het woord „verjaard” onder letter g gewijzigd

in „te niet gegaan”.¹⁾ Volgens de toelichting was deze wijziging noodzakelijk geworden, omdat de oorspronkelijke bepaling niet van toepassing was op hen, die zich hadden schuldig gemaakt aan desertie en wien door de wet van 6 Augustus 1914 S. 376 amnestie was verleend. De wijziging strekte om te voorkomen, dat de tijd gedurende welken deze personen deserteur geweest waren en de tijd aan die desertie voorafgaande als voor pensioen geldige dienstdiensttijd in aanmerking zoude komen. Hieruit blijkt uitdrukkelijk dat de Regeering de terug-gave van door desertie verloren dienstdiensttijd als gevolg van amnestie niet heeft gewild en dat volgens hare meening amnestie, voor zoover zij betrekking heeft op reeds gewezen vonnissen niet ten gevolge heeft dat die vonnissen in elk opzicht moeten worden beschouwd als niet te zijn geweest.

Eindelijk zij nog vermeld dat Prof. Simons van meening is, dat het in het bij het gratiebesluit gelegde verband tusschen de te verleen gratie en de tijdens de mobilisatie door de krijgsmacht bijzondere diensten moeilijk een rechtvaardiging voor den maatregel kan worden gevonden, maar dat niettemin het gratiebesluit materieel zeer goed te verdedigen is, omdat door de gewijzigde omstandigheden een toestand was ingetreden, waarbij zonder gevaar voor de maatschappelijke orde, voor tucht en discipline in het leger, van toepassing van opgelegde straffen mocht worden afgezien. Straffen, aldus Prof. Simons worden opgelegd en toegepast in het maatschappelijk belang; is dat belang niet meer, althans niet meer in gelijke mate aanwezig als ten tijde van de oplegging, dan bestaat juist eene der redenen waarom gratieverleening aangewezen en gerechtvaardigd is.

Een protest.

(Mr. H. W. van Sandick in W. 10484).

Een zinsnede in het hoofdartikel van het Weekblad van het Recht No. 10472, waarin de Redactie eenige beschouwingen wijdt aan de beraadslaging gehouden ter gelegenheid van den Militairen Juristen-dag op 11 October j.l., is voor Mr. H. W. van Sandick, een aanleiding om zijnerzijds, in zijne kwaliteit van rechtsgeleerd lid van het Hoog Militair Gerechtshof, zijn licht te laten schijnen over de wijze, waarop de krijgsraden hun taak hebben vervuld.

Hij doet dit op zijne wijze en, zooals hij opmerkt, spreekt hij alleen voor zich zelf. Gelukkig. Over de eigenlijke vraag, waarom-trent de hoofdredacteur van het Weekblad gaarne zou worden ingelicht, n.l. het oordeel van de leden van het H.M.G. over de werkzaamheid van de krijgsraden, deelt Mr. Van Sandick niet veel mede, want daarover mag hij niet spreken, omdat hetgeen hij weet in hoofdzaak

¹⁾ Deze wijziging wordt geacht te zijn in werking getreden 6 Augustus 1914 (datum van de amnestiewet).

raadkamergeheim is en hij daarover het zwijgen moet bewaren. Niettemin beslaat zijn ingezonden bijdrage in W. 10484, waarop wij het oog hebben, bijna anderhalve kolom. Waarmede? Met aanvallen op allerlei personen. Eerst krijgen de Commissie van voorbereiding voor den Militairen Juristendag en de Redactie van het Weekblad het verwijt te hooren, eerstgenoemde, dat zij op de medewerking, laatstgenoemde, dat zij, in zake de wenschelijkheid der invoering van de voorwaardelijke veroordeeling voor militairen, op het oordeel van de rechtsgeleerde leden van het Hof geen prijs hebben gesteld. Daarna treft den voorzitter van de zoeven genoemde commissie het verwijt, dat hij in zijn openingsrede de vergadering heeft opgewekt iets te doen, waarvan hij wist dat het niet zou en niet kon gebeuren. Vervolgens krijgt de geheele commissie weer een veeg uit de pan, het stellen van de vraag: In hoeverre heeft de militair-rechterlijke organisatie in den mobilisatietijd voldaan? wordt haar aangerekend als een vragen naar den bekenden weg, als een vrij gewaagd en brutaal stukje. Na te hebben vermeld dat het prae-advies, uitgebracht door den President van den Krijgsraad te 's-Gravenhage en de rede van diens collega uit 's-Hertogenbosch een geest van tevredenheid en voldaanheid ademen, wordt de vriendelijke vraag gesteld, of het vraagpunt misschien expresselijk aan de orde gesteld is om de gelegenheid te scheppen zich zelf schoon te wasschen. Dan volgt een aanval op den President van den Krijgsraad in den Bosch met betrekking tot zijne opvatting van de approbatie, waarna te kennen wordt gegeven, dat de medewerking, die deze president volgens zijn zeggen van de Regeering had ondervonden een gevolg was van diens lid zijn van de Eerste Kamer der Staten-Generaal. Wij gaan op deze punten niet verder in, wij hebben een en ander slechts vermeld om te doen zien in welken geest de Heer Van Sandick schrijft. Ons protest geldt niet zoo zeer deze punten dan wel het slot van zijne bijdrage.

Daarin verwijt hij het Hof, dat het de toch al lichte straffen opgelegd door de krijgsraden nog dikwijls vermindert „hetzij uit lankmoedigheid, hetzij om een homoeopathische geneeswijze toe te passen” en zegt verder dat de voorwaardelijke veroordeeling meer en meer in zwang geraakt en het Hof soms meer op een reclasseeringsraad dan op een rechtscollege gelijk. Vervolgens doet hij een aanval op de militaire leden van het college, welke naar onze meening de perken der behoorlijkheid overschrijdt. Hij schrijft: „Ten opzichte van „het H. M. G. is mij eene wenschelijkheid gebleken: dat nl. de meerderheid der leden uit juristen besta. Bij de raden van beroep voor „de ongevallenverzekering heeft men ook leekenrechtspraak met een „jurist als voorzitter, doch de Centrale Raad bestaat uitsluitend uit „juristen. Het is nu niet te veel gevegd, te willen dat althans de „meerderheid uit juristen bestaat. Vroeger vóór 1914, toen alles gemoe- „delijk toeging,” (hoe weet Mr. v. S., die 1 Januari 1914 tot lid van „het H. M. G. is benoemd, dit?) „was dit niet noodig, doch tegenwoordig „bij de op de spits gedreven juristerij, de geneigdheid van leeken om

„op alle spitsvondigheden in te gaan, hun formalisme, hunne vrees-
 „achtigheid om op ook zeer sterke aanwijzingen eene veroordeeling
 „uit te spreken, en hun niet voldoende zelfstandigheid acht ik het
 „hoogst gewenscht.” Raadkamergeheimen? Mr. van Sandick zegt zelf,
 dat hij daarover niet mag spreken en wij willen dus aannemen, dat
 hij in de meening verkeert dit ook niet te doen; dat de door hem
 besproken punten er echter nauw verband mede houden zal hij evenwel
 moeilijk kunnen tegenspreken. En wanneer hij zijne overtuiging heeft
 gegrond op andere gegevens dan hadden wij gaarne daaromtrent iets
 naders vernomen, want onze overtuiging is vooralsnog een andere.

Trouwens over formalisme en zelfstandigheid kan men verschillend
 oordeelen. Ons is het geval bekend van een burger-president van
 een krijgsraad, die op de openbare terechtzitting, voor den beklaagde
 geheel onverstaanbaar, het vonnis voorlas. Toen een van de militaire
 leden hem er opmerkzaam op maakte, dat de beklaagde er niets van
 kon verstaan, gaf de president het merkwaardige antwoord, dat de
 wet wel voorschreef, dat hij het vonnis moest voorlezen, maar niet
 dat hij het verstaanbaar moest voorlezen. Wij noemen dit formalisme
 van de slechtste soort.

Wij hebben meermalen te kennen gegeven, dat wij het verband,
 hetwelk het Hof legt tusschen de beschikking tot verwijziging en
 de telastlegging als formalisme beschouwden. Hebben wij die ge-
 wraakte uitspraken te danken aan de militaire leden van het Hof?
 Wij weten het niet, maar wanneer dit inderdaad het geval is, dan
 houdt het verwijt van onvoldoende zelfstandigheid toch weinig steek;
 blijkbaar laten zij zich dan door hunne rechtsgeleerde collega's niet
 overtuigen. En ook, wanneer zij ingaan op spitsvondigheden en op
 zeer sterke aanwijzingen een veroordeeling niet uitspreken, waar naar
 het oordeel van hunne rechtsgeleerde medeleden, of althans naar het
 oordeel van mr. Van Sandick, op die spitsvondigheden niet moet
 worden ingegaan, een veroordeeling moet volgen, loopt het met hunne
 zelfstandigheid nog al los. De al of niet juistheid van hunne beslissing
 is daarbij onverschillig.

Of de aanval van Mr. Van Sandick overigens al dan niet gegrond
 is, moge verder buiten beschouwing blijven. Waar wij tegen opkomen,
 is tegen het feit zelf. Voor zoover ons bekend, is het bij de rechterlijke
 macht geen gebruik, dat een lid van een college zijne medeleden in
 een publiek geschrift ongeschiktheid of onbekwaamheid voor hun ambt
 verwijt; dat een lid van ons hoogste militaire rechtscollege gemeend
 heeft zulks wel te mogen doen, valt te betreuren, te meer daar noch
 het college als geheel, noch de leden voor zich den aanval kunnen
 weerleggen. Immers om dit met goed gevolg te doen, zouden zij
 dingen moeten aanroeren, waarover zij tengevolge van het raadkamer-
 geheim niets mogen mededeelen. De eerbied voor de uitspraken van
 het Hof zal door het gebeurde niet worden verhoogd, terwijl de
 onderlinge goede verstandhouding in het college er niet door zal worden
 bevorderd.

Wij hadden verwacht, dat van de zijde van de rechterlijke macht

wel een protest in het Weekblad tegen Mr. Van Sandicks pennevrucht zoude zijn ingebracht; nu dit niet is geschied, hebben wij gemeend zulks in ons tijdschrift te moeten doen.

Wanneer houdt de met ontzegging van het recht om bij de gewapende macht te dienen gestrafte op militair te zijn?

Uit de beschikking van het H. M. G. van 7 October 1919, welke onze lezers kunnen vinden op blz. 404 van deze aflevering, blijkt dat bij Sententie van 4 Maart 1919 een zekere S. was veroordeeld tot verschillende vrijheidstraffen met ontzegging van het recht om bij de gewapende macht of als militair geëmployeerde te dienen voor den tijd van vijf jaren.

Tijdens het ondergaan van vorenbedoelde vrijheidstraffen pleegde hij 19 Maart 1919 en later verschillende feiten, die hem een nieuwe verwijzing naar den krijgsraad op den hals haalden.

De auditeur-militair bij den betrokken krijgsraad was van oordeel, dat bij de wet een andere rechter over de zaak en den persoon van S. was gesteld, omdat hij bij bovenvermelde sententie o.a. was veroordeeld tot ontzegging van het recht enz. voor den tijd van vijf jaren en dus de krijgsraad niet bevoegd was over de daarna door hem gepleegde strafbare feiten te oordeelen.

De krijgsraad verklaarde zich vervolgens onbevoegd om over den persoon van S. te erkennen. Met de daarvoor aangevoerde gronden, welke in de beschikking van het Hof zijn weergegeven, kon dit college zich, naar onze meening terecht, niet vereenigen. Het Hof overweegt dan verder, dat „nu het uiteinde van den duur der voor die feiten „opgelegde hoofdstraffen zal vallen op den 27sten April 1920, „eerst van dezen dag af de termijn van de ontzegging zal beginnen „te loopen, zulks overeenkomstig het bepaalde in art. 12 der Wet „van 14 November 1879, (Staatsblad no. 191); dat dan ook de „militaire wetten, ten tijde waarop volgens de verwijzingen S. voor- „noemd de aldaar vermelde feiten zou hebben gepleegd, wel op hem „van toepassing waren”. Tegen het eerste gedeelte van deze overweging hebben wij geen bezwaar, maar met de daarop gegronde gevolgtrekking kunnen wij ons niet vereenigen.

In deze opvatting staan wij niet alleen. Bij de zeemacht was men steeds de meening toegedaan, dat een veroordeeld militair, wien het recht was ontzegd om bij de gewapende macht te dienen, vanaf het oogenblik waarop de tegen hem gewezen rechterlijke uitspraak in kracht van gewijsde gegaan was, ophoudt militair te zijn. Vandaar dan ook dat een zoodanige veroordeelde niet onder militair geleide naar de gevangenis wordt gebracht, maar door de Rijkspolitie, waartoe een geleide wordt aangevraagd aan den officier van justitie in het arrondissement waar de krijgsraad zitting houdt.

Reeds bij Res. van den Minister van Marine van 13 October 1881, no. 58 werd in de toenmalige Justitieele Voorschriften, de navolgende

bepaling opgenomen: „Personen, aan wie het regt is ontzegt om bij „de gewapende magt of als militaire geëmployeerde te dienen, moeten „niet onder militair geleide naar de gevangenis worden overgebracht, „dewijl zij ophouden militair te zijn door de opheffing van regtswege „van de bestaande dienstbetrekking”.

Ook bij de landmacht huldigde men dezelfde opvatting; althans in art. 105 van de, sedert ingetrokken, Justitieele Voorschriften voor de Landmacht lezen wij: „Echter worden de veroordeelden, die gecasseerd „of vervallen verklaard zijn van den militairen stand of wien het recht „ontzegt is om bij de gewapende macht of als militair geëmployeerde „te dienen en derhalve opgehouden hebben militair te zijn, door de „Rijkspolitie overgebracht” enz.

Met deze, sedert ongeveer 40 jaar gehuldigde opvatting is het Hof het, blijkens zijn bovenvermelde uitspraak, niet eens. Volgens zijn opvatting blijft de veroordeelde militair tot op het oogenblik waarop de opgelegde hoofdstraf(fen) is (zijn) geëindigd, omdat eerst dan de termijn, waarvoor de ontzegging is uitgesproken, begint te loopen. Dit volgt uit de door het Hof gemaakte gevolgtrekking, dat de militaire wetten nog op den beklagde S. van toepassing waren; immers wanneer S. geen militair meer was, dan zouden zij niet op hem van toepassing zijn, omdat die wetten, behoudens hier niet ter zake doende uitzonderingen, alleen militairen en niet burgers betreffen.

Wanneer wij nu den tekst van art. 12 van de Wet van 14 November 1879 S. 191, welke bijna woordelijk overeenkomt met die van art. 12 van de wet van 14 November 1879 S. 193, naslaan, dan lezen wij in de tweede alinea: Zij (dit is de ontzegging) heeft van regtswege ten gevolge de opheffing van de bestaande dienstbetrekking of het ontslag uit de betrekking van militairen geëmployeerde, door den veroordeelde bekleed. Wij meenen dat het Hof aan deze alinea niet voldoende aandacht heeft geschonken of althans ten onrechte verband legt tusschen deze en de 4e alinea van het artikel, waarin wordt bepaald dat de termijn van de ontzegging niet loopt vóór het uiteinde van den duur der hoofdstraf.

Wij hebben hier te doen met twee verschillende dingen, verbreking van het bestaande dienstverband en ontzegging van het recht om te dienen voor een bepaalden tijd. Aan het laatste zal onvermijdelijk het eerste moeten voorafgaan, maar omgekeerd bestaat dit verband niet, behoeft althans niet te bestaan. Zoo bestaat de eenvoudige cassatie uit een verklaring dat de veroordeelde is ontslagen uit den militairen dienst, een verbreking dus van het bestaande dienstverband, welke echter geenszins ten gevolge heeft, dat de gecasseerde niet meer bij de gewapende macht mag dienen. Wenscht hij, desnoods reeds den dag nadat de hem opgelegde straf is ten uitvoer gelegd, weder in dienst te treden, de hem opgelegde straf is daarvoor geen wettelijk beletsel. Deze straf is ook niet een reden om iemand uit te sluiten voor den dienst bij de militia.

Evenals bij de cassatie meenen wij dat de verbreking van het dienstverband een op zichzelf staand gevolg is van de ontzegging van

het recht om bij de gewapende macht te dienen; zoo niet, dan komt ons de 2e alinea van art. 12 van de Wetten van 14 November 1879 overbodig voor. Bij een andere opvatting kan men tot zonderlinge gevolgen komen. Men denke zich het geval dat de krijgsraad een beklaagde, die op vrije voeten is verbleven, veroordeelt tot een vrijheidstraf met ontzegging en dat de vrijheidstraf om de een of andere reden niet aanstonds ten uitvoer gelegd kan worden. De veroordeelde blijft dan volgens het Hof militair, maar wat moeten de militaire autoriteiten met hem beginnen? Moeten zij hem dienst laten doen? Dit ware toch te dwaas. Het geval zal zich niet licht voordoen, wij geven het gaarne toe, maar mogelijk blijft het. Het zonderlinge gevolg dat daaruit voortvloeit pleit o. i. tegen de opvatting van het Hof.

Ook aan de artt. 2 van de Wetten van 14 November 1879 zouden wij een argument voor onze meening willen ontleenen. Deze artikelen bepalen dat de militaire rechter bij veroordeeling tot gevangenisstraf van minder dan drie jaren de ontzegging kan uitspreken, wanneer hij van oordeel is dat de schuldige ter zake van het gepleegde feit ongeschikt is om in den militairen stand te blijven. Doet het geval zich voor, dat de militaire rechter van deze bevoegdheid wil gebruik maken, dan moet hij in het vonnis een overweging opnemen, dat de beklaagde ter zake van het door hem gepleegde feit ongeschikt is om in den militairen stand te blijven (H. M. G. 16 Maart 1915, M. R. T. XI, blz. 106), daarna spreekt de rechter de ontzegging uit. Nu behoeft het toch geen betoog, dat de man ook zoo spoedig mogelijk, dus op het oogenblik dat het vonnis in kracht van gewijsde gaat, behoort op te houden militair te zijn. Deelt men de opvatting van het Hof, dan zegt men eigenlijk nu ja, de man is wel ongeschikt om in den militairen stand te blijven, maar dat neemt niet weg, dat hij toch nog wel van dien stand deel kan blijven uitmaken. Bij uitzondering moge deze stelling te verdedigen zijn, haar als regel te stellen kan niet juist zijn.

Eindelijk zouden wij nog hierop willen wijzen. De rechtsmacht van den militairen rechter is een buitengewone; de personen waarover hare werking zich uitstrekt mogen daaraan dus niet langer onderworpen blijven dan bepaald noodzakelijk is. Doet die noodzakelijkheid zich hier gevoelen? Het antwoord kan slechts ontkennend luiden. Wij kunnen niet inzien dat de militaire maatschappij er eenig belang bij kan hebben, dat een veroordeelde, die eerst een vrijheidstraf ondergaat en daarna gedurende geruimen tijd niet meer in de militaire maatschappij mag terugkeeren, gedurende den tijd, waarin hij zijn straf ondergaat, onderworpen blijft aan de militaire rechtsmacht. De militaire maatschappij heeft na het vonnis niets meer met hem te maken en dus dient de buitengewone rechtsmacht het veld te ruimen voor de gewone.

Het ware natuurlijk iets anders, wanneer de tekst van de wet 's Hof's uitlegging noodzakelijk maakte. Maar dit ontkennen wij. De tekst van de artt. 12 dwingt niet tot het leggen van een verband tusschen

het 2e en het 4e lid. Deze alinea's hebben ieder voor zich beteekenis, wanneer men ze op zich zelf beschouwt. De bepaling, dat de termijn waarvoor de ontzegging is uitgesproken niet loopt vóór het uiteinde van den duur der hoofdstraf bedoelt niet anders dan te voorkomen, dat die termijn voor een groot gedeelte niet zijn verstreken alvorens hare uitwerking te doen gevoelen. Iemand, die een vrijheidstraf ondergaat, kan het koud laten of hij al dan niet mag dienen, het is hem practisch toch onmogelijk.

Wij hebben de geschiedenis van de Wetten van 14 November 1879, nog eens geraadpleegd, om na te gaan of wij daarin ook steun konden vinden voor onze opvatting. Onze moeite was evenwel vergeefs. Het punt is in de stukken niet aangeroerd.

Een gelegenheid om het verschilpunt nog eens aan het oordeel van ons hoogste militaire rechtscollege te onderwerpen zal zich vermoedelijk niet zoo spoedig meer voordoen. Mocht dit wel het geval zijn dan hopen wij dat de daarbij betrokken krijgsraad of auditeur-militair niet zal verzuimen het Hof in de gelegenheid te stellen zijn standpunt nader te motiveeren.

In afwachting daarvan zouden wij de militaire departementen in overweging willen geven aan hunne steeds gehuldigde opvatting te blijven vasthouden.

Toevoeging van advocaten-raadslieden aan militaire beklagden.

Aan het Verslag der Algemeene Rekenkamer nopens hare werkzaamheden over het jaar 1918 ontleenen wij het volgende:

Het schrijven der Kamer aan den Minister van Justitie over de beperking van het verleen van rechtskundigen bijstand aan militairen-beklaagden¹⁾ werd in het afgeloopen jaar beantwoord.

Het kwam den Minister nog steeds niet gewenscht voor aan een eerst kortelings door de wetgevende macht aangenomen beginsel te tornen.

De regelingen der toelagen aan advocaten-raadslieden van militairen-beklaagden, nedergelegd in de Koninklijke besluiten van 3 Januari 1914 (*Staatsblad* n°. 2) en 10 Juni 1915 (*Staatsblad* n°. 239), waren getroffen, nadat was gebleken, dat zonder de toekenning dier toelagen geen voldoende medewerking van de zijde der balie was te verwachten.

De regeling bij Koninklijk besluit van 1915 moest, althans bezien uit het oogpunt van de sedert ingetreden algemeene verhooging der bezoldigingen, als matig worden beschouwd. Eene vergoeding van f 10 per zaak was onder de tegenwoordige buitengewone omstandigheden dooreengenomen, niet te hoog. Waar bovendien de balie voor den door haar verrichten arbeid wegens toevoeging in burgerlijke

¹⁾ Confer. gedrukt verslag over 1917, bladz. 12. (Zie M. R. T. XIV, blz. 532. Red. M. R. T.)

strafzaken geenerlei toelagè ontving, was er, naar de Minister meende, geen reden op het thans genoten honorarium in militaire strafzaken te beknibbelen. Nu de militaire rechtscolleges in den tegenwoordigen tijd met werk overkropt waren, was het dubbel gewenscht elken militair, beklaagde, ook al stond hij slechts terecht voor een objectief betrekkelijk licht vergriep, dat voor hem nochtans de ernstigste gevolgen kon hebben, door een raadsman te doen bijstaan.

Intrekking van een bevelschrift tot bijeenkoming van den krijgsraad.

In de zaak die beëindigd werd bij Sententie van het H. M. G. van 28 Februari 1919 (M. R. T. XIV blz. 585 en vlg.) had de auditeur-militair aan de beklaagden doen aanzeggen, dat het oorspronkelijk in die zaak uitgevaardigde bevelschrift tot bijeenkoming van den krijgsraad d.d. 24 December 1917 werd ingetrokken en buiten effect gesteld. Daarna zijn op 11 Februari 1918 in diezelfde zaak van den commandeerenden officier uitgegaan bevelschriften, aan den voet waarvan de auditeur-militair een gewijzigde telastlegging had gesteld.

Op die gewijzigde telastlegging heeft de krijgsraad toen recht gedaan.

Deze wijze van doen vond geen genade in de oogen van het Hof. Geen enkele wetsbepaling verleent den auditeur-militair de bevoegdheid om een bevelschrift van den commandeerenden officier, ten opzichte waarvan de voorschriften van artikel 114 en volgende der Rechtspleging bij de Landmacht zijn in acht genomen, in te trekken en buiten effect te stellen. Er mag dan ook slechts op de telastlegging aan den voet van het oorspronkelijke bevelschrift van 24 December 1917, dat onverminderd van kracht is gebleven, worden acht geslagen. Zoo besliste het hof.

Wat den auditeur-militair niet vrijstaat is den commandeerenden officier wel geoorloofd.

Men oordeele: In de telastlegging, gesteld aan den voet van het bevelschrift, uitgevaardigd door den Commandant der Marine te Willemsoord in de zaak contra een zekeren S., was een fout geslopen, — hem was ten laste gelegd dat hij was achtergebleven van passagieren, terwijl hij niet was teruggekeerd van een hem verleend verlof — welke vóór den dienenden dag werd bemerkt. Op voorstel van den fiscaal trok de Commandant der Marine te Willemsoord het bevelschrift in en riep den Zeekrijgsraad tegen een lateren dag bijeen. Aan den voet van dat bevelschrift stelde de fiscaal een verbeterde telastlegging. Dat nieuwe bevelschrift met de nieuwe telastlegging werd daarop den beklaagde beteekend. Op grond van dat laatste bevelschrift heeft de krijgsraad de zaak in behandeling genomen en daarop recht gedaan. Het in die zaak gevelde vonnis werd door het H. M. G. geaprobeerd.

Het laatstbedoelde bevelschrift laten wij hier volgen.

Bevelschrift.

De Commandant der Marine Willemsoord:

Gelezen het rapport van den fiskaal bij den Zeekrijgsraad in deze Directie dd. 20 October 1919, no. 527, in overweging gevende het bevelschrift dd. 10 October 1919, no. 2540, waarbij wordt bijeengeroepen de krijgsraad tegen Woensdag, den 29en October 1919, des namiddags ten 1½ ure in de zaak van J. S., dienende als lichtmatroos onder stamboek-no. 1679, thans gedetineerd in het provoosthuis te Willemsoord, bij dezerzijdsche beschikking van den 26en September 1919, no. 2518, naar den Zeekrijgsraad verwezen, met het oog op een in de telastlegging geslopen fout in te trekken en de bijeenroeping van den krijgsraad te bevelen op een lateren dag;

Overwegende dat inderdaad intrekking van bedoeld bevelschrift wenschelijk is;

Gelet op artikel 112 der Rechtspleging bij de Zeemacht;

Trekt in dezerzijdsch bevelschrift dd. 10 October 1919, no. 2540;

Beveelt dat alsnu de krijgsraad in gemelde zaak zal bijeenkomen op Woensdag, den 5en November 1919, des namiddags ten 1½ ure — of zooveel vroeger als nader zal worden bepaald, ingeval de beklaagde het verzoek mocht doen tot verkorting van den termijn van dagvaarding — ten einde de zaak van voornoemden beklaagde te berechten overeenkomstig de Wet.

Gedaan te Willemsoord, den 21en October 1919.

De Commandant der Marine voornoemd,

J. SOUTENDAM.

Eisch tot schadevergoeding tegen een commandeerende-officier.

In „The Naval and Military Record“ van 11 Juni 1919 vonden wij een mededeeling over een vonnis in een burgerlijk rechtsgeding, zooals er slechts zelden een gevoerd wordt en zooals er hier te lande, voor zoover wij weten, zelfs nimmer een gevoerd is. Evenwel wat niet is, kan komen. Mocht evenwel te eeniger tijd de rechterlijke macht ten onzent geroepen worden in een soortgelijk geval een beslissing te geven, dan verwachten wij dat die beslissing in denzelfden geest zal uitvallen als die van rechter Mc. Cardie. Wij laten hier het verslag volgen.

Rechter Mc. Cardie deed Woensdag uitspraak in de zaak aanhangig bij de King's Bench Division, waarin Mr. Chistopher Henry Heddon, een procureur uit Ripon en Harrogate, schadevergoeding eischte van zijn gewezen commandant bij het Royal Army Service Corps, majoor G. C. Evans, wegens laster, kwaadwillige vervolging en onwettige

vrijheidsberoving. In een uitgebreid vonnis zeide de rechter, dat dit een bijzonder ingewikkeld geval was. De eischer was als gewoon soldaat bij het Britsche leger in dienst getreden in 1915. De actie deed vragen van grondwettelijk belang rijzen, welke moeilijke punten van het militaire recht bevatten. De gebeurtenissen hadden plaats tusschen Juni en December van het vorige jaar in York. In Juli liet de verweerder eischer in streng arrest stellen op grond van twee beschuldigingen, nl. het indienen van een lichtvaardige klacht bij zijn commandeerende-officier en gedrag strijdig met de goede orde en krijgstucht. Eischer werd schuldig bevonden aan beide feiten en kreeg daarvoor 14 dagen kwartierarrest (confinement in barracks). Hij verzekerde dat deze bestraffing buiten verweerders bevoegdheid viel. Bij een volgende gelegenheid werd eischer beschuldigd van nieuwe feiten en in arrest gesteld en hij beweerde, dat de verweerder in dat geval onwettig handelde. Eischers vordering berustte op de bewering, dat verweerder, ook al was hij binnen zijn bevoegdheid gebleven, schuldig was aan het kwaadwillig en zonder redelijken of aannemelijken grond misbruik maken van gezag ten nadeele van eischer. De zaak sproot onmiddellijk en uitsluitend voort uit de militaire verhouding, welke had bestaan en hield uitsluitend verband met de vermelde wijze van handhaving der krijgstucht. Maj. Evans concludeerde tot niet-ontvankelijkverklaring van de vordering.

Hij (de rechter) was blij dat een geding als het onderhavige in de laatste jaren zeldzaam geweest was. De zeldzaamheid van zulk een geding was een bewijs voor de rechtvaardigheid en juistheid, welke gewoonlijk de vervulling van op de officieren van het leger rustende verantwoordelijke plichten kenmerkten. Ofschoon een dergelijk geding te betreuren viel, was het zijn plicht het met de uiterste zorg te onderzoeken. Wanneer de daden van de militaire rechtbanken of de officieren met betrekking tot de krijgstucht niet vatbaar zouden zijn voor toezicht van de civiele rechtbanken, zouden daaruit de meest ernstige gevolgen voortvloeien. Het kan toch niet mogelijk zijn, dat militairen de uitsluitende uitleggers van de militaire wetten zijn. Als dat zoo ware, dan zouden zij boven het civiele recht staan. Dit vol te houden zoude zijn het ontnemen aan „the Court“ van een van zijne heilzaamste functies. De rechters zijn de uitleggers van de wet en de militaire wet maakt deel uit van de wetten van het land. Een militair is onderworpen aan twee stelsels van wetgeving, het militaire en het civiele. Men zou kunnen zeggen, dat door het aannemen van deze stelling de krijgstucht in het leger zou lijden. Hij kon niet aannemen dat dit het geval was. Hij stemde toe dat de krijgstucht de ziel was van het leger en de basis van alle militaire werkzaamheden. De waardigheid en de achting voor zich zelf van officieren zoowel als soldaten steunden er op. De nationale veiligheid was afhankelijk van de krijgsmacht en de kracht van die krijgsmacht steunde op de handhaving van de krijgstucht. Vaderlandsliefde eischte hare handhaving eenerzijds en een vlugge onderwerping aan hare eischen anderzijds. Hij kon niet aannemen, dat de krijgstucht minder

krachtig zou worden gehandhaafd of dat men er zich minder getrouw aan zoude onderwerpen, wanneer zij te allen tijde onderworpen was aan de beperkingen door de militaire wet gesteld. Blijkens de heerschende rechtsopvattingen was een vordering wegens wederrechtelijke vrijheidsberooving of aanranding ontvankelijk, ook al was zij het gevolg van doelbewuste of te goeder trouw uitgeoefende militaire jurisdictie. Op grond van de vaststaande rechterlijke uitspraken waren zijne conclusies in deze zaak:

Ten eerste, dat het een juiste regel is, dat een krijgsraad of een officier bloot staat aan een eisch tot schadevergoeding, wanneer hij, zijne bevoegdheid overschrijdende of handelende zonder bevoegdheid, een handeling verricht of doet verrichten, waardoor een ander militair persoon, hetzij officier of soldaat, eenig onrecht wordt aangedaan, wederrechtelijke vrijheidsberooving of ander onder de algemeene wetten vallend nadeel, zelfs wanneer het onrecht wordt aangedaan bij de uitoefening van de krijgstucht.

Ten tweede, wanneer een handeling, welke eenig nadeel aan personen of goederen veroorzaakt, valt onder de bevoegdheid en de handhaving van de krijgstucht, kan geen rechtsvordering opgaan op grond dat de handeling met kwade bedoeling en zonder redelijke of aannemelijke grond was verricht.

De eerste regel bleek duidelijk uit de litteratuur en de tweede werd ten volle bevestigd door een andere uitspraak. Daaruit volgde dat het hem vrij stond te onderzoeken of de gedaagde in het onderhavige geding zonder bevoegdheid had gehandeld en of er een grond aanwezig was om aan den eischer schadevergoeding toe te kennen. Maar het stond hem niet vrij om schadevergoeding toe te kennen wegens kwaadwillig en ongerechtvaardigd misbruik maken van gezag, zelfs wanneer hij overtuigd was, dat de eischer zijn ernstige beschuldiging had bewezen. Er hadden zich in dit geval meerdere betreuenswaardige dingen voorgedaan en deze hadden kunnen worden vermeden, zonder de misverstanden welke nooit tusschen partijen hadden behooren te zijn gerezen. Hij was niet in staat te zeggen dat de gedaagde buiten zijne bevoegdheid had gehandeld met betrekking tot de verschillende feiten waarover de eischer zich bij zijn vordering beklaagde. Het was eischer niet gelukt te beseffen, dat, ofschoon hij Frankrijk had verlaten, niettemin een voortdurende gehoorzaamheidsplicht op hem rustte, ofschoon hij wellicht een harde behandeling had ondervonden. De uitspraak moest ten voordeele van den gedaagde uitvallen.

Mr. Tindal Atkinson zag af van de vraag van de kosten op de verklaring van den eischer de zaak niet verder voort te zetten.

V R A G E N B U S.

Bevel tot tenuitvoerlegging van een voorwaardelijk opgelegde straf.

Van zeer geachte zijde ontving de redactie het navolgende schrijven:

Het zij mij vergund voor eene interessante kwestie, eenigen tijd geleden voor den krijgsraad alhier behandeld, eenige oogenblikken Uw aandacht te vragen.

Een soldaat der Koloniale Reserve was door den krijgsraad te 's-Hertogenbosch in December 1918 wegens eerste desertie veroordeeld tot een voorwaardelijke straf van twee maanden militaire detentie; bij die veroordeeling was zooals gebruikelijk, als voorwaarde gesteld, dat de veroordeelde zich binnen den proeftijd van een jaar niet aan een strafbaar feit zou schuldig maken en evenmin ernstige overtredingen tegen de krijgstucht zou begaan, noch lichte overtredingen tegen die krijgstucht, voorzover deze laatste tevens strafbare feiten opleverden, (cf. art. 4 van de wet van 20 April 1918 S. 255.)

Eenigen tijd na bedoelde veroordeeling werd genoemde soldaat uitgezonden naar Curaçao en aldaar wist hij zich in korten tijd zoodanig te misdragen, dat zijn commandant meende te moeten verzoeken, dat bovenvermelde straf van twee maanden militaire detentie zou worden tenuitvoergelegd. De krijgsraad in Curaçao verklaarde zich evenwel tot het geven van een dusdanig bevel onbevoegd, waar op grond van art. 14*k* W. van Sr. jo. art. 6 van de wet van 20 April 1918 daartoe slechts bevoegd was de krijgsraad te 's-Hertogenbosch alsmede het Hoog Militair Gerechtshof.

Via Ministerie en H. M. G. bereikten de stukken den krijgsraad alhier. Nu rees evenwel een eigenaardige moeilijkheid: bij de wet van 20 April 1918 S. 255 werden, met eenige wijziging, toepasselijk verklaard, de artt. 14*a*—14*k* W. v. Sr. Art. 14*i* W. v. Sr. waarborgt nu uitdrukkelijk den voorwaardelijk veroordeelde het recht van verdediging, ingeval een vordering tot tenuitvoerlegging van de hem opgelegde straf wordt ingediend.

Een oproeping van bedoelden koloniaal was dus in ieder geval noodzakelijk; maar waar deze zich in Curaçao bevond en zijn overkomst hiervoor allicht meer moeilijkheid en kosten zou meebrengen, als de gansche zaak waard was, kwam men te staan voor de vraag: „mag, met of zonder oproeping van den voorwaardelijk veroordeelde, het bevel tot tenuitvoerlegging van de opgelegde straf, buiten tegenwoordigheid van den veroordeelde gegeven worden?“ Het recht van verdediging bij het geven van dit bevel is bij de burger-justitie iets, waarvan de betrokken persoon al dan niet gebruik kan maken; het

niet verschijnen op de oproeping maakt het geven van bevel tot tenuitvoerlegging niet onmogelijk. Anders staat de zaak m. i. voor den militairen rechter: het militaire recht kent — behoudens hier niet ter zake doende uitzonderingen — geen recht doen buiten tegenwoordigheid van beklagde. Met aan te nemen, dat een bevel tot tenuitvoerlegging van een voorwaardelijke straf buiten tegenwoordigheid van den veroordeelde kan worden gegeven, neemt men m. i. tevens aan, dat hier terloops bij de toepasselijkverklaring van de artt. 14a en vlg. W. v. Sr. inbreuk zou zijn gemaakt op een der groote beginselen van militair strafrecht, iets wat toch vrij onwaarschijnlijk is.

De stukken werden om advies naar het Ministerie van Justitie gezonden. Antwoord op de bovenbedoelde vraag werd daar evenwel niet gegeven; ter vermeerdering van moeilijkheden opperde het ministerie de vraag, of de „krijgstucht” bedoeld in art. 4 van de wet van 20 April 1918, S. 255 wel dezelfde was als die krijgstucht, waaraan beklagde in Curaçao was onderworpen? Naar de meening van het Ministerie van Justitie kon van een tenuitvoerlegging van de straf geen sprake zijn, waar de veroordeelde de „krijgstucht” bedoeld in art. 4 van de wet van 20 April 1918, bedoeld ook in de aan de voorwaardelijke veroordeeling verbonden voorwaarden, niet overtreden had, en bedoelde voorwaarden dus niet had geschonden.

Afgezien nu nog van de juridische vraag naar de toepasselijkheid van het Reglement van krijgstucht of discipline ook voor de troepen in Curaçao — iets waarvan ik niet op de hoogte ben — lijkt mij een opvatting als die van het Ministerie van Justitie toch vrij eigenaardig. Behalve dat de mogelijkheid van tenuitvoerlegging van een aan den koloniaal opgelegde voorwaardelijke straf, zoo tot zeer enge grenzen wordt teruggebracht, ingeval die koloniaal naar West-Indië wordt uitgezonden, ligt het m. i. toch meer voor de hand, de „krijgstucht” bedoeld in art. 4 van de wet van 20 April 1918, S. 255, bedoeld in de voorwaarden aan de veroordeeling verbonden, te beschouwen als de krijgstucht, waaraan beklagde of veroordeelde tijdens het plegen van disciplinaire vergrijpen, is onderworpen.

Ongetwijfeld had de Ct. der troepen op Curaçao beter gedaan den betrokken soldaat eenigen tijd in de provoost té laten nadenken over zijn ondisciplinair gedrag, dan de lawine van papieren te veroorzaken, die ten slotte den krijgsraad alhier bereikte, maar juridisch leek mij de zaak eigenaardig genoeg, om daarvoor een plaatsje in het M. R. T. te vragen.

Met of zonder verband met deze kwestie werd eenigen tijd geleden — als ik wel ben ingelicht — een aanschrijving tot de betrokken Korps-Commandanten gericht, geen voorwaardelijk veroordeelden meer naar Curaçao uit te zenden.

Theoretisch blijft echter de bovengestelde vraag bestaan.

Wij teekenen hierbij aan dat het geval aan de redactie bekend was en kunnen er nog bij voegen dat aan den Commandant van de

troepen op Curaçao is opgedragen den betrokkene, wanneer hij voortgaat zich te misdragen, naar Nederland terug te zenden.

De vraag welke de Minister van Justitie geopperd heeft, of nl. de militair in Curaçao wel aan dezelfde krijgstucht onderworpen was als die in Nederland, lijkt ons gesteld pour le besoin de la cause, om een argument aan te voeren dat een juridisch tintje heeft en aanvankelijk bij oppervlakkige beschouwing een schijn van grond heeft. Doch de krijgstucht in Curaçao wordt gehandhaafd volgens dezelfde uetgeving als die hier te lande geldt. Zij is dus o. i. dezelfde als hier te lande, te meer omdat hetzelfde Hoog Militair Gerechtshof het oppertoezicht daarover uitoefent.

Maar de vraag die in het voorgevallene besloten is, heeft een ruimer strekking dan alleen het militair recht. Het is toch ook mogelijk dat een door den Nederlandschen of Curaçaoschen burgerlijken rechter voorwaardelijk veroordeelde — in Nederlandsch-Indië en Suriname bestaat de voorwaardelijke veroordeeling nog niet — zich naar een ander van deze rechtsgebieden begeeft. Welke rechter moet dan het voorgeschreven toezicht uitoefenen? Het schijnt niet mogelijk dergelijke veroordeelden gedurende hun proeftijd altijd binnen hetzelfde rechtsgebied te doen blijven. Doch dan is voorziening bij de wet noodig, welke wet voldoen moet aan art. 122 der Grondwet en over en weer tusschen Moederland en Koloniën de zaak behoort te regelen.

Red. M. R. T.

Verwijzing naar den krijgsraad en de artt. 243 R.Z. en 292 R.L.

Van den officier van administratie der 2e kl. K.M. J. M. Tinga ontvingen wij onderstaand schrijven:

Ik heb de eer U beleefd te verzoeken mede te willen deelen, wat de reden is, dat door den Auditeur-Militair in een der Militaire Arrondissementen in de volgende aangelegenheid op geheel andere wijze wordt gehandeld dan door den Fiskaal bij den Zeekrijgsraad te Willemsoord.

Wanneer de openbaar aanklager bij den krijgsraad kennis krijgt van een strafbaar feit, begaan door een militair, aan de rechtsmacht van den betrokken krijgsraad onderworpen en het feit tot de bevoegdheid van den krijgsraad behoort, doordat een ambtenaar van het Openbaar Ministerie bij een kantongerecht of bij een arrondissementsrechtbank hem een, bij dien ambtenaar ingekomen, procesverbaal van politie toezendt, dan geven de artikelen 292 R.L. en 243 R.Z. voorschriften hoe door den Auditeur-Militair en Fiskaal gehandeld moet worden. Hoewel de inhoud van beide artikelen vrijwel met elkaar overeenstemt is in de praktijk de uitwerking niet dezelfde.

Bij de Zeemacht worden de processen-verbaal door den Fiskaal in den regel binnen enkele dagen na het inkomen reeds ter behandeling doorgezonden aan den Commandeerenden Officier der

Marine-directie, waarin de betrokken militair der zeemacht dient. Krijgt deze autoriteit ingevolge art. 8 R.Z. van den Commandant, waaronder de verdachte rechtstreeks dient, kennis, dat deze de zaak niet krijgstuuchtelijk kan afdoen, dan *vraagt* de Commandeerende Officier van de Directie het advies van den Fiskaal.

Bij de Landmacht worden de processen-verbaal, hoewel in bovengenoemde artikelen der rechtspleging wordt gesproken van „*dadelijk schriftelijk bericht geven*” en de betrokken ambtenaren van het Openbaar Ministerie, die de verbaalen ingevolge art. 18, 21 en 36 Sv. in den regel ook binnen 3 × 24 uren, nadat het feit geconstateerd is, ontvangen, deze dadelijk doorzenden aan den openbaar aanklager bij den krijgssraad, door den Auditeur-Militair na 1 à 2 maanden aan den garnizoens (c.q. plaatselijk) commandant, onder begeleidend schrijven toegezonden, waarin de mededeeling, dat door hem ter zake een strafvervolgung *is ingesteld*. Verder wordt in dat schrijven de toezending van eenige bescheiden, den verdachte betreffende, verzocht benevens het verzoek om verdachte naar den krijgssraad te verwijzen.

De bedoeling van de artikelen 274 R.L. en 242 R.Z., waarbij is bepaald, dat Auditeurs-Militair, respectievelijk Fiskaals zullen vervolgen bij den krijgssraad, alle *zoodanige* strafbare feiten, waarvan de cognitie aan dezelve is opgedragen, is toch, dat de openbaar aanklager bij den krijgssraad pas dan een zaak gaat vervolgen als door de militaire autoriteit de betrokkene naar den krijgssraad is verwezen.

De Auditeur-Militair gaat echter veel verder, hij stelt reeds een strafvervolgung in, vóórdat er door de militaire autoriteit beslist is of het wel een krijgssraadzaak zal worden.

Dit laatste is lang niet altijd het geval, aangezien de processen-verbaal dikwijls betreffen een overtreding van het gemeene recht en de meening, dat deze alleen voor strafrechtelijke afdoening vatbaar zijn, nog niet door iedereen gedeeld wordt.

Naar aanleiding van dit schrijven merken wij op, dat de Auditeur-militair, die handelt gelijk de geachte inzender mededeelt, het voorschrift van art. 292 R. L. verkeerdelijk toepast.

Uit art. 292 R. L. waarvan het laatste lid de artt. 7—15 R.L. toepasselijk verklaart op de verdere behandeling van een geval, waarin een strafbaar feit bij den auditeur-militair wordt aangebracht, blijkt duidelijk dat een geval als hierbedoeld op de gewone wijze moet worden behandeld en dat er van het instellen van een strafvervolgung door den auditeur-militair geen sprake mag zijn. De woorden van het artikel laten daaromtrent geen twijfel. De geschiedenis van de Wet van 31 October 1912, S. 337, bevestigt deze opvatting. Men heeft bij die wet aan het zelfstandig vervolgingsrecht van den auditeur-militair, dat hem door sommigen op grond van art. 316 R.L. (oud) werd toegekend, in ieder geval een eind willen maken. In de toelichting op de wijziging van art. 316 R.L. (oud),

zoals die voorkomt in de nota van „Wijzigingen, door de Regeering, „in overleg met de Commissie van Rapporteurs, alsnog aangebracht „in het nader gewijzigd ontwerp van wet (Zitting 1911—1912, 21, „no. 5), met de toelichting tot die wijzigingen,” (Zitting 1911—1912 21, no. 10) wordt toch gezegd: „Nu den Auditeur-Militair zijne be- „voegdheid tot „inquireeren” — men vergelijke het geldende artikel „316 — zal worden ontnomen, schijnt het noodzakelijk, waarborgen „te scheppen, dat een onderzoek naar de feiten, welke door hem „ingevolge het nieuw voorgestelde artikel ter kennis van den Gar- „nizoenscommandant zullen worden gebracht, niet zal kunnen ach- „terwege blijven”, enz.

De positie van een auditeur-militair in het militaire strafproces is dus een geheel andere dan die van een ambtenaar van het Openbaar Ministerie in het gewone strafproces: het initiatief in strafvervolging is aan den openbaren aanklager *jure militari* om goede redenen uitdrukkelijk onthouden.

Red. M. R. T.

INGEKOMEN BIJDRAGEN.

De waarde van het beginsel uitgedrukt in art. 17 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande.

door

J. H. HESLINGA,

jur. doct^s.

Scire leges non est verba earum tenere
sed vim ac potestatem.

Art. 17 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande is wel het artikel der Militaire strafwetgeving, welk de meeste verzuizing en de minste waardeering heeft gevonden¹⁾. Een uitgebreide critiek vindt men bij Mr. H. van der Hoeven: Opmerkingen over de Nederlandsche strafwetgeving voor het Krijgsvolk te Lande (uitgave 1866 bldz. 129 vlg.). De krijgsraad krijgt door het artikel, heet het daar, de bevoegdheid om zelfstandig misdrijven te verzinnen, wat in strijd is met het gezond verstand, de rechtvaardigheid en de eerste strafrechtbeginselen. Reeds vroegere wetgevingen hadden artikelen zooals: „Er bestaat geen misdrijf zonder voorafgegane wet”; den militairen wetgever ontging dit ten eenen male, immers blind voor de vorderingen der strafrechtwetenschap putte hij uit wetten van de vorige (= 18e) eeuw en volgde aldus het stelsel, waarbij aan de „bescheidenheid en discretie des rechters” zooveel werd overgelaten, wat door een wet geregeld moest zijn.

Ook de redactie van het artikel kan niet door den beugel, het spreekt over „artikelen die met misdrijf overeenkomst hebben.” Mr. Van der Hoeven slaakt hier de verzuchting: „Zulk een artikel in een wet op te nemen, heeft voorwaar veel overeenkomst met een misdrijf!” Bovendien leidt het artikel, zoo meende hij, *tot wederinvoering der arbitraire straffen*. En daarvan had men vooral in Frankrijk in de vorige eeuw alle ellende doorgemaakt. Immers een kwaadwillige of gestrenge rechter, zal allicht oordeelen, dat een zeker feit ten aanzien van het misdadige veel overeenkomst heeft met een ander, waartegen een zware straf bedreigd is; de zacht-

1) Dit artikel luidt: „Indien er eenige misdaden (misdrijven) mogten voorkomen, welke bij dit wetboek niet zijn omschreven, zal men zich in het „straffen en beoordeelen van dezelve zoo veel doenlijk moeten schikken naar „de artikelen van dit wetboek, die met de voorgekomene misdrijven ten „aanzien van het misdadige de meeste overeenkomst hebben”.

moedige rechter daarentegen zal de overeenkomst met een geringe overtreding grooter vinden, ergo: er is geen enkele waarborg dat er geen grof misbruik van art. 17 Cwb. K.L. gemaakt zal worden. Want van verkeerde wetsbepalingen zal altijd een slecht gebruik gemaakt worden. Zoo ook van art. 17 Cwb. K.L. Men was namelijk niet tevreden met de analogische interpretatie, die bij art. 17 alleen van het Crimineel wetboek wordt toegestaan, doch men heeft dat artikel weer bij analogie, bv. op de wet op de Nationale Militie willen toepassen. Slechts aan de waakzaamheid van het H.M.G., dat door aldus te handelen zijn taak uitbreidde over een gebied, dat des wetgevers is, hebben we het te danken, dat we tenminste voor dergelijke excessen gevrijwaard zijn gebleven.

Soortgelijke kritiek treffen we ook aan bij Mrs. H. J. J. van Convent ten Oever en J. Versfelt, Vluchtige bedenkingen op het Nederlandsche Krimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te lande (uitgave 1842, bldz. 22), Mr. M. S. Pols, Het Crimineel Wetboek voor 't Krijgsvolk te lande (uitgave 1876, bldz. 119), die het artikel noemt „een laatste overblijfsel van vroegere dwaling” dat als zoodanig „algemeene afkeuring ondervindt en verdient”.

Hoezeer afbrekend de critiek op het artikel ook is, zoodat G. J. W. Koolemans Beijnen (Handleiding ten dienste van het onderwijs in het Militaire Recht 1885 bldz. 97) kon constateeren dat er een communis opinio bestond, dat het artikel het slechtste onzer militaire strafwetten is, toch achtte men het een onmisbaar correctief bij de verbazend slechte, ondoordachte redactie en „ongemeene slordigheid” in de omschrijving der delicten onzer militaire strafwetgeving¹⁾. (Koolemans Beijnen, pag. 97, Pols, Crim. Wetb. pag. 119, in Themis 1872 pag. 199.)

De critiek op het artikel beweegt zich m.i. om twee cardinale punten, welke weer onderling verknocht zijn nl. de meerdere vrijheid die het aan den rechter toekent en het zondigen tegen den regel, dien wij ook vinden neergelegd in de artt. 1 onzer wetboeken van strafvordering en strafrecht: Geen straf zonder (uitdrukkelijke) voorafgegane strafbepaling, door Pols genoemd „een onschendbaar hoofdbeginsel van strafrecht” (zie bldz. 119), door prof. Mr. D. Simons in zijn Leerboek van het Nederlandsche strafrecht aangeduid als

1) Trouwens van den beginne af is het art. zoo beschouwd geworden. Niet oneigenaardig is het hier te herhalen, wat door Mr. Morrees in een advies van 28 Dec. 1813 aan den eersten President van het Hoog Gerechtshof hierover geschreven werd: (Zie v. d. Hoeven, Onze Mil. Strafwetgeving p. 27). „Het is altijd seer moeilijk geweest om het reglement van krijgstugt van 26 Junij 1799 op gevallen toepasselijk te maken. Hierin ligt dan ook de reden, waarom even na het oprigten der oude vierschaar wij bezig zijn geweest met het maken van plans voor een nieuw wetboek.

„Gelukkig is er één articul in, dat veel heeft van een looper, die op alle sloten „past: soo ook is het 28 articul van 't 1° Capittel der 2e afdeeling; sonder dit „articul was het bijna niet te beredden. Men oordeelt dus de voorkomende „misdraad — in het wetboek niet uitgedrukt — waarmee heeft die de meeste „overeenkomst? Ik stem toe, dat dit geen beste manoeuvre is, maar het is so en „altijd so gepractiseerd.

zijnde „eén der grondslagen” van het moderne strafrecht als „waarborg voor de individueele rechtszekerheid” wat oplevert „een verbod van analogische uitlegging” (zie bldz. 63).

De praktijk stelde zich op 't standpunt o.a. aangegeven door Koolemans Beijnen, men verachtte het artikel, doch accepteerde het noodgedwongen, daar men anders met onze slecht geredigeerde militaire wetten in menig geval tot straffeloosheid zou moeten besluiten, terwijl men toch ten innigste overtuigd was van de strafwaardigheid des daders.

Hoe ver strekt zich nu de werking van art. 17 uit? Het beveelt een analogische uitbreiding van de strafwet, echter slechts voor een bepaald soort feiten, daar door de woorden „naar de artikelen van dit wetboek”, het artikel alleen toepasselijk is verklaard op 't Crim. wetb. v. h. Kr. te Lande. Niet altijd is dit echter zoo geweest; het wetboek van 1799 en de ontwerpen 1807 en 1808 spraken ook van analogische uitbreiding van het gemeene strafrecht, terwijl het ontwerp 1814 en het Crim. wetb. v. h. Kr. te Lande alleen het militair strafwetboek bedoelen.

De commentatoren¹⁾ over het artikel zijn het erover eens, dat toepassing ervan bij feiten, waarvan de kenmerken in het Crim. wetb. v. h. Kr. te Lande ontbreken, ongeoorloofd is, en alleen toegelaten, wanneer 't gepleegde feit de essentiele kenmerken bevat van een misdrijf in één der artikelen van het Crim. wetb. strafbaar gesteld. Onder essentiele kenmerken worden dan verstaan die, welke tot 't wezen van het misdrijf behooren. Zoo moet men als essentiele kenmerken voor het misdrijf van art. 191 C.W.L.²⁾ aanmerken de algemeene kenmerken van diefstal nl. wegneming, een geheel of ten deele aan een ander toebehoorend goed, oogmerk van wederrechtelijke toeëigening, terwijl de jurisprudentie van 't H.M.G., daar 't feit afzonderlijk in het C.W.L. strafbaar is gesteld, wanneer 't in bepaalde lokalen wordt gepleegd, nog als essentieel kenmerk heeft aangenomen: de schending van het noodzakelijk vertrouwen, hetwelk militairen in voor allen toegankelijke lokalen in elkaar moeten stellen. De aangegeven lokalen, waarin dit misdrijf, volgens de wet alleen zou kunnen plaatsgrijpen moeten we dus niet als essentiele, doch als accidenteele kenmerken van het misdrijf beschouwen en de toepassing van art. 17 is dus in dit geval geoorloofd wanneer bij een feit alle genoemde essentiele kenmerken samen loopen, al heeft het dan ook niet in één der genoemde lokalen plaats gegrepen.

Lichten we dit even met een paar voorbeelden uit de jurisprudentie toe. Deze is behoudens eenige uitzonderingen die den regel bevestigen, aldus gevestigd: op plaatsen, waar meerdere militairen te zamen

1) Zie Koolemans Beijnen, Handleiding 1885, pag. 97, vlg. 1892, pag. 127 vlg., Pols, Crim. Wetb. v. h. Kr. te Lande, pag. 119 vlg.

2) Art. 191 C.W.L. luidt: Elk militair die zijnen kameraad in het slaapkwartier, in de chambrée of in de stallingen besteeft, zal, hoe gering de ontvreemding ook wezen mag, gestraft worden met militaire gevangenisstraf van ten hoogste tien jaren.

moeten komen of als regel door 't verloop van den dienst plegen samen te komen, en geen bijzondere toestemming noodig is om zich te bevinden, wordt diefstal gestraft volgens art. 191 juncto 17 C. W. L., terwijl in andere gevallen slechts bestraffing volgens de artt. van het gemeene strafrecht mogelijk is. De toepassing van art. 17 werd aangenomen in de volgende gevallen: onderofficierskamer, gemeenschappelijk bewoonde tent, een bivak, ziekenzaal in een hospitaal, politiekamer, scherm- of leerzalen, repetitiezaal, keukens, corridors, trappen, strooloods, fort, schip, open plaatsen in de kazerne e.a. Verworpen werd de toepassing bij diefstal in de rustkamer, in de kamer van een gehuwden meerdere (sergeant, adj. onderoff.), op een zolder, in de kantine, in de smederij van een hoefsmid, op een open plaats in een kamp binnen het door schildwachten afgezette rayon, in 't huis van een officier, waar de dief huisdienst verrichtte, in een gewone herberg, etc.

Volmaakt zuiver is de jurisprudentie niet. Toch blijkt er m.i. uit dat men 't criterium te zoeken heeft als volgt: heeft de dief iets te maken op den locus delicti, plegen daar militairen te zamen te komen, is het niet zoozeer aan hun eigen wil, doch aan den gewonen gang van zaken te wijten, dat daar militairen bijeen zijn, dan is art. 191 juncto 17 C. W. L. toepasselijk. Is echter een daad noodig, b.v. een heimelijk binnentreden, een arglistig passeeren van wachten, is het niet noodig en ligt 't niet in den geregelden gang van zaken, dat de militairen op die plaats te zamen komen, dan is de toepassing van art. 191 juncto 17 C. W. L. te verwerpen.

Thans een paar gevallen uit de jurisprudentie, ter verduidelijking:

Sententie H. M. G. 12 Januari 1883.

Ontvreemding van een viool ten nadeele van een hoornblazer bij het muziekkorps van een regiment door een élève-muzikant bij datzelfde muziekkorps, welke viool, die zich destijds bevond in de repetitiezaal — zijnde een op zichzelf staand gebouw in de enceinte der kazerne, hetwelk na afloop der repetitiën werd gesloten en waarvan de sleutel alsdan onder bewaring werd gesteld van den commandant der kazernewacht, doch welk gebouw met dien sleutel weder kon worden ontsloten door elk der muzikanten, die wilde repeteeren — stelt daar het misdrijf, ten aanzien van het misdadige de meeste overeenkomst hebbende met diefstal in de chambrée ten nadeele van een kameraad.

Sententie H. M. G. 19 Januari 1883.

Diefstal ten nadeele van een' kameraad, van een pantalon, die op de achterplaats der kazerne te drogen hing, is strafbaar krachtens art. 191 juncto 17 C. W. L.

Sententie H. M. G. 9 Januari 1885.

Diefstal ten nadeele van eenen kameraad gepleegd in één der corridors van de kazerne is strafbaar volgens art. 191 juncto 17 C. W. L.

Sententie H. M. G. 19 Januari 1883.

Diefstal door eenen in de kazerne gehuisvesten militair, in een kamer der kazerne, uitsluitend door een sergeant en diens huisvrouw bewoond, ten nadeele van deze gepleegd, is strafbaar ingevolge het algemeen wetboek van strafrecht en niet krachtens art. 191 juncto 17 C.W.L. daar de manschappen tot zoodanige kamer den vrijen toegang niet hebben, zoodat hier een der essentieele vereischten, waarop de strafbaarheid van het misdrijf van art. 191 C.W.L. is gegrond, namelijk het vertrouwen, dat dezelfde lokalen bewonende manschappen genoodzaakt zijn, onderling in elkander te stellen, ontbreekt.

We hebben nu het art. in zijn werking tegenover een der delicten (diefstal) geschetst. Het zou te veel ruimte van dit tijdschrift vergen en ook eenigszins overbodig zijn voor ons betoog, het ook nog te behandelen bij andere delicten zooals b.v. verraad, desertie, dienstweigering e.a.

Zooals reeds boven gezegd, de praktijk aanvaardde het art. noodgedwongen, hoewel de theorie het afkeurde. Langen tijd huldigde men deze opvatting en ook nu nog is zij de meest gangbare. Echter er valt een kentering waar te nemen. Deze te hebben geconstateerd, is de verdienste van Prof. Mr. B. M. Taverne. Deze hoogleeraar toch toont in zijne inaugureele rede „De taak van den strafrechter” (zie bldz. 27) aan, dat eertijds verguisde beginselen in eere worden hersteld en o.a. zegt hij dat „de tot voor kort sterk *gedeprecieerde regel van art. 17 Crim. wetb. v. h. Krijgsvolk te Lande weer opgeld begint te doen op de markt van de strafrechtelijke beginselen*” (cursivering van mij, H.) en ook de Feuerbachsche grondregel: „nulla poena sine praevia lege poenali”, begint te wankelen op zijn grondvesten, tenminste in zooverre, dat er volgens Prof. Taverne geen communis opinio meer bestaat, dat de uitvinder van nieuwe misdrijven zal kunnen voortgaan, zoolang hij niet haarfijn in de wet zijn daad vindt omschreven en met straf bedreigd.

Bij de beoordeeling van zijn oratio inauguralis in dit Tijdschrift oogstte Prof. Taverne den bijval van Mr. L. M. Rollin Couquerque, (zie Militair-Rechtelijk Tijdschrift, Deel XIV, blz. 24) die zegt, dat hierdoor het standpunt door Prof. Hamaker in zijn „Recht en Maatschappij” (zie aldaar blz. 101) voor het civiele recht ontwikkeld, nl. de wet gebruiken als leiddraad, zoolang men de leiding vertrouwt, maar haar zonder eenige gewetenswroeging laten liggen indien men meent zelf beter den weg te kunnen vinden, voor het strafrecht, hoewel nog niet uiteengezet, dan toch wel is ingeluid en in het uitzicht gesteld. En van de nadere uitwerking van de grondgedachte van Prof. Taverne, welke ook aan art. 17 Crim. Wetb. v. h. Kr. te L. ten grondslag ligt, nl. dat hoewel het in het algemeen zeer gewenscht is, dat de burger, ten opzichte van de strafwet precies weet waaraan hij zich te houden heeft, dit toch niet uitsluit, dat degene, die zich vlak bij de grens van het verbodene wil bewegen, daardoor eenige kans mag loopen, dat de rechter hem aan den

verkeerden kant oordeelt, terwijl hij zelf hoopte nog net met zijn gedragingen buiten 's rechters bereik te blijven, zegt een critisch beoordeelaar als Mr. N. Muller in het Rechtsgeleerd Magazijn, Jaargang 1918, blz. 489: „een stelling, die velen de haren te berge „zal doen rijzen, maar die — in Nederland voor het eerst aldus „in geschrifte aanbevolen, naar ik meen — stellig *toch te veel „elementen van waarheid in zich bevat, om niet zeer ernstig over- „wogen te worden.*” (cursiveering van mij, H.)

Men ziet het, de stellingen van Prof. Taverne mogen al niet overal gedeeld worden, het standpunt der verguizing is niet meer alleenheerschend, ja misschien wel bezig verlaten te worden.

Voor de geschiedenis van art. 17 Crim. Wetb. v. h. Kr. te Lande verwijzen wij naar de Bijlage achter dit opstel afgedrukt. Bij de wetgeving voor de Zeemacht waar het artikel aanvankelijk ook in de verschillende ontwerpen voorkwam, is dit ten onrechte bij het schrappen van den geheelen II^{en} titel mede verdwenen (zie Van der Hoeven, Onze Militaire Strafwetgeving blz. 119—122).

Hoe heeft men zich nu bij de Zeemacht, waar men toch evenzeer als bij de Landmacht onder een slechte en verouderde wetgeving gebukt gaat, weten te behelpen? Eenvoudig door het beginsel van art. 17, hetzij bewust, hetzij onbewust, te aanvaarden, ook al vermeldt de wet daar een dergelijk beginsel niet. Een mooi voorbeeld hiervan levert het vonnis van 13 Juni 1910 van den Zeekrijgsraad aan boord van Hr. Ms. Wachtschip te Willemsoord ¹⁾ (zie Militair-Rechtelijk Tijdschrift, Deel VI, blz. 219), waarbij een marinier uit de **kazerne** te Willemsoord, die achterbleef van passagieren werd veroordeeld wegens „desertie in tijd van vrede, door zonder verlof „langer dan twee dagen afwezig te zijn geweest van den **bodem**, „waarop hij diende, zonder de reden van afwezigheid ten genoegte „des rechters bewezen te hebben”. Ook op het gebied van het algemeene strafrecht komen soortgelijke beslissingen voor. Men denke bv. aan het vonnis van den Oostenrijkschen rechter, waarbij de beschadiger van *telefoonpalen* werd veroordeeld wegens het beschadigen van *telegraafwerken*. Men denke ook aan de *neiging* die bestaat om electriciteit te brengen onder „eenig goed” en aldus de mogelijkheid te scheppen van diefstal van electriciteit. En is art. 90bis Wetb. v. Str. niet zuiver analogische wetstoepassing?

Gaan we de gepubliceerde jurisprudentie ²⁾ op art. 17 na, dan

1) Helaas ontbreekt in het vonnis elke motiveering, waarom de krijgsraad zich gerechtigd achtte tot deze wetsuitbreiding over te gaan. Het loopt over de rechtskwestie heen, als bestond zij niet.

2) Jurisprudentie vinden we o.a. gepubliceerd: Mil. Jur. I, No. 3, Militair-Rechtelijk Tijdschrift III, blz. 11, IV, blz. 169, 514, V, blz. 348, 380, VI, blz. 53, VIII, blz. 154, XI, blz. 341, XIII, blz. 529, laatste alinea.

Verder vinden we bij de schrijvers hier en daar bij de behandeling der verschillende artt. wel sententies en vonnissen, waarbij art. 17 een rol speelt. Zoo bv. Pols, Het Crimineel Wetboek v. h. Krijgsvolk te Lande, blz. 515, 558, 567 vlg., Koolemans Beijnen, Handleiding, uitgave 1885, blz. 97, 172, 181, 186, 197—199, 203, 209, 214, 217, 224—228, 233, 235, 255—273, 275, 276. De publicaties zijn echter te onsystematisch geschied, dan dat men er voor een minutieuse exegetische der jurisprudentie veel aan zou hebben.

kunnen we daaruit constateeren, dat de militaire rechter weinig of geen misbruik van het art. gemaakt heeft. Eerder zijn er gevallen te vinden, waar de rechter het artikel had behooren toe te passen, doch dit niet gedaan heeft. Zoo misschien in de Sententie van het H. M. G. van 3 Juni 1902 (zie Militaire Jurisprudentie Deel I, No. 3) en zeker in het geval vermeld door Mr. M. H. de Boer in zijn Overzicht Jurisprudentie H. M. G. (Mil. Recht. Tijdschrift, Deel XIII, blz. 529). Een geniesoldaat, wiens korps het Regiment Genietroepen was, dat te Utrecht garnizoen houdt, maar die te Willemstad was gedetacheerd, en van daar deserteerde, werd veroordeeld op eene telastlegging, die inhield, „dat hij op den zijn korps in garnizoen te Willemstad zonder verlof heeft verlaten enz.” Mr. De Boer teekent hierbij en o.i. zeer terecht aan: „Waarom, wanneer de woorden „Korps” en „garnizoen” zoo buiten hunne gewone beteekenis mogen worden „uitgebreid, het noodig was voor den wetgever om bij de wet van „14 Februari 1887 (Stbl. 35) het woord detachement in het artikel „in te voegen, schijnt niet duidelijk en de vraag mag gesteld worden, „of niet genoemde geniesoldaat op eene andere telastlegging en met „toepassing van art 17 Crim. wetb. v. h. Kr. te Lande had behooren „te worden gestraft”.

Dergelijke niet-toepassing, ja haast opzettelijke negatie van het artikel, wil mij voorkomen het gevolg te zijn van den tegenzin, die er tegen het beginsel van het artikel nog, bewust of onbewust, bestaat, mede ten gevolge van de critiek van Van der Hoeven c.s. als door de wetenschappelijke richting van vele onzer toonaangevende strafrechtgeleerden (w.o. Noyon en Simons).

Verder leert ons de jurisprudentie dat het artikel het heilzame gevolg gehad heeft, dat vele misdrijven, die in eens ieders overtuiging ook als misdrijven worden beschouwd, hoewel er een kleinigheid aan ontbreekt om ze onder de wettelijke definitie te doen vallen, terecht met straf achterhaald zijn. Door het artikel is de militaire rechter in staat geweest werkelijk eminent werk te verrichten met de zeer slecht geredigeerde militaire strafwet. Eigenaardig is dan ook in dit verband op te merken, dat de bezwaren tegen de militaire jurisdictie, die voortkomen uit de kringen der justitiabelen, zich hoofdzakelijk richten tegen bepalingen van 't formeele recht, terwijl 't materiele recht meer bloot staat aan technisch-juridische critiek. Men denke slechts om een paar recente voorbeelden te noemen aan het opstel van den Heer A. W. Michels „Het militair straf- en tuchtrecht” in de Socialistische Gids, Jaargang III April 1918¹⁾ en diens brochure „De Provooststraf” verschenen bij de N.V. Boekhandel en Uitgevers Mij. „Ontwikkeling” te Amsterdam.

Met slecht materieel recht kan een rechter, indien hem de noodige vrijheid gelaten wordt, zooals dit geschiedt, wanneer hem een beginsel als uitgedrukt in art. 17 ten dienste staat, wonderen verrichten, aan

1) In dit Tijdschrift aangekondigd door den Heer P. A. Kempen, Deel XIV, blz. 27.

het formeele recht is hij gebonden. Vandaar, dat de critiek hoofdzakelijk tegen het formeele recht gericht is. Vandaar ook dat de herzieningen der militaire wetten en wetboeken tot dusverre hoofdzakelijk bepalingen van formeelen aard betroffen en zoo er al iets in 't materieele recht veranderd werd, werd dit, zooals het wetb. 1903 niet ingevoerd, of betrof het steeds die bepalingen, waaraan zich een formeele kant bevindt.

We meenen nu naar aanleiding van het voorgaande als slot van dit opstel de volgende conclusie te mogen opstellen: Het beginsel uitgedrukt in art. 17 van het Crim. Wetb. v.h. Kr. t. L. heeft groote waarde niet alleen voor 't militair- doch ook voor het algemeen strafrecht en verdient spoedige invoering in onze geheele Nederlandsche strafwetgeving. Het ligt geheel in de lijn der moderne strafrechtontwikkeling, terwijl het argument van wantrouwen in den rechter, die het moet toepassen hoe langer hoe meer van zijn waarde verliest, waar wij sedert 1886 er op uit zijn steeds grooter vrijheid aan den rechter toe te kennen¹⁾. Bovendien de geschiedenis leert ons, dat het artikel geconcipeerd is in een' tijd, waarin men meende, alles wat maar eenigszins naar zelfstandigheid van den rechter zweemde ten sterkste te moeten onderdrukken. Hoe zouden wij nu, nu onze geheele strafrechtspolitiek er op uit is den rechter zooveel mogelijk vrijheid van handelen te geven, nu de ongereptheid onzer rechterlijke macht boven elken twijfel verheven is, bezwaren kunnen hebben op grond van een argument, dat onze voorouders zelfs in hun' tijd van wantrouwen niet zwaar genoeg achtten; temeer nog waar wij de heilzame werking van het beginsel gedurende ruim een eeuw hebben kunnen gadeslaan. Ten zeerste valt daarom o.i. ook te betreuren dat het door beide Kamers der Staten-Generaal aangenomen, maar nog steeds niet ingevoerde Wetboek van Militair Strafrecht een dergelijke bepaling niet bevat, waardoor wij o.i. door de invoering van dat wetboek er eer op achter- dan vooruit zullen gaan.

Den Haag, Augustus 1919.

BIJLAGE.

Geschiedkundige ontwikkeling van art. 17 Crim. Wetb. v. h. Kr. te L.

Regl. 1799, II-1-28. Indien er eenige fouten of misdaden mogten voorkomen, die in deze wetten niet bij name bekend staan, zal men zich in het straffen en beoordeelen van dezelve, zooveel doenlijk, moeten schikken naar de wetten, waarin gesproken wordt van zulke misdaden, die met de voorgekomene, *ten aanzien van het misdadige*, de meeste overeenkomst hebben; terwijl men voor het overige in alles de regtvaardigheid, billijkheid, menschlievendheid, gepaard met

1) Men denke bv. aan de wet op de voorw. veroordeeling, de kindervetten e.a.

eene gepaste gestrengheid, nooit uit het oog zal moeten verliezen. (Pols, C. W. L. blz. 118.)

Ontw. 1807, II-23. Indien er eenige fouten of misdaden mogten voorkomen, die in deze wetten niet bij name bekend staan, zal men zich in het straffen en beoordeelen van dezelve, zooveel doenlijk, moeten schikken naar de wetten, waarin gesproken wordt van zulke misdaden, die met de voorgekomene ten aanzien van het misdadige, de meeste overeenkomst hebben, en vervat zijn in dit Wetboek of naar de burgerlijke wetten, in zooverre de laatstgemelde, volgens het gestatueerde bij art. 5 van het eerste kapittel van dit wetboek in aanmerking moeten komen; terwijl men voor het overige in alles de regtvaardigheid, billijkheid, menschlievendheid, gepaard met eene gepaste gestrengheid, nooit uit het oog zal moeten verliezen. (Pols, C. W. L. blz. 118.)

Ontw. 1808, II-15. De fouten of misdaden, die in deze wetten niet bij name bekend staan zullen zooveel doenlijk moeten worden gestraft naar de wetten waar in gesproken wordt van zulke fouten of misdrijven, die met de voorgekomene, ten aanzien van het misdadige, de meeste overeenkomst hebben, en vervat zijn in dit wetboek, of naar de burgerlijke wetten, in zoo verre de laatstgemelde volgens het gestatueerde bij art. 5 van het 1ste Kapittel van dit Wetboek in aanmerking komen. (Pols, C. W. L. blz. 119.)

Ontw. C. W. Z. 1808 II-21. Indien er eenige fouten, of misdaden mogten voorkomen, die in deze wetten *niet* bij namen bekend staan, zal men zich in het beoordeelen, en straffen van dezelve, zoo veel doenlijk, moeten schikken *naar* de wetten, waarin gesproken wordt van zulke fouten, of misdrijven, die met de voorgekomene ten aanzien van het misdadige de meeste overeenkomst hebben, en vervat zijn in dit Wetboek, of in de Burgerlijke Wetten, in zooverre de laatstgemelde volgens het gestatueerde bij art. 6 des eersten Kapittels van dit Wetboek, in aanmerking moeten komen, terwijl men voor het overige in alles de regtvaardigheid, billijkheid, en menschlievendheid, gepaard met eene gepaste gestrengheid, nimmer uit het oog zal moeten verliezen. (Themis 1808, blz. 475.)

Ontw. 1810 C. W. Z. — 27.

Ontw. 1814 — 19.

Misdrijven, den Militairen dienst betreffende, zullen, wanneer dezelve niet letterlijk onder de woorden van eenig artikel van dit Wetboek begrepen zijn, zooveel doenlijk worden gestraft naar de artikelen, waarin gesproken wordt van zulke misdrijven, welke met de gepleegde ten aanzien van het misdadige, de meeste overeenkomst hebben. (v. d. Hoeven, Onze Mil. Strafwetgeving blz. 170.)

Ontw. 1815—17.

Crim. Wetb. v. h. Kr. t. L. — 17.

Indien er eenige misdaden (misdrijven) mogten voorkomen, welke bij dit Wetboek niet zijn omschreven, zal men zich in het straffen en beoordeelen van dezelve zoo veel doenlijk moeten schikken naar de Artikelen van dit Wetboek, die met de voorgekomene misdrijven, ten aanzien van het misdadige, de meeste overeenkomst hebben. (v. d. Hoeven, Onze Mil. Strafwetgeving blz. 170.)

De praktijk der „Oorlogswet” en de Gemeenten ¹⁾

door

MR. DR. J. A. EIGEMAN,

Hoogleraar aan de Hoogere Krijgsschool.

De toepassing van de wet van 24 Mei 1899, S. 128, betreffende den staat van oorlog en van beleg, nu reeds sinds ruim vier jaar over een uitgestrektheid, die meer dan de helft van het grondgebied des rijkts omvat, heeft een samenwerking van burgerlijke en militaire autoriteiten noodzakelijk gemaakt, als in de geschiedenis van ons land gedurende de laatste vijftig jaar wel zonder voorbeeld is geweest: bedenkt men, dat op 1 October 1918 155 gemeenten of deelen van gemeenten in staat van oorlog, 659 in staat van beleg verklaard waren, dan kan men zich eenigszins een voorstelling maken van de diep-ingrijpende veranderingen, welke de wereldoorlog ook in onze binnenlandsche verhoudingen gebracht heeft.

Is die samenwerking overal even glad verlopen, en is die nauwe aanraking, waarin met name gemeentelijk en militair gezag plotseling met elkaar gebracht zijn, overal van zoodanigen aard geweest, dat de betrokken partijen zich de herinnering daaraan als een aangename voor den geest kunnen terugroepen? Het zou van te groot optimisme getuigen, deze vragen onvoorwaardelijk bevestigend te beantwoorden: inderdaad heeft meer dan eens verschil van opvatting omtrent strekking en beteekenis der oorlogswet geleid tot een ietwat strakke verhouding tusschen de dragers van het civiele en het militaire gezag, welke een vlotte afdoening van zaken niet in de hand werkte.

Intusschen zou het onjuist zijn hierin een gemis aan samenwerking te zien als gevolg van een zekere animositeit, die zich openbaarde tusschen de burgerlijke en militaire autoriteiten: wederzijdsche onbekendheid met de diep in ons inwendig publiek recht ingrijpende bepalingen van de oorlogswet was m. i. in hoofdzaak de reden, waarom in de buitengewone rechtstoestanden, als waarvan hier sprake is, niet alles steeds zoo is verlopen als wel wenschelijk was.

¹⁾ Met welwillende toestemming van den schrijver en de redactie, waarvoor wij hen onzen beleefden dank betuigen, ontleend aan het tijdschrift „Gemeentebelangen”, 14e jaargang nrs. 20 en 21.

Wij gelooven niet te overdrijven, wanneer die onbekendheid aan beide zijden in vele gevallen als zeer groot voorgesteld wordt: trouwens, waar alle ervaring niet alleen aan de autoriteiten, maar aan een ieder ontbrak, terwijl litteratuur omtrent het onderwerp in kwestie vrijwel niet bestond — mij is van vóór 1914 alleen de dissertatie van Mr. Prins, *Staatsnoodrecht*, bekend, en deze is nog maar voor een deel gewijd aan de bespreking der oorlogswet ¹⁾ —, was het kompas, waarop gezeild moest worden, nog allesbehalve geregistreerd. Bedenkt men nu bovendien, dat de militaire autoriteiten plotseling geroepen werden tot een hun geheel vreemde taak in zeer moeilijke omstandigheden, en uitgerust werden met uitgebreide bevoegdheden in tijden, die meer dan ooit aanleiding gaven den militairen belangen voorrang te verleen, dan is het niet te verwonderen, dat eenerzijds gevallen van overschatting van eigen bevoegdheid zich hebben voorgedaan, terwijl men anderzijds niet zoo dadelijk zich kon voegen in het tweede plan, waarop art. 187 der grondwet het burgerlijk gezag stelt, welks tweede lid voorschrijft, dat de grondwettelijke bevoegdheden van dat gezag ten opzichte van de openbare orde en politie geheel of ten deele op het militair gezag kunnen overgaan en dat de burgerlijke overheden aan de militaire ondergeschikt worden.

Als voorbeeld van misbruik van bevoegdheid wil ik het geval vermelden van den kantonnementscommandant, belast met de uitoefening van het militair gezag, die een veldwachter van een gemeente, binnen zijn gebied gelegen, met een beroep op art. 21 der oorlogswet verbood proces-verbaal van militairen zonder zijn voorkennis op te maken, en hem van zijn vrijheid beroofde teneinde te breken wat hij, commandant, als des veldwachters verzet aanmerkte en hem een correctie toe te dienen voor wat hij diens brutaliteit noemde; het Hoog Militair Gerechtshof overwoog hieromtrent o.m. in zijne sententie van 21 Mei 1915; „dat niets is gebleken van eenige noodzakelijkheid om den gemeente-vel dwachter, die was aangetroffen in de volkomen rechtmatige uitoefening van zijne bediening, en dien beklagde (n.l. de kantonnementscommandant) niet persoonlijk kende, onverwijld als een misdadiger uit zijn woning te doen halen, hem zelfs niet aan het woord te laten komen, en hem in een arrestantenlokaal te doen opsluiten, zonder eerst te spreken met den burgemeester, onder wiens bevelen ingevolge de gemeente-wet de gemeente-vel dwachters staan, zonder dezen van het gebeurde zelfs kennis te geven, ja zonder dezen de gelegenheid te bieden, toen hij eigener beweging zich had aangemeld, tot eene gedachtenwisseling over de zaak; dat ook daaruit moet worden opgemaakt, dat beklagde zich niet heeft willen houden aan wet of regel, maar, met voorbijgang van rechterlijke en burgerlijke autoriteiten, op eigen gezag onmiddellijk een soort militair schrikbewind op den veldwachter heeft willen toepassen.” ²⁾

Ten bewijze dat het burgerlijk gezag van zijne zijde niet altijd die

¹⁾ Wij kunnen hier nog bijvoegen het proefschrift van Mr. J. A. A. Lisman. *Het wetsontwerp ter uitvoering van art. 187 der Grondwet*, 1891. Red. M. R. T.

²⁾ *Militair-rechtelijk tijdschrift* 1915—1916 (deel XI), blz. 136 v. v.

medewerking verleend heeft, welke door den aard der buitengewone omstandigheden noodzakelijk was, terwijl het militair gezag daarentegen toonde op die medewerking hoogen prijs te stellen, moge het volgende dienen. Zooals bekend is, schrijft hoofdstuk II van de oorlogswet in verschillende gevallen een verplicht overleg voor van het militair gezag met het betrokken burgerlijk gezag: zoozeer nu werd dit overleg gewaardeerd, dat ook in vele gevallen, waarin dit overleg niet was voorgeschreven, van militaire zijde toch de noodige voorbereidingen werden gedaan, het te doen plaats vinden. De ondervinding heeft echter geleerd dat, voorzoover het overleg *verplicht* was gesteld, het in de practijk in sommige gevallen bleek een schaduwzijde te hebben: het lang uitblijven van daden van overleg van de zijde van het burgerlijk gezag heeft n.l. enkele malen tot hoogst ongewenschte vertraging geleid. De noodzakelijkheid bleek om aan het militair gezag in spoedeisende gevallen de bevoegdheid te verleenen om, indien binnen een bepaalden, door dat gezag te stellen termijn, aan een verzoek om raad geen gevolg was gegeven, zelfstandig te handelen; met het oog hierop is dan ook in het gewijzigd ontwerp van wet houdende herziening van de wet van 23 Mei 1899, S. 128, voorgesteld na art. 7 een nieuw artikel 7 A in te voegen, waarvan het laatste lid als volgt luidt:

„Waar in deze wet overleg met het burgerlijk gezag of met een districtshoofd der arbeidsinspectie of der inspectie van den havenarbeid is voorgeschreven, is het militair gezag bevoegd, om, indien de militaire belangen zulks noodzakelijk maken, bij of na het verzoek om ten aanzien van een beraamden maatregel van raad te dienen een termijn te stellen, binnen welken die raad wordt ingewacht en na verloop van welken, indien niet van raad is gediend, tot den maatregel kan worden overgegaan. Wanneer van deze laatste bevoegdheid is gebruik gemaakt, wordt onverwijld met het burgerlijk gezag of met het betrokken districtshoofd overleg gepleegd over de wenschelijkheid den genomen maatregel te bestendigen.”

Bedenkt men nu verder, dat de wet in haar tegenwoordigen vorm niet geheel berekend was op een toestand, als wij nu reeds sinds ruim vier jaar kennen, zoodat, wanneer bepaalde bevoegdheden voor het militair gezag moesten worden verkregen, veelal andere niet begeerde bevoegdheden van het burgerlijk gezag mede op dat gezag overgingen, dan moet men zich eigenlijk verwonderen over het in verhouding geringe aantal der gegrond bevonden klachten eenerzijds omtrent ondoelmatige gezagsuitoefening, anderzijds omtrent geringe medewerking der burgerlijke besturen.

Hoe bezwaarlijk het bovendien voor de departementale administratie was de gedragslijn aan te geven, waaraan de lagere militaire en civiele autoriteiten zich konden oriënteeren, moge uit het volgende blijken: al heel spoedig na de toepassing der oorlogswet rees, behalve de primaire kwestie wat men onder politie-verordeningen heeft te verstaan, de vraag of naast de bevoegdheid van het militair gezag om ingevolge de artt. 10 en 22 der oorlogswet dergelijke verordeningen

te maken, nog die van het betrokken burgerlijk gezag, gemeenteraad en provinciale staten, bleef bestaan. De minister van oorlog vaardigde een beschikking uit d.d. 27 Maart 1915, Ie Afd., No. 3 (C. V.) houdende de volgende algemeene aanwijzingen:

„Ingevolge de artt. 10 en 22 van de wet van 23 Mei 1899, S. 128, gaat in het gebied, hetwelk in staat van oorlog of in staat van beleg is verklaard, de bevoegdheid, politieverordeningen en verordeningen en keuren van waterschappen, veenschappen en veenpolders vast te stellen en te wijzigen *van het burgerlijk op het militair gezag over*. Mitsdien *moet*, indien in het voornoemde gebied vaststelling of wijziging van een zoodanige verordening noodzakelijk is, zulks steeds door het militair gezag geschieden, ook al wordt bij die vaststelling of wijziging geen militair belang betrokken geacht. Het militair gezag behoort echter geen maatregelen van wetgevenden aard te nemen, tenzij het militair belang zulks vordert, of het orgaan van het burgerlijk gezag, dat in gewone omstandigheden tot het nemen van den maatregel bevoegd zou zijn, zulks verzoekt. Aan zoodanige verzoeken van het burgerlijk gezag behoort zoo spoedig mogelijk gevolg te worden gegeven, voorzover het militair belang zich daartegen niet verzet.”¹⁾

De Hooge Raad echter, bij arrest van 6 Maart 1916 W. 9921, maakte kortweg uit, dat „art. 10 der wet van 23 Mei 1899, S. 128, het militair gezag onder meer wel bevoegd verklaart tot het maken van nieuwe politie-verordeningen, doch daaraan niet verbindt het verlies dier bevoegdheid voor het bestuur der in staat van oorlog verklaarde gemeente: zoodanig verlies mag zonder uitdrukkelijke wetsbepaling niet worden aangenomen.”

De minister van oorlog was nu genoodzaakt zijn hierbovenvermelde beschikking in te trekken, en verving die door zijne beschikking van 23 Mei 1916, Kabinet Litt. O ⁷³ (C. V.); na geconstateerd te hebben, dat het militair gezag ingevolge de artt. 10 en 22 de bevoegdheid heeft politie-verordeningen en verordeningen en keuren van waterschappen, veenschappen en veenpolders vast te stellen en te wijzigen, vervolgt deze aanschrijving:

„Mitsdien *kan*, indien in het in staat van oorlog of in staat van beleg verklaarde gebied vaststelling of wijziging van een zoodanige verordening noodzakelijk is, zulks steeds door het militair gezag geschieden, ook al wordt bij die vaststelling of wijziging geen militair belang betrokken geacht.”²⁾

Het stelsel dat het burgerlijk gezag zoowel in den staat van oorlog als in den staat van beleg wetgevende bevoegdheid behoudt, ligt tevens ten grondslag aan het algemeene wijzigingsontwerp; in een nieuw ontworpen artikel wordt echter bepaald, dat de strafverordeningen enz. der lagere civiele besturen onder den staat van beleg niet worden afgekondigd dan zes dagen nadat zij aan het militair gezag zijn

¹⁾ *Legerorders* 1915 Deel A, no. 30. ook te vinden in het *Militair-rechtelijk tijdschrift*, deel X, blz. 427.

²⁾ *Legerorders* 1916 Deel A, No. 56, ook te vinden in het *Militair-rechtelijk tijdschrift*, deel XII, bld. 1.

medegedeeld; gedurende dezen termijn heeft dit gezag de gelegenheid zich tegen de afkondiging te verzetten.

Het oogenschijnlijk eenvoudige art. 7 der oorlogswet heeft, mede door de interpretatie, daaraan door den Hoogen raad gegeven bij zijn arrest van 26 Juni 1916, W. 9988, een uitwerking gekregen, die de civiele besturen in de nauwste aanraking bracht met militaire verhoudingen: wie waren n.l. de autoriteiten aangewezen voor de uitoefening van het militair gezag?

De wettelijke voorschriften, regelende deze materie, zijn:

I. K. B. van 2 Nov. 1916, S. 488, houdende nadere vaststelling van voorschriften ter uitvoering van de sedert gewijzigde wet van 23 Mei 1899, S. 128, met de daarbij behorende „Instructie voor de autoriteiten, aangewezen voor de uitoefening van het militair gezag;”

II. K. B. van 8 Nov. 1916, S. 495, houdende aanwijzing van de gezagsgebieden van de territoriale bevelhebbers. Deze gebieden, vier in getal, omvatten de met name genoemde provinciën of gedeelten daarvan, met uitzondering van het gebied, behoorende tot de in die provinciën gelegen stellingen of afzonderlijke forten; ¹⁾

III. K. B. van 8 Sept 1909, S. 305, houdende „Oorlogsinstructie stellingcommandanten”, sedert herhaaldelijk gewijzigd;

IV. K. B. van 14 Aug. 1911, S. 277, houdende „Oorlogsinstructie onder-commandanten van stellingen”, sedert herhaaldelijk gewijzigd;

V. Beschikking van den minister van oorlog van 18 Juni 1917, houdende herziening van de aanwijzing der autoriteiten, door welke het militair gezag kan worden uitgeoefend, bekend gemaakt in de *Nederlandsche Staatscourant* van 19 Juni 1917.

Voor de beoordeeling van een juiste toepassing dezer voorschriften is een vrij groote bekendheid met militaire verhoudingen noodzakelijk: art. 3 toch van de instructie, behoorende bij het onder I genoemde K. B. bepaalt, dat, wanneer voor de uitoefening van het militair gezag in eenig in staat van oorlog of in staat van beleg verklaard gedeelte van het grondgebied des rijks meer dan één autoriteit is aangewezen, elk dier autoriteiten gehouden is bij de uitoefening van dit gezag de eventueel te geven bevelen en aanwijzingen te volgen van de in het betrokken gebied mede voor de uitoefening van het militair gezag aangewezen autoriteiten, voorzooverre deze hiërarchiek boven haar zijn gesteld. Bedenkt men nu bovendien, dat onder bepaalde omstandigheden commandanten van onderdeelen van zee- of landmacht in de landstreek, welke het operatiegebied van dit onderdeel uitmaakt, zooals dit operatiegebied wordt aangeduid door den opperbevelhebber van zee- en landmacht, eveneens voor de uitoefening van het militair gezag kunnen zijn aangewezen, dan is het soms bezwaarlijk uit te maken, welke autoriteit in een gegeven geval als bevoegd moet worden beschouwd.

¹⁾ De provincie Zeeland maakt geen deel uit van een territoriaal commando, omdat zij geheel behoort tot het gebied van den commandant van de stelling van de monden der Maas en der Schelde.

Zoo is met name de bevoegdheid van de territoriale bevelhebbers feitelijk geheel afhankelijk van de omstandigheid of het hun bij K. B. van 8 Nov. 1916, S. 495, aangewezen gezagsgebied behoort tot het operatiegebied van onderdeelen van zee- of landmacht: is de commandant van zulk een onderdeel hiërarchiek de meerdere van den betrokken territoriaal bevelhebber, dan heeft deze bij de uitoefening van zijn gezag de eventueel te geven bevelen en aanwijzingen te volgen van zijn militairen chef. Om deze reden bleven de territoriale bevelhebbers in Friesland, enz., in Overijssel, enz., en in Holland, enz., feitelijk belast met de uitoefening van het militair gezag in het hun aangewezen gezagsgebied, terwijl de territoriale bevelhebber in Noord-Brabant, enz., wiens gebied behoort tot het operatiegebied van het veldleger, waarvan de commandant zijn militaire meerdere is, door laatstgenoemde autoriteit is overvleugeld.

Deze uiterst ingewikkelde regeling is noodzakelijk geworden door het bezwaar dat de Hooge Raad had tegen gezags-delegatie, zulks in overeenstemming met den positieven tekst van art. 7: uitoefening niet anders dan na aanwijzing door of vanwege de Kroon; het voorschrift van art. 7 der „Oorlogsinstructie stellingcommandanten”, dat deze bevoegd zijn de uitoefening van het militair gezag in onderdeelen van stellingen of in forten geheel of ten deele over te dragen aan de over deze onderdeelen of forten bevelvoerende officieren, heeft door de opvatting van ons hoogste rechtscollege omtrent strekking en beteekenis der oorlogswet, zooals deze opvatting o.m. tot uiting is gekomen in het hierbovenvermelde arrest van 26 Juni 1916, hare geldigheid verloren. ¹⁾

In dezen gang van zaken heeft men een bewijs te meer te zien, hoe moeilijk het voor de hoogste administratieve autoriteit was, aanwijzingen te geven omtrent de toepassing der oorlogswet; niet-tegenstaande de uitdrukkelijke verklaring van den toenmaligen minister van oorlog, afgelegd bij de mondelinge behandeling der wet (Handelingen Tweede Kamer 1898—1899, blz. 917), en waarop het vermelde art. 7 der „Oorlogsinstructie stellingcommandanten” een rechtstreeksche terugslag is, is delegatie van de door het militair gezag uit te oefenen bevoegdheid door een hogere aan een lagere autoriteit onder vigeur van den tegenwoordigen wetstekst onmogelijk. Aangezien intusschen de noodzakelijkheid van zoodanige delegatie overtuigend gebleken is, wijl het veelal niet doenlijk zou zijn voor elk geval van wijziging in de ter plaatse bestaande legerverhoudingen een afzonderlijk Koninklijk besluit of ministerieele beschikking uit te lokken, is in het gewijzigd ontwerp van wet de mogelijkheid geopend, aan het militair gezag de bevoegdheid tot delegatie te verleen.

In den eisch, dat de bevolking moet weten aan wie het militair gezag is opgedragen, voorziet het nieuw ontworpen voorschrift, dat de aanwijzing van de betrokken autoriteit wordt bekend gemaakt op

¹⁾ Deze opmerking is ook van toepassing op de artt. 2 en 3 der „Oorlogsinstructie onder-commandanten van stellingen”.

de meest doeltreffende wijze, te bepalen door de Kroon of, bij aanwijzing ingevolge Koninklijke machtiging, door de aanwijzende autoriteit: zij heeft geen gevolg dan nadat deze bekendmaking heeft plaats gehad.

Was het dus aan den eenen kant zeer moeilijk te weten te komen, welke autoriteit aangewezen was voor de uitoefening van het militair gezag, aan den anderen kant kan weer niet worden ontkend, dat inzake de verantwoordelijkheid voor de uitoefening van het militair gezag begrippen hadden post gevat, die niet getuigden van een juist inzicht in de staatsrechtelijke beteekenis daarvan; de regeering n.l. heeft, ook reeds ter bestrijding van deze denkbeelden, een nieuw art. 7 voorgesteld, waarvan het derde lid als volgt luidt:

„Het militair gezag oefent de aan hetzelfde toegekende bevoegdheid uit onder verantwoordelijkheid van onzen minister van oorlog of van onzen minister van marine.” In de hierop betrekking hebbende passage van de memorie van toelichting lezen wij, dat „de opvatting, welke verkondigd is geworden, als zou het militair gezag een eigen tegenover de ministerieele verantwoordelijkheid staande verantwoordelijkheid dragen, welke opvatting met gezonde grondwettelijke beginselen niet is te rijmen, door een nieuw derde lid wordt uitgesloten”. Waar de regeering ook den hoogsten drager van het militair gezag, i. c. den opperbevelhebber van land- en zeemacht, benoemt en ontslaat, spreekt het eigenlijk vanzelf, dat het militair gezag niet kan worden uitgeoefend buiten de ministerieele verantwoordelijkheid om. ¹⁾

Wat nu te denken van de volgende passage in het voorloopig verslag? „Enkele leden, die gelijk uit dit verslag blijkt, van oordeel waren, dat het dikwerf noodig zal zijn, dat het militair gezag zich over het geheele rijk late gelden, spraken de verwachting uit, dat ook de minister van oorlog onder het hier bedoelde militair gezag zou worden gebracht.” Dit zou inderdaad zijn de zaken op hun kop zetten: de minister van oorlog, die als lid der regeering mede verantwoordelijk is voor de gedragingen van den opperbevelhebber en in verband hiermede voor diens benoeming en ontslag, kan natuurlijk nooit onder het gezag van laatstgenoemden worden geplaatst. In haar memorie van antwoord merkt de regeering dan ook nuchter op, dat zij de verwachting van deze leden moet teleurstellen: ironisch voegt zij eraan toe, dat zij „de wenschelijkheid daarvan nog niet gevoeld heeft, zoodat er voor haar geen aanleiding is, voorshands daartoe over te gaan”.

Een moeilijk punt in de verhouding tusschen burgerlijke en militaire

¹⁾ De leden van de Tweede Kamer, die blijkens het voorloopig verslag de bepaling in strikten zin overbodig achtten, maar haar toch niet zonder nut noemden, omdat „bij velen en vooral bij militairen zulke averechtsche begrippen omtrent de verhouding van den minister van oorlog en den opperbevelhebber bestaan”, zien over het hoofd, dat de positie van de hoogste legerautoriteit te ingewikkeld is, dan dat zij gedekt zou kunnen worden door deze eenvoudige parlementaire verhouding.

Ik veroorloof mij voor dit punt te verwijzen naar mijn opstel in het Decennummer van *de Gids* 1918: „De staatsrechtelijke positie van den opperbevelhebber van land- en zeemacht.”

autoriteiten, en uitermate geschikt om op den langen duur gevoeligheden te wekken, is het vraagstuk van de preëminence, althans voor den staat van oorlog: op het eerste gezicht moge het belangrijke hiervan niet zoo dadelijk in het oog springen, bij nadere beschouwing blijkt, dat in deze uiterlijke en formeele kwestie een *petitio principii* ligt opgesloten.

Voor den staat van beleg is m. i. het vraagstuk opgelost: art. 21 der wet van 1899 bepaalt, dat „de burgerlijke besturen en de daarbij in dienst zijnde ambtenaren verplicht zijn te gehoorzamen aan de bevelen van het militair gezag,” een rechtstreeksche uitwerking van het beginsel, neergelegd in het tweede lid van art. 187 der grondwet, volgens hetwelk in overeenstemming met de daar geregelde machtsverschuivingen, „de burgerlijke overheden aan de militaire ondergeschikt (kunnen) worden.”

Anders staat het met deze aangelegenheid in den staat van oorlog: aangezien het militair gezag hier wel een domineerende positie heeft in zoverre het ten slotte alle verordeningen enz. van het betrokken burgerlijk gezag, kan wijzigen of schorsen, maar aan dit gezag geen bevelen kan geven, is het vraagstuk van den voorrang hier tot op zekere hoogte een open kwestie. Punt van belang is, dat het militair gezag, ingevolge art. 13 der oorlogswet, den dienst der politie en der brandweer reeds in den staat van oorlog regelt, terwijl volgens art. 14 de burgerlijke overheid in geval van stoornis der openbare orde de bevoegdheden, bij de artikelen 186 en 187 der gemeente-wet toegekend, verliest, en ook het gezag over politie en brandweer, welke bevoegdheden en welk gezag van rechtswege op de militaire overheid overgaan; ten aanzien van de macht van den commissaris der Koningin wordt een soortgelijk voorschrift aangetroffen in het tweede lid van art. 14 voornoemd. Voor gewone tijden behelst art. 17 van de instructie voor den commissaris het beginsel, dat deze voor de provincie rang heeft boven alle aldaar aanwezige officieren bij de zee- of landmacht, terwijl voorzoverre mij bekend een dergelijke instructie voor den burgemeester niet bestaat: waar nu de feitelijke gezagsuitoefening ook reeds in den staat van oorlog zoo goed als geheel is onttrokken aan het burgerlijk bestuur, of — scherper gezegd — het laatste woord inzake de handhaving der openbare orde, in den meest ruimen zin genomen, gesproken wordt door de militaire autoriteiten, bestaat er m. i. alle aanleiding te breken met het beginsel, ten grondslag liggende aan art. 17 der instructie voornoemd, en in principe aan het militair gezag zoowel in provincie als gemeente den voorrang te geven boven het civiele gezag.

Ten slotte: is er grond voor de klacht, door de redactie van het Militair-Rechtelijk Tijdschrift, deel XIII, blz. 6, gelanceerd, dat de handen van officieren, die in den staat van oorlog of den staat van beleg militair gezag over de burgermaatschappij in hun ressort moesten uitoefenen, daartoe glad verkeerd stonden? Aanleiding tot de bespreking van deze aangelegenheid vond de redactie in een door het Hoog Militair Gerechtshof goedgekeurd vonnis van den Krijgsraad te 's-Her-

togenbosch van 28 Mei 1915, waarbij een kapitein, kantonnementscommandant van een in staat van beleg verklaard gebied, veroordeeld is wegens het door schuld iemand wederrechtelijk van de vrijheid doen berooven; in verband met de overweging dat beklagde „verplicht was zijn bevoegdheid als kantonnementscommandant te kennen, en had moeten weten, dat zijn order, om een commies bij de belastingen — die hem naar hij meende op beleedigende wijze behandelde — te grijpen en in arrest te stellen, zijn bevoegdheid overschreed en opleverde misbruik van gezag,” teekent de redactie aan: „Arme beklagde, die zich als veroordeelde troosten mocht met een fictie. Zou hierin ook een vingerwijzing liggen, dat aan de opleiding van den officier iets ontbreekt?”

Inzoverre deze vraag verband houdt met de strafrechtelijke opleiding van den officier — en het hier besproken geval is daarvan een typisch voorbeeld — meen ik voor mij haar ontkennend te mogen beantwoorden: in de voortreffelijke „Handleiding ten dienste van het onderwijs in het militair recht voor a.s. officieren van de landmacht hier te lande en in Nederlandsch-Indië,” bewerkt door den toenmaligen kapitein G. J. W. Koolemans Beynen, worden de algemeene beginselen van strafrecht zóó duidelijk besproken, dat hij, die ook maar eeniger mate een inzicht in de strekking van deze beginselen heeft verkregen,¹⁾ zich nooit gerechtigd zal gevoelen, op grond van een persoonlijke krenking van zijn gevoel van eigenwaarde, iemand zelfs in den staat van beleg „te doen grijpen en in arrest stellen.”

Anders staat het met deze vraag ten aanzien van het staatsrechtelijk deel der quaestie, en hierop is het antwoord dunkt mij niet zoo dadelijk te geven: het spreekt natuurlijk vanzelf, dat de overheid, die haar dienaren in bepaalde gevallen veelomvattende bevoegdheden toekent, ook den plicht heeft te zorgen, dat dezen, althans in groote trekken, met hunne bevoegdheden bekend zijn, maar het groote bezwaar was, dat vóór den wereldoorlog de wet van '99 geen practische toepassing had gevonden en het dus uiterst moeilijk was aan te geven, in welke richting een theoretische bespreking der wet moest worden geleid. Dat deze moeilijkheid niet gering geacht moet worden blijkt overtuigend hieruit, dat zelfs Oppenheim in zijn Gemeenterecht aan de machtsverschuivingen, die in de oorlogswet haar sanctie vinden, geen bijzondere aandacht schenkt: incidenteel worden eenige voorschriften der wet besproken, maar een principieele uiteenzetting ervan kan men in het standaardwerk over ons gemeente-recht niet aantreffen. En toch, van hoe uitnemend groot belang is juist op het gebied van dit recht de toepassing der oorlogswet: bijna geen puzzle is gerezen — en het aantal puzzles werd langzamerhand legio — waarbij niet in meerdere of mindere mate een gemeentelijk belang betrokken is geweest. De ervaring, door het departement van oorlog opgedaan,

¹⁾ *Zouden er veel officieren zijn, op wie deze qualificatie van toepassing is? Wij gevoelen zeer sterken twijfel. En beschikten de officieren in de positie van dezen veroordeelde te veld over dit boekwerk? Dit deel van de velduitrusting is bijzonder slecht verzorgd geweest.*

waar het zich geroepen voelde, aanwijzingen te geven inzake de toepassing der oorlogswet, bewees ten slotte praktisch, hoe uiterst precair een dergelijke „inlichtingendienst” was: tweemaal toch gaf de minister in principieele punten een interpretatie der wet en tot tweemaal toe werd hij over de geheele linie verslagen.

Hierbij komt, dat de wet van '99 een zeer moeilijke is: hetzij men met den Hoogen Raad haar slechts beschouwt als een scherpe en nauwkeurige omschrijving van een gezagsverplaatsing van de burgerlijke naar de militaire autoriteiten, in het kader van onze constitutioneele en administratieve wetten ingeschakeld als een uitzonderingswet en daarmee staatsrechtelijk dus op één lijn gesteld, hetzij men met schrijver dezès haar karakteriseert als een algemeene handleiding, een soort leidraad voor het militair gezag in buitengewone omstandigheden en haar aldus stempelt tot een regeling sui generis, die zich verheft boven het geheel van ons constitutioneel en administratief recht, in beide gevallen worden aan hem, die met hare toepassing belast is, geen geringe eischen gesteld.

Immers, in de eerste plaats wordt een positieve wetskennis verondersteld — en hierop valt in het systeem van den Hoogen Raad de nadruk —, die men den gemiddelden officier, zelfs bij de meest zorgvuldige voorbereiding, niet kan en ook niet behoeft bij te brengen; leest men de memorie van toelichting door, behoorende bij het wetsvoorstel, houdende herziening van de wet van 23 Mei 1899, S. 128 (Zitting 1915—1916, — 391, gewijzigd ontwerp van wet zitting 1917—1918, — 57), dan is men getroffen door het groote aantal en vooral door de velerlei soort van onderwerpen, die daar in een kort bestek samengeperst zijn: een uitgebreide kennis van het provinciaal, gemeentelijk en waterschapsrecht moet hij, die allicht te velde met de toepassing der oorlogswet is belast, als parate baggage met zich meevoeren, terwijl hij bovendien zal moeten bedenken, dat zijne verordeningen niet in strijd mogen zijn met —, zelfs niet mogen treden in onderwerpen door verdragen, internationale reglementen, wetten en algemeene maatregelen van bestuur geregeld of daaraan ter regeling voorbehouden, alles tenzij anders bepaald. Overweegt men nu verder, dat er een nauwe aanraking bestaat met de sociale wetgeving, inkwartieringswet, e. a., terwijl in de laatste maar zeker niet in de minste plaats er een specifiek militair belang is, waarvan de behartiging, hem evenzeer toevertrouwd, bijzondere eischen stelt, en dat vaak snelle beslissingen vordert, dan begrijpt men, dat de taak van den drager van het militair gezag niet altijd gemakkelijk is.

Nu moge het waar zijn, dat in den gedachtengang van ondergeteekende — en zulks in tegenstelling met 's Hoogen Raads systeem, hetwelk zich bepaalt tot een logisch richtige toepassing der wettelijke teksten — een ruimer vrijheid van beweging aan de militaire administratie is voorbehouden, inzoverre deze aan overwegingen van doelmatigheid meer beteekenis kan hechten, hier staat weer tegenover, dat het vraagstuk van de waardeering der sociale, militaire en juridische belangen, hetwelk nu, behoudens de ministerieele verantwoordelijkheid,

zelfstandig aan die administratie ter behandeling is toevertrouwd, een inzicht in maatschappelijke verhoudingen vergt, hetwelk in het algemeen den gemiddelden en zeer zeker den jeudigen officier ontbreekt.

Bij eene bespreking van de oorlogswet zal op deze punten m. i. in de eerste plaats de aandacht moeten worden gevestigd; hij, die met hare toepassing belast is, moet weten wat is haar staatsrechtelijke beteekenis, teneinde zelfstandig in staat te zijn in al de verschillende omstandigheden, waarin hij geplaatst wordt, zijn gedragslijn af te bakenen.

Wenscht men nu de opgedane ervaring dienstbaar te maken aan de algemeene vorming van den officier, en hiervoor is natuurlijk alles te zeggen, dan komt het mij voor, dat deze materie niet geschikt is om besproken te worden aan de onderwijsinrichtingen, die de opleiding tot den officiersrang ten doel hebben: het onderwerp is daarvoor te veelomvattend en veronderstelt te veel bezonkenheid van oordeel, dan dat het daar met succes zou kunnen worden onderwezen. De Hoogere Krijgsschool, die zich de hoogere vorming van den officier tot taak ziet gesteld, is m. i. de inrichting, waar op deze aangelegenheid het volle licht moet vallen: draagt men de uitoefening van het militair gezag dan op aan mede in deze richting gevormde officieren, en bedient men zich bij die uitoefening van de in het leger aanwezige juridische krachten ¹⁾, dan zullen klachten als die, waarvan de redactie van het Militair-Rechtelijk Tijdschrift zich tot tolk maakte, allicht minder voorkomen.

De redactie van *Gemeentebelangen* teekent hierbij aan:

Het is ons een genoegen geweest eenige beschouwingen van een bij uitstek deskundige op militair-rechtelijk gebied over een ervaring, zoals zij er nog nooit was geweest, omtrent de dooreenmenging van militair en burgerlijk recht te kunnen opnemen.

Er is over het onderwerp zeker nog meer te zeggen.

De heer Eigeman heeft nl. min of meer theoretische beschouwingen gegeven. Het zou zeker ook belangwekkend zijn iets meer te hooren van de praktijk dan de enkele krasse voorbeelden, die hij gaf, en dan van de andere zijde. Welke *feitelijke* ervaringen hebben de gemeentebesturen in hun verhouding tot de militairen opgedaan, nog andere dan bv. de Harderwijksche vleeschkeuringskwestie, die wij op blz. 319 van den jaargang 1916/7 behandelden? Is er wellicht een burgemeester of gemeente-ambtenaar, die ons hierover iets wil meedeelen?

Z.

¹⁾ Kan ook van de kennis van de gemeentebesturen zelf op economisch en juridisch gebied niet het noodige gebruik worden gemaakt? Juist daarom moet er een nauwe samenwerking zijn.

Over de begrippen „dienst”, „werkelijke dienst”, „groot verlot” en „klein verlot”

door

P. W. OOSTERHOFF,

Referendaris bij het Departement van Oorlog.

Had ik geen ander doel dan het geven van een criterium voor elk der hierboven vermelde begrippen, ik zou, althans voor zooveel de dienstplichtwetten betreft, met weinig regelen kunnen volstaan. Mijn plan reikt echter verder. Het is mij bekend, dat zich dikwijls vragen voordoen, waarbij de juiste beteekenis van bedoelde uitdrukkingen een rol speelt en waarbij telkens weer nieuwe gezichtspunten opduiken. Ik geloof daarom, dat het zijn nut kan hebben een poging te doen om op deze begrippen het volle licht te laten vallen. Bij deze poging zal ik tevens aanleiding vinden, met een terugblik op de praktijk der laatste jaren, mijn denkbeelden te ontvouwen over de wijze, waarop de rechtstoestand van de groote massa der mobilisatieverlofgangers is geregeld, en er een laas voor te breken om, mocht het ooit weer tot een mobilisatie komen, de thans gekozen gedragslijn niet in alle opzichten na te volgen.

Aan de vier genoemde begrippen had ik nog één kunnen toevoegen, n.l. „verblijf onder de wapenen”, welken term ik tot een bijzonder punt van bespreking zal moeten maken, maar het opschrift is naar mijn smaak al lang genoeg geworden en door daarin te spreken van werkelijken dienst heb ik het meteen al over verblijf onder de wapenen gehad, want verschil in beteekenis bestaat er tusschen deze twee termen niet. Ik durf mij niet vleien met de hoop, dat ieder dit aanstonds met mij eens zal zijn — daarvoor heeft het verkeerde gebruik van laatstbedoelde uitdrukking te diep wortel geschoten — maar ik zal het niet bij een bewering laten; wat ik over „verblijf onder de wapenen” op het hart heb, zal juist dienen om aan te toonen, dat beide termen synoniem zijn.

Met het woord „dienst” moet men voorzichtig zijn als met oud porselein; tenminste als het geldt uitvoering of toepassing van wettelijke voorschriften. Er is in het gebruik van dit woord en evenzoo van het woord „dienen” heel wat schakeering. En het is niet alleen „the man in the street”, die het woord nu eens in dezen, dan weer in dien zin te pas brengt, maar ook de wetgever hecht er niet altijd dezelfde beteekenis aan. Laat ik er echter dadelijk bijvoegen, dat het verschil in bedoeling soms voldoende tot uiting komt door het zinsverband. Maar het komt ook voor, dat de bedoeling niet aan de oppervlakte ligt.

De jongeman, aan wien — zooals het in deftige taal heet — een dienstplichtig nummer is ten deel gevallen of die — zooals de meer

gewone term luidt — „er in geloot” of „aangeloot” is, zal zeggen, dat hij moet dienen. Maar of het, als hij uitstel van eerste oefening verkrijgt en bij het ingaan van dit uitstel op papier in de sterkte van leger of vloot wordt opgenomen, voldoende tot hem zal doordringen, dat op het oogenblik van deze „inlijving op papier” zijn dienst een aanvang neemt? Eerst als hij bij het verstryken van het uitstel zich naar zijn korps begeeft, zal hij naar zijn eigen beschouwing gaan dienen. Ziet ge hem den eenen of anderen dag in uniform, dan kan het best zijn, dat hij u vertelt geen dienst te hebben. En ontmoet ge hem later in burgerkleding, dan deelt hij u wellicht mede, dat hij dient bij het zooveelste regiment.

Waar we in de Militiewet of in de Landweerwet het woord „dienst” aantreffen zonder dat het woord „werkelijke” er vóór staat, hebben we te denken aan het geheele dienstverband, aan den geheelen tijd, die verloopt tusschen inlijving en ontslag; onderbreking van dienst door desertie uitgezonderd. Of de dienstplichtige onder de wapenen is of niet, maakt hierbij geen verschil. Als we in art. 6 der Militiewet lezen, dat de dienst bij de meeste korpsen ongeveer 6 jaar duurt, dan wil dit niet zeggen, dat de dienstplichtigen 6 jaar lang in de gelederen moeten doorbrengen. Andere artikelen leeren ons wel anders. Hoofdstuk VIII regelt in het algemeen de termijnen van *werkelijke dienst* en uit hoofdstuk IX blijkt, dat de dienstplichtigen, zoolang ze niet in werkelijke dienst behoeven te zijn, *groot verlof* genieten. Hier hebben we de twee hoofdvormen, waarin we den dienstplichtige aanschouwen.

De terminologie, waarvan de soldaat zich bedient als hij het over den dienst heeft, is ook aan den wetgever niet geheel vreemd. Terwijl in de Militiewet het enkele woord „dienst” een ruimere beteekenis heeft dan verblijf onder de wapenen, vinden wij het woord elders juist in een veel engere beteekenis. „In laatstbedoelden zin” — zoo schreef de Redactie van *De Gemeentestem* in no. 3194 — „treffen wij het woord aan in het, nog immer op invoering wachtende, Wetboek van Militair Strafrecht. Daar — n.l. in de artt. 60, 92—95, 100, 105 en 125 — slaat het woord „dienst” op het geval, dat wij zouden kunnen kenschetsen als de feitelijke uitoefening van een dienstverrichting. Iemand kan dus onder de wapenen zijn, zonder in den zin van genoemd wetboek in dienst te wezen.”

Dit wetboek en ook art. 5 der Wet op de Krijgstucht maakt onderscheid tusschen het verrichten van zekere handelingen *in dienst* en *buiten dienst*. De bewoordingen, waarmede de Redactie van *De Gemeentestem* het begrip „dienst” in dat Wetboek kenschetst, vatte men echter niet op als een omschrijving, die voor alle gevallen kan gelden. Ik behoef, wat dit betreft, slechts te herinneren aan hetgeen Prof. van der Hoeven als regeeringscommissaris zei in de vergadering der Tweede Kamer van 14 Mei 1902: „. . . hoewel ik herhaaldelijk heb beproefd . . . een omschrijving te geven van de uitdrukking „in dienst” en telkens dacht, dat ik nu een goede definitie had, moest ik telkens weer erkennen, dat zij niet voldoende was, te ruim

of te eng voor sommige omstandigheden, zoodat ik werkelijk geloof, dat het het verstandigst is om ronduit te erkennen, dat wij geen omschrijving van dat begrip weten te geven, die in de toekomst voor alle mogelijke gevallen van pas zal zijn . . ." Als voorbeeld van een geval, waarin „in dienst” een ruimer begrip is dan „terwijl hij is dienstdoende” (art. 83), wees Prof. *van der Hoeven* in het verdere deel van zijn rede op een militair, die deel uitmaakt van de wacht. Slechts zoolang deze op post staat, zou hij hem als „dienstdoende”, maar gedurende den geheelen duur van den wachtdienst als „in dienst” beschouwd willen zien.

Voor wat in de Militiewet dienst heet zonder meer, bezigt genoemd wetboek de woorden „militairen dienst”, welke woorden, maar dat doet hier weinig ter zake, betrekking hebben zoowel op vrijwilligen als op verplichten dienst.

Ter onderscheiding van „dienst” in algemeenen, ruimen zin, spreekt de Militiewet — en andere wetten doen hieraan mee — van „werkelijken dienst”. Men hoede zich voor de gedachte, dat wij hier met tegenstellingen te doen hebben; het laatste toch maakt deel uit van het eerste.

Het gebruik van de uitdrukking „werkelijke dienst” is geen monopolie van de militaire voorschriften. Ook op ander terrein is zij bekend, n.l. in de burgerlijke pensioenwetten. Mocht iemand hieromtrent iets willen naslaan, dan kan ik hem aanbevelen ook kennis te nemen van het Koninklijk besluit van 12 September 1917, no. 41, betreffende het pensioen van een gewezen opzichter in de soepkokerij van een burgerlijk armbestuur. Het is o.a. te vinden in nr. 3568 van het *Weekblad voor de Burgerlijke Administratie*.

Zooals een ieder weet, behoort tot den werkelijken dienst — ik spreek nu enkel over militairen — in de eerste plaats de dienst, verbonden aan de dagelijksche opleiding. Het is dan regel, dat de militair met dienstverrichtingen belast is, in uniform gekleed gaat, buiten zijn burgerwoning gehuisvest en aan zijn burgerwerkkring onttrokken is. Is de dienstplichtige niet in werkelijken dienst, dan rusten er ook wel enkele verplichtingen op hem — hij heeft dan o.a. te zorgen voor het in orde houden van medegegeven kleeding- en uitrustingsstukken, moet zich aanmelden bij verhuizing, zich onderwerpen aan een jaarlijksch onderzoek enz. — maar de dienst bestaat dan toch grootendeels slechts in naam.

„Werkelijke dienst” sluit in zich een tegenstelling met een andere soort van dienst, maar een term, die rechtstreeks wijst op deze andere dienstsoort, is in de wetten onbekend. Men zou kunnen spreken van onwezenlijken dienst. Gedurende dezen onwezenlijken dienst — ten aanzien van gewone vrijwilligers den naam dragende van nonactiviteit — heeft de dienstplichtige ¹⁾ van militie en landweer groot verlot (art. 85 Militiewet, art. 22 Landweerwet). Hij is in het algemeen één van tweeën: of in werkelijken dienst of met

¹⁾ Ofschoon ik hier en elders ook sommige groepen van vrijwilligers zou kunnen vermelden, meen ik dit eenvoudigheidshalve te moeten nalaten.

groot verlof. Heeft hij groot verlof, dan zal hij een verlofpas moeten hebben, waarin de benaming „groot verlof” voorkomt. Kan hij zulk een verlofpas niet toonen, dan zal veelal reeds hieruit kunnen worden opgemaakt, dat hij in werkelijken dienst is.

Opmerking verdient het, dat de Landstormwet geen anderen landstormdienst dan *werkelijken* dienst en in verband hiermede ook geen groot verlof kent. Zoolang een landstormplichtige niet in werkelijken dienst is, vervult hij dus ook geen „dienst”. Zijn dienstplicht eindigt in het jaar, waarin hij 40 jaar wordt. Diensttijd kan men dit eigenlijk niet noemen.

Werkelijke dienst kan niet intreden zonder dat dit uiterlijk waarneembaar is. Eerste voorwaarde om te kunnen vaststellen, dat voor iemand de werkelijke dienst een aanvang heeft genomen, is — in de meeste gevallen althans — dat hij van plaats is veranderd. Niet altijd behoeft dit het geval te zijn, met name niet wanneer een deserteur door een militair wordt gearresteerd. Men kan, naar mij voorkomt, zeggen, dat iemand in werkelijken dienst is van het oogenblik, waarop hij zich bevindt bij een vertegenwoordiger van de militaire overheid met de bestemming om ter beschikking van deze overheid te komen. Dit berust niet op de eene of andere bepaling, maar volgt m.i. uit het karakter van het begrip „werkelijke dienst”. Wel is er een bepaling, die vaststelt waarin de *inlijving* bestaat. Voor zoover deze gepaard gaat met het treden in werkelijken dienst, geschiedt zij „door verschijning van den dienstplichtige voor den met de inlijving belasten officier op plaats en tijd, voor zijne inlijving vastgesteld” (art. 47, eerste lid, Militiebesluit II, *Staatsblad* 1912, nr. 276). Terloops wil ik er op wijzen, dat ik het tot dusver nog niet heb over de in sommige wetsbepalingen behandelde vraag, wanneer iemand moet worden *geacht* in werkelijken dienst te zijn. Op deze vraag kom ik nader terug.

Voor zoover ik weet, heerscht slechts zelden onzekerheid omtrent het tijdstip, waarop werkelijke dienst een aanvang neemt. Anders is het echter gesteld met de vraag, wanneer werkelijke dienst eindigt. Hoewel ook deze vraag in de meeste gevallen verre van moeilijk is, is te haren opzichte niettemin herhaaldelijk twijfel of misverstand gerezen. Ik meen dit te moeten toeschrijven aan tweeërlei omstandigheid; ten eerste aan het feit, dat er verloven werden en nog worden verleend zonder aanduiding van „groot” of „klein”, in de tweede plaats hieraan, dat het wat al te zonderling lijkt om personen, die geruimen tijd van hun korps afwezig zijn, te beschouwen als in werkelijken dienst te wezen.

Aan de geschetste onzekerheid hebben verschillende beschikkingen en andere stukken hun ontstaan te danken. Ik noem de *Legerorders* 1916, B 88 en 252, ingezonden bijdragen in het *Weekblad van het Recht* 10041 en 10051, het arrest van den Hoogen Raad van 15 October 1917, opgenomen in hetzelfde weekblad nr. 10173, en een opstel in het *Militair-Rechtelijk Tijdschrift*, deel XII, bladz. 402.

Met de vraag, wanneer werkelijke dienst eindigt, hangt nauw samen de beteekenis van „groot-” en van „klein verlof”.

In vroegere jaren was in de bepalingen der Militiewet, die het verleen van verlof regelden, slechts sprake van „verlof” zonder nadere aanduiding. Wel was er één op de zeemilitie betrekking hebbende bepaling — art. 155 der wet van 1861 — waarin de uitdrukking „groot verlof” voorkwam, maar daarbij bleek niet, dat hiermee het elders in de wet geregelde verlof bedoeld werd. Uit een beschikking van den Minister van Oorlog van 22 Juli 1869 en een brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken van 14 December 1871 (*Van Maanens Verzameling*, jaargang 1869, bladz. 44, en jaargang 1872, bladz. 143) blijkt, dat er aan miliciens der landmacht wel eens groot verlof werd verleend, dat naar de opvatting van die Ministers niet was het verlof, in de Militiewet geregeld. Het schijnt mij toe, dat men bij de zee- en bij de landmacht niet op geheel gelijke wijze handelde, dat men althans bij de landmacht den miliciens groot of ander verlof verleende, naar gelang men de voor groot-verlofgangers gegeven ministerieele voorschriften al of niet wenschte te zien toegepast. In den loop der jaren is de scheidingslijn tusschen groot- en klein verlof eenigszins verlegd door onder groot verlof uitsluitend het in de wet geregelde verlof te rangschikken.

Laatstbedoeld verlof kreeg de dienstplichtige — en zoo is het in hoofdzaak ook nu nog — nadat hij een afgesloten deel van den te vervullen werkelijken dienst had volbracht. Hij ging dan voor onbepaalden tijd, n.l. tot nadere oproeping, naar huis. Eigenlijk had dit het eenige verlof moeten zijn, dat aan dienstplichtigen werd verleend. Echter geniet de militair ook gedurende den werkelijken dienst wel eens vrijaf om zijn familie te bezoeken enz. Het ware wellicht wenschelijk geweest, hiervoor een anderen naam dan dien van verlof te kiezen, maar hoe dit zij, ook dit vrijaf heeft nu eenmaal in de wandeling dien naam ontvangen en zoo is men er gaandeweg toe gekomen het in de wet geregelde verlof met „groot-”, al het andere met „klein verlof” te betitelen. De tegenwoordige Militiewet hechtte sanctie aan deze benamingen door in art. 85 te spreken van „groot verlof”. Ook in de Wet voor het reservepersoneel der landmacht 1905 komt deze benaming voor, maar zonder dat deze wet regelt in welke gevallen dit verlof wordt verleend.

De uitdrukking „klein verlof” kwam, voor zoover ik weet, niet lang geleden nog in geen enkele wet voor, maar het bestaan van dergelijk verlof wordt uiteraard, waar de wet van groot verlof gewaagt, toch verondersteld. Wel is reeds verscheidene jaren in de pensioenwetten voor land- en zeemacht en ook in genoemde reservewet de uitdrukking „gewoon verlof” te vinden, waarmede klein verlof bedoeld is. Deze benaming heeft mij nimmer kunnen bekoren. Althans ten aanzien van dienstplichtigen is er reden te vragen, waarom groot verlof minder gewoon zou zijn dan klein verlof. Ik vermoed, dat de uitvinder van de uitdrukking „gewoon verlof” voornamelijk aan beroepsvrijwilligers gedacht heeft en daar voor

dezen groot verlof niet bestaat, is het begrijpelijk, dat hij er toe kwam, van gewoon verlof te spreken. Als ik mij niet vergis, is de wet van 20 April 1918 (*Staatsblad* no. 254) de eerste, waarin we de uitdrukking „klein verlof” ontmoeten. Het verlof, waarvan art. 224 der Invaliditeitswet spreekt, omvat ook klein verlof, maar groot verlof is er evenzeer onder begrepen. Daarentegen slaat het woord „verlof”, voorkomende in art. 4a van het sedert 1915 bij de Tweede Kamer ahangige, in 1917 gewijzigde, ontwerp van wet betreffende de heffing van weergeld, uitsluitend op klein verlof.

Regel was het vroeger, dat groot verlof voor onbepaalden, klein verlof voor een bepaalden duur werd verleend. Het in de reservewet van 1905 bekende groot verlof droeg in de vorige reservewet — die van 1897 — den naam van onbepaald verlof. Thans kent de Militiewet ook groot verlof, loopende tot een vooraf bepaalden datum (zie artt. 75, 77 en 79). En klein verlof is in de mobilisatiejaren op ruime schaal verleend voor *onbepaalden* duur.

Als men mij zou vragen: wat is bij de tegenwoordige wetgeving het kenmerkend verschil tusschen beide verlofsorten, dan zou ik het volgende willen antwoorden. Groot verlof is het uitvloeisel eener wilsuïting van den wetgever, klein verlof een wilsuïting van de militaire autoriteit. Ten aanzien van groot verlof bestaat er een wettelijk recht van den dienstplichtige, klein verlof is een gunst. Om een groot-verlofganger in werkelijken dienst te krijgen, moet er een oproeping geschieden, waarbij zekere formaliteiten in acht genomen moeten worden; een klein-verlofganger moet terugkeeren zoodra zijn meerdere hem slechts wenkt.

Klein verlof veroorzaakt geen afbreken of onderbreken van den werkelijken dienst. Maar er worden, zooals ik reeds heb vermeld, meermalen verloven verleend, waarbij de aanduiding „klein” ontbreekt. Zoo vindt men in de beschikking van 15 Mei 1916, voorkomende in de Legerorders 1916 B 131, een onderscheiding tusschen *algemeene* (periodieke), *bijzondere* (voor zaken-, studie- en dergelijke belangen) en *uitzond. rings*verloven (wegens sterfgevallen enz.). Al deze verloven waren klein-verloven, doch aan de benaming is het niet rechtstreeks te zien; we moeten het afleiden uit het feit, dat ze niet den in de wet bekenden naam van „groot verlof” droegen.

Voorsommige vrijheden, die de militair in het tijdperk van werkelijken dienst geniet, zijn benamingen in zwang, waarbij het woord „verlof” zelfs geheel ontbreekt. Ik denk hier aan „permissie” en „bewegingsvrijheid”. Deze gunsten worden wel eens gerekend van een andere natuur te zijn dan verlof. Het komt mij evenwel voor, dat het hier enkel gradueele verschillen betreft en bedoelde gunsten, op de keper beschouwd, wel degelijk tot de verloven behooren.

Ten opzichte van permissie valt op te merken, dat taalkundig een permissie een verlof en een verlof een permissie is. Dit behoeft er echter niet van te weerhouden om in voorschriften verschil tusschen beide termen te maken, zooals de Drankwet verschil maakt tusschen verlof en vergunning. Maar met betrekking tot de rechtsgevolgen

bestaat, voor zoover ik weet, een dergelijk verschil niet. Integendeel; waar b.v. art. 159 van het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te lande aan desertie schuldig verklaart den militair, die in tijd van vrede *zonder verlof* twee dagen of langer van zijn korps enz. afwezig is of langer dan acht dagen na het eindigen van zijn *verlof* afwezig blijft, zal zeker niemand er aan denken om dengeen, die permissie of bewegingsvrijheid geniet, te beschouwen als „zonder verlof” afwezig te zijn. Zoo dacht in 1916 ook de Zeekrijgsraad te *Soerabaia* er over, voor zooveel „permissie” betreft (zie vonnis van 4 Augustus 1916, M. R. T. XIII bladz. 438). Naar het oordeel van Mr. *M. H. de Boer* (M. R. T. XIII bladz. 529) moet in genoemd artikel onder „verlof” worden verstaan „geldige reden voor afwezigheid”. Deze omschrijving lijkt mij wel wat *heel* ruim. Ook overmacht b.v. kan een geldige reden zijn, maar het gaat m. i. te ver, om iemand, die door overmacht afwezig is, te beschouwen als met verlof afwezig te zijn. Overmacht zou ik rekenen tot de gevallen, in het *slot* van art. 159 bedoeld, de gevallen n.l., waarin de militair „de reden van afwezigheid ten genoegen des rechters” kan bewijzen. Ik voor mij zou de beteekenis liever willen omschrijven als „toestemming tot afwezigheid”. Eigenaardig is het, dat wanneer iemand bij de marine „permissie” ontvangt, maar hiervan een bewijs nodig heeft in verband met de af te leggen reis, gewoonlijk een stuk wordt uitgereikt, dat niet van permissie, maar van verlof spreekt. Terwijl men bij de landmacht onder de permissiën alleen begrijpt avond- en nachtpermissie (art. 100 Inwendige Dienst) en vrij-van-middagappél, bezigt men bij de marine dezelfde uitdrukking ook voor verloven van een geheelen dag.

Dat ook de bewegingsvrijheid niet is een los van de verloven staand begrip, volgt reeds hieruit, dat de beschikking, waarin zij geregeld is (*Legerorders* 1919 A 34), tot opschrift draagt „Verlofsregeling”. De uitdrukking „bewegingsvrijheid” is een uitvinding uit den mobilisatietijd. Zij is voor den Zondag ingevoerd door den Opperbevelhebber en overgenomen in de reeds aangehaalde, voor den vreedestijd geldende, ministerieele beschikking.

Mocht men er toe willen overgaan, verschil te maken ten aanzien van de aan bewegingsvrijheid, permissie en verlof te verbinden rechtsgevolgen — het is mij bekend, dat hiervan sprake is — dan zal men er m.i. moeilijk aan kunnen ontkomen tevens een omschrijving te geven van wat voor de toepassing van het desbetreffend voorschrift onder elk dezer uitdrukkingen wordt verstaan.

Na deze uitweiding over de verloven keer ik terug tot het begrip „werkelijke dienst”.

Heeft iemand opgehouden in werklijken dienst te zijn, dan zal een der volgende gevallen zich moeten voordoen:

1. hem is groot verlof verleend;
2. hij is uit den dienst ontslagen (pensionneering enz. inbegrepen);
3. hij heeft zich schuldig gemaakt aan ongeoorloofde afwezigheid of desertie;

4. hij ondergaat gevangenisstraf of hechtenis, militaire gevangenisstraf of militaire detentie.

Geval 4 noem ik er bij, ofschoon de juistheid van deze vermelding misschien aanvechtbaar kan worden geacht (zie de toelichting van art. 4a, 3°, van het gewijzigd ontwerp betreffende de heffing van weergeld; Bijlagen Tweede Kamer 1916—1917, 105).

Doet geen dezer gevallen zich voor, dan staat het m. i. vast, dat de in werkelijken dienst gestelde persoon zich *nog* in werkelijken dienst bevindt.

Nu zijn er bepalingen, die in verband met de toepasselijkheid van de militaire wetgeving vaststellen wanneer de militair wordt *geacht* in werkelijken dienst te zijn. Deze bepalingen sluiten zich in hoofdzaak aan bij den feitelijken toestand van werkelijken dienst. Ik heb hier het oog op art. 13 der Landstormwet, de artt. 7 en 8 der Wet voor het reservepersoneel der landmacht 1905 en de artt. 45 en 46 van het Wetboek van Militair Strafrecht. Ook art. 21 der Landweernet kan ik hierbij noemen, ofschoon dit artikel niet van werkelijken dienst, maar van verblijf onder de wapenen spreekt, in welke uitdrukking ik mij op dit oogenblik nog niet ga verdiepen. Art. 74 van de Militiewet is anders ingekleed. Het geeft een opsomming van de gevallen, waarin het militaire straf- en tuchtrecht ten aanzien van dienstplichtigen der milicie van toepassing is, zonder deze gevallen te vereenigen onder het begrip „werkelijke dienst”.

Er is nut in gelegen, het verschil in het oog te houden tusschen werkelijken dienst en wat volgens sommige bepalingen voor werkelijken dienst wordt *gehouden*. De hier bedoelde bepalingen zijn in het leven geroepen tot begrenzing van de toepasselijkheid van het militaire straf- en tuchtrecht en daarom heeft de vraag reden van bestaan, of men aan den inhoud van deze bepalingen invloed mag toekennen op de beteekenis van wetsbepalingen, die met bedoelde toepasselijkheid in geenerlei verband staan. Dit is m. i. het geval met art. 23k der Gemeentewet, dat met het lidmaatschap van den gemeenteraad onder eenig voorbehoud onvereinigbaar verklaart de hoedanigheid van krijgsman in werkelijken dienst. Hieromtrent heeft zich in 1913 een kwestie voorgedaan. Ik ga deze kwestie hier niet behandelen, maar wel wil ik met instemming aanhalen een gedeelte van het daaraan gewijd hoofdartikel, voorkomende in nr. 3228 van *De Gemeentestem*. Dit gedeelte luidt:

„Los van de reservewet dient o. i. voor de uitlegging van laatstgenoemd artikel te worden beantwoord de vraag, of een landweerdistrictscommandant is een krijgsman, die voortdurend in werkelijken dienst is. Doet men niet aldus en stelt men de beteekenis van de uitdrukking „werkelijken dienst” in de gemeentewet afhankelijk van de bepalingen van de bijzondere wet, die den rechtstoestand van den militair regelt, dan zou voor den milicien de militiewet, voor den landweerman de landweernet, voor den reservist de reservewet de quaestie moeten oplossen en zou, indien de eene dezer wetten omtrent werkelijken dienst iets anders mocht leeren dan de andere, de bepaling van de

gemeentewet voor den een iets anders kunnen beteekenen dan voor den ander."

Ik wil hierbij niet onvermeld laten, dat het gevoelen, in bedoeld hoofdartikel uitgesproken, is bestreden door Mr. Dr. J. Eijsten in *Mavors* 1913, bladz. 617.

Afgescheiden van de besproken vragen, is het niet van belang ontbloot te onderzoeken, of van de woorden „werkelijke dienst” wel altijd een juist gebruik wordt gemaakt. Wie de eerste geweest is, die vóór „dienst” het woord „werkelijke” heeft geplaatst, zou ik niet kunnen zeggen, maar als ik me afvraag waaraan hij bij deze woorden gedacht zal hebben, dan ben ik geneigd te antwoorden: aan niets anders dan wat een ieder er op 't eerste gehoor onder verstaan zal, dat is het zich bevinden van een militair in de gelederen. Of deze beteekenis dan nu niet meer geldt? Helaas — we zijn van den goeden weg afgedwaald en bezondigen ons somtijds aan verkrachting van de Nederlandsche taal, want het moge wettelijk volkomen in den haak zijn, dat werkelijke dienst heden ten dage van alles en nog wat omvat, toch is er in de laatste jaren het een en ander onder gerangschikt, dat met werkelijken dienst in de dagelijksche beteekenis weinig gelijkenis vertoont en uiterlijk zoowat alles gemeen heeft met den toestand van groot verlof. Ik denk hier aan die duizenden personen, die maanden of zelfs jaren in het genot van onbepaald klein verlof zijn geweest en in zekeren zin vermomde groot-verlofgangers waren.

De hier bedoelde toestand is echter niet plotseling, maar „langs lijnen van geleidelijkheid” ontstaan en daardoor kost het ons, die de evolutie hebben meegemaakt, wel eens wat moeite het eigenaardige van den toestand ons volkomen bewust te blijven.

Bij de gemobiliseerde strijdmacht werd aanvankelijk uiterst spaarzaam verlof verleend en meestal voor slechts enkele dagen. De belanghebbenden verkregen het tot een vasten dag, waarop ze weer binnen moesten zijn. Het werd gegeven in den vorm van z. g. n. klein verlof. Gaandeweg werden de klein-verloven wat veelvuldiger en wat langer. In Mei 1915 ging er een geheele lichtung naar huis; deze ontving „voorloopig klein verlof”. Dit „voorloopig klein” wijst er op, dat het verlof na verloop van eenigen tijd wel in groot verlof zou worden omgezet. Misschien stond de keus van deze woorden wel eenigermate onder den invloed van de gedachte — een gedachte, die in het eerste oorlogsjaar vrij algemeen viel waar te nemen — dat de oorlog wel den langsten tijd geduurd zou hebben en de verandering van klein in groot verlof een kwestie van korten tijd zou zijn. Aan maatregelen, die een tijdelijk karakter dragen, is soms een lang leven beschoren! Nadat nog enkele lichtingen voorloopig klein verlof hadden verkregen, werd in 1916 de benaming „onbepaald (klein) verlof” geboren en deze bleef sindsdien *de* term.

Ook wat het dragen van uniformkleeding in den verloftijd betreft, kunnen we van een ontwikkelingsgang spreken. Regel is het, dat de militair, als hij gedurende den werkelijken dienst verlof geniet, ver-

plicht blijft de uniform te dragen. In de eerste jaren van den mobilisatietijd werd in bepaalde gevallen, b.v. bij zakenverlof, ontheffing van deze verplichting verleend. De verlofganger *mocht* in uniform blijven loopen, maar hij *behoefde* het niet te doen. Een algemeen maatregel van deze strekking trof de Opperbevelhebber van Land- en Zeemacht bij een aanschrijving van 19 Mei 1916 (eenigszins gewijzigd 10 Juli 1916) voor hen, die algemeen (periodiek) verlof genoten. Later, bij beschikking van den Minister van Oorlog ¹⁾ van 30 April 1917 (*Legerorders* 1917, B 119), kwam voor de aan een *deel* der verlofgangers geschonken *vrijheid* om zich in een burgerpak te steken, in de plaats een voor *alle* verlofgangers geldende *verplichting*. Die beschikking hield een algemeen verbod in om gedurende verlof — 't zij dit lang, 't zij dit kort duurde — uniform te dragen en schonk alzoo het aanzijn aan het eigenaardige schouwspel, dat militairen, in werkelijken dienst zijnde, een overtreding plegen, als ze hun uniform aantrekken! Bij beschikking van 2 Juli 1917 (*Legerorders* 1917, B 196) onderging het verbod in zoover verandering, dat het kwam te vervallen voor de met algemeen of periodiek verlof zijnde militairen.

Waarom nu aan de met onbepaald verlof gezonden lichten klein en geen groot verlof verleend? Het voornaamste, zoo niet het eenige, belang was, dat men ze op deze wijze, als het noodig mocht blijken, het snelst kon terugkrijgen. Door hen niet met groot verlof te zenden, bleven ze rehtens in werkelijken dienst en onderworpen aan het militaire straf- en tuchtrecht, wat den plicht voor hen medebracht om zonder verwijl te verschijnen waar de commandant hen riep.

Nu kan aan art. 4, 7e lid, van het Militiebesluit (*Staatsblad* 1912, nr. 145) en art. 72 van het Militiebesluit II (*Staatsblad* 1912, nr. 276) wel de bevoegdheid worden ontleend om ook den terugkeer van *groot-verlofgangers* zóó te regelen, dat deze à la minute kan geschieden — wat trouwens bij mobilisatie het geval is — maar het is de vraag, of de militaire autoriteit het *bevel* tot terugkeer van groot-verlofgangers zou mogen uitvaardigen zonder dat de Koningin opnieuw machtiging tot oproeping had gegeven. Ook zou men nog kunnen wijzen op de wet van 3 Augustus 1914 (*Staatsblad* nr. 350), bepalende: „De wegens oorlogsgevaar onder de wapenen geroepen en alle andere zich in werkelijken dienst bevindende dienstplichtigen blijven onder de wapenen totdat bedoeld gevaar door Ons niet langer aanwezig wordt geacht”. Toch ben ik van meening, dat een dergelijke bepaling weinig moeilijkheid in den weg zou leggen. Wel houdt zij naar den vorm het gebod in om de opgekomen personen in werkelijken dienst te houden zoolang de toestand van oorlogsgevaar voortduurt, maar als men zich rekenschap geeft van de bedoeling van het wetsvoorschrift, dat tot deze wet heeft geleid, zal men haar toch het karakter moeten toekennen niet van een aan de Regeering opgelegden

¹⁾ Men houde mij ten goede, dat ik mij in mijn beschouwingen in het algemeen bepaal tot de landmacht. De meeste zijn echter ook voor de zeemacht van toepassing.

plicht, maar van een *begrenzing* van haar *bevoegdheid* en daarom zou men in deze wet niet behoeven te zien een beletsel om reeds *gedurende* het oorlogsgevaar groot verlof te verleenen. En in ieder geval zou een wet als deze er nog wel iets bij kunnen bepalen, waardoor de bevoegdheid zou komen vast te staan om gedurende het oorlogsgevaar groot verlof te verleenen en de met zoodanig verlof vertrokken personen te doen terugkeeren zonder daarbij gebonden te zijn aan voorwaarden, die vertraging in de opkomst zouden kunnen teweegbrengen.

Nu denke men niet, dat het verleenen van klein verlof niets dan voordeelen biedt. Want het sluit ook in zich, dat de naar huis gezonden onderworpen blijven aan het militaire straf- en tuchtrecht en aan de militaire rechtsmacht en hieraan is een schaduwzijde verbonden. Van de zijde der Volksvertegenwoordiging is meermalen het verlangen geuit om de met langdurig verlof zijnde militairen aan die rechtsmacht te onttrekken. Aanvankelijk wilde de Regeering hiervan niet veel weten ¹⁾, maar later diende zij, in het belang van een doelmatige toepassing der wettelijke bepalingen omtrent de voorwaardelijke veroordeeling, toch een wetsvoorstel in met de strekking de hier bedoelde militairen te plaatsen buiten de sfeer van het militaire straffen tuchtrecht. ²⁾ Uit dit voorstel kwam voort de wet van 20 April 1918 (*Staatsblad* nr. 254; *Legerorders* 1918 B 209).

De Redactie van het Militair-Rechtelijk Tijdschrift achtte blijkens het opstel in deel XII, bladz. 403, verdedigbaar de stelling, dat zij, die onbepaald (klein) verlof genieten, reeds hierdoor hebben opgehouden aan de militaire rechtsmacht onderworpen te zijn. Zij grondt deze zienswijze hierop, dat de toepasselijkheid van het militaire straffen tuchtrecht in het algemeen eindigt:

voor den dienstplichtige van de militie bij vertrek met groot verlof (art. 74 Militiewet);

voor den landweerman zoodra hij zich niet meer in werkelijken dienst bij een afdeling van de landweer of bij een der korpsen van het leger bevindt (art. 21 Landweerwet) en

voor den landstormplichtige wanneer hij huiswaarts wordt gezonden (art. 13 Landstormwet).

De hier vermelde gevallen zouden zich volgens de Redactie reeds voordoen bij vertrek met klein verlof van onbepaalden duur.

Geenszins wil ik aan het betoog der Redactie alle waarde ontzeggen, maar toch ben ik er huiverig voor, haar oordeel te onderschrijven. Volgens haar zou de rechter onder groot verlof in art. 74 der Militiewet iets anders mogen verstaan dan het verlof, dat den dienstplichtige onder de benaming „groot verlof” is verleend. Dit is m.i. met het oog op art. 85, dat de gevallen aangeeft, waarin groot verlof wordt verleend, niet houdbaar, tenzij er reden mocht zijn, aan een onjuiste toepassing van de wet te denken. Wat de landweer betreft,

¹⁾ Zie o. a. Bijlagen Tweede Kamer 1917, 160, nrs. 4 en 5; M. R. T. XIII bladz. 23 en 102.

²⁾ Zie Bijlagen Tweede Kamer 1917--1918, 283.

meen ik een soortgelijke redeneering te moeten volgen: wanneer de overheid binnen de grenzen van haar bevoegdheid den landweerman geen groot verlof verleent, moet deze in verband met art. 22 der Landweernet worden beschouwd nog in werkelijken dienst te zijn. Ten aanzien van den landstorm is de zaak iets moeilijker, maar er is, dunkt mij, ruimte voor de opvatting, dat wanneer de overheid een landstormplichtige laat vertrekken met klein verlof, al is het dan ook onbepaald, hierin het bewijs ligt, dat dit slechts bij wijze van gunst geschiedt, dat hij uit den werkelijken dienst nog niet wordt losgelaten en dat we dus meer aan een *toestemming* tot vertrek dan aan een huiswaarts*zending* in den zin der wet moeten denken.

Hoe verklaarbaar evenwel de maatregelen mogen zijn, die met betrekking tot den rechtstoestand van de personen, over wie het hier gaat, zijn getroffen, toch kan ik niet zeggen, dat ik voor het geheele samenstel dezer maatregelen groote bewondering koester. Het verleen van klein verlof, zoolang er geen noodzaak tot het verleen van groot verlof bestaat, is zeer zeker een eenvoudig middel om, als ik het zoo eens mag noemen, volledige macht over de verlofgangers te behouden. Maar op deze wijze houdt men de menschen in werkelijken dienst, niettegenstaande ze in feitelijken zin *niet* in werkelijken dienst zijn. Zoo wordt het oneigenlijk gebruik van dit begrip in de hand gewerkt. Terwijl tegenover werkelijken dienst onwezenlijke dienst staat, krijgen we dan feitelijken werkelijken dienst en onwezenlijken werkelijken dienst. Men moet oppassen bij deze onderscheiding het hoofd niet te verliezen. Onwezenlijke werkelijke dienst! Dat is wel de volle maat van wat men *contradictio in terminis* noemt.

Het is hier echter niet louter een kwestie van woorden, immers tegen de gevolgde methode bleek ook het bezwaar te bestaan, dat de macht te ruim was, getuige de genoemde wet van 20 April 1918. Beter, zuiverder zou de toestand zijn, indien in gevallen als zich in de laatste jaren hebben voorgedaan, juist in omgekeerden zin werd gehandeld, n.l. dat de vertrekkenden niet klein verlof krijgen en dan van de toepasselijkheid te hunnen aanzien van een deel onzer wetgeving iets wordt afgenomen, maar dat zij groot verlof ontvangen en, voor zoover dit noodig mocht zijn, de te hunnen aanzien bestaande bevoegdheden eenigermate worden uitgebreid.

Ook het bijhouden van de verlofgangersregisters door de burgemeesters heeft er onder geleden, dat de thuis zijnde dienstplichtigen klein verlof hadden en hierdoor niet onderworpen waren aan de verplichtingen, welke de Militie- en de Landweernet voor verhuizing inhouden.

Er zijn nog meer nadeelen te noemen. Zoo spreken onderscheidene regelingen omtrent uitkeering of inhouding van salaris bij vervulling van militairen dienst van „werkelijken dienst”, doch daarbij zal er niet altijd aan gedacht zijn, dat hieronder ook langdurig verlof zou kunnen vallen.

Het oneigenlijk gebruik van de woorden „werkelijke dienst” heeft niet zelden begripsverwarring doen ontstaan. Wanneer er sprake

was van terugkeer van naar huis gezonden manschappen, hoe moest men dit dan nauwkeurig omschrijven? De voor de hand liggende term was: opkomst of terugkeer in werkelijken dienst, maar deze uitdrukking deugde niet, omdat de menschen, ook terwijl ze zich thuis bevonden, in werkelijken dienst waren. Terugkeer bij hun korps? Maar hoevelen moesten, als gedetacheerd bij een ander korps, *niet* bij hun eigen korps opkomen? Zoo waren er verschillende uitdrukkingen, die ieder op haar beurt minder juist of minder doelmatig bleken en hieraan meen ik het voor een deel te moeten toeschrijven, dat men dan menigmaal zijn toevlucht nam tot de uitdrukking „opkomst onder de wapenen”. Aldus zocht men verschil in beteekenis tusschen werkelijken dienst en verblijf onder de wapenen. Het eerste zag men voor een rechtsbegrip aan, het tweede voor de aanduiding van een feitelijken toestand.

Ik voor mij geloof alle redenen te hebben er anders over te denken. Reeds een enkele blik op art. 185 der Grondwet is m.i. voldoende om tot de overtuiging te komen, dat de eene uitdrukking precies hetzelfde beteekent als de andere. Dit artikel toch spreekt van het *onder de wapenen* roepen van dienstplichtigen, die niet *in werkelijken dienst* zijn. Hoe zou het met dit artikel te rijmen zijn, iemand onder de wapenen te roepen, die in werkelijken dienst is? Ook art. 5 der Wet voor het reservepersoneel der Landmacht 1905 bezigt hier en daar de beide termen bij afwisseling; blijkbaar, evenals de Grondwet, uit een oogpunt van elegantie. De Landweewet springt wel wat wonderlijk met deze termen om, maar het is toch niet twijfelachtig, dat ook daar de beteekenis van de eene en die van de andere precies eender is. De vroegere Militiewet bevatte eveneens beide uitdrukkingen, maar daar is in 1912 een einde aan gemaakt. In de bepalingen betreffende de zeemilitie — waaraan een afzonderlijk hoofdstuk gewijd was — kwam alleen de uitdrukking „werkelijke dienst” voor, in overeenstemming met het vrij algemeene gebruik bij de marine, waarbij men, althans in voorschriften, den term „verblijf onder de wapenen” niet of zelden zal ontmoeten; in de op de militie te land betrekking hebbende bepalingen waren de uitdrukkingen allebei te vinden. De samensteller van de tegenwoordige Militiewet heeft de bepalingen voor de zeemilitie met die voor de militie te land samengesmolten en daarbij den regel gevolgd om alleen van werkelijken dienst te spreken. Ook het Wetboek van Militair Strafrecht gebruikt laatstbedoelde uitdrukking, zijn tweelingzuster — de Wet op de Krijgstucht — weer de andere. De redenen hiervan ligt voor mij in het duister, maar verschil in beteekenis kan ik ook hier niet ontdekken. ¹⁾

Wie in werkelijken dienst is, is derhalve ook onder de wapenen. De met langdurig klein verlof gezonden personen zijn evenzeer onder de wapenen als zij in werkelijken dienst zijn. Wil iemand de opmerking maken, dat men aldus aan een gezonde opvatting van de woorden

¹⁾ Opmerking verdient het, dat art. 47 der Wet op de Krijgstucht, ofschoon van „onder de wapenen” sprekende, toch ook voor de zeemacht geldt. Met de artt. 80 en 185 der Grondwet is het evenzoo.

„onder de wapenen” geweld aandoet, ik zal de eerste zijn mij aan zijn zijde te scharen, maar dit kan geen verandering brengen in mijn op de wet gegrond oordeel en bovendien geldt het in gelijke mate voor de woorden „werkelijke dienst”.

Terwijl mijn gedachten zich bezig houden met het gebruiken van uitdrukkingen in een minder juiste beteekenis — wat hier meer aan de toepassing van de wet dan aan de wet zelf ligt — komt mij voor den geest een uitlating van het lid der Tweede Kamer Jhr. Mr. *de Savornin Lohman*. Deze zeide bij de behandeling van het ontwerp der Stuwadoorswet op 10 Juni 1914: „... Wij zijn, formeel gesproken, hier in staat alles te doen wat wij willen, behalve van een man een vrouw te maken, zooals het van het Engelsche Parlement pleegt te worden gezegd, en zelfs dat laatste zou misschien in juridischen zin ook nog kunnen. Wij hebben b.v. het geval gehad, dat een vreemdeling, omdat hij ingezetene was, aan krijgsdienst was onderworpen, maar omdat men dat niet wilde, werd eenvoudig bepaald, dat die ingezetene zou worden beschouwd als niet-ingezetene; toen behoefde hij geen krijgsdienst te verrichten! Wij kunnen dus de onmogelijkste dingen doen. Doch dat is niet onze taak...”

Gaarne zeg ik het den heer *Lohman* na: „dat is niet onze taak”. Veeleer dienen wij er tegen te waken, dat uitdrukkingen in wettelijke voorschriften een beteekenis verkrijgen, die ze van haar taalkundige beteekenis doet vervreemden.

W E T G E V I N G.

TWEEDE KAMER DER STATEN-GENERAAL.

ZITTING 1919—1920. — 106.

Wijziging van artikel 411 van het Wetboek van Strafrecht.

(De vroegere stukken zijn gedrukt onder no. 526
der Zitting 1918—1919).

Blijkens het verslag, vastgesteld den 16den October 1919, heeft het afdelingsonderzoek van bovengenoemd ontwerp van wet der Commissie van Rapporteurs geen aanleiding gegeven tot het maken van opmerkingen.

In hare vergadering van 22 October 1919 heeft de Tweede Kamer der Staten-Generaal het ontwerp zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

EERSTE KAMER DER STATEN-GENERAAL.

ZITTING 1919—1920.

Blijkens het eindverslag van de Commissie van Rapporteurs uit de Eerste Kamer der Staten-Generaal over het ontwerp van wet tot wijziging van artikel 411 van het Wetboek van Strafrecht, vastgesteld den 29sten October 1919, bestond tegen dit ontwerp van wet geen bezwaar.

In hare vergadering van 31 October 1919 heeft de Eerste Kamer der Staten-Generaal het ontwerp zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

Het ontwerp is als Wet van 4 November 1919 opgenomen in Staatsblad No. 632 (uitgegeven 12 November 1919).

MILITAIRE RECHTSPRAAK.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF VAN NEDERLANDSCH-INDIË.

Sententie definitief van 26 April 1919.

President: Mr. A. C. H. Graafland.

Leden: R. B. M. de Wijs, Mr. J. Th. Stok, J. F. Nijland en
H. W. A. Brans.

Advocaat-Fiscaal: (*niet opgegeven*).

Een vonnis van een zee krijgsraad moet worden nietig verklaard, wanneer tot de vaststelling daarvan hebben medegewerkt leden, die niet aan de behandeling der zaak ter terechtzitting en aan de daarop gevolgde beraadslaging in raadkamer hebben deelgenomen.

In de zaak, hangende voor het Hoog Militair Gerechtshof van
Nederlandsch-Indië

tusschen

den Advocaat-Fiscaal voor de Land- en Zeemacht, in Nederlandsch-
Indië, R. O. appellant,

en

B. Stambno. 4536, oud 25 jaren, geboren te Rhenen, laatstelijk voor de verwijzing naar den Zee krijgsraad gediend hebbende als stoker 2e klasse op stamboekno. 4536 in de Marinekazerne te Soerabaja, geappelleerde.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien het vonnis van eenen daartoe benoemden zee krijgsraad te Soerabaja tegen den in hoofde dezer genoemden beklagde gewezen den 13n December 1918, en uitgesproken den 18n Februari 1919, waarbij hij is schuldig verklaard aan: „als minder schepeling in andere gelegenheden dan in eene affaire tegen den vijand in de nabijheid van denzelve of in oorlogstijd op de brandwacht, 1e. uitdrukkelijk weigeren, 2e. opzettelijk nalaten, de door zijn superieur gegeven order na te komen, wordende uitdrukkelijk weigeren en opzettelijk nalaten beschouwd als eene voortgezette handeling, tweemaal gepleegd”,

deswege veroordeeld tot militaire gevangenisstraf voor den tijd van acht maanden met ontzegging van het recht om bij de gewapende macht of als militair geëmployeerde te dienen voor den tijd van drie jaren en met bepaling dat de tijd door veroordeelde voor de tenuitvoerlegging van het tegen hem gewezen vonnis voorloopig in verzekerde bewaring doorgebracht bij de uitvoering der hem opgelegde straf wordt in mindering gebracht van en met 23 October 1918;

Gelezen den namens den appellant R. O. op den 29ⁿ Maart 1919, gedienden eisch in appel, waarbij wordt geconcludeerd dat het Hof met toewijzing van den eisch in appel zal vernietigen het vonnis a quo;

de stukken weder in handen zal stellen van den zee krijgsraad, teneinde de zaak opnieuw te onderzoeken en te beslissen;

zal bepalen dat de beklaagde in vrijheid zal worden gesteld en gedurende de verdere behandeling zijner zaak op vrije voeten zal blijven, tenware hij om andere redenen in verzekerde bewaring behoort te worden gehouden;

Nog gelezen de namens den geappelleerde op den 3ⁿ April 1919 gediende schriftuur van antwoord in appel, waarbij wordt geconcludeerd: tot vernietiging van het vonnis a quo op de gronden in den eisch van appel aangevoerd;

Gezien de verdere stukken van den processe, zoo ter eerste instantie, als in appel gediend:

Overwegende: dat appellant R. O. naar aanleiding van 's Hofs resolutie dd. 13 Februari 1919, No. 7/Z, waarbij de advocaat-fiscaal voor Land- en Zeemacht in Nederlandsch-Indië gemachtigd werd om tot handhaving van het recht der Hooge Overheid van het tegen den beklaagde gewezen vonnis te provoceeren aan den hove, te bekwaamer tijd dat appel vervolgd heeft;

Overwegende dat blijkens de notulen van den zee krijgsraad gehouden op 31 December 1918, de leden van dien krijgsraad C. M. Beukers en P. J. M. Cikot als zoodanig zijn vervangen door de Officieren van gezondheid J. A. van Huizen en G. C. van Nieuwenhuizen die niet aan de behandeling der zaak ter terechtzitting en aan de daarop gevolgde beraadslaging in raadkamer hebben deelgenomen doch niet-min tot de vaststelling van het vonnis hebben medegewerkt;

Overwegende dat tengevolge van die informaliteiten het in deze gewezen vonnis is nietig;

Overwegende dat het Hof geen termen aanwezig acht om den beklaagde gedurende de verdere behandeling zijner zaak op vrije voeten te stellen;

Gelet op de artikelen 55 en 58 Provisioneele instructie van het Hoog Militair Gerechtshof in Nederland en Indisch Staatsblad 1914, No. 677.

Recht doende in Naam en van wege de Koningin!

Verklaart nietig het door den zee krijgsraad te Soerabaja dd. 13 December 1918 in deze zaak gewezen vonnis;

Stelt de stukken in handen van den fiscaal van den zee krijgsraad te Soerabaja om de zaak door een daartoe opnieuw te benoemen en wettig samengestellten krijgsraad te doen onderzoeken en te beslissen.

Bij deze eerste in dit tijdschrift gepubliceerde sententie definitief van het H. M. G. van N.-I., een vonnis van een zeekrijgsraad betreffende, plaatsen wij de volgende kantteekeningen, ons toegezonden door een onlangs uit Indië teruggekeerd officier.

1e. het Hof verklaart het door den Zeekrijgsraad te Soerabaja gewezen vonnis nietig op grond van plaats gehad hebbende informaliteiten en let o.a. op art. 58 der P. I. voor het H. M. G. in Nederland; het Hof is dus blijkbaar van oordeel, dat in de zaak niet behoorlijk geprocedeerd is geworden, doch had dan, met toepassing van evengenoemd art. der P. I. het vonnis aan den krijgsraad kunnen terugzenden, waardoor het appel van den Advocaat-Fisikaal vermeden ware geworden.

2e. het trekt de aandacht, dat in de sententie geen wetsartikel wordt genoemd, dat volgens het oordeel van het Hof geschonden is; begrijpen wij de zaak goed, dan is het hoogste Indische militaire rechtscollege de meening toegedaan, dat tot de vaststelling van een vonnis slechts zoodanige officieren als rechters mogen medewerken, die van den aanvang af aan de behandeling der zaak ter terechtzitting en aan de beraadslaging in raadkamer hebben deelgenomen en dat derhalve, indien vóór het wijzen van het vonnis een of meerdere leden van den krijgsraad noodwendig behooren te worden vervangen, de zaak weder geheel opnieuw moet worden behandeld door den in zijne samenstelling gewijzigden krijgsraad. Met het Hof zijn wij van gevoelen, dat vervanging van leden tijdens de behandeling eener zaak allerminst gewenscht is, doch wij hebben tevergeefs gezocht naar een wetsartikel, dat door eene vervanging van een of meer leden tijdens de behandeling eener zaak geschonden zou worden; art. 168 der Rechtspleging bij de Zeemacht en in verband daarmede de woorden: „van het onderzoek ter terechtzitting”, in art. 185, al. 2 dier rechtspleging wijzen erop, dat de wetgever het recht doen uitsluitend op de stukken door den Officier-Commissaris tijdens de informatiën als bewijsmateriaal verzameld, in vele gevallen minder gewenscht heeft geoordeeld, doch de mogelijkheid daarvan is, ook na het in werking treden van de Wet van 31 October 1912, S. No. 337 blijven voortbestaan. Wordt tijdens de behandeling eener krijgsraadzaak een lid vervangen, dan zal ongetwijfeld het nieuwe lid alvorens zijn oordeel over de zaak uittespreken, kennis nemen van alle tot de zaak behorende stukken, zoodat hij geenszins minder in de merites der zaak doordrongen zal zijn, dan de overige leden, die tegenwoordig zijn geweest bij de voorlezingen vermeld in art. 164 — zie bovendien art. 157 — der R. Z. Het wil ons dan ook voorkomen, dat de nietigverklaring van het vonnis op grond van de — volgens het Hof — begane informaliteiten in de wet geen steun vindt.

3e. de advocaat-fisikaal concludeerde: de stukken weder in handen te stellen van den Zeekrijgsraad ten einde de zaak *opnieuw te onderzoeken en te beslissen*; het Hof evenwel stelt de stukken in handen van den fisikaal van den Zeekrijgsraad te Soerabaja om de zaak door

een daartoe *opnieuw te benoemen en wettig samengestelden krijgsraad te doen onderzoeken en beslissen.*

Met allen eerbied verschuldigd aan de beslissingen van den oppersten Indischen militairen rechter bevreemdt ons dit dictum in hooge mate. Als een vonnis van den Zeekrijgsraad te Soerabaja, op welken grond dan ook, vernietigd wordt, is diezelfde Zeekrijgsraad, immers een permanent college, de eenige krijgsraad die bevoegd is om de zaak opnieuw in behandeling te nemen en kan er van een *opnieuw te benoemen krijgsraad* geen sprake zijn; het is ons dan ook bekend, dat de Commandant der Zeemacht in Oost-Indië geen termen heeft gevonden om naar aanleiding van de sententie van het Hof een nieuwen krijgsraad samen te stellen en evenmin zich gerechtigd heeft geacht om het bijeenkomen van den bestaanden krijgsraad te Soerabaja ten tweeden male te gelasten, ten einde de zaak opnieuw te doen onderzoeken en beslissen.

Met deze opvatting kunnen wij ons zeer wel vereenigen; sinds de inwerkingtreding der Wet van 15 Mei 1914, Ned. Stbl. No. 206, Ind. Stbl. No. 677. heeft een vlootvoogd in Indië, nadat het bijeenkomen van den krijgsraad ingevolge art. 112 der R. Z. is bevolen, geene bemoeienissen meer met eene zaak welke door hem naar den militairen rechter werd verwezen.

Ten slotte veroorloven wij ons de opmerking, dat, afgescheiden van de vraag of de beslissing van het Hof, dat de zaak weder geheel opnieuw zal worden behandeld, juist is, een krijgsraad wettig samengesteld *blijft*, wanneer leden van den krijgsraad vervangen worden door andere, die ingevolge de bepalingen der Wet bevoegd zijn om tot lid van een krijgsraad te worden benoemd. Waar het ons bekend is, dat de in de sententie genoemde nieuwe leden door den Commandant der Zeemacht, zonder met de Wet in strijd te komen, tot lid van den Zeekrijgsraad te Soerabaja konden worden aangewezen, achten wij de in het dictum voorkomende woorden „en wettig samengestelden” misplaatst.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF VAN NEDERLANDSCH-INDIË.

Sententie definitief van 25 Juli 1919.

President: Mr. A. H. Klein.

Leden: J. de Gelder, J. F. Nijland, H. W. A. Brans, Mr. C. A. de la Parra en Mr. Ch. A. Derx.

Advocaat-Fiscaal: (*niet opgegeven.*)

Kunnen de door beklaagden gepleegde handelingen worden beschouwd

als oproerige samensholing of samenrotten en kan in hunne handelingen eene uiting van plichtsverzaking gezien worden?

Krijgsraad: ja; Hoog Militair Gerechtshof: neen.

In de zaak hangende voor het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië

tusschen

a. V., matroos der 3e klasse, stamboeknummer 2000, oud 24 jaren, geboren te Amsterdam, laatstelijk vóór de verwijzing naar den zeekrijgsraad gediend hebbende als matroos 3e klasse op stamboeknummer 2000, in de Marinekazerne te Soerabaja;

b. C., matroos der 2e klasse, stamboeknummer 4006, oud 23 jaren, geboren te Leiden, laatstelijk vóór de verwijzing naar den zeekrijgsraad gediend hebbende als matroos der 2e klasse op stamboeknummer 4006, in de Marinekazerne te Soerabaja;

c. W., matroos-hofmeester, stamboeknummer 3823, oud 23 jaren, geboren te Nieuwer Amstel, laatstelijk vóór de verwijzing naar den zeekrijgsraad gediend hebbende als matroos-hofmeester op stamboeknummer 3823, aan boord Hr. Ms. „De Zeven Provinciën”;

d. G., matroos der 3e klasse, stamboeknummer 2958, oud 23 jaren, geboren te Rotterdam, laatstelijk vóór de verwijzing naar den zeekrijgsraad gediend hebbende als matroos 3e klasse op stamboek no. 2958, aan boord Hr. Ms. „De Zeven Provinciën”;

e. G., matroos der 1e klasse, stamboekno. 2219, oud 27 jaren, geboren te Helder, laatstelijk vóór de verwijzing naar den zeekrijgsraad gediend hebbende aan boord van Hr. Ms. „De Zeven Provinciën”;
appellanten

en

den advocaat-fiscaal voor de Land- en Zeemacht in Nederlandsch-Indië R. O. geappelleerde.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

gezien het vonnis van den zeekrijgsraad te Soerabaja tegen den in hoofde dezer genoemde beklaagden geweest den 11en Februari 1919 en uitgesproken den 21en Februari 1919, waarbij zij — met vrijpraak van hetgeen hen meer of anders is ten laste gelegd dan als bewezen is aangenomen — zijn schuldig verklaard aan:

„buiten de gevallen bedoeld in de artikelen 85 tot en met 92 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Water, met meer dan vijf schepelingen samenrotten om in vereeniging hun plicht te verzaken” deswege veroordeeld ieder tot militaire gevangenisstraf voor den tijd van *twee maanden*;

Gelezen den namens de appellanten op den 3en Juni 1919 gediende schriftuur van eisch in appel, waarbij wordt geconcludeerd: tot vernietiging althans correctie van het vonnis a quo, cum expensis;

Nog gelezen de door den geappelleerde R. O. op den 8en Juli 1919 gediende schriftuur van antwoord in appel, waarbij wordt geconcludeerd, dat het Hof zal vernietigen het tegen de beklaagden gewezen vonnis; hen nog zal vrijspreken van het hun te laste gelegde;

Gezien de verdere stukken van den processe, zoo ter eerste instantie als in appel;

Overwegende dat beklaagden, thans appellanten, te bekwamer tijd van het tegen hen gewezen vonnis zijn gekomen in hooger beroep;

Overwegende dat door den fiscaal bij den zeekrijgsraad aan elk der beklaagden, thans appellanten, is ten laste gelegd:

„dat hij in den avond van den 6en October 1918 te Soerabaja, terwijl hij moest begrijpen, dat het niet geoorloofd is, in genoemde plaats zonder daartoe van het bevoegd gezag toestemming te hebben bekomen, in het openbaar eene betooging te houden, en, terwijl hij er zich niet om bekommerde, of een zoodanige toestemming niet verleend was, met den wil en de bedoeling, om in het openbaar te betoogen over toestanden in de militaire strafplaats Ngawi en over toestanden in de gevangenis te Tjimahi en over een tegen Brandsteder geëischte gevangenisstraf van een jaar, zich op den openbaren weg heeft aangesloten bij een groep van meer dan vijf schepelingen der Nederlandsche marine, welke onder het meevoeren van een stel boeien, een ketting met kogel en een zwart houten bord met toepasselijk opschrift en onder het uitdeelen van strooibiljetten, betrekking hebbende op het proces Brandsteder, en onder het af en toe uiten van kreten als: „weg met Ngawi, weg met Tjimahi, leve Brandsteder” en dergelijke, zich heeft begeven naar de Sumastraat en vandaar langs denzelfden weg terug naar Passer Besar, alwaar de groep is uiteengegaan op een daartoe gegeven sein.”

Overwegende, dat de aldus ten laste gelegde, rechtens bewezen feiten de daaraan door den eersten rechter gegeven kwalifikatie niet rechtvaardigen;

dat toch daarin van een oproerige samensholing of samenrotten niet de rede is en evenmin in de ten laste gelegde handelingen eene uiting van plichtsverzaking kan gezien worden;

dat dus ten onrechte beklaagden aan het hiervoren omschreven misdrijf zijn schuldig verklaard;

Overwegende dat de feiten, zooals zij zijn ten laste gelegd, ook niet vallen binnen het bereik van eenige andere wettelijke strafbepaling;

Overwegende dat mitsdien met vernietiging van het vonnis van den zeekrijgsraad beklaagden van de hun ten laste gelegde beschuldiging behooren te worden vrijgesproken, onverminderd de bevoegdheid van den commandeerenden officier om de zaak desgeraden krijgstuchtelijk af te doen.

Gelet op artikel 177 Rechtspleging zeemacht;

Recht doende in Naam en van wege de Koningin!

Vernietigt het vonnis van den zeekrijgsraad te Soerabaja dd. 11 Februari 1919.

Spreekt de beklagden, appellanten, vrij, van de hun ten laste gelegde beschuldiging.

Aan het vonnis van den zee krijgsraad van 11 Februari 1919 ontleenen wij het navolgende gedeelte, hetwelk onmiddellijk op de verklaringen van de getuigen en de beklagden volgt:

„Overwegende, dat het niet — desnoods met kracht — verhinderen „van de optocht een stilzwijgende toestemming, niet in zich sluit;

„Overwegende dat door de opgaven van ieder der beklagden „(zonder dat van het door den een verklaarde ten aanzien van een „der medebeklagden is gebruik gemaakt) en de beëdigde verklaringen „der getuigen: E., v. N., B., V., v. d. S., V., v. H. en G., wettig en overtuigend is bewezen voor ieder der beklagden met zijn „schuld daaraan; (zie de sententie.)

„Overwegende dat het als wettig en overtuigend bewezen verklaarde „is strafbaar gesteld bij het bij de Wet van 16 December 1916, Staatsbl. „No. 539, aan het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te water „toegevoegde artikel 92^a van het C. W. en dat het moet worden „gekwalificeerd als:

„Buiten de gevallen bedoeld in de artikelen 85 t/m 92 van het „Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te water, met meer dan vijf „schepelingen samenrotten om in vereeniging hun plicht te verzaken.”

„Overwegende dat, ten aanzien van de bepaling der strafmaat, dit „de eerste maal is, dat art. 92^a van het Crimineel Wetboek voor het „krijgsvolk te water toegepast wordt en het daarom wenschelijk is, „een niet zware straf op te leggen.”

Krijgsraad in het 2e militaire Arrondissement, standplaats Arnhem.

Beschikking van 30 Augustus 1919 (raadkamer).

Geapprobeerd door het Hoog Militair Gerechtshof op 3 October 1919.

President (plv.): Mr. Dr. R. J. de Visser.

Leden: J. F. de Meester, Jhr. H. M. van der Goes, W. P. C. Fabius
en B. W. Kraake.

Auditeur-Militair; Mr. W. F. van Meurs.

Met „de garnizoensplaatsen” in art. 134 R. L., regelende de relatieve bevoegdheid der krijgsraden, zijn niet bedoeld de garnizoensplaatsen, ten tijde waarop de krijgsraad recht spreekt, maar de garnizoensplaatsen tijdens het plegen van het delict.

Nu niet is gebleken dat beklaagde zich tijdens zijne desertie in het militaire arrondissement heeft opgehouden, blijft de vraag te beantwoorden, waar beklaagdes garnizoen en korps zijn geweest, omdat de desertie moet geacht worden te zijn gepleegd zoowel ter plaatse, waar hij gedurende zijne afwezigheid heeft verbleven, als ter plaatse, waarvan hij afwezig is geweest.

*De krijgsraad doet recht krachtens een verwijzing van den commandant van een **buiten** zijn rechtsgebied gelegen garnizoen.*

De Krijgsraad in het Iie Militair Arrondissement te Arnhem,

Gezien een rapport van den Auditeur-Militair, waarbij deze te kennen geeft, dat hij vermeent, dat een andere Rechter dan de Krijgsraad is gesteld over de zaak en den persoon van B., milicien-soldaat bij 2 - II - 16 R. I. met betrekking tot het feit, ter zake waarvan hij bij beschikking van den garnizoens-commandant te Edam naar den Krijgsraad is verwezen;

Overwegende, dat deze Krijgsraad krachtens art. 134 R. L. de crimineele justitie uitoefent over die militairen, die in het militair arrondissement hebben gedelinqueerd of tot de garnizoensplaatsen onder hetzelfde behooren:

Overwegende, dat genoemd artikel, sprekende over garnizoensplaatsen, niet kan hebben bedoeld, wat er staat, nml. de garnizoensplaatsen ten tijde, waarop de krijgsraad de crimineele justitie uitoefent, omdat de krijgsraad, waarvoor de delinquent zal hebben terecht te staan, reeds bij de beschikking tot verwijzing wordt aangewezen en het dan nog niet bekend kan zijn, welke later, bij het uitoefenen der crimineele justitie, zijn garnizoensplaats zal zijn; dat veeleer een verband moet worden gezocht met het woord „delinqueerende” en de klaarblijkelijke bedoeling van de Wet is te zeggen, dat de krijgsraad van de garnizoensplaats tijdens het plegen van het delict, de bevoegde is;

Overwegende, dat het feit, ter zake waarvan beklaagde is verwezen, eene desertie is, die gepleegd zou zijn, zoowel ter plaatse, waar hij gedurende zijne afwezigheid heeft verbleven, als ter plaatse, waarvan hij afwezig is gebleven;

Overwegende, dat niet is gebleken, dat beklaagde gedurende den tijd van 20 Januari 1919 tot 1 Mei 1919 binnen het Iie Militair Arrondissement is verbleven en de vraag omtrent 's krijgsraads bevoegdheid zich dus oplost in deze, waar gedurende het voornoemde tijdvak beklaagdes garnizoen en korps is geweest;

Overwegende, dat onder garnizoen en korps in art. 159 C. W. moet worden verstaan respectievelijk de plaats, waar en het onderdeel waarbij een deserteur aanwezig had behooren te zijn;

Overwegende, dat, blijkens een ten processe aanwezig uittreksel uit beklaagdes straflijst, beklaagde op 18 Januari 1919 is gestraft met plaatsing in de Tuchtclassse, eene straf, waarmede het spraakgebruik wil zeggen, plaatsing in een klasse van militairen aan eene strengere krijgstuucht onderworpen;

Overwegende, dat de Auditeur-Militair nu hierop zijn rapport schijnt

te gronden en opgeeft, dat beklaagde „met ingang van 18 Januari 1919 was geplaatst in de Tuchtklasse”; dat dit feitelijk onjuist is, omdat integendeel is gebleken, dat, hoewel de straf reeds 18 Januari 1919 was opgelegd, de uitvoering daarvan op 20 Januari 1919 nog niet had plaats gehad en beklaagde toen nog „in garnizoen bij zijn korps” te Susteren was; dat niet is gebleken, dat genoemde disciplinaire straf voor 10 Mei 1919 is ten uitvoer gelegd;

Overwegende, dat dus moet worden aangenomen, dat beklaagde tot 10 Mei 1919 had behooren aanwezig te zijn bij het „korps”, waarbij hij vóór zijn desertie diende, d. i. 3 - II - 16 R. I.; dat gebleken is, dat dit korps in het tijdvak van 20 Januari 1919 tot 1 Mei 1919 verschillende „garnizoenen” heeft gehad en in het laatste gedeelte van dit tijdvak in Amersfoort „in garnizoen” is geweest;

Overwegende, dat beklaagde dus ter zake van een feit naar den krijgsraad is verwezen, dat mede in Amersfoort is gepleegd en beklaagde ten tijde van het plegen van dat feit mede te Amersfoort in garnizoen is geweest;

Overwegende, dat Amersfoort behoort onder het IIe Militair Arrondissement en deze krijgsraad dus bevoegd is, nu uit een uittreksel uit het stamboek van de onderofficieren en minderen van het 16de R. I. blijkt, dat beklaagde op 17 Januari 1918 bij zijn korps is ingelijfd en uit een afschrift van het krijgswettenblad, dat hem op dien datum is bekend gemaakt, dat hij onder de militaire tucht staat;

Gezien artt. 74 Militiewet; 221, 223 R. L.;

Recht doende in Naam der Koningin!

Verklaart zich bevoegd te erkennen over B. ter zake vooromschreven;

Autoriseert den Officier-Commissaris in het garnizoen Edam de informatiën voort te zetten.

Krijgsraad in het 3e Militaire Arrondissement, standplaats 's-Hertogenbosch.

Vonnis van 20 September 1919.

Geapprobeerd door het Hoog Militair Gerechtshof op 17 October 1919.

President: Mr. R. W. C. de Menthon Bake, plv.

Leden: gep. Kolonel H. B. Moll, gep. Luitenant-Kolonel J. J. M. A. Mommers, gep. Majoor J. H. Welsch en gep. Kapitein L. C. Grotendorst.

Auditeur-Militair plv.: Mr. J. van der Grinten.

Eene veroordeeling wegens tweede desertie, gepleegd terwijl de beklaagde diende bij de Koloniale Reserve, heeft niet ten gevolge dat een later gevolgde desertie, gepleegd tijdens beklaagde diende onder militieverband, mag worden beschouwd als derde desertie.

In de zaak van den Auditeur-Militair in het derde Militaire Arrondissement, standplaats 's-Hertogenbosch r. o. eischer,

op en jegens

D., oud 20 jaar, geboren te Nijmegen, milicien-soldaat van de 1e Compagnie, IIe Bataljon, 11e Regiment Infanterie, thans gedetineerd in het Provoosthuis te 's-Hertogenbosch, beklaagde en gearresteerde,

De Krijgsraad in het derde Militaire Arrondissement, standplaats 's-Hertogenbosch;

Gezien de processale stukken, door den eischer r. o. met zijne genomen conclusie onder behoorlijken inventaris overgelegd;

Overwegende dat de beklaagde heeft erkend, dat hij het Rijk in bovengenoemde hoedanigheid dient, en hem de Krijgsartikelen zijn voorgelezen;

Overwegende dat blijkens overgelegd extract-stamboek de beklaagde op 7 November 1916 is ingedeeld bij de Koloniale Reserve en 14 Februari 1919 is overgenomen bij de militie en ingedeeld bij 11 R. I. en blijkens acte op 18 Februari 1919 in het garnizoen te Ede opgemaakt, en door den Reserve-tweede-luitenant B. en den sergeant 1e klasse L. met den beklaagde ondertekend, de Krijgsartikelen voor het Krijgsvolk te Lande vastgesteld, op laatstgenoemden dag aan den beklaagde zijn voorgelezen en hem daardoor is bekend gemaakt dat hij staat onder militaire tucht weshalve op hem het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande van toepassing is, welke beide stukken aan beklaagde zijn voorgehouden.

Overwegende dat den beklaagde aan den voet van het hem op 4 September 1919 beteekende schriftelijk bevel tot bijeenkomen van den Krijgsraad is te laste gelegd:

dat hij op den 20en Juni 1919 zijn korps in garnizoen te Nijmegen zonder verlof heeft verlaten en sinds dien tijd zonder verlof en onafgebroken van zijn korps afwezig is gebleven, totdat hij op den 23en Juni 1919 te Nijmegen vrijwillig zich heeft aangemeld, zulks na reeds bij vonnis van den Krijgsraad in het 1e Militaire Arrondissement d. d. 28 Februari 1919 te zijn gestraft met drie maanden militaire detentie wegens tweede desertie in tijd van vrede.

Overwegende dat blijkens ten processe aanwezig, den beklaagde vertoond en voorgehouden extract-stamboek de beklaagde op 7 November 1916 is verbonden bij de Koloniale Reserve;

Overwegende dat de beklaagde, blijkens een ten processe aanwezig, hem vertoond en voorgehouden extract-vonnissen door den Krijgsraad in het 1e Militaire Arrondissement op 28 Februari 1919 is gestraft met drie maanden militaire detentie wegens tweede desertie in tijd van vrede, gepleegd tijdens zijn dienstverband bij de Koloniale Reserve;

Overwegende nu, dat, waar blijkens voornoemd overgelegd extract-stamboek, de beklaagde op 14 Februari 1919 is ontheven van zijn verbintenis bij de Koloniale Reserve en als militieplichtige is ingedeeld bij 11 R. I., de, vroeger onder zijn dienstverband bij de

Koloniale Reserve, gepleegde tweede desertie thans niet kan strekken tot verzwareing van feiten, door beklaagde in zijn tegenwoordige dienstverbinten is begaan; vermits ieder dienstverband en daarmede tevens de in dat dienstverband gepleegde feiten op zichzelf moeten worden beschouwd;

Overwegende mitsdien dat beklaagde ter zake van de hem thans ten laste gelegde feiten slechts wegens eerste desertie zou kunnen worden veroordeeld;

Overwegende evenwel dat de Krijgsraad niet in een onderzoek naar het al of niet bewezene dier feiten behoeft te treden, waar beklaagde is ten laste gelegd een ongeoorloofde afwezigheid gedurende den tijd van ongeveer drie dagen, geëindigd met beklaagdes vrijwillige terugmelding bij zijn korps, een feit dus, dat, waar het slechts eerste desertie zou kunnen opleveren, niet ter berechting bij den Krijgsraad behoort, maar disciplinair door beklaagdes Commandeerenden Officier behoort te worden gestraft;

Overwegende mitsdien dat beklaagde van het hem ten laste gelegde behoort vrijgesproken te worden, met verwijzing naar zijn Commandeerenden Officier ter disciplinaire bestraffing, ter zake van hetgeen bij het onderzoek ten zijnen nadeele is gebleken, daar ter zake van de aan beklaagde ten laste gelegde desertie geen recht tot strafvervolgving bestaat;

Gezien de artikelen: 74 Militiewet; 197 en 193 van het Wetboek op de Rechtspleging bij de Landmacht;

Recht doende in Naam der Koningin!

Verklaart dat ter zake van de aan beklaagde ten laste gelegde feiten geen recht tot strafvervolgving bestaat;

Spreekt hem daarvan vrij;

Verwijst hem naar zijn Commandeerenden Officier ter disciplinaire bestraffing voor hetgeen bij het onderzoek ten zijnen nadeele is gebleken; onder mededeeling evenwel, dat het de bedoeling van den Krijgsraad is, het door beklaagde ondergane voorarrest van 90 dagen in mindering te brengen van de door beklaagde alsnog te ondergane krijgstuuchtelijke bestraffing.

De geachte inzender van dit vonnis teekent daarbij aan:

„De beslissing is genomen conform de ter zake bestaande meening van het H. M. G., maar het eigenaardige lijkt mij hier, dat een man, wien derde desertie was ten laste gelegd, die daarvoor drie maanden voorarrest had ondergaan, ten slotte moest vrijgesproken worden!

„Met alle bescheidenheid lijkt mij de uitspraak van het Hof en daarmede dit vonnis wel eenigszins formalistisch! In de desbetreffende artikelen der wet wordt geen onderscheid gemaakt tusschen deserties in welk dienstverband ook, zoolang dus de betrokken persoon in militairen dienst is, behoort hij bij meermalen gepleegde

„ongoorloofde verwijdering wegens resp. eerste, tweede en derde desertie „gestraft te worden.”

Wij mogen hieraan toevoegen dat ook ons het standpunt van den krijgswaad niet sterk toeschijnt. Eenig houvast in de wetgeving is er niet voor aanwezig. Wij laten nog rusten het geval van recidieve wanneer de delinquent, eerst bij de Zeemacht en daarna bij de Landmacht dienende, desertie gepleegd heeft (Mil. Jurispr. I no. 8.) Doch dat de deserties zijn voorgevallen tijdens de vervulling van militie- en van landweerplicht (M.R.T. II p. 394) of van vrijwilligers- en militiediensten (M.R.T. III p. 170, X p. 107) of zelfs van vrijwilligersdiensten onder verschillende aansluitende verbintenissen (M.R.T. IV p. 420) kunnen wij nog steeds niet zonder bezwaar achten. Wij verwijzen hiervoor in het bijzonder naar de mededeeling van de toenmalige Redactie van ons tijdschrift, waarmede wij in hoofdzaak kunnen instemmen, in deel IV p. 329; daarbij is de vraag uitvoerig besproken en in haar gevolgen overzien.

De hier opnieuw bevestigde, nog bij sententie van 11 Sept. 1914 (M.R.T. X p. 107) opnieuw gemotiveerde jurisprudentie is echter al oud en wij vermoeden dat zij, mede op grond hiervan, niet licht meer zal worden veranderd. De beklagden zullen echter bij behoud ervan, ook al tengevolge van nietige telastleggingen, wèl varen.

Red. M.R.T.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 30 September 1919.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booij, Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette, Mr. W. Boekhoudt en Jhr. J. H. O. van den Bosch, toegevoegde-raad.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van Ysselt.

Raadsman: Mr. G. A. E. B. Meijer.

Uit het feit, dat de vrijwillige verbintenis bij den landstorm niet inhoudt den rang, dien iemand bij het dienen als vrijwilliger bij den landstorm zal bekleeden en ook geen andere bepalingen van de Landstormwet en de tot hare uitvoering gegeven voorschriften, waarnaar de akte verwijst, daaromtrent eenige aanwijzing geven, heeft de krijgswaad ten onrechte afgeleid, dat de militaire verhouding tusschen den beklagde en dengene, die hem een order had gegeven, niet kon worden vastgesteld.

Uit den eigen aard van de vrijwillige verbintenis als bedoeld in art.

8, 3e lid, van de Landstormwet vloeit voort, dat hij die zoodanige verbintenis aangaat, zich o.m. verbindt te dienen in den rang of stand welke hem door of krachtens machtiging van den betrokken minister wordt aangewezen.

In de zaak aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

den Advocaat-Fisikaal voor de Zee- en Landmacht, ambtshalve, bij 's Hof's beschikking van 2 April 1919 gemachtigd hooger beroep te doen instellen en vervolgen van het vonnis door den Krijgsraad te Willemsoord op 19 Februari 1919 geweest in de zaak tegen E., oud 41 jaar, geboren te Vlissingen, kok bij den Vrijwilligen Landstorm,

Welke Advocaat-Fisikaal verzocht en bij beschikking van 17 Juni 1919 verkregen hebbende 's Hof's lastgeving aan den Exploiteur bij het Hof, om te dagvaarden den voornoemden E., ter rolle van den Hove heeft eisch gedaan en geconcludeerd tot tenietdoening van het vonnis van den Krijgsraad, en dat de gedaagde alsnog bij Sententie van den Hove zal worden schuldig verklaard aan: „als minder „schepeeling in andere gelegenheid, dan in eene affaire tegen den vijand, „in de nabijheid van denzelve, of in oorlogstijd op de brandwacht, „uitdrukkelijk weigeren en opzettelijk nalaten de door zijn superieur „gegeven order na te komen”, en deswege veroordeeld tot zes weken militaire gevangenisstraf, alzoo eischer in hooger beroep ter eenre

en

genoemden E., gedaagde in hooger beroep ter andere zijde, voor wien schriftelijk ter rolle is geconcludeerd tot bevestiging van het vonnis van den Krijgsraad, subsidiair tot het opleggen van een uiterst geringe straf.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelet op de verklaring, door beide partijen ter rolle gedaan, dat zij afstand doen van pleidooi, en gezien de stukken van het geding;

Gelet op hetgeen gedaagde, bij zijn verhoor voor het Hof heeft in het midden gebracht;

Overwegende dat gedaagde voor den Krijgsraad te Willemsoord heeft terechtgestaan ter zake dat hij op 31 October 1918 aan boord van Hr. Ms. „Seine” te Vlissingen, toen hij in burgerkleeding zijn dienst deed, uitdrukkelijk heeft geweigerd en opzettelijk heeft nagelaten de hem in den dienst door den Adelborst 1ste klasse der Marine-reserve G. H. ter P. gegeven order om zijn, gedaagdes, militaire kleeding aan te trekken, na te komen;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 19 Februari 1919 geweest vonnis, op grond van de bewijsmiddelen in het vonnis genoemd, het aan gedaagde ten laste gelegde wettig en overtuigend bewezen heeft

verklaard, alsmede gedaagdes schuld daaraan; het aldus bewezen verklaarde echter niet strafbaar heeft verklaard op grond van de overweging, dat niet is komen vast te staan, welke de verhouding van den gedaagde als militair was tegenover den Adelborst 1ste klasse der Marine-reserve G. H. ter P. en dat deze was als mindere tegenover superieur, en gedaagde heeft vrijgesproken;

Overwegende dat de bewezen- en schuldigverklaring in het vonnis te recht is geschied, hebbende de behandeling van de zaak in hooger beroep het Hof te dezen opzichte tot geen ander inzicht dan dat des eersten rechters geleid;

Overwegende dat de Krijgsraad ook te recht heeft overwogen dat de order werd gegeven in den dienst en inhield eene bepaalde duidelijk aangegeven verrichting, waarvan de uitvoering in het belang van den dienst werd gevorderd, terwijl gedaagdes besliste onwil om de hem gegeven order op te volgen blijkt uit het niet uitvoeren daarvan in verband met zijne halsstarrige weigering, niettegenstaande hij op de gevolgen daarvan was gewezen;

Overwegende dat alsmede juist is, wat in het vonnis wordt overwogen, dat de tweezijdige vrijwillige verbintenis bij den landstorm in het vonnis omschreven, niet inhoudt den rang, dien gedaagde bij het dienen als vrijwilliger bij den landstorm zal bekleeden, en dat ook geen andere bepalingen in de Landstormwet en de tot hare uitvoering gegeven voorschriften, waarnaar voormelde akte verwijst hieromtrent eenige aanwijzing geven;

Overwegende dat hieruit evenwel door den Krijgsraad ten onrechte de gevolgtrekking wordt gemaakt, dat niet kan komen vast te staan, welke destijds de verhouding als militair van gedaagde was tegenover den Adelborst 1ste klasse der Marine-reserve C. H. ter P. en dat deze was als van mindere tegenover superieur;

Overwegende dat immers van zelf spreekt en daarom nergens uitdrukkelijk behoefde te worden bepaald, dat iemand die, zooals gedaagde heeft gedaan, zich in het algemeen verbindt om het Koninkrijk der Nederlanden te dienen als vrijwilliger bij den Landstorm bestemd tot het verrichten van gewapenden dienst, zich daarmede en daardoor verbindt om alle militaire diensten te verrichten, die hem zullen worden opgedragen, hetzij bij de zee-, hetzij bij de landmacht, ter plaatse en in den stand of den rang, hem aangewezen door of krachtens machtiging van den Minister van Marine of dien van Oorlog en bij welke aanwijzing rekening zal worden gehouden zoowel met de eischen en behoeften van den militairen dienst, als met de persoonlijkheid, de kundigheden, en zooveel mogelijk ook met de wenschen van den vrijwilliger; dat zulks voortvloeit uit den eigen aard van de vrijwillige verbintenis, als bedoeld in het derde lid van art. 8 der Landstormwet, en daarom, als gezegd, geenerlei regeling of beding behoeft;

Overwegende dat dan ook gedaagde er geenerlei beroep op heeft gedaan, dat hij in strijd met of buiten de door hem aangegaane vrijwillige verbintenis in den stand van landstormplichtig-matroos (matroos 3de klasse) zoude zijn geplaatst integendeel bij zijn verhoor voor den

officier-commissaris heeft erkend, dat hij ten tijde, in de telastlegging aangegeven, diende als matroos-kok bij den vrijwilligen landstorm, terwijl uit den in het vonnis weergegeven inhoud van het schrijven van den Minister van Marine dd. 31 Januari 1919, afd. Personeel, No. 163, blijkt, dat gedaagde, krachtens machtiging van dien Minister op 2 Februari 1919 als vrijwilliger bij den landstorm werd in dienst gesteld en in den stand van landstormplichtig-matroos (matroos 3de klasse);

Overwegende dat, waar dus is komen vast te staan, dat de verhouding als militair van gedaagde — matroos-kok — tegenover den Adelborst 1ste klasse der Marine-reserve C. H. ter P. was als die van mindere tegenover superieur, het ten laste van gedaagde wettig en overtuigend bewezen verklaarde feit behoort te worden gequalificeerd als: „Als „minder schepeling in andere gelegenheid dan in eene affaire tegen „den vijand, in de nabijheid van denzelve of in oorlogstijd op de „brandwacht uitdrukkelijk weigeren en opzettelijk nalaten de door zijn „superieur gegeven order na te komen”;

Overwegende dat het militair belang er zich niet tegen verzet dat met betrekking tot gedaagde wordt gebruik gemaakt van de bevoegdheid, bedoeld in artikel 14a van het Wetboek van Strafrecht;

Gezien de artikelen 98 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Water, 7 der Wet van 14 November 1879 (Staatsblad Nr. 193). 9 der Wet van 15 April 1886 (Staatsblad Nr. 64), 14a en volgende van het Wetboek van Strafrecht, de Wet van 20 April 1918 (Staatsblad Nr. 255) en artikel 62 van 's Hofs Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis door den Krijgsraad te Willemsoord op 19 Februari 1919 in deze zaak gewezen, voor zooverre daarbij het bewezen feit niet strafbaar is verklaard en de gedaagde is vrijgesproken;

Houdt dit vonnis in stand voor al het overige;

Qualificeert het ten laste van gedaagde wettig en overtuigend bewezen verklaarde feit als: „Als minder schepeling in andere gelegenheid, „dan in eene affaire tegen den vijand, in de nabijheid van denzelve, „of in oorlogstijd, op de brandwacht, uitdrukkelijk weigeren en „opzettelijk nalaten de door zijn superieur gegeven order na te komen”;

Veroordeelt gedaagde te dier zake tot een militaire gevangenisstraf van eene week;

Beveelt evenwel, dat de aan gedaagde opgelegde straf niet zal worden ondergaan, tenzij het Hof later anders mocht gelasten op grond, dat de veroordeelde zich voor het einde van een proeftijd hierbij bepaald op zes maanden, heeft schuldig gemaakt aan een strafbaar feit, of, gedurende den tijd, dat hij aan de krijgstucht is onderworpen, aan eene ernstige overtreding tegen de krijgstucht of zelfs aan eene lichte zoodanige overtreding, indien deze tevens een strafbaar feit oplevert;

Ontzegt allen anderen eisch.

De Advocaat-Fisikaal voerde aan:

dat de vrijspraak ten onrechte is geschied;

dat de beklaagde in dienst is gesteld in den stand van landstormplichtig matroos en zelf erkend heeft als matroos-kok te dienen bij den vrijwilligen landstorm, militair te wezen en onder militaire tucht te staan;

dat rechtens is bewezen — de beklaagde bekent — hetgeen den den beklaagde is te last gelegd, met zijne schuld daaraan;

en concludeerde tot:

tenietdoening van het vonnis van den Zeekrijgsraad te Willemsoord, onder dagteekening van 19 Februari 1919, alhier in geschil en doende enz., dat de gedaagde, alsnog bij Sententie van deze Hove, met aanhaling der artikelen 98 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te water; 7 der Wet van 14 November 1879 (Staatsblad No. 193); 91 van het Wetboek van Strafrecht; 9 der Wet van 15 April 1886 (Staatsblad No. 64) zal worden schuldig verklaard aan:

„als minder schepeling in andere gelegenheid dan in eene affaire tegen den vijand, in de nabijheid van denzelve, of in oorlogstijd, op de brandwacht, uitdrukkelijk weigeren en opzettelijk nalaten de door zijn superieur gegeven order na te komen,”

en, deswege veroordeeld tot zes weken militaire gevangenisstraf; terwijl

de Raadsman betoogde:

dat hij, in tegenstelling met de conclusie van den Heer Advocaat-Fisikaal, het vonnis van den Krijgsraad terecht gewezen acht;

dat toch de gronden, die de Krijgsraad tot vrijspraak deden concludeeren, hem juist voorkomen;

dat de indiensttreding geschiedde ingevolge vrijwillige wederkeerige overeenkomst en een éenzijdige indienststelling in een éenzijdig bepaalden stand, als vermeld in den brief van den Minister van Marine dd. 31 Januari 1919 (zie dossier), niet rechtsgeldig kan heeten, daar toch de acte der vrijwillige verbintenis den Minister niet de bevoegdheid tot die eenzijdige handeling verleende;

dat gedaagde stellig niet de wetenschap bezat der *militaire* verhoudingen aan boord van de „Seine” en in de erkenning, door den heer Advocaat-Fisikaal aangehaald, *niet* een bekentenis van wetenschap omtrent de militaire verhouding tusschen gedaagde en den Adelborst Ter P. mag worden gezien;

dat trouwens gedaagde zich van de militaire verhoudingen aan boord van de „Seine” bezwaarlijk een eenigszins zuivere voorstelling *kon* maken, waar het klaarblijkelijk op dien — wel is waar gemilitairiseerd — bodem zeer gemoedelijk en in 't geheel niet „stramm”-militair toeging, terwijl ook de gezagsverhoudingen van de zijde der militaire autoriteiten blijkbaar niet scherp waren afgeteekend;

dat het plotselinge streng-militaire optreden tegen gedaagde — van wien maandenlang de resultaten zijner culinaire prestaties, hoezeer „in burger” verricht, zonder verzet of bezwaar waren genoten — deze — als hoorde hij het in Keulen donderen — stellig uit zijn

evenwicht heeft gebracht (en wel moest brengen), waarmede bij de beoordeeling van zijn antwoorden aan den genoemden Adalborst rekening dient te worden gehouden;

dat de „Seine” met haar bemanning in haar verschillende functies in dienst van het militaire gezag overging en het onder die omstandigheden ook bezwaarlijk van die bemanning was te vergen, dat zij zich met dien overgang ook militair zou gevoelen;

dat bij dezen gedaagde het begrip van *militaire* dienstweigering niet aanwezig was;

dat gedaagde is een oppassend man en gedurende ongeveer twintig jaar ter koopvaardij heeft gevaren tot tevredenheid zijner chefs.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Beschikking van 7 October 1919.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booij, Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette en Mr. W. Boekhoudt en Jhr. J. H. O. van den Bosch, toegevoegde-raad.

Nu de uitgesproken ontzegging van het recht om bij de gewapende macht of als militair geëmployeerde te dienen betrekking heeft op alle feiten, ter zake waarvan de beklaagde is veroordeeld, begint de termijn, waarvoor de ontzegging is uitgesproken, te loopen van af het oogenblik waarop de opgelegde hoofdstraffen zijn ondergaan.

De militaire rechter is bevoegd van een vóór dat tijdstip door den veroordeelde begaan strafbaar feit kennis te nemen.¹⁾

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelezen op heden 7 October 1919 eene beschikking van den Krijgsraad in het tweede Militaire Arrondissement, hoofdplaats Arnhem, van 30 Augustus 1919, waarbij die Krijgsraad zich onbevoegd verklaart om te erkennen over den persoon van S., milicien-soldaat bij de 5e compagnie, IIIe Bataljon, 9de Regiment Infanterie, met last dat hiervan aan den bevoegden rechter zal worden kennis gegeven en met aanbod om den beschuldigde over te leveren, — welke beschikking, met de bijbehorende stukken, ter approbatie is ingezonden;

Overwegende dat de Krijgsraad als gronden voor die beslissing heeft aangenomen:

dat de feiten, ter zake waarvan voornoemde S. naar den krijgsraad is verwezen, zouden zijn gepleegd op 19 Maart 1919 en later;

dat S. voornoemd, blijkens overgelegd extract-sententie, op 4 Maart 1919 door het Hoog Militair Gerechtshof is veroordeeld tot

¹⁾ Zie blz. 340 hiervoor.

zes maanden militaire gevangenisstraf voor de onder I en III gequalificeerde feiten, en tot twee jaar gevangenisstraf voor de onder II gequalificeerde feiten, onder bepaling, dat de tijd door den veroordeelde vóór de tenuitvoerlegging van deze rechterlijke uitspraak voorloopig in verzekerde bewaring doorgebracht, bij de uitvoering der hem opgelegde straf in mindering zal worden gebracht van September 1917 tot 6 April 1918 en van 26 April 1918 af, eerst op de militaire gevangenisstraf, met ontzegging van het recht om bij de gewapende macht of als militair geëmployeerde te dienen voor den tijd van vijf jaren;

dat, blijkens de onder dit extract gestelde ambtseedige verklaring van den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, de genoemde hoofdstraf op 19 Maart 1919 geheel was ondergaan en de termijn der ontzegging krachtens artikel 12, lid 4, der wet van 14 November 1879 (Staatsblad no. 191) reeds was begonnen te loopen;

dat de militaire wetten dus krachtens artikel 74 der Militiewet niet meer op voornoemden S. van toepassing zijn;

Overwegende dat bij 's Hofs bovenvermelde sententie is bevestigd een op 29 Juli 1918 gewezen vonnis van den krijgsraad te Arnhem, waarbij S. voornoemd is schuldig verklaard aan twee feiten van desertie en aan diefstal, vijfmaal gepleegd, en deswege is veroordeeld tot de hoofdstraffen en de bijkomende straf van ontzegging door den Krijgsraad in zijne bovengenoemde beschikking vermeld; dat in dit vonnis is overwogen, dat de beklaagde ter zake van de door hem gepleegde „feiten” ongeschikt is om in den militairen stand te blijven; dat derhalve de op grond van deze overweging uitgesproken ontzegging betrekking heeft op *alle* feiten, ter zake waarvan beklaagde bij dat vonnis, bevestigd door genoemde sententie, is veroordeeld; dat dus, nu het uiteinde van den duur der voor die feiten opgelegde hoofdstraffen, blijkens verklaring van den Advocaat-Fiscaal, zal vallen op den 27sten April 1920, eerst van dezen dag af de termijn van de ontzegging zal beginnen te loopen, zulks overeenkomstig het bepaalde in art. 12 der Wet van 14 November 1879 (Staatsblad No. 191); dat dan ook de militaire wetten ten tijde waarop volgens de verwijzingen S. voornoemd de aldaar vermelde feiten zou hebben gepleegd, wel op hem van toepassing waren;

Heeft besloten,

de approbatie aan de bovenvermelde beschikking te onthouden en deze, met de stukken, aan den Krijgsraad terug te zenden, met uitnoodiging de zaak verder te doen behandelen ingevolge de bepalingen van de Rechtspleging bij de Landmacht.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 17 October 1919.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booij, Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack,
P. P. C. Collette, en Mr. W. Boekhoudt en Jhr. J. H. O. van den
Bosch, toegevoegde-raad.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van Yssel.

Raadsman: Mr. H. Th. Gerlings.

*Vrijspraak van heling omdat de ten laste gelegde feiten ten deele
niet wettig en overtuigend zijn bewezen en ten deele niet waren opge-
nomen in de beschikking tot verwijzing naar den krijgsraad.*

In de zaak aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

R., oud 22 jaar, geboren te Vianen, milicien-korporaal bij het
11de Regiment Infanterie, appellant van een door den Krijgsraad te
Arnhem op 4 Januari 1919 gewezen vonnis, ter eenre, voor wien
schriftelijk ter rolle is geconcludeerd tot het opleggen eener voor-
waardelijke straf, waarna bij pleidooi nader is geconcludeerd tot
vrijspraak van appellant,

en

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, bij 's Hofs be-
schikking van 24 Juni 1919 gemachtigd om dit hooger beroep voor
den Auditeur-Militair bij genoemden Krijgsraad ambtshalve te ver-
volgen, mitsdien gedaagde, ter andere zijde, door wien schriftelijk
ter rolle bij eisch à minima, is geconcludeerd tot tenietdoening
van het vonnis van den Krijgsraad, wat betreft de schuldigverkla-
ring, en dat alsnog, bij Sententie van den Hove, de appellant zal
worden schuldig verklaard aan het hem primair te laste gelegde en
dit feit zal worden gekwalificeerd als: „heling” met vrijspraak van
het hem subsidiair te laste gelegde; met instandhouding overigens
van het beroepen vonnis, in het bijzonder wat de opgelegde straffen
betreft.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gehoord de pleidooien, en gezien de stukken van het geding;
Gelet op hetgeen appellant, bij zijn verhoor voor het Hof, heeft in
het midden gebracht en op de verklaringen van den ter terechtzitting

van het Hof gehoord getuige B., kantonrechter-plaatsvervanger, wonende te Vianen;

Overwegende dat appellant voor den Krijgsraad in het tweede Militaire Arrondissement, hoofdplaats Arnhem, heeft terechtgestaan ter zake, dat hij te Vreeswijk in of omstreeks de maand Juni 1918 opzettelijk twee rollen prikkeldraad, toebehoorend aan het Rijk, welke door W. J. H. waren weggenomen met het oogmerk zich die wederrechtelijk toe te eigenen, van dezen ten geschenke heeft aangenomen, althans gekocht, althans uit de opbrengst daarvan van H. de V. de som van f 20.— heeft ten geschenke aangenomen;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 4 Januari 1919 gewezen vonnis, op grond van de bewijsmiddelen in het vonnis genoemd, het aan appellant in de laatste plaats te laste gelegde — met den verstande als in het vonnis aangegeven — wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard, alsmede appellants schuld daaraan; het aldus bewezen verklaarde heeft gequalificeerd als: „uit de opbrengst van eenig door misdrijf verkregen goed voordeel trekken”, en appellant te dier zake heeft veroordeeld tot twee maanden gevangenisstraf met degradatie van appellant, mitsdien terugbrenging tot den stand van soldaat;

Overwegende, dat voor zoover de telastlegging inhoudt, „dat „appellant te Vreeswijk in of omstreeks de maand Juni 1918 opzettelijk twee rollen prikkeldraad, toebehoorend aan het Rijk, „welke door W. J. H. waren weggenomen met het oogmerk zich „die wederrechtelijk toe te eigenen, van dezen ten geschenke heeft „aangenomen, althans gekocht”, het Hof niet uit wettige bewijsmiddelen de overtuiging heeft geput, dat appellant dit hem te laste gelegde feit heeft gepleegd, zoodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende dat het overige deel der telastlegging, luidende: „althans uit de opbrengst daarvan van H. de V. een som van f 20.— heeft ten geschenke aangenomen”, niet is vermeld onder de feiten, opgenomen in de beschikking van den Commandeerende-officier van appellants garnizoen, waarbij appellant naar den Krijgsraad is verwezen; dat ingevolge artikel 11 der Rechtspleging bij de Landmacht slechts met betrekking tot de feiten, in de beschikking tot verwijzing genoemd, kan blijken van het oordeel van den Commandeerende-Officier van het Garnizoen, dat onderzoek door den militairen rechter noodig is, en dan ook ter zake van feiten, niet in die beschikking vermeld, geen recht tot strafvordering aanwezig is; dat derhalve ter zake van dit deel der telastlegging, zijnde een feit, ter zake waarvan appellant niet naar den Krijgsraad is verwezen, geen recht tot strafvordering aanwezig is en appellant daarvan behoort te worden vrijgesproken; ¹⁾

¹⁾ Ook hier weder dat formalisme, waartegen wij al meermaalen verzet aantekenden. De feiten behoeven niet te worden vermeld, daarop staat geen straf van nietigheid. De verwijzing dient alleen om beklagde te doen weten dat van zijn zaak een krijgsraadzaak gemaakt is. Daarom moet zij op straffe van nietigheid *schriftelijk* geschieden. Meer niet.

Gezien de artikelen 193, 209 en volgende der Rechtspleging bij de Landmacht en 55 van 's Hofs Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis door den Krijgsraad in het tweede Militaire Arrondissement, hoofdplaats Arnhem, op 4 Januari 1919 ten laste van appellant gewezen;

Verklaart niet wettig en overtuigend bewezen dat deel der telastlegging, hetwelk feiten bevat, ter zake waarvan appellant naar den Krijgsraad is verwezen, en spreekt hem daarvan vrij;

Verstaat, dat geen recht tot strafvordering aanwezig is ter zake van het deel der telastlegging, hetwelk luidt: „althans uit de opbrengst daarvan van H de V. eene som van f 20.— heeft ten geschenke aangenomen”, en spreekt appellant ook daarvan vrij;

Ontzegt allen anderen eisch.

De Advokaat-Fiscaal voerde aan:

dat getuige H. de twee rollen prikkeldraad, die lagen op de plaats, waar hij werkte, heeft weggedragen en onder een paar struiken heeft verstopt op ongeveer 500 Meter van zijn werk verwijderd;

dat H. aan beklagde heeft medegedeeld, waar hij — H. — die rollen had verstopt, welke rollen H. ter beschikking van beklagde stelde;

dat naar Vertooner meent, het beklagde primair te last gelegde wettig en overtuigend is bewezen met diens schuld daaraan.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Beschikking van 21 October 1919.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booij, Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A.

Quack, P. P. C. Collette en Mr. W. Boekhoudt en Jhr: J. H. O. van den Bosch, toegevoegde-raad.

Het bloote feit, dat een militair blijft verlangen, dat een door hem ingediend verzoekschrift, zal worden doorgezonden aan de hoogere militaire autoriteit maakt hem niet krijgstuuchtelijk strafbaar.

Aan de betrokken militaire autoriteit blijft evenwel in den regel de beslissing over de vraag of vorm of (en) inhoud van het verzoekschrift onbestaambaar zijn met een goede krijgstuuch in den militairen dienst.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelezen de beschikking, door den Krijgsraad in het tweede Militaire Arrondissement, hoofdplaats Arnhem, genomen 21 Mei 1919 op

de klacht van den reserve-sergeant A., destijds dienende bij de 4de compagnie, Dépôt-bataljon Brigade Grenadiers en Jagers, en sedert dien benoemd tot reserve-tweede-luitenant, over de straf van vier dagen kamerarrest, hem op 5 November 1918 opgelegd door den waarnemend-commandant van genoemde compagnie, den reserve-tweede-luitenant B. met de strafreden: „Zich onvergenoegd betoond over de wijze, waarop een door hem opgemaakt rapport door den compagnies-commandant is behandeld.”:

Overwegende dat bij die beschikking klagers klacht is verklaard te zijn wettig, met last tot verwijdering van straf en strafreden uit klagers straflijst;

Gezien de verklaring van 29 Mei 1919, waarbij strafoplegger van de beschikking bij het Hof in hooger beroep is gekomen;

Gelezen de processen-verhaal van de gehouden verhooren, en de overige bescheiden op de zaak betrekking hebbende;

Gehoord klager en strafoplegger, thans appellant;

Gelet op het advies van den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht;

Overwegende dat uit het onderzoek is gebleken:

dat klager op 2 November 1918 den strafoplegger, thans appellant, heeft gerapporteerd, dat de miliciens C. en nog drie andere miliciens in de soldatenkamer van de 4de compagnie, Dépôt-bataljon Brigade Grenadiers en Jagers, toenmaals gelegerd te Oldenbroek, om geld kaart hadden gespeeld;

dat de zaak op 4 November 1918 door den strafoplegger is onderzocht; dat echter middelerwijl evenbedoelde miliciens, behalve C. naar een ander onderdeel waren overgeplaatst;

dat klager, na afloop van het verhoor van den milicien C. aan den strafoplegger heeft gevraagd, of het rapport werd doorgezonden naar den nieuwen commandant van de drie afwezige miliciens;

dat strafoplegger die vraag heeft beantwoord met: „dat is mijne zaak”, althans tegen klager heeft gebezigd eene uitdrukking van overeenkomstige strekking;

dat klager op den 5den November 1918 langs den hierarchieken weg schriftelijk heeft verzocht, den bataljons-commandant te mogen spreken;

dat dit verzoekschrift naar het zakelijke inhield:

„De reserve-sergeant A. verzoekt zijnen bataljons-commandant te spreken;

„Reden: om te vragen, of het door hem op 2 November opgemaakte „rapport van de miliciens naar het desbetreffend Dépôt „wordt gezonden”;

dat strafoplegger op 5 November 1918, na ontvangst van het verzoekschrift, heeft gemeend onder klagers aandacht te moeten brengen, dat het geen pas gaf het verzoekschrift, gelet op de „Reden” in te dienen; dat strafoplegger, nadat er heen en weer gepraat was, aan klager heeft gevraagd: „Resumeerende, moet je nu spijkers met koppen slaan; wil je hebben, dat ik het verzoek doorzend,

„ja of neen?"; dat klager de vraag met „ja, luitenant" heeft beantwoord; dat daarop strafoplegger den klager onmiddellijk heeft gestraft met 4 dagen kamerarrest met de strafreden: „Zich bemoeid met zaken, die hem niet aangaan.";

dat klager, ingevolge zijn verzoekschrift, 6 November 1918 is ontboden bij den bataljons-commandant; dat hij toen van den bataljons-commandant heeft vernomen, dat strafoplegger intusschen de strafreden had gewijzigd, luidende die thans zooals in den aanhef dezer beschikking is vermeld;

dat echter klager de nieuwe strafreden niet vanwege de compagnie was aangezegd;

Overwegende dat klager heeft opgegeven:

dat hij destijds meende, dat hij, als rapportmaker, het „recht" had te weten of zijn rapport van 2 November 1918 al dan niet doorgezonden werd;

dat hij, waar strafoplegger eene andere opvatting was toegedaan, tevens meende het „recht" te hebben ter zake het oordeel van den bataljons-commandant te vragen en dat hij in verband hiermede het verzoekschrift heeft ingediend;

dat hij thans wel weet, dat hij niet het „recht" had van strafoplegger te vernemen, of het rapport al dan niet doorgezonden was of zou worden;

Overwegende dat strafoplegger heeft opgegeven:

dat inderdaad bij de compagnie verzuimd is, aan klager de gewijzigde strafreden mede te deelen;

dat hij op 5 November 1918 klager „ten slotte" heeft gestraft, omdat deze bleef volharden bij zijn verlangen, dat het verzoekschrift werd doorgezonden aan den bataljons-commandant;

Overwegende dat, alles in aanmerking genomen, strafoplegger, al moge dit uit de omschrijving van de strafreden niet blijken, bedoeld heeft klager te straffen, wegens het bloote feit, dat deze op 5 November 1918 op stuk van zaken bleef volharden bij zijn verlangen, dat het verzoekschrift zou worden doorgezonden aan den bataljons-commandant;

Overwegende dat klager deswege echter geen straf kan worden opgelegd, waar toch ieder militair het recht is toegekend een verzoekschrift, mits door tusschenkomst van den onmiddellijken chef en langs den militair-hierarchieken weg, in te dienen bij eene militaire autoriteit (artikel 4 en artikel 81, 4de zinsnede, van het Reglement op den Inwendigen Dienst der Infanterie), blijvende uiteraard als regel, en zeker in een geval als het onderhavige, aan de betrokken militaire autoriteit de beslissing omtrent de vraag, of de verzoeker al dan niet gestraft behoort te worden naar aanleiding van de omstandigheid, dat de indiening van het verzoekschrift, gelet op vorm of (eu) inhoud daarvan, geacht werd onbestaanbaar te zijn met eene goede krijgstucht in den militairen dienst;

Overwegende, in verband met een en ander, dat 's Krijgsraads beschikking behoort te worden bevestigd, echter met verbetering van den grond waarop zij rust, als hooger aangegeven;

Beschikkende krachtens artikel 51 van 's Hofs Provisioneele Instructie;
Bevestigt de beschikking van den Krijgsraad in het tweede Militaire Arrondissement van 21 Mei 1919, met verbetering van den grond, waarop zij rust, als hooger aangegeven;

Bepaalt, dat van 's Hofs beschikking zullen worden uitgereikt een afschrift aan den klager, een aan den strafoplegger-appellant en een aan den Advocaat-Fiscaal.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 31 October 1919.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booij, Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack,
P. P. C. Collette, Mr. W. Boekhoudt en Jhr. J. H. O. van den Bosch, toegevoegde-raad.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van Ysselst.

Raadvrouw: Mr. Estella C. Simons.

Nu de uitlokker van het misdrijf van meineed — een burger — te dier zake voor den burgerlijken rechter heeft terecht gestaan, behoort de krijgsraad zich onbevoegd te verklaren te erkennen over de zaak van den tot meineed uitgelokten militair, omdat, zool niet kan worden gezegd dat zij het strafbare feit te zamen hebben gepleegd, het toch in elk geval geldt een misdrijf waarin een burger en een militair samen als daders zijn betrokken.

In de zaak aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

S., oud 35 jaar, geboren te Zeeland, landweerplichtig-soldaat bij het 44ste bataljon Landweer-Infanterie, appellant van een door den Krijgsraad te Arnhem op 4 Februari 1919 gewezen vonnis, ter eenre, voor wien schriftelijk ter rolle is geconcludeerd tot het opleggen van eene geringere straf,

en

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, bij 's Hofs beschikking van 11 Juli 1919, gemachtigd om dit hooger beroep voor den Auditeur-Militair bij genoemden Krijgsraad ambtshalve te vervolgen, mitsdien gedaagde, ter andere zijde, door wien schriftelijk ter rolle is geconcludeerd, dat appellant bij sententie van den Hove zal worden verklaard bij het vonnis van den Krijgsraad niet te zijn bezwaard;

HET HOOG MILITAIR GERECHSHOF,

Gelet op de verklaring, door beide partijen ter rolle gedaan, dat zij afstand doen van pleidooi, en gezien de stukken van het geding;

Overwegende, dat appellant voor den Krijgsraad in het tweede Militaire Arrondissement, standplaats Arnhem, heeft terechtgestaan ter zake, dat hij te Arnhem op 20 Juni 1916, als getuige voor de Arrondissements-Rechtbank gehoord wordende in de strafzaak tegen V., die terecht stond wegens het in strijd met het verbod, bedoeld bij artikel 33 der Wet van 23 Mei 1899 (Staatsblad Nr. 128) binnen het in staat van beleg verklaarde gebied terugkeeren gepleegd op 12 Mei 1915 in de gemeente Groesbeek, mondeling persoonlijk opzettelijk de navolgende valsche verklaring onder eede heeft afgelegd, na in handen van den President dier Rechtbank op de wijze zijner godsdienstige gezindheid den bij de Wet vereischten eed als getuige te hebben afgelegd: „Op 12 Mei 1915 was ik in Groesbeek onder „Lagewald bij de grens. Er kwam een man bij mij, maar ik kan niet „zeggen, dat het beklagde was; ik weet, dat het beklagde niet is „geweest. Ik heb V. na dien nooit meer gesproken, ik kende hem niet.”;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 4 Februari 1919 gewezen vonnis, op grond van de bewijsmiddelen, in het vonnis genoemd, wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard, met appellants schuld daaraan, hetgeen aan appellant is te laste gelegd; het aldus bewezen verklaarde feit heeft gequalificeerd als; „In een geval, waarin „een wettelijk voorschrift eene verklaring onder eede vordert, mondeling „persoonlijk opzettelijk een valsche verklaring onder eede afleggen” en te dier zake appellant heeft veroordeeld tot eene gevangenisstraf van acht maanden;

Overwegende dat de Hooge Raad der Nederlanden, telkenmale recht doende ter regeling van rechtsgebied tusschen den burgerlijken en den militairen rechter, bij arresten van 24 December 1917 (Weekblad van het Recht No. 10197) en 17 Februari 1919 (Weekblad van het Recht No. 10400)¹⁾ omtrent beteekenis en strekking van artikel 14 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande heeft uitgemaakt: dat, terwijl in het algemeen personen, tot het krijgsvolk te lande behoorende, wegens alle militaire en commune delicten terecht staan voor den militairen rechter, artikel 14 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande op dien algemeenen regel eene uitzondering maakt voor het geval, dat militairen samen met burgers een commun delict hebben gepleegd of samen met burgers in een commun delict zijn betrokken en die burgers voor dat delict bij den burgerlijken rechter terecht staan, in welke gevallen volgens dit artikel de militaire rechter zich ook ten aanzien der militairen onbevoegd heeft te verklaren en deze naar den burgerlijken rechter zal verwijzen; dat artikel 14 voornoemd beoogt te voorkomen, dat het strafgeding tegen de verschillende daders van en medeplichtigen

¹⁾ M. R. T. XIII blz. 503 en XIV blz. 608. *Red. M. R. T.*

aan eenzelfde misdrijf, voor den een bij den militairen, voor den ander bij den burgerlijken rechter zal worden gevoerd, en daarom dan ook vermeldt, dat de verwijzing naar den burgerlijken rechter geschiedt „uit hoofde van connexiteit”, zijnde hier eene verknochtheid van gedingen;

Overwegende dat het Gerechtshof te 's-Hertogenbosch naar welk college de zaak was verwezen bij arrest van den Hoogen Raad van 25 Juni 1917, vernietigende een in de zaak gewezen arrest van het Gerechtshof te Arnhem van 22 Maart 1917 met vernietiging van zijn bij verstek gewezen arrest d.d. 8 October 1917 en van een vonnis der Rechtbank te Arnhem d.d. 16 Januari 1917, bij arrest van 31 December 1917 V., landbouwer, wonende te Lagewald-Groesbeek, met vrijspraak van een deel der telastlegging, ter zake van „meineed” heeft veroordeeld tot eene gevangenisstraf van negen maanden, zijnde het door den veroordeelde tegen dit arrest ingesteld beroep in cassatie door den Hoogen Raad verworpen bij arrest van 2 April 1918;

Overwegende dat deze vrijspraak is gevolgd en deze veroordeeling is uitgesproken naar aanleiding van eene telastlegging aan V., inhoudende, dat G. K. op 30 Mei 1916 en C. S. op 20 Juni 1916 telkens ter openbare terechtzitting van de Arrondissements-Rechtbank te Arnhem, als getuigen gehoord in de strafzaak tegen hem — beklagde — die terecht stond wegens het in strijd met het verbod, bedoeld bij artikel 33 der Wet van 23 Mei 1899 (Staatsblad Nr. 128) binnen het in staat van beleg verklaarde gebied terugkeeren, gepleegd op 12 Mei 1915 in de gemeente Groesbeek, na in handen van den President van genoemde Rechtbank ieder op de wijze zijner godsdienstige gezindheid den bij de Wet voorgeschreven eed als getuige te hebben afgelegd, mondeling persoonlijk opzettelijk valschelijk onder eede hebben verklaard de eerste, K.: „Op 12 Mei 1915, om 5½ uur „'s morgens, was ik met T. te Lagewald. Ik weet niet of beklagde „daar was. Ik zag S. met een burger staan praten. Den burger heb „ik van achteren gezien en niet van voren. Ik weet niet dat het „beklaagde was. Ik heb V. na dien tijd niet meer gesproken.”;

de tweede, S: „Op 12 Mei 1915 was ik in Groesbeek onder Lagewald „bij de grens. Er kwam een man bij mij, maar ik kan niet zeggen, „dat het beklagde was, ik weet dat het beklagde niet is geweest. „Ik heb V. na dien nooit meer gesproken, ik kende hem niet.”,

welke meineeden hij — beklagde — door op of omstreeks gemelde data 30 Mei en 20 Juni 1916, te Nijmegen en Arnhem, althans in Nederland, aan genoemde K. en S. daarvoor eene geldelijke belooning toe te zeggen, opzettelijk heeft uitgelokt;

Overwegende dat meergenoemde V. — een burger — dus heeft terechtstaan voor den burgerlijken rechter ter zake van een commun delict — meineed — hetwelk, zoo al niet kan worden gezegd, dat hij het samen heeft gepleegd met den militair S. — appellant in dezen — dan toch in elk geval is een misdrijf, waarin een burger en een militair samen als daders zijn betrokken;

Overwegende dat, waar artikel 14 van het Crimineel Wetboek voor

het Krijgsvolk te Lande o.a. beoogt te voorkomen, dat het strafgeding tegen de verschillende daders van eenzelfde misdrijf, voor den een bij den militairen rechter, voor den ander bij den burgerlijken rechter zal worden gevoerd, en daarom dan ook bepaalt, dat de militaire dader uit hoofde der connexiteit naar den burgerlijken rechter moet worden verwezen — de Krijgsraad in het tweede Militaire Arrondissement, hoofdplaats te Arnhem, zich ten deze onbevoegd had behooren te verklaren om te erkennen over de zaak van thans appellant en hem ter judicature aan den burgerlijken rechter had moeten overlaten;

Overwegende dat dus het vonnis, waarvan beroep niet in stand kan blijven en moet worden te niet gedaan;

Gezien de artikelen 14 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande en 55 van 's Hofs Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis, door den Krijgsraad in het tweede Militaire Arrondissement, hoofdplaats Arnhem, op 4 Februari 1919 in deze zaak gewezen;

Verstaat, dat de militaire rechter is onbevoegd om te erkennen over de zaak van appellant;

Laat appellant ter judicature over aan den burgerlijken rechter;

Ontzegt allen anderen eisch.

De Raadsvrouw voerde aan:

dat appellant ter zake van meened is veroordeeld tot een gevangenisstraf voor den tijd van acht maanden;

dat hij erkent zich aan het hem te laste gelegde te hebben schuldig gemaakt, doch van het vonnis in hooger beroep is gekomen omdat hij zich door de hem opgelegde straf bezwaard gevoelt;

dat hij immers verklaart wel te weten dat het afleggen van een valschen eed strafbaar is, doch den ernst van het feit niet te hebben ingezien;

dat hij vernomen had dat ook de sergeant K. een onjuiste verklaring had afgelegd en hij door de omstandigheid dat een zijner superieuren zoo handelde er licht toe gebracht kan zijn te meenen dat het feit werkelijk niet zoo ernstig was;

dat appellant een nagenoeg blanco strafregister heeft en ook met de justitie nog nooit in aanraking is geweest;

dat er daarom wel gronden zijn de hem opgelegde straf te zwaar te oordeelen.

OFFICIEEL GEDEELTE.

Toelagen aan advocaten-raadslieden.

KONINKLIJK BESLUIT van den 29sten Maart 1919 (St.bl. no. 139), tot wijziging van het Koninklijk besluit van 3 Januari 1914 (Staatsblad no. 2), houdende regeling der toelagen aan de advocaten-raadslieden van beklaagden, die naar den Zeekrijgsraad in Europa zijn verwezen.¹⁾

WIJ WILHELMINA, BIJ DE GRATIE GODS, KONINGIN DER NEDERLANDEN, PRINSES VAN ORANJE-NAUSSAU, ENZ., ENZ., ENZ.

Gezien Ons Besluit van den 3 Januari 1914 (Staatsblad no. 2), houdende regeling der toelagen aan de advocaten-raadslieden van beklaagden, die naar den Zeekrijgsraad in Europa zijn verwezen;

Op de voordracht van Onzen Minister van Justitie van den 27 Maart 1919, 2e Afdeling A., no. 622;

Hebben goedgevonden en verstaan:

de navolgende wijzigingen in vorenbedoeld Besluit aan te brengen:

Artikel I.

Aan art. 1, eerste lid, sub 1°. wordt toegevoegd: „dit bedrag wordt verhoogd tot veertig gulden (f 40) voor het geval de verdediger een tweede reis moet maken voor de verdediging en hij dien tweeden keer niet tevens een andere verdediging heeft te voeren;”.

Artikel II.

In art. 1, eerste lid, sub 2°., wordt in plaats van „vijf gulden (f 5);” gelezen: „zeven gulden (f 7);”.

Artikel III.

In art. 1, eerste lid, sub 3°., wordt in plaats van „tien gulden (f 10);” gelezen: „vijftien gulden (f 15);”.

¹⁾ Zie M. R. T. XII, blz. 303.

Artikel IV.

In het tweede lid van art. 1 wordt in plaats van „vijf en veertig gulden (f 45)” gelezen: „zestig gulden (f 60)”.

Artikel V.

Dit Besluit wordt geacht te zijn ingegaan op 1 Januari 1919.

Onze Minister van Justitie is belast met de uitvoering van dit Besluit, hetwelk in het Staatsblad zal worden geplaatst en waarvan afschrift zal worden gezonden aan de Algemeene Rekenkamer.

's-Gravenhage, den 29sten Maart 1919.

WILHELMINA.

De Minister van Justitie,

HEEMSKERK.

Uitgegeven den negenden April 1919,

De Minister van Justitie,

HEEMSKERK.

Tenuitvoerlegging van straffen in Ned.-Indië, Suriname en Curaçao.

In de Staatsbladen nrs. 34, 35 en 36 zijn opgenomen de Koninklijke besluiten van 22 Januari 1920 tot wijziging van:

a. het besluit van 18 Februari 1887 (Ned. St.bl. no. 36, Ind. St.bl. no. 102), zooals dit luidt ingevolge de besluiten van 9 April 1903, no. 66 (Ned. St.bl. no. 98, Ind. St.bl. no. 251 en 24 Augustus 1917, no. 46 (Ned. St.bl. no. 568, Ind. St.bl. 1918, no. 13), betreffende de toepassing van de Crimineele Wetgeving voor het Krijgsvolk te Water in Nederlandsch-Indië;

b. het besluit van 22 Maart 1915 (St.bl. no. 160, Gouv.bl. no. 33) tot uitvoering voor de Kolonie Suriname van de wet van 18 April 1885 (St.bl. no. 98, Gouv.bl. no. 21) betreffende toepassing van de Crimineele Wetgeving voor het Krijgsvolk te Water in de Koloniën en Overzeesche bezittingen van het Rijk;

c. het besluit van 22 Maart 1915 (St.bl. no. 161, Publ. bl. no. 30), tot uitvoering voor de Kolonie Curaçao van de wet van 18 April 1885 (St.bl. no. 98, Publ. bl. no. 2), betreffende toepassing van de Crimineele Wetgeving voor het Krijgsvolk te Water in de Koloniën en Overzeesche bezittingen van het Rijk.

Ter toelichting diene het navolgende:

Europeesche schepelingen en andere aan de crimineele wetgeving voor het krijgsvolk te water onderworpen personen, niet tusschen de keer-

kringen geboren en opgevoed, die bij sententie van het H. M. G. van Ned.-Indië of bij vonnis van een zeekeijgsraad in Ned.-Indië, Suriname of Curaçao zijn veroordeeld tot een vrijheidstraf, moeten zoo spoedig mogelijk naar Nederland worden opgezonden, ten einde aldaar hun straf te ondergaan tenzij hun straftijd, gerekend van den dag waarop de sententie of het vonnis mag worden ten uitvoer gelegd, minder bedraagt dan acht maanden. Gaat de straf gepaard met ontzegging van het recht om bij de gewapende macht of als militair geëmployeerde te dienen, dan moet opzending naar Nederland steeds geschieden.

Bij bovenvermelde Koninklijke besluiten is thans aan den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië en aan de Gouverneurs van Suriname en Curaçao de bevoegdheid toegekend om in bijzondere gevallen van deze voorschriften af te wijken.

Kennisgevingen aan militairen van hunne veroordeeling.

Kennisgeving van den Minister van Oorlog van 17 Januari 1920, Ie Afd., No. 133.

(Legerorders 1920, No. 35).

Bij deze wordt bepaald, dat de kennisgevingen aan militairen betreffende hunne veroordeeling, door de betrokken commandanten, in gesloten brief moeten worden verzonden.

Een korte aanteekening ter verduidelijking van deze kennisgeving lijkt ons niet overbodig. Het schijnt meermalen voorgekomen te zijn dat commandanten, die, op verzoek van den Advokaat-Fiscaal of Auditeur-Militair, met onbepaald (klein) verlof vertrokken militairen opriepen om een hun bij rechterlijke uitspraak opgelegde vrijheidstraf te ondergaan, zulks deden per dienstkaart dus open en bloot. Ieder, die deze kaart in handen kreeg, kon daaruit dus kennis nemen van de tegen den betrokkene uitgesproken veroordeeling; eene inderdaad ongewenschte toestand. Om daaraan een einde te maken is bovenstaande L.O. uitgegeven, waarvan dus de bedoeling is, dat alle kennisgevingen, welke betrekking hebben op of verband houden met eene veroordeeling, bij gesloten brief zullen worden verzonden.

Red. M. R. T.

Militie. Militaire tucht.

*Kennisgeving van den Minister van Oorlog van 23 Januari 1920,
Afd. Dienstplicht, No 99 H.*

(Legerorders 1920, No. 51).

Herhaaldelijk doet zich bij voor het Hoog Militair Gerechtshof behandelde zaken de moeilijkheid voor, dat een beklagde-milicien verklaart, dat hem bij zijn inlijving niet is bekend gemaakt, dat hij onder de militaire tucht staat. Gewoonlijk betreft dit miliciens, die afzonderlijk — b.v. overeenkomstig artikel 75 der Militiewet — zijn ingelijfd en te wier aanzien een proces-verbaal van de bekendmaking alsdan bij navraag blijkt niet te zijn opgemaakt.

Het is daarom noodig, dat, zoover dit niet reeds geschiedde, voortaan ook in de gevallen, waarin een dienstplichtige, hetzij op grond van art. 75 der Militiewet, hetzij uit anderen hoofde, niet te gelijk met andere dienstplichtigen wordt ingelijfd, hem door den provinciaalen adjudant wordt bekendgemaakt, dat hij onder de militaire tucht staat, en dat eveneens zoodanige bekendmaking door of vanwege den korpscommandant geschiedt ten aanzien van dienstplichtigen, die bij het korps worden in dienst gesteld en van wie mocht blijken, dat die bekendmaking nog niet te hunnen aanzien is gedaan.

Het nopens de bekendmaking op te maken afzonderlijk proces-verbaal worde ingericht overeenkomstig het bij het Militiebesluit II behorende model H, voor zoover noodig gewijzigd naar den aard van het geval.

Zaken bestemd om voor de rechterlijke macht tot overtuiging of bewijs te dienen.

*Beschikking van den Minister van Oorlog van 9 Februari 1920
Ie Afd., No. 105.
(Legerorders 1920, No. 81).*

Het is noodzakelijk gebleken, dat het in bewaring geven van zaken, bestemd om voor de rechterlijke macht te dienen, tot overtuiging of bewijs, tegen ontvangbewijs geschiedt.

Het zal anders dikwijls voorkomen, dat later aan het bevel des rechters, dat die voorwerpen moeten worden teruggegeven of wel vernietigd of onbruikbaar moeten worden gemaakt, niet kan worden voldaan, omdat de overtuigingsstukken niet te vinden zijn en niet is vast te stellen, aan wien zij zijn ter hand gesteld.

Mitsdien wordt bij deze bepaald, dat overtuigings- of bewijsstukken als hiervoor bedoeld slechts tegen reçu moeten worden afgegeven, welk reçu zorgvuldig dient te worden bewaard.

Militaire rechtspleging.

*Beschikking van den Minister van Oorlog van 11 Februari 1920
1e Afd., No. 120.
(Legerorders 1920, No. 84).*

De buitenwerkingstelling van de Ministerieele beschikking van 15 Januari 1919, 1ste Afd., No. 165 (L. O. 1919, B 22) ¹⁾ bij beschikking van 28 Januari 1919, 1e Afd., No. 164 (L. O. 1919, B 38) ²⁾ wordt opgeheven en deze laatste L. O. wordt mitsdien ingetrokken.

In verband daarmee wordt in voormelde beschikking van 15 Januari 1919, 1ste Afd., No. 165 het gedeelte aan het slot achter: „Commando in Limburg” vervangen door het vermelde achter: „III: Divisie.”

Voorts wordt bepaald, dat indien militairen, die buiten vredesgarnizoensplaatsen gelegerd zijn, worden verdacht zich aan een strafbaar feit te hebben schuldig gemaakt, de functiën, welke de artikelen 11 en 12 van de Regtspleging bij de Landmagt aan den Garnizoenscommandant opdragen, te hunnen aanzien vervuld worden door den garnizoenscommandant ter standplaats van den krijgsraad, binnen welks arrondissement de betrokken militair gelegerd is.

Ten slotte wordt de ministerieele beschikking van 12 September 1919, IIe Afd., No. 109 (L. O. 1919, B 399) ³⁾ ingetrokken.

Vrijwillige Landstorm.

(Legerorders 1920, no. 102.)

Koninklijk besluit van 20 Januari 1919, no. 61.

WIJ WILHELMINA, BIJ DE GRATIE GODS, KONINGIN DER NEDERLANDEN, PRINSES VAN ORANJE-NASSAU, ENZ., ENZ., ENZ.

Op de voordracht van Onzen Minister van Oorlog van 15 Januari 1919, IIe Afdeeling No. 153;

Gezien het Koninklijk Besluit van 4 Augustus 1914, No. 49;

Hebben goedgevonden en verstaan:

a. In te trekken het Koninklijk Besluit van 13 April 1915, No. 50;

b. Te bepalen:

De bevoegdheid van den kapitein of kommandeerenden officier der Compagnie, bedoeld in het Reglement van Krijgstugt voor het krijgsvolk te Lande, wordt ten aanzien van het personeel eener gewapende

¹⁾ M. R. T. XIV, blz. 408.

²⁾ M. R. T. XIV, blz. 409.

³⁾ M. R. T. XV, blz. 321.

landstormafdeeling of compagnie, gevormd uit vrijwilligers bij den landstorm, toegekend aan den Commandant dier afdeeling of compagnie; die van den kommandeerenden officier van het korps aan een door den Minister van Oorlog aan te wijzen autoriteit.

Onze Minister van Oorlog is belast met de uitvoering van dit Besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan de Algemeene Rekenkamer.

's-Gravenhage, den 20sten Januari 1919

W I L H E L M I N A.

De Minister van Oorlog,

ALTING VON GEUSAU.

*Ministerieele Beschikking van 18 Februari 1920, IIe Afd. nr. 121,
ter uitvoering van vorenstaand Besluit en ter regeling van
aangelegenheden den vrijwilligen Landstorm betreffende.*

De bevoegdheid van commandeerende-officier van het korps wordt toegekend aan den commandant van een landstormkorps.

De Inspecteur van den Vrijwilligen Landstorm treedt op als korpscommandant van compagnieën, afdeelingen enz. van den vrijwilligen landstorm, welke niet in korpsverband vereenigd zijn.

Tijdens een detachering van personeel van den Vrijwilligen Landstorm bij het leger, gaat de strafbevoegdheid ten opzichte van dat personeel over op de autoriteit van het legeronderdeel waarbij het gedetacheerd is. Tot het wegzenden met een briefje van ontslag of tot het opleggen van de straf van degradatie wordt niet overgegaan, dan nadat terzake het gevoelen van den Inspecteur van den Vrijwilligen Landstorm is gevraagd.

Compagnieën, Afdeelingen enz. van den Vrijwilligen Landstorm behooren tot het garnizoen waar zij zijn gelegen. Ten opzichte van onderdeelen, die niet in een garnizoensplaats zijn gelegen, zal de betrokken Bevelhebber in de Militaire Afdeeling bepalen tot welk garnizoen bedoeld onderdeel geacht moet worden te behooren.

De Inspecteur van den Vrijwilligen Landstorm doet aan de Bevelhebbers in de Militaire Afdeelingen opgave toekomen van compagnieën, afdeelingen enz., die in hunne Afdeeling zijn gelegen, met vermelding van de standplaatsen van die onderdeelen.

De Bevelhebbers doen aan het Departement van Oorlog en aan den Inspecteur van den Vrijwilligen Landstorm opgave van het garnizoen waartoe Compagnieën, afdeelingen enz., niet in garnizoensplaatsen gelegen, geacht moeten worden te behooren.

L.O. 1915, A 36 ¹⁾ en L.O. 1915, B 229 worden hierbij ingetrokken.

¹⁾ Zie M. R. T. X, blz. 605. Red. M. R. T.

MEDEDEELINGEN VAN DE REDACTIE.

Benoeming van een officier-commissaris door den commandant van een eskader voor binnenlandschen dienst.

In zijne op den Militairen Juristendag gehouden rede deelde Mr. G. J. Jutte een en ander mede over de militair-rechterlijke organisatie bij de zeemacht, waarbij hij o.a. ook sprak over de beide eskaders voor binnenlandschen dienst, welke tijdens de mobilisatie hebben bestaan. Hij wees er op, dat de Commandant van de slechts kort bestaan hebbende kustdivisie met gebruikmaking van art. 26 R. Z. een officier-commissaris en een secretaris benoemde, terwijl het diens bedoeling was in voorkomende gevallen de zaken te verwijzen naar den zee-krijgsraad te Willemsoord; bij de Scheepsmacht op de Schelde deed men evenwel niets, de commandant dier scheepsmacht benoemde noch een officier-commissaris en secretaris, noch verwees hij de zaken naar den krijgsraad, hij liet dit over aan den Commandant der Marine te Hellevoetsluis, later te Middelburg. Men heeft zich daar van de wet niet veel aangetrokken, de wet werd niet geobserveerd. Aldus Mr. Jutte (Hand. Mil. Jur. dag II blz. 14, M. R. T. XV blz. 246), die zijne meening vermoedelijk heeft gegrond op hetgeen hij in de praktijk heeft zien gebeuren, immers heeft hij, als fiscaal, voor den zee-krijgsraad te Willemsoord niet één enkele zaak behoeven te vervolgen, waarin de verwijzing had plaats gehad door den Commandant van de Scheepsmacht op de Schelde.

En toch, men heeft zich in het zuidelijke commandement der marine wel degelijk rekenschap gegeven van hetgeen men deed. Men heeft daar de wet wél geobserveerd, maar men kwam tot een andere gevolgtrekking dan te Willemsoord. Dit nu behoeft niemand te verbazen en zeer zeker Mr. Jutte niet, die zelf zegt, „dat de kop nog moet gevonden worden, die de artikelenreeks van de Rechtspleging bij de Zeemacht 8, 17, 25, 26, 112, 117 en 123 in onderling verband kan begrijpen” (t. a. p. blz. 12 resp. 244). Ook uit de door ons op blz. 324 van dezen jaargang medegedeelde nota blijkt wel hoe onduidelijk de wetgever zijne bedoeling in genoemde artikelen heeft neergelegd.

De gronden, waarop men gemeend heeft bij de Scheepsmacht op de Schelde niet tot benoeming van een officier-commissaris en secretaris te moeten overgaan en het verwijzingsrecht voor tot die scheepsmacht behorende schepelingen te moeten laten aan den Commandant der Marine te Hellevoetsluis (later Middelburg), blijken uit het hier volgende, ons door een belangstellend lezer toegezonden, advies.

Hellevoetsluis, 27 Januari 1916.

Ingevolge het schrijven van den Vice-Admiraal, Commandant in Zeeland, dd. 24 Januari 1916 No. 32, Afd. Zeemacht, heb ik de eer het navolgende te adviseeren.

De autoriteit, die beslist of een verdachte ter zake van een voorliggend geval naar den militairen rechter zal worden verwezen, dan wel of de zaak buiten den rechter kan worden afgedaan, is tevens degene, die den Officier-Commissaris moet benoemen.

Nu wordt in art. 8 (2) 3e J. Z. vermeld, dat ook de Commandeerende Officier van een vloot, eskader of minder smaldeel ten aanzien van de onder zijn bevelen diehende militairen der Zeemacht tot verwijzing naar den militairen rechter bevoegd is. Mijns inziens echter alleen, voor zoover deze vloot zich buitenslands bevindt. Wel is waar wordt in art. 26 R. Z. voorgeschreven, dat binnen het Rijk in Europa door den Commandeerenden Officier van de vloot, het eskader of minder smaldeel voor een tijdvak van tenminste één jaar een commissaris moet worden benoemd, doch waar blijkens het opschrift boven het tweede Hoofdstuk, 2e titel R. Z. hier het geval bedoeld wordt, dat ook de krijgsraad bij die vloot zal worden gehouden, en uit art. 123 volgt, dat dit geval zich nimmer zal voordoen, vermits de krijgsraad binnen het Rijk in Europa alleen gehouden mag worden in een of meer van de Directiën der Marine, is dit voorschrift in art. 26 R. Z. ongerijmd en behoort naar mijne meening te worden uitgeschakeld.

Gaat men daarentegen de bepalingen van het eerste hoofdstuk van den tweeden titel na, handelende over de informatiën voor den Officier-Commissaris in de Directiën der Marine en elders, waar geen krijgsraad resideert, dan blijkt dat daarin alleen gesproken wordt van den Commandeerenden Officier van de Directie, die den Commissaris benoemt, hetgeen overigens geheel in overeenstemming is met art. 64 der instructie voor eskader- of divisie-commandanten waarbij bepaald is, dat de eskader- of divisie-commandant onder opperbevel staat van den Commandant der Marine, tot wiens ressort de divisie behoort. In art. 25 R. Z. wordt bovendien alleen gesproken van informatiën op schepen van eene vloot, eskader of smaldeel, die zich buiten het Rijk in Europa bevinden.

In dit Commandement is alzoo m. i. alleen de Commandant der Marine tot verwijzing naar den militairen rechter bevoegd.

De Intendant der Zeemacht,
W. OBBES.

Men zal na lezing van dit advies moeten toegeven, dat aan de wet wel argumenten zijn te ontleenen, welke tegen de opvatting van Mr. Jutte pleiten; niettemin zouden wij ons aan zijne zijde willen scharen. Het verschil in opvatting is louter een gevolg van de verschillende wijzen, waarop men de met de vraag in verband staande artikelen van de wet interpreteert.

Met de meening van den Intendant der Zeemacht te Hellevoetsluis, dat het voorschrift (benoeming binnen het Rijk in Europa door den commandeerende-officier van de Vloot enz. van een officier-commissaris) in art. 26 R. Z. ongerijmd is, kunnen wij ons wel vereenigen in dien zin, dat het aldaar niet had moeten zijn ondergebracht; het had een plaats behooren te vinden in art. 17 R. Z. Nu dit niet is geschied het voorschrift geheel uit te schakelen, gaat ons echter te ver. Zulks is eigenlijk alleen te verdedigen met een beroep op het opschrift van het 2e hoofdstuk van den 2den titel: Informatiën voor den Officier-Commissaris in de Directiën der Marine en *elders*, waar de Krijgsraad resideert. Dit opschrift, in verband gebracht met het feit, dat bij een eskader voor binnenlandschen dienst een afzonderlijke krijgsraad niet mag worden gehouden, art. 123 R. Z. sluit de mogelijkheid daartoe uit, leidt dan tot de gevolgtrekking dat de commandeerende-officier van een eskader voor binnenlandschen dienst aan art. 26 R. Z. geen bevoegdheid tot benoeming van een officier-commissaris mag ontleenen.

Het kan echter niet worden ontkend, dat in art. 26 R. Z. uitdrukkelijk sprake is van den commandeerende-officier van een eskader voor binnenlandschen dienst; het artikel stelt immers naast elkaar den commandant van de vloot, het eskader of minder smaldeel *binnen het rijk in Europa* en den commandant van de vloot, het eskader of minder smaldeel *elders*. Ware dit niet geschied en ware alleen gesproken van den commandant van de vloot enz. zonder nadere bepaling, dan zou kunnen worden aangenomen, dat men alleen het oog had gehad op den commandant van een vloot buitenslands en dat voor een scheepsmacht voor binnenlandschen dienst een afzonderlijke regeling niet was getroffen, dat dus de daarbij voorkomende krijgsraadzaken op dezelfde wijze moesten worden behandeld, als die voorkomende op eenig ander schip behoorende tot een der Directien van de Marine.

De wetgever heeft dus uitdrukkelijk bepaald, dat de commandant van een eskader voor binnenlandschen dienst, wien volgens art. 8 R. Z. ook het verwijzingsrecht toekomt, een officier-commissaris en een secretaris zal benoemen; hij deed dit in een op zich zelf duidelijk en uitvoerbaar voorschrift en bleef daarmede geheel binnen het systeem van de wet. Ook het verdere verloop van de zaak behoeft geen moeilijkheden te ondervinden, wanneer men niet al te angstvallig het oog gevestigd houdt op de opschriften van de verschillende hoofdstukken. Wij geven het gaarne toe: ook die opschriften maken deel uit van de wet, maar zij zijn toch van ondergeschikt belang; men zou ze ook kunnen weglaten, alleen zouden dan enkele artikelen anders geredigeerd moeten worden. Wanneer de tekst van een artikel voor tweeërlei uitlegging vatbaar is en beide uitleggingen zijn in overeenstemming met de woorden van de wet, terwijl beide leiden tot een behoorlijk systeem, dan zouden wij, waar een keuze moet worden gedaan c.q. een beroep op eenig opschrift van een hoofdstuk of van een titel van de wet willen toelaten. In het onderhavige

geval staat de zaak echter anders. Hier gaat het tusschen den, zij het op minder gelukkige wijze, duidelijk uitgesproken wil van den wetgever, welke bovendien in overeenstemming is met zijn systeem en een opvatting welke er, met een beroep op het opschrift van het betrokken hoofdstuk, toe leidt aan te nemen dat de wetgever een onuitvoerbaar voorschrift heeft gegeven. In zoo'n geval gaat dat beroep ons te ver en geven wij de voorkeur aan een uitlegging van de wet, die niet dwingt aan te nemen dat de wetgever eene ongerijmdheid zou hebben neergeschreven.

Het advies doet ook nog een beroep op art. 64 van de Instructie voor eskader- en divisiecommandanten. Dit beroep lijkt ons minder gelukkig. Hetzelfde geldt ook voor den commandant van een eskader voor buitenlandschen dienst, wanneer het in Nederlandsch-Indië vertoeft. Zoo staat dan ook de commandant van het Nederlandsch eskader in Oost-Indië onder het opperbevel van den Commandant der Zeemacht in Nederlandsch-Indië en niemand zal er wel aan twijfelen dat dit eskader een eigen rechtsgebied vormt. (Vgl. art. 4 der Instructie).

Ook een eventueel beroep op art. 27 van meergenoemde instructie moeten wij wraken. Dit artikel bepaalt, dat de eskader- of divisiecommandant rechtsingang verleent en een krijgsraad benoemt overeenkomstig de wet. Het is evenwel niet van toepassing verklaard voor een eskader voor binnenlandschen dienst (zie art. 63 der Instructie). Daaruit zou echter alleen mogen worden afgeleid dat de samensteller van deze instructie ons standpunt niet deelt, maar men mag er geen beroep op doen om de bepalingen van de R. Z. uit te leggen.

Het is in 'usschen jammer, dat de vraag niet aan het H. M. G. ter beslissing is voorgelegd. Dit had gemakkelijk gekund. Is onze opvatting juist, dan was de officier-commissaris, benoemd door den Commandant der Marine te Hellevoetsluis (later Middelburg) niet bevoegd de zaken te onderzoeken van beklagden behoorende tot de Scheepsmacht op de Schelde, tenzij, wat in de meeste gevallen wel gebeurd zal zijn, zij voor de verwijzing waren overgeplaatst naar een schip staande onder de rechtstreeksche bevelen van genoemden commandant. Door nu de onbevoegdheid van den officier-commissaris op te werpen, zou de vraag ter beslissing aan het H. M. G. zijn voorgelegd.

De werkzaamheden van het Hoog Militair Gerechtshof.

Aan het W. v. h. R. no. 10506 ontleenen wij onderstaand overzicht van de werkzaamheden van het Hoog Militair Gerechtshof in 1919 vergeleken met die in de 7 voorafgaande jaren.

Jaar.	Approbatien.		Strafzaken					Klachtzaken in			Adviezen op gratis-verzoeken.	Totaal approbatien, sententien, beschikkingen op vordering tot tenuitvoerlegging van V. V. en beschikkingen in klachtzaken.	
			Hooger beroep		In eersten aanleg.	Totaal.	Vordering tot tenuitvoerlegging V. V.		Eersten aanleg.	Hooger beroep.			Totaal.
			Appellanten.	Gedaagden.			toege-wezen.	afge-wezen.					
912	792	63	33	11	107	—	—	49	5	54	50	792 + 107 + 54 = 953	
913	919	70	46	14	130	—	—	35	5	40	44	919 + 130 + 40 = 1089	
914	1121	59	94	7	160	—	—	36	3	39	36	1121 + 160 + 39 = 2320	
915	3189	345	165	3	513	—	—	98	36	134	84	3189 + 513 + 134 = 3836	
916	4896	586	214	3	803	—	—	190	63	253	123	4896 + 803 + 253 = 5952	
917	8161	965	371	2	1338	—	—	173	63	236	211	8161 + 1338 + 236 = 9735	
918	8481	1406	351	2	1759	—	—	274	48	322	242	8481 + 1759 + 322 = 10562	
919	6324	927	309	1	1242*	1	4	157	31	183	525	6324 + 1242 + 5 + 188 = 7759	
							5						* hieronder zijn 145 gevallen v. V. V.

Gespecificeerd zijn de cijfers over 1918 als volgt:

Approbatien.	Vonnissen (veroord.)		Vonnissen (vrijspr.)		Beschikkingen i/z.		Nietoverklaring in strafzaken.	V. V.	Totalen
	Misdrijven	Over-tredingen	Mis-drijven	Over-tredingen	klachten bevoegd.				
Krijgsraad 's-Gravenhage.	1200	34	80	3	—	8	2	56	1383
" Arnhem	958	580	219	20	37	14	—	149	1977
" 's-Hertogenbosch	1523	861	168	53	20	2	1	94	2722
" Willemsoord.	16	16	15	3	3	—	—	7	242
	3879	1491	482	79	60	24	3	306	6324

Sententien in zaken afkomstig van de Krijgsraden te:	Appellanten	Gedaagden	Totaal.	Aanteekeningen.
's-Gravenhage.	248 (a)	88	336	(a) In 7 dezer zaken, waarin mee dan één beklagde betrokken waren, wa door een of meer hunner appèl aan geteekend en werd ten aanzien van de (de) andere(n) beklagde(n) door de Advocaat-Fisikaal appèl ingesteld. (b) als voren in 16 zaken. (c) als voren in 8 „ (d) als voren in 4 „
Arnhem	218 (b)	103	321	
's-Hertogenbosch.	382 (c)	105	487	
Willemsoord	78 (d)	13	91	
Braçao	1	—	1	
In eersten aanleg	—	—	1	
Vordering tenuitvoerl. V. V.	—	—	5	
	927	309	1242	

Beschikkingen in klachtzaken	In eersten aanleg	In hooger beroep	Totaal
bevoegdheid	105	3	108
bevoegdheid	52	28	80
	157	31	188

Strafrechtspraak.

In het Advocatenblad van 15 Januari 1920, het eerste nummer van den derden jaargang, troffen wij eene beschouwing aan over eenheid in de uitgave van rechtspraak. De bestaande toestand, waarbij men nimmer de zekerheid heeft op een of ander gebied volledig te zijn ingelicht, waarbij bovendien van een stelselmatige publicatie weinig te bespeuren valt, voldoet eigenlijk niemand. De hooge kosten, aan het drukken van de verschillende uitgaven op dit gebied verbonden moeten leiden tot hooger abonnementsprijzen, alzoo tot afneming van het aantal abonnés en lezers. Meerdere eenheid in de uitgave en splitsing voornamelijk van de civielrechtelijke en de strafrechtelijke beslissingen wordt als hoogst wenschelijk bepleit, omdat dan de advocaten en zij die slechts in één van beide richtingen belang stellen, niet ook genoopt worden de andere richting op den koop toe te nemen en te betalen.

Juiste opvatting onzes iuziens. In onzen tijd van centralisatie zeer zeker alleszins verklaarbaar en aanbevelenswaardig. Daarbij trof ons het oordeel van den schrijver der beschouwing — die ongetwijfeld geen vriend van de strafrechtspraak is — over den geest van dit deel onzer jurisprudentie. „Er bestaat alle aanleiding om, waar velen „aan strafzaken geenerlei en zeer velen slechts zeer weinig aandacht „wijden, op dit gebied in de algemeene uitgaven van rechtspraak „slechts datgene op te nemen, wat van werkelijk en algemeen belang „is. Zooals het thans is, wordt het voor een groot deel een vade- „mecum voor strafrechtelijke spitsvondigheden: wie zich daarin ver- „meien willen, bezorgen dan maar voor eigen gebruik de publicatie „daarvan, doch de tweeslachtigheid om dit vereenigd te houden, als „grootheden van gelijke beteekenis, met de uitgave der andere recht- „spraak lijkt ons niet gerechtvaardigd. Gemeen overleg der redacties „en uitgevers zou wenschelijk zijn om te komen tot aanzienlijke be- „perking der op te nemen strafrechtspraak”.

Wij citeeren deze passage niet omdat wij ons c.q. gaarne tot overleg bereid verklaren, dit deden wij vroeger reeds en onze zienswijze is niet veranderd. Maar wij meenden in deze passage besloten te vinden een zijdelingsch verwijt aan de strafrechtspraak zelve, dat zij zich veel meer dan nuttig en noodig is bezig houdt met spitsvondigheden. Inderdaad, daarvoor is reden: ook bij de militaire rechtspraak hadden wij in den laatsten tijd meermalen aanleiding daarop te wijzen.

Wij zijn op dit gebied wel van het eene uiterste in het andere vervallen. Het vrije oordeel en de nagenoeg vrije strafkeuze des rechters uit de zeventiende en achttiende eeuw moesten uit hoofde van vele en bijzonder sprekende misbruiken wijken voor grootere gebondenheid aan wet en vormen. Dacht Beccaria zich den strafrechter niet als een soort automaat, die slechts had uit te maken of zekere bewezen verklaarde feiten onder zekere te voren vastgestelde strafbepaling vielen, als gevolg waarvan de op te leggen straf in de wet bepaald

werd gevonden? De uitwerking van deze gedachten hebben geleid tot allerlei vormen, die zeker niet altijd zonder beteekenis zijn in het belang van de rechtzekerheid van de beklagden, doch die onzes inziens een groot gebrek bezitten dat niet-inachtneming van de voornaamste ervan onverbiddelijk nietigheid van proces-handelingen meebrengt, geen redres mogelijk is en vrijspraak of ontslag van rechtsvervolging niet kan uitblijven. Deze toestand is o.i. oorzaak dat in de strafrechtspraak veel te veel op dergelijke spitsvondigheden gelet wordt, dat elke beklagde of zijn raadsman die de kans schoon ziet, dergelijk exceptief verweer optuigt en den rechter tot het nemen van een beslissing daarover dwingt, ja, dat menig rechter zich verleiden laat dergelijke spitsvondigheden zelf op te zoeken en ambtshalve uitspraken over dergelijke grootendeels formalistische puzzles uit te lokken.

Meent men werkelijk aldus werkzaam te zijn in het belang van een goede strafrechtspraak? Velen zullen hierop nog een bevestigend antwoord geven. Doch wij kunnen, ook al zien wij het belang dat beklagden bij de beantwoording daarvan thans nog hebben niet voorbij, toch een gevoel van onvoldaanheid daarover niet onderdrukken. Er wordt in tal van gevallen geen recht gedaan. Beklaagden die erkenden schuldig te zijn en wier schuld ook van elders vaststaat gaan vrijuit wegens een fout, wellicht een „onbenullige schrijffout” in de dagvaarding welke dit stuk nietig deed zijn.

Men versta ons wel. Wij hebben tegen deze nietigheid geen bezwaar, mits er maar middel zij om de gemaakte fout te herstellen en daarna werkelijk recht te doen.

Juist deze leemte, die het nieuw ontworpen Wetboek van Strafvordering voor een goed deel zal aanvullen, doet het aandeel dat de regeling van het strafproces in de rechtspraak heeft, overmatig groot zijn. Bestond er bij al die nietigheidsbedreigingen niet meer de kans op vrijspraak of ontslag van rechtsvervolging alleen uit dezen hoofde, de aardigheid om die spitsvondigheden te moveeren zou er spoedig af zijn; men zou veel van die zaken laten passeeren, als slechts aanleiding gevende tot noodeloos oponthoud.

Verbetering van den toestand is dus in de eerste plaats onderdeel van de taak des wetgevers, die de strafvordering zoodanig hebbe in te richten dat volslagen onjuist wordt de stelling uit het Advocatenblad „dat de groote meerderheid der strafarresten en strafvonnissen — ook van den hoogsten rechter — loopt over futiliteiten en vormen der „strafprocedure”. Alles zaken „voor de rechtsontwikkeling en de „rechtswetenschap toch eigenlijk geheel zonder belang”.

Doch ook de rechter mag er zich wel iets van aantrekken, hij behoort waar het maar eenigszins mogelijk is, dergelijke „futiliteiten” te verwaarloozen en zeker niet ambtshalve naar voren te brengen. Zijn wij wel ingelicht dan bestaat er bij ons hoogste rechtscollege reeds sedert vrij lang een streven in die richting. Laten andere colleges — en ook de militaire — zich daaraan spiegelen. Wie herinnert zich niet den tijd van vóór de herziening der militaire

rechtsplegingen toen art. 77 R.L. (art. 56 R.Z.) *oud* wonderen deed op het gebied van wijziging der telastlegging gedurende den loop van het proces, zelfs in hooger beroep. Zou dat thans na de verjongingskuur van 1913 niet meer gaan met art. 69 R.L. (art. 67 R.Z.) *nieuw*? Er is immers toch geen cassatie te „vreezen” zooals men dat vroeger wel eens noemde, gesteld al dat de Hooge Raad zich tot dergelijke wetsuitlegging niet zou leenen.

Men probeer het eens. Er wordt een goed werk mee verricht en men toont dat, evenals vroeger, met verouderde bepalingen toch wel volgens moderne beginselen recht kan worden gesproken.

Of moeten wij met het oog op beslissingen als die van het H.M.G. van 13 Juni 1917 (deel XIII blz. 68 en 70) en van 21 Juni 1918 (deel XIV blz. 183) aannemen, dat wij opnieuw aan doovemans deur geklopt hebben?

Wie verlost ons dan van dit formalistisch gedoe dat het rechtsgevoel niet bevredigt en waarmede de rechterlijke macht een deel van haar waardigheid inboet en zich tot slaaf maakt van een verouderde wet?

Opmaken van getuigenverhooren.

Er zal wel niemand zijn, die het bestaande militaire strafprocesrecht in bescherming zou willen nemen en niet zou wenschen, dat de bestaande rechtsplegingen voor zee- en landmacht mitsgaders de provisioneele instructie voor het H. M. G. door een betere en meer moderne wetgeving zouden worden vervangen. Het tijdstip, waarop dit zal gebeuren, ligt vermoedelijk nog vrij ver weg, al is het door het in behandeling nemen van het ontwerp-wetboek van strafvordering door de Tweede Kamer der Staten-Generaal waarschijnlijk wat nader gekomen. Van Regeeringszijde toch is meermalen verklaard, dat na de herziening van het burgerlijk strafprocesrecht die van het formeele militaire strafrecht zou worden ter hand genomen. Zij die de nieuwe militaire wetten zullen hebben te ontwerpen, zullen dit moeten doen los van de bestaande. Wil dit nu zeggen dat zij daaruit niets zullen mogen overnemen, ook niet wanneer het blijkt, dat in de oude wetgeving eenig beginsel is neergelegd hetwelk in den loop der tijden deugdelijk is bevonden? Een bevestigend antwoord op die vraag zou naar onze meening te ver gaan. Maar, zal men misschien geneigd zijn te vragen, is een dergelijk beginsel in de verouderde wetgeving inderdaad te vinden? Deze vraag, gesteld door buitenstaanders, zou ons niets verwonderen. Er is in den loop der tijden zoo veel slechts van het militaire strafprocesrecht gezegd, zoowel door hen die met de praktijk van de militaire rechtspleging niet bekend zijn, als door hen die daarmede wel vertrouwd zijn, dat het niemand behoeft te verwonderen, wanneer bij oningewijden de meening heeft post gevat, dat in het militaire strafprocesrecht eigenlijk niets

deugt en zulks te minder omdat een woord van goedkeuring zelden of nooit wordt gehoord. Wanneer dan ook een enkele maal der militaire rechtspleging een woord van lof wordt toegezwaaaid, kan het zijn nut hebben daarop de aandacht te vestigen. Wij hebben hier het oog op een gedeelte van de rede van Mr. Mendels, gehouden in de vergadering van de Eerste Kamer der Staten-Generaal bij de behandeling van de begrooting van Justitie in de vergadering van 11 Februari 1920.

Naar aanleiding van twee ingezonden bijdragen in het W. v. h. R. nrs. 10487 en 10493, onderscheidenlijk van de hand van Mrs. J. de Vrieze en Th. Muller Massis, bracht genoemde senator de onvolledigheid van het proces-verbaal der strafzittingen ter sprake. Na de daaraan verbonden bezwaren te hebben besproken gaat hij als volgt verder :

„Waarom hier minder nauwkeurig gehandeld dan in civiele zaken?
„Daar resumeert de president, wat de getuige gezegd heeft, de griffier
„schrijft dit resumee op, het wordt den getuige van a tot z voor-
„gelezen en daarna door hem onderteekeud. Als dit bij burgerlijke
„zaken geldt, waar het vaak doode dingen betreft, waarom dan niet
„ook bij de jurisdictie over den levenden mensch.

„En zoo geschiedt het ook bij de krijgsraden. Er wordt wel eens
„veel kwaad over die colleges gesproken. Nog onlangs is er een
„conferentie geweest over de werking van de krijgsraden in den
„mobilisatietijd en daarover is niet veel goeds gezegd. Ik heb een
„andere ervaring. Ik heb nergens plezieriger gepleit dan voor het
„Hoog Militair Gerechtshof en bijv. voor den krijgsraad in den Haag.
„waar ik vaak als strafrechtpleiter ben opgetreden. De verdediger
„telt er meer dan bij sommige rechtbanken, men is vrijer, maar
„bovendien was er altijd één goed ding, n.l. dat bij de krijgsraden
„de opteekening van het getuigenverhoor geschiedt, zooals het in
„civiele zaken gebeurt. Alles wordt den getuige voorgelezen en door
„hem onderteekeud en pas daarna — wat ik ook uitstekend vind —
„het getuigenis door hem beëedigd. Zoo moest het ook bij den gewonen
„strafrechter zijn.

„In de door mij geciteerde stukken is gevraagd er een stenograaf
„bij te zetten; dat is natuurlijk een hulpmiddel, maar in het algemeen
„zou ik er de voorkeur aan geven met het oog op de groote bewijs-
„kracht om het te doen zooals ik zooveel gezegd heb. Geen getuige
„moet van de zitting weggaan zonder de overtuiging, dat wat hij
„onder eede heeft bezworen precies in het proces-verbaal komt, en
„niets anders.

„Deze hervorming is, meen ik, niet in het ontwerp van den Minister
„opgenomen; ik hoop, dat hij ze alsnog zal opnemen of anders met
„een novelle zal komen.”

De door Mr. Mendels aangegeven loop van zaken berust voor zooveel betreft de verhooren af te nemen door den officier-commisaris op de voorschriften van de artikelen 76, 88 t/m 92 R.Z. en 78, 90 t/m 94 R.L., welke voorschriften ook van toepassing zijn, wanneer

een getuige in den krijgsraad wordt gehoord (art. 169 R.Z., art. 164 R.L.). Genoemde artikelen schrijven o.m. voor dat de secretaris de antwoorden der getuigen, zoo veel doenlijk, met derzelve eigen woorden en met de minst mogelijke verandering van stijl of uitdrukking zal opteekenen; veranderingen, wijzigingen, herroepingen zullen worden aangebracht op zoodanige wijze dat het vroeger verklaarde niet wordt doorgehaald of onleesbaar gemaakt. Het denkbeeld dat aan deze voorschriften ten grondslag ligt, achten wij volkomen juist. Vóór de wijziging van de rechtsplegingen door de Wet van 31 October 1912, S. 337 gebeurde het hoogst zelden dat de krijgsraad zelf een getuige hoorde, hij deed in den regel uitsluitend recht op de stukken. Dit nu is het militaire strafproces steeds als een groote fout aangerekend. Maar hebben zij, die zich tot tolk van deze meening maakten, zich wel steeds voldoende rekenschap gegeven hoe die stukken volgens de wet moeten worden opgemaakt? Ligt in de hiervoor vermelde voorschriften der wet niet als het ware een correctief tegen de niet-verschijning van de getuigen voor den rechter, doordien voorschriften gegeven zijn om de verklaringen van de getuigen zoo getrouw mogelijk weer te geven. Het ligt niet in onze bedoeling het systeem van recht doen op de stukken te verdedigen; wij geven gaarne toe, dat een mondeling verhoor door den rechter, die de zaak heeft te beoordeelen, in het algemeen de voorkeur verdient. Maar wel meenen wij te mogen zeggen, dat de bezwaren tegen het recht doen op de stukken minder zwaar behoeven te wegen, wanneer de voorschriften voor het in schrift brengen van de getuigenverklaringen behoorlijk naar letter en geest worden opgevolgd. Dat hier veel of liever alles afhangt van de wijze van uitvoering zullen wij niet tegenspreken, zulks geldt overal en altijd; met de beste voorschriften bereikt men weinig of niets, wanneer zij slecht of niet worden nageleefd. Wanneer dan ook blijkt, dat in de praktijk de verhooren niet altijd voldoen aan de door de wet gestelde eischen, mag daaruit wel de gevolgtrekking gemaakt worden, dat officieren-commissaris en secretarissen niet altijd doordrongen zijn van het nut om aan de gestelde regels de hand te houden — misschien is hun zulks ook nooit voldoende onder het oog gebracht — maar zijn daarmede die voorschriften zelve nog niet veroordeeld. Zij kunnen in het bestaande militaire strafproces zeer goede diensten bewijzen, niet alleen bij de behandeling der zaken voor de krijgsraden maar ook met het oog op de behandeling in hooger beroep. Hoe beter de verhooren op schrift zijn gebracht des te geringer zal de noodzakelijkheid zijn om in hooger beroep getuigen op nieuw te hooren. Te recht zijn dan ook o.i. de onderhavige voorschriften toepasselijk verklaard, wanneer de krijgsraad zelf een getuige hoort. Zijn wij wel ingelicht, dan schijnt het voor te komen, dat in deze gevallen niet een aan de regels der wet voldoende „afzonderlijke acte” (vgl. art. 88 e R.Z. en art. 90 e R.L.) van het verhoor van den getuige wordt opgemaakt, maar dat de zakelijke inhoud van zijne verklaring in de notulen wordt vermeld. Een dergelijke handelwijze is in strijd

met de wet en kan tot dezelfde bezwaren aanleiding geven als de beide inzenders in het W. v. h. R. naar voren brachten.

Mr. Mendels sprak de hoop uit, dat de Minister van Justitie bereid zou zijn in het ontwerp-wetboek van strafvordering voorschriften op te nemen om te bereiken dat geen getuige van de zitting weggaat zonder de overtuiging, dat wat hij onder eede heeft bezworen precies in het proces-verbaal komt en niets anders; wij verbinden daaraan de hoop, dat wij de bepalingen, die zulks reeds thans in het militaire strafproces noodzakelijk maken, in een nieuwe militaire rechtspleging mogen terug vinden.

Komen wij met wat wij hier schrijven in botsing met hetgeen wij onder „Strafrechtspraak” op de hieraan voorafgaande bladzijden schreven, maken wij ons nu zelf schuldig aan formalisme door aan te dringen op een nauwkeurige naleving van de bepalingen vervat in de bovenvermelde artikelen van R.Z. en R.L. ? Het zij zoo, maar voegen wij er dadelijk aan toe, er is verschil. Hier hebben wij dan te doen met formalisme van de goede soort, omdat daarbij de belangen betrokken bij een goede strafrechtspraak baat vinden.

Gerechtskosten in strafzaken.

Bij Koninklijke boodschap van 27 September 1919 zijn aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal ter overweging aangeboden twee ontwerpen van wet tot wijziging van de wetten van 28 April 1874, S. 66, gelijk die laatstelijk is gewijzigd bij de wet van 22 November 1918, S. 605 en van 18 April 1874, S. 67, gelijk die laatstelijk is gewijzigd bij de wet van 23 Mei 1917, S. 431, respectievelijk tot vaststelling van de tarieven van gerechtskosten in strafzaken waarvan de gewone en waarvan de militaire rechter kennis neemt. (Bijlagen Handelingen 1919-1920 — 236).

Wij achten het niet noodig de op deze wijzigingen betrekking hebbende stukken en extenso op te nemen, maar meenen ons er voorloopig toe te mogen bepalen, om uit de Memorie van Toelichting, behorende bij het eerste ontwerp van wet, dat gedeelte mede te deelen, hetwelk de beginselen aangeeft, waarop de schadeloosstelling aan deskundigen en de vergoeding aan getuigen naar het oordeel van den Minister van Justitie behoort te berusten. Dienaangaande zegt genoemde memorie het navolgende:

a. *Deskundigen.*

Aan de bestaande regeling kleven vele gebreken, niet alleen door de te laag gestelde belooning, -- wellicht voldoende voor den tijd, waarin het tarief werd vastgesteld, -- doch vooral om de zeer bijzondere vaststelling van de belooning naar de maatschappelijke positie van den als deskundige geroepen persoon en niet naar den aard van het te verrichten onderzoek of het uit te brengen advies.

Met voorstellen van gehoorde rechterlijke autoriteiten en van groepen van belanghebbenden, als bijv. de Maatschappij tot bevordering der geneeskunst en de Nederlandsche Vereeniging voor psychiatrie en neurologie, alsmede van eenige officieele en particuliere deskundigen op verschillend gebied, is zooveel mogelijk rekening gehouden. Dat daarvan dikwerf moest worden afgeweken, komt doordien de eischen vaak te hoog zijn gesteld. Men houde toch steeds in het oog, dat het geven van voorlichting aan de Justitie ten slotte een burgerplicht is. Eene billijke schadeloosstelling is gemotiveerd, maar nimmer zal kunnen worden voldaan aan verlangens om te honoreeren zoo ruim of wellicht ruimer dan in de particuliere praktijk wel mogelijk is.

Nevens eene aan medici voor bepaald omschreven verrichtingen gestelde belooning, meer in overeenstemming met de tegenwoordige eischen van belooning voor dergelijke werkzaamheden, is voor deskundigen en personen, die ten dienste der Justitie werkzaam zijn, een maximum vacatieloon vastgesteld, berekend naar den tijd, noodzakelijk aan de uitvoering der opdracht besteed.

Bij het vaststellen van een minimum en een maximum bedrag voor lijschouwing en voor psychiatrische onderzoeken, heeft de overweging gegolden, dat in verschillende gevallen ook verschillende eischen aan de deskundigen worden gesteld. Een vrij breede marge behoort derhalve te bestaan, ten einde zooveel mogelijk eene billijke honoreering te verzekeren. Er zullen zich denkbaar wel omstandigheden kunnen voordoen, dat ook het maximum door de deskundigen niet voldoende wordt geacht, doch het komt den ondergeteekende onraadzaam voor, ter voorkoming daarvan, de maximum-bedragen nog te verhoogen. Het lijdt toch geen twijfel, dat een verhoogd maximum aanleiding kan geven om het gemiddeld bedrag der vergoeding hooger te stellen, ook in de gevallen dat daarvoor gegronde reden wordt gemist.

Voor de verrichtingen waarbij aan de deskundigen eene vergoeding wordt toegekend naar den tijd, welken zij aan de werkzaamheden hebben besteed, behoort het verschil in het vacatieloon te worden gegrond op de meerdere of mindere belangrijkheid van hetgeen moest worden verricht. De rechter, die kan gaan tot een bedrag van *f* 10 per uur, heeft ongetwijfeld de gelegenheid, ook waar hoge eischen van wetenschappelijken, technischen of anderen aard werden gesteld, eene voldoende vergoeding te verzekeren. Bij de bestaande regeling gaf het laag gestelde vacatieloon — overigens nog op weinig rationeele wijze onderscheiden — aanleiding om den tijdsduur van het onderzoek zooveel mogelijk op te voeren; het voorgestelde systeem kan den rechter aanleiding geven om geen grooter aantal uren toe te staan, dan hem voorkomt werkelijk te zijn besteed. Bij de niet steeds voorhanden mogelijkheid om zekerheid daaromtrent te verkrijgen, blijft het den rechter dan nog altijd mogelijk om, bij gemotiveerden twijfel aan een juiste opgaaft, daarmede

rekening te houden bij het vaststellen van het bedrag van het vacatieloon per uur.

Uit het bovenstaande vloeit van zelf voort, dat de deskundigen in hunne declaratie alleen opgaaf doen van de uren aan onderzoek en rapport besteed, terwijl het bedrag van het vacatieloon per uur door den rechter, met de begrooting belast, wordt vastgesteld.

Bovendien wordt thans voorgesteld om aan door de Overheid bezoldigde personen, wanneer zij voor de justitie werkzaam zijn, niet het volle bedrag der vergoeding toe te kennen, doch slechts de helft van het in de gewone gevallen vast te stellen bedrag.

Tot nu toe bestaat er een zekere bevoorrechtiging. Wie geen verdienste derft, doordien een opdracht door de justitie hem niet hindert in het uitoefenen van praktisch, zooals bijv. de geneeskundigen in militairen dienst, zij die geen verlet hebben, zooals de in vasten bezoldigden dienst zijnde personen, bijv. de scheikundigen aan een Rijks- of gemeentelaboratorium, kunnen billijkerwijs genoeg nemen met een mindere schadeloosstelling dan hunne collega's, die zich allicht eenige opoffering moeten getroosten ten gevolge van de uitvoering van de opdracht door de Justitie.

Meermalen kan het van belang zijn van de diensten van de bovenbedoelde personen als deskundige gebruik te maken en het komt den ondergeteekende dan ook niet goed voor, die diensten gratis te vergen. In het oog dient gehouden te worden, dat er toch altijd meerdere werkzaamheid voor de als deskundige geroepen personen in vasten bezoldigden dienst, uit de opdracht der Justitie voortvloeit.

Het bestaande tarief kent geen vergoeding aan de deskundigen toe, in de gevallen waarin zij buiten de woonplaats moeten verblijven. Alleen ontvangen zij eene schadeloosstelling voor nachtverblijf, indien zulks ten dienste van het onderzoek noodzakelijk is. De kosten van het verblijf kunnen, tengevolge van de hooge vergoeding voor reiskosten, meerendeels bestreden worden uit het surplus van de reiskostenvergoeding. Maar, krachtens de thans voorgestelde vergoeding, ontvangen de deskundigen niet meer dan de noodzakelijke uitgegeven reiskosten terug, derhalve kan eene schadeloosstelling voor verblijfkosten niet uitblijven. Voor nachtverblijf is een schadeloosstelling bepaald tot een bedrag, waarmede in normale tijden voor ieder de kosten van logies geacht kunnen worden te zijn gedekt.

b. *Getuigen.*

De tegenwoordige regeling der schadeloosstelling naar den maatstaf van *f* 0,05 per kilometer afstand tusschen de woon- of verblijfplaats van den getuige en de plaats, waar hij moet verschijnen, heeft verschillende bezwaren.

Het voornaamste bezwaar is wel, dat wanneer die afstand groot is, doch gemakkelijk en binnen betrekkelijk korten tijd met openbare middelen van vervoer af te leggen, de schadeloosstelling naarmate van den afstand te hoog wordt; de schadeloosstelling kan daarentegen te laag zijn, wanneer bedoelde plaatsen, hoewel geographisch dicht

bij elkaar gelegen, niet of slechts gebrekkig door openbare middelen van vervoer verbonden zijn; zij werkt eindelijk onbillijk ten aanzien van de in de plaats van verschijning wonende getuigen die slechts *f* 0,50 à *f* 0,75 wegens tijdverzuim ontvangen, welk gering bedrag voor hen niet wordt gecompenseerd door de hooge schadeloosstelling wegens reiskosten, aan vele van elders komende getuigen toegekend.¹⁾

Hoeveel de tariefmatige schadeloosstelling in vergelijking van de werkelijke reiskosten bedraagt en hoe ongeëvenredigd grooter het verschil tusschen beide wordt, naarmate de af te leggen afstand verder is, blijkt uit onderstaand overzicht:

Voor een reis heen en terug van 's-Gravenhage naar:	Bedraagt de schadeloosstelling volgens het tarief in strafzaken:	Doch bedragen de werkelijke reiskosten volgens de bestaande spoorwegtarieven: ²⁾ (in de normale tijden.)		
		1ste klasse.	2de klasse.	3de klasse.
Leiden	<i>f</i> 1,80	<i>f</i> 1,10	<i>f</i> 0,80	<i>f</i> 0,60
Rotterdam . . .	" 2,30	" 1,80	" 1,40	" 0,90
Haarlem	" 4,40	" 3,—	" 2,30	" 1,50
Amsterdam. . .	" 6,30	" 4,10	" 3,10	" 2,10
Utrecht	" 7,05	" 4,—	" 3,—	" 2,—
Arnhem	" 13,10	" 7,70	" 5,80	" 3,90
Maastricht . . .	" 22,25	" 12,—	" 9,—	" 6,—
Groningen . . .	" 26,30	" 12,—	" 9,—	" 6,—

¹⁾ Wij willen nog op een ander bezwaar wijzen n.l. de wijze waarop in sommige gevallen de afstanden berekend worden. De afstand Vlissingen—Hellevoetsluis wordt bijv. berekend over Middelburg—Veere—Zierikzee, dus dwars over de eilanden. Dit moge in de zeventiger jaren de gebruikelijke reisroute geweest zijn, niemand zal het in het hoofd krijgen in den tegenwoordigen tijd dezen weg te volgen. Men reist thans per spoor naar Vlaardingen of Rotterdam en gaat per boot of tram verder naar Hellevoetsluis. Het gevolg is dat men met de vergoeding voor reiskosten niet uitkomt en op de reis geld toelegt. Immers de toegekende vergoeding bedraagt $149 \times / 0,05 = f 7,45$, terwijl de reiskosten bedragen (in normale tijden) voor de 1^e kl. $\pm f 10,—$ (volgens militair tarief $\pm f 8,—$), voor de 2^e kl. $\pm f 8,—$ en voor de 3^e kl. ruim *f* 5,—. Daarbij komen dan nog de kosten voor voeding gedurende een geheel dag, want men gaat 'smorgens vroeg op reis en keert eerst des avonds laat terug. Ten tijde dat de officier-commissaris in het Zuidelijk commandement der Marine nog te Hellevoetsluis zetelde en hij getuigen uit Vlissingen en omstreken moest oproepen, heeft deze regeling dan ook herhaaldelijk aanleiding gegeven tot klachten. Nu hij zijn standplaats heeft te Vlissingen zullen die klachten wel verminderen, doch zoolang de Marine te Hellevoetsluis gevestigd blijft, zullen zij niet verdwijnen.

Red. M. R. T.

²⁾ De kosten van de reizen uit Maastricht en Groningen zijn die van aanschaffing van 2 boekjes van 200 kilometer. Voor de overige reizen zijn de kosten van 2 enkele reisbiljetten noodig. Maakt men echter ook in laatstgenoemde gevallen van een kilometerboekje gebruik, dan wordt het verschil met de tariefmatige vergoeding nog hooger.

Een derde klasse reizende getuige — en dit zijn, naar veilig mag worden ondersteld, de meesten — houdt dus van zijn reis naar 's-Gravenhage over, indien hij komt:

van Groningen	f	20,30
„ Maastricht	„	16,25
„ Arnhem	„	9,20
„ Utrecht	„	5,05
„ Amsterdam	„	4,20
„ Haarlem	„	2,90
„ Rotterdam	„	1,40
„ Leiden	„	1,20

En ook al neemt men nu aan, dat dit surplus zou mogen strekken als redelijke vergoeding voor verblijfkosten buiten die van nachtverblijf, welke laatste afzonderlijk worden vergoed (art. 55 van het tarief) dan is, althans voor de drie eerstgenoemde afstanden, het daarvoor beschikbaar bedrag zeer zeker niet in verhouding tot de behoefte.

Het is dus duidelijk dat de bestaande regeling, welke, voor zoover zij nu te vrijgevig is, rationeel kan zijn geweest in een tijd, toen groote afstanden minder gemakkelijk, snel en goedkoop konden worden afgelegd dan thans, als verouderd moet worden aangemerkt en naar een beteren maatstaf dan den bestaanden ter bepaling van het bedrag der schadeloosstelling wegens reiskosten moet worden gezocht. Die betere maatstaf nu zal, naar het den ondergeteekende in de eerste plaats voorkomt, niet zijn te vinden door wijziging van het bedrag per afgelegden kilometer. Immers, daargelaten dat elke vaststelling van een bedrag naar dezen maatstaf willekeurig zal blijven, zou van verhooging van het bestaande van *f* 0,05 in verband met het hiervoren met betrekking tot de verre afstanden medegedeelde zeer zeker geen sprake kunnen zijn. Daarentegen zou door verlaging van dit bedrag de moeilijkheid voor de slecht verbonden korte afstanden, waarop hierboven mede werd gewezen, zich des te sterker doen gevoelen. En met die moeilijkheid moet ook in den tegenwoordigen tijd nog rekening worden gehouden. De eenig rationeële oplossing schijnt daarom te zijn gelegen in het verlenen eener schadeloosstelling naar de werkelijk gedane uitgaven terzake van het gebruik van openbare en bijzondere vervoermiddelen, en, voor de gevallen dat daarvan gebruik gemaakt is, eener billijke tegemoetkoming wegens het gebruik van eigen bijzondere vervoermiddelen. Het gebruik dezer laatste vervoermiddelen toch dient, voor zoover het tot besparing van kosten kan leiden, te worden aangemoedigd, althans niet onvergoed te worden gelaten.

Bij de uitwerking dezer beginselen rijst, voorzoo veel de schadeloosstelling wegens het gebruik van openbare vervoermiddelen betreft, aanstonds de vraag, welke tariefklasse daarbij als maatstaf zal moeten gelden. De eerste en de tweede klasse, om voor het oogenblik bij

het meest gebezigde vervoermiddel, den spoortrein, te blijven, naar het voorkomt, niet. Het meerendeel der te verschijnen personen toch is ook in het dagelijksch leven niet gewoon in eene van beide genoemde klassen te reizen en behoeft dus ook niet van Rijkswegen daartoe in de gelegenheid te worden gesteld. Bovendien zou, bij gemis aan controlemiddelen, inzonderheid voelbaar na afschaffing der retourbiljetten op de sporen, niet te bewijzen zijn, dat ook werkelijk in die hoogere klasse is gereisd. Door onware opgave op dit punt zou dus meer kunnen worden ontvangen dan is uitgegeven. De derde klasse als maatstaf aan te nemen voor alle getuigen, gelijk in enkele buitenlandsche wetgevingen is voorgeschreven (b v. die van Engeland en Italië), zou daarentegen weer onbillijk zijn ten aanzien van de personen, in het dagelijksch leven niet gewoon van deze klasse gebruik te maken, die daardoor in vele gevallen het verschil in prijs met eene hoogere klasse uit eigen beurs zouden bekostigen. Bij het aannemen van ééne enkele klasse als norm zonder meer zou dus in de praktijk het eenige juiste beginsel van schadeloosstelling naar de werkelijk gedane uitgaven steeds schade lijden. Eene categorische verdeeling te maken, waardoor het reizen in een bepaalde klasse zou zijn te verbinden aan het uitoefenen van bepaalde beroepen of betrekkingen, op het voorbeeld der Iersche wetgeving ware eveneens bezwaarlijk. Wat toch valt al niet onder het begrip „koopman” en hoe te handelen met de vele belanghebbenden „zonder beroep” van allerlei rang en stand?

Ter ondervanging van al deze bezwaren meent nu de ondergeteekende als oplossing te moeten voorstellen dat voor alle openbare middelen van vervoer de laagste tariefklasse als maatstaf van vergoeding zal moeten gelden, doch met het correctief der verklaring van het hoofd der plaatselijke politie, als in art. 48 3e lid sub 2°. (nieuw) bedoeld. Door het toekennen der bevoegdheid tot het afgeven van eene zoodanige verklaring aan eene politieautoriteit wordt niet een nieuw element in de tariefwetgeving ingevoerd. Immers eene dergelijke verklaring kan door het hoofd der politie reeds worden afgegeven in het geval geregeld bij art. 38 van het op de tariefwet steunende Koninklijk besluit van 18 December 1874 (*Staatsblad* n°. 212). Daarenboven, waar discretionnaire bevoegdheid in deze zou moeten worden toegekend, zou dit slechts kunnen geschieden of aan den toeschattenden rechter of aan eene autoriteit ter woonplaats van den getuige. De toeschattende rechter nu zal in de meeste der twijfelachtige gevallen in de gelegenheid missen zich omtrent de vraag, of voor hem verschijnende personen al dan niet gewoon zijn in eene hoogere dan de laagste tariefklasse te reizen, te vergewissen; bij eene autoriteit ter woonplaats van den getuige, speciaal het hoofd der politie, is bekendheid dienaangaande te veronderstellen. Mocht die bekendheid oogenblikkelijk niet bestaan, dan zal zij in den regel gemakkelijk en spoedig zijn te verkrijgen; kan de bekendheid niet worden verkregen, dan behoeft ook de verklaring niet te worden afgelegd, gelijk in het eveneens facultatief geregeld geval, hiervoren

als analogon genoemd. De getuige verder, die prijsstelt op eene schadeloosstelling naar een hooger tarief dan dat der laagste klasse, zal zich de moeite voor het verkrijgen der verklaring hebben te geven; heeft hij die moeite er niet voor over, dan blijft hem de keuze tusschen eene toeschatting naar de laagste klasse of bijpassen van het verschil uit eigen beurs.

Eene uitzondering op den eisch tot overlegging van bedoelde verklaring kan bestaan voor diegenen, die in het Reisbesluit, voor reizen in Rijksdienst, zijn gerangschikt. Zij toch zijn reeds ten gevolge van die regeling aangewezen als aanspraak kunnende doen gelden, althans voor bepaalde categoriën, op eene vergoeding voor eene hoogere dan de laagste klasse van een openbaar vervoermiddel.

De gelijkstelling der tegemoetkoming voor het gebruik van bijzondere en van eigen middelen van vervoer met die, bij het Reisbesluit 1916 bepaald, is aanbevelenswaardig uit een oogpunt van uniformiteit en elasticiteit.

De ondergeteekende meent verder in verband met hetgeen hiervoren reeds ten aanzien van het geringe bedrag der schadeloosstelling wegens tijdverzuim is opgemerkt, dat de herziening niet tot de bepalingen inzake schadeloosstelling wegens reiskosten moet blijven beperkt. Terwijl de schadeloosstelling naar kilometertarief in de meeste gevallen te hoog is, is die wegens tijdverzuim in de meeste gevallen te gering. Van dit laatste euvel ondervindt met name de rechtspraak de bezwaren. Zal in den regel een van buiten de plaats van verschijning komende getuige wegens de ruime schadeloosstelling die hem wacht, tegen die verschijning uit geldelijk oogpunt geen bezwaar hebben, anders ligt het geval voor den in de plaats van verschijning wonenden getuige die, ondanks dikwijls urenlange voor hem schadelijke afwezigheid uit zijn werk, zich met eene schadeloosstelling van *f* 0,50 à *f* 0,75 moet vergenoegen. Deze ten eenenmale onvoldoende schadeloosstelling dient daarom door eene naar hoogerem maatstaf te worden vervangen.

Ook de regeling der aan de van buitenaf komende getuigen toe té schatten schadeloosstelling wegens verblijfkosten is thans onvoldoende. De Tariefwet kent deze schadeloosstelling alleen toe in geval van gedwongen nachtverblijf (art. 55). De billijkheid echter eene schadeloosstelling wegens verblijfkosten ook al is men niet genoodzaakt, ter plaatse van verschijning te overnachten, behoeft geen betoog, inzonderheid wanneer, volgens het stelsel van het ontwerp, het overschot op de schadeloosstelling wegens reiskosten zal vervallen.

De regeling voor de twistgedingen bij de Raden van Beroep (Ongevallenverzekering) meende de ondergeteekende hier te kunnen overnemen voor zooveel betreft het maximum-bedrag der schadeloosstelling wegens verblijfkosten (*f* 6). Daarentegen ware het maximum in zake tijdverzuim veilig op *f* 3 te stellen (bij de Beroepsraden *f* 4). Bovendien meende de ondergeteekende de voorkeur te moeten geven aan eene eenigszins strengere redactie der bepalingen (zie de artikelen 4 sub *a* en 7 sub *g* van het ontwerp).

Invoering van de nieuwe militaire strafwetten.

Het Voorloopig Verslag van de Tweede Kamer der Staten-Generaal op de begroting van Justitie voor het dienstjaar 1920 (Bijlagen van de Handelingen 1919—1920 — 2. IV. 12.) bevat met betrekking tot bovenstaand onderwerp de hiervolgende opmerking:

Sommige leden zouden gaarne 's Ministers opvatting omtrent de invoering der militaire strafwetboeken vernemen.

Andere leden, die in verband met deze vraag in herinnering brachten, dat het ontwerp-invoeringswet bij de Kamer ligt, wezen er op, dat de behandeling van die wet op dit oogenblik niet gewenscht schijnt.

De Commissie, welke is ingesteld tot regeling van den rechts-toestand van het marine-personeel, heeft o.a. tot taak beantwoording van de vraag, of handhaving van de militaire rechtspraak in tijd van vrede al dan niet gewenscht is. Luidt dit antwoord ontkennend, dan zal het ontwerp-invoeringswet niet in zijne tegenwoordige gedaante gehandhaafd kunnen blijven. De uitkomsten van het onderzoek van deze Commissie zullen dus dienen te worden afgewacht, willen Regeering en Staten-Generaal niet de kans loopen binnen korten tijd wederom tot algeheele herziening der invoeringswet te worden geroepen.

Men had voorts vernomen, dat de Commissie getracht heeft zich met de Departementen van Oorlog en Justitie in verbinding te stellen, doch dat hare pogingen op zoodanige lijdelijke tegenwerking gestuit zijn, dat van een behoorlijk overleg geen sprake is. Men zou het zeer op prijs stellen te dezer zake nadere inlichtingen te mogen ontvangen.

In zijne Memorie van Antwoord (Bijlagen van de Handelingen 1919—1920 — 2. IV. 14.) zegt de Minister van Justitie, Mr. Th. Heemskerk, naar aanleiding van deze opmerking het navolgende:

Het zal den ondergeteekende aangenaam zijn, indien de Kamer zich aan het onderzoek van het ontwerp-Invoeringswet militair straf- en tuchtrecht zal willen zetten.

Het komt hem niet gewenscht voor de quaestie der invoering te koppelen aan het rapport der Commissie voor den rechtstoestand van het marine-personeel. Het Wetboek van Militair Strafrecht en de Wet op de Krijgstucht staan ver boven de crimineele wetboeken en de reglementen van krijgstucht. De invoering van het nieuwe militaire straf- en tuchtrecht is derhalve gewenscht. Vermits het ontwerp-Invoeringswet degelijk is voorbereid, behoeft de behandeling daarvan niet veel tijd te kosten, mits daarbij streng worde vastgehouden aan het kader van het ontwerp en dus in het algemeen niet worde teruggetreden in de debatten van 1902. Aldus zou, naar de ondergeteekende meent, in wellicht korten tijd het betrekkelijk betere nieuwe militaire straf- en tuchtrecht kunnen worden ingevoerd, waarin dan, naar gelang van nader gebleken behoeften, in

verband ook met het rapport der hierboven bedoelde commissie, de noodige wijzigingen zouden kunnen worden aangebracht.

De mededeeling betreffende lijdelijke tegenwerking, welke de meerbedoelde commissie van de Departementen van Oorlog en van Justitie zou hebben ondervonden, is onjuist.

Het voorafgaande geeft mede weder de gevoelens van de Ministers van Marine en van Oorlog.

Rechtspositie van het personeel der Zeemacht.

Aan het Voorloopig Verslag van de Tweede Kamer der Staten-Generaal op de begroting van Marine voor het dienstjaar 1920 (Bijlagen van de Handelingen 1919—1920 — 2. VI. 27.) ontleenen wij het navolgende:

Ook meenden deze leden, dat niet geheel billijk is het verwijt, als zou de Minister het personeelvraagstuk niet nader tot oplossing hebben gebracht. Zij herinnerden aan de instelling van een commissie voor de regeling van den rechtstoestand, waardoor ongeveer het geheele personeelvraagstuk op de helling is gebracht. Zij zouden het zeer betreuren indien de Minister, thans vooruitlopende op het rapport dier commissie, zijn oordeel over de formatie en den rechtstoestand van het personeel ging vastleggen. In afwachting van het resultaat dezer commissie verklaarden zij thans te willen afzien van een bespreking van een aantal personeelvraagstukken, te meer nu vertegenwoordigers der verschillende organisaties in die commissie zitting hebben en vertrouwd mag worden, dat zij tot bevredigende conclusies zal komen. Intusschen vroegen zij, welke opdracht oorspronkelijk aan de commissie is verstrekt en welke onderwerpen bij haar thans in studie zijn, of reeds zijn afgewerkt. Zij meenden te weten, dat dit laatste reeds het geval is met enkele onderdeelen van het veelomvattende vraagstuk o.a. de regeling van het georganiseerd overleg, en hadden daarom gehoopt, dat de Minister omtrent die onderdeelen alvast eenige mededeeling zou hebben gedaan. Voorts waren zij van meening, dat het spoedig te verwachten georganiseerd overleg tusschen het marinebestuur en de organisaties uit het personeel zou kunnen worden bevorderd door de aanstelling aan het Departement van een adviseur voor sociale zaken, wiens taak zou moeten bestaan in het geregeld voeling houden met de besturen der organisaties en het geven van voorlichting omtrent de sociale gevolgen van in militair opzicht noodige maatregelen.

Ook zouden zij gaarne vernemen, of aan het Departement van Oorlog een soortgelijke commissie met gelijke opdracht als de bovengenoemde aan den arbeid is en, zoo niet, hoe de Minister zich dan voorstelt bepaalde maatregelen te treffen ten aanzien van het vlootpersoneel, indien hij niet de zekerheid heeft, dat gelijke regelingen door zijn ambtgenoot van Oorlog voor het leger zullen worden ge-

troffen. Men wees met name op de vraag, of een afzonderlijke militaire rechtspraak in tijd van vrede moet worden gehandhaafd. Mocht de commissie op die vraag een ontkennend antwoord geven en de Minister zich daarmee vereenigen, dan zal het Departement van Oorlog een zelfde gedragslijn moeten volgen en zal ook de Minister van Justitie aan dit plan adhaesie moeten verleen. Heeft, zoo vroeg men, de Minister gezorgd, dat voor dergelijke interdepartementale vraagstukken geregeld contact tusschen de bedoelde commissie en de Departementen van Oorlog en Justitie is verkregen?

De Minister van Marine, Mr. H. Bijleveld Jr., zegt dienaangaande in zijne Memorie van Antwoord (Bijlagen van de Handelingen 1919—1920 — 2. VI. 28):

Er breken zich nieuwe inzichten baan omtrent aard en omvang van het militaire gezag en de militaire tucht, waaraan de bestaande militaire organisatie zich nog niet heeft aangepast.

De groote moeilijkheid is, om de uitoefening van het militaire gezag in zuivere banen te leiden en te houden.

Het is nog niet geheel gelukt, om de juiste oplossing te vinden, waarbij, met eerbiediging van de vrijheid van het individu, de noodzakelijke handhaving van het militair gezag niet in het gedrang komt.

Ondergeteekende acht dit vraagstuk van het allergrootste belang, en meent, dat door oplossing daarvan de lust om te blijven dienen en om dienst te nemen aanzienlijk zal worden bevorderd.

Met bijzondere belangstelling wacht hij derhalve het rapport der rechtspositie-commissie af, wijl hij meent, dat zooveel mogelijk eene systematische en algeheele oplossing moet worden gezocht. Met de leden, die dit vraagstuk ter sprake brachten, is ondergeteekende het eens, dat het instituut van het zoogenaamde georganiseerd overleg een punt is, waarmede partieel reeds eene proef zal kunnen worden genomen. Bepaalde voorstellen te dien aanzien hebben hem van de commissie niet bereikt. Wel heeft zij eenigen tijd geleden op invoer als proef aangedrongen. Hij heeft haar verzocht, hem zoo mogelijk een partieel voorstel te dien aanzien te doen toekomen.

De oorspronkelijke opdracht aan de commissie luidt als volgt:

1°. te onderzoeken in hoeverre de regeling van den rechtstoestand (met uitzondering van de onderwerpen waarin de „Pensioenwet voor de Zeemacht 1902” voorziet, doch overigens in den ruimsten zin) van het militaire personeel der zeemacht (officieren, onderofficieren en manschappen) verbetering behoeft, zoomede op welke wijze — bij wet of besluit — de noodig te achten verbeteringen zouden zijn aan te brengen, ten einde bezwaren, dien rechtstoestand of onderdeelen daarvan betreffende, afdoende op te heffen;

2°. van het resultaat van haar onder 1°. omschreven arbeid aan hem, Minister, schriftelijk verslag uit te brengen en daarbij tevens aan te bieden een of meer ontwerpen van wet of besluit met bijbehorende memoriën van toelichting, tot regeling of verbetering der regeling van den rechtstoestand van voormeld personeel.

Volgens de ter zake ontvangen inlichtingen werd, alvorens de commissie haar eigenlijken arbeid aanving en om dien arbeid te vergemakkelijken, door het uit haar midden gevormde bureau, bestaande uit den voorzitter en den secretaris, eene opgave samengesteld van de onderwerpen, welke, als betrekking hebbende op of in eenig verband staande met den rechtstoestand der militairen, voor bestudeering en behandeling in aanmerking kwamen. Deze opgave dient der commissie als leidraad en is natuurlijk voor wijziging of aanvulling vatbaar. De commissie heeft aan de hoofdbesturen der daarvoor in aanmerking komende organisaties van marinepersoneel een exemplaar van deze opgave toegezonden. Een vrij uitvoerig extract daaruit is opgenomen in *Het Anker* van 28 Maart j.l. en in het Militair-Rechtelijk Tijdschrift (afl. Mei 1919), ¹⁾ zoodat al reeds publiciteit gegeven is aan de onderwerpen, welke de commissie in studie heeft. Een exemplaar van de bedoelde opgave wordt hierbij overgelegd, ter kennisneming voor de leden. ²⁾ De commissie heeft reeds behandeld de door haar in de eerste plaats noodig geachte beschouwingen over haren arbeid in verband met het personeelsvraagstuk in het algemeen en ook eenige inleidende punten, waarbij o.m. ter sprake kwam de rechtsverhouding tusschen den militair en den Staat en in hoever de organisatie van het militaire personeel verband houdt met de regeling van den rechtstoestand van dat personeel. De conclusie, waartoe de commissie bij de beschouwing van het personeelsvraagstuk gekomen is, gaf haar den moed haren arbeid aan te vangen in de verwachting, dat de — zooveel mogelijk wettelijke — regeling van den rechtstoestand inderdaad er toe zal kunnen medewerken om de verhoudingen en den geest onder het marinepersoneel te verbeteren. Tot de andere onderwerpen, welke de commissie in pleno behandeld heeft, behooren de plichten der militairen (o.a. de omvang van den gehoorzaamheidsplicht — ook in verband met de vraag, welke diensten van militairen gevorderd mogen worden en hoever de bevoegdheid tot het geven van bevelen zich uitstrekt; de bekendheid met en, in verband daarmee, de bekendmaking van dienstvoorschriften; verantwoordelijkheidsplicht; algemeene verplichtingen van de meerderen tegenover ondergeschikten en omgekeerd, alsmede in zake eerbewijzen (o.a. de militaire groet); het dragen der militaire kleeding, e.d.); voorts de rechten der militairen (o.a. wat betreft drukpersvrijheid, verzoekrecht, vereenigingsrecht, briefgeheim, medezeggenschap, verlof en bewegingsvrijheid, waarnemen van nevenbetrekkingen, verrichten van handelingen van maatschappelijken aard of strekking) en ook de terugstelling in rang of klasse (bij administratieven maatregel of als straf). Subcommissies werden ingesteld ter voorbereiding van de behandeling van verschillende onderwerpen, als: aanneming, aanstelling en dienstverband van militairen der zeemacht; weduwen- en weezenverzorging;

1) *Deel XIV blz. 518. Red. M. R. T.*

2) Ter griffie nedergelegd.

tuchtrecht, incl. krijgstuchtelijke straffen, strafbevoegdheid, onderzoek van overtredingen en het beroep van opgelegde straffen; de verpleging in algemeenen zin (voeding, kleeding, huisvesting, bediening); de bevordering; de bezoldiging. De subcommissie in zake de verpleging kwam met haar arbeid gereed; haar rapport werd reeds door de commissie in pleno behandeld. De subcommissie in zake de bezoldiging had de in meergenoemde opgave vermelde beginselen en andere vragen betreffende dit onderwerp in studie genomen, toen zij enkele maanden geleden, in verband met de tegen de bestaande salarissen geopperde bezwaren, ook de herziening daarvan ter hand nam. De ondergeteekende besloot toen van den arbeid der commissie in deze gebruik te maken, waar zij zich bereid en in staat verklaarde, tijdig voorstellen tot herziening der bezoldigingsregeling voor de militairen der zeemacht in te dienen. Na behandeling van het desbetreffende rapport der subcommissie, diende de commissie op 16 October j.l. hare voorstellen aan den ondergeteekende in. Als verband houdende met de onder den rechtstoestand vallende onderwerpen, werden aan de commissie om advies toegezonden een voorontwerp-Pensioenwet voor de Zeemacht, eene ontworpen nieuwe regeling in zake de toekenning van verhuiskosten, eene ontworpen nieuwe regeling van het korps leerlingen-onderofficier en een voorontwerp van wet tot wijziging van de „Bevorderingswet voor de Zeemacht 1902”. Betreffende de eerste twee ontwerpen diende de commissie reeds een rapport in; rapporten betreffende de beide andere ontwerpen zijn binnenkort te verwachten.

In dit verband merkt ondergeteekende tevens op, dat het zijn voornemen is, aan het Departement te verbinden een adviseur voor sociale zaken.

De keuze van een daarvoor geschikt persoon is niet zoo gemakkelijk. Ondergeteekende meent echter thans in het vinden van dien persoon te zijn geslaagd en hoopt binnenkort, na regeling van eenige bijzonderheden, tot benoeming van dien adviseur te kunnen overgaan.

Voor zoover aan ondergeteekende bekend, is voor het Departement van Oorlog soortgelijke commissie met gelijke opdracht niet aan den arbeid. Ondergeteekende stelt zich vanzelf voor, om na ontvangst van de voorstellen dier commissie omtrent invoering van het geheel of een geheel of een gedeelte harer voorstellen met alle daarvoor in aanmerking komende Departementen overleg te plegen.

Verwijdering uit Nederlandsch-Indië. (Art. 45 R.R.)

Onlangs ontvingen wij een afschrift van het besluit van den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië van 24 September 1919, no. 3, X, in zake de uitwijzing uit Nederlandsch-Indië van den beheerder van het Soerabajasch Marinegebouw en redacteur van de Soldaten- en Matrozenkrant J. A. Brandsteder.

Wij ontleenen daaraan het navolgende gedeelte, hetwelk onmiddellijk volgt op eene opsomming van en aanhalingen uit verschillende door B. geschreven artikelen:

dat deze in steeds heftiger bewoordingen gestelde geschriften klaarblijkelijk zijn openbaar gemaakt met de bedoeling om de krijgstucht te ondermijnen, aan de mindere militairen en matrozen het vertrouwen in hunne meerderen en in het bestuur van leger en vloot te ontnemen en hen aan te zetten tot handelingen van revolutionaire aard;

dat zij in zekere mate die gevolgen ook hebben gehad;

dat in eene verdediging, gedagteekend Soerabaja 26 Augustus 1919 en bij zijn verhoor, door Brandsteder wordt aangevoerd dat niet zijn publicaties maar de daarin beschreven misstanden de krijgstucht ondermijnen, maar dit verweer allen grond mist, aangezien die publicaties niet zoozeer misstanden beschrijven, als wel een met de werkelijkheid niet overeenstemmende hatelijke voorstelling geven van het soldaten- en matrozenleven en van de gevoelens van officieren en onderofficieren ten opzichte van hun ondergeschikten;

dat mag worden aangenomen dat hij die geschriften ook niet publiceerde om het lot van soldaten en matrozen verbeterd te krijgen, maar enkel om deze te winnen voor de bonden waarvoor hij propaganda maakt en voor de revolutie waarop hij hoopt, aangezien gebleken is dat de toon der artikelen scherper werd naarmate er verbeteringen in het soldatenleven door het legerbestuur werden aangebracht;

dat hij voorts wel ontkent gevaarlijk te zijn voor de openbare rust en orde, doch erkent dat voor het geval daarmee mocht bedoeld zijn de „kapitalistische” rust en orde, dit gevaar inderdaad door zijne geschriften ontstaat en hij het zelfs als zijn duren plicht beschouwt die rust en orde in gevaar te brengen en te blijven brengen;

dat dit als een volledige erkenning kan worden aangenomen, aangezien de kapitalistische orde en rust enkel de door hem gekozen naam is voor de huidige orde van zaken en zijn streven dus is deze in gevaar te brengen;

dat er mitsdien termen aanwezig zijn hem, als niet in Nederlandsch-Indië geboren, met toepassing van artikel 45 van het Reglement op het beleid der Regeering van Nederlandsch-Indië, een verder verblijf alhier te ontzeggen.

Principieele dienstweigeraars.

Bij de mondelinge behandeling van de begrooting van Justitie voor het dienstjaar 1920 in de Eerste Kamer der Staten-Generaal bracht Mr. Mendels de behandeling van de principieele dienstweigeraars ter sprake. Hij zeide dienaangaande het volgende (Handelingen 1919—1920 — I, blz. 391):

De behandeling van de principieele dienstweigeraars is nog altijd zeer onbevredigend. Er is ingesteld de z.g. commissie-de Jonge, die heeft te toetsen de bezwaren van de dienstweigeraars aan de eischen, die daaraan gesteld zijn, n.l., dat die bezwaren echt gemeend zijn, uit innige overtuiging voortkomen, en het geen aanstellerij is. Men heeft het recht die eischen te stellen. Dit neemt echter niet weg, dat zoo'n principieele dienstweigeraar door den krijgsraad veroordeeld en naar Spijkerboor gestuurd wordt om daar na te denken over de geneugten om er een zelfstandige moreele overtuiging op na te houden. Men behandelt die menschen nog altijd als misdadigers.

Dit is opnieuw sterk aan het licht gekomen bij de behandeling van de zaak, nog geen week geleden, van den zoon van den bekenden architect Berlage voor het Hoog Militair Gerechtshof. Dit jongmensch, een ingenieur uit Zürich, had zich als vrijwilliger verbonden, maar tijdens den oorlog is hij te Zürich, misschien onder den invloed van het internationale milieu, waarin hij verkeerde, tot de overtuiging gekomen, dat hij die taak niet meer kon volbrengen. Hij is geen communist, anarchist noch Tolstoiaan, maar uit de kracht van zijn overtuiging meent hij het militaire handwerk niet te mogen verrichten.

Nu kan men een dergelijke overtuiging niet deelen, men behoeft ze toch in geen geval te krenken. Wat is echter geschied? Bij de behandeling van de strafzaak is uitgekomen, dat de commissie-de Jonge zich in het geheel niet met dit geval heeft ingelaten. De zaak is blijkbaar niet voor die commissie gebracht. Voorts is dat jongmensch door den krijgsraad te den Bosch veroordeeld tot 6 maanden gevangenisstraf, met ontzegging van het recht om te dienen voor 5 jaar. Daarbij is dus dit groote voordeel verkregen, dat na boeting van de eerste straf herhaling niet meer kan voorkomen.

Dit is een afwijking van de gewone praktijk, want dan begint de krijgsraad niet te veroordeelen.¹⁾ Is de straf uitgezeten, dan moet de gestrafte weer dienen. Weigert hij dan weer, dan wordt bij de tweede straf te gelijk de ontzetting uitgesproken. De krijgsraad te den Bosch had dat al direct den eersten keer gedaan. Niettemin is, hetzij door den auditeur-militair, hetzij op bevel van den advocaat-fiscaal, de zaak in hooger beroep gekomen²⁾ en is op het oogenblik in Utrecht in behandeling. Daar eischt het openbaar ministerie geen verwijdering uit den dienst, doch enkel straf, opdat bij herhaling, na de straf, men den beklaagde weer zal kunnen straffen.

Wij willen aannemen, dat wij hier niet te doen hebben met een aansteller, het is een ingenieur, een mensch van studie en kennis; niet, dat ik zal zeggen, dat allen, die vóór hem waren, van minder

1) Bedoeld zal zijn: niet te veroordeelen tot de bijkomende straf. Red. M. R. T.

2) Het is onzen lezers natuurlijk bekend, dat de auditeur-militair hooger beroep niet kan instellen en ook de advocaat-fiscaal een bevel daartoe niet kan geven; wel kan het H. M. G., na den advocaat-fiscaal te hebben gehoord, dezen autoriseeren hooger beroep in te stellen. Red. M. R. T.

slag waren, maar er zijn toch heel wat simulanten en schetteraars bij geweest.

Ik weet nog niet hoe het Hoog Militair Gerechtshof uitspraak zal doen, maar ik zou gaarne willen, dat de Minister voor zoover dat in zijn macht ligt, aan de auditeurs-militair en den advocaat-fiscaal in overweging gaf, er op aan te dringen, dat dergelijke personen ontzet worden van het recht, om bij de gewapende macht te dienen.

Verder zou ik wenschen, dat de Minister met zijn toekomstigen ambtgenoot van Oorlog zou overleggen omtrent een wetswijziging, waarbij werkelijk principieele dienstweigeraars werden ontslagen, zonder dat zij voor de rechtbank kwamen, zonder het pijnlijke schouwspel, dat die menschen als misdadigers berecht werden en tot gevangenisstraf veroordeeld werden. Men moet natuurlijk nagaan, of de bezwaren ernstig en diep gemeend zijn, maar als dat zoo is, late men dien menschen dan burger dientplicht geven.

Men behoeft ze nog niet los te laten. Het zou te gemakkelijk zijn om anderen er voor te laten opdraaien. Men geve hun desnoods een langeren dienstdienst en late hen nuttig werk doen ten bate van het algemeen.

De jonge Berlage, een ingenieur, heeft gezegd: ik bied aan om kosteloos bijv. aan de dijken of in de mijnen te werken. Hij heeft gemoedsbezwaren tegen het dragen van het soldatenpak, maar hij wil gratis werken aan de dijken. . . .

De heer STAAL: Hij weigerde zijn leven te geven voor de verdediging van het vaderland en liet dat aan anderen over.

De heer MENDELS: Wanneer een ingenieur in de mijnen werkt ten bate van het algemeen, verricht men vaak levensgevaarlijk werk en ik kan dan ook niet de voorstelling accepteren, alsof men in dit geval mag denken aan lafheid. Wagen niet eenvoudige kustbewoners of schepelingen vaak bereidwillig hun leven bij de redding van schipbreukelingen?

En mag men dan à priori beweren, dat bezwaren tegen het dragen van het soldatenpak gegrond zijn in lafheid? Gebrek aan persoonlijke moed moet men volkomen uitschakelen. Ik geef toe, dat men de waarde van zulke gemoedsbezwaren ernstig moet toetsen en ik zou niet den eersten den besten oppervlakkigen schetteraar, die gemakkelijk anderen er voor laat opdraaien, los willen laten loopen: des te zwaarder toch drukt de last op anderen. Maar wanneer eenmaal vaststaat — en dit heeft de Regeering erkend door het instellen van de commissie-de Jonge — dat er jongelieden zijn, die ernstig en eerlijk gewetensbezwaar hebben, dan mogen die niet gedwongen worden.

De heer STAAL: Dat ben ik met u eens. Men heeft eenmaal *a* gezegd, men moet nu ook *b* zeggen.

De heer MENDELS: Ik wil eindigen met aan den Minister deze zaak nog eens ernstig in overweging te geven, gedachtig aan het bekende woord: Het is niet geraden iets tegen het geweten te doen.

In zijne beantwoording van de sprekers beantwoordde de Minister van Justitie, Mr. Heemskerk, dit gedeelte van de rede van Mr. Mendels als volgt (t. a. p. blz. 394 en 395):

Die geachte afgevaardigde houde mij ook ten goede, dat ik niet inga op de quaestie der principieele dienstweigeraars. Ook dat punt staat niet in de stukken, en het voornaamste, dat de geachte afgevaardigde zou wenschen, valt zeer stellig buiten het gebied, waarop de Minister van Justitie gezag uitoefent. Te bepalen dat principieele dienstweigeraars, zonder straf, van den gewonen militairen dienst worden ontheven en in burgerlijken dienst worden gebruikt, ligt buiten zijn bevoegdheid. Het is denkbaar, dat de Minister van Oorlog geen aanleiding vindt thans in dit debat in te grijpen.

De heer Mendels zou voorts wenschen dat, wanneer in eerste instantie de krijgsraad heeft uitgesproken de straf van ontzetting van de bevoegdheid om als militair te dienen, de auditeur-militair daartegen niet in beroep kwam. Deze wensch komt wel op mijn terrein. Ik wil er over denken. Ik meen in de courant te hebben gelezen, dat in het door den geachten spreker bedoelde geval in eerste instantie de man was veroordeeld tot vijf maanden gevangenisstraf zonder aftrek van preventieve hechtenis en tot ontzetting uit het recht om te dienen. Het Hoog Militair Gerechtshof sprak volgens het courantenbericht uit, dat die ontzetting niet werd gehandhaafd, en dat de betrokkene tot vier maanden gevangenisstraf werd veroordeeld onder aftrek van preventief. Het effect van het appél was dus, dat de man feitelijk is ontheven van gevangenisstraf; hij komt nu vrij. Nu moet men toch eenigszins oppassen voorschriften te geven niet in beroep te komen; men weet niet wat de gevolgen van het beroep kunnen zijn.

Ik gevoel iets voor de bezwaren van den geachte afgevaardigde, maar moet nog eens overdenken of het op mijn weg ligt te doen wat hij in deze zou willen.

Gratieverleening aan gedemobiliseerden.

Het lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, de heer Kruyt heeft tot de Regeering de navolgende vragen (ingezonden 13 Februari 1920) gericht:

Is het den Ministers bekend, dat gedemobiliseerden thans nog straf moeten ondergaan voor overtredingen, in zake verboden vervoer, in 1918 begaan?

Zijn de Ministers niet van meening, dat de sterk veranderde tijdsomstandigheden en de inmiddels ietwat gewijzigde waardeering van

deze overtredingen aanleiding kunnen zijn om deze overtreders mede te doen deelen in de gratieverleening bij Kon. besluit van 4 November 1919, Staatsblad 649?

Het antwoord (ingezonden 12 Maart 1920) op deze vragen van de Ministers van Justitie, van Oorlog a. i. en van Marine a. i. luidt:

Uit de ingekomen ambtsberichten is gebleken, dat een aantal gedemobiliseerden nog straffen moeten ondergaan voor overtredingen in zake verboden vervoer, in 1918 of eerder begaan.

Het aantal te executeeren straffen is alleen voor wat betreft het derde militaire arrondissement (krijgsraad 's-Hertogenbosch) vrij hoog; deze straffen bestaan haast uitsluitend in geringe hechtenisstraffen.

Het ligt in het voornemen, na gepleegd overleg met den Minister van Financiën, te bevorderen, dat gratie verleend zal worden voor de genoemde hechtenisstraffen, en uiteraard voor die, welke in de overige militaire arrondissementen nog niet geëxecuteerd zijn, benevens voor de nog niet voldane geldboeten, voor zoover daarvoor termen aanwezig zijn.

Afschaffing van de militaire rechtspraak in Duitschland.

Ons over bovenvermeld onderwerp opgenomen bericht op blz. 168 van dezen jaargang vereischt eenige aanvulling, omdat daaruit door sommigen misschien is afgeleid, dat de militaire rechtspraak in Duitschland reeds tot het verleden behoort. Dit nu is niet het geval.

Art. 106 van de nieuwe Grondwet voor het Deutsche Rijk van 11 Augustus 1919 (in werking getreden op 14 Augustus d. a. v.) luidt:

Die Militärgerichtsbarkeit ist aufzuheben, auszer für Kriegszeiten und an Bord der Kriegsschiffe. Das Nähere regelt ein Reichsgesetz.

De Grondwet bevat dus eigenlijk niet anders dan een opdracht aan den gewonen wetgever om bij de wet de afschaffing (behoudens in met name genoemde gevallen) van de militaire rechtspraak te regelen. Aan deze opdracht is onlangs gevolg gegeven; in zijn vergadering van 4 Maart 1920 heeft de Rijksraad het wetsontwerp tot afschaffing van de militaire rechtspraak aangenomen. De datum van het in werking treden der wet is bepaald op 1 October 1920.

Het Berliner Tageblatt (van 5 Maart 1920) is met dien datum niet erg ingenomen en acht het zeer te betreuren, dat de afschaffing, die door de Regeering was beloofd met 1 April 1920, is uitgesteld, zonder dat een bevredigende verklaring voor dat uitstel is gegeven.

Wij achten het geenszins onmogelijk, dat dit uitstel zal leiden tot afstel. Men schijnt in Duitschland reeds weder te spreken over de mogelijkheid dat de Grondwet zal worden gewijzigd of door een nieuwe zal worden vervangen, nadat de verkiezingen zullen hebben plaats gehad, waarvan de uitslag misschien een geheel andere samenstelling van de Volksvertegenwoordiging zal medebrengen. Wanneer men nu

bedenkt dat bij de behandeling van de Grondwet én de Minister van Rijksverdediging én de Minister van Oorlog zich tegen het voorstel tot afschaffing van de militaire rechtspraak hebben verzet, dan is het naar onze meening niet uitgesloten, dat tusschen het een en het ander verband gezocht moet worden en de Regeering, alvorens de afschaffing van de militaire rechtspraak tot een voldongen feit te maken, wil afwachten of men het bij de tegenwoordige Grondwet ingenomen standpunt zal handhaven.

Recht van vereeniging van militairen.

In het „Marineverordnungsblatt“ van 1 December 1919 (50ste jaargang, No 38) troffen wij onder No 409 de hiervolgende door ons vertaalde beschikking aan.

Beantwoording van brieven van vereenigingen.

Berlijn, den 17den November 1919.

Brieven van vereenigingen, welke zich mengen in algemeene op den militairen dienst betrekking hebbende aangelegenheden (militär-dienstliche Angelegenheiten), behooren door de bureau's (Dienststellen) der Rijksmarine niet te worden behandeld. Daargelaten korte inlichtingen moet de beantwoording op beleefde wijze geweigerd worden.

Personen behoorende tot de Rijksmarine moeten zich in hunne hoedanigheid van lid eener vereeniging van inmenging in op den militairen dienst betrekking hebbende aangelegenheden onthouden.

Ik behoud mij het recht voor, aan tot de Rijksmarine behoorende personen te verbieden, lid te worden of te zijn van vereenigingen, die zich, afgezien van zuiver huishoudelijke (wirtschaflichen) vragen, bezig houden, met op den militairen dienst der Rijksmarine betrekking hebbende aangelegenheden.

De Minister van Rijksverdediging,

NOSKE.

De Chef der Admiraliteit,

v. TROTHA.

INGEKOMEN BIJDRAGEN.

Wanneer houdt de met ontzegging van het recht om bij de gewapende macht te dienen gestrafte op militair te zijn?

Over bovenstaande onderwerp ontving de Redactie het navolgende schrijven:

Op blz. 340 en volg. van aflevering 4, deel XV van het M. R. T. wordt door U besproken de beschikking van het Hoog Militair Gerechtshof van 7 October 1919 — te vinden op blz. 404 van die aflevering — waarbij is uitgemaakt, dat de *militaire* rechter bevoegd is kennis te nemen van feiten, begaan door iemand, *nadat* in kracht van gewijsde is gegaan eene te zijnen laste gewezen rechterlijke uitspraak, waarbij hem o.a. voor zekeren tijd het recht is ontzegd om bij de gewapende macht te dienen, maar *vóórd*at de bij die uitspraak opgelegde hoofdstraf geheel op hem is ten uitvoer gelegd.

Tegen de juistheid van deze beschikking wordt door U in hoofdzaak aangevoerd, dat het Hof daarbij niet voldoende aandacht heeft geschonken aan de tweede alinea van art. 12 van de Wet van 14 November 1879 S. no. 193: „zij (de ontzegging) heeft van regtswege „ten gevolge de opheffing van de bestaande dienstbetrekking of het „ontslag uit de betrekking van militair geëmployeerde, door den ver„oordeelde bekleed” of althans ten onrechte verband heeft gelegd tusschen deze tweede en de vierde alinea van het artikel, waarin wordt bepaald, dat de termijn van de ontzegging niet loopt vóór het uiteinde van den duur der hoofdstraf. Naar uwe meening hebben wij hier te doen met twee verschillende dingen: verbreking van het bestaande dienstverband en ontzegging van het recht om te dienen voor een bepaalden tijd. Evenals bij de cassatie zou de verbreking van het dienstverband een op zich zelf staand gevolg zijn van de ontzegging van het recht om bij de gewapende macht te dienen; zoo niet, dan komt U de tweede alinea van voornoemd artikel 12 overbodig voor.

Hiertegenover worde nu op het volgende de aandacht gevestigd.

Het is niet juist, dat wij hier te doen zouden hebben met twee verschillende dingen: verbreking van het bestaande dienstverband en daarnaast ontzegging voor een bepaalden tijd van het recht om te dienen bij de gewapende macht. Wij hebben enkel te doen met de bijkomende straf (art. 4 van de Wet van 1879) van: ontzegging voor een bepaalden tijd van het recht om bij de gewapende macht of als militair geëmployeerde te dienen en met, als eerste en noodzakelijk maar geenszins op zich zelf staand rechtsgevolg daarvan, de ophef-

fing van het bestaande dienstverband. Immers kan de ontzegging geene uitwerking hebben wanneer niet eerst als gevolg daarvan het bestaande dienstverband is verbroken maar wordt omgekeerd het dienstverband enkel en alleen daarom verbroken, opdat de ontzegging een aanvang zal kunnen nemen. Eene op zich zelf staande bijkomende straf van: „verbreking van het dienstverband” kent de wet niet; wel eene zoodanige op zich zelf staande hoofdstraf onder den naam van cassatie — de eenvoudige cassatie, maar daarover gaat het hier niet. Uwe vergelijking tusschen de ontzegging voor bepaalde tijd met als gevolg de verbreking van het dienstverband en de cassatie — verklaring, dat de veroordeelde is ontslagen uit den militairen dienst — gaat dan ook geenszins op. Ontzegging zonder verbreking van het dienstverband is onbestaanbaar maar even onbestaanbaar is verbreking van het dienstverband zonder dat tevens de ontzegging een aanvang neemt. Beide behooren bij elkaar als de Siameesche tweelingen. Dat ziet men duidelijker nog bij de bijkomende straf van: „vervallenverklaring van den militairen stand”, die van rechtswege ten gevolge heeft de ontzetting van het recht om ooit weder bij de gewapende macht te dienen met als eerste gevolg weer opheffing van de bestaande dienstbetrekking. Maar terwijl het van zelf spreekt, dat deze ontzetting met opheffing van het bestaande dienstverband ingaat tegelijk met het gewijsde worden van de rechterlijke uitspraak, die de vervallenverklaring inhoudt, was dit bij de ontzegging voor zekeren termijn geenszins zoo van zelf sprekend. Immers moest de wetgever voorkomen, dat de termijn niet reeds voor een deel — soms zelfs voor een belangrijk deel — zou verlopen terwijl de veroordeelde de hem opgelegde hoofdstraf van vrijheidsberoving ondergaat en dat aldus die termijn voor dat gedeelte zou zijn verstreken zonder eenige uitwerking op den veroordeelde te hebben doen gevoelen. Vandaar, zooals door U terecht is opgemerkt, de bepaling van het vierde lid van meergenoemd art. 12, dat de bij het vonnis bepaalde termijn niet loopt vóór het uiteinde van den duur der hoofdstraf. De wetgever heeft zich natuurlijk het normale geval voor oogen gesteld, dat de hoofdstraf dadelijk nadat de rechterlijke uitspraak in kracht van gewijsde is gegaan, op den veroordeelde wordt ten uitvoer gelegd. In dat geval moge het theoretisch onjuist zijn de verbreking van het dienstverband aan te nemen met het oogenblik van het gewijsde worden van die uitspraak, practisch zal deze opvatting van de andere, die het dienstverband in stand doet blijven tot aan het uiteinde van den duur der hoofdstraf, niet veel verschillen. De man zit in de gevangenis en de kans, dat hij daar een strafbaar feit zal begaan, is niet groot. Of hij al dan niet onder militair geleide naar de gevangenis wordt overgebracht, mag van weinig gewicht worden geacht. De wetgever zal zich dan ook over de quaestie het hoofd wel niet hebben gebroken. Het zal aan zijne aandacht ontgaan zijn, dat hier eene quaestie zou kunnen rijzen en zoo zal het ook wel gegaan zijn met de bewindslieden, die de Justitieele Voorschriften hebben uitgevaardigd.

Maar de laatste jaren hebben ons, met vele andere buitengewone verschijnselen, doen zien een zoodanig overvol zijn van alle strafgestichten, dat de opgelegde vrijheidstraffen gedurende soms zeer geruimen tijd niet ten uitvoer zijn kunnen worden gelegd. En nu openbaren zich verschillen van groote practische beteekenis al naarmate men de door U of de door het Hof voorgestane opvatting huldigt. Bij de opvatting van het Hof, volgens welke de veroordeelde militair blijft, zitten dan de militaire autoriteiten soms gedurende geruimen tijd verlegen met een man, dien zij bezwaarlijk nog dienst kunnen laten doen nu de rechter omtrent hem heeft geoordeeld, dat hij ter zake van het gepleegde feit ongeschikt is om in den militairen stand te blijven. Ja, wat zal men daarvan anders zeggen dan dat uitstel van het ten uitvoer leggen van opgelegde straffen een onvermengd kwaad is, dat in elk opzicht slechte gevolgen en ongewenschte toestanden na zich sleept. Zoolang een straf niet wordt ten uitvoer gelegd, heeft zij voor den veroordeelde nu eenmaal geene rechtstreeksche gevolgen. De militaire autoriteiten zitten ook verlegen met een dienstweigeraar, wiens straf vooreerst onuitgevoerd blijft en met zoovele anderen, die men eigenlijk geen dienst kan laten doen vóór zij hun vergrijp hebben geboet.

Maar van zonderlinge gevolgen gesproken, bij Uwe opvatting ontbreken die waarlijk niet; zij openbaren zich bij de verlate executie maar vloeien rechtstreeks voort uit den onjuisten theoretischen grondslag, waarop die opvatting is gebouwd. Naar uwe opvatting is de man gedurende al den tijd, dat hij op executie wacht, geen militair meer; het dienstverband is reeds verbroken. Gesteld echter, hij komt in dien tijd zich aanmelden voor eene nieuwe vrijwillige verbintenis of wenscht, omdat hij nog militieplicht heeft en bijv. werkeloos is, alvast te worden ingelijfd. Zal men hem dan kunnen tegenwerpen, dat de hem opgelegde straf van ontzegging daartegen een wettelijk beletsel vormt? Neen, hij zou met recht daartegen aanvoeren, dat die straf (naar eene opvatting als de uwe wel te verstaan) wel reeds ten gevolge heeft gehad de verbreking van zijn dienstverband, maar dat de bij de rechterlijke uitspraak bepaalde termijn van ontzegging nog niet is ingegaan nu hij de hoofdstraf nog niet heeft ondergaan en het misschien nog tijden kan duren eer het zoover is. Zullen bij Uwe opvatting zelfs de militaire autoriteiten niet wettelijk gehouden zijn, wanneer een ontzegde vrijwilliger militieplicht heeft, hem in te lijven en, zoo hij op grond van de ontzegging bezwaar daartegen mocht maken, doof te blijven voor die bezwaren? Waarna zij dan met den man verlegen zullen zitten.

Aangenomen echter, dat dit onjuist is en men dus de aan den man opgelegde bijkomende straf van ontzegging *gedurende een bepaalde tijd* als een wettelijk beletsel voor eene nieuwe verbintenis of eene inlijving op grond van dienstplicht *buiten dien termijn* kan beschouwen (op welken grond?), dan zou dit practisch dus hierop neerkomen, dat de veroordeelde niet voor den door den rech

ter in de uitspraak bepaalden termijn zoude zijn ontzegd maar voor dien termijn benevens voor de jaren of maanden, dat de hoofdstraf niet op hem zoude zijn ten uitvoer gelegd. . . . Maar dan verlengt men willekeurig ten nadeele van den veroordeelde den termijn, dien wet en rechter gewild hebben. Het gaat hier niet om ontzegging *voor goed* maar om ontzegging *voor een bepaald aantal jaren*. Men wil niet *voor goed* breken met den veroordeelde maar *gedurende een bepaalden termijn* wil men met hem bij de gewapende macht niet meer te maken hebben. Vandaar dan ook, dat hij tevens het recht verliest om ridderorden, medailles of andere onderscheidingsteekenen, voor zooverre deze laatste ter zake van vorigen dienst zijn verkregen, te dragen, niet *voor goed* maar *gedurende den tijd, waarvoor de ontzegging is uitgesproken*" (art. 12, 3e lid) dat is gedurende „den bij het vonnis bepaalden termijn”, zooals het in het vierde lid heet. Bij uwe opvatting zoude de veroordeelde, schoon zijne dienstbetrekking reeds sinds het gewijsde worden van de rechterlijke uitspraak was verbroken, en daarmee een van de gevolgen van de ontzegging was ingetreden, dit andere gevolg van de ontzegging „het verlies van het recht om ridderorden enz. te dragen” nog niet ondervinden en dus kunnen voortgaan met zijn borst te sieren totdat de tijd zoude zijn aangebroken, waarvoor de ontzegging is uitgesproken m. a. w. totdat met het uiteinde van den duur der hoofdstraf de bij het vonnis bepaalde termijn zoude gaan loopen. Dit is ongerijmd en kan niet des wetgevers bedoeling zijn geweest. Waar daaromtrent verder niets is bepaald, moeten *alle* gevolgen van de ontzegging terzelfder tijd intreden, hetzij die gevolgen van blijvenden aard zijn: opheffing van de bestaande dienstbetrekking en verlies van alle rechten, aan vorigen dienst ontleend of verbonden, daaronder begrepen de aanspraak op pensioen, hetzij zij zijn van tijdelijken aard: verlies van het recht om ridderorden enz. te dragen. En in geen geval kunnen de gevolgen van den maatregel intreden, wanneer de maatregel zelf nog niet werkt. Welnu de ontzegging werkt niet vóór het uiteinde van den duur der hoofdstraf. De wet wil, dat bij de ontzegging voor een bepaalden termijn niet verder worde gegaan dan dat den veroordeelde de mogelijkheid worde benomen om te dienen gedurende juist den in de rechterlijke uitspraak bepaalden tijd. Dit geschiedt wanneer de dienstbetrekking als verbroken wordt aangenomen op den dag, dat de termijn ingaat — dus, nu de wetgever dit zoo bepaald heeft, bij het uiteinde van den duur der hoofdstraf — maar daaraan wordt niet voldaan, wanneer de dienstbetrekking reeds eerder als verbroken wordt aangemerkt.

De inrichting van art. 12 der Wet van 1879 brengt licht op een dwaalspoor. Het artikel spreekt in de eerste drie alinea's van „de ontzegging van het recht om bij de gewapende macht te dienen” en in de vierde van „den bij het vonnis bepaalden termijn” en wekt daarmee den schijn alsof „de ontzegging” of, wil men, het uitspreken der „ontzegging” iets anders zoude zijn dan en zoude staan

naast dien „termijn, bij het vonnis bepaald.” Ook denkt men bij het niet loopen van den termijn dadelijk aan het stilstaan van den termijn, aan een termijn dus, die stilstaat zoolang de man nog in de gevangenis is en daarna begint te loopen. Maar-meer den schijn is dit niet. „De bij het vonnis bepaalde termijn” van het vierde lid is niets anders dan wat in het derde lid heet: „de tijd, waarvoor de ontzegging is uitgesproken” en is precies hetzelfde als: de ontzegging van het recht enz. gedurende den tijd in het vonnis bepaald. Want „ontzegging” op zich zelve is niets, het gaat steeds om de bijkomende straf van: „ontzegging voor een bepaalden tijd” en „de bij het vonnis bepaalde termijn” of: „de tijd, waarvoor de ontzegging is uitgesproken” is daarom niets anders dan deze bijkomende straf zelve.

Men ziet als het ware den wetgever aan het werk. In art. 4 der Wet van 1879 heeft hij als eene der bijkomende straffen genoemd: de ontzegging voor een bepaalden tijd van het recht om bij de gewapende macht te dienen en in art. 12 gaat hij nu van deze bijkomende straf de uitwerking geven. Eerst bepaalt hij den tijd, waarvoor de ontzegging moet worden uitgesproken; dan wijst hij de gevolgen van de ontzegging aan, waarbij art. 11 omtrent de vervallenverklaring zooveel doenlijk wordt gevolgd. Daarmede had het uit kunnen zijn, zooals het uit was met het voorbeeld: art. 11. Dan zoude de ontzegging met hare gevolgen, evenals de vervallenverklaring van art. 11, zijn gaan werken zoodra de rechterlijke uitspraak in kracht van gewijsde zoude zijn gegaan. Maar nu valt den wetgever in, dat zijn doel, den veroordeelde gedurende een aantal jaren te doen boeten ook in zoodanigen vorm, dat deze niet mag dienen bij de gewapende macht, niet zal worden bereikt, wanneer onder dit aantal jaren zal vallen de tijd, dien de man toch in geen geval onder de wapenen kan zijn, omdat hij ter zake van de hoofdstraf in de gevangenis zit. En als gevolg van die hem invallende gedachte: de ontzegging mag nog niet dadelijk gaan werken — gaat hij eene vierde alinea formuleeren. Men leest zijn gedachtengang in de door hem gekozen negatieve redactie: de termijn, die anders dadelijk zou gaan loopen, loopt niet vóór het uiteinde enz. Hij heeft dus de werking van de bijkomende straf en daarmede ook de werking van de gevolgen dier straf, verschoven tot tijd en wijle de hoofdstraf zal zijn ten uitvoer gelegd. Samengevat staat er in het artikel dan ook niet anders dan dit: de ontzegging van het recht om bij de gewapende macht te dienen, met de gevolgen als in de tweede en derde alinea omschreven, wordt uitgesproken voor een tijd van minstens drie en hoogstens vijf jaren en gaat in dadelijk na het uiteinde van den duur der hoofdstraf.

**De waarde van het beginsel uitgedrukt in art. 17 van het
Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande**

door

Mr. G. H. E. NORD THOMSON.

Het artikel van den Heer J. H. Heslinga onder bovenstaanden titel verdient naar mijn meening de grootst mogelijke belangstelling, speciaal van hen die het met deszelfs strekking niet eens zijn, van hen, die met verwondering de posita van den schrijver hebben gelezen, met verbazing van zijn conclusies hebben kennis genomen. De fundamenteu van het strafrecht worden ondermijnd, dynamiet wordt gelegd onder de zuilen die het moeizaam opgetrokken gebouw schragen, de heer Heslinga ziet verlangend uit naar den wetgever die het wagen zal de lont te doen ontvlammen. Hij zal niet wegvluchten, hij wacht kalm af de gevolgen van het gebeuren waartoe hij het zijne heeft bijgedragen.

Wat bouwmeesters Beccaria en Feuerbach in de 18e eeuw hebben gewrocht, slooper Heslinga wil het terneerwerpen. Eilieve, de Bastille, de lettres de cachet, was het toen geen gulden tijd? Opgesloten moeten kunnen worden de elementen in den Staat die men voorloopig kwijt wenschte te zijn: analoge toepassing in de strafwetten — art. 17 Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande ingevoegd in de burgerlijke strafcode, vrijheid voor den rechter, den Rechter!

Reeds de titel van het stuk is onjuist. De heer Heslinga is er niet in geslaagd de *waarde van het beginsel* van art. 17 vast te stellen, hij heeft er zich toe bepaald de *waarde van art. 17 C.W.L. zelf* in het raam van het militaire strafrecht te schatten; hij is onpartijdig genoeg te wijzen op de bezwaren van Mr. van der Hoeven, van Pols, van Simons e.a. tegen het *beginsel*, hij laat, tot zijn nadeel, na, eventueele verdediging van het principe door hervorragende juristen naar voren te brengen. Wel citeert hij Koolemans Beynen en Moorrees, die een lans breken voor de bepaling van art. 17, doch slechts wijl de militaire wetgeving zoo ongemeen slordig is in de omschrijving der delicten. Men lette wel: niet voor het beginsel qua talis doch slechts voor den regel in verband met de strafwet waarin deze voorkomt nemen zij het op. Aan de zijde van den schrijver staat Professor Taverne, hij is dus in goed gezelschap. Maar zoolang geen deugdelijker argumenten worden aangevoerd dan de schrijver doet, blijf ik bij hen, wier argumenten men kent en die meer waarde hechten aan de vrijheid van de burgers, aan de rechtszekerheid, dus aan de met zorg gekozen, door den wetsontwerper en den wetgever ampel bediscussieerde definitie's, zij het ook dat een enkele beklagde aldus den dans ontspringt, dan aan het door den schrijver begeerde systeem van immer mogelijken willekeur.

Welke zijn de argumenten van den heer Heslinga? Hij somt gevallen op uit de jurisprudentie waarin art. 17 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te lande heilzaam heeft gewerkt, c'est tout. De schrijver vergeet dat, zelfs al zou hierdoor de wenschelijkheid van het bestaan van genoemd artikel in het Crimineel Wetboek zijn bewezen, nog geenszins daardoor de noodzakelijkheid of de wenschelijkheid van de opneming van een dergelijke bepaling in het Wetboek van Strafrecht is gemotiveerd. Dat Wetboek is niet ongemeen slordig geredigeerd, het Openbaar Ministerie en de beklaagde en zijn verdediger weten allen wat zij er aan hebben. Toen ik in de mobilisatie bij een Krijgsraad gedetacheerd was en er ter militaire auditie werkte, werd zelfs daar aan art. 17 C.W.L. al zeer weinig aandacht gewijd. Hoe betrekkelijk zelden gebeurde het dat de aan de slordige militaire wetgeving geketende Auditeur-Militair en zijn helpers den looper op alle sloten als deus ex machina moesten laten optreden en lieten optreden. Was het instinctmatige afkeer? Was het omdat de practijk in zoo weinig gevallen het noodig maakte, ondanks de slechte redactie der artikelen? In ieder geval, het feit viel te constateeren dat de rol van art. 17 C.W.L. een onbeteekenende was. Geloofst men dan dat het burger-openbaar-ministerie een analoog artikel in de zoo hechte en weldoortimmerde burgerlijke strafcode verlangen zal? En de beklaagden en hun verdedigers? Als het Wetboek van Strafrecht niet meer aan alle eischen voldoet die gesteld kunnen worden in verband met de moraal, de maatschappelijke veiligheid enz. dan moet dat wetboek worden aangevuld met definities, doch niet met een artikel als het 17e van het C.W.L. De schrijver — en hij beroept zich op Prof. Taverne — vertelt ons, dat de Feuerbachsche grondregel begint te wankelen, dat in dezen tijd er geen communis opinio meer bestaat, dat de uitvinder van nieuwe misdrijven zal kunnen voortgaan, zoolang hij niet haarfijn in de wet zijn daad omschreven vindt en met straf bedreigd. Herinnert hij zich de uitleveringskwestie van den Duitschen keizer? Bleek toen inderdaad dat in ons land de bovengeschetste communis opinio niet meer bestond?

Ten slotte nog dit: de schrijver wijst op de groote vrijheid die den rechter tegenwoordig wordt gelaten speciaal in het civiele recht. Men stelle civiel recht en strafrecht echter niet op een lijn — men vergelijk maar eens de gevolgen bij een veroordeeling. Ja, zegt de heer Heslinga, maar ook op het gebied van het strafrecht is des rechters vrijheid grooter; men denke slechts aan de kindervetten, aan de voorwaardelijke veroordeeling. *Deze vrijheid kan echter den beklaagde alleen ten voordeel strekken, nooit ten nadeele.*¹⁾ Dit fundamenteel verschil heeft hij over het hoofd gezien. De staat geeft in de strafwet regels voor conflicten waarbij hij zelf partij is, hij moet dus, wil hij

¹⁾ Zoo ook geeft het Deutsche Vorentwurf den rechter grooter vrijheid ten voordeele van den beklaagde; „onbepaalde strafvermindering in besonders leichte Fälle“.

eerlijk blijven, zichzelf niet bevoordeelen. Ook hier weer verschil met het civiele proces waarbij de staat regels vaststelt voor twee hem onverschillige tegenstanders bij wier conflict hij slechts lijdelijk toeschouwer is.

Resumeerend:

1e. de heer Heslinga heeft, als wij hem de volle maat met een kop toemeten, aan de hand van de jurisprudentie aangetoond dat art. 17 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te lande voor dat Wetboek, zooals het thans nog luidt, noodig is.

2e. de heer Heslinga heeft betoogd dat overneming van dit artikel in de civiele strafcode gewenscht is, doch nagelaten hiervoor argumenten aan te voeren en de overbekende argumenten vóór art. 1 W. v. S. te ontzenuwen.

Concludeerend:

Er is, laten wij dit desnoods toegeven, reden om in het tegenwoordige Crimineel Wetboek art. 17 te behouden; er is geen enkele reden het in een modern Militair Strafwetboek op te nemen, evenmin als er gronden bestaan artikel 1 van het Wetboek van Strafrecht te laten vervallen en een bepaling als art. 17 C.W.L. in dat Wetboek in te lasschen.

WETGEVING.

TWEEDE KAMER DER STATEN-GENERAAL.

ZITTING 1919—1920. — 108.

Wijziging van de artikelen 254 en 455 van het Wetboek van Strafrecht.

VOORLOOPIG VERSLAG.

(De vroegere stukken zijn gedrukt onder no. 528
der Zitting 1918—1919).

Algemeen werd de indiening van dit wetsontwerp met instemming begroet.

De voorgestelde artikelen gaven aanleiding tot de navolgende opmerkingen.

Artikel 1. Verscheidene leden wezen er op, dat onder het voorgestelde nieuwe eerste lid van art. 254 niet vallen kwellende handelingen, welke niet gepaard gaan met pijn of letsel. Zij meenden, dat ook hij, die zich aan zóódanige handelingen schuldig maakt, moet worden strafbaar gesteld en wenschten derhalve den Minister in overweging te geven het artikel in dien zin te wijzigen.

Ook het opzettelijk benadeelen van de gezondheid van een dier zal, naar sommige leden opmerkten, onder de bij dit artikel strafbaar gestelde feiten moeten worden opgenomen. Mag worden aangenomen, dat de bepaling van het vierde lid van art. 300, welke opzettelijke benadeeling der gezondheid met mishandeling gelijk stelt, ook op de in het tegenwoordige art. 254 genoemde „mishandeling van een dier” van toepassing is, zoodat thans opzettelijke benadeeling der gezondheid van een dier volgens dat artikel kan worden gestraft ¹⁾, bij de in het ontwerp voorgestelde redactie zal opzettelijke benadeeling der gezondheid uitdrukkelijk moeten worden strafbaar gesteld, omdat daarin het woord „mishandeling” niet voorkomt en dus van toepassing van het vierde lid van art. 300 geen sprake kan zijn.

Voorts was men van oordeel, dat sub 2 naast levensonderhoud ook verzorging behoort te worden genoemd. Immers ook hij, die opzettelijk nalaat zijn dieren eene behoorlijke verblijfplaats te verschaffen, dient gestraft te kunnen worden.

¹⁾ Vgl. Noyon, aant. 3 op art. 254.

Het maximum zoowel van de gestelde gevangenisstraf als van de geldboete achtten sommige leden te laag. Gevangenisstraf van ten hoogste een jaar of geldboete van ten hoogste duizend gulden zou, naar hunne meening meer in overeenstemming zijn met het ernstig karakter, dat het misdrijf in vele gevallen heeft. Met deze zienswijze verklaarden verscheidene andere leden zich in geen deele te kunnen vereenigen.

Het voortbestaan van de in het ontwerp gehandhaafde bepaling van het tweede lid van het tegenwoordige art. 254, die het maximum der op te leggen gevangenisstraf verhoogt voor het geval het misdrijf in het openbaar wordt gepleegd, werd niet gewenscht geacht. Deze bepaling — betoogde men — is een overblijfsel van het oude beginsel, dat de strafwaardigheid van dierenmishandeling, alleen haar grond vindt in den aanstoot, dien deze aan ooggetuigen geeft, en berust naar de tegenwoordige opvattingen op geen enkelen redelijken grondslag. Het geniepig mishandelen van een paard in den stal is, zoo niet meer, dan toch zeker niet minder strafwaardig dan eene mishandeling op den openbaren weg.

Verscheidene leden achtten het bedenkelijk, dat in dit artikel, geheel in afwijking van het bestaande stelsel, plotseling een nieuwe, bijzondere verbeurdverklaring wordt ingevoerd.

Gaarne zou men voorts vernemen, wat zal geschieden met de dieren, welke ingevolge de voorgestelde bepaling zullen worden verbeurd verklaard.

De voorgestelde aanhef van art. 254 ware wellicht te wijzigen in: „Met gevangenisstraf wordt gestraft:”, welke terminologie in het Wetboek van Strafrecht gebruikelijk is.

In de sub 1 en sub 2 gegeven omschrijvingen komt tweemaal het woord „redelijk” voor. Men was van meening, dat dit woord, waar het in de combinatie „redelijk toelaatbaar” wordt gebruikt, zonder nadeel zou kunnen vervallen.

Artikel 2. Sommige leden waren van oordeel, dat sub 2 van het voorgestelde nieuwe eerste lid van art. 455 het woord „noodeloos” behoort te vervallen. Kan men een dier niet anders dan op pijnlijke of kwellende wijze arbeid doen verrichten, dan behoort men dat dier dien arbeid *niet* te doen verrichten. Andere leden daarentegen achtten behoud van het woord „noodeloos” gewenscht. Zij meenden echter, dat dit woord dient te worden verplaatst, zoodat de onderhavige zinsnede komt te luiden: „Hij die dieren noodeloos arbeid doet verrichten op eene pijnlijke of kwellende wijze”. Niet alleen toch moet hij strafbaar zijn, die een dier een bepaald werk zóó doet verrichten, dat het daardoor noodeloos wordt gepijnigd of gekweld, doch ieder, die een dier een werk doet verrichten, waardoor het pijn lijdt of gekweld wordt, indien dat werk, zooals het plaats heeft, niet noodzakelijk is.

Naar aanleiding van de omschrijving sub 3 werd er op gewezen, dat het aanbeveling verdient de beperking „waartoe zij uit hoofde

van hun toestand ongeschikt zijn" te doen vervallen ten aanzien van kreupele en schurftige dieren; deze dieren toch zijn voor elken arbeid ongeschikt. Van andere zijde werd dit gevoelen bestreden met de opmerking, dat het wel degelijk mogelijk is kreupele en schurftige dieren eenigen lichten arbeid te doen verrichten, zonder dat zij daar eenig nadeel van ondervinden.

Enkele leden waren van meening, dat onder 4 beter zou kunnen worden gelezen: „hij die dieren vervoert of doet vervoeren in strijd met bestaande wettelijke voorschriften", of: „ in strijd met verordeningen, welke bepalingen tot bescherming van dieren inhouden". Zij waren van oordeel, dat de eischen, welke ten opzichte van het vervoer van dieren gesteld worden, nauwkeurig behooren te zijn omschreven, ter vermijding van willekeur en ter voorkoming van excepties, waarop eene vervolging anders allicht spoedig zou stranden. Andere leden merkten daartegenover op, dat op deze wijze het beoogde doel onmogelijk zou kunnen worden bereikt, terwijl bovendien eene bepaling als werd aanbevolen onnoodig zou zijn, omdat de bedoelde verordeningen, wanneer zij strafrechtelijke sanctie zouden behoeven, zelf straf zouden kunnen bedreigen.

De plaatsing van het woord „nodeloos" sub 4 gaf aanleiding tot soortgelijke opmerkingen als hierboven ten aanzien van hetzelfde woord sub 2 werden gemaakt.

Enkele leden drongen er op aan, dat een bepaling omtrent het gebruik van klemmen en vallen aan dit artikel zou worden toegevoegd. Deze veroorzaken den dieren, die daarmede worden gevangen, vaak de hevigste pijnen. Andere leden betwijfelden, of het gebruik van toestellen, welke pijn verwekken, bij de bestrijding van schadelijke dieren wel steeds kan worden vermeden. Zij wezen — als uiterste consequentie — op de bestrijding van vliegen, waarbij ook juist de meest doelmatige middelen (bijv. lijnreepen) de dieren niet weinig doen lijden.

De maximum-hechtenis, welke in dit artikel wordt gesteld, achtten sommige leden te laag. Zij meenden, dat die op twaalf dagen behoorde te worden bepaald. Vooral tegen hen, die zich schuldig maken aan het zoo veelvuldig voorkomende vervoeren van dieren op zoodanige wijze, dat zij dood of bijna dood aankomen, moet streng kunnen worden opgetreden.

Werd door enkele leden de wenschelijkheid betoogd van eene bepaling, voorschrijvende, dat bij herbaling binnen een jaar alleen hechtenis, tot een maximum van drie weken, kan worden opgelegd, vele andere leden verklaarden zich met deze opvatting geenszins te kunnen vereenigen.

Welke reden — zoo vroeg men — heeft er toe geleid, dat de maximum-geldboete in art. 455 op een hooger bedrag wordt gesteld dan in art. 254? En waarom wordt in dit laatste artikel wel, in het eerste niet van verbeurdverklaring gesproken?

Het in de sub 4 gegeven omschrijving voorkomende woord „eene"

zou, naar sommige leden opmerkten, als overbodig kunnen worden geschrapt.

Verscheidene leden wezen er voorts op, dat het niet ondenkbaar is, dat een feit, strafbaar volgens art. 455, ook valt onder de bepalingen van art. 254. Zij waren van meening, dat in dat geval het tweede lid van art. 55 van het Wetboek van Strafrecht toepassing zou moeten vinden, en dat dus de rechter bij de bepaling van de op te leggen straf aan de in art. 455 genoemde maxima zou zijn gebonden. De hier aan het woord zijnde leden zouden het op prijs stellen, indien de Minister van zijne zienswijze in dezen zou willen doen blijken.

Ten slotte waren sommige leden van oordeel, dat naast de eigenlijke dieren mishandeling ook strafbaar behoort te worden gesteld het door schuld doen lijden van een dier, voor zoover dit althans een ernstig karakter draagt. Zoo moet naast hem, die een dier opzettelijk pijn veroorzaakt, ook strafbaar zijn hij, die niet weet, dat zijne handeling het dier doet lijden, terwijl hij dit had behooren te weten. Zoo moet een autobestuurder, die door roekeloos rijden ongelukken veroorzaakt, ook gestraft kunnen worden wanneer het slachtoffer een dier is. In verband hiermede achtte men invoeging in het Wetboek van Strafrecht gewenscht van een nieuw artikel, hetwelk, naar analogie van artikel 308 van dat Wetboek, aldus zou kunnen luiden: „Hij, aan wiens schuld te wijten is, dat een dier zwaar lichamelijk letsel bekomt of in ernstige mate lijdt, wordt gestraft met hechtenis van ten hoogste eene maand of geldboete van ten hoogste driehonderd gulden”, terwijl ten aanzien van de recidive daaraan het volgende voorschrift ware toe te voegen: „Indien tijdens het plegen van het misdrijf nog geen jaar is verlopen sedert eene vroegere veroordeeling van den schuldige, hetzij wegens gelijk misdrijf, hetzij wegens het misdrijf van art. 254 onherroepelijk is geworden, kunnen de straffen met een derde worden verhoogd.”

Aldus vastgesteld den 17den December 1919.

DRESSELHUYS.
BOMANS.
RUTGERS.
MARCHANT.
VAN DE LAAR.

MEMORIE VAN ANTWOORD.

(Ingezonden bij brief van 6 Februari 1920).

Met voldoening nam de ondergeteekende kennis van de betuiging van algemeene instemming met de indiening van dit wetsontwerp.

De opmerkingen betreffende de artikelen geven hem aanleiding tot de navolgende beantwoording.

Artikel 1. Tegen de strafbaarstelling van het enkel kwellen van dieren rijst het bezwaar, dat zelfs het enkel kwellen van menschen in het algemeen niet strafbaar is gesteld. Wel is waar wordt de mensch, in tegenstelling met het dier, tegen bepaalde kwellende handelingen, niet noodzakelijk gepaard gaande met pijn of letsel, door strafbepalingen beschermd — men denke b.v. aan de artikelen van het Wetboek van Strafrecht tegen wederrechtelijke vrijheidsberooving, wederrechtelijken dwang, waardoor bepaalde, aan de persoonlijkheid van den mensch eigen, rechten worden aangetast —, doch dit neemt niet weg, dat binnen ruime grenzen de mensch zijn medemensch kan kwellen, zonder daardoor in de termen der Strafwet te vallen. Men denke aan plagen en sarren, aan onrechtvaardige behandeling en wat dies meer zij. En het gaat, naar het oordeel van den ondergeteekende, bezwaarlijk aan, de strafrechtelijke bescherming van dieren verder te doen gaan dan die van menschen.

Overigens is de behoefte aan strafbaarstelling van het enkel kwellen van dieren verminderd, nu de ondergeteekende op de gronden, daarvoor in het Voorloopig Verslag aangevoerd, het zonder redelijk doel, enz. opzettelijk benadeelen van de gezondheid van een dier alsnog in het nieuwvoorgestelde artikel 254 n°. 1 als strafbaar feit heeft ingevoegd. Verschillende kwellende handelingen toch, niet gepaard gaande met pijn of letsel, kunnen als opzettelijke benadeeling der gezondheid worden aangemerkt.

In n°. 2 wenschen verscheidene leden naast het (noodige) levensonderhoud ook de (noodige) verzorging te zien genoemd. De ondergeteekende moet dat ontraden. Het begrip „verzorging” omvat, tegenover „levensonderhoud” gesteld, tal van handelingen, als waschen, reinigen, kammen, waarvan het achterwege laten bezwaarlijk als strafwaardig is aan te merken. Ook het zonder redelijk doel, enz. opzettelijk onthouden van eene „behoorlijke verblijfplaats”, blijkens het Voorloopig Verslag strafwaardig geacht, ware naar het oordeel van den ondergeteekende, in n°. 2 beter niet in te voegen. Wanneer men zich in de vraag, wat voor verschillende dieren eene „behoorlijke” verblijfplaats is, indenkt, moet men z. i. tot de slotsom komen, dat de materie zich hoogstens voor eene regeling bij politievoorschrift leent. Te minder bestaat overigens behoefte om het, zonder redelijk doel, enz. onthouden van eene behoorlijke verblijfplaats alsnog in n°. 2 op te nemen, nu in n°. 1 het zonder redelijk doel, enz. opzettelijk benadeelen van de gezondheid van een dier is ingelascht.

Tegen eenige verhooging van de maxima van het eerste lid, met het oog op hoogst ergerlijke gevallen van dierenmishandeling, bestaat bij den ondergeteekende geen bezwaar. Hij heeft die aangebracht. Tot eene zoo groote strafverzwaring, als door sommige leden wordt gewenscht, zou hij intusschen niet willen overgaan.

Na de verhooging van de maxima van het eerste lid kunnen het tweede en het derde lid van het bestaande artikel veilig vervallen. De rechter kan dan met alle omstandigheden, welke op de strafmaat invloed moeten oefenen, binnen de grenzen der nieuwvoorgestelde maxima rekening houden. Zoo ook met de omstandigheid, dat het misdrijf in het openbaar is gepleegd; de alsdan aan anderen gegeven aanstoot en de verwilderende invloed op het publiek mogen, naar het oordeel van den ondergeteekende, bij de bepaling der strafmaat zeker wegen.

De voorgestelde verbeurdverklaring van het dier draagt een ongevoelen karakter, doch komt alleszins verdedigbaar voor. Of zou men het dier per se in de macht van den schuldigen eigenaar-dierenkweller willen laten?

Met de verbeurd verklaarde dieren zal naar gelang van omstandigheden worden gehandeld. Het hoofdbestuur der Nederlandsche Vereeniging tot bescherming van dieren heeft zich reeds tegenover den ondergeteekende bereid verklaard de zorg voor zoodanige dieren op zich te nemen, terwijl het hem bekend is, dat niet minder de Nederlandsche Maatschappij tot bescherming van dieren, welke zich met betrekking tot de voorbereiding van dit wetsontwerp groote diensten heeft verworven, tot gelijke zorg bereid is. Bij verkoop zal natuurlijk worden gezorgd, dat de dieren niet in de macht van den dierenkweller terugkeeren.

De aanhef van het artikel is overeenkomstig de gemaakte opmerking gewijzigd.

Het woord „redelijk” in de combinatie „redelijk toelaatbaar” is als overbodig geschrapt. Toelaatbaar is redelijk toelaatbaar.

Artikel 2. N°. 2 van het nieuwvoorgestelde artikel 455 is overeenkomstig de gemaakte opmerking gewijzigd.

N°. 3 zou de ondergeteekende willen handhaven, vermits de onmogelijkheid om kreupele en schurftige dieren eenigen lichten arbeid te doen verrichten, zonder dat zij daarvan eenig nadeel ondervinden, niet geacht kan worden vast te staan.

In n°. 4 is het woord „noodeloos” overeenkomstig den geuiten wensch verplaatst, en is in verband daarmee een nieuw nummer 5° ingevoegd.

Eene strafbaarstelling van het vervoeren of doen vervoeren van dieren in strijd met bestaande wettelijke voorschriften zou in dit nummer niet op hare plaats zijn. Die strafbaarstelling zou veel te algemeen wezen en behoort, ook naar het oordeel van den ondergeteekende, door het gezag, dat bedoelde wettelijke voorschriften heeft uitgevaardigd, in onmiddellijke aansluiting daaraan te worden gegeven.

N°. 4 geeft overigens reeds in ruime mate de gelegenheid om excessen met betrekking tot het vervoer van dieren tegen te gaan.

Bij de bestrijding van schadelijke dieren kan het gebruik van toestellen, als klemmen, vallen en lijnreepen, welke pijn of letsel veroorzaken, niet steeds worden vermeden. Alleen voor zoover het gebruik daarvan zonder redelijk doel plaats vindt of het ter bereiking van zoodanig doel toelaatbare overschrijdt, dient het te worden tegengegaan.

De nieuwvoorgestelde straffen zijn, in vergelijking met de bestaande, reeds aanzienlijk verzwaaard. Zij komen den ondergeteekende alleszins voldoende voor.

Ook de strafbepaling van het tweede lid behoeft, naar het oordeel van den ondergeteekende, nog meer verscherping dan de nieuwvoorgestelde niet.

Het maximum der geldboete is thans in artikel 254 hooger dan in artikel 455. Verbeurdverklaring zou dengene, die enkel schuldig is aan een der feiten, in artikel 455 omschreven, gewoonlijk te zwaar treffen.

Het gewraakte woord „eene” is in de nummers 2 en 4 thans geschrapt.

Tusschen de artikelen 254 en 455 bestaat de verhouding van algemeene tot bijzondere strafbepaling niet. Wel kan een feit, strafbaar volgens artikel 455, tevens vallen in de strafbepaling van artikel 254. Doch het geldt dan een geval van ééndaadschen samenloop (art. 55, eerste lid, Wetboek van Strafrecht). In dat geval wordt de strafbepaling van artikel 254 toegepast.

De ondergeteekende moet ten slotte de bepleite strafbaarstelling van het door schuld doen lijden van een dier ontraden. Zelfs voor die gevallen, waarin het dier zwaar lichamelijk letsel bekomt of in ernstige mate lijdt. De ondergeteekende ontkent natuurlijk geenszins, dat hij, aan wiens schuld te wijten is, dat een dier zwaar lichamelijk letsel bekomt of in ernstige mate lijdt, in het algemeen een zedelijk afkeurenswaardige handeling begaat. Doch zou die handeling in het algemeen ook door den dader zelf als misdrijf worden gevoeld? Zijn andere sancties ten deze als regel niet voldoende? Men denke hierbij niet te veel uitsluitend aan het inderdaad ergerlijke geval, dat een automobielbestuurder door roekeloos rijden een dier aanrijdt. Daarnevens staan andere veel meer onschuldige gevallen, waarin eene bestraffing wegens misdrijf niet op hare plaats zou zijn. En wat nu het ook in het Voorloopig Verslag aangehaalde voorbeeld van roekelooze aanrijding door een automobielbestuurder betreft, moet worden bedacht, dat de bestuurder allereerst eene verplichting tot schadevergoeding scheidt en bovendien kan worden gestraft wegens overtreding van artikel 15 der Motor- en Rijwielwet. Wellicht bestaat er aanleiding de op bedoelde overtreding bij artikel 18, eerste lid, dier wet gestelde straf te verzwaren voor het geval, dat het roekeloos rijden gepaard gaat met aanrijding van personen of met beschadiging of vernieling van goederen. De ondergeteekende zal in die richting

een voorstel doen aan zijn ambtgenoot van Waterstaat. Hij meent, dat langs dezen weg tegen het door schuld aanrijden van dieren voldoende kan worden voorzien.

De ondergeteekende wil deze Memorie niet eindigen zonder er nogmaals aan te herinneren, dat z. i. de ontwikkeling der denkbeelden op het stuk van dierenbescherming allermint is afgesloten. Wordt dit ontwerp tot wet verheven, dan zal veel leed, door dieren geleden, kunnen worden tegengegaan. Maar er blijft voor dierenbeschermings-vereeningen, evenals voor dierenvrienden in het algemeen, een wijd veld van actie over om de opvattingen betreffende 's menschen plichten tegenover dieren te verheffen, om gewetens wakker te schudden en om aldus wellicht tevens verdere wettelijke voorzieningen op dit stuk voor te bereiden. De ondergeteekende heeft zich te dezer gelegenheid niet meer voorgesteld dan dit: den oogst binnen te halen, die rijp is, d. w. z. aan het dier die strafrechtelijke bescherming te verzekeren, welke thans, naar algemeene opvatting, niet langer kan worden gemist. Ziehier den leidraad, welken de ondergeteekende ten deze zou willen volgen. Eene strafwet dient z. i. bij het strafbaar stellen van feiten als misdrijven zoo min mogelijk vooruit te loopen op het rechtsbewustzijn, dat in het volk leeft. Zoo min mogelijk moeten feiten, die tot hiertoe straffeloos waren, tot nieuwe misdrijven worden gestempeld, zoolang hun misdadig karakter ook voor den dader twijfelachtig is.

De Minister van Justitie,
HEEMSKERK.

GEWIJZIGD ONTWERP VAN WET.

WIJ WILHELMINA, BIJ DE GRATIE GODS, KONINGIN DER NEDERLANDEN, PRINSES VAN ORANJE-NASSAU ENZ., ENZ., ENZ.

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, salut! doen te weten:

Alzoo Wij in overweging genomen hebben, dat wijziging van de artikelen 254 en 455 van het Wetboek van Strafrecht noodig is;

Zoo is het, dat Wij, den Raad van State gehoord, en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

Artikel 1.

Artikel 254 van het Wetboek van Strafrecht wordt gelezen als volgt:

„Met gevangenisstraf van ten hoogste zes maanden of geldboete van ten hoogste driehonderd gulden wordt gestraft:

1°. hij die, zonder redelijk doel of met overschrijding van hetgeen ter bereiking van zoodanig doel toelaatbaar is, opzettelijk aan een dier pijn of letsel veroorzaakt of de gezondheid van een dier benadeelt;

2°. hij die, zonder redelijk doel of met overschrijding van hetgeen ter bereiking van zoodanig doel toelaatbaar is, opzettelijk aan een dier dat geheel of ten deele aan hem toebehoort en onder zijn opzicht staat of aan een dier tot welks onderhoud hij verplicht is, het noodige levensonderhoud onthoudt.

Het dier kan, indien het den schuldige toebehoort, worden verbeurd-verklaard.

Poging tot dit misdrijf is niet strafbaar."

Artikel 2.

Artikel 455, eerste lid, van het Wetboek van Strafrecht wordt gelezen als volgt:

„Met hechtenis van ten hoogste acht dagen of geldboete van ten hoogste honderd vijftig gulden wordt gestraft:

1°. hij die dieren arbeid doet verrichten, welke kenlijk hunne krachten te boven gaat;

2°. hij die dieren noodeloos arbeid doet verrichten op pijnlijke of kwellende wijze;

3°. hij die kreupele, schurftige, gewonde of kenlijk drachtige of zogende dieren arbeid doet verrichten, waartoe zij uit hoofde van hun toestand ongeschikt zijn, of op pijnlijke of kwellende wijze;

4°. hij die dieren noodeloos vervoert of doet vervoeren op pijnlijke of kwellende wijze;

5°. hij die dieren vervoert of doet vervoeren, zonder hun het noodige levensonderhoud te verschaffen of te doen verschaffen."

De slotwoorden van het tweede lid, van het woord „kan" af, worden gelezen als volgt:

„kan hechtenis van ten hoogste veertien dagen worden opgelegd."

Lasten en bevelen, dat deze in het *Staatsblad* zal worden geplaatst en dat alle Ministerieele Departementen, Autoriteiten, Colleges en Ambtenaren, wie zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Gegeven te

De Minister van Justitie,

VERSLAG.

De Commissie van Rapporteurs voor het wetsontwerp tot wijziging van de artikelen 254 en 455 van het Wetboek van Strafrecht is, na kennis genomen te hebben van de Memorie van Antwoord op het

Voorloopig Verslag wegens dit wetsontwerp, van oordeel, dat door deze gewisselde schrifturen de openbare beraadslaging over het voorstel genoegzaam is voorbereid.

Vastgesteld den 11den Februari 1920.

DRESSELHUYS.
BOMANS.
RUTGERS.
MARCHANT.
VAN DE LAAR.

In hare vergadering van 5 Maart 1920 heeft de Tweede Kamer der Staten-Generaal het ontwerp van wet in openbare behandeling genomen en het zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

MILITAIRE RECHTSPRAAK.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 4 November 1919.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booij, Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack,
P. P. C. Collette en Mr. W. Boekhoudt en Jhr. J. H. O. van
den Bosch, toegevoegde-raad.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van Ysselst.

Raadsman: Mr. S. M. S. Furnée.

*Het verwijderen, door besmeeren met een vloeistof en een stift,
van een tatouëering op iemands arm, moet worden beschouwd als
het verrichten van een chirurgische bewerking.*

*Het verrichten van deze bewerking door een niet-geneeskundige is
strafbaar ex. art. 436 W. v. Sr.*

Anders krijgsraad.

In de zaak aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, ambtshalve, bij
's Hofs beschikking van 25 Maart 1919 gemachtigd hooger beroep
te doen instellen en vervolgen van het vonnis, door den Krijgsraad
te Willemsoord op 19 Februari 1919 gewezen in de zaak tegen H.,
oud 21 jaar, geboren te Delft, zeemilicien-hofmeester,

Welke Advocaat-Fiscaal verzocht en bij beschikking van 13 Juni
1919 verkregen hebbende 's Hofs lastgeving aan den Exploiteur bij
het Hof om te dagvaarden den voornoemden H., ter rolle van den
Hove heeft eisch gedaan en geconcludeerd tot tenietdoening van het
vonnis van den Krijgsraad, en dat de gedaagde alsnog bij sententie
van den Hove zal worden schuldig verklaard aan: „Niet toegelaten
„tot de uitoefening van een beroep, waartoe de Wet eene toelating
„vordert, buiten noodzaak dat beroep uitoefenen”, en deswege ver-

oordeeld tot eene geldboete van veertig gulden, bij gebreke van betaling te vervangen door dertig dagen hechtenis, alzoo eischer in hooger beroep, ter eenre,

en

genoemden H., gedaagde in hooger beroep, ter andere zijde, voor wien schriftelijk ter rolle is verklaard, dat gedaagde zich wil gedragen naar het oordeel van het Hof.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelet op de verklaring, door beide partijen ter rolle gedaan, dat zij afstand doen van pleidooi, en gezien de stukken van het geding;

Gelet op hetgeen gedaagde bij zijn verhoor voor het Hof, heeft in het midden gebracht, en op de verklaringen van de ter terechtzitting van het Hof gehoorde getuige A., echtgenoot van B., zonder beroep, wonende te Heerlen, en van den deskundige Prof. H. J. L., hoogleraar te Utrecht;

Overwegende dat gedaagde voor den Krijgsraad te Willemsoord heeft terechtstaan ter zake, dat hij in of omstreeks de maand Augustus 1918 te Helder, niet toegelaten tot de uitoefening der geneeskunst, buiten noodzaak het bedrijf van geneeskundige heeft uitgeoefend, door na plaatsing in de te Helder verschijnende en aldaar veel gelezen „Heldersche Courant” van de navolgende advertentie: „Tatouering. „De Heer J. H. G. belast zich met het verwijderen van alle zichtbare „Tatoueringen. Brieven onder No. 872 aan het Bureau van dit blad” en na door middel daarvan in aanraking te zijn gekomen met Mejuffrouw B. die hem, gedaagde, haar wensch had te kennen gegeven om te worden bevrijd van eene tatouering op den linker bovenarm, genoemde juffrouw te haren huize, straat . . te gemelder plaatse, tegen geldelijke vergoeding onder behandeling te nemen tot verwijdering van gemelde tatouering, waartoe hij, gedaagde, met een vloeistof uit een fleschje den arm ter plaatse van gemelde tatouering heeft besmeerd en die plaats met een stift heeft bewerkt, ten gevolge waarvan de arm te dier plaatse donker werd gekleurd en begon op te zetten;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 19 Februari 1919 gewezen vonnis, op grond van de bewijsmiddelen, in het vonnis genoemd, het aan gedaagde te laste gelegde — met den verstande als in het vonnis aangegeven — wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard, alsmede gedaagdes schuld daaraan; het bewezen verklaarde echter niet strafbaar heeft verklaard en gedaagde daarvan heeft vrijgesproken op grond, dat de Krijgsraad, in afwijking van het oordeel van den deskundige H. — die ter terechtzitting van den Krijgsraad heeft verklaard, dat het verwijderen van tatoueringen op de wijze, zooals gedaagde dit heeft gedaan, moet worden beschouwd als eene heilkundige behandeling — van meening is, dat zulks niet het geval is; dat toch eene

tatouering niet is een kwaal of ziekte en dus de verwijdering daarvan niet kan worden beschouwd als heel- of geneeskundige bijstand, doch hoogstens als het wegmaken van een schoonheidsgebrek; dat gedaagde dan ook, door den arm alleen met een vloeistof in te smeren en met een stift te bestrijken, zonder te treden in eenig onderzoek of verderen bijstand, niet kan geacht worden daardoor het beroep van geneeskundige te hebben uitgeoefend; dat zulks niet in strijd is met de publieke opinie, die het aanbrengen van tatoueringen, het snijden van likdoorns en de mani- en pedicurische behandeling niet als genees- of heelkundigen bijstand beschouwt, doch in die opinie bevestiging vindt; dat op grond hiervan gedaagde niet kan worden schuldig verklaard aan overtreding van artikel 436 van het Wetboek van Strafrecht, waarop de telastlegging is gericht, en dat het ten aanzien van gedaagde bewezen verklaarde niet bij eenige wet of eenig wettelijk voorschrift is strafbaar gesteld, — terwijl de Krijgsraad bij hetzelfde vonnis gedaagde eveneens heeft vrijgesproken van hetgeen den gedaagde meer of anders bij de dagvaarding is te laste gelegd, dan als bewezen is aangenomen;

Overwegende dat ten processe is komen vast te staan, dat aan gedaagde de krijgsartikelen voor het krijgsvolk te water zijn voorgelezen:

Overwegende dat gedaagde heeft opgegeven:

dat hij in de „Heldersche Courant” van 15 Augustus 1918 heeft doen opnemen eene advertentie, luidende: „Tatouering. De Heer „J. H. G. belast zich met het verwijderen van alle zichtbare Tatoueringen. „Brieven onder No. 872 aan het Bureau van dit blad.”; dat hij daarop een brief kreeg van getuige B. - A.; dat hij op een dag in Augustus 1918 te haren huize in de straat te Helder een getatoueerde plek op haar linkerbovenarm met een vloeistof heeft ingesmeerd en daarna met een stift bestreken; dat hij niet weet, wat voor een vloeistof dit was, en evenmin, wat de stift was, die hij beide van een Japannees had gekregen; dat na zijne behandeling de arm van getuige ter plaatse van de tatouering begon op te zetten en blauw werd; dat hij van haar f 5, — belooning ontving; dat hij meermalen bij verschillende personen tatoueringen heeft verwijderd, soms wèl, soms niet voor geld; dat hij niet is toegelaten tot de uitoefening der geneeskunst;

Overwegende dat A., huisvrouw van B., zonder beroep, als getuige onder eede heeft verklaard:

„dat zij in de „Heldersche Courant” van 15 Augustus 1918 heeft gelezen eene advertentie, luidende: „Tatouering. De Heer J. H. C. „belast zich met het verwijderen van alle zichtbare tatoueringen. „Brieven onder No. 872 aan het Bureau van dit blad.”; dat zij eene tatouering had op haar linker bovenarm en die gaarne verwijderd wilde hebben; dat zij daarom op die advertentie schreef en eenige dagen daarna — den juisten datum weet zij niet meer — gedaagde zich vervoegde ten hare huize straat No. . . . te Helder; dat hij, na hare tatouering te hebben gezien, beweerde deze pijnloos te kunnen verwijderen; dat hij vervolgens, met hare toestemming, de getatoueerde plek met een vloeistof, die hij in een fleschje bij zich

had, besmeerde en die plek toen met een stift bestreek; dat haar arm te dier plaatse begon op te zetten en blauw te worden en na eenige dagen vocht begon af te geven en zij zich toen door den officier van gezondheid H. heeft laten behandelen; dat zij geen last had van de tatouering en er geen noodzaak bestond om deze te verwijderen;

dat zij gedaagde f 5.— voor zijne behandeling heeft betaald;

Overwegende dat Prof. Dr. H. J. L., hoogleeraar te Utrecht voor het Hof als deskundige gehoord, als zijne meening heeft te kennen gegeven: dat, wanneer men eene afwijking in het lichaam wegmaakt, men die afwijking geneest, en aldus de geneeskunst uitoefent; dat de behandeling van likdoorns en dergelijke hiermede, niet kan worden vergeleken; dat alleen een geneeskundige in het onderhavige geval de behandeling zonder gevaar en naar de regelen van de kunst had kunnen verrichten; dat ten aanzien van getuige A. eene chirurgische bewerking heeft plaats gehad;

Overwegende dat het Hof deze meening van den geneeskundige overneemt en tot de zijne maakt;

Overwegende dat voor de uitoefening van het beroep van geneeskundige de Wet van 1 Juni 1865 (Staatsblad No. 60), regelende de uitoefening der geneeskunde, eene toelating vordert;

Overwegende dat door de aanwijzingen, voortvloeiende uit de erkenenis van gedaagde en de bovenvermelde beëdigde getuigeverklaring, wettig en overtuigend is bewezen hetgeen aan gedaagde is te laste gelegd, alsmede zijne schuld daaraan, met dien verstande, dat het feit is gepleegd in de maand Augustus 1919;

Overwegende dat dit feit behoort te worden gequalificeerd als: „Niet toegelaten tot de uitoefening van een beroep, waartoe de Wet „eene toelating vordert, buiten noodzaak dat beroep uitoefenen”;

Overwegende dat derhalve het vonnis van den Krijgsraad houdende vrijpraak van gedaagde, niet in stand kan blijven;

Gezien de artikelen 12 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Water, 1 der Wet van 14 November 1879 (Staatsblad No. 193), 9 der Wet van 15 April 1886 (Staatsblad Nr. 64), 23, 436 van het Wetboek van Strafrecht, 1 der Wet van 1 Juni 1865 (Staatsblad Nr. 60) en 62 van 's Hof's Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis door den Krijgsraad te Willemsoord op 19 Februari 1919 in deze zaak gewezen;

Verklaart wettig en overtuigend bewezen, hetgeen gedaagde is te laste gelegd, alsmede zijne schuld daaraan, met den verstande, als boven aangegeven;

Qualificeert het aldus bewezen verklaarde feit als: „Niet toegelaten „tot de uitoefening van een beroep, waartoe de Wet eene toelating „vordert, buiten noodzaak dat beroep uitoefenen”;

Veroordeelt gedaagde deswege tot eene geldboete van dertig gulden;

Bepaalt, dat deze boete bij gebreke van betaling zal worden vervangen door hechtenis van dertig dagen;

Ontzegt allen anderen eisch.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Beschikking van 21 November 1919.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booij, Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack,
P. P. C. Collette en Mr. W. Boekhoudt en Jhr. J. H. O. van den
Bosch, toegevoegde-raad.

Het onderzoek eener klacht over een krijgstuchtelijke straf, opgelegd door den Commandant van het Vliegkamp te Veere, een luitenant ter zee der 2e kl., behoort tot de bevoegdheid van den Zeekrijgsraad en niet tot de bevoegdheid van het H. M. G.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Gelezen een brief van den Commandant der Marine te Middelburg van 13 November 1919, no. 14/1696, waarbij aan het Hof wordt aangeboden een klacht, met bijbehorende stukken, van den korporaal-torpedist A., stamboekno. 53, dienende bij den Marine Luchtvaartdienst, geplaatst bij het Vliegkamp te Veere, die zich beklaagt over een hem op 23 October 1919 door den commandant van genoemd vliegkamp, den luitenant ter zee der 2e klasse G. W. B., opgelegde krijgstuchtelijke straf;

Overwegende dat, nu voormelde strafoplegger niet behoort tot een der categorieën van officieren der zeemacht, genoemd in artikel 50 van 's Hof's Provisioneele Instructie, de behandeling van deze klacht niet door het Hof, doch door den krijgsraad behoort te geschieden;

Verwijst klager naar den ten deze bevoegden krijgsraad, zijnde de Zeekrijgsraad te Willemsoord;

Gelast, dat de stukken te dien einde zullen worden teruggezonden aan den Commandant der Marine te Middelburg.

De geachte inzender, dien wij onzen beleefden dank betuigen, voegt bij deze beschikking de navolgende opmerking.

Waar de commandant van het vliegkamp te Veere is een luitenant ter zee der 2e klasse, beschouwt het Hof dus dezen officier der Zeemacht niet als commandeerende-officier van eenig schip of vaarttuig van oorlog in den zin van artikel 50 P. I.

In eene beschikking van 21 November 1916 (M. R. T. deel XII bladz. 458) heeft het Hof bepaald, wie alleen als commandeerende officier in dien zin kan worden beschouwd. Als eisch werd gesteld:

1e. dat de officier der Zeemacht bezit de bevoegdheden en de ver-

plichtingen, welke hem krachtens een bij K. B. vastgestelde instructie zijn toegekend en opgelegd;

2e. dat hij bij K. B. of bij beschikking van het bevoegd gezag belast is met het bevel over een oorlogsvaartuig, dat behoort tot een commandement der Marine in Nederland, danwel tot een scheepsmacht of hetwelk zich alleen buiten het Rijk in Europa bevindt.

Aan den commandant van het vliegekamp te Veere zijn toegekend en opgelegd de bevoegdheden en verplichtingen, neergelegd in de bij K. B. van 13 November 1913 No. 26 vastgestelde Instructie voor de commandeerende officieren van H. M. oorlogsschepen.

Tevens is hij bij beschikking van den Minister van Marine belast met het bevel over genoemd vliegekamp en staat hij wat betreft de tuchtrechtelijke en strafrechtelijke aangelegenheden, het personeel van het vliegekamp betreffende, onder de rechtstreeksche bevelen van den commandant der marine te Middelburg.

Het vliegekamp kan dus, evenals een Marine-kazerne, beschouwd worden als een inrichting van de Zeemacht, waarvan de commandant dezelfde bevoegdheden en verplichtingen heeft en op wien dezelfde bepalingen van benoeming en benoembaarheid van toepassing zijn als de commandant van een schip of vaartuig van oorlog, zooals deze uitdrukking, voorkomende in art. 50 P. I. door het Hof geïnterpreteerd wordt.

Uit het bovenstaande meen ik te mogen afleiden, dat het Hof is teruggekomen van zijne beschikking van 3 jaar terug of dat dit college de positie, welke de commandant van het vliegekamp inneemt, niet geheel bekend is.

Onzerzijds veroorloven wij ons een korte opmerking. In de hierboven bedoelde beschikking van 21 November 1916 zegt het Hof „dat als „commandeerende officier” van eenig schip of vaartuig „van Oorlog moet worden aangemerkt de officier der Zeemacht die „onder het rechtstreeksche bevel van den commandant eener directie „of van eene vloot, het bevel voert over een oorlogsvaartuig, behoorende tot die directie, of deel uitmakende van die „vloot.”

Dit nu is met den commandant van het vliegekamp te Veere niet het geval; deze staat namelijk onder de orders van den Commandant van den „Marine Luchtvaart Dienst” en deze laatste staat weder onder de orders van de Commandanten der Marine te Willemsoord en Middelburg. Den commandant van het vliegekamp moge nu al een aantal bevoegdheden zijn toegekend en verplichtingen zijn opgelegd als aan den commandant van een oorlogsschip, er is toch verschil, zijne positie is minder zelfstandig. Zou hierin wellicht een grond voor 's Hof's uitspraak gezocht moeten worden? Komt de positie van den commandant van een vliegekamp niet meer overeen met die van een commandant van een marine detachement op een eiland (vgl. M. R. T. X blz. 748) of van een kustbatterij dan met die van den commandant van een oorlogsschip?

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 16 December 1919.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booij, Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack,
P. P. C. Collette en Mr. W. Boekhoudt en Jhr. J. H. O. van den
Bosch, toegevoegde-raad.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van IJsselt.

Raadsman: Mr. H. G. V. Hijmans.

Onder het „verkoopen” of „verpanden” van wapenen enz., strafbaar volgens art. 193 C.W.L., is niet begrepen het „ten verkoop doen aanbieden” van die goederen. Dit laatste zou eventueel kunnen worden beschouwd als poging tot een der in genoemd artikel bedoelde misdrijven, welke poging echter ingevolge het bepaalde in art. 16 van de Wet van 14 November 1879 S. 191 niet strafbaar is.

De krijgsraad had beklagde ten onrechte aan verduistering schuldig verklaard.

In de zaak aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

J. K., oud 21 jaar, geboren te Amsterdam, milicien-soldaat bij het 18de Regiment Infanterie, appellant van een door den Krijgsraad te 's-Gravenhage op 8 Augustus 1919 gewezen vonnis, ter eenre, --- voor wien schriftelijk ter rolle is verklaard dat appellant zich refereert aan het oordeel van het Hof.

en

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, bij 's Hof's beschikking van 23 September 1919 gemachtigd om dit hooger beroep voor den Auditeur-Militair bij genoemden Krijgsraad ambts-halve te vervolgen, mitsdien gedaagde, ter andere zijde, door wien schriftelijk ter rolle is geconcludeerd, dat de appellant, bij Sententie van den Hove, zal worden verklaard bij het vonnis van den Krijgsraad niet te zijn bezwaard;

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Gelet op de verklaring door beide partijen ter rolle gedaan, dat zij afstand doen van pleidooi, en gezien de stukken van het geding:

Gelet op hetgeen appellant, bij zijn verhoor voor het Hof, heeft in het midden gebracht;

Overwegende dat appellant voor den Krijgsraad in het eerste Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Gravenhage, heeft terechtstaan ter zake, dat hij omstreeks de maand Mei 1919 te Amsterdam of elders in Nederland opzettelijk 24 houders, elk met 5 scherpe patronen, toebehoorende aan het Rijk, en welke munitie appellant van gouvernementewege had ontvangen ten behoeve van zijn uitrusting en welke appellant anders dan door misdrijf onder zich had, heeft doen verkoopen, althans ten verkoop heeft doen aanbieden, althans wederrechtelijk zich heeft toegeëigend;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 8 Augustus 1919 gewezen vonnis, op grond van de bewijsmiddelen in het vonnis genoemd, het aan appellant te laste gelegde — met den verstande als in het vonnis aangegeven — wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard, alsmede appellants schuld daaraan; het aldus bewezen verklaarde heeft gequalificeerd als: „Verduistering”, en appellant te dier zake heeft veroordeeld tot één jaar gevangenisstraf met bepaling, dat de tijd, van 10 Mei 1919 af voorloopig in verzekerde bewaring doorgebracht, bij de uitvoering van de hem opgelegde straf in mindering zal worden gebracht;

Overwegende dat door de in het vonnis genoemde bewijsmiddelen wettig en overtuigend is bewezen, met appellants schuld daaraan, dat hij omstreeks de maand Mei 1919 te Amsterdam opzettelijk 24 houders, elk met 5 scherpe modelpatronen toebehoorende aan het Rijk en welke munitie appellant van gouvernementewege had ontvangen ten behoeve van zijne uitrusting, ten verkoop heeft doen aanbieden;

Overwegende dat klaarblijkelijk is bedoeld, aan appellant te laste te leggen een der misdrijven, strafbaar gesteld in artikel 193 van het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te lande; dat dit artikel evenwel ten dezen geen toepassing kan vinden, zijnde daarbij enkel strafbaar gesteld het „verkoopen of verpanden” van wapenen, kleederen of equipment, van gouvernementewege ten gebruike gegeven, en niet het „ten verkoop doen aanbieden” van genoemde soort van goederen, hetwelk eventueel zoude kunnen vallen onder poging tot een van de in genoemd artikel bedoelde misdrijven, ware het niet dat, ingevolge artikel 16 van de Wet van 14 November 1879 (Staatsblad Nr. 191), zoodanige poging niet strafbaar is gesteld;

Overwegende dat het bewezen verklaarde evenmin valt in eenige andere strafrechtelijk strafbaar gestelde bepaling van wet of verordening en derhalve appellant moet worden vrijgesproken; dat er echter wel termen zijn om appellant te verwijzen naar zijnen commandeerende-officier teneinde te overwegen, of appellant krijgstuuchtelijk behoort te worden gestraft, ter zake van hetgeen bij het onderzoek te zijnen nadeele is gebleken;

Gezien, behalve de in het vonnis genoemde wets-artikelen, de artikelen 193, 209 en volgende der Rechtspleging bij de Landmacht en 55 van 's Hofs Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis door den Krijgsraad in het eerste Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Gravenhage, op 8 Augustus 1919 ten laste van appellant gewezen;

Verklaart wettig en overtuigend bewezen, met appellants schuld daaraan, dat hij omstreeks de maand Mei 1919 te Amsterdam opzettelijk 24 houders, elk met 5 scherpe modelpatronen, toebehoorende aan het Rijk en welke munitie appellant van gouvernementswege had ontvangen ten behoeve van zijne uitrusting ten verkoop heeft doen aanbieden;

Verklaart dit feit niet strafbaar en spreekt appellant mitsdien vrij;

Laat aan den commandeerende-officier van appellants korps ter beoordeeling, of appellant krijgstuchtelijk behoort te worden gestraft ter zake van hetgeen bij het onderzoek dezer zaak te zijnen nadeele is gebleken, waarbij in aanmerking ware te nemen, dat appellant te dezer zake van 10 Mei 1919 tot 16 December d.a.v., voorloopig in verzekerde bewaring heeft doorgebracht;

Ontzegt allen anderen eisch.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Beschikking van 30 December 1919.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booij, Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette en Mr. W. Boekhoudt en Jhr. J. H. O. van den Bosch, toegevoegde-raad.

Nu in Ned.-Indië feitelijk twee hoofdafdeelingen van den Bond van M. P. P. bestaan, de een wel de ander niet erkend door het hoofdbestuur in Nederland, terwijl toelating van alles wat op deze laatste betrekking heeft aan boord is verboden, is klager terecht gestraft wegens het in opdracht van het bestuur van laatstbedoelde hoofdafdeeling houden van een schriftelijke stemming.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien de klacht, ingediend den 15den Mei 1919, van H. W., matroos-hofmeester, eertijds tijdelijk matroos 3de klasse aan boord van Hr. Ms. „Hertog Hendrik”, over de straf van vermindering in klasse tot matroos 3de klasse voor den tijd van vier maanden, hem op 12 Mei 1919 opgelegd door zijn commandant, den kapitein ter zee A. C. de J., wegens: „Handelingen gepleegd, welke met de „instandhouding eener goede krijgstucht onbestaanbaar zijn, door, in „opdracht van het Hoofd-afdeelingsbestuur van den bond van M. M. P.

„te Soerabaia, welke hoofdafdeeling niet geleid wordt naar het door „het hoofdbestuur van dien bond aanvaarde en voor de opheffing „van het destijds uitgevaardigde verbod tot toelating van den bond „aan boord gestelde voorwaarden, eene schriftelijke stemming aan „boord te houden en zulks nadat hij zich te voren met een verzoek „van gelijke strekking tot den voorzitter van de afdeeling „Hertog „Hendrik” van dien bond gewend had en deze hem zijne medewerking „uitdrukkelijk had geweigerd.”; alsmede over de strafreden;

Gezien de stukken van het gehouden onderzoek;

Gehoord klager en strafoplegger;

Gelet op het advies van den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht;

Overwegende dat uit het gehouden onderzoek is komen vast te staan: dat klager op 3 Mei 1919 aan boord van Hr. Ms. „Hertog Hendrik” in opdracht van J. A. B. namens het Hoofdafdeelingsbestuur te Soerabaia van den Bond van Minder Marinepersoneel stembiljetten heeft uitgereikt tot het houden van een referendum, nadat hij, eveneens ingevolge opdracht van genoemden B., deze uitreiking eerst had verzocht aan H. van der H., scheerder aan boord van Hr. Ms. „Hertog Hendrik”, als voorzitter der afdeeling „Hertog Hendrik” van den Bond van Minder Marinepersoneel, die dit had geweigerd;

dat voormeld Hoofdafdeelingsbestuur niet instemde met de door het Hoofdbestuur van den Bond van Minder Marinepersoneel aanvaarde voorwaarden, noodig voor de toelating van dien bond aan boord;

Overwegende dat uit de ten deze overgelegde memorie van strafoplegger blijkt, dat de administratie van voormelde Hoofdafdeeling te Soerabaia aan boord niet is toegelaten; dat immers die memorie daaromtrent het volgende inhoudt:

„Nadat bij schrijven van den Minister van Marine dato 17 Juni „1918 B. No. 77 de verbodsbepalingen, neergelegd in het Min. „schrijven van 9 Februari 1914 B. No. 69 (Bijlage 7 Proces-stukken) „waren ingetrokken, tengevolge van de aanneming van een drietal „voorwaarden gesteld aan het Hoofdbestuur in Nederland van den „Bond van M. M. P., werd aan boord van Hr. Ms. „Hertog Hendrik”, „toenmaals nog in Nederland, de administratie van den Bond van „M. M. P. toegelaten.

„In het bovengenoemd schrijven van den Minister van Marine van „17 Juni 1918 B. No. 77 werd tevens aangegeven, dat de beslissing „omtrent toelating van den Bond van M. M. P. aan boord der schepen „in Ned.-Indië aan den Commandant der Zeemacht aldaar werd „overgelaten.

„Bij aankomst in Ned.-Indië in September 1918 werden door den „Commandant der Zeemacht en mij besprekingen over het een en „ander gehouden.

„Het bleek mij toen, dat het Hoofdafdeelingsbestuur in Ned.-Indië „van den Bond van M. M. P. te Soerabaia in geen enkel opzicht met „het Hoofdbestuur in Nederland medeging en zich feitelijk daarvan „had afgescheiden en wel in zeer ongunstige richting.

„Door den Commandant der Zeemacht in Ned.-Indië werd daarop „bepaald, dat toelating van wat ook, betrekking hebbende op dat „gedeelte van den Bond van M. M. P., dat het Hoofdafdeelingsbestuur „in Indië volgt, verboden is.

„Inmiddels kwam een door het Hoofdbestuur in Nederland uitgezonden persoon aan, die de leiding van het Hoofdafdeelingsbestuur „in Indië moest overnemen, om deze te voeren in den geest van het „Hoofdbestuur in Nederland (de gewezen matroos S.).

„De in Indië aanwezige voorzitter van het Hoofdafdeelingsbestuur „in Indië, de gewezen matroos B., wilde echter de leiding der zaken „niet uit handen geven.

„Dientengevolge bestaan in Ned.-Indië feitelijk twee hoofdafdeelingen „van den Bond van M. M. P.

„1e. die erkend door het Hoofdbestuur in Nederland onder leiding „van S., waarvan de administratie aan boord is toegelaten;

„2e. die niet erkend door het Hoofdbestuur in Nederland onder „leiding van B., waarvan de administratie aan boord *niet* is toegelaten”;

Overwegende dat klager door het uitreiken van de stembiljetten, als bovenbedoeld, handelingen heeft gepleegd, welke met de instandhouding eener goede krijgstucht onbestaanbaar zijn;

Overwegende dat klager mitsdien te dezer zake ingevolge artikel 28 van het Reglement van krijgstucht voor het krijgsvolk te water te recht is gestraft; dat de strafreden de door hem begane overtreding juist weergeeft en dat de straf, gezien het ernstige van de overtreding, niet te zwaar is;

Krachtens artikel 50 van 's Hofs Provisioneele Instructie, in verband met de artikelen 12—14 der Rechtspleging bij de Zeemacht, beschikkende op de ingediende klacht;

Verklaart de klacht ongegrond;

Handhaaft de opgelegde straf en de strafreden;

Bepaalt, dat van deze beschikking zullen worden uitgereikt een afschrift aan klager, een aan strafoplegger, een aan den Commandant van het Nederlandsch-eskader in Oost-Indië en een aan den Advocaat-Fiscaal.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Beschikking van 30 December 1919.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booy, Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette en Mr. W. Boekhoudt en Jhr. J. H. O. van den Bosch, toegevoegde-raad.

Klagers zijn terecht gestraft, de eerste omdat hij, gestraft zijnde met vermindering van kost, van een zijner kameraden warm eten in

ontvangst heeft genomen, de tweede omdat hij dat eten aan den eerste heeft gegeven. Hunne klacht over de straf is zoodanig ongegrond en lichtvaardig, dat zij niet anders dan aan verregaande oneerbiedigheid kan worden toegeschreven.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien de klachten, gedagteekend 31 October 1919, onderscheidenlijk van den matroos 3de klasse k.d. H. G. D. (stamboeknummer 7199) en van den lichtmatroos k.d. W. M. (stamboeknummer 7213), beiden dienende aan boord van Hr. Ms. „Atjeh”, eerstgenoemde over de straf van vier dagen strafdienst met vermindering van kost om den anderen dag gewone voeding, hem op 30 October (in de klacht verkeerdelijk vermeld als 29 October) 1919 opgelegd, de laatstgenoemde over de straf van zes dagen strafdienst met vermindering van kost om den anderen dag gewone voeding, hem op 30 October (in de klacht verkeerdelijk vermeld als 29 October) 1919 opgelegd door hun commandant, den kapitein-luitenant ter zee G. J. te W., eerstgenoemde wegens: „Gestraft zijnde met „vermindering van kost, warm eten in ontvangst genomen van een „zijner kameraden”, laatstgenoemde wegens: „Warm eten gegeven aan „een anderen schepeling die was gestraft met vermindering van kost”;

Gezien de stukken van het gehouden onderzoek en eene memorie van den strafoplegger;

Gehoord klagers en als getuigen J. O., J. O., C. J. v. K. en J. K.;

Gelet op het advies van den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht;

Overwegende dat klagers hebben verklaard:

D.: dat hij op 30 October 1919, gestraft zijnde met strafdienst met vermindering van kost, zich bevond op het bovendek van Hr. Ms. „Atjeh”; dat klager M. aan dek kwam met een pannetje rijst en haché; dat hij aan M. vroeg, of er iets van de post was gekomen voor hem; dat M. hem zeide, dat er een briefkaart voor hem was gekomen, het pannetje met eten in een plunjekast zette en naar de trap ging om naar beneden te gaan en die briefkaart te halen; dat M. het pannetje met eten niet aan hem heeft overgereikt;

M.: dat hij op 30 October 1919 aan boord van Hr. Ms. „Atjeh” met een blik met eten, dat de korporaal O. had overgelaten, naar dek is gegaan, omdat hij dat eten beneden, waar „bakken schoon” werd gehouden, niet mocht opeten; dat hij het pannetje met eten aan dek liet staan, om beneden een briefkaart voor klager D. te gaan halen; dat hij het blik met eten niet aan D. heeft gegeven;

Overwegende dat de volgende getuigen onder eede hebben verklaard

1. J. O., korporaal der mariniers, dienende aan boord van Hr. Ms. „Atjeh”:

dat klager D., gestraft zijnde met water en brood, op 30 October 1919 zijn brood moest opeten onder toezicht van hem, getuige, maar dat D. dit weigerde, zeggende: „Als ik kolen gedragen heb, eet ik

geen brood"; dat hij daarna, bij den opgang van het kuildek staande, heeft gezien, dat klager M. een blikje met eten aan D. overreikte; dat D. op dat oogenblik een pas of tien van hem, getuige, afstand met den rug naar hem toe;

2. J. O., korporaal der mariniers, dienende aan boord van Hr. Ms. „Atjeh”:

dat hij op 30 October 1919 baksmeester was aan den bak, waartoe klager M. behoorde; dat hij wat rijst en haché over had; dat M. en getuige van K. daar tegelijkertijd om vroegen; dat M. iets tot van K. zeide en daarop dat overgebleven eten kreeg; dat M. dit beneden had mogen opeten, ook na „bakken schoon”; dat men boven zijn eten niet mag opeten;

3. C. J. van K., matroos 3de klasse, dienende aan boord van Hr. Ms. „Atjeh”:

dat op 30 October 1919 getuige O. eenige rijst en haché aan den bak over had; dat hij en klager M. tegelijkertijd om dat overgebleven eten vroegen; dat hij het samen wilde deelen met M., doch dat deze tot hem zeide: „Het is voor D.”, en hij het hem toen liet houden;

Overwegende dat door de stellige, beëdigde verklaringen van genoemde getuigen, niet ontzenuwd door de opgaven van de beide klagers, is komen vast te staan, dat klager M. een blik met rijst en haché heeft gegeven aan klager D., die gestraft was met vermindering van kost, en dat laatstgenoemde dat eten in ontvangst heeft genomen;

Overwegende dat klagers derhalve, ingevolge artikel 28 van het Reglement van krijgstucht voor het krijgsvolk te water, te recht en niet te zwaar zijn gestraft en de strafreden de door ieder hunner gepleegde overtreding juist weergeven;

Overwegende dat klagers, in stede van in deze welverdiende straffen te berusten, zich zonder eenige gegronde aanleiding daarover hebben beklaagd en hunne klachten daarom alleen aan verregaande oneerbiedigheid kunnen worden toegeschreven, zoodat zij deswege ingevolge de wet behooren te worden gestraft;

Krachtens art. 50 van 's Hofs Provisioneele Instructie, in verband met de artikelen 12—14 der Rechtspleging bij de Zeemacht, beschikkende op de ingediende klachten;

Verklaart de klachten zoodanig ongegrond en lichtvaardig, dat zij niet anders dan aan eene verregaande oneerbiedigheid kunnen worden toegeschreven;

Handhaaft de aan ieder der klagers opgelegde straf en strafreden, waarover beklag;

Straft ieder der klagers alsnog met 24 uur provoost-arrest wegens: „Het indienen van eene klacht over eene hem (op 30 October 1919) opgelegde straf, welke klacht zoodanig ongegrond en lichtvaardig is bevonden, dat zij niet anders dan aan eene verregaande oneerbiedigheid kan worden toegeschreven”;

Bepaalt, dat deze straf met de bijbehorende strafreden in de

conduiteboekjes van klagers en in het strafregister zullen worden ingeschreven;

Bepaalt voorts, dat van deze beschikking zullen worden uitgereikt een afschrift aan elk der klagers, een aan den strafoplegger, een aan den commandant der Marine te Willemsoord en een aan den Advocaat-Fiscaal.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Beschikking van 30 December 1919.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booij, Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette, Mr. W. Boekhoudt en Jhr. J. H. O. van den Bosch, toegevoegde-raad.

Klager is terecht krijgstucltelijk gestraft. Uit de afgelegde getuigenverklaringen blijkt de algeheele onwaarheid van zijne bij het onderzoek geuite beschuldiging.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien de klacht, ingediend den 14den November 1919, van C. K., eertijds marinier 3de klasse, dienende aan boord van Hr. Ms. Wachtschip te Willemsoord, thans uit den zeedienst ontslagen, over de reden der hem op 13 November 1919 door zijn toenmaligen commandant, den kapitein-luitenant ter zee A. F. H., opgelegde straf van 14 dagen provoost-arrest om den derden dag gewone voeding, wegens: „Bij „het onderzoek, ingesteld door eene commissie, naar aanleiding van „een rapport van een officier (behelzende dat hij als schildwacht voor „het commandementsgebouw op dronkemanswijze heen en weerliep „en waaruit die officier afleidde, dat hij, K., sterk onder den invloed „van drank was), bedoelden superieur beschuldigd, dat deze zelf onder „den invloed van drank en tegen hem opgelopen was, welke beschuldiging geheel onwaar is gebleken te zijn.”;

Gezien de stukken van het gehouden onderzoek;

Gehoord als getuigen D. C. M. H. en W. F. van L., beiden luitenant ter zee der 2de klasse, en J. P. H., korporaal der mariniers;

Gelet op het advies van den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht;

Overwegende dat het rapport, in de strafreden, waarover beklag, bedoeld, over klager is uitgebracht door den luitenant ter zee der 2de klasse D. C. M. H., betreffende klagers gedrag als schildwacht voor het Commandementsgebouw te Willemsoord op 4 November 1919, des avonds te ongeveer 10 uur, en dit rapport behelst hetgeen daaromtrent in de strafreden staat aangegeven;

Overwegende dat bij het onderzoek naar aanleiding van dit rapport ingesteld door eene commissie, blijkens het daarvan opgemaakte proces-verbaal door klager is opgegeven: „Toen ik ongeveer twintig „minuten op post stond, kwam een luitenant ter zee 2de klasse „voorbij van de Hoofdgracht af; deze luitenant ter zee liep tegen „mij op en vroeg ik hem, of mijnheer een beetje wilde uitkijken, „daar ik schildwacht was en op post liep. De luitenant ter zee sprak „me erg boos en zenuwachtig aan; ik kon hem niet verstaan. Ik „was nog van plan mijnheer terug te sturen, daar er geen dronken „personen langs de Directie mogen passeeren. Ik heb toen tegen „mijnheer gezegd, dat het maar beter was, dat hij doorliep. Mijnheer „is toen gegaan. Ik weet zeker, dat de passeerende luitenant ter zee „onder invloed van sterken drank was; dit constateerde ik doordat „ik een dranklucht rook, daar de luitenant ter zee vlak tegen mij „aanstond, en doordat hij tegen me opliep. Van zijn praten kon ik „weinig verstaan; hij was of kwaad of zenuwachtig. De mij hier „aangewezen luitenant ter zee der 2de klasse — aan klager werd „getoond de luitenant ter zee der 2de klasse H. — herken ik, als „de officier, die Dinsdagavond voor de Directie tegen mij opliep en „van wien ik overtuigd was, dat hij onder den invloed was van „sterken drank”;

Overwegende dat de navolgende getuigen onder eede hebben verklaard:

D. C. M. H., luitenant ter zee der 2de klasse, dienende bij het Koninklijk Instituut: dat hij destijds niet onder den invloed van sterken drank was, doch klager wel; dat hij niet tegen klager is opgelopen;

W. F. van L., luitenant ter zee der 2de klasse, dienende bij het Koninklijk Instituut: dat hij op 4 November 1919, des avonds op verzoek van den heer H. geconstateerd heeft, uit zwaaien en hikken, dat klager dronken was; dat de heer H. niet onder den invloed van sterken drank was;

J. P. H., korporaal der mariniers aan boord van Hr. Ms. Wachtschip te Willemsoord: dat mijnheer H. hem destijds, des avonds ongeveer kwart over tien, heeft meegedeeld, dat klager dronken op post stond; dat mijnheer H. toen beslist niet dronken was;

Overwegende dat uit bovenstaande getuigeverklaringen de algeheele onwaarheid van klagers bij het bedoeld onderzoek geuite beschuldiging duidelijk blijkt;

Overwegende dat klager derhalve, ingevolge artikel 28 van het Reglement van krijgstucht voor het krijgsvolk te water, te recht is gestraft met de daarvoor aangegeven strafreden, en dat de straf niet te zwaar is;

Krachtens artikel 50 van 's Hofs Provisioneele Instructie, in verband met de artikelen 12—14 der Rechtspleging bij de Zeemacht, beschikkende op de ingediende klacht;

Verklaart de klacht ongegrond;

Handhaaft de opgelegde straf en de daarbij behorende strafreden;

Bepaalt, dat van deze beschikking zullen worden uitgereikt een afschrift aan den klager, een aan den strafoplegger, een aan den Commandant der Marine te Willemsoord en een aan den Advocaat-Fisikaal.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 3 Februari 1920.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booij, Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette en Mr. W. Boekhoudt en Jhr. J. H. O. van den Bosch, toegevoegde-raad.

Advocaat-Fisikaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van Ysselst.

Raadsman: Mr. S. J. Pit.

De strafbepalingen van den achtsten titel van het C. W. L. zijn bijzondere strafbepalingen zoowel tegenover die van art. 310 als die van art. 311 W. v. Sr.

Diefstal van een paardendecken uit de rustkamer van een kazerne, na zich door inklimming toegang tot de rustkamer te hebben verschaft, is mitsdien te qualificeeren als „eenig kazerneeringsgoed ontvreemden” en niet als „diefstal, gepleegd door middel van inklimming”.¹⁾

In de zaak aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

A., oud 26 jaar, geboren te Callantsoog, huzaar bij het 1ste Regiment, appellant van een door den Krijgsraad te Arnhem op 8 Augustus 1919 gewezen vonnis, ter eenre, — voor wien schriftelijk ter rolle is verklaard, dat appellant zich refereert aan het oordeel van het Hof,

en

den Advocaat-Fisikaal voor de Zee- en Landmacht, bij 's Hof's beschikking van 21 October 1919 gemachtigd om dit hooger beroep voor den Auditeur-Militair bij genoemden Krijgsraad ambtshalve te vervolgen, mitsdien gedaagde, ter andere zijde, door wien schriftelijk ter rolle bij eisch a minima, is geconcludeerd tot verbetering van

¹⁾ Men vergelijke de Sententies van 10 September 1907, M. R. T. V., blz. 38, 11 Februari 1908, M. R. T. V., blz. 207, 4 Februari 1910, M. R. T. VII., blz. 359 en 13 Februari 1914, M. R. T. IX., bldz. 464. Red. M. R. T.

het vonnis van den Krijgsraad, wat betreft de kwalificatie onder II en de opgelegde straf, en dat alsnog, bij Sententie van den Hove, de appellant zal worden schuldig verklaard: II. aan „als minder „militair eenig kazerneeringsgoed ontvreemden”; voorts de appellant zal worden veroordeeld tot 1o. drie maanden gevangenisstraf; 2o. drie maanden militaire gevangenisstraf; met instandhouding overigens van het beroepen vonnis, ook wat betreft den aftrek van het voorarrest, hetwelk eerst in mindering zal worden gebracht op de militaire gevangenisstraf en daarna op de gevangenisstraf.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelet op den eisch a minima van den Advocaat-Fiscaal;

Gelet op de verklaring door beide partijen ter rolle gedaan, dat zij afstand doen van pleidooi, en gezien de stukken van het geding;

Gelet op hetgeen appellant, bij zijn verhoor voor het Hof, heeft in het midden gebracht;

Overwegende dat appellant voor den Krijgsraad in het tweede Militaire Arrondissement, hoofdplaats Arnhem, heeft terechtgestaan ter zake, dat hij te Amersfoort:

I. Op 5 Mei 1919 opzettelijk een revolver, toebehoorende aan het Rijk, althans aan een ander dan aan hem, appellant, of van H., van van H. ten geschenke heeft aangenomen, wetende, dat deze zich die revolver door diefstal, althans door misdrijf had verschaft;

II. op 8 Mei 1919 uit de rustkamer van de Mitrailleursectie van het 1ste Regiment Huzaren, in de kazerne Bereden Wapens een paardendeken, toebehoorende aan het Rijk, althans aan een ander dan aan hem, appellant, heeft weggenomen met het oogmerk zich deze deken wederrechtelijk toe te eigenen, na zich door inklimming toegang tot die rustkamer te hebben verschaft;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 8 Augustus 1919 gewezen vonnis, op grond van de bewijsmiddelen in het vonnis genoemd, het aan appellant te laste gelegde — met den verstande als in het vonnis aangegeven, — wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard, alsmede appellants schuld daaraan; het aldus bewezen verklaarde heeft gequalificeerd als: „I. heling; II. diefstal, gepleegd door middel van „inklimming”, en appellant te dier zake heeft veroordeeld tot zes maanden gevangenisstraf met bepaling, dat de tijd, van 14 Mei 1919 af door den veroordeelde vóór de tenuitvoerlegging van dit vonnis voorloopig in verzekerde bewaring doorgebracht, bij de uitvoering van de hem opgelegde straf in mindering zal worden gebracht;

Overwegende dat de bewezen- en schuldigverklaring in het vonnis te recht is geschied en ook de qualificatie van het aan appellant in den aanhef en onder I te laste gelegde op de wet is gegrond;

Overwegende dat dit echter niet het geval is met de qualificatie, gegeven aan het aan appellant in den aanhef en onder II te laste gelegde en bewezen feit;

Overwegende dat toch in den achtsten titel „van diefstal en roof”

van het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te lande een aantal misdrijven zijn omschreven en daarop specifiek militaire straffen zijn gesteld, zulks uit hoofde hetzij van de qualiteit van den dief of zijne verhouding tot den bestolene of de gestolen zaak, hetzij van de plaats, waar de ontvreemding geschied is, in verband met den aard van het gestolene;

Overwegende dat daarmede op het stuk van diefstal en roof een aantal bijzondere strafbepalingen zijn in het leven geroepen, die, ingevolge het voorschrift van artikel 55, 2de lid, van het Wetboek van Strafrecht, wanneer de daarin omschreven feiten tevens in eene algemeene strafbepaling vallen — alléén voor toepassing in aanmerking moeten komen;

Overwegende dat de bepalingen in den genoemden achtsten titel van het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te lande zijn vervat in zoo ruime en algemeene bewoordingen — bestelen, berooven, ontvreemden — dat elke wijze, waarop dit bestelen, berooven of ontvreemden geschiedt, er onder valt en elk militair die steelt, rooft of ontvreemdt zoowel onder als niet onder omstandigheden als in artikel 311 van het Wetboek van Strafrecht genoemd, met eene specifiek militaire straf kan worden gestraft;

Overwegende dat ongetwijfeld de wetgever, zooals hij dit o.a. in de artikelen 175 en 176, 177 en 178, alsmede 179 van het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te lande heeft gedaan, ook in den achtsten titel naast het bestelen, berooven, ontvreemden „op welke wijze ook” (artikel 175) nog eenige, meer ernstige vormen als „met braak, geweld aan personen of zware bedreigingen” (artikel 176) of „wel zonder geweld van personen en zonder zware bedreigingen, maar nochtans troepsgewijze en gewapender hand” (artikel 179), afzonderlijk had kunnen noemen en daarop zwaardere, ook weer specifiek militaire straffen had kunnen stellen, maar hij dit om hem moveerende redenen niet noodig heeft geoordeeld;

Overwegende dat daarom de strafbepalingen van den meergenoemden achtsten titel van het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te lande zijn bijzondere strafbepalingen zoowel tegenover de bepaling van artikel 310 als tegenover de bepalingen van artikel 311 van het Wetboek van Strafrecht, omdat zij, algemeen gesteld als zij zijn, niet enkel alle elementen bevatten van de feiten, in de bedoelde bepalingen van het gemeene recht omschreven, maar daarenboven de elementen van specifiek militairen aard, welke tot de opneming in het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te lande en de bedreiging met bijzondere — specifiek militaire — straffen hebben geleid;

Overwegende dat dus het aan appellant in den aanhef en onder 2o. te laste gelegde en bewezen feit behoort te worden gequalificeerd overeenkomstig artikel 194 van het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te lande als: „Het als minder militair eenig kazerneringsgoed ontvreemden”;

Overwegende dat mitsdien het vonnis, waarvan beroep, voor zooverre de qualificatie onder II betreft, niet in stand kan blijven, terwyl,

waar op overtreding van artikel 194 van het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te lande gevangenisstraf niet is gesteld, het vonnis ook ten aanzien van de opgelegde straf moet worden te niet gedaan;

Gezien, behalve de in het vonnis genoemde wets-artikelen, de artikelen 194 van het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te lande, 7 der Wet van 14 November 1879 (Staatsblad no. 191), 9 der Wet van 15 April 1886 (Staatsblad no. 64), 209 en volgende der Rechtspleging bij de Landmacht en 55 van 's Hofs Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis, waarvan beroep, voor zooverre de qualificatie onder II betreft en ten aanzien van de opgelegde straf;

Houdt het vonnis in stand voor het overige, in het bijzonder voor zooverre betreft de bepaling omtrent het in mindering brengen van den door appellant van 14 Mei 1919 af voorloopig in verzekerde bewaring doorgebrachten tijd; met dien verstande, dat dit in mindering brengen zal geschieden eerst op de na te noemen militaire gevangenisstraf, daarna op de gevangenisstraf;

Qualificeert het aan appellant in den aanhef en onder II te laste gelegde en bewezen verklaarde feit als: „Als minder militair eenig „kazerneeringsgoed ontvreemden”;

Veroordeelt appellant ter zake van het onder I gequalificeerde feit tot eene gevangenisstraf van drie maanden, en ter zake van het onder II gequalificeerde feit tot eene militaire gevangenisstraf van drie maanden.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 6 Januari 1920.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booij, Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette en Mr. W. Boekhoudt.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van Ysselt.

Art. 43 van de Rijverordening van de gemeente Utrecht maakt onderscheid tusschen de voetpaden zonder en met naastgelegen rijbaan; op de eerste is het rijden met een rijwiel absoluut verboden, op de laatste alleen wanneer het buiten noodzaak geschiedt.

Aangezien beklaagde met een rijwiel heeft gereden over een voetpad gelegen naast de rijbaan van een rijweg, had hem moeten zijn ten laste gelegd dat dit buiten noodzaak gebeurde. Nu zulks niet is geschied, vermag het Hof dit punt niet te onderzoeken en moet vrij-spraak volgen.

In de zaak, ter eerste instantie aanhangig voor het Hoog Militair
Gerechtshof

tusschen

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, ambtshalve eischer,
ter eenre,

en

A., oud 50 jaar, geboren te 's-Gravenhage, Majoor van de Militaire
Administratie bij het Regiment Genietroepen, gedaagde, ter andere
zijde, ingevolge artikel 51 der Provisioneele Instructie voor het Hoog
Militair Gerechtshof ter eerster instantie voor het Hof terechtstaande.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien de conclusie, door den eischer ambtshalve genomen, daartoe
strekken, dat de gedaagde zal worden schuldig verklaard aan:
„Als bestuurder van een rijwiél, bij het rijden in de gemeente Utrecht
„gebruik maken van een voetpad”, en deswege veroordeeld tot eene
geldboete van vijf gulden, bij niet-betaling te vervangen door tien dagen
hechtenis;

Gelet op hetgeen door den gedaagde ter terechtzitting van het Hof
is in het midden gebracht;

Gezien de stukken van het geding, voor zooveel noodig aan gedaagde
vertoond en voorgehouden en daaronder meer bepaaldelijk: 1o. een
proces-verbaal d.d. 10 Juli 1919, op ambtseed opgemaakt door de
agenten van politie, tevens buitengewoon-veldwachters der gemeente
Utrecht, C. H. en L. J. R., 2o. het proces-verbaal van gedaagdes
verhoor voor den Raad-Commissaris Mr. H. W. van Sandick, daartoe
benoemd bij beschikking van 26 September 1919, d.d. 3 October 1919;

Gelezen een uittreksel uit het stamboek van Heeren officieren van
het Regiment Genietroepen, afgegeven op 17 Juli 1919 door den korps-
administrateur A., waaruit blijkt, dat gedaagde, na bij Koninklijk
besluit van te zijn benoemd tot tweede-
luitenant-kwartiermeester bij het 2de Regiment infanterie, laatstelijk
bij Koninklijk besluit van met ingang van
. is benoemd tot Majoor van de Militaire Administratie
bij het Regiment Genie-troepen;

Gezien een door den Secretaris-Generaal van het Departement van
Oorlog voor eensluitend afgegeven afschrift van het proces-verbaal
betreffende het afleggen van den eed als tweede-luitenant-kwartier-
meester door den gedaagde te 's-Hertogenbosch op ;

Overwegende dat aan gedaagde door den Advocaat-Fiscaal voor
de Zee- en Landmacht is te laste gelegd: dat hij in den voormiddag
van den 10den Juli 1919 in de gemeente Utrecht, als bestuurder van
een rijwiél, daarmede heeft gereden op — mitsdien gebruik gemaakt
heeft van — het openbaar voetpad langs den voor het openbaar
verkeer openstaanden rijweg, „de Prins Hendriklaan”;

Overwegende dat gedaagde heeft erkend en opgegeven, dat hij op 10 Juli 1919 als bestuurder met een rijwiel heeft gereden op een pad, met klinkers bestraat, deel uitmakende van de Prins Hendriklaan te Utrecht;

Overwegende dat voormeld ambtseedig proces-verbaal inhoudt, dat de verbalisanten hebben gezien, dat gedaagde den 10den Juli 1919, des voormiddags 8 uur 20 minuten, als bestuurder op een rijwiel daarmede een openbaar voetpad bereed, gelegen langs den openbaren rijweg Prins Hendriklaan te Utrecht, welk voetpad van dien rijweg gescheiden is door een grasband, waarop boomen en struiken zijn geplant;

Overwegende dat door voormelde bewijsmiddelen wettig en overtuigend is bewezen, hetgeen gedaagde is te laste gelegd, alsmede zijne schuld daaraan;

Overwegende echter, dat dit feit niet strafbaar is;

dat toch de rijverordening der gemeente Utrecht, vastgesteld den 10den December 1918 en afgekondigd den 28sten December d. a. v. na in het tweede lid van artikel 1 onder 1o. te hebben bepaald, dat zij onder „wegen” verstaat: *a.* alle voor het openbaar verkeer openstaande rijwegen met de daartoe behoorende en krachtens de Motor- en Rijwielwet daarvan deel uitmakende voetpaden en berm en zijkanten; *b.* alle voor het openbaar verkeer openstaande straten, stegen, paden, bruggen, pleinen en buitenpleinen van spoorwegstations met hun toegangen, in artikel 43 voorschrijft, dat het den bestuurder van een motorrijtuig of van een rijwiel is verboden: *a.* bij het rijden gebruik te maken van voetpaden en van voetbruggen; *b.* bij het rijden buiten noodzaak af te wijken van de rijbaan des wegs en mitsdien gebruik te maken van klinkerpaden (kleine steenen), rabatten of verhoogde voetpaden (trottoirs); van welke verboden de strafbepaling te vinden is in artikel 67 der verordening;

dat art. 43 dus streng onderscheidt de voetpaden zonder naastgelegen rijbaan (die onder *a* bedoeld) en de voet- of klinkerpaden, gelegen naast de rijbaan des wegs (die onder *b* bedoeld); dat het berijden van de eerste *absoluut* verboden is, terwijl dit bij de tweede slechts verboden is, wanneer het *buiten noodzaak* geschiedt;

Overwegende nu, dat het openbaar voetpad, waar het in dezen om gaat, gelegen is naast de rijbaan van den rijweg de Prins Hendriklaan en derhalve valt onder letter *b* van artikel 43;

dat dit ook blijkt uit de voordracht van Burgemeester en Wethouders van Utrecht aan den Raad d.d. 2 Maart 1917 No. 6619 O. W., die tot den aanleg van het voetpad geleid heeft, welke voordracht strekt tot het aanleggen van *een klinkerpad over den wegberm* de Prins Hendriklaan aan de zijde van de Kromhout-kazerne leidende naar den ingang daarvan;

dat derhalve aan gedaagde had moeten zijn te laste gelegd, dat hij buiten noodzaak van het pad heeft gebruik gemaakt, en dat, nu dit niet is geschied, het Hof dit punt niet mag onderzoeken;

Gezien de artikelen 51 van 's Hofs Provisioneele Instructie, 13 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande, 1 der Wet

van 14 November 1879 (Staatsblad Nr. 191), 193 der Rechtspleging bij de Landmacht;

Recht doende in eerste en hoogste instantie in Naam der Koningin!
Verklaart wettig en overtuigend bewezen, met gedaagdes schuld daaraan, hetgeen hem is te laste gelegd;

Verklaart dit feit echter niet strafbaar;

Spreekt gedaagde vrij;

Ontzegt allen anderen eisch.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 16 Januari 1920.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booij, Mr. H. W. van Sandick, P. P. C. Collette en Mr. W. Boekhoudt en Jhr. J. H. O. van den Bosch, toegevoegde-raad.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van Ysselt.

Raadsman: Mr. H. C. P. Korte.

De krijgsraad heeft beklagde ten onrechte schuldig verklaard aan medeplichtigheid aan heling omdat de telastlegging niet inhoudt dat degene, wien hij het geld heeft gegeven, wist en moest begrijpen dat de te koopen petroleum door misdrijf was verkregen.

Het den beklagde in de tweede plaats te laste gelegde feit acht de krijgsraad niet bewezen: het H. M. G. verklaart hem deswegen schuldig aan heling.

In de zaak aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, ambtshalve appellant

en

A. v. K., oud 22 jaar, geboren te Bleskensgraaf en Hofwegen, milicien-korporaal bij het 6de Regiment Infanterie, gedaagde.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Gelet op de verklaring, door beide partijen ter rolle gedaan, dat zij afstand doen van pleidooi, en gezien de stukken van het geding:

Gelet op hetgeen gedaagde, bij zijn verhoor voor het Hof, heeft in

het midden gebracht en op de verklaringen van de ter terechtzitting van het Hof gehoorde getuigen C. K. en H. van A., beiden soldaat bij den Etappendienst;

Overwegende dat gedaagde voor den Krijgsraad in het eerste Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Gravenhage, heeft terechtgestaan ter zake, dat hij te Dordrecht, althans in den Dortschen Kil, in de nabijheid van genoemde gemeente, op of omstreeks den elfden September 1918:

1o. opzettelijk is behulpzaam geweest bij het koopen van eene hoeveelheid, aan het Rijk toebehoorende petroleum, waarvan gedaagde wist en begrijpen moest, dat die petroleum door misdrijf was verkregen, door aan den korporaal J. R. een bedrag van *f* 10.— te verstreken, waarmede de prijs ad *f* 20.— voor de petroleum betaald moest worden, zulks met het kennelijk doel om later die *f* 10.— plus zijn aandeel in de winst terug te ontvangen;

2o. eene hoeveelheid van ongeveer 3.65 K.G. rundvleesch, mede toebehoorende aan het Rijk, althans aan een ander dan hem, gedaagde, opzettelijk ten geschenke heeft aangenomen, en voor zich heeft behouden, niettegenstaande gedaagde de wetenschap had, althans moest en kon hebben, dat bedoeld vleesch door diefstal of verduistering, althans door misdrijf was verkregen;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 21 Maart 1919 gewezen vonnis, op grond van de bewijsmiddelen in het vonnis genoemd, het aan gedaagde in aanhef en onder 1o. te laste gelegde — met den verstande als in het vonnis aangegeven — wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard, alsmede gedaagdes schuld daaraan; het aldus bewezen verklaarde heeft gequalificeerd als: „Medeplichtigheid aan heling”, en gedaagde te dier zake heeft veroordeeld tot eene gevangenisstraf van drie maanden met bepaling, dat de tijd van 10 October 1918 tot 5 December d.a.v. en van 31 Januari 1919 tot 22 Maart 1919 door den veroordeelde voorloopig in verzekerde bewaring doorgebracht, in mindering zal worden gebracht bij de uitvoering van de hem opgelegde straf, met degradatie van gedaagde, mitsdien terugbrenging tot den stand van soldaat, en met vrijspraak van gedaagde van het hem in aanhef en onder 2o. te laste gelegde;

Overwegende dat het Hof niet uit wettige bewijsmiddelen de overtuiging heeft geput, dat gedaagde het hem in den aanhef en onder 1o. te laste gelegde heeft gepleegd, terwijl daarenboven, al aangenomen, dat dit deel der telastlegging op grond van de bewijsmiddelen, in het vonnis des Krijgsraads aangegeven wel wettig en overtuigend bewezen ware, het aldus bewezene niet zoude opleveren een strafbaar feit; dat immers niet is te laste gelegd, dat de korporaal J. R. wist en begrijpen moest, dat de aan te koopen petroleum door diefstal of verduistering, althans door misdrijf was verkregen, zoodat aan gedaagde geenszins medeplichtigheid aan heling is te laste gelegd, terwijl het te laste gelegde evenmin valt onder eenige andere door straf te handhaven bepaling van wet of wettelijke verordening;

Overwegende dat dus gedaagde van dit deel van het hem te laste

gelegde behoort te worden vrijgesproken, en het hem te dier zake veroordeelend vonnis van den Krijgsraad in zooverre niet in stand kan blijven;

met betrekking tot hetgeen aan gedaagde in den aanhef en onder 2o. is te laste gelegd;

Overwegende dat is verklaard door de getuigen:

C. K.: „Op of omstreeks 11 September 1918 was ik op een motorboot in den Dordtschen kil in de nabijheid van Dordrecht; ik heb toen een door getuige van A. in die boot gevonden stuk rundvleesch in eene vlet overgegooid, waarin o.a. gedaagde zat; eerst hadden wij dit vleesch in het water willen gooien uit vrees voor de recherche in het recherche-bootje, dat in de buurt was; de motorboot had dien morgen voor de troepen bestemd en aan het Rijk toebehoorend vleesch naar *Breda* gebracht, waar het vleesch door militairen was gelost; wij waren toen van *Breda* terugkeerende;

H. van A.: „Op of omstreeks 11 September 1918 heb ik op de motorboot, die dien morgen voor de troepen bestemd en aan het Rijk toebehoorend rundvleesch naar *Breda* gebracht had waar het vleesch door militairen was gelost, een stuk vleesch gevonden; het lag verstoppt achter het zeil; ik wilde dit weggooien, omdat ik bang was anders later bij het vinden van het vleesch van eenig misdrijf verdacht te worden; getuige K. heeft daarop in den Dordtschen kil in de nabijheid van Dordrecht het stuk vleesch overgegooid in een vlet, waarin o.a. gedaagde gezeten was;

Overwegende dat is verklaard door gedaagde: „Op of omstreeks 11 September 1918 bevond ik mij in den Dordtschen Kil in de nabijheid van Dordrecht op een vlet; ik heb toen in ontvangst genomen om het te houden van getuige K., die zich op een motorboot bevond en het mij vandaar toegooide een stuk rundvleesch, terwijl mij daarbij werd medegedeeld, dat het in het ruim van die motorboot gevonden was; ik wist, dat die motorboot diende om levensmiddelen voor de troepen te vervoeren; ik kon toen wel begrijpen, dat dit vleesch op oneerlijke manier verkregen was; ik had in geen vier maanden vleesch gehad, omdat ik ingekwartierd was met voeding;

Overwegende dat alzoo door de in onderling verband en samenhang beschouwde aanwijzingen, voortvloeiende uit den boven weergegeven inhoud van de verklaringen der getuigen en de eigen erkennissen van gedaagde, wettig en overtuigend bewezen is, met gedaagdes schuld daaraan, hetgeen aan gedaagde in den aanhef en onder 2o. is te laste gelegd met dien verstande, dat het feit is gepleegd omstreeks 11 September 1918 in den Dordtschen Kil in de nabijheid van Dordrecht, en dat gedaagde de wetenschap moest en kon hebben, dat het vleesch door misdrijf was verkregen, en dat niet wettig en overtuigend bewezen is, dat de hoeveelheid rundvleesch was ongeveer 3.65 K.G.;

Overwegende dat het ten laste van gedaagde wettig en overtuigend bewezen verklaarde feit behoort te worden gequalificeerd als: „heling”;

Overwegende dat mitsdien het vonnis van den Krijgsraad, in zoverre gedaagde daarbij van dit deel der telastlegging is vrijgesproken, niet in stand kan blijven;

Overwegende dat gedaagde ter zake van het door hem gepleegde feit ongeschikt is om den graad van onderofficier te behouden;

Gezien, behalve de in het vonnis genoemde wets-artikelen, de artikelen 48 en 57 van het Wetboek van Strafrecht, en 62 van 's Hofs Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis door den Krijgsraad in het eerste Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Gravenhage, op 21 Maart 1919 ten laste van gedaagde geweest, voor zoverre gedaagde daarbij van hetgeen hem in den aanhef en onder 2o. is te laste gelegd is vrijgesproken;

Verklaart niet wettig en overtuigend bewezen, hetgeen gedaagde in den aanhef en onder 1o. is te laste gelegd, en spreekt gedaagde daarvan vrij;

Verklaart wettig en overtuigend bewezen, met gedaagdes schuld daaraan, hetgeen gedaagde in den aanhef en onder 2o. is te laste gelegd, met den verstande als boven;

Qualificeert het ten laste van gedaagde wettig en overtuigend bewezen verklaarde feit als: „heling”;

Veroordeelt gedaagde te dezer zake tot eene gevangenisstraf van drie maanden;

Bepaalt, dat de tijd, door den veroordeelde vóór de tenuitvoerlegging van deze rechterlijke uitspraak voorloopig in verzekerde bewaring doorgebracht, bij de uitvoering van de hem opgelegde straf in mindering zal worden gebracht van 10 October 1918 tot 5 December d.a.v. en van 31 Januari 1919 tot 22 Maart d.a.v.;

Degradeert gedaagde en brengt hem mitsdien terug tot den stand van soldaat;

Verklaart niet wettig en overtuigend bewezen, hetgeen aan gedaagde in den aanhef en onder 2o. meer of anders is te laste gelegd, dan bij deze sententie als bewezen is aangenomen, en spreekt gedaagde daarvan vrij.

ZEEKRIJGSRAAD TE SOERABAJA.

Vonnis van 15 Augustus 1919.

President: G. R. J. Haentjens Dekker.

Leden: E. M. J. Chevalier, E. G. P. van Sijpveld, P. J. M. Cikot
en J. A. van Huizen.

Fiscaal: (*niet opgegeven*).

Wanneer een militair gemeenschappelijk een commun delict heeft gepleegd met andere personen, welke terechtstaan voor den burgerlijken rechter, blijft niettemin de militaire rechter bevoegd over den persoon en de zaak van den militair te oordeelen, wanneer de burgers, vreemdelingen, zich niet binnen het rechtsgebied van den Nederlandschen rechter bevinden en er dus van een strafvervolging door den Nederlandschen burgerrechter geen sprake is.

De Zeekrijgsraad te Soerabaja, in de zaak van den Fiscaal

tegen

A. marinier 2e klasse, stambno. 2003, oud 23 jaren, geboren te Amsterdam, gedetineerde in persoon;

Gezien de beschikking van verwijzing naar den Zeekrijgsraad;

Gezien het bevelschrift tot bijeenkoming van den Zeekrijgsraad en het aan den voet van dat bevelschrift aan den beklaagde tenlastegelegde: dat hij, te Peking:

1o. omstreeks eind October 1917, toen mariniers B. en C. in den nacht, uit een cel van de munitiebergplaats van de Duitsche kazerne, na daartoe gemaakte afspraak, hebben weggenomen 4 zakken gezamenlijk inhoudende ongeveer \$ 4000, met het oogmerk zich dit aan een ander dan aan hen toebehoorende geld wederrechtelijk toe te eigenen, opzettelijk behulpzaam is geweest bij het plegen van dit misdrijf door terwijl bovenomschreven misdrijf gepleegd werd, aan den voet van den Tartaren muur gaten te graven en daarin met de beide mariniers voornoemd te zamen o.a. 4 zakken met geld te begraven, hebbende hij bij het plegen van deze handelingen zijn plicht als schildwacht geschonden;

2o. ten tijde en onder omstandigheden als onder 1o omschreven in genoemde gaten uit winstbejag heeft verborgen, 2 witte zakjes en twee handdoeken gevuld met te zamen ongeveer \$ 4000, terwijl hij wist, dat dit geld een paar nachten tevoren door de onder 1o genoemde mariniers door misdrijf was verkregen, hebbende hij bij het plegen van deze handelingen zijn plicht als schildwacht geschonden;

3o. in den nacht van 20 op 21 Januari 1918, uit de onder 1o

omschreven cel, in vereeniging met marinier B., na daartoe gemaakte afspraak, heeft weggenomen uit reeds geopende en door hem opengebroken kistjes een bedrag van ongeveer \$ 10212 aan zilvergeld en een bedrag van ongeveer \$ 26385 aan papier geld van de Yokohama speciebanc en Chineesch bankpapier, met het oogmerk zich dit aan een ander dan aan hen, beklaagden, toebehoorende geld wederrechtelijk toe te eigenen;

40. in den nacht van 30 op 31 Januari 1918 in vereeniging met marinier B., na daartoe gemaakte afspraak, een bedrag van ongeveer \$ 15250 aan zilvergeld, welk geld door hem tevoren uit kistjes, welke hij had opengebroken, althans met valsche sleutels had geopend, in 14 zakken was gedaan, uit de munitiebergplaats heeft weggenomen, met het oogmerk zich dit aan een ander dan aan hen, beklaagden, toebehoorende geld wederrechtelijk toe te eigenen;

50. na daartoe op zijn voorslel afspraak met den marinier B. gemaakt te hebben, zich met het oogmerk 's Lands dienst voor goed te verlaten, zonder vergunning op den 3den Februari 1918 van die plaats, alwaar hij bij de Nederlandsche Gezantschapswacht diende, heeft verwijderd en zich naar Shanghai heeft begeven, in welke plaats hij op den 21sten Februari d.a.v. door de politie is gearresteerd;

althans: dienende bij de Nederlandsche Gezantschapswacht en gedetacheerd zijnde in de Duitsche kazerne, in den nacht van 20 op 21 Januari 1918, toen hij deel uitmaakte van de wacht in de Oostenrijksche kazerne, deze kazerne, althans in den nacht van 30 op 31 Januari 1918, de Duitsche kazerne, zonder vergunning heeft verlaten en verder voortdurend en zonder vergunning is afwezig geweest, tot dat hij, na op den 21sten Februari 1918 door de politie te Shanghai te zijn gearresteerd, op den 28sten d.a.v. onder militair geleide bij die Gezantschapswacht is teruggebracht;

Gezien het exploit van beteekening en dagvaarding, waarbij bovengemeld bevel tot bijeenkomen van den zee-krijgsraad en de daarop gestelde telastlegging den beklagde zijn beteekend;

Overwegende dat het extract-stamboek van beklagde onder meer inhoudt dat beklagde zich op den 17den Januari 1913 als marinier 3de klasse op stamboeknummer 2003 voor den tijd van acht jaren in den zeedienst heeft verbonden en dat zijn diensttijd, sedert verlengd, eindigt op 16 Juli 1921;

Overwegende dat de beklagde ter terechtzitting van den krijgsraad van 9 Augustus 1919 heeft ingediend een schriftuur, waarin door hem wordt betoogd, dat het gepleegde misdrijf van 't begin tot 't einde is gepleegd in vereeniging met personen, die wegens dit feit door den burgerlijken rechter werden veroordeeld, op grond waarvan hij meent dat de krijgsraad, in verband met den inhoud van artikel 64 der Provisioneele Instructie van het Hoog Militair Gerechtshof van Nederland en de artikelen 220 tot 241 der Rechtspleging bij de Zee-macht, onbevoegd is om recht te spreken in zijn zaak en hij den krijgsraad verzoekt om, alvorens de zaak verder te behandelen, over deze al of niet bevoegdheid te beslissen;

Overwegende dat beklaagde tot staving van zijn zienswijze opgeeft:

1o. dat het geld door B. en C. in een nacht op het eind van October 1917 ontvreemd, zoowel als het geld dat eenige nachten daarna door hen ontvreemd werd, grootendeels in ander geld is omgewisseld door Wang Sing Peng (alias Charly) die wist dat dit geld van diefstal uit de munitiebergplaats der Duitsche kazerne afkomstig was en daarvoor bedong dat hem een gedeelte van dit geld werd afgestaan;

dat daaruit blijkt dat er ten aanzien van de aan beklaagde onder 1o en 2o ten laste gelegde feiten — waarin hij van heling van geld van eerstgenoemden diefstal afkomstig en van medeplichtigheid aan laatstgenoemden diefstal wordt beschuldigd — samenwerking bestond tusschen hen (militairen) en de personen die door den burgerlijken rechter werden veroordeeld;

2o dat eenigen tijd later vernoemde Wang Sing Peng, die te weten was gekomen dat er nog meer geld in de munitiebergplaats aanwezig was, B. en beklaagde aanzocht om ook dat geld te ontvreemden; dat zij daarin eerst geen lust hadden, doch dat Wang Sing Peng ten slotte de zaak zoo verleidelijk wist voor te stellen, dat zij overeenkwamen nog meer geld weg te halen;

dat Wang Sing Peng zijn beide broeders in het geheim inwijdde en dat bij den volgenden door B. en beklaagde gepleegden diefstal — in de telastlegging onder ten 3de omschreven — de drie gebroeders behulpzaam waren, door het ontvreemde geld op een kar, waarmede zij zich voor de plaats waar het misdrijf werd gepleegd hadden opgesteld, te laden en zich daarmede te verwijderen;

dat hierbij de samenwerking tusschen hen en de burgerpersonen zeer duidelijk is; dat eendrachtelijk tusschen hen gewerkt werd en geene der beide partijen iets op eigen gelegenheid kon ondernemen; dat zij zonder de hulp der burgers het geld niet hadden kunnen wegnemen, daar het middel tot vervoer hun ontbrak en dat de burgers zonder hen niets konden ondernemen;

3o. dat, toen ten slotte besloten werd ook het restant nog weg te nemen, dit ook in samenwerking met de burgers geschiedde; dat in den avond van dien dag beklaagde zich, voorzien van door Wang Sing Peng verstrekte zakken, naar de kazerne begaf om het geld uit de kisten daarin over te pakken, ten einde het vervoer te vergemakkelijken;

dat tevoren berekend was hoe lang dat overpakken zou duren en dat, nadat dit was vastgesteld, overeengekomen werd dat de burgers dan met een automobiel voor de kazerne zouden zijn om het verpakte geld op te laden en te vervoeren;

dat het aldus ook geschied is en dat dus ook hierbij de militairen en de burgers geheel van elkaar afhankelijk waren;

4o. dat de bedoelde burgerpersonen voor de hiervoren genoemde misdrijven door den burgerlijken rechter, namelijk door een Chineesch Gerechtshof in Peking (China), zijn veroordeeld, hetgeen bewijst dat de samenwerking wettig en overtuigend is bewezen;

Gezien de Conclusie van antwoord van den Fiskaal concludeerende tot:

dat de krijgsraad de door den beklaagde voorgestelde onbevoegdheid zal verwerpen en zich bevoegd zal verklaren om over den persoon en de zaak van den beklaagde A. te oordeelen;

Overwegende dat ten processe is komen vast te staan dat de burger Wang Sing Peng, hiervoren door den beklaagde bedoeld en ten rechte Wang Chin Peng geheeten, is een Chineesch café-houder woonachtig te Peking, — alzoo ter plaatse waar de Nederlandsche rechterlijke macht geen rechtsbevoegdheid heeft, behoudens de consulaire rechtsmacht, uitgeoefend ten tijde van het plegen der ten laste gelegde feiten, ten aanzien van strafbare feiten door Nederlanders gepleegd;

Overwegende dat derhalve, afgescheiden van de vraag of de door beklaagde en Wang Chin Peng en diens eventueele helpers gepleegde feiten in zoodanig verband staan dat beklaagde en de Chinees of Chineezen moeten worden geacht gemeenschappelijk een commun delict te hebben gepleegd, beklaagdes conclusie niet juist is;

Overwegende toch dat artikel 54 der Provisioneele Instructie van het Hoog Militair Gerechtshof, welk artikel noodwendig ook de rechtsmacht van de Zeekrijgsraden moet beperken — ofschoon een gelijk-luidend artikel in de Rechtspleging bij de Zeemacht niet voorkomt — bepaalt, dat het Hef (en derhalve de krijgsraad) niet zal erkennen of recht spreken over zoodanige militairen en ambtenaren die gemeenschappelijk een commun delict hebben gepleegd met andere personen, welke terechtstaan voor den burgerlijken rechter of in dat delict zijn betrokken, maar dat alsdan dusdanige militairen en ambtenaren, uit hoofde der connexiteit, aan den burgerlijken rechter zullen overgegeven of ter judicature overgelaten worden;

Overwegende dat de beteekenis en strekking van dit artikel geen andere dan deze kan zijn dat, wanneer krachtens de Nederlandsche strafwetgeving zoowel militaire als burgerlijke personen vervolgd worden wegens de in genoemd artikel bedoelde feiten, die vervolging niet zal geschieden voor twee *verschillende Nederlandsche* rechtscolleges, doch dat in dat geval de vervolgte personen terechtstaan voor denzelfden rechter, waartoe dan de *Nederlandsche* burgerlijke rechter wordt aangewezen;

dat het immers duidelijk is dat de Nederlandsche wetgever, samenstellende een nationale militaire strafwetgeving, daarin niet heeft kunnen neerleggen een opdracht van rechtsbevoegdheid aan buitenlandsche rechtbanken, die buiten de werkingsfeer der nationale wetgeving liggen, noch ook dat hij daarin heeft willen bepalen, dat hij afstand doet van het recht om een strafvervolging in te stellen tegen Nederlandsche militairen, die zich buitenslands met burgerpersonen van vreemde nationaliteit aan misdrijf schuldig maken, doch hij slechts heeft willen vaststellen regelen van relatieve rechtsbevoegdheid van Nederlandsche rechtscolleges onderling en dat de wetgever derhalve in artikel 54 voornoemd alleen heeft willen geven een regeling voor het geval zoowel een Nederlandsche militaire rechter als een *Nederlandsche* burgerrechter bevoegd zouden zijn kennis te nemen van een

zelfde zaak door militaire en burgerpersonen in vereeniging gepleegd; dat de juistheid van deze opvatting trouwens ten duidelijkste blijkt uit het laatste gedeelte van meergenoemd artikel 54, alwaar wordt bepaald: „dat zoodanige personen alsdan aan den burgerrechter zullen worden overgegeven,” daar immers, indien onder dien burgerrechter ook een buitenlandsche rechter zou kunnen worden begrepen, in zoodanig geval Nederlansche onderdanen aan een buitenlandsche mogendheid zouden moeten worden uitgeleverd, zonder dat daartoe de verdere tusschenkomst van den wetgever zou benoodigd zijn, hetgeen in strijd zou zijn met de geldende grondwettelijke en wettelijke bepalingen ten opzichte van deze materie;

Overwegende derhalve, dat waar in het onderhavige geval ten processe niet is gebleken dat de door beklagde genoemde burger personen van Chineesche nationaliteit zich binnen het rechtsgebied van den Nederlandschen rechter bevinden en waar er alzoo van een strafvervolging van die burgerpersonen door een *Nederlandschen* burgerrechter geen sprake is, de krijgsraad bevoegd is van deze zaak kennis te nemen;

Gezien de artikelen: 54 der Provisioneele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof van Nederland; 228 tot 233 der Rechtspleging bij de Zeemacht:

Recht doende in Naam der Koningin!

Verwerpt de door den beklagde voorgestelde onbevoegdheid en verklaart zich bevoegd om over den persoon en de zaak van den beklagde A. te oordeelen.

Nadat de beklagde tegen dit vonnis hooger beroep had ingesteld heeft het H. M. G. v. N. I. bij sententie-definitief van 24 October 1919 den eisch in appel ontzegd en het vonnis bekrachtigd. Het Hof overweegt „dat het vonnis van den krijgsraad, op de gronden en bewijsmiddelen daarin vermeld als wel en terecht gewezen kan worden bekrachtigd.” Ten slotte verwijst het Hof den appellant „in de kosten dezer instantie.” Deze verwijzing is niet juist; vgl. art. 126 P. I. j^o. art. 2 van de slotbepalingen R. Z.

Red. M. R. T.

BURGERLIJKE RECHTSPRAAK.

ARROND.-RECHTBANK TE 's-GRAVENHAGE.

Zitting van 14 Januari 1919.

Voorzitter: Mr. A. H. du Mosch.

Rechters: Mrs. C. J. J. de Joncheere en H. E. Cost Budde.

Bezitsactie of actie uit onrechtmatige daad — Art. 33 der Inkwartieringswet — Recht tot ingebruikneming van het benodigde — Omvang van dat gebruik.

De in deze door eischeres ingestelde rechtsvordering kan worden opgevat als een vordering uit onrechtmatige daad.

Ook bij inbreuk op het recht van bezit kan de vordering uit onrechtmatige daad worden ingesteld.

De bij art. 33 der Inkwartieringswet aan de militaire autoriteit gegeven bevoegdheid gaat niet verder dan het in gebruik of in eigendom doen nemen van het benodigde.

Het in gebruik nemen geeft geen verder recht dan om het goed als een goed huisvader overeenkomstig deszelfs aard te benutten en verleent niet de bevoegdheid om zijn gedaante en inrichting geheel te veranderen.

Het inrichten van fabrieksgebouwen geheel als kazerne en het verplaatsen en demonteeren van de machinerieën van die fabriek gaat verre de grenzen te buiten van hetgeen bij ingebruikneming geoorloofd is.¹⁾

De N. V. Haagsche Machinefabriek & IJzergieterij, eischeresse,
procureur Mr. W. A. Telders,

tegen

den Staat der Nederlanden, gedaagde, procureur Mr. J. H. Telders.

De Rechtbank;

Ten aanzien van het recht;

Overwegende, dat gedaagde de ingestelde vordering beschouwt als eene bezitsvordering en haar niet-ontvankelijk acht omdat hij den eigendom of het bezit van eischeres ten deze nimmer heeft betwist, en eene bezitsvordering alleen zoude kunnen opgaan tegen dengene die dergelijke betwisting wel heeft gedaan;

¹⁾ Zie het hierna volgende arrest van het Gerechtshof te 's-Gravenhage.

dat echter, wat er van dit laatste ook zij, en al doet de dagvaarding ook denken aan eene bezitsvordering, de Rechtbank, waar eenerzijds eischeres slechts stellende stoornis in, en niet verlies van haar bezit, toch naast handhaving ook verder herstel in dat bezit vordert en anderzijds zich niet uitlaat of zij het bezit al dan niet door geweld zoude hebben verloren, zoodat niet is na te gaan welke der bij de wet gegeven bezitsvorderingen door de eischeres zoude zijn bedoeld, de ingestelde vordering meent te moeten begrijpen en dan ook opvat als eene uit onrechtmatige daad, waarmede eischeres tegen gedaagde opkomt omdat gedaagde door zijne handelingen het door haar bezeten goed heeft aangetast, voor hoedanige vordering de dagvaarding in ieder geval voldoende gronden inhoudt, terwijl ook het gevorderd herstel in den vorigen toestand tegen deze opvatting geen beletsel oplevert, daar zoodanig herstel, ook bij eene vordering uit onrechtmatige daad, als een wijze van schadevergoeding kan worden geeischt;

dat wel gedaagde heeft betoogd dat naar de wet bezit tot geene andere rechtsvordering aanleiding zoude kunnen geven dan de bepaaldelijk daarvoor in de wet genoemde, doch zulks is onjuist, zooals niet alleen uitdrukkelijk blijkt uit de bepaling van art. 624 B. W., doch ook volgt uit de algemeenheid van de voorschriften van art. 1401, in verband met die van art. 604, 1o, en 605, 1o, van dat Wetboek;

Overwegende dat mitsdien dit middel van niet-onvankelijkheid niet opgaat;

Overwegende alsnu, wat de zaak zelve betreft, dat eischeres bij dagvaarding er zich over beklagt, dat de militaire autoriteit, daarbij handelende op last van den Opperbevelhebber van Land- en Zeemacht, in het najaar van 1916 de zich in een door haar bezeten complex onroerend goed — waarin zij als haar bedrijf uitoefent het maken en herstellen van machines, het gieten van ijzer en al hetgeen daarmee in verband staat, — bevindende machines, electromotoren, werktuigen, teekentafels, kasten en meubilair heeft doen verwijderen, de machines liet demonteeren en deze voor een deel buiten op het erf deed neerleggen, in de lokaliteiten vloeren deed maken, kribben en privaten liet bouwen en dat onroerend goed geheel als kazerne heeft ingericht;

dat, moge gedaagde al niet hebben toegegeven dat alle deze handelingen zijn geschied, tusschen partijen als vaststaande is aan te nemen dat bedoeld onroerend goed namens gedaagde geheel is ingericht als kazerne, de zich daarin bevindende machines deels zijn verplaatst, deels gedemonteerd, in de lokalen houten vloeren, zolderingen en afscheidingen zijn gemaakt, tegen de gebouwen privaten zijn aangebracht en in het terrein eene rioleering is gelegd;

Overwegende dat partijen het er over eens zijn, dat die handelingen, willen zij rechtmatig zijn, slechts zouden kunnen steunen op de bepaling van art. 33 der Inkwartieringswet, en de eenige te beslissen vraag dan ook is of die wetsbepaling die handelingen rechtvaardigt;

Overwegende dat namens eischeres bij pleidooi is verklaard dat zij den eersten, bij dagvaarding voor de ontkennde beantwoording dier

vraag aangevoerden, grond, te weten, dat die handelingen zijn verricht op last van den Opperbevelhebber van Land- en Zeemacht, in stede van op last van den Opperbevelhebber van het Veldleger, niet handhaaft, zoodat die grond niet verder behoeft te worden onderzocht en dus slechts te onderzoeken overblijft of, zooals eischeresse stelt, doch gedaagde betwist, die handelingen gaan buiten de in gezegd art. 33 gestelde grenzen;

Overwegende dienaangaande, dat, hoewel gedaagde kan worden toegegeven, dat bij die wetsbepaling aan de militaire autoriteit eene zeer ruime, alleen door zijn eigen verantwoordelijkheidsgevoel begrensde, bevoegdheid is verleend om onder meer in de behoefte van inkwartiering te voorzien, en dan ook onjuist is de meening van eischeres dat daarbij niet verder zoude mogen worden gegaan dan het doen opnemen van manschappen in het huis van den rechthebbende zonder dezen zelf het gebruik daarvan te ontnemen, die bevoegdheid toch, zelfs in dringende omstandigheden, naar de duidelijke woorden dier bepaling niet verder gaat dan het in gebruik of in eigendom doen nemen van het benoodigde;

dat nu tusschen partijen vaststaat dat de goederen van eischeres door de militaire autoriteit niet in eigendom zijn genomen, en dus slechts sprake zoude kunnen zijn van het in gebruik nemen dier goederen;

dat echter, zoowel naar den zin dier woorden, als bij vergelijking der wettelijke bepalingen omtrent het recht van gebruik en bewoning en omtrent huur en verhuur zoodanig in gebruik nemen slechts het recht kan geven om het goed als een goed huisvader en overeenkomstig deszelfs aard te benutten en niet de bevoegdheid verleent om zijne gedaante en inrichting geheel te veranderen;

dat verder strekkende handelingen opleveren daden van beschikking als heer en meester over het goed en, worden die noodig geacht, art. 33 de mogelijkheid opent om daartoe het goed in eigendom te nemen;

dat nu, terwijl, gelijk overwogen, voor het onderhavig geval vaststaat dat dit laatste niet is geschied, de handelingen waaromtrent hiervoren werd aangenomen, dat zij tusschen partijen vaststaan, reeds opleveren zoodanige daden van beschikking als niet overeen te brengen zijn met hetgeen ingevolge het voren overwogene bij ingebruikneming geoorloofd is, bepaaldelijk het inrichten van fabrieksgebouwen geheel als kazerne en het verplaatsen en demonteeren der machinerieën van die fabriek verre de grenzen daarvan te buiten gaat;

dat op dezen grond reeds de vordering van eischeres, in voege als hieronder zal geschieden, voor toewijzing vatbaar is en mitsdien niet behoeft te worden beslist de mede tusschen partijen in geschil zijnde vraag of, waar volgens eischeres de troepen eerst op 15 Dec. 1916 het gebouw hebben betrokken, de rede kan zijn van dringende omstandigheden, terwijl voorts, nu in dit geding het beloop der door eischeres geleden schade voorshands niet kan worden bepaald en deze dus zal moeten worden vereffend bij staat, thans niet verder behoeft te worden ingegaan op den geheelen omvang van de namens gedaagde gepleegde handelingen noch op de, almede tusschen partijen betwiste,

vraag of toentertijd de fabriek van eischeres stilstond, zooals gedaagde beweert, dan wel of, en, zoo ja, in welke mate, daarin nog het bedrijf van eischeres werd uitgeoefend, alle welke punten bij de vereffening der schade tot klaarheid zullen kunnen worden gebracht, zoodat het omtrent een en ander door eischeres aangeboden bewijs thans kan worden voorbijgegaan;

Recht doende;

Gaat voorbij het door eischeres aangeboden bewijs;

Verklaart de ingestelde vordering ontvankelijk voor zoover zij hieronder wordt toegewezen;

Verklaart dat de voorgeschreven daden van gedaagde zijn onrechtmatig;

Veroordeelt gedaagde eischeres te herstellen in het bezit van het in de dagvaarding omschreven onroerend goed en dit geheel te ont-ruimen met afbraak van hetgeen gedaagde in strijd met eischeresse's bezit heeft aangebracht, gebouwd en vertimmerd en terugbrenging van een en ander en van hetgeen is verwijderd en verplaatst in den ouden toestand;

Machtigt eischeres om, mocht gedaagde aan deze veroordeeling binnen veertien dagen na beteekening van dit vonnis niet hebben voldaan, zelve, desnoods met den sterken arm van justitie en politie, de ontruiming, de afbraak en het herstel te bewerkstelligen op kosten van gedaagde;

Veroordeelt gedaagde om aan eischeres te vergoeden alle kosten, schaden en interessen door haar tengevolge van gedaagde's onrechtmatige daden geleden en nog te lijden, nader op te maken bij staat en te vereffenen volgens de wet;

Verklaart de vordering voor het overige niet-ontvankelijk;

Veroordeelt gedaagde in de kosten van het geding, aan zijde van eischeres tot op deze uitspraak begroot op f 250.

W. v. h. R. No. 10403.

GERECHTSHOF TE 's-GRAVENHAGE.

Eerste Kamer.

Zitting van 26 Januari 1920.

Voorzitter: Mr. B. J. A. Sterck.

Raden: Mrs. Jhr. R. O. van Holthe tot Echten en F. M. C. E. Koksma.

Actie uit onrechtmatige daad bij bezitsstoornis — Art. 33
Inkwartieringswet.

De ingestelde vordering bevat alle gronden voor eene vordering uit onrechtmatige daad (evenzoo: de Rechtbank).

Bij bezitsstoornis tengevolge van een jegens den bezitter gepleegde

onrechtmatige daad staat het hem vrij de vordering uit onrechtmatige daad in te stellen (evenzoo; de Rechtbank).

Bovenstaand artikel geeft de militaire autoriteit het recht niet alleen om in tijd van oorlog of oorlogsgevaar krijgsvolk onder te brengen ook in andere dan door inwoners bewoonde panden maar ook om zoodanige andere door haar in gebruik genomen panden, niet altijd tot dat doel, dan ook in te richten en te gebruiken op zulke wijze, als zij daartoe het meest dienstig oordeelt.

Het bestaan van dringende omstandigheden voor hetgeen de militaire autoriteit krachtens genoemd artikel doen mag wordt alleen vereischt voor het geval zij iets in gebruik neemt of doet nemen zonder voorafgaande vordering; deze heeft hier plaats gehad.

Waar bij het beroepen vonnis alleen is toegewezen de vordering, gegrond op de onrechtmatige daad, sluit de bepaling van art. 54 R. O. hier het hooger beroep niet uit.

Beroepen vonnis in W. 10403. ¹⁾

De Staat der Nederlanden, appellant, procureur Mr. A. F. Telders,

tegen

de N. V. „Haagsche Machinefabriek en IJzergieterij” gevestigd en kantoorhoudende te 's-Gravenhage, geïntimeerde procureur Mr. W. A. Telders.

Het Hof enz.;

Ten aanzien van het recht:

Overwegende, dat blijkens de overwegingen van het vonnis, waarvan hooger beroep, en de overgelegde gedingstukken feitelijk vaststaat, dat in het najaar van 1916 de militaire autoriteit te 's-Gravenhage, ten behoeve van de huisvesting van troepen, heeft in bezit genomen een in die gemeente gelegen en bij dagvaarding in eersten aanleg nader omschreven complex fabrieksgebouwen met bijbehorend erf en die gebouwen, door het verwijderen daaruit van machines en het aanbrengen daarin van vloeren, zolders en afscheidingen, van privaten en van rioleering, heeft ingericht tot en daarna ook is gaan gebruiken als kazerne;

Overwegende, dat geïntimeerde, stellende, dat zij sedert jaren is bezitster, feitelijk en met den wil als eigenares, van dat gebouwencomplex met erf, waarin en waarop zij als haar bedrijf uitoefent het maken en herstellen van machines, het gieten van ijzer en al wat daarmee in verband staat; dat voornoemde handelingen der militaire autoriteit haar storen in het rustig bezit van die gebouwen met erf en, geen steun vindende in art. 33 der Inkwartieringswet, waarop die autoriteit zich heeft beroepen, noch op eenig ander wettelijk voorschrift, derhalve zijn onrechtmatig; dat zij ingevolge die hande-

¹⁾ Het vonnis is voor dit arrest afgedrukt.

lingen door gemis van ieder gebruik en genot van hare fabriek belangrijke schade lijdt, waarvoor appellant aansprakelijk is, en dat zij in het bezit van hare fabriek met gebouwen, terreinen en machines wenschte te worden hersteld, den appellant heeft doen dagvaarden voor voornoemde Rechtbank en heeft geconcludeerd, dat de Rechtbank zal verklaren, dat voorschreven handelingen der militaire autoriteit zijn onrechtmatig en haar storen in haar bezit, den appellant zal veroordeelen die bezitsstoornis te staken en haar te herstellen in haar bezit op de wijze, als verder in de dagvaarding omschreven, met machtiging op haar, geïntimeerde, om zoo noodig die herstelling zelf te bewerkstelligen op kosten van appellant en eindelijk appellant zal veroordeelen om aan haar te vergoeden alle kosten, schaden en interessen door haar tengevolge van voormelde onrechtmatige daden der militaire autoriteit geleden en nog te lijden, nader op te maken bij staat en te vereffenen volgens de wet;

Overwegende dat de Rechtbank deze vordering — behalve voor zooveel betreft de daarbij gevraagde verklaring dat de handelingen der militaire autoriteit geïntimeerde storen in haar bezit, en de gevraagde veroordeeling van appellant om die bezitsstoornis te staken — heeft toegewezen, van oordeel en overwegende daarbij, dat de door geïntimeerde ingestelde vordering was een vordering gegrond op art. 1401 B. W., dat de gestelde handelingen der militaire autoriteit inderdaad onrechtmatig zijn en dat wat door geïntimeerde was gevorderd alles, op beide evengenoemde, door haar daarom dan ook niet-ontvankelijk verklaarde uitzonderingen na, als een wijze van schadevergoeding door haar ook kon worden toegewezen:

Overwegende dat appellant tegen deze beslissing als grieven heeft aangevoerd:

in de eerste plaats, dat de Rechtbank ten onrechte de door geïntimeerde ingestelde vordering heeft opgevat als eene vordering gegrond op art. 1401 B. W., maar die vordering had moeten beschouwen als een bezitsactie:

in de tweede plaats, dat ter bescherming van bezit en staking van bezitsstoornis men alleen de in de wet omschreven bezitsacties kan aanwenden en de Rechtbank dus, de vordering van geïntimeerde beschouwende niet als een bezitsactie maar als eene vordering gegrond op art. 1401 B. W., ook op dezen grond reeds den eisch van geïntimeerde niet-ontvankelijk had moeten verklaren;

en in de derde plaats, dat in ieder geval de aangevallen handelingen der militaire autoriteit niet onrechtmatig zijn geweest maar deze krachtens art. 33 der Inkwartieringswet alleszins bevoegd was tot hetgeen zij heeft gedaan:

Overwegende wat de eerste dezer grieven betreft, dat behoudens dat deel der vordering, waarin de Rechtbank de geïntimeerde niet-ontvankelijk heeft verklaard, de vordering, die is ingesteld, alle gronden bevat die voor een vordering uit onrechtmatige daad noodig zijn, en hetgeen gevorderd werd bevatte de onrechtmatigverklaring der handelingen van de militaire autoriteit, dat deze daarmede zal

ophouden en de veroordeeling van appellant tot schadeloosstelling, alzoo al datgene, wat een vordering wegens onrechtmatige daad inhoudt;

dat alzoo, al moge geïntimeerde gedacht hebben aan een bezitsactie, de vordering voor het grootste deel ook bevatte eene vordering wegens onrechtmatige daad als tenminste de tweede grief van appellant onjuist wordt bevonden, en de Rechtbank dus terecht in dien zin heeft beslist, ook al voert het Hof daarvoor eenigszins gewijzigde gronden aan;

Overwegende dat appellants tweede grief, volgens welke, als voormeld, voor een vordering tot schadevergoeding, gegrond op art. 1401 B. W., in deze in het geheel geen plaats zou zijn, niet juist is, omdat geen enkel wetsartikel of rechtsbeginsel dengene, die in het bezit van eenig goed is gestoord of dat bezit heeft verloren, belet om, wanneer dat het gevolg is geweest van een jegens hem, gelijk geïntimeerde in deze stelt, gepleegde onrechtmatige daad, op grond van art. 1401 B. W., vergoeding van de daardoor geleden schade te vorderen;

Overwegende dat daarentegen appellants derde grief aan het Hof gegrond is voorgekomen;

Overwegende toch, dat de Inkwartieringswet de inkwartiering van krijgsvolk regelt in twee hoofdstukken, het eerste bevattende een regeling voor tijden van vrede, het tweede voor het geval van oorlog of oorlogsgevaar, en terwijl zij in het eerste hoofdstuk dit onderwerp regelt in bijzonderheden met het kennelijk doel om in tijd van vrede den inwoners zoo min mogelijk overlast te veroorzaken, zij in het tweede hoofdstuk, in art. 33, de in dat artikel aangewezen militaire autoriteit in algemeene bewoordingen bevoegd verklaart om in geval van oorlog of oorlogsgevaar in de behoefte van inkwartiering, onder meer door ingebruikneming van het daartoe benodigde, te voorzien of te doen voorzien op zoodanige wijze als haar op hare verantwoordelijkheid het meest geraden voorkomt;

Overwegende dat geïntimeerde meent, dat dit niet wegneemt, dat ook in dit laatste geval de inkwartiering moet beperkt blijven tot wat zij is volgens het eerste hoofdstuk, namelijk huisvesting van krijgsvolk bij de inwoners met verplichting van dezen tot verstrekking van nachtligging, van vuur en licht of plaats aan den gemeenen haard en eventueel van voeding, en de Rechtbank, hoewel deze beperking verwerpende, door de bepaling van genoemd artikel aan de militaire autoriteit toch niet meer dan het recht om het door haar in gebruik genomene als een goed huisvader en overeenkomstig deszelfs aard te benutten acht toegekend, maar dat zoowel de algemeene bewoordingen, waarin het artikel is vervat, als meer nog het verschil in de omstandigheden, waarvoor genoemde hoofdstukken der Inkwartieringswet gelden, vrede in het eene en oorlog (of, wat daaraan eerst later toegevoegd is, oorlogsgevaar) in het andere geval dergelijke uitleggingen naar 's Hofs oordeel niet aannemelijk maken en veeleer moeten leiden tot de gevolgtrekking, dat het artikel de militaire autoriteit het recht geeft niet alleen om in tijd van oorlog of oorlogs-

gevaar krijgsvolk onder te brengen ook in andere dan door inwoners bewoonde panden maar ook om zoodanige andere door haar in gebruik genomen panden, niet altijd tot dat doel, dan ook in te richten en te gebruiken op zulke wijze, als zij daartoe het meest dienstig oordeelt;

Overwegende dat daarom door de fabrieksgebouwen en terreinen van geïntimeerde in gebruik te nemen en deze in te richten en te gebruiken als kazerne de militaire autoriteit niets onrechtmatigs tegenover heeft verricht;

Overwegende dat geïntimeerde dit nog wel heeft betwist, ook op grond dat de bevoegdheid, door voormeld art. 33 der Inkwartieringswet aan de militaire autoriteit gegeven, aan deze daarbij dan toch alleen is toegekend in geval van dringende omstandigheden, hoedanige omstandigheden hier voor het ingebruiknemen van hare fabriek in ieder geval niet aanwezig zijn geweest, maar dat het bestaan van dringende omstandigheden voor hetgeen de militaire autoriteit krachtens gezegd artikel doen mag, alleen wordt vereischt, voor het geval zij iets in gebruik neemt of doet nemen zonder voorafgaande vordering, en door in hare dagvaarding in eersten aanleg en conclusie van repliek te spreken van de in deze gedane „inkwartieringsvordering” en van een verklaring „bij de vordering” gedaan, geïntimeerde zelve heeft gesteld — wat overigens ook wel niet twijfelachtig zal zijn — dat zoodanige vordering in deze vooraf heeft plaats gehad;

Overwegende dat de Rechtbank de vordering van geïntimeerde dus, ook voor zoover zij deze heeft beschouwd als gegrond op art. 1401 B. W., had moeten niet-ontvankelijk verklaren en, nu zij dat niet heeft gedaan, op het door appelland ingestelde hooger beroep het Hof dit met vernietiging van haar vonnis, voor zoover daarbij de eisch van geïntimeerde is toegewezen, in hare plaats alsnog behoort te doen;

dat toch de door geïntimeerde nog opgeworpen stelling, dat hooger beroep tegen die toewijzing door de Rechtbank van haren eisch eigenlijk niet zou openstaan, omdat volgens art. 54 R. O. de Rechtbanken in hoogste ressort kennismaken van rechtsvorderingen „wegens bezitrecht”, niet juist is, daar, gelijk hierboven met opzicht tot de eerste grief van appelland is overwogen, bij het vonnis, waarvan hooger beroep, alleen is toegewezen de vordering van geïntimeerde, gegrond op art. 1401 B. W., en de aangehaalde bepaling van art. 54 R. O. alleen uitsluit het hooger beroep van vonnissen, gewezen op eigenlijk gezegde bezitsacties;

Overwegende dat alleen appellants hooger beroep, als zonder beperking ingesteld, niet-ontvankelijk is te verklaren, voor zoover dit ook is gericht tegen dat deel van het vonnis der Rechtbank, waarbij, gelijk boven overwogen, geïntimeerde in een gedeelte van haren eisch reeds niet-ontvankelijk is verklaard;

Recht doende in hooger beroep:

Verklaart appelland niet-ontvankelijk in zijn hooger beroep, voor

zoover dit is gericht tegen dat deel van het vonnis, waarvan hooger beroep, waarbij geïntimeerde in een gedeelte van haren eisch reeds niet-ontvankelijk is verklaard;

Vernietigt dat vonnis voor het overige;

Verklaart geïntimeerde alsnog niet-ontvankelijk in het door de Rechtbank toegewezen gedeelte van haren eisch;

En veroordeelt geïntimeerde in de kosten van het geding zoo in eersten aanleg als in hooger beroep, welke kosten aan zijde van appellant worden begroot in eersten aanleg tot aan het vonnis der Rechtbank op f 200, en in hooger beroep tot aan dit arrest op f 250.

Cassatieberoep aanhangig.

W. v. h. R. No. 10529.

KANTONGERECHT TE TERNEUZEN.

Zitting van 26 September 1919.

Kantonrechter, Mr. B. van Blaricum.

De Inkwartieringswet is ook van toepassing op de militaire buitengewone kommiezen.

Wij, Kantonrechter;

Recht doende in de zaak, aanhangig gemaakt tegen den persoon, volgens opgave genaamd: K. J. H., geboren en wonende te Terneuzen;

Gehoord de voordracht der zaak door den Ambtenaar van het Openbaar Ministerie;

Gezien de dagvaarding, waarbij aan beklagde wordt ten laste gelegd dat hij den 10en Juli 1919, des voormiddags ten ± 11 uur, te Terneuzen, welke gemeente in staat van beleg was verklaard, welke staat op 10 Juli 1919 nog niet was opgeheven, eigendunkelijk, door te zeggen: „ik weiger U huisvesting en voeding te verlenen, kortom ik weiger aan die vordering van 9 Juli 1919 te voldoen”, heeft geweigerd, althans heeft nagelaten te voldoen aan de schriftelijke vordering van den eersten luitenant der Infanterie, detachementscommandant van de militaire buitengewone kommiezen in Oost-Zeeuwsch-Vlaanderen J. ten B., tot het verschaffen van inkwartiering met voeding gedurende 14 dagen, ingaande den 9en Juli 1919, aan den korporaal militair buitengewoon kommie, L. V., gedetacheerd te Terneuzen, die zich, voorzien van een inkwartieringsbiljet voor genoemde 14 dagen, ten huize van beklagde voornoemd, tot het bekomen van huisvesting met voeding had vervoegd, terwijl beklagde voorkwam op de inkwartieringslijst van genoemde gemeente, door Burgemeester en Wethouders laatstelijk vastgesteld op den 3en Juni 1918, voor vier militairen;

Gezien en gehoord de voorlezing enz.;

Overwegende, dat na te noemen ter terechtzitting gehoorde getuigen hebben verklaard:

1o. J. ten B., 1e luitenant der Infanterie, Dectachements-commandant der militaire buitengewone kommiezen van Oost-Zeeuwsch-Vlaanderen, gedetacheerd te Terneuzen;

dat hij op den 9en Juli 1919 ten name van beklagde eene schriftelijke vordering deed om huisvesting met voeding te verleenen voor den tijd van 14 dagen, ingaande 9 Juli 1919, aan den korperaal militair buitengewoon kommies L. V., gedetacheerd te Terneuzen;

dat op den 10en Juli 1919, omstreeks 11 uur voormiddag, V. hem kwam mededeelen dat beklagde aan de inkwartiering weigerde te voldoen;

2o. L. V., militair buitengewoon kommies, gedetacheerd te Terneuzen;

dat hij op den 9en Juli 1919, voorzien van de schriftelijke vordering tot zijne inkwartiering bij beklagde afgegeven door den Detachements-commandaut J. ten B., voornoemd, zich begaf naar beklagdes woning te Terneuzen en aan beklagde die schriftelijke vordering overhandigde;

dat beklagde hem mededeelde dat hij dien nacht nog maar moest blijven waar hij was, welken nacht hij dan wel zou betalen, en dat hij den volgenden dag moest terugkomen;

dat hij hierop den 10en Juli 1919, des voormiddags omstreeks 11 uur, zich opnieuw begaf naar de woning van beklagde en dezen verzocht hem kwartier te verleenen;

dat beklagde hem toen antwoordde:

„ik weiger U huisvesting en voeding te verleenen, kortom ik weiger aan die vordering van 9 Juli 1919 te voldoen”;

Overwegende dat uit het uittreksel van de door Burgemeester en Wethouders der gemeente Terneuzen, dd. 3 Juni 1918, vastgestelde lijst, bevattende de namen der inwoners die voor het verleenen van inkwartiering en onderhoud aan krijgsvolk in aanmerking komen, blijkt, dat beklagde daarop voorkomt voor inkwartiering en onderhoud van vier man;

Overwegende dat beklagde ter terechtzitting voormeld het hem bij dagvaarding ten laste gelegd feit heeft bekend doch te zijner verdediging heeft aangevoerd dat de inkwartieringswet niet op de militaire buitengewone kommiezen van toepassing is, daar dezen niet zijn krijgsvolk in den zin dier wet;

Overwegende te dien aanzien, dat volgens de bepalingen betreffende de militaire buitengewone kommiezen, vastgesteld bij beschikking van den Minister van Oorlog, dd. 22 Mei 1919, voor de functie van militair buitengewoon kommies kunnen worden aangewezen militieplichtigen, landweerplichtigen, landstormplichtigen (§ 3);

dat die aanwijzing geschiedt door den Hoofdofficier, belast met het toezicht op de militaire buitengewone kommiezen in overleg met den Directeur der Directe Belastingen (§ 8 en § 9);

dat na die aanwijzing de militairen als buitengewoon kommies worden aangesteld door genoemden Directeur (§ 11);

dat de ontheffing en het ontslag uit de functie van militair buiten-

gewoon kommies (hetzij op eigen verzoek, hetzij wegens ongeschiktheid) echter geschiedt door genoemden Hoofdofficier (§ 12, 13, 14, 15); dat de militair buitengewoon kommiezen hun *gewoon* soldij als militair behouden doch *daarboven* ontvangen een toelage als buitengewoon kommies (§ 21), terwijl de militaire autoriteiten blijven zorgen voor hun verpleging bij ziekte (§ 23), voor hun voeding, kleedingen en verdere uitrusting (§ 27, 28, 30 tot en met 35);

dat de militaire buitengewoon kommiezen eveneens onderworpen blijven aan het militair straf- en tuchtrecht (§ 29);

dat het verlof aan de militaire buitengewoon kommiezen wel wordt geregeld door den Inspecteur der Directe Belastingen, doch uitzonderingsverloven moeten worden aangevraagd aan den Hoofdofficier (§ 41—43);

Overwegende dat uit dit alles blijkt, dat de militaire buitengewoon kommiezen in het militair verband blijven en zij moeten worden beschouwd te behooren tot de personen die uit den aard hunner betrekking moeten geacht worden bij het krijgsvolk te behooren (art. 1 Inkwartieringswet);

Overwegende dat ten tijde bij dagvaarding bedoeld de staat van beleg der gemeente Terneuzen nog niet was opgeheven;

Overwegende dat het aan beklagde ten laste gelegde en zijn schuld daaraan wettig en overtuigend is bewezen door de bekentenis van beklagde, bevestigd door de in onderling verband beschouwde aanwijzingen, voortvloeiende uit den inhoud van gemelde getuigenverklaringen:

Verklaren het aan beklagde ten laste gelegde en zijn schuld daaraan wettig en overtuigend bewezen door gemelde bewijsmiddelen en dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd:

Eigendunkelijk weigeren te voldoen aan een vordering krachtens de Inkwartieringswet gedaan;

Gezien de artt. 33, j^o. 1, 12, 17, 41, sub 1, der Inkwartieringswet, j^o. K. B. dd. 31 Juli 1914, S. 334, artt. 23, 91 Strafr.;

Voorts nog gezien de artt. 198, 214, al. 1, 226, 252, 253, Strafv.; Veroordeelen den beklagde voornoemd op tegenspraak tot eene geldboete van f 5;

Bepalen, dat bij gebreke van betaling na den dag, waarop dit vonnis kan worden ten uitvoer gelegd, deze boete zal worden vervangen door hechtenis van vijf dagen.

Dit vonnis is bevestigd bij vonnis van de Rechtbank te Middelburg.

(W. v. h. R. No. 10508).

Het tegen het vonnis van de Rechtbank te Middelburg ingestelde beroep in cassatie is door den Hoogen Raad bij arrest van 12 Januari 1920 verworpen. Door of namens den requirant van cassatie waren geen gronden voor het beroep aangevoerd, terwijl de Hooge Raad geen gronden heeft gevonden, waarom het beklagde vonnis zou moeten worden vernietigd.

Red. M. R. T.

OFFICIEEL GEDEELTE.

Rechtspraak door zee krijgsraden in gedeelten van Nederlandsch-Indië, welke in staat van oorlog of in staat van beleg zijn verklaard.

(Ind. Staatsblad 1919 No. 660).

LANDMACHT. ZEEMACHT. VERDEDIGING.
RECHTSWEZEN. Aanvulling van de „Regeling van de gevolgen van de verklaring in staat van oorlog of in staat van beleg van het gebied van Nederlandsch-Indië of een gedeelte daarvan” (Staatsblad 1904 n°. 372).

Besluit van den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië van 26 September 1919 n°. 60.

Gelezen enz.;

Gelet op artikel 43 van het Reglement op het beleid der Regeering van Nederlandsch-Indië;

De Raad van Nederlandsch-Indië gehoord;

Is goedgevonden en verstaan:

Te bepalen, dat tusschen hoofdstuk III en hoofdstuk IV van de „Regeling van de gevolgen der verklaring in staat van oorlog of in staat van beleg van het gebied van Nederlandsch-Indië of een gedeelte daarvan”, vastgesteld bij artikel I van het besluit van 21 September 1904 n°. 46 (Staatsblad n°. 372) wordt ingevoegd een nieuw hoofdstuk, luidende als volgt:

„Hoofdstuk III A.

„Van de krijgsraden bij de Zeemacht”.

Artikel 32a. (1) Wanneer, ingeval het gebied van Nederlandsch-Indië of een gedeelte daarvan in staat van oorlog of in staat van beleg is verklaard, de gemeenschap tusschen een krijgsraad bij de Zeemacht in Oost-Indië en het hoog militair gerechtshof van Nederlandsch-Indië is verbroken, zonder dat het te voorzien is, dat die gemeenschap zal zijn hersteld binnen veertien dagen, nadat een vonnis door den krijgsraad zal zijn gewezen, zal zoo noodig, ter beoordeeling van den commandeerenden officier, de pronuntiatio en executie dadelijk geschieden, nadat daartoe „fiat executie” is verleend, met overeenkomstige toepassing van de daaromtrent voor

buiten het Rijk in Europa en buiten Oost-Indië in artikel 197 of de artikelen 198 en 199 van de rechtspleging bij de zeemacht gegeven voorschriften, met dien verstande dat in het geval vermeld in het slot van laatstgenoemd artikel de gecondemneerde zoodra mogelijk naar Java zal worden gezonden ten einde de zaak ter cognitie van het hoog militair gerechtshof van Nederlandsch-Indië te brengen.

(2) Wanneer in een gedeelte van Nederlandsch-Indië, dat in staat van oorlog of in staat van beleg is verklaard, bij de aanwezige zeemacht geen krijgsraad zitting houdt en de gemeenschap tusschen die zeemacht en den bevoegden krijgsraad verbroken is, zonder dat het te voorzien is, dat die gemeenschap zal zijn hersteld binnen eene maand nadat de commandeerende officier beslist heeft dat berechtiging van een strafbaar feit waarvan een militair der zeemacht verdacht wordt niet kan worden uitgesteld, kan bij de te houden informatiën zoo noodig het voorlaatste lid van artikel 26 van de rechtspleging bij de zeemacht worden toegepast en kan — indien het aantal beschikbare officieren zulks noodig maakt — met gebruikmaking van het bepaalde in het vijfde hoofdstuk van den tweeden titel dier rechtspleging een krijgsraad worden benoemd.

(3) De tenuitvoerlegging van de in dit artikel bedoelde vonnissen van den krijgsraad, houdende veroordeelingen tot andere straffen dan de doodstraf, geschiedt zoo spoedig mogelijk, blijvende het den veroordeelde vrij na de tenuitvoerlegging een verzoek om gratie in te dienen. Bij veroordeelingen tot de doodstraf wordt de tot het verlenen van gratie bevoegde autoriteit daartoe in de gelegenheid gesteld, tenzij de dadelijke uitvoering gebiedend noodzakelijk is, ter beoordeeling van den commandeerenden officier en de overeenkomstig artikel 198 van de rechtspleging bij de zeemacht aangewezen officieren, welke bij meerderheid van stemmen zullen beslissen.

Van de beslissing geeft de commandeerende officier zoo spoedig mogelijk kennis aan de tot het verlenen van gratie bevoegde autoriteit.

Afschrift enz.

Ter ordonnantie van den Gouverneur-Generaal
van Nederlandsch-Indië:

De Algemeene Secretaris,

G. R. ERDBRINK.

Uitgegeven den achttienden October 1919.

De 1ste Gouvernements Secretaris,

CH. WELTER.

Verblijf buitenslands.

*Beschikking van den Minister van Oorlog van 9 April 1920,
Afd. Dienstplicht, No. 141 T.*

(Legerorders 1920, n°. 185).

Het geval heeft zich voorgedaan, dat aan een militair, die naar een Krijgsraad was verwezen, vóór den datum, waarop zijn zaak voor dien raad zou worden behandeld, toestemming tot verblijf in het buitenland werd verleend. Daar een militair niet bij verstek kan worden veroordeeld, ¹⁾ zal de krijgsraadzaak voor dien militair thans niet kunnen worden afgedaan, omdat hij reeds naar het buitenland is vertrokken.

Ten einde dit bezwaar in den vervolge voor zooveel mogelijk te voorkomen, wordt den betrokken militairen autoriteiten hierbij opgedragen, na ontvangst van de mededeeling van een aan een militair verleende toestemming tot verblijf buitenslands dan wel tot uitoefening van de buitenlandsche zeevaart of de zeevisscherij buitenslands onverwijld aan den Minister van Oorlog of den Commissaris der Koningin, die deze toestemming verleende, er bericht van te zenden, indien ten aanzien van dien militair een krijgsraadzaak ahangig is.

Militaire Rechtspleging.

*Beschikking van den Minister van Oorlog van 17 April 1920,
Ie Afd., Nr. 12.*

(Legerorders 1920, n°. 194).

De Legerorder 1918, B 295 wordt ingetrokken. ²⁾

¹⁾ Behoudens het geval voorzien bij art. 178 R.L., waarvoor echter ingevolge het bepaalde in art. 179 sub 2 R.L. de medewerking van den beklaagde noodig is. Red. M. R. T.

²⁾ Zie M. R. T. XIV, blz. 295. Red. M. R. T.

MEDEDEELINGEN VAN DE REDACTIE.

Herziening van het militaire strafprocesrecht in Engeland.

Eenigen tijd geleden plaatsten wij een mededeeling, ontleend aan een Engelsch tijdschrift, betreffende de benoeming van een commissie tot herziening van het Engelsche militaire strafprocesrecht (zie blz. 118 van dezen jaargang). Deze commissie heeft onder dagteekening van 29 Juli 1919 haar rapport uitgebracht, waarvan wij, door vriendelijke tusschenkomst van den marine-attachée bij Hr. Ms. gezantschap te Londen, wien wij daarvoor onzen beleefden dank betuigen, een exemplaar mochten ontvangen. ¹⁾

Gaf misschien onze destijds gedane mededeeling aanleiding tot de veronderstelling dat de herziening ook het militaire strafproces bij de zeemacht zou betreffen, thans blijkt dat de commissie zich alleen had bezig te houden met dat proces bij de landmacht.

De commissie was samengesteld als volgt: Voorzitter: The Rt. Hon. Sir Charles Darling; Leden: Mr. Horatio Bottomley M. P.; Mr. F. Cassel, Judge-Advocate-General; Lieut-General the Earl of Cavan, The Rt. Hon. Lord Hugh Cecil, M. P.; Major-General Sir. B. E. W. Childs, Deputy Adjutant-General; Mr. A. Hopkinson, M. P.; Major C. Lowther M. P.; Brigadier-General J. G. S. Mellor, Deputy Judge-Advocate-General en Mr. Stephen Walsh, M. P.; Secretaris: Lieut.-Colonel H. D. F. MacGeagh, Assistant Adjutant-General; Adjunct-secretaris: Captain G. R. Hill.

Haar rapport kwam ons van voldoende belang voor om het voor onze lezers te vertalen en hen in staat te stellen van den inhoud kennis te nemen. Wie geen onbekende is op militair-strafrechtelijk gebied zal in de beschouwingen van de commissie menig bekend geluid ontdekken; vele van de door haar besproken punten zijn in den loop der tijden ook hier te lande ter sprake gekomen. Mocht te eeniger tijd nog eens worden overgegaan tot een algeheele herziening van ons militaire strafproces dan zal misschien van sommige wenken en opmerkingen der commissie gebruik gemaakt kunnen worden. Men verliese toch niet uit het oog dat zij haar rapport heeft opgesteld kort na het beëindigen van den grooten oorlog en dat zij daarbij ruimschoots rekening heeft kunnen houden met de opgedane ondervinding, wat betreft de eischen, welke de moderne oorlog aan de militaire justitie stelt, eene ondervinding die ons te eenenmale ontbreekt. Nu moge men hopen, dat wij nimmer in de gelegenheid

¹⁾ Report of the Committee constituted by the Army Council to enquire into the law and rules of procedure regulating military courts-martial. Published by His Majesty's Stationery Office. 1919. Price 2 d. net. (Cmd. 428).

zullen komen deze ondervinding op te doen, zoo lang wij nog met de mogelijkheid van een oorlog rekening moeten houden, zal het in ieder geval zaak zijn zich daarop in alle opzichten zoo goed mogelijk voor te bereiden. Op allerlei gebied tracht men dan ook zich de lessen van den oorlog ten nutte te maken, maar op militair-rechtelijk gebied merkt men daar weinig van. En toch zal dit noodzakelijk zijn, wil men dat de weermacht in tijd van oorlog ook op dit gebied behoorlijk uitgerust en voor haar taak berekend is. Door de vertaling van het rapport willen wij trachten daartoe een steentje bij te dragen. Op één punt vestigen wij daarbij in het bijzonder de aandacht n.l. de beschouwingen van de commissie over de rechtskennis van officieren. Daaraan ontbreekt ook hier te lande nog veel en naar wij meenen te weten heeft het gemis aan behoorlijk onderlegde juridische adviseurs bij de grootere legereenheden zich tijdens de mobilisatie ter dege doen gevoelen, al is daaraan ook later, door het gebruik maken van officieren voor speciale diensten, ten deele te gemoet gekomen. Een systeem in den geest als door de commissie aangegeven lijkt ook voor ons leger de overweging waard.

De commissie geeft allereerst een overzicht van hare wijze van werken. Zij hoorde vele getuigen en bestudeerde de door verschillende personen aan haar ingezonden schriftelijke beschouwingen. Deze laatste zoomede de in schrift gebrachte getuigenissen zijn bij het rapport aan den „Army Council” overgelegd, maar zijn niet openbaar gemaakt. De meeste getuigen en personen, die de commissie hoorde of die beschouwingen aan de commissie inzonden, zijn tijdelijk officier of soldaat geweest, velen waren in het burgerlijke leven in de rechtspraktijk werkzaam. In het bijzonder vermeldt de commissie dat de luitenant-kolonel J. A. Galloghly, Judge-Advocate bij het Amerikaansche leger, gelegenheid heeft gevonden voor haar te verschijnen en waardevolle gegevens verstrekte over de militaire wetten voor het Amerikaansche leger en over de organisatie en werkzaamheden van het „Corps of Judge Advocates”.

Hierop volgt het eigenlijke rapport, hetwelk begint met enkele cijfers. Gedurende de twaalf maanden eindigende 30 September 1913 werden bij het Britsche leger binnen- en buitenslands met uitsluiting van Indië gehouden: „General Courts-Martial” 7; „Field General Courts-Martial” 0; „District Courts-Martial” 3683; totaal 3690; voor de twaalf maanden eindigende 30 September 1918 waren de cijfers respectievelijk 1685, 32977, 40646 en 75308. Gedurende de zeven jaren onmiddellijk voorafgaande aan den oorlog bedroeg het gemiddelde aantal gehouden „General Courts-Martial” 7 per jaar; tijdens de vier jaren van den oorlog 1047 per jaar. Niet mede gerekend de „Regimental Courts-Martial” en met uitsluiting van Indië bedroeg het aantal krijgsraden gehouden tijdens den oorlog 252773 of gemiddeld ongeveer 160 per dag; voor het jaar eindigende 30 September 1913 beliep dit dagelijksch gemiddelde ongeveer 10.

De moeielijkheid om deze plotselinge toeneming van juridisch werk te behandelen werd nog vermeerderd door het verlies, gedurende de eerste maanden van den oorlog, van vele beroepsofficieren die op de hoogte waren van het militaire recht en door de omstandigheid dat de dringende noodzakelijkheid van versterkingen het onmogelijk maakte veel aandacht te wijden aan de juridische ontwikkeling van nieuwe officieren. Behalve dat moet er aan worden herinnerd, dat vele krijgsraadzaken noodwendig behandeld moesten worden in de nabijheid van den vijand onder omstandigheden, die het werk voor elk rechtscollege moeielijk zouden hebben gemaakt en door officieren, die slechts noode gemist konden worden bij andere meer noodwendige werkzaamheden. Bovendien behandelden de krijgsraden bij troepen te velde in vele gevallen commune delicten, die anders de burgerlijke gerechten behandelden. Ook rezen vele nieuwe en moeielijke vragen in verband met de militaire wetten en met de omstandigheid, dat troepen uit de „dominions” met en bij de eigen troepenmacht en dat afdeelingen van de zeemacht en van den luchtvaartdienst met en bij de landmacht dienst deden.

Uit haar onderzoek van een aantal, haar als voorbeeld voorgelegde, gevallen leidt de commissie, alle omstandigheden in aanmerking genomen, af, dat de krijgsraden gedurende den oorlog goed werk hebben verricht. Met voldoening stelt zij vast dat de leden van krijgsraden bezielde zijn met de bedoeling een strikte rechtvaardigheid in acht te nemen tegenover de voor hen verschijnenden en dat ook de weermacht vertrouwen in hunne rechtvaardigheidszin heeft.

Ofschoon de commissie meent, dat het bestaande systeem over het algemeen goed heeft gewerkt en in zijn hoofdtrekken voldoet, is zij van oordeel dat het op verschillende punten voor verbetering vatbaar is. Alvorens op die punten nader in te gaan, vestigt zij de aandacht op twee zaken:

- 1°. den vorm van de militaire wetten en
- 2°. de rechtskennis van de officieren.

Wat het eerste punt betreft vereenigt de commissie zich met de uitgeoefende critiek, dat de bestaande militaire strafwetten voor de landmacht, welke zijn opgenomen in „the Army Act”, „the Rules of Procedure” en „the King's Regulations” onnoodig ingewikkeld zijn; zij bevatten vele kleinere redactiefouten, vele herhalingen en ten deele een zelfde onderwerp regelende bepalingen, die de bestudeering er van zelfs voor bekwame rechtsgeleerden moeielijk maken. Zij meent dat de militaire wetgeving in korter en duidelijker vorm, dien de officieren en manschappen gemakkelijker zouden kunnen begrijpen, kan worden opgesteld en geeft in overweging haar zoo spoedig mogelijk door een kleine deskundige commissie te doen herzien. Ook herziening en bekorting van de „Manual of Military Law” meent zij te moeten aanbevelen. Eindelijk vermeldt de commissie nog, dat verschillende getuigen wezen op het nut van „the Circular Memorandum

dum (S.S. 412b)" samengesteld ten dienste van de krijgsraden te velde, terwijl zij zou willen laten nagaan of het niet aanbeveling zou verdienen, alle deelen van „Army Act”, „Rules of Procedure” en „King's Regulations”, welke betrekking hebben op krijgstucht, strafbare feiten, arrest en gerechtelijk onderzoek door krijgsraden in een beknopt handboek te verzamelen.

Ten aanzien van het tweede bovengenoemde onderwerp zegt de commissie dat van geen militaire strafwet, hoe goed ook samengesteld, verwacht mag worden, dat zij zal voldoen, tenzij de officieren, die haar in hoofdzaak hebben toe te passen, niet alleen grondig bekend zijn met hare bepalingen, maar ook een duidelijk begrip hebben van de grondbeginselen van het strafrecht en de bewijsleer en min of meer vertrouwd zijn met de gebruiken en de procedure bij burgerlijke gerechten. Zij is het geheel eens met de meening van Lord Cavan, dat het geneesmiddel voor de meeste slechte toestanden, waarover geklaagd wordt, gezocht moet worden niet zoo zeer in een belangrijke verandering van de bestaande wetgeving dan wel in een betere voorbereiding voor hun taak van de leden der rechtscolleges aan welke het hanteeren van die wetgeving in het bijzonder is opgedragen.

Tijdens den oorlog heeft het systeem ingang gevonden om voor het werk der krijgsraden gebruik te maken van officieren voor speciale diensten, die in het burgerlijk leven advocaat (barrister) of procureur (solicitor) waren en die men „Court-Martial Officers” noemde. Zij die door de commissie gehoord zijn en zij die beschouwingen inzonden schijnen het er over eens te zijn, dat dit systeem in den een of anderen vorm moet worden behouden. De commissie deelt dit inzicht en beveelt aan om, zoowel aan de grootere eenheden van het leger als aan die van den luchtvaartdienst, bevoegde rechtsgeleerde raadgevers toe te voegen, voor algemeenen rechtsgeleerden arbeid en voor krijgsraadwerk. Zij zouden moeten zijn advocaat (barrister) of procureur (solicitor) en behooren bovendien de krijgstucht en de militaire administratie door ondervinding te kennen; zij behooren een aanstelling tot officier te hebben, zoodat zij onderworpen zijn aan de militaire wetten. Hunne benoeming zal moeten geschieden op voordracht of onder goedkeuring van den Judge-Advocate-General en behooren tegenover dezen verantwoordelijk te zijn voor de goede vervulling van hun plicht. Hunne werkzaamheden zouden moeten zijn:

1e. Zorg dragen voor de rechtskundige opleiding in het algemeen en het onderricht van officieren, die een bijzonderen cursus in militair recht wenschen te volgen, zulks overeenkomstig de nader door de commissie aan te geven beginselen;

2e. Het geven van raad en verleenen van hulp met betrekking tot krijgsraadwerkzaamheden. Hieronder begrepen het adviseeren vóór het gerechtelijk onderzoek van officieren bevoegd tot het verleenen van rechtsingang; het optreden als „Judge-Advocate” in gevallen dat diens optreden vereischt is; het adviseeren van autoriteiten

belast met de bekrachtiging van de vonnissen; het toezien dat geen noodeloze vertraging plaats heeft in de berechting van beschuldigten en dat de verschillende wettelijke voorschriften met betrekking tot de behandeling van vergripen worden nageleefd;

3e. Het adviseeren van commandeerende officieren (en andere militaire autoriteiten) in alle zaken, waarvan de behandeling rechtskundige kennis en ondervinding vereischt, als raden van onderzoek, klachten van officieren en manschappen voor zoover zij juridische vragen bevatten, vorderingen tegenover de burgerij en andere rechtsvragen, die bij het beheer van een leger onvermijdelijk moeten oprijzen.

Deze werkzaamheden behooren zoodanig te worden verdeeld, dat dezelfde persoon niet als „Judge-Advocate” optreedt in zaken, waarin hij advies gaf, en dat, voor zooveel mogelijk, verschillende personen advies uitbrengen aan de officieren die rechtsingang verleen of het vonnis bekrachtigen.

Met de algemeene beginselen neergelegd in een ter zake door den „Judge-Advocate-General” ontworpen regeling kan de commissie zich vereenigen; zij beveelt aan die proeve, voor wat de details betreft, verder te doen uitwerken.

De commissie kan niet aanbevelen om de rechtsgeleerde adviseurs te doen zitting nemen als voorzitters of leden van de krijgsraden, uitgezonderd, zoo mogelijk, te velde, wanneer de overige officieren ten volle zijn in beslag genomen. Naar hare meening is het wenschelijk de krijgsraden te bezetten met officieren, die ten volle in aanraking zijn met de militaire tucht en het militaire leven. Te dezen opzichte erkent zij evenwel, dat voor den Luchtvaartdienst misschien een andere beschouwing kan gelden.

Ten sterkste is de commissie ervan overtuigd, dat een hooger opgevoerde rechtskennis wenschelijk is voor officieren, die als president van krijgsraden optreden en zoo veel mogelijk ook voor hen, die als lid zitting nemen. Zij ziet niet voorbij, dat de meeste krijgsraden, wat het feitelijke betreft, niet ingewikkelder zijn dan de zaken behandeld door de politierechters (Stipendiary Magistrates) en de vrederechters (Justices in Petty Sessions) maar herinnert er aan dat daartegenover de politierechter zelf een geschoold rechtsgeleerde (lawyer) is, terwijl de vrederechters worden bijgestaan door ervaren juridisch onderlegde ambtenaren. De commissie beveelt daarom aan een prikkel (zoo mogelijk in den vorm van een toelage en het plaatsen van bijzondere letters achter hun naam in de ranglijst ter aanduiding van hun kennis) te scheppen voor officieren om meer uitgebreide rechtskennis te verkrijgen door het volgen van een bijzonderen cursus gevolgd door een examen. Zij acht het niet wenschelijk te trachten een in details uitgewerkt schema te ontwerpen, maar wil toch den nadruk leggen op twee punten:

a. Volgens de bestaande regelingen mogen bij examens, welke alle officieren voor hunne promotie moeten afleggen, bij het uitwer-

ken van schriftelijke militair-rechtelijke vragen het „Manual of Military Law” en de „King’s Regulations” gebruikt worden. Voor officieren, die zich in het bijzonder wenschen te bekwamen voor werkzaamheden bij de krijgswraden heeft een examen op deze basis weinig nut. Men moet er op bedacht zijn, dat in de toekomst het optreden van beroeps-raadsliden bij de krijgswraden, en als gevolg daarvan debatten over rechtsvragen, vermoedelijk veelvuldiger zullen voorkomen dan vroeger en het is niet wenschelijk dat de presidenten hun wetboeken zouden moeten naslaan, wanneer zich een eenvoudige kwestie van bewijs of procesrecht voordoet.

b. Een zeer belangrijk deel van de opleiding van een jeugdig advocaat (barrister), vormt de tijd dien hij op de terechtzitting doorbrengt met luisteren naar de tegenstrijdige getuigenissen en dan den rechter een overzicht hoort geven van de zaak voor de jury, waarbij hij de verschillende kwesties ontwaart, de aandacht vestigt op belangrijke punten en op de beweeggronden, die haar behooren te leiden voor het aannemen van het eene of het andere verhaal. In elk programma voor een juridische opleiding zou deze wijze van oefening moeten voorkomen, zonder welke het voor iemand nauwelijks mogelijk is de bekwaamheid te verkrijgen om in een ingewikkeld geval een behoorlijk oordeel te vellen over het bewijs.

Na deze inleiding gaat de commissie over tot de verschillende onderwerpen, waarvan zij verbetering wenschelijk acht; zij behandelt deze zoo veel mogelijk in de volgorde, waarin zij zich bij een krijgswraadproces voordoen. Wordt met hare denkbeelden in hoofdzaak ingestemd, dan geeft zij in overweging die in bijzonderheden te doen uitwerken door het bureau van den „Judge-Advocate-General” in samenwerking met dat van den „Adjutant-General” bij het Departement van Oorlog. Als algemeene opmerking stelt zij daarna voorop, dat zij rekening houdt met het verschil tusschen krijgswraden te velde (on active service) en de gewone krijgswraden en in het eerste geval nog tusschen krijgswraden bij troepen, die in een vaste stelling gelegerd zijn en krijgswraden bij troepen in een bewegingsoorlog. Het leger is er op ingericht om een strijdende macht te vormen en regels, die voor een bepaald geval wenschelijk zijn, kunnen in een ander geval onuitvoerbaar zijn; daarom moet, welke verbeteringen en waarborgen ook in de krijgswraadprocedure mogen worden ingevoerd, de ontheffing van alle niet bepaald noodzakelijke vormen en inleidende maatregelen worden voorbehouden, wanneer de eischen van den dienst zulks vorderen.

Arrest.

Onder dit hoofd brengt de commissie twee klachten naar voren:

a. Er is geklaagd, dat militairen somtijds zijn gearresteerd en ge-

durende een ouredelijken tijd in hechtenis zijn gehouden, zonder te weten te kunnen komen waarvan zij beschuldigd worden;

b. Talrijke klachten werden ingebracht over de vertraging voor het in verhoor nemen van beschuldigten en de nadeelige gevolgen ondervonden door hen (in den regel) in streng arrest (close arrest) te houden gedurende het lange tijdsverloop tusschen inarreststelling en onderzoek en tusschen onderzoek en bekrachtiging (van het vonnis).

Wat betreft het eerste punt meent de commissie, dat er weinig reden is voor ernstige klachten. Maar tevens kan zij niet inzien, waarom de onderofficier, belast met de wacht, niet zou verplicht worden om iederen verdachte een afschrift van de beschuldiging ter hand te stellen, zoodra hij deze zelf ontvangt of zoo spoedig mogelijk daarna, wanneer de beschuldigde in zoodanigen toestand verkeert, dat hij in staat is haar te begrijpen. Verbetering van de „King's Regulations” in dien zin beveelt zij aan. Vragen van een beschuldigde betreffende den naam van den persoon, die een aanklacht tegen hem inbracht, van den officier, die zijn inarreststelling heeft bevolen of van den commandant van de wacht behooren te worden beantwoord.

Men moet echter wel begrijpen, dat het onmogelijk is te waarborgen, dat de oorspronkelijk opgestelde beschuldiging dezelfde zal zijn als die, waarop de beschuldigde ten slotte zal terecht staan. Voordat alle getuigenissen beschikbaar zijn, is het dikwijls onmogelijk de juiste (juridische) omschrijving te geven van het werkelijk begane vergrijp; bovendien komen later soms omstandigheden aan het licht, die de geheele zaak een ander aanzien geven en een nieuwe beschuldiging vereischen.

De vertraging wordt in een afzonderlijke paragraaf behandeld. Het zal onmogelijk zijn uitstel geheel te voorkomen, maar de „King's Regulations” zouden in zooverre gewijzigd kunnen worden dat duidelijk blijkt, dat streng arrest alleen dan mag worden toegepast, wanneer het in het belang van de krijgstuicht inderdaad noodzakelijk is. Men behoort na te gaan of het wel noodzakelijk is streng (close arrest) op te leggen en of niet in alle gevallen licht arrest (open arrest) kan worden opgelegd dan wel of de man op vrije voeten kan blijven.

Commune delicten.

De commune delicten werden voor den oorlog gewoonlijk berecht door de burgerlijke gerechten, uitgezonderd wanneer de aanklager en getuigen bijna allen militair waren; de commissie beveelt aan deze gewoonte weder te hervatten en voort te zetten.

Vertraging.

Een groot deel van de bij de commissie ingebrachte klachten heeft betrekking op den langen tijd, die soms verloopt tusschen het in arrest stellen van den beschuldigde en het onderzoek van diens zaak en tusschen dit laatste en de bekrachtiging van de uitspraak.

Bij de beschouwing van deze klachten moet er aan worden herinnerd, dat gedurende den tijd, waarop zij betrekking hebben, het geheele leger dienst deed te velde en dat in vele gevallen de vertraging, ofschoon daarom niet minder een hardheid tegenover den beschuldigde en te betreuren, geheel te wijten was aan de eischen en toevalligheden van dien dienst. In Frankrijk bijvoorbeeld kon het gebeuren, dat een aanval dagen, ja zelfs weken duurde en voordat deze was afgelopen, was het onmogelijk getuigen uit de gevechtlinie te doen komen. Was het gevecht afgelopen dan was het meer dan waarschijnlijk, dat aan een of meer getuigen een ongeluk was overkomen, waardoor verder uitstel onvermijdelijk werd. Verder werden, zoowel in het vaderland als in den vreemde, aan de officieren voortdurend op korten termijn zeer noodzakelijke dienstverrichtingen opgedragen, wat groote moeielijkheid veroorzaakte voor het bijeenroepen van krijgsraden en het bijeenbrengen van de getuigen. In gevallen van bedrog kon het gemakkelijk gebeuren, dat alle noodzakelijke getuigen de plaats hadden verlaten, voordat zelfs het feit was ontdekt.

In sommige gevallen was het oponthoud tusschen onderzoek en bekrachtiging van het vonnis te wijten aan het zeer zorgvuldig onderzoek van de processtukken door de hogere autoriteit, wat inderdaad in het belang van den beschuldigde is, omdat het onderzoek dikwijls leidt tot een belangrijke vermindering van de straf en soms tot voorkoming van onrecht door het weigeren van de bekrachtiging.

Men moet zich ook niet voorstellen dat iemand voor een ernstig strafbaar feit door een burgerlijk gerecht zonder uitstel kan worden berecht. De behandeling van een ernstig vergrijp wordt in den regel ten minste eenmaal voor de eindbeslissing verdaagd, en de beschuldigde moet dan de volgende zitting afwachten al wordt hij zoo mogelijk vrijgelaten onder borgtocht.

Niettemin is er, al wordt rekening gehouden met alle omstandigheden, in sommige gevallen, meestal van officieren, onnoodige vertraging voorgekomen. Dit wordt erkend door den „Judge-Advocate-General”, die daarover meer dan eens vertoogen heeft gericht tot het Departement van Oorlog en als gevolg daarvan is minstens één rondschrjven uitgegaan van den „Army Council”. Het is der commissie bekend dat steeds, wanneer de „Judge-Advocate-General” de aandacht vestigde op gevallen van onnoodige vertraging, krijgstuhtelijke maatregelen getroffen werden, tenzij na onderzoek bleek, dat er een geldige reden voor het uitstel bestond.

De vertraging vindt dikwijls haar oorzaak in fouten gemaakt bij

het vooronderzoek, in het bijzonder bij het opmaken van het proces-verbaal der instructie (Summary of Evidence) ¹⁾. Wanneer de officieren meer ondervinding zullen hebben en het systeem van de militair-rechtelijke opleiding op een gezonde basis wordt ingericht, zullen deze oorzaken van vertraging bijna geheel verdwijnen.

De voorschriften opgenomen in de „Army Annual Act” voor het loopende jaar, waardoor in den vervolge vele van de minder ernstige vergrijpen begaan door lagere officieren summier zullen worden afgedaan door opperofficieren, zullen het aantal krijgsraadzaken, waarbij de vertraging het meest voorkwam, en waarin (als gevolg van de ten slotte opgelegde lichte straffen) de hardheid het meest gevoeld werd, belangrijk verminderen. Weldra de voorstellen van de commissie met betrekking tot het arrest aangenomen, dan zullen de nadeelen, veroorzaakt door niet te vermijden oponthoud, verminderen.

Oponthoud tusschen het onderzoek ter terechtzitting en de bekrachtiging van het vonnis komt praktisch niet voor in zaken berecht door een „District Court-Martial”. Bij berechting door een „General Court-Martial” is oponthoud onvermijdelijk. Om deze vertraging zoo gering mogelijk te doen zijn, beveelt de commissie aan, om de processtukken na de bekrachtiging rechtstreeks door de autoriteit, bevoegd tot die bekrachtiging, dan wel door het Departement van Oorlog te doen terugzenden naar het onderdeel, waartoe de beklagde behoort en de daar tusschen staande autoriteiten op andere wijze op de hoogte te brengen. Dit bezwaar zal ook belangrijk kleiner worden, wanneer gevolg wordt gegeven aan het later te vermelden voorstel om een straf, die geen ontslag uit den dienst of vrijheidsbenaming meebrengt, onmiddellijk te doen uitspreken (behoudens bekrachtiging) en den beklagde dadelijk in vrijheid te doen stellen.

De commissie vestigt dan nog de aandacht op verschillende bestaande voorschriften, die naar hare meening een voldoende waarborg tegen onnoodig oponthoud geven en welke streng behooren te worden toegepast.

Proces-verbaal der instructie.
(*Summary of Evidence*). ¹⁾

• Voor de commissie is het denkbeeld geopperd dat het proces-ver-

¹⁾ In het Engelsche militaire strafproces houdt de commandant van de eenheid waartoe de verdachte behoort of een daartoe door hem aangewezen officier het voorloopig onderzoek. Dit geschiedt mondeling. Is de commandeerende-officier daarna van meening, dat de zaak naar den krijgsraad moet worden verwezen dan worden de verdachte en de getuigen opnieuw gehoord en hunne verklaringen op schrift gesteld. Deze op schrift gebrachte verklaringen vormen de „Summary of Evidence”. Het eerste onderzoek kan dus het best worden vergeleken met ons „voorloopig onderzoek”, het tweede met de „informatiën voor den officier-commissaris” of de „instructie”. Wij meenen daarom „Summary of Evidence” te mogen vertalen door „proces-verbaal der instructie”.

Zie ook deel X blz. 304.

baal der instructie niet aan den krijgsraad ter terechtzitting zou mogen worden overgelegd:

1e. omdat er dikwijls in voorkomen niet toelaatbare getuigenverklaringen en bekentenissen, die, ook al zijn zij door den verwijzenden officier uitgeschakeld, door den Voorzitter (en waarschijnlijk ook door de andere leden) gelezen kunnen worden en hun oordeel op partijdige wijze zouden kunnen beïnvloeden;

2e. omdat er dikwijls opgaven van den beklagde in voorkomen, welke volgens de bewijsleer toelaatbaar zijn en bijdragen tot zijne schuldverklaring ter terechtzitting.

Met betrekking tot het eerste bezwaar merkt de commissie op, dat, wanneer de voorzitter het proces-verbaal niet voor zich krijgt, hij totaal onkundig zou zijn van den aard van het te berechten geval; daarom behoort de tegenwoordige praktijk te blijven bestaan.

Het tweede bezwaar maakt op de commissie weinig indruk. Bij de gewone rechtbanken is het een erkend gebruik, dat de aanklager de uiteenzetting van het geval beëindigt met het overleggen en voorlezen van de verklaring (indien deze bestaat) door den beschuldigde afgelegd voor de autoriteiten belast met het vooronderzoek, waar hij in de meeste gevallen niet door een raadsman wordt bijgestaan. Het is volkomen gerechtvaardigd alle vrijwillig afgelegde verklaringen tot het bewijs te doen meewerken.

De commissie zou willen dat een procesregel den eisch stelde, dat een beschuldigde, voordat hem wordt toegestaan iets te zeggen, behoorlijk moet worden gewaarschuwd en dat geen bewijskracht zou worden toegekend aan eenige verklaring van een beschuldigde afgelegd bij het vooronderzoek voordat hij is gewaarschuwd. Onschuldigen beschuldigen zich zelf echter niet en bij de rechtspraak kan er geen bezwaar tegen bestaan, dat een schuldige zijn eigen schuld bewijst, onder voorwaarde dat hij dit opzettelijk en uit vrijen wil doet.

Een geheel naar den vorm opgemaakt proces-verbaal is onder de bestaande wet noodzakelijk in de zaak van een soldaat doch niet in die van een officier, ofschoon deze het mag eischen, wanneer hij zulks wenscht. Is geen proces-verbaal opgemaakt dan wordt hem de korte inhoud van het bij te brengen bewijs medegedeeld. Een proces-verbaal is wettelijk niet vereischt, wanneer de zaak komt voor een „Field-General Court-Martial”. In de praktijk wordt er evenwel gewoonlijk een opgemaakt, en de commissie zou dit verplicht willen stellen, tenzij de verwijzende officier verklaart, dat het onmogelijk of onraadzaam is.

Belangrijk oponthoud en veel kosten worden dikwijls veroorzaakt door het van grooten afstand laten komen van getuigen om bij het opmaken van het proces-verbaal der instructie bewijs bij te brengen voor een punt dat in werkelijkheid buiten geschil is. De commissie zou het opmaken van een formeel proces-verbaal willen laten voortbestaan, maar zou wenschen, dat genoegen kan worden genomen met den korten inhoud van de verklaring van een getuige, wanneer de instruerende officier verklaart dat gene niet dadelijk beschik-

baar is, tenzij (wanneer de persoon in kwestie kan worden verplicht te komen) de verdachte verzoekt dat hij persoonlijk zal verschijnen.

Het schijnt twijfelachtig of de verklaringen in de instructie onder eede kunnen worden afgelegd. De commissie beveelt aan de mogelijkheid daartoe te openen en den verdachte het recht te geven dit te eischen.

Het is thans niet mogelijk burger-getuigen te verplichten om in de instructie te verschijnen. De macht daartoe zou moeten worden gegeven. Voorts wenscht de commissie dat den verdachte een afschrift van het proces-verbaal zal worden ter hand gesteld, zoo spoedig mogelijk nadat het gereed is.

Voorbereiding voor de verdediging.

Ofschoon de meeste militairen bekend zijn met de hun volgens de „Army Act” en de „Rules of Procedure” toekomende rechten, is het der commissie gebleken, dat dit niet altijd het geval is. Zij kan niet inzien waarom niet op den muur van ieder arrestantenlokaal een gedrukt papier aanwezig zou zijn, waarop in eenvoudige taal de rechten zijn vermeld van den militair tegen wien een klacht is ingediend en die in preventieve hechtenis is gesteld om door een krijgsraad te worden berecht. Daarnaast beveelt zij aan om, wanneer een militair in preventieve hechtenis gesteld is, den adjudant (of den compagnies-commandant) te verplichten hem zijn positie uiteen te zetten en zich te vergewissen of hij ter terechtzitting wil worden verdedigd. Verkiest hij zich zelf te verdedigen dan is het wenschelijk van hem te eischen dit schriftelijk te verklaren.

De aandacht van de commissie werd er op gevestigd dat de op een militair betrekking hebbende bescheiden als bijv. zijn conductestaat en ziektenboekje als geheim beschouwd worden en dat bij de burgerlijke rechtbank op dat voorrecht voor hen een beroep wordt gedaan; naar de meening van de commissie zou een vaste regel tot onrechtvaardigheid kunnen leiden. Zij meent dat elke vraag van bevoorrechting ter zijde gesteld moet worden en een voorafgaand onderzoek moet worden toegestaan, wanneer de betrokkene zelf daarin toestemt. Het zou ook waard zijn te overwegen of niet op verzoek van den beschuldigde een uittreksel uit den conductestaat van een militairen getuige, voorgebracht door den aanklager, aan het gerecht behoort te worden overgelegd, voor zoover daarin eenige schuldigverklaring aan een commun delict of wegens delicten van bedriegelijken of onzedelijken aard vermeld staat.

In ieder geval behoort aan een beschuldigde dadelijk na het voorlezen van de aanklacht in het bijzonder te worden gevraagd of hij tijd heeft gehad om zijne verdediging voor te bereiden en of hij (en zoo ja, waarom) schorsing wenscht; zijne antwoorden behooren te worden aangeteekend.

Afgifte van een afschrift van de klacht.

De commissie gaf reeds te kennen, dat bij oplegging van arrest aan den betrokkene een afschrift van de klacht behoort te worden gegeven, zooals deze op het rapport van de wacht wordt vermeld.

Zooals zij toen reeds aangaf, kan het noodzakelijk zijn de klacht voor de terechtzitting te wijzigen; naar haar oordeel is hiervan onrechtvaardigheid niet het gevolg, wanneer, zooals zij voorstelt, een afschrift van het proces-verbaal der instructie aan den verdachte wordt ter hand gesteld zoo spoedig mogelijk nadat dit gereed is, want een beschuldiging welke niet gedekt wordt door den inhoud van het bewijsmateriaal in het proces-verbaal, kan niet worden ahangig gemaakt, en de verdachte kan de hoofdbestanddeelen van het feit, waarvoor hij zal terecht staan, daaruit weten.

Raadsman.

Onder den bestaanden toestand mag een beschuldigde zijn verdediging doen voeren door een advocaat (barrister) of procureur (solicitor) of door een officier.

Men heeft der commissie voorgesteld aan ieder, die onderworpen is aan de militaire wetten, toe te staan als raadsman op te treden; zij kan zich daarmede niet vereenigen. Is de persoon in kwestie advocaat, procureur of een bevoegd officier dan kan hij nu reeds optreden; is hij dat niet, dan is het niet waarschijnlijk dat hij den beklagde of den krijgsraad inderdaad tot steun zal zijn. Amateur-rechtskundigen hebben hun eigen gebreken en de commissie onderschrijft geheel de meening dat het gebruik van een onbeteekenend verdediger (advocate) erger is dan nutteloos en dikwijls de zaak van den client benadeelt. Dit feit wordt erkend door hen die bekend zijn met het werk van de gewone burgerlijke rechtscolleges.

De commissie vereenigt zich met het denkbeeld van den „Judge-Advocate-General” om een bevoegd raadsman toe te voegen aan een beschuldigde die in preventieve hechtenis is gesteld en niet zich zelf wenscht te verdedigen of zich niet wil verlaten op iemand dien hijzelf gekozen heeft.

Dit recht op een toegevoegden raadsman behoort in een proces-regel te worden vastgelegd, waaruit duidelijk moet blijken, dat dit recht geen afbreuk doet aan het recht van den verdachte om te worden bijgestaan door een gekozen kameraad of raadsman en de krijgsraad niet wordt ontheven van zijne verantwoordelijkheid om voor de belangen van den verdachte te waken. Dit recht moet onvoorwaardelijk gelden, tenzij, te velde of buiten het Vereenigd Koninkrijk of Indië, de verwijzende officier verklaart dat een geschikt officier niet beschikbaar is.

Aan de commissie is verklaard, dat in enkele gevallen hogere autoriteiten officieren krachtig hebben afgeraden om ten behoeve van beschuldigten op te treden. Op een dergelijke praktijk moet

ernstig gelet worden. Een officier moet zich volkomen vrij voelen, om een van de manschappen van zijn onderdeel of compagnie te verdedigen, wanneer hem dit gevraagd wordt. Tevens acht de commissie het niet wenschelijk en strijdig met de belangen der krijgsmacht, dat eenig officier tracht den naam te krijgen van te zijn de „beschermer van de gevangenen” verlangend om voor den krijgsraad te verschijnen ten behoeve van Jan en alleman. Het is wenschelijk zooveel mogelijk bevoegde officieren te verkrijgen en op te leiden en daaruit, wanneer er een noodig is, te kiezen volgens rooster.

Openbaarheid van de terechtzitting.

Het schijnt dat sommigen van meening zijn dat de krijgsraden geheime rechtbanken zijn. Dit is een algeheele vergissing. Zelfs te velde zijn de zittingen van den krijgsraad openbaar en toegankelijk voor ieder uit het publiek voor wien er plaats is, doch met deze uitzondering, dat een krijgsraad, evenals andere Engelsche rechtbanken, met gesloten deuren zitting mag houden, wanneer dit voor een behoorlijke uitoefening der rechtspraak vereischt wordt bijv. wanneer er gevaar bestaat dat getuigen ter terechtzitting of daarbuiten zouden worden aangevallen wanneer hunne identiteit niet verborgen blijft. De commissie meent echter, dat een openlijke mededeeling van tijd en plaats vastgesteld voor een bepaald rechtsgeding — anders dan in de orders — niet noodzakelijk en niet wenschelijk is.

Krijgsraden en hunne samenstelling.

De commissie wenscht afschaffing van den „Regimental Court-Martial”.

Gezien de bestaande macht waarover een commandeerende-officier beschikt, meent zij dat deze soort van krijgsraad haar recht van bestaan heeft overleefd. Voorts kan daar het theoretische bezwaar tegen aangevoerd worden, dat het voor drie officieren van een bataljon moeielijk is geheel onpartijdig te zijn, wanneer zij weten dat hun commandant den beschuldigde aan hen ter berechting heeft overgegeven. Zij mogen in werkelijkheid volkomen onpartijdig zijn, anderen zullen niet hetzelfde vertrouwen in hunne rechtvaardigheid stellen als in die van een „District Court-Martial”.

Met betrekking tot de „General Courts-Martial” merkt zij op, dat een college met negen leden een onhandelbaar lichaam is, zij stelt daarom voor het minimum aantal leden van een „General Court-Martial”, waar ook bijeengeroepen, vast te stellen op vijf.

De commissie is niet gunstig gestemd voor het voorstel dat de juridische adviseurs der legereenheden als president of lid van krijgsraden zitting behoren te nemen (uitgezonderd misschien te velde), maar zij beveelt aan om bij iedere formatie een rooster aan te houden van officieren in het bijzonder geschikt om als president op te treden.

In de gevallen dat een „Judge-Advocate” noodig is, moet dit een juridisch adviseur of een volkomen bevoegd rechtsgeleerde zijn. Duidelijk moet worden bepaald, dat bij een „Field General Court-Martial” een „Judge-Advocate” kan worden benoemd.

De commissie is van oordeel dat in vele gevallen de officieren, die in den krijgsraad zitting nemen, te jong zijn. Zij meent dat volgens de Fransche wet geen officier beneden den leeftijd van 25 jaar lid van een krijgsraad kan zijn; zij wenscht dezen regel over te nemen.

Onafhankelijkheid van de krijgsraden.

Het is van het grootste belang, dat de leden van krijgsraden gevoelen, dat zij volkomen vrij zijn bij de uitoefening van hun rechterlijke taak in de gevallen, die hun worden voorgelegd en evenzoo dat ieder zonder onderscheid van rang of stand behoorende tot het leger en ook het publiek vertrouwt, dat de vrije uitoefening van die taak niet wordt belemmerd of beïnvloed door de hoogere autoriteit.

De zwaarste van de straf, welke in het belang van de krijgstucht moet worden opgelegd, hangt veel af van het meer of minder voorkomen van het speciale vergrijp, niet alleen bij het onderdeel waartoe de verdachte behoort, maar evenzeer bij de andere eenheden, welke de brigade, divisie of andere formatie vormen. Het is daarom rechtens noodzakelijk, dat ieder opperofficier, omdat hij alleen den algemeenen staat van de krijgstucht bij de troepen onder zijn bevel kan kennen, de vrijheid moet hebben in de orders een waarschuwing op te nemen, dat bepaalde vergrijpen meer algemeen beginnen te worden en dat zij, die ze in het vervolg begaan, moeten verwachten strenger te zullen worden behandeld dan te voren. De commissie ziet er ook geen bezwaar in, om in de „King's Regulations” een bijzonder voorschrift te doen opnemen, bepalende dat de krijgsraden bij het opleggen van straffen er rekening mede moeten houden, dat zoodanige waarschuwing is bekend gemaakt.

De wenken van opperofficieren, met betrekking tot hunne zienwijze betreffende straffen, moeten echter beperkt blijven tot bedoelde algemeene waarschuwingen in de orders; zij moeten in geen geval critiek uitoefenen op vrijspraken, behoudens op de wijze voorzien in par. 590 van de „King's Regulations”.¹⁾

De commissie is overtuigd, dat gedurende den oorlog, in een of twee gevallen, officieren omzendingbrieven met betrekking tot vonnissen hebben laten uitgaan in termen, welke niet zijn te rechtvaardigen.

¹⁾ Dit voorschrift houdt in dat indien de officier, die bevoegd zou zijn geweest tot bekrachtiging van het vonnis in geval van veroordeeling, het noodig oordeelt, wanneer de zaak met een vrijspraak eindigt, omtrent het proces opmerkingen te maken, hij die opmerkingen niet bij de processtukken zal voegen, maar die per brief ter kennis zal brengen van den „Army Council” of in Indië van den opperbevelhebber, die naar bevind van zaken zullen handelen.

digen. Zij wenscht dat de voorschriften op dit punt in de „King's Regulations” zullen worden herzien en dat de „Army Council” streng zal optreden tegen elke poging tot inmenging in de rechterlijke taak van krijgsraden, welke te zijner kennis komt.

Aanklager.

De commissie heeft redenen om aan te nemen, dat gedurende den oorlog de krijgsraden in vele gevallen niet die medewerking hebben ondervonden van de aanklagers, welke zij recht hadden te verwachten. De aanwezigheid van een onvoorbereiden of onbekwamen aanklager legt een zwaardere taak op de krijgsraden, vooral wanneer een verdachte, die zonder verdediging is, vertrouwt op hunne hulp.

Men moet goed begrijpen, dat het de plicht is van den aanklager, dat hij de zaak te voren behoorlijk heeft bestudeerd, zoodat hij in staat is haar duidelijk voor te dragen en dat hij twijfelachtige punten, bijv. met betrekking tot de toelaatbaarheid van bewijsmateriaal, die zich waarschijnlijk zullen voordoen, heeft overwogen. De verbeterde rechterlijke instructie en de benoeming van juridische adviseurs, zooals de commissie elders heeft aanbevolen, zouden er toe bijdragen te verzekeren, dat de vervolging niet in onbekwame handen wordt gelaten.

Bewijs.

Getuigen hebben de commissie opmerkzaam gemaakt op het tijdverlies, de vertraging en de kosten veroorzaakt door de noodzakelijkheid om getuigen van ver verwijderde plaatsen te laten komen, in het bijzonder politieambtenaren, om — eerst bij de instructie en daarna bij het onderzoek ter terechtzitting — een of ander feitelijk gegeven te bewijzen, waaromtrent eigenlijk geen verschil van meening bestaat.

De bepalingen van art. 163 van de „Army Act” (hetwelk voorziet in het bewijs door geschrifte van feitelijke gegevens) zouden naar het oordeel der commissie met voordeel kunnen worden uitgebreid. Zij beveelt aan de geheele procedure voor het bewijs van feitelijke gegevens zorgvuldig te herzien en waar mogelijk schriftelijk bewijs toe te laten.

Proces-verbaal van de zitting. (Recording Proceedings).

Onder het bestaande stelsel is het opmaken van het proces-verbaal van de zitting opgedragen aan den „Judge-Advocate” indien aanwezig, en zoo niet aan den president.

De commissie is het eens met de critiek dat die taak noodzakelijker wijze de aandacht van de presidenten en „Judge-Advocates” moet afleiden van het meer belangrijke deel van hun werk.

Met het oog op het besparen van tijd beveelt zij aan om, behalve te velde, zoo mogelijk een stenograaf te gebruiken om de getuigenverklaringen op te teekenen. Anders ware een bekwaam officier of ambtenaar aan te wijzen om de getuigenverklaringen en handelingen op te teekenen onder toezicht van den president (of den „Judge-Advocate”), die verantwoordelijk zou blijven dat het goed geschiedt. Zelfs te velde, zou deze hulp in ernstige gevallen gegeven moeten worden, wanneer het redelijkerwijze uitvoerbaar is.

Vorm van het proces-verbaal.

Belangrijke critiek is uitgeoefend op den vorm, waarin het proces-verbaal van de zitting wordt opgemaakt.

Wanneer een werkelijk toezicht op de procesvoering, hetzij door den officier bevoegd tot bekrachtiging van het vonnis, hetzij door het bureau van den „Judge-Advocate-General”, noodig is, dan behoort, naar het oordeel der commissie, de bestaande praktijk van opteekenen van de getuigenverklaringen, hetzij woordelijk door middel van kort-schrift, hetzij in verhalenden vorm door middel van gewoon schrift te worden bestendigd. Het alternatief zou zijn het maken van aantekeningen, zooals rechters doen voor eigen gebruik bij hun overzigt van de zaak en zooals ook advocaten doen. Het vereischt zeer veel ervaring, werkelijk voldoende aantekeningen te maken en punten die mogelijk zullen blijken belangrijk te zijn, als opleverende een versterking of tegenstrijdigheden, worden gemakkelijk vergeten als schijnbaar (op dat oogenblik) niet van belang.

Het formulier van het proces-verbaal wil de commissie herzien en vereenvoudigen en enkele paragrafen van het Memorandum voor Krijgsraden wil zij, herzien en verduidelijkt, speciaal onder de aandacht van alle krijgswaarden gebracht zien. Bovendien zou zij aan de „King's Regulations” een paragraaf willen toevoegen in ongeveer de volgende bewoordingen: „Zij die betrokken zijn bij de rechtspraak door krijgswaarden moeten er in de eerste plaats op bedacht zijn recht te doen en pas in de tweede plaats op het in acht nemen der vormen. In zooverre vormen waarborgen zijn om goed recht te spreken moeten zij zorgvuldig in acht worden genomen; maar waar het in acht nemen van vormen alleen wenschelijk is voor de duidelijkheid, netheid en dergelijke, mag geen lid van een krijgswaad daaraan zooveel aandacht schenken, dat zijn gedachten zouden worden afgeleid van zijn rechterlijke taak; evenmin behoort eenige hoogere autoriteit een officier bemerkings te maken enkel wegens een vergissing met betrekking tot zulke vormen.”

Beslissing van den krijgswaad.

Opgemerkt werd dat voor de beslissing van een krijgswaad houdende schuldigverklaring eenstemmigheid moet worden geeischt. De commissie gaat niet met die opmerking mede, maar meent dat, wan-

neer de uitspraak omtrent de schuldvraag niet eenstemmig wordt gegeven, het de plicht van den president moet zijn, daarvan mededeeling te doen aan de autoriteit, bevoegd tot bekrachtiging van het vonnis, daarbij aangevende het aantal stemmen dat voor en tegen de uitspraak is uitgebracht en opgevende de punten van geschil tusschen de leden van den krijgsraad. Hij zal daarbij zorgvuldig moeten vermijden, dat blijkt welke leden voor en wie tegen de uitspraak hebben gestemd.

*Mededeeling van de uitspraak omtrent de schuld (finding)
en omtrent de straf (sentence).*

Onder het bestaande stelsel weet een verdachte, tenzij hij wordt vrijgesproken van alle hem ten laste gelegde feiten, niet voor de pronuntiatio of hij aan al die feiten of slechts aan een of meerdere is schuldig verklaard; evenmin weet hij voor de pronuntiatio, welke straf hem is opgelegd. Het is onbillijk en onnoodig zijne onzekerheid aldus te verlengen. De commissie beveelt aan om in alle gevallen de uitspraak van den krijgsraad omtrent de schuld, voor zoover zij betreft vrijspraak van den verdachte ten laste gelegde feiten, in een openbare zitting mede te deelen alvorens de strafoplegging voor andere feiten aan de orde komt.

Bovendien stelt zij voor:

a. om wanneer de straf niet medebrengt ontslag uit den dienst of vrijheidsbeneming, deze dadelijk in een openbare zitting mede te deelen, den verdachte in vrijheid te stellen en hem mede te deelen, dat de straf bekrachtiging behoeft, maar niet kan worden verzwaaard;

b. om in andere gevallen de straf ondershands schriftelijk ter kennis van den verdachte te brengen onler bijvoeging van vorenvermelde mededeeling.

Het aannemen van deze regels maakt wijziging noodig van den eed voor de leden van krijgsraden.

Bekrachtiging.

De opmerking is gemaakt, dat wanneer de krijgsraad voor zijn taak meer bekwaam wordt gemaakt door verbetering van de juridische opleiding van de officieren, de bekrachtiging van het vonnis zou kunnen worden afgeschaft.

Tegen het bestaande stelsel kan immers het theoretische bezwaar worden aangevoerd, dat het verantwoordelijkheidsgevoel der leden kan worden verzwakt door de wetenschap, dat een andere autoriteit kan weigeren de uitspraak omtrent de schuld te bekrachtigen en de straf kan verminderen, maar niet tusschenbeide kan komen in geval van vrijspraak, noch de straf kan verzwaren.

De commissie meent, dat het wenschelijk is, in het belang van de krijgstuicht en van den verdachte zelf, de bekrachtiging te behouden. Tevens moet den leden van de krijgsraden op het hart worden ge-

drukt, dat het bestaan van een autoriteit, die het vonnis moet bekrachtigen, hunne verantwoordelijkheid voor de rechtvaardigheid van hunne uitspraak omtrent schuld en straf in geen enkel opzicht vermindert. Voor officieren met juridische opleiding is een dergelijke herinnering nauwelijks van noode.

Openbaarmaking.

De commissie beveelt aan den afloop van alle voor den krijgsraad gevoerde gedingen in de orders openbaar te maken. Rechtens behoort dezelfde openbaarheid te worden gegeven aan vrijspraken als aan kennisgevingen van aanhangig te maken zaken.

Wordt hieraan gevolg gegeven, dan acht zij het niet noodig het bestaande stelsel, om den afloop der zaken op een parade openbaar te maken, te laten voortbestaan, behalve in gevallen dat de autoriteit bevoegd tot bekrachtiging zulks uitdrukkelijk bepaalt.

Straffen.

Men heeft er de commissie opmerkelijk op gemaakt, dat de krijgsraad aan officieren niet een straf kan opleggen liggende tusschen ontslag uit den dienst en verlies van ancienniteit. In een tijd dat er vele officieren in dienst zijn, die niet van plan zijn in het leger hun bestaan te zoeken, heeft laatstgenoemde straf weinig afschrikwekkende uitwerking en zij is zeker te licht voor vele vergrijpen, die weer niet ernstig genoeg zijn hen voor ontslag in aanmerking te doen komen. De „Army Council” zou kunnen nagaan of niet een tusschenliggende straf kan worden vastgesteld. Verder zou hij kunnen overwegen of, waar in de „Army Act” ontslag als maximumstraf voor officieren is gesteld, die maximumstraf niet moet worden verzwaaard tot gevangenisstraf.

Ook is de opmerking gemaakt, dat een krijgsraad de macht moet hebben om aan „warrant-officers” en onderofficieren een berisping of strenge berisping te geven. Dit voorstel is waard door den „Army Council” te worden overwogen.

De maximumstraf wegens dronkenschap voor soldaten (twee jaar dwangarbeid) acht de commissie te zwaar. Een man wiens verleden van dien aard is, dat hij voor louter dronkenschap, niet verzwaaard door enig ander strafbaar feit, deze straf verdient, lijkt waardeloos voor den dienst. Wanneer de „Army Act” wordt herzien, behooren de verschillende straffen, in het bijzonder de juist genoemde, opnieuw te worden overwogen.

Wetten op de voorwaardelijke veroordeeling.

De commissie heeft verklaringen ontvangen over de goede uitwerking van deze wetten. Zij beveelt aan ze tot blijvende maatregelen te maken.

Recht op afschrift van de stukken.

Men schijnt aan te nemen, dat volgens § 124 van de „Army Act” alleen de schuldigverklaarde gerechtigd is een afschrift van de stukken te verkrijgen. Wanneer deze overleden is, behoort dit recht toe te komen aan zijne persoonlijk gevolmachtigden of (zoo die er niet zijn) aan zijn naaste bloedverwanten. Het schijnt ook twijfelachtig te zijn of dit recht zich uitstrekt tot vrijgesprokenen; het behoort tot hen te worden uitgebreid. Wanneer evenwel een zaak met gesloten deuren is behandeld, behoort geen recht om de stukken te onderzoeken of er een afschrift van te vragen te worden toegekend.

Hooger beroep.

De commissie ontving verscheidene wenken over de wenschelijkheid om het recht van hooger beroep toe te staan:

- a. in alle gevallen van berechting door een krijgsraad; of althans
- b. in geval van oplegging van de doodstraf.

Het is de moeite waard de verschillende rechten na te gaan van een militair schuldig verklaard door een krijgsraad en van iemand schuldig verklaard, na „indictment” door een burgerlijke rechtbank.

In het laatste geval is er, tenzij de schuldigverklaarde zelf handelt, geen hooger toezicht op de proceshandelingen. Welke informaliteit, dwaling of onwettigheid ook heeft plaats gehad, de formeele schuldigverklaring blijft bestaan.

Spreekt de rechter de doodstraf uit, dan geeft hij daarvan kennis aan den Minister van Binnenlandsche Zaken, met het natuurlijk gevolg, dat de zaak bij het Ministerie van Binnenlandsche Zaken wordt nagegaan. In andere gevallen heeft een nader onderzoek plaats bij dit Ministerie, wanneer een verzoekschrift wordt ingediend, of door het „Court of Criminal Appeal”, wanneer appèl is aangeteekend of de rechter een verklaring afgeeft, dat een rechtsvraag is moeten worden beslist.

Een militair is er beter aan toe. Het verhandelde wordt eerst voor de bekrachtiging nagegaan door de tot die bekrachtiging bevoegde autoriteit, die zich met de uitspraak omtrent de schuldvraag moet vereenigen en de straf niet te zwaar moet vinden; wanneer hij niet op beide punten voldaan is, weigert hij de bekrachtiging of vermindert de straf (naar bevind van zaken). Verder kan hij, in geval van schuldigverklaring, de zaak ter revisie terugzenden, maar de straf kan niet verzwaard worden.

Na de bekrachtiging worden de stukken gezonden naar het bureau van den „Judge-Advocate-General”, waar zij, tenzij dat bureau reeds te voren over de juistheid van de bekrachtiging heeft geadviseerd, opnieuw geheel zelfstandig worden nagegaan en de wettigheid van de schuldigverklaring wordt beoordeeld.

Bovendien kan de militair, wanneer hij met deze automatische herziening niet is voldaan, een verzoekschrift indienen, waarna de

stukken nog eens in oogenschouw genomen worden. Het is echter mogelijk dat niet alle militairen er zich van bewust zijn, dat op een verzoekschrift over de wettigheid van de schuldigverklaring of de strengheid van de straf acht moet worden geslagen. De commissie meent daarom dat een bepaald voorschrift daaromtrent in de „King's Regulations” behoort te worden opgenomen; in geval van oplegging van de doodstraf moet dat voorschrift worden toegevoegd aan „Army Form W. 3996”.

De commissie oordeelt het niet wenschelijk een Hof van Appèl voor de uitspraken van de krijgsraden in te stellen, waar deze onder geheel andere omstandigheden zitting houden en recht spreken dan waaronder de burgerlijke rechtbanken hun macht uitoefenen.

Voor zooveel betreft de uitspraken omtrent de schuld, zal de krijgsraad, die thans de getuigen ziet en hoort, bij strijdige getuigenissen veel eerder tot een juiste gevolgtrekking komen dan een Hof van Appèl. De beste manier om het gevaar voor dwalingen te verminderen is naar het oordeel van de commissie niet het oprichten van een Hof van Appèl, maar het zooveel mogelijk geschikt maken voor zijn taak van den krijgsraad.

Met betrekking tot verzoeken om gratie van uitgesproken straffen, behoort de beslissing, zooals thans, te worden overgelaten aan de militaire autoriteiten, die alleen in staat zijn zich een juist oordeel te vormen over de vraag welke straffen in het belang van de krijgstuicht in het leger of bij een bijzondere krijgsmacht moeten worden ten uitvoer gelegd.

Evenmin oordeelt de commissie het noodig een uitzondering te maken voor doodstraffen. Gedurende den afgeloopen oorlog is in het Vereenigd Koninkrijk aan geen enkel officier of minder militair de doodstraf voltrokken krachtens een vonnis van een krijgsraad. In den vreemde zijn een aantal terdoodveroordeelingen ten uitvoer gelegd. In al deze gevallen had de tenuitvoerlegging niet plaats dan na persoonlijke overweging door en op order van den opperbevelhebber en nadat omtrent de wettigheid door den „Judge-Advocate-General” of diens plaatsvervanger advies was uitgebracht. Bovendien had de opperbevelhebber daarbij bijna altijd de beschikking over de beschouwingen van de commandeerende officieren van de eenheid waartoe de verdachte behoorde, de brigade, de divisie, het legerkorps en het leger.

Als bewijs hoe zorgvuldig alle overwegingen werden nagegaan en van den wensch om barmhartigheid te toonen, wanneer de belangen van het leger als geheel en van de natie het toelieten, mag worden vermeld dat in niet minder dan 89% van de gevallen de uitgesproken doodstraf door den opperbevelhebber in een andere straf is veranderd. De commissie betwijfelt sterk of eenig Hof, hetwelk noodzakelijkerwijs niet als de opperbevelhebber beschikt over de gegevens betreffende de krijgstuicht bij en het moreel in het leger, het gewaagd zou hebben in die mate barmhartigheid te be- toonen. De opperbevelhebber wijzigde de doodstraf in vele gevallen,

waarin een Hof van Appèl wettige redenen om tusschen beide te komen niet zou hebben gehad en het appèl zou hebben moeten verwerpen.

De redenen van bestraffing van misdaden waarvan burgerlijke rechtbanken het bewijs geleverd achten zijn: verbetering van de overtreders, afschrikkende uitwerking van straffen en bevrediging van het beleedigd rechtsgevoel van het volk, dat anders in staat zou zijn om na vluchtig onderzoek en zonder bewijs zelf wraak te nemen. Voor het bestraffen van militaire delicten geldt voorts nog de reden dat, zonder krijgstucht het leger slechts een bende vormt, gevaarlijk voor een ieder behalve voor 's lands vijanden. Daarom is, wat voldoet voor het Burgerlijk Bestuur nog niet voldoende voor het in bedwang houden van de gewapende macht van den Staat. Bij den dienst te velde vooral moet voor de rechtspraak naar andere strafmaatregelen gezocht worden.

De grondbeginselen waarom voor militaire delicten straffen worden opgelegd zijn nog dezelfde, als toen de Hertog van Wellington in 1813 schreef:

„I consider all punishment to be for the sake of example, and the punishment of military men in particular is expedient only in cases where the prevalence of any crime, or the evils resulting from it, are likely injurious to the public interests.

„I beg the Court to consider their recommendation in this light, and to apply it to the existing circumstances and situation of the Army, and to what is notorious in regard to this crime.

.....

„I beg to inform the Court-Martial that a very common, and a most alarming, crime in this Army is that of striking and otherwise resisting, sometimes even by firing at, non-commissioned officers, and even officers, in the execution of their duty. It will not be disputed that there is no crime so fatal to the very existence of an Army, and no crime which officers, sworn as the members of a General Court-Martial are, should feel so anxious to punish, as that of which this soldier has been guilty.

„It is very unpleasant to me to be obliged to resist the inclination of the General Court-Martial to save the life of this soldier; but I would wish the Court to observe that if the impunity with which this offence, clearly proved, shall have been committed, should, as is possible, occasion resistance to authority in other instances, the supposed mercy will turn out to be extreme cruelty, and will occasion the loss of some valuable men to the service”.

Naar het oordeel van de commissie moet een opperbevelhebber, wien de veiligheid van het leger is toevertrouwd, niet belemmerd worden in zijne beslissing op een punt dat zoo zeer een levenskwestie is voor de krijgstucht in het leger. Het wezen van de militaire straffen is, dat zij voorbeeldig zijn en snel werken. Dit wordt erkend in de inleidingen tot de „Mutiny Acts” en de „Army Acts”, die sedert eeuwen jaarlijks door het Parlement zijn aangenomen.

Een voorbeeldige straf, spoedig ten uitvoer gelegd kan uitbreiding van mouterij voorkomen of een leger voor een nederlaag behoeden.

Het rapport is geteekend door den Voorzitter en zes leden, van wie Lord Hugh Cecil nog een afzonderlijk memorandum indiende; de overige leden, met name de heeren Bottomley, Lowther en Walsh dienden een afzonderlijk rapport in.

Lord Cecil geeft als aanvulling enkele beschouwingen, waarvoor hij niet de instemming van zijn medeleden, met wie hij het overigens eens is, kon verkrijgen.

De opvatting van de commissie over de berechting van commune delicten kan hij niet deelen. Naar zijn meening moet de wenschelijkheid om commune delicten, wanneer militaire overwegingen het toelaten, door burgerlijke rechtbanken te doen berechten veel krachtiger naar voren gebracht worden. Het schijnt hem een gezonde stelregel toe, dat elk commun delict door de gewone burgerlijke rechtbank wordt berecht, tenzij de omstandigheden meebrengen, dat het niet alleen een commun delict oplevert, maar tevens een militair delict, dat wil zeggen, een delict hetwelk een bijzonder belang heeft voor de goede orde en de krijgstucht in het leger. In het kort, aldus Lord Cecil, wanneer een delict niet anders is dan een gewoon commun delict dan behoort het te worden berecht door de burgerlijke rechtbank, ook dan wanneer de overtreder een officier of minder militair is; maar wanneer het delict niet alleen is een vergrijp tegen de burgerlijke gemeenschap, maar ook een bijzondere inwerking heeft op de krijgstucht of op het welzijn van het leger, dan behoort het, wanneer de overtreder officier of minder militair is, terecht door den krijgsvraad te worden behandeld.

Verder betoogt hij dat beklagden, die eigenlijk geen militair zijn, zooals de militaire geestelijken, steeds voor de burgerlijke rechtbanken behooren terecht te staan, tenzij zij een militair delict begaan. Zij zijn slechts in naam militair. Hun militair zijn gaat niet verder dan hun uniform, in werkelijkheid zijn zij aan het leger toegevoegde burgers, al hebben zij dan ook een aanstelling als officier. Hetzelfde zou misschien moeten gelden voor officieren van gezondheid.

Als straf voor officieren, welke tusschen het verlies van ancienniteit en ontslag uit den dienst zou kunnen worden ingevoegd, bepleit hij „disciplinary confinement” en wel naar het voorbeeld van de Deutsche vestingstraf.

Eindelijk bespreekt Lord Cecil de straf van „imprisonment”, welke de krijgsvraad kan uitspreken, al of niet gepaard gaande met dwangarbeid; verdere onderscheidingen kan de krijgsvraad niet maken. De krijgsvraad behoort echter dezelfde macht te hebben om deze straf nader te bepalen als de gewone rechtscolleges, waaronder de bevoegdheid om te bepalen, dat een jeugdig overtreder in een Borstal-gevangenis zal worden opgenomen. Wel is waar heeft een krijgsvraad de bevoegdheid de straf van „detention” op te leggen aan die overtreders, waarvan verbetering verwacht kan worden en

die men voor het leger wil behouden, in welke praktijk hij in het minst geen verandering wil brengen. maar er zijn overtreders, waaronder jeugdige, die vergrijpen begaan, welke hunne verwijdering uit het leger noodzakelijk maken en daarom worden gestraft met „imprisonment”. Het kan niettemin somtijds wenschelijk zijn de op deze overtreders toegepaste straf te matigen. Waar een gewone rechtbank de bevoegdheid heeft een bijzonder soort „imprisonment” op te leggen aan een bijzonderen overtreder, kan Lord Cecil niet inzien waarom een krijgsraad niet diezelfde bevoegdheid zou hebben.

Het minderheidsrapport stelt voorop, dat de commissie onder leiding van den voorzitter heeft beslist, dat haar opdracht het onderzoek naar de feiten en omstandigheden van eenige bijzondere krijgsraadzaak uitsloot, behalve wanneer daardoor licht werd geworpen op de bestaande wet en procedure voor den krijgsraad. Bij gevolg heeft zij gevallen van beweerde rechterlijke dwaling niet onderzocht. Zij heeft echter bewijsmateriaal verzameld voor gebreken en onregelmatigheden voortkomende uit de bestaande praktijk.

Naar de meening van de minderheid is er overvloedig bewijs van onregelmatigheden in de instructie, bij de behandeling door de krijgsraden zelf en ook gedurende de tijdvakken, welke verlopen voor de processtukken zijn onderzocht door den „Judge-Advocate-General”. Gevolg daarvan was, vertraging, overdoen van werkzaamheden en onnoodige inspanning op de bureau's van den „Judge-Advocate-General” en den „Adjutant-General”. Als voorbeeld voor het werk van deze bureau's wijst zij in het bijzonder op het uitgeven van het handboek ten gebruike van krijgsraden te velde, hetwelk op zich zelf een bewijs is voor den ingewikkelden aard van de procedure.

Terwijl de minderheid in vele opzichten met de bevindingen en aanbevelingen in het meerderheidsrapport medegaat, is zij het in andere opzichten daarmede niet eens. Die verschilpunten en de daarmede verband houdende aanbevelingen geeft zij daarna aan.

Volgens hare meening is het zeer wenschelijk het aantal krijgsraadzaken belangrijk te verminderen. Gedurende den oorlog beliep het aantal niet minder dan 252773. Dit aantal moet belangrijk veel tijd in beslag genomen hebben en heeft voor diensten niet dadelijk verband houdende met den strijd een groot aantal personen gevorderd. Uit de getuigenverklaringen blijkt, dat de krijgsraden een groot aantal lichte feiten berechten. Dit is ongewenscht en de minderheid beveelt daarom aan de bevoegdheden van de commandeerende officieren uit te breiden, zonder echter iemands recht, om te vragen zijn zaak voor den krijgsraad te brengen, te verkorten. Van een commandeerende-officier moet worden aangenomen, dat hij iemand is met verstand en takt, wien grootere bevoegdheden behooren te worden gegeven.

De „District Courts-Martial” behooren evenals de „Regimental Courts-Martial” (zooals het meerderheidsrapport aanbeveelt) te worden afgeschaft.

De krijgsraden behooren *geheel* te worden samengesteld uit officieren met rechtsgeleerde opleiding als aanbevolen in het meerderheidsrapport onder het hoofd: „Rechtskennis van de officieren”. Het zou aanbeveling verdienen om aan „Field General Courts-Martial” twee officieren van den troep toe te voegen, opdat de beschuldigde de zekerheid hebbe, dat de krijgsraad ten volle bekend is met de bijzondere omstandigheden geldende op een gevechts-terrein.

Gaat men met dit voorstel mede dan krijgt men de volgende voordeelen:

a. de straffen zouden worden opgelegd naar een zelfden maatstaf;

b. omdat de krijgsraad volkomen tot oordeelen bevoegd zou zijn, zou bekrachtiging van zijne uitspraken over de schuldvraag niet noodig zijn.

De minderheid zou daarom verder willen aanbevelen de bekrachtiging af te schaffen en de beslissing omtrent schuld en straf door den krijgsraad te doen uitspreken bij de beëindiging van het geding. Bovendien is zij van oordeel, dat die afschaffing den krijgsraad een grooter gevoel van verantwoordelijkheid zou bijbrengen, wat zeer wenschelijk is.

Een Hof van Appèl voor andere gevallen dan waarin de doodstraf is uitgesproken, waarover later, zou kunnen worden samengesteld uit drie officieren met langen dienstdtijd en veel ervaring in krijgsraadwerk, die van tijd tot tijd zitting zouden moeten houden, voor gevallen welke zich in Groot-Brittannië mochten voordoen aan het Departement van Oorlog en bij daarvoor in aanmerking komende Hoofdkwartieren in den vreemde.

Te velde behoort geen Hof van Appèl te bestaan, behalve voor gevallen waarin de doodstraf is opgelegd, waarvoor een recht van hooger beroep moet bestaan op het „Court of Criminal Appeal” zoo mogelijk aangevuld met militaire bijzitters; dit hooger beroep te regelen volgens de grondbeginselen thans geldende voor de burgerlijke strafrechtspraak.

De minderheid is er ten zeerste van overtuigd, dat, hoewel de werkzaamheid van de strijdkrachten en de eischen en buitengewone omstandigheden van den oorlog vele afwijkingen van de gewone wettelijke procedure noodzakelijk maken en het bekleeden van officieren met buitengewone krijgstuhtelijke en andere bevoegdheden rechtvaardigen, niemand door zijn intrede in het leger het recht behoort te verliezen om, waar het gaat om zijn leven, zich te beroepen op een bevoegde rechtbank. Het leger zou door deze hervorming niet in ongelegenheid geraken, terwijl de „Judge-Advocate-General” en anderen zouden worden ontheven van een zware verantwoordelijkheid, welke ook niet op hen behoort te rusten. Het recht van gratie zou aan de Kroon blijven.

Het is wenschelijk, dat ieder militair tegen wien een aanklacht is ingebracht en die in arrest is gesteld om voor den krijgsraad te

recht te staan steeds bij het vooronderzoek aanspraak op gerechtelijke bijstand heeft, hetzij van een kameraad, een procureur (solicitor) of een advocaat (counsel) naar de omstandigheden veroorloven. De commandeerende officier behoort bij het voorloopig onderzoek den beschuldigde mede te deelen, dat hij in de instructie recht heeft op dergelijken bijstand en wanneer hij dien wenscht, moet de instructie zoo geregeld worden, dat hij tijd heeft zich dien bijstand te verschaffen.

Het meerderheidsrapport beveelt aan uitdrukkelijk te bepalen, dat in de instructie getuigenverklaringen onder eede *mogen* worden afgelegd; de minderheid stelt voor te bepalen, dat zij onder eede *moeten* worden afgelegd.

Met de aanbeveling van de meerderheid om de straffen te herzien en met hare beschouwingen onder het hoofd „arrest” gaat de minderheid mede, maar geeft bovendien in overweging om de doodstraf niet op zoo vele vergrijpen te stellen als thans geschiedt en om het „open arrest” af te schaffen.

Blijkens een bericht in de „Naval & Military Record” van 17 Maart 1920 heeft luitenant-kolonel Spender-Clay in het Lagerhuis den Minister van Oorlog de vraag gesteld of het rapport reeds door den „Army Council” in behandeling was genomen en of hij voornemens was de voorstellen óf van het meerderheidsrapport óf van het minderheidsrapport aan te nemen en zoo ja, of de noodzakelijke wijzigingen bij de Army (Annual) Bill door de Regeering zouden worden voorgesteld.

Mr. Churchill zeide hierop: Het antwoord op het eerste gedeelte van de vraag luidt bevestigend. Wat betreft het tweede gedeelte van de vraag: voorgesteld wordt de voorstellen van het meerderheidsrapport behoudens eenige uitzonderingen over te nemen, en in overeenstemming met een daartoe strekkend, in het rapport vervat voorstel heb ik twee kleine deskundige commissies benoemd om de noodige artikelen, procesregels, „King's Regulations” en andere voorschriften te ontwerpen en om bepaalde voorstellen in bijzonderheden uit te werken. Wat betreft het laatste gedeelte van de vraag: het meerendeel van de voorstellen uit het meerderheidsrapport vereischt geen wettelijke regeling. Het lijkt praktisch de bijzondere voorstellen, welke wettelijke regeling vereischen, op te nemen in de „Army (Annual) Bill”, voor dit jaar. Het zal echter niet mogelijk zijn dit jaar de door de commissie aanbevolen algemeene herziening van de „Army Act”, daaronder begrepen het strafstelsel, ter hand te nemen.

Interpretatie van art. 145 C. W. Z.

In zijn opstel over „De waarde van het beginsel uitgedrukt in art. 17 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande,” voorkomende op blz. 353 vlg. van dezen jaargang, brengt de heer J. H. Heslinga o. a. ter sprake het vonnis van den zeekrijgsraad aan boord van Hr. Ms. Wachtschip te Willemsoord van 13 Juni 1910 en beklagt zich in een noot (t. a. p. blz. 358) dat in genoemd vonnis elke motiveering ontbreekt, waarom de krijgsraad zich gerechtigd achtte art. 145 C. W. Z. te interpreteren zooals hij deed en over de zich in dat geval voordoende rechtskwestie heen loopt, alsof zij niet bestond. Het gaat over de vraag of onder „bodem”, waarvan genoemd artikel spreekt, ook kan worden verstaan een „kazerne” en of een schepeling, die zonder verlof twee dagen of langer afwezig is uit de *kazerne* waar hij dient, valt onder artikel 145 C. W. Z.

Inderdaad bevat genoemd vonnis niet eene motiveering van de beslissing, waarom art. 145 C. W. Z. op het voorliggende geval toepasselijk was; niettemin achten wij het verwijt van den heer Heslinga niet geheel billijk. De vraag toch, welke bij bedoeld vonnis werd beslist was geenszins nieuw, zij had zich reeds voorgedaan en was o.a. bevestigend beantwoord door den zeekrijgsraad aan boord van Hr. Ms. Wachtschip te Amsterdam bij vonnis van 16 Juni 1909 (M. R. T. V blz. 90). Dit vonnis bevat de overweging „dat ook het woord „bodem” voorkomende in genoemd art. 145 „in het algemeen moet worden opgevat als „de plaats, waar de militair zich ter vervulling van de op hem rustende dienstverplichting behoort te bevinden”, in het algemeen tenminste niet als „schip” in den gewonen zin van het woord;”. Men zal dit misschien een magere motiveering noemen, zij verschijnt evenwel in een ander licht, wanneer men haar beschouwt in verband met den aan het vonnis voorafgaanden eisch en conclusie van den fiskaal. Deze komt daarin op verschillende gronden tot de zooeven vermelde conclusie, waarmede de krijgsraad zich blijkbaar heeft vereenigd; hij schijnt het evenwel niet noodig te hebben geoordeeld het geheele betoog in zijn vonnis over te nemen, maar meende te kunnen volstaan met het vermelden van de conclusie, waartoe een en ander leidde.

De toenmalige redactie van ons tijdschrift kon zich met het vonnis van den zeekrijgsraad en met het betoog van den fiskaal zeer goed vereenigen en wijdde zelf aan de opgeworpen vraag ook eenige beschouwingen (zie M. R. T. V blz. 16 vlg.).

De gronden, waarop de genomen beslissing rustte, schijnen niet voor ieder overtuigend geweest te zijn, althans men wilde daaromtrent gaarne de meening van het H. M. G. kennen. Als een poging daartoe beschouwen wij het vonnis van den zeekrijgsraad aan boord Hr. Ms. Wachtschip te Willemsoord van 6 Mei 1910, waarbij een marinier, die was achtergebleven van passagieren uit de kazerne te

Willemsoord, werd vrijgesproken, omdat op het hem te last gelegde feit geen straf was gesteld. De krijgsraad zond dit vonnis ter approbatie aan het H. M. G., maar dit college besloot terecht aan het verlangen van den krijgsraad geen gevolg te geven (Res. H. M. G. van 24 Mei 1910, M. R. T. VI blz. 51). Hiermede was de poging om over de onderhavige vraag een beslissing van het Hof te verkrijgen mislukt. Na dien kan men spreken van een vaste rechtspraak op dit punt overeenkomstig de leer aangenomen bij het hierboven vermelde vonnis van den krijgsraad aan boord van het Wachtschip te Amsterdam. Daarmede verviel tevens de noodzakelijkheid om telkens, wanneer de bewuste vraag opnieuw aan de orde kwam de beslissing weder uitdrukkelijk te motiveeren. Dit is dan ook de reden waarom wij het verwijt van den Heer Heslinga onbillijk achten.

Zooals wij mededeelden mislukte in 1910 de poging om over de vraag, die ons bezig houdt, een uitspraak te verkrijgen van het H. M. G.; dit als gevolg van het feit dat het desbetreffend vonnis niet was onderworpen aan de approbatie van het Hof. Bij de herziening van de R. Z. zijn alle vonnissen van den zee-krijgsraad binnen het Rijk in Europa aan die approbatie onderworpen, waarvan het gevolg was dat te eeniger tijd het Hof gelegenheid zou krijgen zijn meening over de kwestie te doen kennen.

Die gelegenheid deed zich reeds spoedig voor. In Mei 1914 stond voor den zee-krijgsraad te Willemsoord een schepeling terecht, die zonder vergunning was achtergebleven van passagieren, terwijl hij geplaatst was in het Marine-hospitaal aldaar. De fiscaal bij den zee-krijgsraad, Mr. G. J. Jutte, vorderde zijne schuldigverklaring aan het misdrijf van art. 145 C. W. W. o.a. op grond van de overweging „dat immers het woord „bodem” voorkomende in artikel 145 van „het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te Water in algemeenen „zin opgevat als de plaats waar de schepeling zich ter vervulling „van de op hem rustende dienstplichten behoort te bevinden, ook „omvat het Marine-hospitaal te Willemsoord”.

Aangezien het de eerste maal zou zijn, dat het H. M. G. zich zou hebben uit te spreken over deze beteekenis van het woord „bodem” in art. 145 C. W. W., meende de fiscaal dieper op die beteekenis te moeten in gaan en voegde daarom bij zijn eisch en conclusie een toelichting op voormelde overweging. Die toelichting laten wij hier volgen.

Zijn de bewoordingen van de Wet in artikel 145 C. W. W. duidelijk, zoodat met toepassing, op het voorbeeld van den H. R., van het in het B. W. neergelegd systeem van interpretatie van uiterste willen en overeenkomsten, daarvan door uitlegging niet mag worden afgeweken? Of zijn de woorden van gemeld artikel 145 voor onderscheidene uitleggingen vatbaar, zoodat veeleer moet worden nagegaan welke de bedoeling met het opstellen van het wetsartikel

is geweest dan zich aan den letterlijken zin der woorden te binden? (artikelen 932, 933, 1374, 1378 en 1379 B. W., arr-H. R. 12 November 1900 W. 7525).

Naar mijne meening is dit laatste hier het geval.

Niet natuurlijk als men een der vormen waaronder ongeoorloofde afwezigheid volgens het C. W. W. strafbaar is, namelijk: „het zonder verlof twee dagen of langer van den bodem waarop een schepeling dient, afwezig zijn” losrukt uit het wettelijk kader; wel echter als men dien strafbaren vorm van ongeoorloofde afwezigheid beschouwt in het verband waarin het desertie-systeem dit delict heeft gepepatst.

Bekend is dat het C. W. W. vóór de wijziging daarin door de wet van 14 Februari 1887 (Staatsblad no. 35) aangebracht, van desertie eene definitie niet gaf (art. 134—137 C. W. W.).

Het zal echter toen wel bij niemand zijn opgekomen te meenen dat een schepeling slechts kon deserteeren van een schip en dat er van desertie de rede nooit kon zijn wanneer bijvoorbeeld een schepeling, behoorende tot eene gedebarkeerde landingsdivisie, wegliep uit een bivouak of wegliep uit de gebouwen waarin de equipage van een in het dok opgenomen schip tijdelijk voor huisvesting was ondergebracht. Ook in het nog ongewijzigde art. 145 C. W. W., strafbaar stellende het langer dan acht dagen na het eindigen van verlof afwezig blijven, kwam het woord bodem of schip niet voor.

Ik geloof dat dan ook niet gewaagd is deze stelling: dat naar het desertie-systeem van het C. W. W., vóór de wijziging daarin aangebracht door de hooger gemelde wet van 1887, het gemeenschappelijke kenmerk van alle ongeoorloofde afwezigheid was: de afwezigheid van de plaats waar de schepeling ter vervulling van zijne dienstplichten behoorde te zijn.

Is in dit systeem nu verandering gebracht door de wet van 14 Februari 1887 (Stsbl. no. 35)?

In artikel 133a worden thans de kenmerken van desertie in tijd van vrede opgesomd: ongeoorloofde verwijdering met het oogmerk 's lands dienst voor goed te verlaten. In den tekst der wet niet de minste aanwijzing van de plaats vanwaar de verwijdering moet plaats hebben. En zoekt men nu naar de bedoeling der voorstellers van de wetswijziging dan zal men ook geen spoor vinden van hunne bedoeling om het recht in dat opzicht te wijzigen.

In artikel 145 C. W. W. wordt ook geen wijziging gebracht ten aanzien van de ongeoorloofde afwezigheid welke langer dan acht dagen na het eindigen van verlof duurt. Maar wel wordt dit artikel dan aangevuld en nu verschijnt voor het eerst het woord „bodem” in de wet, doch slechts voor zoover nu wordt bepaald dat het zonder verlof twee dagen of langer (van den bodem waarop de schepeling dient) afwezig zijn zal worden beschouwd en gestraft als desertie.

Blijkt nu van eene bijzondere bedoeling om in deze strafbepaling speciaal de plaats te noemen van waar afwezig te zijn noodig zoude

zijn wilde de verwijdering onder het bereik van die bepaling vallen, terwijl een dergelijke aanwijzing in het eigenlijke desertiedelict en in dat hetwelk tot toen toe ermede gelijk was gesteld in de wet niet voorkwam?

Daarvan blijkt niets. Maar wat wel blijkt is dat de aanvulling van artikel 145 werd voorgesteld omdat men wel inzag, dat het oogmerk om 's lands dienst voor goed te verlaten zeer moeilijk te bewijzen zou zijn en ongeoorloofde vewijdering van korps, garnizoen of oorlogsbodem gedurende een vrij geruimen tijd toch als een ernstig vergrijp moest worden beschouwd. Een dergelijk vergrijp zou dan moeten worden beschouwd en gestraft als desertie.

Eigenlijk heeft men dus niet met een zelfstandig delict te maken. Nauwkeurig gesproken kan men niet zeggen dat na eene ongeoorloofde afwezigheid van twee dagen of langer, het delict van artikel 145 C. W. W. is tot stand gekomen; dat artikel geeft alsdan machtiging om de ongeoorloofde afwezig geblevene te beschouwen en te straffen als deserteur; dan wordt de delinquent behandeld als hadde hij zich verwijderd met het oogmerk 's lands dienst voor goed te verlaten; hij is dan deserteur vanaf het oogenblik zijner verwijdering, dus niet pas na twee dagen. Deze opvatting is vastgelegd in eene constante jurisprudentie. Reeds aanstonds (van 1887 af) luidde in de vonnissen de qualificatie desertie in tijd van vrede, waarop dan volgt de aanwijzing: door twee dagen of langer afwezig te zijn enz. Vandaar ook dat het H. M. G. al aanstonds leerde dat de gunstige termijn van 14 dagen bedoeld in artikel 142 C. W. W. ook sloeg op het twee dagen of langer afwezig zijn, strafbaar volgens art. 145 van dat wetboek. Hoe zou deze jurisprudentie bestaanbaar zijn met de opvatting dat in art. 145 een zelfstandig delict werd omschreven! ¹⁾

Waarom leg ik op dit accessoir karakter zooveel nadruk? Omdat men dat accessoir karakter inziende, er nimmer toe zal komen artikel 145 te beschouwen als los van art. 133a C. W. W. Het is daarmede ten innigste verbonden. ²⁾

Als ik geslaagd mocht zijn dit aannemelijk te maken, dan heb ik, mij dunkt, gewonnen spel, dan moet voor de juiste interpretatie van het desertie-systeem het zwaartepunt gezocht worden in art. 133a. En als in dat artikel schijn noch schaduw gevonden kan worden van de bewering dat desertie slechts mogelijk is van bodem of

¹⁾ Zie voor de quaestie of desertie en afwezigheid zonder verlof twee zelfstandige en van elkander onderscheidene misdrijven zijn Mr. J. H. Beaqjon T. v. S. II, blz. 51—55.

²⁾ Tot welk een zonderling resultaat men komt als aan artikel 145 C. W. W. een zelfstandig karakter wordt gegeven, moge blijken uit de conclusie van den fiscaal bij den zee krijgsraad te Amsterdam, voorafgaande aan het door dien zee krijgsraad op den 7en April 1909 gewezen vonnis (M.R.T. IV, blz. 645). Het misdrijf van artikel 133a C. W. W. zou, omdat het geen voortdurend misdrijf is, wel, de misdrijven van artikel 145 C. W. W. zouden, omdat zij zijn omschreven als voortdurende misdrijven, niet kunnen verjaren.

schip, dan mag het woord bodem in artikel 145 C. W. W. — in ieder geval toch in overdrachtelijken zin gebezigd — niet zoo eng worden opgevat dat daar speciaal schip wordt bedoeld.

Den wetgever stond bij het wijzigen van dat artikel in 1887 slechts het gewoonlijk voorkomende geval voor oogen.

Bij vonnis van 13 Mei 1914 verklaarde de zee krijgsraad te Willemsoord den beklagde schuldig aan het misdrijf van art. 145 C. W. W., zonder in zijn vonnis echter nader op de beteekenis van het woord bodem in te gaan; hij gaat de kwestie stilzwijgend voorbij. Het H. M. G. approbeerde het vonnis den 30sten Juli 1914 en vestigde daarmede de bestaande jurisprudentie.

Berechting van een strafzaak door den zee krijgsraad, nadat de instructie heeft plaats gehad aan boord van een schip, hetwelk zich geheel alleen buiten het Rijk in Europa bevindt.

In den loop van de maand October van het vorige jaar vertrok Hr. Ms. pantserdekschip „Zeeland” uit Willemsoord voor het maken van een reis naar West-Indië en terug. Toen het schip te San Juan (Porto-Rico) vertoefde, verwijderde zich een stoker 2e kl. op ongeoorloofde wijze van boord en bleef voortdurend en zonder vergunning afwezig, totdat hij op 29 December 1919 te Curaçao werd gearresteerd. Ter zake van deze ongeoorloofde afwezigheid verwees de commandant van Hr. Ms. „Zeeland” hem naar den zee krijgsraad. Nadat de instructie was afgelopen, moest de zaak verder blijven rusten, omdat aan boord van genoemden bodem, zijnde toen „een schip hetwelk zich geheel alleen buiten het Rijk in Europa bevindt”, voor dit geval een krijgsraad niet mocht worden gehouden, aangezien het schip waarschijnlijk binnen twee maanden weder in een der havens van den Staat zou binnenvallen en het gepleegde feit was te rangschikken onder de „mindere capitale questien” bedoeld in art. 117 R. Z. Na binnenkomst van Hr. Ms. „Zeeland” te Willemsoord werd de zaak vervolgens berecht door den zee krijgsraad aldaar.

Voor zoover ons bekend, was dit de eerste maal, dat zich hier te lande onder de werking van de gewijzigde R. Z. een dergelijk geval voordeed en daarbij rees de vraag of de zee krijgsraad te Willemsoord bevoegd was van de zaak kennis te nemen.

Aan den eisch en conclusie door den Fiskaal, Mr. G. J. Jutte, in deze zaak genomen, ontleenen wij dienaangaande het volgende:

„Overwegende dat het wenschelijk is om allereerst de vraag te beantwoorden of deze krijgsraad bevoegd is deze zaak te berechten;

„Overwegende te dien aanzien:

dat beklaagde ter zake van hooger vermeld feit, gepleegd tijdens hij behoorde tot de bemanning van Hr. Ms. Zeeland, welk schip van 14 October 1919 tot 15 Februari 1920 een reis van Nederland naar West-Indië en terug ondernam, door den Commandant van dien bodem, — zijnde gedurende dat tijdvak een schip dat zich buiten het Rijk in Europa alléén bevond, — bij beschikking van 30 December 1919 naar den krijgsraad is verwezen;

„dat de Commandant onder die omstandigheden ongetwijfeld tot verwijzen bevoegd was;

„dat het recht daartoe wel niet met zooveel woorden in de wet is erkend, — immers art. 8 R. Z. rept daarvan met geen enkel woord, — doch dit recht noodzakelijk voortvloeit uit de dien Commandant in art. 26 R. Z. toegekende bevoegdheid om voor den duur der reis van een schip-alléén een officier-commissaris en een secretaris te benoemen;

„dat de wijze van procederen na afloop der informatiën, voor het geval een schip zich buiten het Rijk in Europa alleen bevindt, slechts ten deele uitdrukkelijk in de wet is geregeld;

„dat art. 112 R. Z. voorschrijft dat de Commandant van het schip-alléén, na ontvangen rapport nopens den afloop der informatiën, binnen drie dagen daaraanvolgende het bijeenkomen van den krijgsraad zal ordonneeren, doch deze regel, ingevolge het bepaalde in art. 117 R. Z., uitzondering lijdt voor het geval een zaak niet loopt over „oproer, mouterij, zamenrotting, zamenzwering, complot tot desertie en lafhartigheid voor den vijand”, „tenzij, — dus dan wordt er weer wel terstond een krijgsraad benoemd, — er geene waarschijnlijkheid ware, binnen twee maanden, andere Lands Oorlogschepen te ontmoeten of eene der havens van den Staat te bereiken, als wanneer ook, over mindere capitale questiën, krijgsraad mag gehouden worden”;

„dat nu in de R. Z. nergens uitdrukkelijk is voorgeschreven, hoe te handelen in het onderhavige geval, namelijk na afloop der informatiën in een desertiezaak, een zaak niet te brengen onder „oproer enz.”, terwijl het voorzienbaar was, dat het schip binnen twee maanden eene der havens van den staat zou bereiken;

„dat het bij stilzwijgen van de wet omtrent dit punt aannemelijk is, dat de wetgever heeft bedoeld dat de zaak dan verder zou worden behandeld door den krijgsraad, rechtsmacht uitoefenende in de haven van den Staat, waar het schip is binnengevallen, i.c. den Zee-krijgsraad te Willemsoord”.

De zee-krijgsraad te Willemsoord heeft zich met het gevoelen van den fiskaal vereenigd, zooals blijkt uit het feit, dat hij de zaak heeft afgedaan; hij heeft het echter niet noodig gevonden in zijn vonnis van 25 Februari 1920 (geapprobeerd door het H. M. G. den 16den Maart d.a.v.) de bevoegdheidsvraag ook maar met één enkel woord aan te roeren.

Wij kunnen ons met het in deze zaak ingenomen standpunt zeer wel vereenigen, maar willen toch een korte opmerking maken. Mr. Jutte zegt „dat het bij stilzwijgen van de wet omtrent dit punt aannemelijk is, dat de wetgever heeft bedoeld dat de zaak dan verder zou worden behandeld door den krijgsraad, rechtsmacht uitoefenende in de haven van den Staat, waar het schip is binnengevallen”. Voor het onderhavige geval kon hij met deze conclusie volstaan, maar in het algemeen achten wij haar te beperkt. Men denke zich een schip op reis naar Nederlandsch-Indië. Tijdens die reis pleegt een van de opvarenden een strafbaar feit, waarvoor hij naar den zeekrijgsraad wordt verwezen; de instructie loopt op de reis ten einde, waarna het schip de haven van Tandjong Priok binnenloopt. Welke krijgsraad is nu bevoegd de zaak te berechten? Er bestaan in Ned.-Indië twee krijgsraden; één bij het Nederlandsch Eskader aldaar en één voor de niet tot een vloot, eskader of minder smaldeel vereenigde schepen, welke onder het rechtstreeksch bevel staan van den Commandant der Zeemacht. Beide krijgsraden oefenen rechtsmacht uit in de haven van Tandjong Priok in dien zin, dat zij kennis nemen van strafbare feiten gepleegd door personen dienende aan boord van in die haven liggende schepen, al naar gelang die schepen al dan niet behooren tot het Nederlandsch Eskader. Het rechtsgebied van deze krijgsraden is niet geografisch bepaald, maar regelt zich naar de indeeling van de schepen. Daarmede zal rekening moeten worden gehouden en daarom zal in het door ons bedoelde geval die krijgsraad bevoegd zijn de zaak te berechten, welke wordt bijeengeropen door de autoriteit onder wier rechtstreeksch bevel het aangekomen schip komt te staan. In dien zin behoort naar onze meening de conclusie van Mr. Jutte te worden aangevuld.

Invoering van de nieuwe militaire strafwetten.

In de vergadering van 12 Februari 1920 deelde de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal mede, dat de Centrale Afdeling had besloten om op Donderdag 26 en zoo noodig Vrijdag 27 Februari 1920 verschillende ontwerpen van wet, waaronder dat tot Invoering van het Wetboek van Militair Strafrecht en van de Wet op de Krijgstucht (84), in de afdelingen te doen onderzoeken. Voor zoo veel betreft genoemd wetsontwerp is men echter op dit besluit teruggekomen, zooals blijkt uit de mededeeling van den Voorzitter in de vergadering van 20 Februari 1920, dat de Centrale Sectie had besloten het ontwerp af te voeren van de lijst der in de afdelingen te onderzoeken onderwerpen en dat zij zal overwegen of hetzelfde naar een Bijzondere Commissie zal worden verzonden. Aan deze wijze van behandelen is ten slotte de voorkeur gegeven.

Nadat de Voorzitter daarvan in de vergadering van 16 April 1920 mededeeling had gedaan, benoemde hij tot leden van de Bij-

zondere Commissie de heeren van Sasse van Ysselt, van Veen, Hugenholtz, Rutgers en van Rappard. In de vergadering van 20 April d. a. v. deelde hij mede in plaats van den heer van Rappard tot lid van de commissie te hebben benoemd den heer Dresselhuys en dat de commissie den heer van Sasse van Ysselt tot voorzitter had gekozen.

In de vergadering van 22 April 1920 volgde daarop de mededeeling dat de commissie had bepaald, dat de leden der Kamer, ingevolge artikel 42 van het Reglement van Orde, schriftelijk hun opmerkingen aan de commissie konden inzenden voor 4 Mei 1920 en dat een voor de leden der Kamer toegankelijke vergadering zou worden gehouden op Woensdag 5 Mei d. a. v. Aangezien de Commissie niet binnen den bij art. 32 j°. 44 van het Reglement van Orde bepaalden termijn, welke 26 Mei 1920 verstreek, met haar verslag gereed kon zijn, heeft zij verzocht dien termijn te verlengen tot 26 Augustus a.s., welk verzoek in de vergadering van 6 Mei 1920 is toegestaan.

Ontheffing van dienst bij de landweer.

Iemand was als loteling der lichte 1899 in Juni 1899 ingedeeld bij een der regimenten infanterie. Na in September 1906 te zijn afgevoerd als deserteur wegens h t niet voldoen aan eene te zijnen aanzien gedane oproeping in werkelijken dienst, meldde hij zich in October 1914 terug bij zijn korps. Vervolgens ging hij 1 Januari 1916 over naar de landweer en bevond zich in April 1920 nog in dienst. Daar hij inmiddels den 40-jarigen leeftijd heeft bereikt is hem met het oog op dien leeftijd bij K. B. van 10 April 1920 n°. 66 (St. Ct. n°. 71) ontheffing van den werkelijken dienst bij de landweer verleend voor zijn nog overigen dienst bij de landweer.

Verbeteringen.

In den aanhef van de redactioneele mededeeling op blz. 7 moet voor „In den vorigen jaargang” gelezen worden: „In den dertienden jaargang”.

Op blz. 169 moeten de 2e en 3e regel v. o. vervallen.

INGEKOMEN BIJDRAGE.

Eendaadsche samenloop van commune en militaire delicten, meer in het bijzonder met betrekking tot diefstal.

Mocht de Commissie, bij Decreet van Koning Lodewijk van 27 September 1806 no. 2 ingesteld, blijkens haar rapport van een half jaar later de meening zijn toegedaan geweest, dat men door het voorschift van het eerste artikel van haar Ontwerp Crimineel Militair Wetboek: „Aan de Militaire Jurisdictie zullen onderworpen zijn *alleen* Militaire Personen, en *die* in **alle excessen en delicten, door dezelve geperpetreerd**, welke hier na niet uitdrukkelijk zijn uitgezonderd”, ondanks het categorisch voorschift van artikel 70 der Constitutie van 1807, te stellen in de plaats van het aan dit grondwettelijk voorschift overeenkomstige artikel van het Reglement van Krijgstucht van 1799: „Aan de Militaire Jurisdictie zullen *alleen* onderworpen zijn *Militaire Persoonen*, en die *alleen* in *Militaire Delicten*”, aan alle onzekerheid een einde zou hebben gemaakt, dan is zij bedrogen uitgekomen. Het door haar vastgestelde beginsel is wet geworden; de „zwarigheden”, die het gevolg waren van het ontbreken van eene wettelijke begrenzing van de begrippen militaire en commune delicten, waren nu van de baan. Doch bij het toepassen van de wet op het tenlastegelegde en bewezene rees — inzonderheid in gevallen van diefstal — onder vigueur van den Code Penal en niet minder sedert het in werking treden van het thans vigeerende Wetboek van Strafrecht bij den rechter de vraag: hoe, wanneer het feit valt zoowel onder eene strafbepaling van het algemeen strafrecht als onder eene van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande? primeert dan de militaire strafwet, ook wanneer het feit is gepleegd onder omstandigheden waarvan het Crimineel Wetboek niet gewaagt, maar die volgens het Wetboek van Strafrecht tot strafverzwaring leiden? moet men dan zoodanige behoorlijk tenlastegelegde en bewezen verzwarende omstandigheden eenvoudig als niet geschreven beschouwen omdat zónder deze bijzondere omstandigheden het feit valt onder een artikel van het Crimineel Wetboek en dit Wetboek toch voor militaire delinquenten moet praevaleren? zal de militaire rechter dus op den mindere, die van een rustkamer kazerneeringsgoed ontvreemdt, niet mogen toepassen de zwaardere straffen van het Wetboek van Strafrecht, ingeval deze daarbij geweld heeft gepleegd tegen personen dan wel geweld tegen goederen in dien zin dat hij teneinde zich den toegang tot die kamer te verschaffen deur of raam heeft geforceerd, doch zal hij dien booswicht in geen geval eene zwaardere vrijheidsstraf mogen opleggen dan in

artikel 194 van het Crimineel Wetboek bedreigd, t.w. van een jaar en zes maanden? zal bij poging tot het delict, onder deze omstandigheden gepleegd, de dader zelfs vrij-uitgaan, omdat poging tot een militair misdrijf van diefstal niet uitdrukkelijk is strafbaar gesteld en op het voltooide misdrijf niet werd gesteld de doodstraf met den strop? Laat men alleen het nuchter verstand spreken, dan kan het antwoord moeilijk twijfelachtig wezen. Nog daargelaten dat het niet verdedigbaar schijnt dat in de omschrijving van het misdrevene niet alle tenlastegelegde en bewezen omstandigheden uitdrukking vinden, is het min of meer ontstellend, wanneer men den rechter tot de gevolgtrekking ziet komen dat een militair, dienaar van het openbaar gezag, die eene bepaalde soort van diefstal pleegt van ernstigen aard, niet zwaarder maar veel lichter wordt gestraft dan de burger, die zich aan volmaakt hetzelfde feit heeft schuldig gemaakt. „In zoo verre ook eenige misdaden die in hun aart met de commune delicten overeenkomen”, zegt artikel 3 van het 6e Capittel 2e Afdeling van het Reglement van Krijgstucht van 1799, „doch uit hoofde der omstandigheden en betrekkingen (volgens het 6e Art. der 1e Afd.) voor Militaire delicten moeten worden gerekend, zullen kunnen komen ter judicature van den Militairen Rechter, zullen dezelve in de Militairen op gelijke wijze worden beoordeelt, en zorge moeten worden gedragen, dat dezelve in een Militair niet ligter, maar veeleer, uit hoofde van deszelfs meerdere verplichting (om de wetten en de goede orde te helpen handhaven en na te komen, verduidelijkt hier het Ontwerp van 1807), zwaarder dan in een Burger gestraft worden”. En nu zou de rechter van een in zijn aard commun delict als boven omschreven mogen maken een militair delict door uit de tenlastelegging te ecarteeren de verzwarende omstandigheden, met dit gevolg dat de militair zelfs lichter werd gestraft dan de burger? Laat ons nagaan hetgeen pro en contra is aangevoerd.

In de Sententie van 17 Mei 1866 W. v. h. R. 2815 besliste het H. M. G., dat bij concursus idealis van een commun en een militair feit (slaan en schelden door een soldaat van een wachtmeester der maréchaussée d.i. van een beambte van de politie en van een meerdere in rang) de minder zware qualificaties van art. 230 j° 228 en art. 224 Code Pénal voor de *zwaardere* van artt. 99 en 100 Crim. Wetb. moeten wijken. Dan qualificeerde hetzelfde College bij Sententie van 30 Juni 1869 W. v. h. R. 3216 als diefstal in een bewoond huis met behulp van binnenbraak een feit, dat, liet men de binnenbraak ter zijde, ook als diefstal in de chambree had kunnen zijn omschreven. Wie bekend is met 's Hofs constante jurisprudentie over de uitlegging van art. 191 Crim. Wetb. (zie reeds de sententie van 29 April 1875. Rechtsgel. Bijblad 1875 C bl. 190), hem zal vanzelf de vraag op de lippen komen: was deze beslissing wellicht een uitvloeisel van de leer, dat de bijzondere strafbepaling van dat wetsartikel is gegrond op het noodzakelijk onderling vertrouwen, dat moet bestaan tusschen militairen die een zelfde lokaal be-

wonen of ter zake van dienstverrichtingen zich in een zelfde lokaal moeten ophouden ten opzichte van hunne zich in dat lokaal bevindende goederen, ¹⁾zoodat het Hof hier mogelijk heeft geredeneerd aldus: het kameraadsgoed was hier achter slot en grendel, van schending van vertrouwen door hem die middels braak het goed stal kan hier dus geen sprake wezen; welnu, dan is diefstal naar het gemeene recht gepleegd, en nu elimineeren wij de braak voor dezen keer niet uit de tenlastelegging, maar geven aan deze verzwarende omstandigheid eene keurige plaats in de qualificatie? Het Hof zou zulks dan hebben overwogen. Het deed dat evenwel niet, het nam de gronden van den Adv.-Fiskaal over, die schreef: Reeds herhaaldelijk is toch door dezen Hove beslist, dat, waar diefstal in de chambree vergezeld is geweest van eene der verzwarende omstandigheden bij art. 384 Code Pénal, de *zwaardere* qualificatie van het gemeene recht toegepast moet worden met uitsluiting van de minder zware bij het Crim. Wetb. vastgesteld. Duidelijker nog sprak het H. M. G. zich uit, toen het in de Sententie van 10 October 1879, Rechtsgel. Bijbl. 1880 C bl 149 overwoog dat bij kameraadsdiefstal gepleegd middels braak of valsche sleutels de bepalingen van het Wetboek van Strafrecht plegen te worden toegepast omdat aan dengene die het noodig acht meerderen waarborg tot verzekering van zijn eigendom aan te wenden niet vermag te worden onthouden de bescherming, daaraan bij de Algemeene Strafwet toegekend.

Dit oordeel wordt geschraagd door de autoriteit van Pols, die in zijn bekend werk (2e druk bl. 495) schrijft: „Op diefstal, door militairen gepleegd, zijn in het algemeen de bepalingen van het gemeene recht toepasselijk. Slechts enkele uitzonderingen heeft de wetgever hierop, in navolging van vroegere wetgevingen, aangenomen waar in de qualiteit of dienstbetrekking van den militair of den aard van het gestolene eene verzwarende omstandigheid scheen te moeten worden aangenomen, die tot oplegging van eene zwaardere en specifiek militaire straf aanleiding gaf,” en t.a. pl. (bl. 503 e.v.): „De toepassing van den C. P. op diefstal met braak of gebruikmaking van valsche sleutels wordt meestal eenvoudig gerechtvaardigd door de overweging, dat daartegen bij de gewone

¹⁾ Schending van het noodzakelijk onderling vertrouwen komt in art. 191 als element van het misdrijf niet voor. Dat bijzondere bescherming door de strafwet tegen zoodanige schending de rechtsgrond is voor de zware strafbedreiging in dat artikel, staat m.i. onomstootelijk vast, maar een bestanddeel van het misdrijf is het niet. Ware het anders, bij de omschrijving van het feit in de tenlastelegging zou van die omstandigheid steeds moeten blijken, wat niet wordt geëischt. Is tenlastegelegd het feit van art. 191 en blijkt uit het onderzoek dat de dader het kameraadsgoed op de chambree onder zijn bereik heeft gebracht door het slot van de kist, waarin de kameraad het geborgen had, te verbreken, dan zou men niet kunnen veroordeelen ter zake van het feit van art. 311 W. v. S. omdat de verzwarende omstandigheid van verbreking niet is tenlastegelegd, maar toch evenmin voor het feit van art. 191, Crim. Wetb. omdat niet is bewezen dat het onderling vertrouwen is geschonden, en zoo zou men dus moeten schuldig verklaren aan eenvoudigen diefstal!

strafwet eene zwaardere straf is bedreigd De bijkomende braak of het gebruikmaken van valsche sleutels geven aan den diefstal zulk een *speciaal karakter*, dat de toepassing der zwaardere commune strafrechtsbepaling voldoende is gerechtvaardigd

De omstandigheid dat de militaire wet aan een feit, wegens eene bijkomende omstandigheid, een specifiek militair karakter geeft, sluit de toepassing van het gemeene recht niet uit, als dat feit tevens de kenmerken van een zwaarder commun misdrijf bevat. . . .

Diefstal bij militairen is niet een delict van speciaal aard, maar een gewone diefstal, strafbaar naar de min of meer verzwarende omstandigheden. Zoo nu al het militaire recht enkele verzwarende omstandigheden aanneemt, aan het gemeene recht onbekend, ook de verzwarende omstandigheden van het gemeene recht gelden voor den militair, en behooren in dezelfde gevallen als voor den niet-militair tot verzwarende van straf te leiden. De aanneming van speciale militaire verzwarende omstandigheden kan alleen van invloed zijn, als deze tot *meerdere verzwarende* van het feit leiden, en kan nimmer de oplegging van eene mindere straf tengevolge hebben.’

Dit alles is helder als de dag. Volgt de rechter dezen gedachten-gang, dan laat hij recht wedervaren aan alle bestanddeelen van de tenlastelegging, waarop hij recht heeft te doen.

Al dadelijk in 1886, toen het nieuwe Wetboek van Strafrecht pas in werking was, had het H. M. G. weder te oordeelen over de belediging van een wachtmeester der maréchaussée door een minderen militair en besliste het bij Sententie van 3 December, niet-tegenstaande de straf op insubordinatie als lichter moet worden beschouwd dan die in het W. v. S. op belediging van een ambtenaar in de rechtmatige uitoefening zijner bediening, dat de beklagde en volgens art. 13 Crim. Wetb. en volgens het 2e lid van art. 55 W. v. S. moest worden gestraft wegens het militaire delict van insubordinatie. (Tijdschr. v. Strafr. VI Overzicht aant. 9 op art. 55). Het Hof overwoog, dat de bestemming der maréchaussée om als beambten der politie of als hulpofficieren van justitie op te treden, aan dezelve het militair karakter niet ontnemen kan, en dat alzoo de gegraduateerde van dat wapen ten opzichte van militairen van minderen rang van hetzelfde of wel van andere korpsen van het leger ten allen tijde en onder alle omstandigheden in de wet, denzelfden waarborg moeten vinden als bij dezelve aan alle meerderen in rang wordt toegekend. Wordt gevraagd: is hierbij niet uit het oog verloren, dat het hier gaat over samenloop van twee misdrijven, immers de beklagde, behalve belediging van een meerdere onverschillig of deze toen eene dienstverrichting vervulde, ook heeft gepleegd belediging aangedaan aan een politie-beambte, die was in de rechtmatige uitoefening zijner bediening? — Bij verzet gelijktijdig tegen een wachtmeester en een hoofdagent van politie, door het Hof beschouwd als slechts één misdrijf op te leveren, werd de bepaling van art. 100 Crim. Wetb. toegepast als zijnde eene bijzondere strafbepaling in verhouding tot die van art. 182 W. v. S.,

de algemeene strafbepaling, m. a. w. niet omdat de strafbedreiging in eerstgenoemd wetsartikel toevallig hooger is, maar omdat het artikel een specifiek militair misdrijf d.i. eene bijzondere strafbepaling inhoudt: Sententie van 20 October 1899, T. v. S. VI aant. 16 op art. 55. — In herinnering wordt voorts gebracht de bekende Sententie van 19 November 1889, vermeld èn in de Handl. van Koolemans Beijnen èn in M. R. T. IX bl. 467 èn in T. v. S. VI aant. 10 op art. 55. Tenlastegelegd was diefstal in de chambree door twee personen in vereeniging. In dat gval, zoo oordeelde het H. M. G., is art. 191 Crim. Wetb. van toepassing, en niet art. 311 4o. W. v. S., op grond dat eerstvermeld artikel geen onderscheid maakt of de diefstal door een of meer kameraden tezamen wordt gepleegd, en dat, al mogen twee militairen samenspannen om hun kameraad op die wijze te berooven, het misdrijf niet van karakter verandert en als een zuiver militair misdrijf behoort gestraft te worden, weshalve het tweede lid van art. 55 W. v. S. toepasselijk is. ¹⁾ De Advocaat-Fiscaal had daarentegen betoogd, dat laatstgenoemd voorschrift geen toepassing kan vinden, wanneer de diefstal van art. 191 vergezeld gaat van eene der verzwarende omstandigheden van art. 311 W. v. S., tengevolge waarvan op dit misdrijf een zwaarder strafmaximum is gesteld dan op diefstal in de chambree; dat in dat geval het militair karakter van den diefstal op den achtergrond treedt en ingevolge het eerste lid van genoemd art. 55 de strafbepaling van art. 311 moet worden toegepast.

Met betrekking tot deze sententie van 1889 zij allereerst opgemerkt, dat, ware in de militaire wet bedoeld onderscheid wèl gemaakt en alzoo kameraadsdiefstal en daarnaast kameraadsdiefstal door twee of meer vereenigde personen strafbaar gesteld, de zaak van eene lastige tot eene zeer eenvoudige zou zijn geworden; de moeilijkheid schuilt juist hierin dat deze onderscheiding in het Crim. Wetb. niet bekend is, zoodat de vraag blijft, of men de verzwarende omstandigheid, omdat zij in den titel over diefstal in dit Wetboek niet voorkomt, mag veronachtzamen. Gaat de diefstal gepaard met eene der verzwarende omstandigheden in art. 311 W. v. S. opgesomd en heeft die diefstal om de bijzondere verhouding tusschen dief en bestolene of om den aard van het weggenomen goed tevens een specifiek militair karakter, dan wordt het feit beheerscht door eene strafbepaling van het gemeene en door eene van het militaire recht, welke beide zich tot eenvoudigen diefstal verhouden als bijzondere strafbepalingen tot eene algemeene, en zal eene van de beide bij-

¹⁾ Van deze constante jurisprudentie onder de werking van het nieuwe Wetboek van Strafrecht wordt afgeweken door de Sententie van 2 October 1903, Mil. Jurispr. II, no 28. Aannemende dat de feiten van artt. 267 en 285 W. v. S. en art. 99 Cr. Wetb. in casu uitmaken ééne handeling (geen voortgezette) besliste het Hof dat op het bewezen feit met zijne drie qualificaties „moet worden toegepast de strafbepaling van art. 285 W. v. S., zijnde de zwaarste van de strafbepalingen waaronder het valt.” Hoewel niet aangehaald, vond hier dus het eerste lid van art. 55 toepassing.

zondere strafbepalingen moeten worden toegepast. *Generi per speciem derogatur*. Alle diefstal-bepalingen van het *Crim. Wetb.* en alle bepalingen van gequalificeerden diefstal in het *W. v. S.* zijn te beschouwen als bijzondere strafbepalingen tegenover de algemeene van art. 310 *W. v. S.* Ze voldoen alle aan den door Noyon en Simons gestelden eisch, dat ze alle bestanddeelen bevatten van de strafbepaling van art. 310 en daarenboven nog een eigen kenmerk hebben.

Welke is nu de verhouding tusschen die bijzondere strafbepalingen onderling? b.v. tusschen die van diefstal met braak en diefstal van kazerneeringsgoed? Ze hebben met elkander niets uitstaande. Het zijn twee zijtakken van de hoofdader, van welke de eene niet opgaat in den andere. De rechter zou hen belemmeren in hunne functiën, wanneer hij niet tot hun volle recht liet komen alle bijzondere bestanddeelen van beide strafbepalingen. De band tusschen de strafbepalingen van het *Wetb. v. Strafr.* en het *Crim. Wetb.* wordt gelegd door de slotbepaling van het eerste boek van het *W. v. S.* De uitspraak van Minister Modderman in de Eerste Kamer, dat tengevolge van het consequent toegepast in art. 55 uitgedrukt beginsel van den concursus idealis tallooze malen in het *W. v. S.* het eene artikel aanvult wat men in het andere schijnt te missen strekt zich mitsdien ook uit over de vergripen van het militaire recht, al springt de consequente toepassing van het genoemde beginsel hier niet zoo in het oog als in het *W. v. S.* Beschouwt men intusschen de bijzondere strafbepalingen van het *W. v. S.* en het *Crim. Wetb.* als één complex tegenover de algemeene strafbepaling van het *W. v. S.*, dan is ter bepaling van de rangorde, die zij bij gezamenlijke toepasselijkheid hebben in te nemen, op te volgen het voorschrift van het eerste lid van art. 55 en zal, juist omdat ze onderling niet in eenige verhouding tot elkander staan, de strafbepaling met de zwaarste hoofdstraf toepassing moeten vinden. De *Getzeskonkurrenz* vindt dan eene bevredigende oplossing: het eene artikel van het *Cr. Wetb.* vult het andere van het *W. v. S.* aan en omgekeerd. De bijzondere strafbepaling van het *Cr. Wetb.* heeft een specifiek karakter, zoo wordt telkens weer herhaald. Even waar is het intusschen — in de sententie van 1879 is zulks gemotiveerd en *Pols* zegt het met zooveel woorden — dat ook de bijzondere strafbepaling van het *W. v. S.* een speciaal karakter heeft. De bewering in de Sententie van 1889 dat een militair misdrijf, gepleegd onder zoodanige verzwarende omstandigheden dat het feit valt onder eene bijzondere strafbepaling van het gemeene recht met zwaardere strafbedreiging, niet van karakter verandert en als zuiver militair misdrijf moet worden gestraft, vindt geen steun in de wet.

Het voorschrift van het tweede lid van art. 55 *W. v. S.* wordt beschouwd als uitzondering op den regel, in het eerste lid van dat artikel vermeld. De regel zegt, dat bij eendaadschen samenloop die strafbepaling wordt toegepast, welke de zwaarste hoofdstraf in-

houdt. Verhouden de samenloopende strafbepalingen zich tot elkander als bijzondere tot algemeene en is op de bijzondere strafbepaling de zwaarste hoofdstraf gesteld, dan is een speciaal voorschrift als dat van art. 55 tweede lid niet noodig omdat reeds met de bepaling van het eerste lid wordt bereikt dat wat die van het tweede lid beoogt. De onderscheiding van de strafbepalingen in algemeene en bijzondere heeft derhalve alleen belang, ingeval bij de bijzondere strafbepaling eene lichtere hoofdstraf is gesteld dan bij de algemeene. Maar al ware het alleen ter wille van de wetsaanhaling in het vonnis, zal toch in elk geval van eendaadschen samenloop moeten worden beslist of de strafbepalingen tot elkander staan als algemeene tot bijzondere. En dan gaat het niet aan om, zooals in de sententie van 1889 feitelijk is geschied, de bijzondere strafbepaling van art. 311 W. v. S. in hare verhouding tot die van art. 191 Crim. Wetb. tot algemeene te stempelen. Immers in de bijzondere strafbepaling van art. 191 vindt men geenszins alle kenmerken van de strafbepaling van art. 311 terug, wat — zooals boven betoogd — toch eerste voorwaarde is om het bestaan van eene bijzondere verhouding tusschen twee strafbepalingen te kunnen vaststellen.

Bij het voorgaande is als vaststaand aangenomen, dat bij eendaadschen samenloop van een militair en een commun delict een der voorschriften van art 55 W. v. S., hetzij het eerste hetzij het tweede lid, toepasselijk is. Expressis verbis vindt men dit evenwel in de wet niet uitgedrukt, en strict genomen is dat in art. 91 W. v. S. ook niet te lezen. Het bij de Invoeringswet W. v. S. vervallen eerste lid van art. 17 der bekende wet van 1879 Stb. n°. 191 was ten deze al niet best te hanteeren, waar het — met intrekking van art. 18 Crim. Wetb. ¹⁾ — bepaalde, dat „op het militaire strafrecht” voorzoverre daarbij het tegendeel niet is aangenomen toepasselijk zijn de bepalingen van het gemeene recht o.m. betreffende samenloop van misdrijven. Het geeft althans niet zoo duidelijk als het vervallen art. 18 Crim. Wetb., hetwelk niet alleen in geval van meerdaadschen maar ook van eendaadschen samenloop toepasselijk werd geacht, weer dat ook bij de combinatie van een commun en een militair delict de voorschriften van het gemeene strafrecht moeten worden opgevolgd. Nog minder bruikbaar bij het samentreffen van een militair en een commun delict is evenwel het thans vigeerende artikel 91 W. v. S., luidende dat de bepalingen der acht eerste Titels van het eerste Boek van dit Wetboek, waaronder die over samenloop, ook toepasselijk zijn „op feiten” waarop bij andere wetten, i. c. het Crim. Wetb., straf is gesteld, tenzij de wet anders bepaalt, welk laatste niet is geschied. De meerbedoelde bepalingen zijn dus toepasselijk verklaard op samenloop van *militaire* delicten. Art. 91

¹⁾ Art. 18: „Wanneer een Militair meer dan een delict, hetzij burgerlijk, hetzij militair begaan heeft, zal hem alleen die straf worden opgelegd welke bij de wet op de zwaarste der misdaden door hem begaan, gesteld is.” De vermelding in het hierbeneden in een noot aangehaalde opstel in het T. v. S. dat dit artikel is ingetrokken in 1886, moet als eene misstelling worden beschouwd.

voorziet derhalve niet in het geval dat een commun en een militair delict samenloopen.

Is dit letterknechterij? Zoo ja, dan troost schrijver dezes zich met de gedachte dat ieder op zijne beurt zich aan letterknechterij van deze soort schuldig maakt, niet uitgesloten zij die er zoo gaarne prat op gaan de wet zoo ruim mogelijk uit te leggen. Wie keurt het ooit af, wanneer de rechterlijke colleges — en zij doen het allen — bij meerdaadschen samenloop van een commun en een militair delict, waarop resp. hetzij gevangenis- en militaire gevangenisstraf hetzij hechtenis en militaire detentie van ongelijken duur is gesteld, in stede van één, zooals art. 57 W. v. S. voorschrijft voor gelijksoortige hoofdstraffen, twee hoofdstraffen uitspreken, niettegenstaande de voorschriften van de artikelen 7 lid 6 en 10 lid 2 van de wet van 1879 j°. de Invoeringwet W. v. S. de burgerlijke en de militaire straffen enkel als soortgelijke en mitsdien die militaire straffen niet als door wetsduiding aan die burgerlijke straffen gelijksoortige hoofdstraffen aanmerkende? Ook dan heet het toch: de strafwet is *strictae interpretationis*!

Nu met art. 55 W. v. S., in allen gevalle met het tweede lid van dit artikel is afgerekend, zal in nadere beschouwing zijn te treden over de vraag, of bij samenloop met een commun delict aan het militaire misdrijf als zoodanig de voorrang moet worden gegeven, inzonderheid of voor een bevestigende beantwoording een beroep kan worden gedaan op het eerste lid van art. 13 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande, zooals in de sententie van 1886 is geschied. Laat ons hiervoor den gang der militaire wetgeving volgen.

Gelet op den aanhef van dit opstel zou het onderzoek een aanvang moeten nemen bij het Ontwerp Crimineel Militair Wetboek van 1807. Edoch al moge met betrekking tot het Reglement van Krijgstucht van 1799 de gestelde vraag meer in het bijzonder van belang zijn voor de vaststelling van 's rechters bevoegdheid, het zal blijken de moeite wel te loonen om na te gaan, wat dit Reglement, dat bij het samenstellen van alle volgende ontwerpen tot legger heeft gediend en daarom voor ons tegenwoordig militair strafrecht als kenbron bij uitnemendheid is te beschouwen, ten deze inhoudt. In de artikelen 9 t/m 12 der 1e Afdeeling is klaarblijkelijk geregeld de meerdaadsche samenloop, doch bij gebreke van een voorschrift over eendaadschen samenloop kan het niet anders of ook bij eendaadschen samenloop zal de rechter diezelfde voorschriften hebben toegepast. Beslissend was dan de *zwaarte* van elk der beide misdaden. Was het delict, dat ter kennisneming stond van den militairen rechter als misdaad op zich zelf beschouwd, het zwaarst, dan zou deze rechter hebben te erkennen over het militaire en het commune feit. Daarentegen moest de delinquent worden overgelaten aan den burgerlijken rechter, indien het feit, dat op zichzelf tot de kennisneming van den burgerlijken rechter behoorde, zwaarder was dan het andere, en evenzeer wanneer de burgerlijke en de militaire misdaad

even zwaar waren. Bij gelijke zwaarte moest dus het militaire delict het commune volgen. Het commune delict werd dus beschouwd te zijn van hoogere orde dan het militaire. Was het leger te velde, dan kwamen alle commune delicten — evenals of het pure militaire delicten waren, zegt het Reglement — ter judicature van den militairen rechter (art. 20, 1e Afd.), die had te straffen „naar de burgerlijke wetten, tenware daarop bij deeze wetten (d. i. bij het Reglement van Krijgstucht) ¹⁾ eene zwaardere straf gesteld zij” (art. 2, 6e Capittél 2e Afd.). Ook in dit geval bij samenloop van een zuiver commun en een zuiver militair delict dus weder dezelfde beginselen: bij gelijke zwaarte gaat het commune delict vóór het militaire; bij verschil in strafbedreiging wordt de voorrang bepaald door de zwaarte van de strafbepaling.

Militaire delicten waren de met name in het Reglement van Krijgstucht genoemde, en daarmede gelijkgesteld waren alle misdaden welke, in hun aard met de commune delicten overeenkomende, ten aanzien van de omstandigheden en betrekkingen alleen door een militair kunnen worden begaan (art. 6, 1e Afd. j^o art. 3, 6e Cap. 2e Afd.), bij welker bestraffing men zooveel doenlijk zich had te schikken naar de wetten waarin gesproken wordt van zulke misdaden die met de voorgekomene ten aanzien van het misdadige de meeste overeenkomst hebben (art. 28, 1e Cap. 2e Afd.). Militaire misdaden, welke in hun grondvorm commune delicten opleveren, had men in dat Reglement dus niet veel te formuleeren. Het bleef bij de strafbepalingen van de artt. 4—17, 6e Cap. 2e Afd. Bij een zoo gering aantal van zulke misdaden, bestond weinig gevaar, dat bij samenloop van eene strafbepaling uit het gemeene recht met eene uit het militaire recht ooit de eerstgenoemde in verdrukking zou kunnen komen.

Het nieuwe hoofdbeginsel in het Ontwerp Crimineel Militair Wetboek van 1807 neergelegd dat *alle* delicten, door militairen begaan, staan ter kennisneming van den militairen rechter — door den Ministerraad van zoo groot gewicht geacht dat deze hierin aanleiding vond het Ontwerp niet af te doen zonder medewerking van het Wetgevend Lichaam — leidde niet tot eenige wijziging in de wettelijke verhouding tusschen commune en militaire delicten. Intusschen brengt het Ontwerp één in den vorm van het betrekkelijk voorschrift in het Reglement van 1799 noodzakelijkerwijze afwijkend voorschrift, hetwelk als voorlooper van het eerste lid van art. 13 van het thans geldend Crimineel Wetboek is te beschouwen, luidende: „De Militaire Personen zullen in alle excessen en delicten door den Militairen Regter beoordeeld en gestraft worden naar dit Wetboek of, indien bij hetzelfde daarop geene bepaalde straffe is gesteld, en de excessen of delicten den Militairen dienst niet betreffen, naar de Burgerlijke Wetten” (art. 5, 1e Kapittel 1e Hoofdverdeeling); waarbij zich ter verklaring van de woorden „en de excessen

¹⁾ In deze beteekenis is van „deeze Wetten” ook sprake in de 1e Afd. art. 22, 2e Afd. 1e Cap. artt. 4, 6, 7, 28.

of delicten den Militairen dienst niet betreffen" aansluit het in hoofdzaak met ons tegenwoordig artikel 17 overeenstemmend art. 23, 2e Kap. 1e Hoofdverd. De Commissie belast met „de nadere redactie" van het Crim. Mil. Wetb. nam in haar Ontwerp van 1808 deze bepalingen zoo goed als woordelijk ¹⁾ over. (art. 6, 1e Kap. j^o art. 15, 2e Kap.).

In de hierbedoelde voorschriften van beide Ontwerpen wordt dus eerst geregeld de militaire jurisdictie met betrekking tot militaire delicten, hetgeen in een Militair Wetboek zeker niet vreemd kan heeten, en daarna die met opzicht tot commune, zonder dat daarbij evenwel aan een van beide soorten de voorrang wordt gegeven. Eenig voorschrift, waaruit wijziging van koers ten aanzien van de onderlinge verhouding van commune en militaire delicten zou kunnen worden opgemaakt, valt in deze Ontwerpen niet aan te wijzen. Men moet dus aannemen, dat de ontwerpers zich die verhouding niet anders hebben gedacht dan de wetgever van het Reglement van 1799. Blevén in het Ontwerp van 1807 de tot militaire misdrijven gestempelde doch in hun wezen commune delicten mede tot slechts een veertiental beperkt, in het Ontwerp van 1808 moest rekening worden gehouden met het bezwaar van 's Konings adviseur den Kolonel-Generaal der Koninklijke Garde Tarayre dat in het Ontwerp van 1807 les différentes espèces de délits n'y sont pas classés avec ordre et clarté, en zoo werden daarin opgenomen de speciale Kapittels van bijzondere misdrijven „Van de Ronselaars en Spionnen", „Van Plundering, Verwoesting en Brandstichting", „Van Maraude of Strooperij", „Van Diefte en Onbetrouwheid in het Bestuur" en „Van Diefte". Men had nu o.m. in de ontworpen militaire strafwetgeving gebracht strafbepalingen tegen ontvreemding van eetwaren in besloten plaatsen der ingezetenen en van vee uit het open veld der landbewoners, met strafverhooging als de strooperij is begaan troepsgewijze en gewapenderhand, van diefstal gepaard met geweld bij in- of opgezetenen, met nadere strafverhooging als de strooperij vergezeld is geweest met geweld of braak of als de diefstal met braak is gepaard gegaan, en zelfs van eenvoudigen diefstal, welke misdaden alle zuiver commune delicten zijn van den aard als die van de artt. 310 en 311 van het huidige Strafwetboek.

De woorden „ingezetenen" en „in- of opgezetenen" in deze strafbepalingen alsmede in die van art. 7, 12e Kap. van hetzelfde Ontwerp voorkomende, zijn moeilijk te verklaren. De eenige oplossing die ik zou kunnen geven is, dat den ontwerpers voor oogen heeft gestaan de verdeeling van commune delicten begaan bij het Veld-

¹⁾ Ook art. 12, 2e Kap. Ontw. 1807 luidende: „Op zoodanige delicten, die in dit Wetboek niet speciaal genoemd zijn en naar de Burgerlijke Wetten moeten worden gecorrigeerd, zullen de straffen worden bepaald conform het gestatueerde bij art. 5 van het eerste Kapittel van dit Wetboek" werd woordelijk overgenomen (art. 6, 2e Kap.), en wel zóó gedachtenloos dat men „art. 5" liet staan, alhoewel de bepaling waarnaar wordt verwezen, in het Ontw. van 1808 is: art. 6. Deze fout werd herhaald in art. 15, 2e Kapittel.

leger in misdaden tegen in- en opgezetenen en misdaden tegen militairen, welke is gemaakt in het Reglement van Krijgstucht van 1799 (art. 20, 1e afd.). Deze onderscheiding doorvoerende in het Ontwerp van 1808, zoude men in tegenstelling van de daarin genoemde diefstallen bij in- of opgezetenen alle andere strafbepalingen in zake diefstal in dat Ontwerp vermeld misdaden tegen militairen moeten heeten; zoo b.v. het ontvreemden door een militair van voorraden uit de Kazerne, welke gevolgtrekking zeker niet te aanvaarden is omdat de bestolene, d.i. wat die voorraden betreft de Staat, hij moge ook niet als in- of opgezetene zijn aan te merken, stellig niet onder de militairen is te rangschikken. De oude wetsterminologie heeft de ontwerpers klaarblijkelijk een oogenblik van de wijs gebracht. In de strafbepaling betreffende eenvoudigen diefstal wordt die uitdrukking weer niet aangetroffen. Men had ze in hoogerbedoelde strafbepalingen evengoed kunnen missen. Waar het ook niet mogelijk is er eene andere verklaring van te geven, zal men ze noodwendig als zinledig hebben te beschouwen.

Waar in dit Ontwerp diefstalvormen van het gemeene recht zijn samengebracht met specifiek militaire misdaden van diefstal binnen het bestek van één en hetzelfde Wetboek, kan bij samenloop kwalijk worden gedacht aan het wijken van eene strafbepaling van de eene soort voor eenige strafbepaling van de andere soort om andere reden dan omdat de straf in de laatstbedoelde bedreigt eene zwaardere is. De stof wordt ook hier beheerscht door de beginselen van het Reglement van 1799.

Veel duidelijker treden deze aan het licht in het Ontwerp Crimineel Wetboek voor de Landmacht van 1810, waaruit, naar Prof. van der Hoeven terecht opmerkt, ons Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande rechtstreeks is voortgekomen. De vaststelling op 31 December 1808 van het Crimineel Wetboek voor het Koninkrijk Holland deed de ontwikkeling van onze militaire strafwetgeving eene nieuwe phase intreden. Congruentie van het Ontwerp Crim. Mil. Wetb. van 1808 met de gearresteerde Algemeene Strafwetgeving was noodig, maar ook niet meer dan dat, zoodat het Ontwerp 1810 is geworden eene met het Wetboek van Koning Lodewijk Napoleon in overeenstemming gebrachte, tevoren in 1808 nader geredigeerde, editie van het Ontwerp van 1807. Nauwe aanpassing van het Ontwerp Crim. Mil. Wetb. aan het gemeene strafrecht kon worden verwacht, waar de Staatsraad J. E. Reuvs, die de Commissie voor de Algemeene Strafwetgeving had voorgezeten, in opdracht van den Koning om in den Staatsraad aanteekening te houden van de discussiën „en zich met onzen Minister Vice-President over het bestieren en vervolgen derzelve concertee” de beraadslagingen over gemeld Ontwerp in dat College bijwoonde en daarna werd benoemd tot President van de Commissie, die het meergenoemd Ontwerp van 1810 samenstelde. Dat deze verwachting niet is beschaamd, zal meteen blijken.

In dit Ontwerp vindt men m.m. het eerste lid van art. 13 van ons

huidig Crimineel Wetboek terug. In zijne redactie: „Militaire Personen zullen naar de voorschriften van het Algemeen Crimineel Wetboek voor dit Koninkrijk en andere in gebruik zijnde wetten beoordeeld en gestraft worden wegens alle zoodanige misdaden en overtredingen waarop bij het Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande geene bijzondere straffe gesteld is en welke den Militairen dienst niet „uitsluitend” betreffen”¹⁾ wijkt het van de beide vorige Ontwerpen aanmerkelijk af. Had men in deze Ontwerpen de eereplaats ingeruimd aan de bestraffing naar de militaire wet, in 1810 verhuist deze naar het tweede plan en wordt op hare plaats gesteld de bestraffing naar het gemeene recht. Men zie ook het artikel van het nieuwe Ontwerp, waarmede de Titel over de straffen opent (= art. 19 van het tegenwoordige Crim. Wetb., thans vervallen): „De straffen, welke aan personen tot het Krijgsvolk te Lande behoorende of andere aan de militaire jurisdictie onderworpen kunnen worden opgelegd, en buiten welke geene andere door de Regters mogen ingevoerd worden, zullen *eerstelijk* zijn de zoodanige welke bij het Algemeen Crimineel Wetboek dezer Landen, bereids gearresteerd of nog te arresteeren, of andere in gebruik zijnde Wetten zijn vastgesteld”, enz.

Het Ontwerp van 1808 wordt voorts gezuiverd van de als pure commune delicten te beschouwen strafbare feiten. Ronselarij en spionage worden in dat nieuwe Ontwerp omgezet in pure militaire delicten. De Titel van Plundering, Verwoesting en Brandstichting wordt met dien van Maraude of Strooperij samengesmolten tot één „van Geweldenarijen en Stroperijen”, met beperking van de strafbepalingen van dezen Titel tot feiten gepleegd door militairen behoorende tot de Armee te Velde; de Titels „van Diefstal en Roof” en „van Ontrouw en Kwade Administratie” treden in de plaats van die van Diefte en Ontrouwheid in het Bestuur en dien van Diefte, dit alles met weglating van de zuiver commune delicten.

Hiermede stelde de wetgevende Commissie zich nog niet tevreden. Door speciale voorschriften, de meeste dezer van ruime strekking, bevorderde zij mede de aanpassing van het Ontwerp aan het gemeene strafrecht. Een slotartikel werd toegevoegd aan elk der Titels handelende over de misdaden van Verraad, van Geweldenarijen en Stroperijen, van Diefstal en Roof (bedoeld is de laatste van de beide Slotbepalingen van dezen Titel) en van Ontrouw en Kwade Admi-

¹⁾ Over deze zinsnede maakt de rechtspraak het zich niet druk, alhoewel art. 17 toch niet toegepast kan worden zonder die zinsnede. Bij uitzondering vindt men in de sententie van 16 December 1876, Rechtsgel. Bijbl. 1877, blz. 155, dat als misdrijf „uitsluitend den militairen dienst betreffende” naar de militaire wetten moet worden gestraft belediging en mishandeling aan een korporaal, kommandant van een politiewacht, door een wachtmeester aangedaan, welke feiten in de sententie zijn omschreven als: met woorden en daad beledigen van den Commandant eener wacht handelende ter uitvoering der hem gegeven bevelen en zulks bepaald met de bedoeling om dien wachtcommandant daarvan te doen afwijken of hem althans zijne ontevredenheid over de naleving daarvan te doen gevoelen, handelingen ten aanzien van het misdadige de meeste overeenkomst hebbende met de misdaad tegen de dienst en de subordinatie.

nistratie, van dezen inhoud: „De bepalingen in dezen Titel voorkomende *strekken geenszins om weg te nemen de straffen op. . .*” (feiten als resp. in elk dier Titels vermeld) „bij het Algemeen Crimineel Wetboek vastgesteld, in de gevallen hier *niet* uitgedrukt”, en aan den Titel van Ronselen en Spionneeren dit slotartikel: „De bepalingen in dezen Titel voorkomende *strekken mede geenszins om weg te nemen de straffen op Hoogverraad*” (zoowel misdaden van Ronselen en Spionneeren als van Verraad treft men in het 2e Hoofdstuk van den Titel Hoogverraad van het Alg. Crim. Wetb. aan) „of *andere* misdrijven bij het Algemeen Crimineel Wetboek voor het Koninkrijk vastgesteld, in de gevallen alhier *niet* uitgedrukt”. De juiste beteekenis der geursiveerde woordenreeksen is niet gemakkelijk vast te stellen. Men vraagt zich af: lag het in de bedoeling voor eendaadschen en meerdaadschen samenloop van een militair en een commun delict den regel te stellen dat de militaire en de burgerlijke straf worden gecumuleerd of dat de lichtere van de beide op die verschillende delicten gestelde straffen door de zwaardere wordt geabsorbeerd? De aan de strafbepaling van het bestelen of berooven van zijn kwartiergever toegevoegde bijzondere bepaling van het Ontwerp: „In alle zoodanige gevallen nogtans, waarin de misdaad van Roof ¹⁾ wegens andere bezwarende omstandigheden volgens het Algemeen Crimineel Wetboek met de strop zoude moeten gestraft worden ²⁾, zal dezelve straf ook op de misdaad, in dit artikel genoemd, worden toegepast” kan in verband met de hooger- vermelde slotbepaling van den Titel, waarin het artikel voorkomt, ook al niet medewerken om tot een beslissend resultaat te geraken. Meent men, dat in die slotbepalingen het absorptie-stelsel is neergelegd, dan zou hierin een treffend bewijs liggen van het voortleven van het beginsel van 1799, dat bij zoodanigen samenloop de strafbepaling houdende de zwaarste straf wordt toegepast. Doch ook al is men van meening dat hier aan cumulatie van straffen is gedacht, dan zou toch uit die bepalingen in allen gevalle deze leering zijn te trekken, dat de wetgever niet duldt dat, bij samenloop met eene strafbepaling van het militaire recht, aan eenige strafbepaling van het gemeene recht een haar worde gekrenkt.

¹⁾ Roof is de opzettelijke ontrooving van eens anderen roerend goed, vergezeld met geweld aan personen, met bedreigingen of ook zonder dit een of ander, doch openlijk ten aanschouwen en in weerwil van den eigenaar of anderen begonnen, voortgezet of voltoerd (art. 187 Alg. Crim. Wetb.). De omschrijving van het latere Romeinsche recht (*rapina* = *furtum* + *vis*) en die van het Germaansche recht (roof: diefstal = manslag: moord, waarbij het criterium van roof is gelegen in de openbaarheid, van diefstal in de heimelijkheid), vindt men dus in die definitie terug. Zie hierover van Swinderen in Tijdschr. voor het Ned. recht II, 1869, blz. 200 en Noordewier, Nederduitsche Regtsoudheden, blz. 282.

²⁾ d.i. hetzij het geweld heeft bestaan in dooden, zwaar mishandelen of binden dan wel de bedreiging plaats had met wapenen of instrumenten of gedreigd is te zullen pijnigen, knevelen, binden, in het water werpen of brandstichten, hetzij het geweld of de bedreiging plaats vond bij brand of andere zware rampen dan wel door drie of meer personen, hetzij hebben tezamen geloopt met het geweld of de bedreiging de verzwarende omstandigheden: door twee personen, bij nacht en op eene eenzame plaats.

Meer licht nog geven de slotbepaling van den Titel van misdaden tegen den Dienst en de Subordinatie: „De misdaden in dezen Titel opgenoemd met andere in dit Wetboek uitgedrukt of met andere, den militairen dienst niet uitsluitend betreffende en volgens het Algemeen Crimineel Wetboek voor het Koninkrijk strafbaar, vergezeld gaande, *zullen mede als zoodanig beoordeeld en gestraft worden*” en die van de eerste der beide slotbepalingen van den Titel van Diefstal en Roof: „De misdaden in dezen Titel opgenoemd, met andere in dit Wetboek uitgedrukt vergezeld gaande, *zullen mede als zoodanig beoordeeld en gestraft worden*”, waarbij zij opgemerkt dat men dezelfde terminologie terugvindt in de artt. 94, 170, 247, 274, 292, en 323 van het Algemeen Crimineel Wetboek (zie ook art. 321: „zal hetzelfde *naar die allen* beoordeeld en gestraft worden” en art. 322). En voorts in den Titel van Desertie, waar voor een dergelijk algemeen slotartikel geen plaats kon zijn, de toevoeging aan de met art. 152 van het tegenwoordige Crimineel Wetboek overeenstemmende bepaling van het Ontwerp van dit voorschrift: „De bepaling van dit artikel *strekt geenszins om te verminderen de straffe* bij het Algemeen Crimineel Wetboek op de misdaden van diefstal of roof vastgesteld”, welke woordenkeus volkomen aansluit bij die van de artt. 285 en 358 van het Alg. Crim. Wetb., waarbij onder strafbepalingen, die niet verminderd mogen worden, zijn te verstaan die van hetzelfde wetboek. Van deze tweëerlei soort van bepalingen in het Ontwerp heeft de eerste betrekking op meerdaadschen, de laatste op eendaadschen samenloop (evenals art. 321 Alg. Crim. Wetb. „Wanneer twee of meer artikelen van dezen Titel op *het* begane misdrijf van eenig ambtenaar mogten toepasselijk zijn, zal” enz. daarop wijst). Ook hier toont de wetgever dus wederom, dat het zijn ernstige wil is dat bij samenloop van militaire en commune delicten de strafbepalingen van het gemeene recht tenvolle van kracht blijven en hij het zeer zeker niet toelaatbaar oordeelt dat als gevolg van haren concursus met eene strafbepaling van het militaire recht eenig element van het commune delict zou mogen worden verwaarloosd. Uit de bepaling van art. 339 Alg. Crim. Wetb.: „Die, om tot zoodanige tweede of derde huwelijken te geraken, zich bediend hebben van valsche of vervalschte bewijsstukken, zullen mede als *schuldig* aan valscheid gestraft worden” zou zelfs kunnen worden afgeleid dat hij zich voorstelt dat de verschillende qualificaties van het militaire en van het gemeene recht, welke aan het feit zijn te geven, in het vonnis worden uitgedrukt. Op de vraag of zullen moeten worden opgelegd, zooals Mr. Rollin Couquerque meent ¹⁾, afzonderlijke straffen voor elke der overtreden strafbepalingen dan wel ééne straf voor alle tezamen, geven de beide gecursiveerde zinsneden zelve het antwoord. Immers, waar is bepaald, dat zeker misdrijf — vergezeld gaande van een ander misdrijf — mede als zoodanig wordt beoor-

¹⁾ Tijdschrift voor Strafrecht XV, blz. 263.

deeld en gestraft, wordt gezegd dat alleen ter zake van het eerstbedoelde misdrijf straf wordt opgelegd, evenwel op zoodanige wijze dat in die ééne op te leggen straf rekening wordt gehouden met de beide strafbedreigingen, dus ook met de straf van de mede toepasselijke strafbepaling van het gemeene recht. Mede kan de andere zinsnede, inhoudende het verbod aan den rechter om bij samenloop van een militair met een zwaarder commun delict de straf op het laatste gesteld „te verminderen” niet anders beteekenen dan dat de straf, welke van lichtere soort of bij gelijksoortigheid van de straf van lichter en duur is, wordt geabsorbeerd door de straf van zwaardere soort of duur. Bij het aanvaarden van deze interpretatie ontzeilt men de klip waarop men, het cumulatie-stelsel huldigende, stoot en strandt, dat in gevallen van eendaadschen samenloop als desertie gepaard gaande met ontvreemding van eens anders goed + roof het feit van de ontvreemding feitelijk tweemaal wordt gestraft.

In het Ontwerp Crim. Mil. Wetb. van 1814 vindt men van de vele slotbepalingen van het voorgaande Ontwerp — behalve die van den Titel van Geweldenarijen en Stroperijen, welke ook in ons Crimineel Wetboek is overgegaan (art. 186) — slechts terug de eerste van de beide slotbepalingen van den Titel van Diefstal en Roof. Zooals reeds door Mr. Rollin Conquerque is opgemerkt, is daarmede het toen bestaande stelsel, naar mijne meening het absorptie-stelsel, gehandhaafd. Bij de herziening van dit Ontwerp in 1815 verdween ook dit voorschrift, om plaats te maken voor dit nieuwe artikel: „Wanneer een Militair een burgerlijk en een militair delict heeft begaan, zal hem de zwaarste straffe op de onderscheidene delicten bij de Wet bepaald worden opgelegd”. hetwelk met bloot eenige „litteraire verandering” in ons Wetboek als artikel 18 eene plaats heeft gekregen. In art. 105 van laatstgenoemd Ontwerp wordt de regel van art. 18 toegepast op het bijzondere geval in dien zin dat eerst in aanmerking moet komen de straf op het commune delict gesteld, die evenwel wordt geabsorbeerd door de straf op het militaire delict gesteld, indien deze zwaarder is. Dat de bepaling van art. 18 eene „innovatie” zoude zijn, blijkt ook uit de officieele bescheiden, voorzooverre gepubliceerd, niet. Ware dat voorschrift in onze militaire wetgeving inderdaad eene nieuwigheid als bevattende een geheel ander stelsel dan de slotbepalingen van 1810, dan zou men aanvankelijk in ons Crimineel Wetboek hebben gehad twee bepalingen lijnrecht met elkander in strijd, t.w. art. 18 met het absorptie-, de slotbepaling van den Titel van Geweldenarijen en Stroperijen met het cumulatie-stelsel, eene zoo formidabele inconsequentie, dat deze den wetgever niet mag worden toegedicht. Nu art. 18 is vervallen, blijft art. 186 in ons Wetboek als gedenknaald voor den rechter, welke hem bij de verklaring van het eerste lid van art. 13 zal herinneren aan zijn plicht om de strafbepalingen van het commune recht steeds ongeschonden toe te passen.

Zoo is dan gebleken, dat de nieuwere jurisprudentie over den ideëelen samenloop van commune en militaire delicten onhoudbaar

is. Het beroep van de voorstanders dier leer op het tweede lid van art. 55 W. v. S. faalt. Ook in art. 13 Crim. Wetb. vindt deze leer geen steun. Daarentegen blijkt uit den opbouw van ons Crimineel Wetboek, dat aan het militaire misdrijf als zoodanig geen voorrang is te geven boven het commune, en dat de door de autoriteit van Pols gesteunde, in de oudere jurisprudentie belichaamde leer, welke wat het gemeene recht betreft in het eerste lid van art. 55 W. v. S. werd neergelegd, onderwerpeijk is de eenige ware: wat het zwaarst is, moet het zwaarst wegen!

WETGEVING.

EERSTE KAMER DER STATEN-GENERAAL.

ZITTING 1919—1920.

Wijziging van de artikelen 254 en 455 van het Wetboek van Strafrecht (108).

VOORLOOPIG VERSLAG.

Het afdeelingsonderzoek van dit ontwerp van wet heeft de navolgende uitkomsten gehad.

De wetsvoordracht vond algemeene toejuicing. Men keurde het goed, dat de voorgestelde regeling niet verder zoude reiken dan het huidig rechtsgevoel der groote menigte en men verblijdde er zich over, dat de nieuwe bepalingen veel ruimte gaven voor eene rechtspraak, die het dier ten goede komen en den mensch langzamerhand leeren om zijne medeschepselen in het dierenrijk zonder wreedheid te behandelen. Helaas wordt er ook in Nederland zeer veel gevergd van dieren, wat als eene kwelling moet worden veroordeeld. Thans zullen echter de grenzen voor het ingrijpen tegenover dergelijke kwelling worden verruimd en zal tot strafvervolging kunnen worden overgegaan in vele gevallen, waarin men tot nu toe machteloos was.

Men ontveinsde zich echter niet, dat den rechter de vervulling van eene nieuwe, moeilijke taak wordt opgelegd.

Artikel 2.

sub 3°. luidt: „hij die kreupele, schurftige, gewonde of kenlijk drachtige of zoogende dieren arbeid laat verrichten, waartoe zij uit hoofde van hun toestand ongeschikt zijn, of op pijnlijke of kwellende wijze;”.

Aangezien deze kreupele redactie ieder pijnlijk moet treffen die iets gevoelt voor goed Nederlandsch, ook in de strafwet, welke zich juist door zuiverheid van taal behoort te onderscheiden, en dit dan ook doet, werd gevraagd, of de Minister niet zoude willen overwegen door eene novelle deze kwelling weg te nemen.

Ten opzichte van het bepaalde sub 5°. „hij die dieren vervoert of doet vervoeren, zonder hun het noodige levensonderhoud te verschaffen of te doen verschaffen”, werd gevraagd, wie bij vervoer

met openbare middelen van vervoer als spoorwegen, stoombooten en dergelijke, als dader van het „vervoeren” en „verschaffen” en wie als dader van het „doen vervoeren” en „doen verschaffen” zal zijn te beschouwen.

Aldus vastgesteld den 6den April 1920.

VAN DER MAESEN DE SOMBREFF.
DE VOS VAN STEENWIJK.
VAN DER HOEVEN.
VAN DER FELTZ.
VAN HOUTEN.

EINDVERSLAG.

Nadat het Voorloopig Verslag der Commissie aan de Regeering was medegedeeld, is van haar ontvangen de navolgende

MEMORIE VAN ANTWOORD.

De opmerkingen, voorkomende in het voorloopig Verslag van de Commissie van Rapporteurs over het ontwerp van wet tot wijziging van de artikelen 254 en 455 van het Wetboek van Strafrecht, geven den ondergeteekende aanleiding tot de volgende beantwoording.

Het was den ondergeteekende zeer aangenaam te ontwaren, dat de wetsvoordracht algemeene toejuicing vond. Inderdaad is getracht daarbij zoo min mogelijk vooruit te loopen op het rechtsbewustzijn, dat in het volk leeft. Niettemin zal ook binnen de aldus getrokken grens het dier aan de nieuwvoorgestelde bepalingen een veel krachtiger strafrechtelijke bescherming ontleenen. En de opvoedende kracht, welke van de ontworpen regeling op den mensch zal uitgaan, zou ook de ondergeteekende geneigd zijn niet te onderschatten.

De rechterlijke macht zal, daarvan is hij overtuigd, de nieuwe bepalingen met voldoening begroeten. En de toepassing dier bepalingen in de practijk behoeft z.i. niet al te groote moeilijkheden te ondervinden.

Artikel 2.

De ondergeteekende kan niet toegeven dat de redactie der bepaling onder 3°. zoo weinig fraai is, als het Voorloopig Verslag wii doen gelooven. Het is verboden kreupele, enz. dieren arbeid te doen verrichten, waartoe zij uit hoofde van hun toestand ongeschikt zijn, of op pijnlijke of kwellende wijze. De wijze van uitdrukking is elliptisch, doch overigens zuiver.

N°. 5 is aldus gesteld, dat niet alleen de vervoerder — de dader van het „vervoeren” (vgl. art. 47 van het Wetboek van Strafrecht) — doch ook hij, in wiens opdracht wordt vervoerd — de dader van het „doen vervoeren” — strafbaar zal zijn, wanneer hij verzuimt aan de vervoerde dieren het noodige levensonderhoud te verschaffen of te doen verschaffen. Hij moet m.a.w. zorgen dat het noodige levensonderhoud verschaft wordt. Ook de ondernemers van openbare middelen van vervoer zullen zich aan deze regeling hebben aan te passen.

De Minister van Justitie,

HEEMSKERK.

De Commissie van Rapporteurs heeft gemeend met de mededeeling van dit antwoord aan de Vergadering haar Eindverslag te kunnen sluiten.

Vastgesteld den 9den April 1920.

VAN DER MAESEN DE SOMBREFF.
DE VOS VAN STEENWIJK.
VAN DER HOEVEN.
VAN DER FELTZ.
VAN HOUTEN.

In hare vergadering van 15 April 1920 heeft de Eerste Kamer der Staten-Generaal het ontwerp van wet in openbare behandeling genomen.

De beraadslaging wordt geopend.

De heer VAN DER HOEVEN: Mijnheer de Voorzitter! Ik heb dezer dagen in een blad, dat zich de dierenbescherming tot taak stelt, warme woorden van dank aan het adres van onzen Minister van Justitie voor deze wetsvoordracht gelezen.

Ik meen, dat in de Tweede Kamer in het openbaar over deze wetsvoordracht geen woord is gesproken. Ik zou het jammer vinden, indien ook in de Eerste Kamer geen enkel woord aan dit mijns inziens zeer belangrijk wetsvoorstel werd gewijd. Reeds nu kan ik de verzekering geven dat ik de aandacht van de Kamer niet lang in beslag zal nemen, maar ik heb geen weerstand kunnen bieden aan mijn verlangen om hier in het openbaar hulde te brengen aan Zijn

Excellentie voor het indienen van deze wetsvoordracht. Want dit lijkt mij een wetsontwerp van zeer groot belang en ik prijs het, dat het binnen de perken der gematigdheid is gebleven en dat het niet vooruitloopt op een rechtsovertuiging die nog niet genoegzaam gerijpt is.

Ik juich het in dit wetsontwerp toe, dat het van inhoud zeer soepel is, zoodat de rechter de gelegenheid zal hebben om in deze een met den tijd groeiende jurisprudentie te vormen.

Het belang waar het hier om gaat wordt door sommigen nog wel eens beschouwd als een van lagere orde. Het belang, de bescherming van het dier, wordt door velen nog niet op de juiste waarde geschat. Ik zal over dit onderwerp niet lang uitweiden. Wel wil ik er toch dit van zeggen dat het belang allerminst er een van lagere orde is. Al was het alleen maar omdat in dierenbescherming ook te zien is een zeer sterk element van menschenbescherming. Ik althans gevoel, dat, wanneer men het belang van het dier uit het oog verliest, wanneer men toelaat, dat de mensch op een ruwe en harde wijze met het dier omgaat, men medewerkt om zijn medemensch te verharderen, te verruwen en slechter te maken.

De vereischten in de wet neergelegd voor de strafbaarheid zijn, dat men opzettelijk aan een dier veroorzaakt pijn of letsel, en dat dit geschiedt zonder redelijk doel. Hij die opzettelijk pijn of letsel aan het dier veroorzaakt en dit doet zonder redelijk doel, is dus reeds dadelijk strafbaar. Ook hij, die heeft een redelijk doel, maar ter bereiking van dat doel overschrijdt wat redelijk niet toelaatbaar is, maakt zich aan een strafbaar feit schuldig. Van deze bepaling verwacht ik voor ons volk veel goeds.

Het is niet kwaad er eens in het openbaar op te wijzen, dat ieder die met dieren in aanraking zal komen zich zeer nauwkeurig zal hebben af te vragen of hij bij het opzettelijk veroorzaken van pijn niet handelt zonder redelijk doel, en, zoo hij al met een redelijk doel meent te handelen, of hij dan niet overschrijdt hetgeen ter bereiking van zoodanig doel redelijk toelaatbaar is.

De toepassing van deze door mij zeer toegejuichte wetsbepalingen kan dus in veel wat in de tegenwoordige maatschappij door gewoonte nog geduld wordt, verandering ten goede brengen. Om één voorbeeld te noemen, de palingboer zal zich in het vervolg wel degelijk hebben af te vragen of hij zijn beroep op de wijze als dat sedert eeuwen is geschied zal kunnen blijven uitoefenen, zonder in conflict met den strafrechter te komen. Hij zal zich, aangenomen al dat hij handelt met een redelijk doel, angstvallig hebben af te vragen of de wijze, waarop hij dat doel tracht te bereiken, niet overschrijdt hetgeen redelijk is toegelaten. En zóó zou ik meerdere voorbeelden kunnen noemen.

Omtrent het begrip „redelijk doel” en omtrent het begrip „overschrijding van hetgeen ter bereiking van zoodanig doel redelijk toelaatbaar is”, zal zich, vertrouw ik, een gezonde jurisprudentie

vormen, een jurisprudentie die ten goede zal komen èn aan de behandeling van onze medeschepselen, de dieren, èn aan de menschen.

Hierom heb ik de vrijheid gevonden deze Vergadering even op te houden, ten einde in de eerste plaats er op te wijzen, dat wij hier staan voor nieuwe banen, die tot zeer veel goeds kunnen leiden, maar voorts ook mijn dank te betuigen aan den bewindsman, die deze zaak op zoo uiterst sympathieke wijze heeft ter hand genomen en tot een goed einde gebracht.

De heer HEEMSKERK, Minister van Justitie: Mijnheer de Voorzitter! Ik kan niet anders dan mijn blijdschap te kennen geven over de gunstige beoordeeling, die dit ontwerp bij den geachten spreker heeft gevonden, en hem mijn dank betuigen voor de vriendelijke wijze, waarop hij die heeft willen uitspreken.

Inderdaad geloof ik mij te mogen vleien, dat dit ontwerp in overeenstemming is met de communis opinio, welke ten aanzien van deze materie bestaat. Er zijn er, die verder willen gaan, maar men kan zeggen dat allen ten minste zoo ver willen gaan als hier wordt voorgesteld.

De hoofdstrekking van het ontwerp is, om, wanneer iemand werkelijk een dier mishandelt of slecht behandelt, hem dan ook strafbaar te stellen.

Ik hoop met den geachten spreker, dat zich een jurisprudentie zal vormen, die de verwachting bevestigt, welke wij ten aanzien van dit wetsontwerp koesteren.

De beraadslaging wordt gesloten en het ontwerp van wet zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

Het ontwerp is als Wet van 16 April 1920 opgenomen in Staatsblad No. 194 (uitgegeven 27 April 1920).

MILITAIRE RECHTSPRAAK.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 6 Januari 1920.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booij, Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette en Mr. W. Boekhoudt en Jhr. J. H. O. van den Bosch, toegevoegde-raad.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van Ysselst.

Raadman: Mr. D. A. L. M. Schretlen.

De order om zich naar zijn kwartier te begeven, gegeven aan een militair, nadat deze zich bij den wnd. compagnies-commandant op het compagnies-bureau had beklagd over te weinig ontvangen eten, betreft niet een dienstverrichting als bedoeld in art. 95 C. W. L.

In de zaak, aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

de H., oud 21 jaar, geboren te Apeldoorn, milicien-soldaat bij het 20ste Regiment Infanterie, appellant,

en

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, ambtshalve gedaagde.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelet op den eisch a minima van den Advocaat-Fiscaal;

Gelet op de verklaring, door beide partijen ter rolle gedaan, dat zij afstand doen van pleidooi en gezien de stukken van het geding;

Overwegende dat appellant voor den Krijgsraad in het derde Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Hertogenbosch, heeft terechtstaan ter zake, dat hij op 31 October 1918 te Tilburg, nadat hij zich bij den waarnemend-commandant zijner compagnie, den reserve-tweede-luitenant van W., op het compagnies-bureau had beklagd over te weinig ontvangen eten en deze hem daarna gelastte

zich naar zijn kwartier te begeven, uitdrukkelijk heeft geweigerd en opzettelijk heeft nagelaten die order te gehoorzamen en na te komen;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 26 Juni 1919 gewezen vonnis, op grond van de bewijsmiddelen, in het vonnis genoemd, het aan appelland te laste gelegde — met den verstande, als in het vonnis aangegeven — wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard, alsmede appellants schuld daaraan; het aldus bewezen verklaarde heeft gequalificeerd als: „Als militair anders dan in eene affaire ..tegen den vijand, of in eene plaats, welke berend of dadelijk be..legerd is, opzettelijk nalaten de orders van dengene, die boven ..hem gesteld is, na te komen”, en appelland te dier zake heeft veroordeeld tot eene militaire gevangenisstraf van drie weken met vrij-spraak van appelland van hetgeen hem meer of anders is te laste gelegd;

Overwegende dat de bewezen- en schuldigverklaring terecht is geschied hebbende de behandeling van de zaak in hooger beroep het Hof te dezen opzichte tot geen ander inzicht, dan dat des eersten rechters geleid, doch dit feit ten onrechte is gequalificeerd als: „Als militair anders dan in eene affaire tegen den vijand of in ..eene plaats, welke berend of dadelijk belegerd is, opzettelijk na..laten de orders van dengene, die boven hem gesteld is, na te ..komen”, en mede ten onrechte ter zake van dit feit militaire gevangenisstraf is opgelegd, vermits onder artikel 95 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande alléén is begrepen het uitdrukkelijk weigeren of opzettelijk nalaten van de orders tot eene bepaalde dienstverrichting — het in dienstzaken desobedieeren”, zooals het heet in artikel 221 van genoemd Wetboek — en de order aan appelland om naar zijn kwartier te gaan, gegeven door den waarnemend-compagnies-commandant op het compagniesbureau aan appelland, die zich beklaagde over te weinig eten, niet als zoodanig is te beschouwen, zoodat het vonnis ten opzichte van deze punten, als appelland bezwarend, niet in stand kan blijven, zijnde het feit evenmin strafbaar volgens eenige andere, door den militairen rechter te handhaven strafbepaling; dat echter aan den commandeerende-officier van appellants korps ter beoordeeling behoort te worden gelaten, of appelland krijgstuuchtelijk behoort te worden gestraft ter zake van hetgeen bij de behandeling dezer zaak te zijnen nadeele is gebleken;

Gezien, behalve de in het vonnis genoemde wets-artikelen, de artikelen 209 en volgende der Rechtspleging bij de Landmacht en 55 van 's Hof's Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis, door den Krijgsraad in het derde Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Hertogenbosch, op 26 Juni 1919 ten laste van appelland gewezen, voor zooverre betreft de aan het bewezen verklaarde feit gegeven qualificatie en de strafoplegging;

Houdt het vonnis voor al het overige in stand;

Verklaart niet strafbaar het te laste gelegde en bewezen verklaarde feit en spreekt appellant vrij;

Laat aan den commandeerende-officier van appellants korps ter beoordeeling, of appellant krijgstuchtelijk behoort te worden gestraft ter zake van hetgeen bij de behandeling dezer zaak te zijnen nadeele is gebleken.

(In gelijken zin de conclusie van den Advocaat-Fiscaal en het betoog van den raadsman).

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 13 Januari 1920.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booi, Mr. H. W. van Sandick, P. P. C. Collette en Mr. W. Boekhoudt en Jhr. J. H. O. van den Bosch, toegevoegde-raad.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van Ysselt.

Raadsman: Mr. A. Ph. W. Alta.

Veroordeeling wegens het als ambtenaar aannemen van een gift, wetende dat zij hem gedaan wordt ten einde hem te bewegen om in strijd met zijn plicht in zijne bediening iets na te laten.

De krijgsraad had beklaagde, wegens gebrek aan wettig en overtuigend bewijs vrijgesproken.

De tijd door den beklaagde in de provoost doorgebracht als gevolg van een hem ter zake opgelegde krijgstuchtelijke straf door het H. M. G. beschouwd als voorloopig arrest.

In de zaak, aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, ambtshalve appellant,

en

G. F. B., oud 21 jaar, geboren te Dordrecht, milicien-soldaat bij het 3de Regiment Infanterie, gedaagde.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelet op de verklaring, door beide partijen ter rolle gedaan, dat zij afstand doen van pleidooi, en gezien de stukken van het geding;

Gelet op hetgeen gedaagde, bij zijn verhoor voor het Hof, heeft in het midden gebracht;

Overwegende dat gedaagde voor den Krijgsraad in het derde Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Hertogenbosch, heeft terechtstaan ter zake, dat hij op 1 Februari 1919, terwijl hij als schildwacht op post stond bij den slagboom van de grenswacht Putte en als zoodanig tot taak had zorg te dragen, dat niemand de grens van België naar Nederland overschreed, zonder voorzien te zijn van de noodige documenten, heeft aangenomen eene gift van twee franken, althans van eenig geld, wetende, dat zij hem gedaan werd teneinde hem te bewegen om in strijd met zijn plicht in zijne bediening toe te laten, dat een persoon aldaar van België de Nederlandsche grens overschreed, zonder voorzien te zijn van de daartoe noodige bescheiden of passen;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 11 Juli 1919 gewezen vonnis, gedaagde heeft vrijgesproken op grond, dat het ter terechtzitting gehouden onderzoek niet het wettig en overtuigend bewijs heeft opgeleverd, dat gedaagde zich aan het hem te laste gelegde heeft schuldig gemaakt;

Overwegende dat ten processe is komen vast te staan, dat aan gedaagde de krijgsartikelen, voor het krijgsvolk te lande vastgesteld, zijn voorgelezen;

Overwegende dat is opgegeven:

door gedaagde: „Op 1 Februari 1919 stond ik op post van 6.30 v.m. tot 8.30 v.m. bij den slagboom van de grenswacht Putte aan den straatweg. Om \pm 7.30 v.m. naderde een dame met een Belgisch soldaat den slagboom. Ik vroeg den soldaat, of deze dame een pas had; hij antwoordde van „ja” en duwde mij 2 francs in mijn hand, die ik in mijn zak stak; de pas werd mij echter niet vertoond. Terwijl ik met den soldaat sprak, stapte de dame over den slagboom, die op den grond lag, en liep door. In mijne consignes stond, dat ik niemand mocht doorlaten zonder zijn pas te hebben gezien; ik heb tien dagen provoost voor dit feit gehad van mijn compagnies-commandant;

door getuige S. F. M., reserve-tweede-luitenant bij de 2de compagnie, IIIde bataljon, 3de Regiment Infanterie: „Op 1 Februari 1919 was ik commandant van de grenswacht Putte. Te \pm 7.30 v.m. begaf ik mij buiten het wachtlokaal en zag aan het café „de Roskam” eene dame te midden van een hoop bagage. Deze dame had ik den avond te voren verschillende malen aan de grens gezien. Ik vroeg haar, of ze voorzien was van een paspoort, waarop ze antwoordde, dat ze een pas had, ingenaaid in een tip van haar mantel. Het bleek te zijn een „Ausweisschein”, dus niet geldig voor toelating in Nederland. Zij zeide mij, dat ze door de post aan de barrière in Nederland was toegelaten. Ik heb de dame daarna de grens overgezet

naar België. Den milicien-soldaat B. die op post stond aan de barrière, heb ik ontboden in het wachtlokaal. Na eerst ontkennend geantwoord te hebben op mijn vraag, of hij bedoelde dame had doorgelaten, bekende hij ten slotte. Bij het fouilleeren van zijn zakken kwamen twee franc-stukken te voorschijn, en hij voegde hierbij de woorden: „Zie, dat is nu alles, wat ik daarvoor ontvangen heb.”;

Overwegende dat alzoo door de in onderling verband en samenhang beschouwde aanwijzingen, voortvloeiende uit den boven weergegeven inhoud van de eigen erkentnissen van gedaagde en de verklaring van den getuige M., wettig en overtuigend bewezen is, met gedaagdes schuld daaraan, hetgeen aan gedaagde is te laste gelegd, met dien verstande, dat gedaagde een gift van twee franken heeft aangenomen;

Overwegende dat het ten laste van gedaagde wettig en overtuigend bewezen verklaarde feit behoort te worden gequalificeerd als: „Als ambtenaar eene gift aannemen, wetende, dat zij hem „gedaan wordt ten einde hem te bewegen om in strijd met zijn plicht „in zijne bediening iets na te laten”;

Overwegende dat mitsdien het vonnis van den Krijgsraad niet in stand kan blijven;

Overwegende dat gedaagde moet worden geacht de tien dagen, die hij in de provoost heeft gezeten als gevolg van eene hem door zijn compagnies-commandant opgelegde, maar door den regiment-commandant niet goedgekeurde en op gedaagdes straflijst dan ook niet vermelde krijgstuchtelijke straf, ter zake van het hem te laste gelegde en wettig en overtuigend bewezen verklaarde feit in voorloopig arrest te hebben doorgebracht;

Gezien de artikelen 13 van het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te lande 74 der Militiewet, 1 der Wet van 14 November 1879 (Staatsblad Nr. 191), 9 der Wet van 15 April 1886 (Staatsblad Nr. 64), 10, 27, 363, 1°., van het Wetboek van Strafrecht en 62 van 's Hofs Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis, door den Krijgsraad in het derde Militaire Arrondissement, hoofdplaats *'s Hertogenbosch*, op 11 Juli 1919 in deze zaak gewezen;

Verklaart wettig en overtuigend bewezen, met gedaagdes schuld daaraan, hetgeen aan gedaagde is te laste gelegd, met den verstande als boven;

Qualificeert het ten laste van den gedaagde wettig en overtuigend bewezen verklaarde feit als: „Als ambtenaar eene gift aannemen, „wetende, dat zij hem gedaan wordt ten einde hem te bewegen om „in strijd met zijn plicht in zijne bediening iets na te laten”;

Veroordeelt gedaagde te dezer zake tot eene gevangenisstraf van tien dagen;

Bepaalt, dat de tijd van tien dagen, door den veroordeelde vóór de tenuitvoerlegging van deze rechterlijke uitspraak voorloopig in

verzekerde bewaring doorgebracht, bij de uitvoering van de hem opgelegde straf in mindering zal worden gebracht.

(In gelijken zin de conclusie van den Advocaat-Fiscaal en, voor zooveel de straf betreft, het betoog van den raadsman).

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 16 Januari 1920.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booij, Mr. H. W. van Sandick, P. P. C. Collette en Mr. W. Boekhoudt en Jhr. J. H. O. van den Bosch, toegevoegde-raad.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van Ysselt.

Raadsman: Mr. J. W. Flieringa.

Het te Utrecht verkoopen van melk, welke ondeugdelijk van samenstelling is.

Een ambtseedige verklaring van den Directeur van den Keuringsdienst van eet- en drinkwaren te Utrecht is niet een wettig bewijsmiddel.

In de zaak, aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, ambtshalve appellant,

en

J. W., oud 29 jaar, geboren te Utrecht, milicien-kanonnier bij het 3de Regiment Vesting-Artillerie, gedaagde.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelet op de verklaring, door beide partijen ter rolle gedaan, dat zij afstand doen van pleidooi, en gezien de stukken van het geding;

Gelet op hetgeen gedaagde, bij zijn verhoor voor het Hof, heeft in het midden gebracht, en op de verklaringen van den ter terechtzitting van het Hof gehoorde getuige-deskundige Dr. F. H. van der L., directeur van den Gemeentelijken Keuringsdienst van eet- en drinkwaren te Utrecht, wonende aldaar;

Overwegende dat gedaagde voor den Krijgsraad in het tweede Militaire Arrondissement, hoofdplaats Arnhem, heeft terechtgestaan ter zake, dat hij op 21 September 1918 te Utrecht zich op den openbaren weg heeft bevonden met zijn melkstel, waarop twee bussen en een vat met melk met het opschrift „Volle melk”, in welk vat zich melk bevond, welke ten verkoop in voorraad was en welke melk bij onderzoek is gebleken als volle koemelk te zijn ondeugdelijk van samenstelling wegens een te laag gehalte aan voedende bestanddeelen, zijnde de eigenschappen van de melk als volgt:

soortelijk gewicht bij 15° Celsius	1.0247
vetgehalte	2.32%
droge stofgehalte	9.02%
vriespunt	-0°,41
soortelijk gewicht van het spontaan serum bij 15° C	1.0206
brekingsindex van dit serum bij 17°, 5 C	1.3402
brekingsindex van het CaC ₁₂ serum bij 17°,5 C.....	1.3400
zuurgraad volgens Soxhlet Henkel	4°,8

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 26 Februari 1919 gewezen vonnis, op grond van de bewijsmiddelen in het vonnis genoemd, het aan gedaagde te laste gelegde wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard, alsmede gedaagdes schuld daaraan; het aldus bewezen verklaarde heeft gequalificeerd als: „Drinkwaar, die ondeugdelijk van samenstelling is, ten verkoop in voorraad hebben”, en gedaagde te dier zake heeft veroordeeld tot eene geldboete van vijf-en-twintig gulden met bepaling, dat die boete, bij gebreke van betaling, zal worden vervangen door hechtenis van één maand;

Overwegende dat de bewezen- en schuldigverklaring terecht is geschied, doch de door den Krijgsraad gevolgde bewijsvoering in dien zin wijziging behoeft, dat daaruit worde weggelaten de ambts-eedige verklaring van den Directeur van den Keuringsdienst van eet- en drinkwaren te Utrecht — zijnde zoodanige verklaring geen wettig bewijsmiddel — en daarin worde opgenomen de verklaring van genoemden directeur Dr. F. H. van der L., als deskundige onder eede voor het Hof afgelegd: dat juist is geredigeerd het door hem op 1 October 1918 te dezer zake opgemaakt rapport, vermeldende: „dat het monster volle melk, in het proces-verbaal van J. G. Jr. „bedoeld, door hem (deskundige) in goed gezegelden en geetiquetteerden toestand is ontvangen; voorts dat hem daarvan bij onderzoek zijn gebleken de volgende eigenschappen:

soortelijk gewicht bij 15° Celsius	1.0247
vetgehalte	2.32%
droge stofgehalte	9.02%
vriespunt	-0°,41
soortelijk gewicht van het spontaan serum bij 15° C	1.0206
brekingsindex van dit serum bij 17°, 5 C	1.3402
brekingsindex van het CaC ₁₂ serum bij 17°,5 C.....	1.3400
zuurgraad volgens Soxhlet Henkel	4°,8

„dat op grond van deze bevinding hij overtuigd is, dat deze volle melk moet worden gequalificeerd als ondeugdelijk van samenstelling wegens een te laag gehalte aan voedende bestanddeelen; dat er zeer veel water bij de melk was gedaan”, welk deskundig gevoelen, op de daarvoor aangevoerde gronden, door het Hof wordt overgenomen en tot het zijne gemaakt;

Overwegende dat de qualificatie, door den Krijgsraad aan het bewezen verklaarde feit gegeven, wijziging behoeft en behoort te luiden: „Het te Utrecht verkoopen van melk, welke ondeugdelijk van samenstelling is”; dat dus het vonnis, voor zoover de qualificatie betreft, niet in stand kan blijven;

Overwegende dat eene geldboete van vijf-en-twintig gulden, door den Krijgsraad te dezer zake aan gedaagde opgelegd, staat in goede verhouding tot den ernst van het gepleegde feit; dat evenwel behoort te worden bepaald, dat deze boete bij gebreke van betaling zal worden vervangen door hechtenis van vijf dagen;

Gezien, behalve de in het vonnis genoemde wets-artikelen, de artikelen 1, 2, 3, 7, 21 en 26 van de Melkverordening 1915 der gemeente Utrecht en artikel 62 van 's Hof's Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis, door den Krijgsraad in het tweede Militaire Arrondissement, hoofdplaats Arnhem, op 26 Februari 1919 ten laste van gedaagde gewezen, voor zooverre betreft de qualificatie, aan het bewezen verklaarde feit gegeven, en ten aanzien van de bepaling omtrent de vervangende hechtenis;

Houdt het vonnis voor het overige in stand, met wijziging van de bewijsvoering, zooals hierboven is aangegeven;

Qualificeert het bewezen feit als: „Het te Utrecht verkoopen van melk, welke ondeugdelijk van samenstelling is”;

Bepaalt, dat de aan gedaagde opgelegde geldboete van vijf-en-twintig gulden bij gebreke van betaling zal worden vervangen door hechtenis van vijf dagen;

Ontzegt allen anderen eisch.

(Wat de qualificatie betreft gewezen overeenkomstig de conclusie van den Advocaat-Fiscaal).

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 30 Maart 1920.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booij, Mr. H. W. van Sandick, P. P. C. Collette en Mr. W. Boekhoudt en Jhr. J. H. O. van den Bosch, toegevoegde raad.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van Ysselt.

Raadsman: Mr. F. A. C. Schröder.

Een strafbaar feit, hetwelk de krijgsraad niet bewezen verklaart, behoort in het vonnis ook niet te worden gequalificeerd.

Het als sergeant van de wacht opzettelijk laten ontsnappen van arrestanten, die op last van de militaire autoriteiten ter zake van gepleegde misdrijven van hunne vrijheid waren beroofd, valt niet onder art. 97 C. W. L. maar onder art. 367 W. v. Sr.

In de zaak, aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, ambtshalve appellant,

en

B., oud 21 jaar, geboren te Baarn, milicien-sergeant bij het 18de Regiment Infanterie, gedaagde.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Gelet op de verklaring, door beide partijen ter rolle gedaan, dat zij afstand doen van pleidooi, en gezien de stukken van het geding;

Gelet op hetgeen gedaagde, bij zijn verhoor voor het Hof, heeft in het midden gebracht;

Overwegende dat gedaagde voor den Krijgsraad in het eerste Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Gravenhage, heeft terechtgestaan ter zake, dat het aan zijn, gedaagdes, schuld en onachtzaamheid en onvoorzichtigheid te wijten is, dat te Naarden op 23 Maart 1919 de provoost-arrestant S., die op last van het openbaar gezag wegens indisciplinair gedrag van zijne vrijheid was beroofd en mitsdien in een provoostkamer was geplaatst, met de directe bewaking van welken arrestant gedaagde, in zijne hoedanigheid van sergeant-wachtcommandant, mede was belast, gedurende ongeveer 5 $\frac{1}{2}$ uur

onafgebroken zijn arrest heeft kunnen verbreken en zich vrijelijk in het openbaar heeft kunnen ophouden, doordat gedaagde, nadat bedoelde arrestant hem, gedaagde, had verzocht wel even van een privaat, gelegen buiten het arrestvertrek, te mogen gebruik maken, aan dit verzoek voldeed en de arrestkamer te ontsluiten of te doen ontsluiten, dien arrestant S. daaruit te voorschijn te doen komen, hem aan te zeggen, dat hij, S., zich even naar het privaat kon begeben, doch onmiddellijk weer moest terugkeeren, waarbij gedaagde wist, althans begrijpen moest, dat die arrestant over een plaats moest loopen, welke communicatie had door een poort met den openbaren weg en welke poort niet door gedaagdes zorg te voren behoorlijk was afgesloten, van welke onbewaakte gelegenheid die arrestant S. dankbaar gebruik heeft gemaakt om die poort uit te wandelen en zich als voormeld in het openbaar op te houden;

2e. op of omstreeks 23 Maart 1919 te Naarden, als wanneer gedaagde als sergeant was belast met de behandeling van arrestanten, die op last van de militaire autoriteiten en het openbaar gezag van hunne vrijheid waren beroofd ter zake van gepleegde misdrijven en onder wie zich bevonden de militaire arrestanten R. en van S., opzettelijk in gemelde hoedanigheid voormelde twee arrestanten heeft laten ontsnappen of heeft bevrijd, door op verzoek van die arrestanten de deur van het arrestantenverblijf te openen en die arrestanten uitgeleide naar den openbaren weg te doen, als wanneer zij zich vrijelijk konden bewegen en zich in het openbaar ophouden;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 26 September 1919 geuzen vonnis, op grond van de bewijsmiddelen, in het vonnis genoemd het aan gedaagde onder 2o. te laste gelegde — met den verstande, als in het vonnis aangegeven — wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard, met gedaagdes schuld daaraan; het aldus bewezen verklaarde heeft gequalificeerd als: „Het als onderofficier „door zijn schuld oorzaak geweest, dat een gearresteerde is aan „de wacht ontkomen „aan welke zijne bewaring was toevertrouwd”, en te dier zake gedaagde heeft veroordeeld tot eene militaire gevangenisstraf van twee weken, met bepaling dat de tijd, van 21 Juni 1919 tot 6 Juli 1919 door den veroordeelde voorloopig in verzekerde bewaring doorgebracht, in mindering zal worden gebracht bij de uitvoering van de hem opgelegde straf, met degradatie van den gedaagde, mitsdien terugbrenging tot den stand van soldaat, terwijl de Krijgsraad bij hetzelfde vonnis gedaagde van het hem onder 1e. te laste gelegde heeft vrijgesproken, doch dit niet bewezen verklaarde feit heeft gequalificeerd als: „1e. Uit onachtzaamheid „oorzaak geweest, dat een arrestant aan de wacht, aan welke zijne „bewaking was toevertrouwd, is ontkomen, gepleegd door een onder- „officier”, en met vrijspraak van gedaagde van hetgeen hem ten aanzien van het onder 2e. te laste gelegde meer is te laste gelegd, dan als bewezen is aangenomen;

Overwegende ten aanzien van het onder 1e. te laste gelegde, dat de vrijspraak van gedaagde te recht is geschied, hebbende de be-

handeling van de zaak in hooger beroep het Hof te dezen opzichte tot geen ander inzicht, dan dat des eersten rechters geleid; dat derhalve het vonnis in zooverre in stand kan blijven; dat evenwel de Krijgsraad ten onrechte dit niet-bewezen feit in het vonnis heeft gequalificeerd, zooals bij de qualificatie onder 1e. is aangegeven; dat deze qualificatie derhalve behoort te worden te niet gedaan;

Overwegende ten aanzien van het onder 2e. te laste gelegde, dat de bewezen- en schuldigverklaring — met den verstande, als in het vonnis aangegeven ¹⁾ — te recht is geschied, hebbende de behandeling van de zaak in hooger beroep het Hof te dezen opzichte tot geen ander inzicht, dan dat des eersten rechters geleid; dat de Krijgsraad eveneens te recht de bijkomende straf van degradatie heeft uitgesproken, dat dus het vonnis in zooverre in stand kan blijven; dat evenwel de aan dit feit door den Krijgsraad gegeven qualificatie onjuist is en het feit behoort te worden gequalificeerd als:

„Als ambtenaar, belast met de bewaking van iemand, die op „openbaar gezag van de vrijheid is beroofd, dezen opzettelijk laten „ontsnappen”, welk feit met eene gevangenisstraf voor den tijd van twee weken behoort te worden geboet; dat dus het vonnis ten aanzien van de qualificatie en de opgelegde hoofdstraf behoort te worden te niet gedaan;

Gezien, behalve de in het vonnis genoemde wets-artikelen, de artikelen 367 van het Wetboek van Strafrecht en 62 van 's Hof's Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis, door den Krijgsraad in het eerste Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Gravenhage, op 26 September 1919 ten laste van gedaagde gewezen, voor zooverre betreft de qualificaties en de aan gedaagde opgelegde hoofdstraf;

Houdt het vonnis voor al het overige in stand, bijzonderlijk wat betreft de vrijspraak van gedaagde van het hem onder 1e. te laste gelegde en van hetgeen van hem onder 2e. meer is te laste gelegd, dan als bewezen is aangenomen, ten aanzien van de opgelegde bijkomende straf van degradatie en ten opzichte van de bepaling omtrent het in mindering brengen van den door gedaagde van 21 Juni 1919 tot 6 Juli d.a.v. voorloopig in verzekerde bewaring doorgebrachten tijd;

Qualificeert het onder 2e. te laste gelegde en bewezen feit als: „Als ambtenaar, belast met de bewaking van iemand, die op openbaar gezag van de vrijheid is beroofd, dezen opzettelijk laten ont- „snappen”;

¹⁾ De krijgsraad had bewezen verklaard, dat het feit was gepleegd op 23 Maart 1919 en dat beklaagde de arrestanten heeft laten ontsnappen; dat hij hen uitgeleide deed naar den openbaren weg verklaarde de krijgsraad niet bewezen.

Veroordeelt gedaagde te dezer tot eene gevangenisstraf van twee weken;

Ontzegt allen anderen eisch.

De Advocaat-Fisikaal voerde aan:

dat de vrijspraak onder I onverantwoord is;

dat door wettige bewijsmiddelen is bewezen hetgeen den beklaagde onder I is te laste gelegd, met zijne schuld daaraan;

dat, onder II, artikel 97 Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande niet in aanmerking komt;

dat het woord „schuld” in dit artikel niet omvat opzet of kwade trouw en

dat het gemeene recht toepasselijk is, als met opzet is gehandeld, en concludeerde tot tenietdoening van het vonnis van den Krijgsraad te 's Hage van 26 September 1919 alhier in geschil, wat betreft de kwalificatie en vrijspraak onder I en de kwalificatie benevens de straf, onder II; en doende enz.;

dat gedaagde alsnog, bij sententie van dezen Hove, met weglating der artikelen 97 Crim. Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande; 4, 7, 19 der Wet van 14 November 1879 (Staatsbl. No. 191) 91 van het Wetboek van Strafrecht, en aanhaling der artikelen 13 Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande. 1 der Wet van 14 November 1879 (Staatsbl. No. 191) 10, 19, 58, 367 van het Wetboek van Strafrecht, zal worden schuldig verklaard onder I, aan:

„als ambtenaar belast met de bewaking van iemand, die op openbaar gezag van de vrijheid is beroofd, dezen, door schuld laten „ontsnappen”;

onder II aan:

„als ambtenaar, belast met de bewaking van iemand, die op openbaar gezag van de vrijheid is beroofd dezen opzettelijk laten ontsnappen; en deswege, veroordeeld:

onder I. tot een maand hechtenis en onder II. tot twee maanden gevangenisstraf, met bepaling, dat de tijd door den beklaagde, vóór de tenuitvoerlegging van 's Hofs uitspraak vanaf 21 Juni 1919 tot en met 5 Juli daaraanvolgende, voorloopig in verzekerde bewaring doorgebracht, bij de tenuitvoerlegging der hem opgelegde hechtenisstraf in mindering zal worden gebracht, met instandhouding overigens van het beroepen vonnis, inzonderheid wat betreft de degradatie van den beklaagde,

terwijl

de raadsman betoogde: dat het sub I ten laste gelegde feit *niet* bewezen is;

dat gedaagde wel heeft erkend, dat hij S. heeft toegestaan zonder geleide naar het privaat te gaan;

dat hij echter wist, dat het hek, dat toegang verleent tot den

openbaren weg gesloten was en dat daar vlak bij een schildwacht stond, die tot consigné had niemand door te laten;

dat dan ook later gebleken is, dat arrestant S. niet door gezegde poort is ontsnapt, maar langs een anderen uitweg, waarvan het bestaan bij gedaagde tot heden onbekend was;

dat wat ook hiervan zij, in geen enkel opzicht deze bekentenis is bevestigd en zelfs strijdig is met de beëdigde verklaring van arrestant S., die verklaart, dat hij niet met gedaagde gesproken heeft;

dat derhalve het wettig bewijs niet is geleverd;

dat ten aanzien van het sub II ten laste gelegde wordt opgemerkt, dat het reeds vroeger meermalen was voorgekomen, dat de arrestanten, het lokaal ontvlucht waren en dat zelfs eenmaal 7 arrestanten tegelijk op den nok van het dak zaten;

dat tengevolge van deze opstandige houding de wachtcommandanten toegeefflijk waren geworden en het dan langzamerhand een „gewoonte” was geworden dat men de arrestanten een luchtje liet scheppen (get. R. en van S.);

dat de controleerende autoriteiten met dezen toestand ook wel op de hoogte waren;

dat nu de Advocaat-Fiscaal wel wijst op een legerorder waarbij dergelijke toestanden niet kunnen geduld en degradatie in casu onvermijdelijk is;

dat het evenwel niet aangaat gedaagde, die voor de eerste maal de functie van wachtcommandant vervulde en die eveneens naar die gewoonte handelde, als zondebok uit te kiezen en hem voor dit misbruik verantwoordelijk te stellen;

dat veeleer de controleerende officier voor deze wantoestand aansprakelijk is;

dat de Krijgsraad terecht met deze omstandigheid heeft rekening gehouden en gedaagde gestraft heeft met een militaire gevangenisstraf gelijkstaande met het voorarrest;

dat echter ook de degradatie had moeten zijn geweigerd;

dat toch uit het ingeslopen misbruik ten duidelijkste aan 't licht is gekomen dat de controleerende autoriteiten, die het oogluikend toelieten, de wachtcommandanten niet hebben gewezen op den ernst hunner overtredingen, waardoor zij mede verantwoordelijk zijn geworden;

dat gedaagde thans een filiaal heeft geopend en deze zaak zal moeten gesloten worden, indien hij van zijn vrijheid wordt beroofd;

dat de procureur van gedaagde op deze gronden verzoekt het vonnis van den Krijgsraad te vernietigen, en gedaagde van het sub I ten laste gelegde vrij te spreken en hem voor het tweede feit een gevangenisstraf op te leggen gelijk staande met het voorarrest.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Beschikking van 23 Maart 1920.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booij, Mr. H. W. van Sandick, P. P. C. Collette en Mr. W. Boekhoudt en Jhr. J. H. O. van den Bosch, toegevoegde-raad.

Dragen van burgerkleeding in strijd met de ter zake bestaande voorschriften. Klagers verweer, dat hij vrij van dienst was, en daarom meende dat hij zijne uniform niet behoefde te dragen, is volkomen ongegrond. Extra-straf opgelegd.

Gezien de klacht, ingediend den 16den Februari 1920, van een luitenant ter zee der 2de klasse aan boord van Hr. Ms. „Brinio”, over de straf van berisping, hem op 16 Februari 1920 opgelegd door zijn commandant, den luitenant ter zee der 1ste klasse H. J. H., wegens „Het dragen van burgerkleeding buiten den daarvoor vastgestelden tijd”, alsmede over de strafreden;

Gezien de stukken van het gehouden onderzoek;

Gehoord klager en straffer;

Gelet op het advies van den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht;

Overwegende dat uit het gehouden onderzoek is komen vast te staan:

dat klager van Zaterdag 7 Februari 1920 tot Zaterdag 14 Februari d.a.v. vrij van dienst heeft gehad;

dat hij in den ochtend van Donderdag 12 Februari in burgerkleeding heeft gewandeld in de Lange Delft te Middelburg;

dat de commandant van Hr. Ms. „Brinio”, aan boord van welk schip klager diende, nadat hem dit was gerapporteerd, klager heeft verzocht, als zijn gezondheidstoestand het toeliet, even aan boord te komen;

dat klager toen — op Vrijdag 13 Februari, iets vóór halftwee — zich in burgerkleeding bij den commandant heeft vervoegd;

dat de commandant aan klager toen nadrukkelijk heeft verboden burgerkleeding te dragen vóór 2 uur, indien hij niet met verlof was;

dat klager zich desnietteenstaande daarop even later in burgerkleeding van boord heeft verwijderd;

Overwegende dat dus is komen vast te staan, dat klager drie-maal vóór 2 uur, zonder dat hij met verlof, ter beschikking of op non-activiteit was, hier te lande burgerkleeding heeft gedragen;

Overwegende dat klager tot zijne verdediging heeft opgegeven, dat hij meende dit te mogen doen, daar hij van den dokter vrij van dienst had en hij het aantrekken van een uniform als eene dienstverrichting beschouwde, waarvan hij dan ook vrijgesteld was, daar

hij anders, als hij vrij van dienst in zijn kooi lag, ook de uniform aan zou moeten hebben;

Overwegende dat dit verweer door het Hof, als volkomen ongegrond, wordt verworpen, daar artikel 17, Hoofdstuk VII, deel I der Verordeningen voor de Koninklijke Marine inhoudt, alle gevallen, waarin het aan officieren veroorloofd is, vóór 2 uur burgerkleding te dragen, en zich een dier gevallen hier niet voordeed;

Overwegende dat klager derhalve te recht is gestraft, de strafgeenszins te zwaar is, en de strafreden de door hem gepleegde krijgstuchtelijke overtreding juist weergeeft;

Overwegende dat klager, door, in stede van te berusten in deze welverdiende straf, zich daarover te beklagen op gronden, waarvan het gezochte en onjuiste in het oog springt, zich aan verregaande oneerbiedigheid heeft schuldig gemaakt, en deswege ingevolge de wet moet worden gestraft;

Krachtens artikel 50 van 's Hof's Provisioneele Instructie, in verband met de artikelen 12-15 der Rechtspleging bij de Zeemacht, beschikkende op de ingediende klacht;

Verklaart die te zijn zoodanig ongegrond en lichtvaardig, dat zij niet anders dan aan eene verregaande oneerbiedigheid kan worden toegeschreven;

Handhaaft de straf en de strafreden, waarover beklag;

Straft klager alsnog met één dag hutarrest met waarneming van dienst, wegens: „Het indienen van eene klacht over eene hem (op 16 Februari 1920) opgelegde straf en over de daarbij behorende strafreden, welke klacht zoodanig ongegrond en lichtvaardig is bevonden, dat zij niet anders dan aan eene verregaande oneerbiedigheid kan worden toegeschreven”;

Bepaalt dat van deze beschikking zullen worden uitgereikt een afschrift aan den klager, een aan den straffer, een aan den Commandant der Marine te Middelburg en een aan den Advocaat-Fiscaal.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 26 Maart 1920.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booy, Mr. H. W. van Sandick, P. P. C. Collette en mr. W. Boekhoudt en Jhr. J. H. O. van den Bosch, toegevoegde raad.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van Ysselst.

Raadsman: Mr. J. A. Rosenveldt.

Beklaagde is ten onrechte schuldig verklaard aan tweede desertie, nu de hem wegens eerste desertie opgelegde krijgstuchtelijke straf

hem nog niet was aangezegd, toen hij zich opnieuw aan desertie schuldig maakte.

In de zaak, aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, ambtshalve appellant,

en

S., oud 20 jaar, geboren te Rotterdam, milicien-soldaat bij het 3de Regiment Infanterie, gedaagde.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Gelet op de verklaring, door beide partijen ter rolle gedaan, dat zij afstand doen van pleidooi, en gezien de stukken van het geding;

Overwegende dat gedaagde voor den Krijgsraad in het derde Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Hertogenbosch, heeft terechtgestaan ter zake, dat hij op 20 October 1919 zijn korps, in garnizoen te Bergen-op-Zoom, zonder verlof heeft verlaten en sinds dien tijd zonder verlof en onafgebroken van zijn korps afwezig is gebleven, totdat hij op 23 October 1919 te Breda is aangehouden, zulks na reeds op 20 October 1919 krijgstuchtelijk te zijn gestraft wegens eerste desertie in tijd van vrede;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 2 Januari 1920 gewezen vonnis, op grond van de bewijsmiddelen, in het vonnis genoemd, het aan gedaagde te laste gelegde wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard, alsmede gedaagdes schuld daaraan; het aldus bewezen verklaarde heeft gequalificeerd als: „Tweede desertie in tijd van „vrede, gepleegd door een soldaat, door, na reeds ter zake van eerste „desertie te zijn gestraft, langer dan twee dagen zonder verlof van „zijn korps afwezig te zijn, zonder de reden van afwezigheid ten ge„noegen des rechters te kunnen bewijzen, opgevolgd van arrestatie”, en gedaagde te dier zake heeft veroordeeld tot eene militaire gevangenisstraf van twee maanden;

Overwegende dat het Hof niet wettig en overtuigend bewezen acht het slot der telastlegging, luidende: „zulks na reeds op 20 October „1919 krijgstuchtelijk te zijn gestraft wegens eerste desertie in tijd „van vrede”; dat toch deze krijgstuchtelijke straf aan gedaagde nog niet was aangezegd, toen hij zich aan de hem thans te laste gelegde desertie schuldig maakte, zoodat gedaagde niet kan worden geacht, toen reeds krijgstuchtelijk te zijn gestraft;

Overwegende dat overigens de bewezen- en schuldigverklaring terecht is geschied, hebbende de behandeling van de zaak in hooger beroep het Hof te dezen opzichte tot geen ander inzicht, dan dat des eersten rechters geleid;

Overwegende dat het bewezen verklaarde feit behoort te worden gequalificeerd als: „Eerste desertie in tijd van vrede, gepleegd door een soldaat, door zonder verlof langer dan twee dagen van zijn korps afwezig te zijn, zonder de reden van afwezigheid ten genoegen des rechters te kunnen bewijzen, opgevolgd door arrestatie”, welk feit met eene militaire detentie voor den tijd van zes weken behoort te worden geboet;

Overwegende dat dus het vonnis, voor zooverre daarbij meer wettig en overtuigend bewezen is verklaard, dan hierboven als zoodanig is aangenomen, en wat de qualificatie en de opgelegde straf betreft, behoort te worden te niet gedaan;

Gezien, behalve de in het vonnis genoemde wets-artikelen, de artikelen 134 van het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te lande, 193 der Rechtspleging bij de Landmacht en 62 van 's Hofs Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis, door den Krijgsraad in het derde Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Hertogenbosch, op 2 Januari 1920 ten laste van gedaagde geweest, voor zooverre daarbij meer wettig en overtuigend is bewezen verklaard, dan hooger als zoodanig is aangenomen, en wat de qualificatie en de opgelegde straf betreft;

Houdt het vonnis voor al het overige in stand;

Verklaart niet wettig en overtuigend bewezen het slot der telastlegging, luidende: „zulks na reeds op 20 October 1919 krijgstuchtelijk te zijn gestraft wegens eerste desertie in tijd van vrede”, en spreekt gedaagde daarvan vrij;

Qualificeert het ten laste van gedaagde wettig en overtuigend bewezen verklaarde feit als: „Eerste desertie in tijd van vrede, gepleegd door een soldaat, door zonder verlof langer dan twee dagen van zijn korps afwezig te zijn, zonder de reden van afwezigheid ten genoegen des rechters te kunnen bewijzen, opgevolgd door arrestatie”;

Veroordeelt gedaagde te dezer zake tot eene militaire detentie van zes weken;

Ontzegt allen anderen eisch.

De Advocaat-Fiscaal voerde aan:

dat de beklaagde ten onrechte aan 2e desertie is schuldig verklaard en deswege veroordeeld;

dat immers toen de beklaagde aan de wederrechtelijke afwezigheid waarover het hier gaat, zich schuldig maakte, hem nog niet was aangezegd, dat hij al krijgstuchtelijk was gestraft wegens 1e desertie, en

concludeerde tot tenietdoening van het vonnis van den Krijgsraad te 's Bosch, d.d. 2 Jan. 1920 alhier in geschil, wat betreft de qualificatie en de straf en doende enz. dat alsnog bij sententie van dezen

Hove met weglating der art. 136 Crimineel Wetb. Kr. te Lande, 7 der Wet van 14 Nov. 1879 (Stbl. 191) en aanhaling der artikelen 134 van genoemd Wetboek en 193 der Rechtspleging bij de Landmacht de beklaagde zal worden schuldig verklaard aan: „1e desertie in tijd van vrede door een soldaat, door zonder verlof langer dan twee dagen van zijn korps afwezig te zijn, zonder de reden van „afwezigheid ten genoegen des rechters te kunnen bewijzen, gevolgd „door aanhouding”, en deswege veroordeeld tot 2 maanden militaire detentie;

voorts de beklaagde zal worden vrijgesproken van hetgeen hem meer of anders is te last gelegd dan als bewezen aangenomen;

met instandhouding overigens van het beroepen vonnis,
terwijl

de raadsman betoogde:

nu den beklaagde van strafoplegging wegens 1e desertie niets bekend was, kan uit den aard der zaak geen veroordeeling wegens tweede desertie gehandhaafd worden;

eerste desertie is een delict van veel minder beteekenis dan 2e desertie; het zou strijdig zijn met den geest der Wet, wanneer wegens eerste desertie de vrijheidstraf op denzelfden duur bepaald werd als die, welke ten onrechte wegens tweede desertie is opgelegd, en concludeerde tot wijziging der uitspraak, gelijk de Heer Advocaat-Fiscaal dat wenscht, doch bovendien tot het opleggen van militaire detentie voor beduidend korteren tijd dan twee maanden.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 26 Maart 1920.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booij, Mr. H. W. van Sandick, P. P. C. Collette en Mr. W. Boekhoudt en Jhr. J. H. O. van den Bosch, toegevoegde raad.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van Ysselst.

Raadsman: Mr. G. A. E. B. Meijer.

Beklaagde is ten onrechte schuldig verklaard aan derde desertie, nu het tegen hem uitgesproken vonnis wegens tweede desertie door het Hoog Militair Gerechtshof is geaprobeerd na den datum waarop hij voor de derde maal deserteerde.

In de zaak, aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, ambtshalve
appellant,

en

R. oud 22 jaar, geboren te Oss, milicijen-soldaat bij het 11de Regiment Infanterie, gedaagde.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelet op de verklaring, door beide partijen ter rolle gedaan, dat zij afstand doen van pleidooi, en gezien de stukken van het geding;

Overwegende dat gedaagde voor den Krijgsraad in het eerste Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Gravenhage, heeft terechtgestaan ter zake, dat hij te fort bij Edam, gemeente Edam, op of omsreeks 17 September 1919 zonder verlof zijn korps heeft verlaten en daarvan sedert voortdurend en zonder verlof is afwezig gebleven, totdat gedaagde op 30 October 1919 door de politie te Oss is gearresteerd, een en ander na bereids ter zake van tweede desertie in tijd van vrede te zijn gestraft;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 23 December 1919 gewezen vonnis, op grond van de bewijsmiddelen, in het vonnis genoemd, het aan gedaagde te laste gelegde — met den verstande, als in het vonnis aangegeven, — wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard, alsmede gedaagdes schuld daaraan; het aldus bewezen verklaarde heeft gequalificeerd als: „Derde desertie in tijd van vrede, „gepleegd door een soldaat, door, na wegens tweede desertie in tijd „van vrede te zijn gestraft, zonder verlof langer dan twee dagen van „zijn korps afwezig te zijn, zonder de reden van afwezigheid ten ge„noegen des rechters te kunnen bewijzen”, en gedaagde te dier zake heeft veroordeeld tot een militaire gevangenisstraf van zes maanden, met bepaling, dat de tijd, van 30 October 1919 af door den veroordeelde voorloopig in verzekerde bewaring doorgebracht, in mindering zal worden gebracht bij de uitvoering van de hem opgelegde straf;

Overwegende dat het Hof niet wettig en overtuigend bewezen acht het slot der telastlegging, luidende: „een en ander na bereids ter zake „van tweede desertie in tijd van vrede te zijn gestraft”, zijnde toch enkel bewezen, zulks op grond van de vermelding in gedaagdes straflijst, dat hij op 9 Juli 1918 is gestraft wegens eerste desertie; dat immers het thans aan gedaagde te laste gelegde is gepleegd op 17 September 1919 en het in het vonnis genoemde vonnis van den Krijgsraad in het tweede Militaire Arrondissement, hoofdplaats

Arnhem, d.d. 9 Juli 1919, door het Hof op 23 September d.a.v. is geaprobeerd;

Overwegende dat overigens de bewezen- en schuldigverklaring terecht is geschied, hebbende de behandeling van de zaak in hooger beroep het Hof te dezen opzichte tot geen ander inzicht dan dat des eersten rechters geleid;

Overwegende dat het bewezen verklaarde feit behoort te worden gequalificeerd als: „Tweede desertie in tijd van vrede, gepleegd door „een soldaat, door, na wegens eerste desertie in tijd van vrede te „zijn gestraft, zonder verlof langer dan twee dagen van zijn korps „afwezig te zijn, zonder de reden van afwezigheid ten genoegen des „rechters te kunnen bewijzen, opgevolgd door arrestatie”, welk feit met eene militaire gevangenisstraf voor den tijd van vier maanden en acht en twintig dagen behoorlijk wordt geboet;

Overwegende dat dus het vonnis, voor zooverre daarbij meer wettig en overtuigend bewezen is verklaard, dan hooger als zoodanig is aangenomen, en wat de qualificatie en de opgelegde straf betreft, behoort te worden te niet gedaan;

Gezien, behalve de in het vonnis genoemde wets-artikelen, de artikelen 136 van het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te lande en 62 van 's Hofs Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis, door den Krijgsraad in het eerste Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Gravenhage, op 23 December 1919 ten laste van gedaagde geweest, voor zooverre daarbij meer wettig en overtuigend bewezen is verklaard, dan hooger als zoodanig is aangenomen; en wat de qualificatie en de opgelegde straf betreft;

Houdt het vonnis voor al het overige in stand, in het bijzonder voor zooverre betreft de bepaling omtrent het in mindering brengen van den door gedaagde van 30 October 1919 af voorloopig in verzerde bewaring doorgebrachten tijd;

Verklaart niet wettig en overtuigend bewezen het slot der telastlegging, luidende: „een en ander na bereids ter zake van tweede „desertie in tijd van vrede te zijn gestraft”, en spreekt gedaagde daarvan vrij;

Qualificeert het ten laste van gedaagde wettig en overtuigend bewezen verklaarde feit als: „Tweede desertie in tijd van vrede, gepleegd door een soldaat, door, na wegens eerste desertie in tijd van vrede te zijn gestraft, zonder verlof langer dan twee dagen van zijn korps afwezig te zijn, zonder de reden van afwezigheid ten genoegen des rechters te kunnen bewijzen, opgevolgd door arrestatie”;

Veroordeelt gedaagde te dezer zake tot eene militaire gevangenisstraf van vier maanden en acht en twintig dagen;

Ontzegt allen anderen eisch.

De Advocaat-Fisikaal voerde aan:

dat de Krijgsraad ten onrechte heeft beslist dat beklaagde op 17 September 1919 ter zake van tweede desertie was gestraft, daar het te dier zake gewezen vonnis, den 23en September 1919 door het Hoog Militair Gerechtshof is geapprobeerd;

dat derhalve de kwalificatie behoort te worden verbeterd;

dat de aan beklaagde opgelegde straf te zwaar is,

en concludeerde tot verbetering van het vonnis van den Krijgsraad te 's-Gravenhage van 23 December 1919 alhier in geschil, wat betreft de kwalificatie en de straf en doende enz., dat de gedaagde alsnog, bij sententie van dezen Hove, met weglating van artikel 138 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande en aanhaling van artikel 136 van genoemd Crimineel Wetboek, zal worden schuldig verklaard aan: „tweede desertie in tijd van vrede gepleegd door een soldaat, door na wegens 1e desertie in tijd van vrede te zijn gestraft, zonder verlof langer dan twee dagen van zijn korps afwezig te zijn, zonder de reden van afwezigheid ten genoegen des rechters te kunnen bewijzen opgevolgd door arrestatie” en, deswege, veroordeeld tot 4 maanden militaire gevangenisstraf met instandhouding overigens van het beroepen vonnis, ook wat betreft den aftrek van het voorarrest,

terwijl

de raadsman betoogde dat hij, procureur van gedaagde, op dezelfde gronden, als door den Heer Advocaat-Fisikaal aangevoerd, de kwalificatie van het vonnis van den Krijgsraad onjuist en de daarbij uitgesproken straf te zwaar acht;

weshalve hij, overigens de clementie van het Hof inroepend, concludeert dat het den Hove behage, den heer Advocaat-Fisikaal in diens conclusie te volgen.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 30 Maart 1920.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booij, Mr. H. W. van Sandick, P. P. C. Collette en Mr. W. Boekhoudt en Jhr. J. H. O. van den Bosch, toegevoegde-raad.

Advocaat-Fisikaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van Ysselst.

Raadsman: Mr. P. C. J. Cremer.

Transitoir strafrecht.

Vrijspraak van een beklaagde, omdat het feit, zooals hem dat is

ten laste gelegd, niet strafbaar is ingevolge art. 2 van de Vervoeren nederlagewet, gelijk dat artikel luidt na de daarin aangebrachte wijziging bij art. II van de Wet van 27 Juni 1919 Stbl. 420 en het gewijzigde art. 2 de voor den verdachte meest gunstige bepaling bevat.

In de zaak, aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

J., oud 21 jaar, geboren te Oldebroek, milicien-soldaat bij het 7de Regiment Infanterie, appellant,

en

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, ambtshalve gedaagde.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelet op de verklaring, door beide partijen ter rolle gedaan, dat zij afstand doen van pleidooi, en gezien de stukken van het geding; Gelet op hetgeen appellant, bij zijn verhoor voor het Hof, heeft in het midden gebracht;

Overwegende dat appellant voor den Krijgsraad in het tweede Militaire Arrondissement, hooflplaats Arnhem, heeft terechtgestaan ter zake, dat hij op 29 Mei 1919 te Gramsbergen op een gedeelte van het grondgebied des Rijks, aangewezen bij Koninklijk besluit van 17 Februari 1916 (Staatsblad Nr. 76), in andere dan binnenwaartsche richting heeft vervoerd 50 stukken kwatta-chocolade, zonder dat dit vervoer geschiedde met geldige documenten tot uit- of doorvoer, of gedekt was door binnenlandsche paspoorten;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 2 October 1919 gewezen vonnis, op grond van den in het vonnis weergegeven inhoud van het daar aangehaalde proces-verbaal, wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard, hetgeen aan appellant is te laste gelegd, alsmede appellants schuld daaraan; het aldus bewezen verklaarde heeft gequalificeerd als: „Het op het terrein, bij het Koninklijk besluit van 17 Februari 1916 (Staatsblad Nr. 76) aangewezen, vervoeren van goederen in andere dan binnenwaartsche richting, zonder dat dit geschiedt met geldige documenten tot uit- of doorvoer, en zonder dat dit gedekt is door binnenlandsche paspoorten”, en appellant te dier zake heeft veroordeeld tot eene gevangenisstraf van twee weken, met verbeurdverklaring van de in beslag genomen chocolade;

Overwegende dat in de ten dezen door den Krijgsraad toegepaste Wet van 31 December 1915 (Staatsblad Nr. 533), bij artikel II der Wet van 27 Juni 1919, Staatsblad Nr. 420, o.a. deze wijziging is gebracht, dat thans het eerste lid van artikel 2 luidt:

„Het vervoer van alle goederen, voor zoover dit niet geschiedt „met geldige documenten tot in-, uit- of doorvoer, moet gedekt „zijn door binnenlandsche paspoorten”, — welke wijziging ingevolge artikel XII dier wet krachtens het Koninklijk besluit van 15 Juli 1919, Staatsblad Nr. 494, in werking is getreden op 10 Augustus 1919, en derhalve reeds van kracht was bij de behandeling dezer zaak voor den Krijgsraad te Arnhem; dat derhalve krachtens het gewijzigd artikel 2 der Wet van 31 December 1915, Staatsblad Nr. 533, het niet door binnenlandsch paspoort gedekt vervoer van goederen is toegelaten, indien dit vervoer betreft goederen, die worden in-, uit- of doorgevoerd, voor zoover dit geschiedt met documenten, onderscheidenlijk geldig voor in-, uit- of doorvoer; dat dus, nu aan gedaagde is te laste gelegd het vervoer van goederen *in andere dan binnenwaartsche richting*, waardoor geenszins is uitgesloten een vervoer van goederen, dat door een document van invoer zou kunnen zijn gedekt, in de telastlegging ontbreekt het bij het gewijzigd artikel 2 genoemd bestanddeel van het misdrijf, dat het vervoer geschiedde zonder document tot invoer, waartegen bij artikel 11 der Wet straf is bedreigd;

dat derhalve het aan appellant te laste gelegde en te zijnen laste bewezen verklaarde feit niet meer volgens het meergenoemde gewijzigd artikel 2 strafbaar is en waar, ingevolge artikel 1, 2de lid, in verband met artikel 91 van het Wetboek van Strafrecht, ten dezen de voor den gedaagde meest gunstige bepaling moet worden toegepast, appellant, nu het feit ook niet ingevolge eenige andere door straf te handhaven bepaling van wet of verordening strafbaar is, moet worden vrijgesproken;

Gezien, behalve de in het vonnis genoemde wets-artikelen, de artikelen II der Wet van 27 Juni 1919 (Staatsblad Nr. 420), 1, 2de lid, van het Wetboek van Strafrecht, 193, 198, 209 en volgende der Rechtspleging bij de Landmacht en 55 van 's Hof's Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis, door den Krijgsraad in het tweede Militaire Arrondissement, hoofdplaats Arnhem, op 2 October 1919 ten laste van appellant gewezen, voor zooverre betreft de qualificatie en de strafoplegging;

Houdt het vonnis voor al het overige in stand;

Verklaart het aan appellant te laste gelegde en bewezen feit niet strafbaar, en spreekt appellant mitsdien daarvan vrij;

Beveelt de teruggave van de in beslag genomen chocolade aan appellant, onmiddellijk na de uitspraak van deze sententie;

Ontzegt allen anderen eisch.

De verdediger voerde aan:

dat niet is onderzocht of de chocolade ook werkelijk bestemd was

voor de soldaten van het detachement Gramsbergen, hoewel appellant terstond tijdens het voorloopig onderzoek, heeft medegedeeld dat de soldaten hem dat besteld hadden;

dat indien dit juist is het vervoer een heel ander karakter draagt;

dat nu wel de wetgever het vervoer in casu zonder meer heeft strafbaar gesteld, het echter aan den rechter overlatende met de motieven rekening te houden;

dat zoolang het tegendeel niet is gebleken de bekentenis van appellant, die trouwens van oprechtheid genoegzaam heeft doen blijken, als juist moet worden aanvaard;

dat onder die omstandigheden een onvoorwaardelijke gevangenisstraf van twee weken nog te zwaar moet worden geacht;

dat er derhalve aanleiding is om de clementie van Uw Hof in te roepen en de straf in een voorwaardelijke te wijzigen;

en concludeerde: dat het den Hove behage het vonnis van den Krijgsraad te vernietigen en appellant tot een voorwaardelijke straf te veroordeelen.

(De Advocaat-Fiscaal concludeerde tot bevestiging van het vonnis).

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van: 30 Maart 1920.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booij, Mr. H. W. van Sandick, P. P. C. Collette, en Mr. W. Boekhoudt en Jhr. J. H. O. van den Bosch, toegevoegde-raad.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van Ysselt.

Raadsman: Mr. A. Ph. W. Alta.

Aan beklagde is ten laste gelegd diefstal gepleegd door een ambtenaar, subsidiair verduistering.

De krijgsraad verklaart hem schuldig aan verduistering, het H. M. G. daarentegen aan diefstal gepleegd door een ambtenaar.

De Adv.-Fisk. vroeg schuldigverklaring aan het ontvreemden van eenige equipmentsgoederen.

Het Hof gaat stilzwijgend voorbij het verweer van den raadsman, dat beteekening van het bevelschrift met telastlegging niet zou hebben plaats gehad.

In de zaak, aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tussen

L., oud 22 jaar, geboren te Cuyk en Sint Agatha, milicien-soldaat bij het 21ste Regiment Infanterie, appellant.

en

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, ambtshalve gedaagde.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Gelet op den eisch a minima van den Advocaat-Fiscaal;

Gelet op de verklaring, door beide partijen ter rolle gedaan, dat zij afstand doen van pleidooi, en gezien de stukken van het geding;

Gelet op hetgeen appellant, bij zijn verhoor voor het Hof, heeft in het midden gebracht;

Overwegende dat appellant voor den Krijgsraad in het eerste Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Gravenhage, heeft terechtgestaan ter zake, dat hij te Hoorn in het begin van April 1919, althans omstreeks dien tijd, althans elders in Nederland, als wanneer appellant als militair was geëmployeerd in 's Rijks wapenmagazijn te Hoorn, uit den aldaar aanwezigen voorraad wapens heeft weggenomen met het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening een aan het Rijk, althans aan een ander dan hem, appellant, toebehoorende dienstrevolver met lederen foudraal, bestemd voor der militairen wapenuitrustingen;

althans, dat appellant ten tijde, ter plaatse, in hoedanigheid en onder omstandigheden, als vorenomschreven, opzettelijk gemelde revolver met foudraal, welke goederen appellant onbeheerd had aangetroffen, althans uit hoofde als vorenomschreven onder zich had verkregen, alzoo anders dan door misdrijf onder zich had, wederrechtelijk zich heeft toeëigend;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 31 December 1919 gewezen vonnis, op grond van de bewijsmiddelen, in het vonnis genoemd, het aan appellant subsidiair te laste gelegde — met den verstande, als in het vonnis aangegeven, — wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard, met appellants schuld daaraan; het aldus bewezen verklaarde heeft gequalificeerd als: „verduistering”, en appellant te dier zake heeft veroordeeld tot eene gevangenisstraf van één jaar, met bepaling, dat de tijd, van 13 tot 27 Juli 1919 en van 31 December 1919 af door den veroordeelde voorloopig in verzekerde bewaring doorgebracht, in mindering zal worden gebracht bij de uitvoering van de hem opgelegde straf, met ontzegging aan appellant van het recht om bij de gewapende macht of als militair geëmployeerde te

dienen voor den tijd van vijf jaren, en met vrijspraak van appellant van het hem primair te laste gelegde en van het hem ten aanzien van het subsidiair te laste gelegde meer of anders te laste gelegde, dan als bewezen is aangenomen;

Overwegende dat ten processe is gebleken, dat aan gedaagde de krijgsartikelen, voor het krijgsvolk te lande vastgesteld, zijn voorgelezen;

Overwegende ten aanzien van het primair te laste gelegde:

dat appellant heeft opgegeven;

dat hij te Hoorn van 1 tot 5 April 1919 als militair was geëmployeerd in 's Rijks wapenmagazijn aldaar; dat hij den laatsten dag, toen hij in den avond dat magazijn verliet, onder aan de trap, die nog tot de wapenkamer behoorde, een revolver vond; dat hij die revolver onder zijn tuniek verborg; dat hij toen de deur sloot en den sleutel van het magazijn aan een soldaat overhandigde; dat hij den volgende dag, op reis met geweren, die hij naar het fort te Rhijnauwen bij Utrecht moest overbrengen, die revolver heeft verkocht aan een onbekende aan het station te Heer Hugowaard voor f 6.50; dat het een Rijksrevolver was; dat hij in het genoemde magazijn was aangewezen om de klaarstaande geweren in te pakken voor verzending en de geweren naar de hem aangeduide bestemming te brengen; dat hij met de behandeling van Rijksrevolvers in dat magazijn niets te maken had;

dat de volgende getuigen onder eede hebben verklaard:

1. W. van der Z., tweede-luitenant bij de 2de compagnie, IIIde bataljon, 21ste Regiment Infanterie;

dat appellant begin April 1919 geëmployeerde was in 's Rijks wapenmagazijn te Hoorn; dat hij, getuige, aldaar bij het innemen der wapenen commandant van het detachement was, waartoe ook appellant behoorde; dat er in dat magazijn revolvers waren, voorzien van Rijksmerken en toebehoorende aan het Rijk; dat de hem ten processe vertoonde revolver voorzien is van alle Rijksmerken;

2. J. A. B. bascule-reparateur te Hoorn;

dat hij in het begin van April 1919 aan het station te Heer Hugowaard voor f 6.50 een revolver met foudraal heeft gekocht van een militair, die op een briefje als zijn naam opschreef J. W. A. van der L., sergeant bij het 21ste Regiment te den Helder;

Overwegende dat een ambtseedig proces-verbaal van S. S. en P. B. de J., hoofdagenten van politie te Hoorn, beiden tevens onbezoldigd Rijksveldwachter, zakelijk inhoudt:

dat relatanten op 3 Mei 1919 getuige B. te Hoorn hebben aangehouden; dat die getuige toen een pakje bij zich had, hetwelk bij onderzoek bleek te bevatten een revolver met foudraal; dat die revolver was gemerkt met een Koninklijke W. en voorzien van het nummer 35, het jaartal 1910 en het stempel „Hembrug”; dat relatanten die revolver met foudraal hebben in beslag genomen;

Overwegende dat door de in onderling verband en samenhang be-

schouwde aanwijzingen, voortvloeiende uit de opgaven van appellant, de bovenvermelde beëdigde getuigenverklaringen en den boven weergegeven inhoud van voormeld' ambtseedig proces-verbaal, wettig en overtuigend is bewezen, hetgeen appellant primair is te laste gelegd, alsmede zijne schuld daaraan, met dien verstande, dat het feit is gepleegd te Hoorn in het begin van April 1919 en dat appellant heeft weggenomen een aan het Rijk toebehoorende dienstrevolver met foudraal; dat dit feit behoort te worden gequalificeerd als: „diefstal, gepleegd door een ambtenaar, tot de gewapende macht „behoorend persoon, die bij het begaan van het strafbaar feit ge„bruik maakt van gelegenheid, hem door zijn ambt geschonken”; dat dit feit behoort te worden gestraft met eene gevangenisstraf voor den tijd van zes maanden en appellant ter zake van dit feit ongeschikt is om in den militairen stand te blijven;

Overwegende dat, nu het primair te laste gelegde — met den verstande als boven aangegeven — wettig en overtuigend is bewezen, een onderzoek naar het subsidiair te laste gelegde achterwege kan blijven;

Overwegende dat dus het vonnis van den Krijgsraad niet in stand kan blijven;

Gezien de artikelen 74 der Militiewet, 2 en 12 der wet van 14 November 1879 (Staatsblad Nr. 191), 9 der Wet van 15 April 1886 (Staatsblad Nr. 64), 27, 44 en 310 van het Wetboek van Strafrecht, 193 en 198 der Rechtspleging bij de Landmacht en 55 van 's Hofs Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis, door den Krijgsraad in het eerste Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Gravenhage, op 31 December 1919 ten laste van appellant gewezen;

Verklaart wettig en overtuigend bewezen, hetgeen appellant primair is te laste gelegd, alsmede zijne schuld daaraan, met den verstande als boven aangegeven;

Qualificeert dit feit als: „Diefstal, gepleegd door een ambtenaar, die bij het begaan van het strafbaar feit gebruik maakt van gelegenheid, hem door zijn ambt geschonken”;

Veroordeelt appellant deswege tot eene gevangenisstraf voor den tijd van zes maanden;

Bepaalt, dat de tijd, door den veroordeelde vóór de tenuitvoerlegging van 's Hofs uitspraak voorloopig in verzekerde bewaring doorgebracht, bij de uitvoering van de hem opgelegde straf in mindering zal worden gebracht van 12 Juni tot 13 Juli 1919, van 26 Juli tot 10 September 1919 en van 31 December 1919 af;

Ontzegt appellant het recht om bij de gewapende macht of als militair geëmployeerde te dienen voor den tijd van vijf jaren;

Verklaart niet wettig en overtuigend bewezen, hetgeen appellant meer of anders is te laste gelegd, dan hierboven is bewezen verklaard, en spreekt hem daarvan vrij;

Beveelt de teruggave van de in beslag genomen revolver met foudraal aan den Garnizoens-commandant te Hoorn, onmiddellijk na de uitspraak van deze sententie;

Ontzegt allen anderen eisch.

De Advocaat-Fiscaal voerde aan:

dat het aan beklagde primair te last gelegde wettig en overtuigend is bewezen, met diens schuld daaraan, door beklagdes bekentenis, bevestigd door de aanwijzingen uit de beëdigde verklaringen, der getuigen voorvloeiende, met dien verstande, dat het feit te Hoorn in het begin van April 1919 is gepleegd;

dat voorts omtrent de overtuigingsstukken alsnog eene beslissing moet worden genomen;

en concludeerde tot verbetering van het vonnis van den krijgsraad te 's Gravenhage van 31 December 1919 alhier in geschil wat betreft de schuldigverklaring en het niet geven van eene beslissing omtrent de overtuigingsstukken en doende enz., dat alsnog bij sententie van dezen Hove de Eischer en verweerder met weglating der aangehaalde artikelen 13 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande en 321 van het Wetboek van Strafrecht en aanhaling der artikelen 194 van genoemd Crimineel Wetboek, en 7 der Wet van 14 November 1879 (Staatsblad no. 191) zal worden schuldig verklaard aan:

„Als onderofficier eenige equipmentsgoederen ontvreemden”

en, deswege, veroordeeld tot zes maanden militaire gevangenisstraf;

met instandhouding overigens van het beroepen vonnis, ook wat betreft den aftrek van het voorarrest en de uitgesproken ontzegging;

voorts zal worden bevolen dat de in beslag genomen en als stukken van overtuiging gediend hebbende revolver met foudraal, onmiddellijk na de uitspraak van 's Hofs Sententie zullen worden teruggegeven aan den Garn. Commandant te Hoorn

terwijl

de raadsman betoogde:

dat hij opmerkt dat hier geene beteekening van het bevelschrift met telastlegging heeft plaats gehad, aan beklagde, althans uit prod. O. blijkt dit niet;

dat art. 114 Rechtpl. bij de Landmacht dus niet is nageleefd;

dat beklagde wel ter terechtzitting van den Krijgsraad is verschenen doch dat hij bij niet beteekenen van het bevelschrift, zeer zeker in zijne belangen kan zijn geschaad;

dat door Uw Hof meermalen is beslist, dat bij niet tijdige beteekening, beklagdes belangen kunnen worden geschaad (o. m. sententie van 12 April 1919) en dit zeker in nog sterker mate geldt, bij in 't geheel niet beteekenen;

dat derhalve deze zaak zal moeten buiten behandeling blijven;

dat wat het al of niet bewezene van het te laste gelegde feit betreft uit geen enkele getuigenverklaring of andere omstandigheid de onjuistheid van beklaagdes beweren blijkt, dat hij de revolver zou hebben gevonden;

dat de Krijgsraad dan ook terecht het bewezen verklaarde feit heeft gekwalificeerd als „verduistering”;

dat ook met inachtneming van de omstandigheid „dat beklaagde bij het plegen van het feit den rang bekleedde van onderofficier”, de straf van een jaar in geene goede verhouding staat tot het gepleegde delict;

dat ook de Heer Advocaat-Fiscaal vordert veroordeeling (zij het wegens diefstal) tot eene gevangenisstraf van zes maanden;

dat met deze gevangenisstraf het feit zeer zeker behoorlijk wordt geboet;

en concludeerde dat het den Hove behage primair, het vonnis van den Krijgsraad te vernietigen en te verstaan dat deze zaak buiten behandeling blijve tot tijd en wijle de Krijgsraad opnieuw zal zijn bijeengekomen na behoorlijke beteekening aan den appellant van het daartoe strekkend bevelschrift met de telastlegging subsidiair appellant te verklaren bezwaard met de hem opgelegde straf en hem een lichtere straf op te leggen.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Beschikking van 2 April 1920.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booij, Mr. H. W. van Sandieck, en P. P. C. Collette en Jhr. J. H. O. van den Bosch, toegevoegde-raad.

Bij het kort na elkander plegen van een zelfde krijgstuuchtelijk overgrip, hetwelk de eerste maal wordt gepardonneerd, de tweede maal wordt gestraft, mag de strafreden niet spreken van „bij herhaling”, wel mag (moet) uit de strafreden blijken, dat de gestrafte te voren is gewaarschuwd.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Gezien de klacht, ingediend den 5den Januari 1920, van H., matroos-schrijver aan boord van Hr. Ms. „Hertog Hendrik”, over de straf van 5 dagen strafdienst, hem op 3 Januari 1920 opgelegd door zijn waarnemend-commandant, den luitenant ter zee der 1ste klasse J., wegens: „Onvoldoende plichtsbetrachting, door zich bij herhaling „te onttrekken aan de werkzaamheden”, en over de strafreden:

Gezien de stukken van het gehouden onderzoek:

Gelet op het advies van den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht;

Overwegende dat uit het gehouden onderzoek is komen vast te staan:

dat klager, nadat hij van den officier van administratie 2de klasse V., verlof had gekregen om per dag een half uur à drie kwartier te oefenen voor de muziek, op 31 December 1919, na het tweede ontbijt daarvoor is gaan oefenen, verder den geheelen morgen niet meer op het bureau is verschenen, en 's middags — terwijl zijn dienst om half twee begon — eerst ruim 20 minuten later op het bureau is gekomen;

dat hij hierover door den officier van administratie V. is onderhouden, deze hem heeft gepardonneerd, doch er hem uitdrukkelijk op heeft gewezen, dat hij gedurende de werkuren op het bureau aanwezig behoorde te zijn;

dat hij op 2 Januari 1920, nadat het „plunjies wasschen”, waaraan ook klager had deel te nemen, was afgelopen — klager had eenige stukken goed gewasschen — te ongeveer halfdrie liggende op zijn kooi is aangetroffen;

Overwegende dat uit het vorenstaande blijkt, dat klager, nadat hij pas 2 dagen te voren gewaarschuwd was, omdat hij zich eigen-dunkelijk aan den dienst had onttrokken, dit wederom heeft gedaan;

Overwegende dat klager derhalve terecht is gestraft, en de straf in eene goede verhouding staat tot de door hem gepleegde overtreding;

Overwegende, wat de strafreden betreft, dat daarin eenige wijziging moet worden gebracht, omdat klager niet meer mocht worden gestraft voor het zich de eerste maal — op 31 December 1919 — aan de werkzaamheden onttrekken — zijnde hij daarvoor bereids gepardonneerd — zoodat bij deze strafoplegging van het zich *bij herhaling* onttrekken aan de werkzaamheden geen sprake behoorde te zijn; dat evenwel uit de strafreden wel behoort te blijken van het feit, dat klager kort vóór hij de overtreding pleegde, waarvoor hij thans is gestraft, reeds eene waarschuwing ter zake van een soortgelijk feit had ontvangen;

Krachtens artikel 50 van 's Hofs Provisioneele Instructie, in verband met de artikelen 12-14 der Rechtspleging bij de Zeemacht, beschikkende op de ingediende klacht;

Verklaart de klacht ten deele wettig;

Handhaaft de straf, waarover beklag;

Wijzigt de strafreden in:

„Onvoldoende plichtsbetrachting, door zich te onttrekken aan de „werkzaamheden, na eenige dagen van te voren ter zake van een „soortgelijk feit reeds eene waarschuwing te hebben ontvangen”;

Beveelt, dat deze gewijzigde strafreden in plaats van de oorspronkelijke in klagers conduiteboekje en in het strafregister zal worden ingeschreven;

Bepaalt, dat van deze beschikking zullen worden uitgereikt een afschrift aan den klager, een aan den strafoplegger, een aan den commandant van het Nederlandsch-eskader in Oost-Indië en een aan den Advocaat-Fisikaal.

BURGERLIJKE RECHTSPRAAK.

HOOGE RAAD DER NEDERLANDEN.

Kamer van Strafzaken.

Zitting van 12 April 1920.

Voorzitter: Jhr. Mr. W. H. de Savornin Lohman.

Raden: Mrs. A. Fentener van Vlissingen, H. Hesse, Jhr. P. L. van Meeuwen en B. Ort.

Ingevolge het bepaalde in art. 74 van de Militiewet, is de militaire strafwetgeving van toepassing op de manschappen van de militie van het oogenblik, waarop aan hen bij of na hunne inlijving is bekend gemaakt, dat zij onder de militaire tucht staan.

Wel is waar wordt niet bepaald door wie en op welke wijze deze bekendmaking moet geschieden, doch dit neemt niet weg dat onder bekendmaken in dit artikel alleen is te verstaan eene uitdrukkelijke mededeeling, dat zij onder militaire tucht staan.

Nu die mededeeling niet is geschied, is, ook al heeft beklaagde uit bepaalde te zijnen opzichte verrichte handelingen begrepen dat hij onder het militaire dienstverband kwam te staan, de militaire strafwetgeving niet op hem van toepassing en is de burgerlijke rechter bevoegd van de hem ten laste gelegde strafbare feiten kennis te nemen.

Conclusie van den Advocaat-Generaal Mr. A. Tak.

Edele Hoog Achtbare Heeren!

Artikel 74 der Militiewet van 2 Februari 1912, (Stbl. 21) bepaalt dat, behoudens uitzonderingen, die onderwerpeijk niet ter zake zijn: „van het oogenblik waarop de manschappen bij of na hunne inlijving is bekend gemaakt, dat zij onder de militaire tucht staan, op de manschappen der zeemilitie het Crimineel Wetboek en het Reglement van krijgstucht voor het krijgsvolk te water en op die der militie te lande het Crimineel Wetboek en Reglement van krijgstucht, voor het krijgsvolk te lande van toepassing is”.

Welke is nu de beteekenis en de strekking der woorden: „is be-

kend gemaakt". De Procureur-Generaal bij het Gerechtshof te Arnhem eischt eene uitdrukkelijke bekendmaking. Zijn Hof daarentegen stelt zich in het beroepen arrest van 22 Januari 1920, waarbij bevestigd werd een vonnis der Arrondissements-Rechtbank ter zelfder plaatse van 19 September bevorens, tevreeden met bepaalde feiten, waaruit tot het bewustzijn van iemand is doorgedrongen, dat hij niet langer als burger zal worden behandeld.

Vandaar de onderwerpelijke onbevoegdverklaring waartegen, ter ondersteuning der cassatievoorziening, als middel wordt opgeworpen: „Verkeerde toepassing en schending van artikel 218 van het Wetboek van Strafvordering en van artikel 74 der Militiewet”.

De beraadslaging brengt geen noemenswaardig licht. Wel is er eene uitlating in het voordeel van den requirant. In het voorloopig verslag toch (De Militiewet, Samson 1912, blz. 442 vlg) noemden sommige leden het onlogisch „dat de enkele mededeeling, dat zij onder de militaire tucht staan, op de manschappen van toepassing doet zijn het Crimineel Wetboek enz. Indien niet tevens wordt medegedeeld, wat die militaire tucht beteekent en inhoudt, moet bedoelde mededeeling van weinig beteekenis worden geacht”.

De Regeering antwoordde hierop: „De redactie van dit artikel sluit zich zoo nauw mogelijk aan bij die van artikel 45 onder 2° en van artikel 46 onder A van het Wetboek van Militair Strafrecht (Staatsblad 1903 n°. 111). Betwijfeld mag worden, of aan de voorlezing van de krijgsartikelen op den tegenwoordigen voet beteekenis van hooger waarde is te hechten dan aan de mededeeling aan de manschappen, dat zij van het oogenblik dier mededeeling af onder de militaire tucht staan”.

Eischt men streng formeel voor „mededeeling” een uitdrukkelijk zeggen, dat de militaire tucht is ingetreden, dan heeft de Heer requirant zijn pleit gewonnen.

Evenwel geeft de Regeering tevens blijk van ieder formalisme wars te zijn geweest. Zij wil slechts, dat tot het bewustzijn der ingelijfdten moet zijn doorgedrongen, dat zij onder militair verband staan. Vandaar hare afkeerigheid van het voorlezen der krijgsartikelen, die niet zoo gemakkelijk worden opgenomen en het in de plaats daarvan voorschrijven der „mededeeling”.

Hoe nu die „bekendmaking” of „mededeeling” moet geschieden, wordt nergens gezegd. Daarvoor kunnen derhalve zoowel woorden als feiten worden gebruikt, mits het slechts aldus den betrokkene helder wordt, dat hij voor het vervolg krijgstuuchtelijk zal worden gestraft.

Onderwerpelijk acht het Hof met de Rechtbank die feiten aanwezig en dat beiden juist zien, blijkt wel hieruit, dat requirant na resumptie dier feiten erkende: „dat hij toen wel heeft begrepen, dat hij evenals het overige gedeelte der lichterling waartoe hij behoorde onder het militaire dienstverband kwam te staan, evenals onder de militaire tucht”.

Ik concludeer mitsdien tot verwerping van het beroep.

DE HOOGHE RAAD DER NEDERLANDEN.

Op het beroep van den Procureur-Generaal bij het Gerechtshof te Arnhem, requirant van cassatie tegen een arrest van dat Gerechtshof van den twee en twintigsten Januari 1920, waarbij in hooger beroep werd bevestigd een vonnis van de Arrondissements-Rechtbank te Arnhem van 19 September 1919, bij hetwelk de Rechtbank zich onbevoegd heeft verklaard om kennis te nemen van de zaak van den Officier van Justitie bij die Rechtbank, ambtshalve eischer tegen A. A. J. M. M., oud 21 jaren geboren te Gorinchem, milicien soldaat, 11e Regiment Infanterie, 2e Compagnie, 2e Bataljon, te Ede, destijds vertoevende in de tuchtklasse te Fort Edam, thans wonende te Gorinchem, en de zaak heeft verwezen naar den bevoegden militairen rechter;

Gehoord het verslag van den Raadsheer Ort;

Gezien de insinuatie, namens den Procureur-Generaal aan den gerequireerde beteekend, ter kennisgeving van den dag, voor de behandeling dezer zaak bepaald;

Gelet op het middel van cassatie, door den requirant voorgesteld bij memorie, luidende:

Verkeerde toepassing en schending van artikel 218 van het Wetboek van Strafvordering en van artikel 74 der Militiewet;

Gehoord den Advocaat-Generaal Tak, namens den Procureur-Generaal, in zijne conclusie, strekkende tot verwerping van het ingestelde beroep;

Overwegende dat de gerequireerde was gedagvaard voor de Arrondissements-Rechtbank te Arnhem ter zake van een omstreeks Februari 1919 te Nijmegen gepleegd misdrijf van diefstal en een omstreeks Februari 1919 te Nijmegen gepleegd misdrijf van heling, een en ander in de aanklacht nader omschreven;

dat bij het bevestigd vonnis als vaststaande werd aangenomen dat de beklagde zich krachtens de Militiewet bevindt in militairen dienst; — dat hij, behoorende tot de lichting 1918, met een gedeelte daarvan in 1917 is ingelijfd en op 26 October 1917 — wegens ongesteldheid eenige dagen later dan bedoeld gedeelte — onder de wapenen is gekomen; — dat hem toen de krijgsartikelen niet voorgelezen zijn, doch hij wel bij den fourier zijne uitrusting heeft ontvangen en hij op het bureau van den Compagnies Commandant is gebracht, voor wien eenige formaliteiten vervuld zijn; — dat hij toen wel heeft begrepen dat hij, evenals het overig gedeelte der lichting, waartoe hij behoorde, onder het militaire dienstverband kwam te staan, evenals onder de militaire tucht; — dat hij in den loop der jaren 1917, 1918 en 1919 meerdere krijgstuuchtelijke straffen wegens overtredingen der krijgstuuchtheid heeft ondergaan;

dat de Rechtbank op dien grond oordeelende dat krachtens artikel 74 der Militiewet 1912 het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te lande op beklagde toepasselijk is, — na te hebben overwogen dat wel is waar aan beklagde de krijgsartikelen niet zijn voorge-

lezen, doch in geen wetsartikel een dergelijke formaliteit tot het brengen van een militieplichtige onder de werking der militaire rechtsvoorschriften wordt vereischt; — dat artikel 74 slechts verlangt dat aan de manschappen bij of na hunne inlijving is bekend gemaakt dat zij onder militaire tucht staan en niet alleen niet voorschrijft door wie en hoe een desbetreffende mededeeling moet worden gedaan en dus daaromtrent vrijheid laat, maar zelfs opgevat in overeenstemming met zijne bedoeling, niet uitdrukkelijk mededeeling met zoovele woorden verlangt, — dat die bedoeling niet meer is dan de uit de burgermaatschappij in het militaire dienstverband tredende personen voor te bereiden op en in te leiden in het feit dat in dat dienstverband bijzonder recht geldt; — dat de kennis daaromtrent niet alleen kan worden verkregen uit uitdrukkelijke mededeeling, maar evenzeer indirect uit bepaalde handelingen en gebeurtenissen ten hunnen aanzien bij of langer of korter tijd na de inlijving verricht of voorgevallen, kan worden afgeleid — onder meer heeft beslist, dat beklaagde reeds geruimen tijd vóór 1 Februari 1919 de hier bedoelde kennis heeft gehad en hij dus krachtens het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te lande, aan de rechtsmacht van den militairen rechter onderworpen is;

dat de Rechtbank daarop, in aanmerking nemende dat hier ook geen der uitzonderingsgevallen op die bevoegdheid aanwezig was en dus de burgerlijke strafrechter onbevoegd is om over de aan beklaagde te laste gelegde feiten te oordeelen, de uitspraak heeft gedaan als in het hoofd van dit arrest is vermeld;

Overwegende nu ten aanzien van het middel van cassatie:

dat dit hierop berust dat wel is waar terecht wordt overwogen, dat artikel 74 der Militiewet 1912 bepaalt, dat op de manschappen der Militie te lande het Crimineel Wetboek en het Reglement van Krijgstucht voor het Krijgsvolk te lande van toepassing zijn van het oogenblik waarop aan de manschappen bij of na hunne inlijving *is bekend gemaakt* dat zij onder militaire tucht staan, doch dat niet is bepaald door wie en hoe die bekendmaking moet geschieden, — maar dat ten onrechte is aangenomen, dat als zoodanige bekendmaking zouden kunnen worden aangemerkt de handelingen en gebeurtenissen ten opzichte van den beklaagde verricht en voorgevallen als in het bevestigd vonnis is vermeld;

Overwegende dat blijkens artikel 74 der Militiewet 1912 (Staatsblad n°. 21) van het oogenblik waarop aan de manschappen bij of na hunne inlijving is bekend gemaakt dat zij onder de militaire tucht staan, op de manschappen der militie te lande het Crimineel Wetboek en het Reglement van Krijgstucht voor het Krijgsvolk te lande, behoudens in eenige uitzonderingsgevallen, hier niet van belang, van toepassing zijn;

dat daarbij wel is waar niet wordt bepaald door wie en op welke wijze deze bekendmaking moet geschieden, doch dit niet wegneemt dat onder bekendmaken in dit artikel alleen is te verstaan eene uitdrukkelijke mededeeling, dat zij onder militaire tucht staan;

dat deze beteekenis niet alleen in den tekst, maar ook in de strekking van het artikel is gelegen en de geschiedenis der totstandkoming deze opvatting bevestigt;

dat immers de bekendmaking, blijkens het artikel, het onmiddellijk rechtsgevolg heeft dat op de manschappen het Crimineel Wetboek en het Reglement van Krijgstucht van toepassing zullen zijn, zoodat zij van het oogenblik der bekendmaking onderworpen zijn aan de militaire strafwet, en de wetgever, dit gevolg aan de bekendmaking verbindende, slechts kan hebben op het oog gehad eene zoodanige uiterlijk waarneembare mededeeling waardoor voor den betrokkene het tijdstip ontwijfelbaar vaststaat waarop de militaire strafwet te zijnen aanzien begint te werken;

dat voorts, blijkens de memorie van toelichting op artikel 74, in het Ontwerp van wet voorkomende als artikel 71, dit in de plaats treedt van de artikelen 117 en 144 der Militiewet 1901, doch zooveel mogelijk is geredigeerd in overeenstemming met het bepaalde in artikel 45 onder n°. 2 en in artikel 46 onder A van het Wetboek van Militair Strafrecht (Staatsblad 1903 n°. 111);

dat nu bij de artikelen 117 en 144 der Militiewet 1901 eene bekendmaking als waarvan hier de rede is, niet was voorgeschreven, maar krachtens die bepalingen de toepasselijkheid van de Militaire wet op de manschappen aanving van het oogenlik waarop zij, wat die der Militie te lande betreft, zich onder de wapenen en wat die der zeemilitie betreft, zich in werkelijken dienst bevinden, terwijl daarbij werd vastgesteld wanneer het een en het ander geval geacht werd aanwezig te zijn;

dat derhalve, waar bij de Militiewet 1901 dit uiterlijk waarneembaar feit werd vereischt voor den overgang van den vroegeren tot den nieuwen rechtstoestand, de daarvoor in de plaats getreden bekendmaking aan de manschappen dat zij onder de militaire tucht staan, wil zij, evenals het bij de Militiewet 1901 vereischte, voldoen aan den eisch van te zijn uiterlijk waarneembaar, uitdrukkelijk moet worden gedaan;

dat dan ook uit de schriftelijke gedachtenwisseling tusschen de Regeering en de Tweede Kamer over artikel 74 der Militiewet 1912 blijkt, dat de bekendmaking niet anders is opgevat dan als eene mededeeling aan den belanghebbende in den meergenoemden zin, derhalve als eene uitdrukkelijke bekendmaking;

dat ten slotte artikel 45 onder n°. 2 van het Wetboek van Militair Strafrecht (Staatsblad 1903 n°. 111), waarnaar de Memorie van Toelichting op artikel 74 der Militiewet 1912, als zooveel mogelijk in redactie gevolgd, verwijst, en waarbij onder meer als vereischte voor de dienstplichtigen om als militairen te worden aangemerkt, wordt gesteld dat hun eene bekendmaking zal zijn gedaan, dat zij onder de militaire tucht staan, daaronder, blijkens de Memorie van Toelichting verstaat eene zoodanige mededeeling te dien aanzien, dat: „1°. niemand in onzekerheid verkeert of hij als militair aan de Militaire wet onderworpen is”, en 2°. „dat de militair niet kunne

twijfelen nopens het tijdstip waarop hij aan de bijzondere wetgeving wordt onderworpen”, en zoowel daaruit als uit de daarop in de Tweede Kamer gevoerde schriftelijke gedachtenwisseling volgt, dat ook in dat artikel de „bekendmaking” eene uitdrukkelijke mededeeling beoogde;

Overwegende dat derhalve, waar niet blijkt, dat aan den gerequireerde bij of na zijne inlijving, in den zin der wet is bekend gemaakt, dat hij onder de militaire tucht staat, bij het door het bestreden arrest bevestigd vonnis, de Rechtbank in strijd met het bepaalde bij artikel 74 der Militiewet 1912 (Staatsblad n°. 21), zich heeft onbevoegd verklaard om van de zaak tegen den beklaagde kennis te nemen en haar heeft verwezen naar den bevoegden militairen rechter, — zoodat het middel is gegrond;

Vernietigt het arrest van het Gerechtshof te Arnhem den 22sten Januari 1920 in deze zaak gewezen;

Recht doende krachtens artikel 105 der Wet op de Rechterlijke Organisatie:

Vernietigt mede het vonnis van de Arrondissements-Rechtbank te Arnhem van den 19den September 1919;

Verklaart de Rechtbank bevoegd om van de zaak kennis te nemen;

Wijst de zaak terug naar de Arrondissements-Rechtbank te Arnhem, om met inachtneming van dit arrest te worden berecht en afgedaan.

ARROND.-RECHTBANK TE 'S-GRAVENHAGE.

Zitting van 25 November 1919.

Voorzitter, Mr. A. O. Tellegen Bzn.

Rechters, Mrs. C. W. Schlingemann en O. W. Sipkes.

Art. 33 Inkwartieringswet — Art. 6 dier Wet j^o. Art. 12 K. B.
10 Nov. 1892, S. 53 — Wijze van gebruik — Beschadiging — Beslissing over het bedrag der schadevergoeding.

De Staat is, met betrekking tot de wijze waarop het militair gezag met de krachtens eerstgenoemd artikel in gebruik genomen zaak handelt, aan den rechthebbende geenerlei verantwoording schuldig, al kan deze aanspraak maken op vergoeding van alle hem toegebrachte schade.

De ingestelde vordering tot schadevergoeding op grond van onrechtmatige daad is dus niet-ontvankelijk.

Voor zoover de eischer mocht hebben bedoeld schadevergoeding te vorderen óók op grond van de Inkwartieringswet, is de Rechtbank onbevoegd van de vordering kennis te nemen, daar art. 12 van bovenstaand K. B., i. v. m. art. 6 der Wet, de definitieve be-

slissing omtrent het bedrag der aan den rechthebbende uit te keeren schadeloosstelling opdraagt aan den burgemeester en een door den Minister van Oorlog aan te wijzen militairen commissaris.

J. van Oosten, schipper-eigenaar van en voerend het schip „Nelly”, groot 789 ton, gedomicilieerd te Sas van Gent, wonende aan boord van zijn vaartuig, eischer procureur Mr. H. W. C. J. de Jong,

tegen

de Staat der Nederlanden, gedaagde, procureur Mr. J. H. Telders.

De Rechtbank, enz.:

In rechte:

Overwegende, dat tusschen de partijen vaststaat, dat de militaire autoriteit, krachtens art. 33 der wet, houdende bepalingen betrekkelijk de inkwartiering enz. (hierna aan te duiden als de „Inkwartieringswet”), bevoegdelijk het eischer in eigendom toebehoorend schip op 10 Aug., te Sas van Gent, heeft in gebruik genomen, waarna het te Terneuzen met steenen is beladen en op 9 Sept. d.a.v. is gelost en aan den eischer is teruggegeven:

dat aan eischer als schadeloosstelling wegens gebruik van dat schip is uitbetaald het wettelijk liggeld over 32 dagen, of f 743.20; dat het schip echter bleek beschadigd te zijn en er tusschen partijen geschillen rezen over den omvang dezer schade, waarvan eischer vergoeding vorderde; dat de Garnizoens-Commandant te Terneuzen aan eischer als schadevergoeding aanbod f 45, waarmede eischer geen genoegen nam en dat alstoen door den Burgemeester van Terneuzen en een door den Minister van Oorlog benoemden militairen commissaris de aan eischer toekomende schadeloosstelling ingevolge art. 12 van het K. B. van 10 Nov. 1892. Stbl. no. 253, is vastgesteld op f 45;

Overwegende dat eischer thans vordert een schadevergoeding van f 261, stellende dat de met de belading van zijn schip belaste militairen, voor wie gedaagde verantwoordelijk is, zware bazaltblokken van boven af in het ruim hebben gestort in plaats van die blokken voorzichtig in het ruim te doen afzakken, en gedaagde verplicht is den eischer de schade, door de schuld der voornoemde militairen geleden, te vergoeden;

Overwegende dat eischer derhalve kennelijk als grondslag zijner actie stelt eene onrechtmatige daad, en de Rechtbank thans allereerst zal hebben na te gaan of de gestelde feiten, bijaldien bewezen, inderdaad een onrechtmatige handeling in den zin van art. 1401 B. W. opleveren;

Overwegende dat de beslissing hieromtrent nauw samenhangt met de vraag, welke bevoegdheden het militair gezag aan art. 33 der Inkwartieringswet ontleent ten aanzien van eene zaak, die in het ingeval deze wetsbepaling in gebruik heeft genomen; dat, ingeval moet

worden aangenomen, dat dit „gebruik” in tegenstelling met het mede bij datzelfde artikel toegekend recht om „in eigendom” te doen nemen, slechts zoude medebrengen de bevoegdheid om de zaak als een goed huisvader overeenkomstig haar aard en bestemming te gebruiken, daaruit de gevolgtrekking zou moeten worden gemaakt, dat de militairen hunne bevoegheid hadden overschreden en dus tegenover eischer onrechtmatig hadden gehandeld door het schip op onnoodige ruwe en schadeveroorzakende wijze met steenen te beladen;

Overwegende dat bij art. 33, zooals dit oorspronkelijk in de wet van 14 Sept. 1866, Stbl. no. 138, luidde, alleen gesproken werd van een recht om *in gebruik* te nemen, en daarbij aan den opperbevelhebber het recht werd gegeven om met betrekking tot de voorziening in de behoeften zoodanig te handelen als hem op zijne verantwoordelijkheid het meest geraden voorkwam hetzij door het benoedigde na eene voorafgaande vordering van zijnentwege te doen verstrekken, of in dringende omstandigheden zonder voorafgaande vordering in gebruik te nemen; dat nu die behoeften — al kan worden toegegeven dat tijdens de totstandkoming dezer wet dat begrip nog niet den omvang en die beteekenis had, welke het later zou verkrijgen — toch uit den aard der zaak konden en moesten medebrengen de noodzakelijkheid om het in gebruik genomene juist *niet* overeenkomstig zijn aard en bestemming te gebruiken of om het desnoods geheel te vernietigen;

dat derhalve de woorden „in gebruik nemen” zooals zij oorspronkelijk in de wet werden opgenomen, in zeer uitgebreiden zin moeten worden opgevat en de militaire macht door de ingebruikneming de meest onbeperkte beschikking over het benoedigde kreeg, waarmede zij kon handelen zooals haar dat geraden voorkwam, zonder van haar gestie rekenschap te zijn verschuldigd aan den rechthebbende, doch behoudens diens bij de wet erkend recht op volledige schade-loosstelling;

Overwegende dat in dit systeem der wet geene wijziging is gebracht door de wet van 29 Maart 1877, Stbl. no. 53, waarbij art. 33 weliswaar op eenige punten is gewijzigd, o.a. door toevoeging van de woorden „of in eigendom te doen nemen”. doch, zooals uit de Memorie van Toelichting (Bijl. Hand. 2e K. 1874/1875, 178. 3) blijkt, slechts met de bedoeling om het boven twijfel te verheffen dat de militaire autoriteit *in ieder opzicht* uitsluitend met zijn eigen verantwoordelijkheid behoeft te rade te gaan; dat die toevoeging verder met geen enkel woord is besproken, zoodat het blijkbaar niet de bedoeling was om een ander systeem te gaan volgen en aan het woord „gebruik” in tegenstelling van „eigendom” een meer beperkte beteekenis toe te kennen dan die vroeger er in lag opgesloten, dat alleen om te allen overvloede nog eens in de wet uitdrukkelijk te verlenen het reeds vroeger bestaand recht om, als het te maken gebruik der zaak van dien aard was of werd, dat de zaak niet meer

aan den rechthebbende kon worden teruggegeven, den *eigendom* der zaak over te nemen;

Overwegende bovendien, dat een tegenovergestelde opvatting zoude leiden tot het onaannemelijke gevolg, dat de Staat in al die gevallen, waarin het militair gezag in tijden van oorlog en oorlogsgevaar tijdelijk de beschikking over het eigendom van een ander noodig had, niet om dat overeenkomstig zijn aard en bestemming als een goed huisvader te gebruiken, maar om het in strijd daarmede te doen dienen ter bereiking van zeker oorlogsdoel, waardoor aan deze zaak groote schade werd toegebracht, altijd genoodzaakt zou zijn om zelf den *eigendom* over te nemen, ook al was restitutie van de zaak met herstel en vergoeding der aangebrachte, wellicht luttele, schade zeer wel mogelijk;

Overwegende dat uit al het voorgaande volgt, dat de Staat met betrekking tot de wijze, waarop het militair gezag met de in gebruik genomen zaak handelt, aan den rechthebbende geen verantwoording schuldig is, en dus ook door een ruw gebruik van die zaak geene onrechtmatige daad tegenover dien rechthebbende pleegt, doch deze laatste aanspraak kan maken op vergoeding van alle aan hem toegebrachte schade ingevolge art. 34 der wet, nog eens uitdrukkelijk bepalend, dat de Staat der Nederlanden in elk geval aansprakelijk is voor de betaling van het verschuldigde aan den rechthebbende;

Overwegende dat de Rechtbank, gelijk boven overwogen, van oordeel is, dat eischer een vordering uit onrechtmatige daad heeft ingesteld, doch ten overvloede, voor het geval eischer mocht hebben bedoeld schadevergoeding te vorderen *ook* op grond van de Inkwartieringswet, omtrent die vordering eene beslissing wenscht te geven;

Overwegende dat de Rechtbank zich in dat geval onbevoegd acht om van de vordering kennis te nemen, omdat art. 6 der wet bepaalt, dat het doen verstrekken naar de voorschriften recht geeft op het ontvangen van een schadeloosstelling op den voet bij reglement bepaald, terwijl dat reglement (K. B. van 10 Nov. 1892, S. 53; later herhaaldelijk gewijzigd), in art. 12 de *definitieve* en dus partijen bindende beslissing omtrent het bedrag der aan den rechthebbende uit te keeren schadeloosstelling opdraagt aan den Burgemeester en een door den Minister van Oorlog aan te wijzen militairen commissaris;

Recht doende:

Verklaart eischer niet-ontvankelijk in de door hem ingestelde op onrechtmatige daad berustende vordering; en, voorzover mocht kunnen worden aangenomen dat eischer schadevergoeding vordert ook op grond van de bepalingen der Inkwartieringswet, verklaart zich alsdan onbevoegd om van die vordering kennis te nemen;

Veroordeelt eischer in de proceskosten, tot aan de uitspraak van dat vonnis aan zijde van gedaagde begroot op f 150.

Cassatieberoep aanhangig.

I N H O U D.

	Blz.
Advocaat-raadsman. Toevoeging van advocaten-raadslieden aan militaire beklaagden	343
— Toelagen aan advocaten-raadslieden	415
Ambtenaar. Het als — aannemen van een gift, wetende dat zij hem gedaan wordt ten einde hem te bewegen om in strijd met zijn plicht in zijne bediening iets na te laten.	568
Amerika. Militaire rechtspraak in de Vereenigde Staten van —	115
Analogie. Zie wetsuitlegging.	
Arrest. (Voorloopig). Toerekening van een ondergane pro-vooststraf als voorloopig arrest	568
Arrestanten. Verrichten van arbeid door —	113
— Qualificatie in geval van het opzettelijk laten ontsnappen van arrestanten	574
Beklag. Regeling van het recht van — in Ned. Indië	8
Beleg. (Staat van) Zie Nederlandsch-Indië.	
Beroep. Onbevoegde uitoefening van een —	467
Beslag. Onttrekken van goederen aan een daarop krachtens de wet gelegd beslag	204
Bevelschrift. Intrekking van een — tot bijeenkomst van den krijgsraad	344
Bevoegdheid. Zie ook competentie.	
— Bevoegdheidsvraag (art. 5 C. W. Z., art. 8 C. W. L.).	7
— met betrekking tot het personeel van een marine-batterij	110, 112
— in zake het onderzoek van een klacht door den militairen rechter, na beklag bij de hogere militaire autoriteit, die klager straft wegens lichtvaardig en ongegrond beklag	194
— Militaire rechtsmacht en de Invaliditeitswet.	323
— in geval van uitlokking tot meened van een militair door een burger, die te dier zake voor den burgerlijken rechter heeft terechtstaan	411
— tot onderzoek van een klacht over een krijgstucltelijke straf gepleegd door den commandant van een vliegekamp van de zeemacht.	471
— in geval van connexiteit, wanneer de burgers, vreemdelingen, zich niet binnen het rechtsgebied van den Nederlandschen rechter bevinden	492
— De burgerlijke rechter is bevoegd kennis te nemen van de zaak van een milicien, wanneer niet blijkt dat hem is medegedeeld dat hij onder de militaire tucht staat	596

	Blz.
Bewijs. Wegmaken van zaken bestemd om voor de bevoegde macht tot — te dienen	204
— Zaken, bestemd om voor de rechterlijke macht tot — te dienen, afgeven tegen ontvangbewijs	418
— Een ambtseedige verklaring van den Directeur van een Keuringsdienst is niet een wettig bewijsmiddel	571
Bezitsstoornis. Actie uit onrechtmatige daad bij —	497, 500
Boer. Mr. M. H. de —. In hoeverre heeft de militair-rechterlijke organisatie in den mobilisatietijd voldaan?	63
Briefwisseling tusschen gedetineerde militairen en hunne raadslieden	168
Buitenland. Kennisgeving van het aanhangig zijn van een krijgsraadzaak tegen een militair, wien toestemming is verleend tot verblijf in het —	511
Compagnies-commandant. Zie Landstorm (Vrijwillige).	
Competentie. Regeling van de relatieve — bij de Landmacht 321, 419	
— Beteekenis van art. 134 R. L.	394
Curacao. Tenuitvoerlegging van straffen in —	416
Deelneming. Het „doen afgeven” of „doen aanbieden” van een verlof pas niet bewezen geacht, omdat de daarmede belaste persoon had begrepen dat het met dien pas „niet pluis” was	100
Desertie. Het niet-voldoen aan de verplichting om bij de algemeene mobilisatie op 1 Augustus 1914 onder de wapenen te komen, door iemand behoorende tot het reserve-personeel der landmacht levert niet op —. In casu is beklagde niet strafbaar omdat de M. v. O. geen last heeft gegeven hem als deserter af te voeren	97
— met medeneming van zijn batterijpaard met zadel en toebehooren	189
— Over de plaats waar het misdrijf van — wordt gepleegd	394
— Invloed van onder verschillend dienstverband gepleegde misdrijven van —	396
— Interpretatie van art. 145 C. W. Z.	537
— Veroordeeling ten onrechte wegens tweede —, nu de wegens eerste desertie opgelegde krijgstuchtelijke straf den beklagde nog niet was aangezegd toen hij ten tweede male deserterde	580
— Veroordeeling ten onrechte wegens derde —, omdat het tegen den beklagde uitgesproken vonnis wegens tweede — nog niet was geaprobeerd	583
Deskundige. Zie getuige-deskundige.	
— Schadeloosstelling in strafzaken	431
Diefstal van telefoondraad na de draden te hebben afgeknipt van de telefoonpalen	197
— De strafbepalingen van den 8sten titel C. W. L. zijn bijzon-	

	Blz.
dere strafbepalingen tegenover die van de artt. 310 en 311 W. v. Sr.	482
— Eendaadsche samenloop van commune en militaire delicten, meer in het bijzonder met betrekking tot —	545
— door een ambtenaar of verduistering of ontvreemding van equipementsgoederen	589
Dienst. Over de begrippen „—”, „werkelijke —”, „groot verlof” en „klein verlof”. (P. W. Oosterhoff).	373
Dienstweigeraars. Principieele —	443
Dienstweigering. De order om „naar de kamer te gaan” onder de gebleken omstandigheden krachtens art. 85 C. W. L. beschouwd als te betreffen een dienstverrichting	104
— gepleegd door een landstormer. Vraag over diens rangverhouding tegenover hem die de order heeft gegeven. . . .	399
— De order om zich naar zijn kwartier te begeven betreft onder de gegeven omstandigheden niet een dienstverrichting als bedoeld in art. 95 C. W. L.	566
Dierenmishandeling. Wijziging van de artt. 254 en 455 van het Wetboek van Strafrecht. Zie Wetgeving.	
Doodstraf. Beteekenis van art. 2 van de wet van 17 September 1870 S. 162	177
Duischland. Afschaffing van de militaire rechtspraak in —	168, 447
— Recht van vereeniging van militairen	448
Eigeman. Mr. Dr. J. A. —. De practijk der „Oorlogswet” en de Gemeenten	362
Engeland. Herziening van het militaire strafprocesrecht in —	118, 512
Equipementsgoederen. Diefstal door een ambtenaar of verduistering of ontvreemding van —	589
Eskader voor binnenlandschen dienst. Benoeming van een officier-commissaris door den commandant van een —	421
Executie van vonnissen	1
Gerechtskosten in strafzaken. Wijziging van de tarieven. . . .	431
Getuige. Vergoeding in strafzaken.	431
Getuige-deskundige. Terzijdestelling van de verklaring van een —, welke niet berust op een ter plaatse ingesteld onderzoek	217
Getuigenverhoor. Opmaken van getuigenverhooren.	428
Geweld. Plegen van een daad van — tegen een meerdere in rang in tijd van oorlog onder verzachtende omstandigheden	177
Gezag. Strijd om het militair —	9
Gift. Zie ambtenaar.	
Gratie	332
— Uitoefening van het recht van — ten opzichte van door zee-krijgsraden in Ned. Indië veroordeelden	126
— Verleenen van — aan militairen	319

	Blz.
—. Gratieverleening aan gedemobiliseerden.	446
Groet. Voorloopige regeling betreffende den militairen — in Duitschland.	15
Hamel. Mr. J. A. van —. De Schelde-beslommeringen.	19
Heeter daad. Bevoegdheden toekomende aan dengene, die iemand op — betrapt	223
Heling. Zie Wetgeving.	
—. Geval van vrijspraak van —	406
—. Onvolledige telastlegging bij medeplichtigheid aan — en veroordeeling, na vrijspraak door den krijgsraad, wegens —	488
Heslinga. J. H. —. De waarde van het beginsel uitgedrukt in art. 17 C. W. L.	353
Hoog Militair Gerechtshof. De werkzaamheden van het —	425
Inkwartieringswet. Omvang van de bevoegdheid bij art. 33 — toegekend aan de militaire autoriteit	497, 500
—. De — is ook van toepassing op de militaire buitengewone kommiezen. Weigeren te voldoen aan een vordering krachtens de — gedaan	505
—. Wijze van gebruik van de krachtens art. 33 — in gebruik genomen zaak. Beslissing over het bedrag van de aan den rechthebbende toe te kennen schadeloosstelling	601
Invaliditeitswet. Militaire rechtsmacht en de —	323
Invoeringswet. Ontwerp- — militair Straf- en Tuchtrecht. Wenschelijkheid van behandeling	438
—. Behandeling in de Tweede Kamer der Staten-Generaal.	543
Jongh. Mr. G. T. J. de —. De wet op de voorwaardelijke ver- oordeeling	18
Juristendag. Militaire —. Prae-adviezen over de vraag: In hoeverre heeft de militair-rechterlijke organisatie in den mobilisatietijd voldaan?	33, 63
—. Verslag van het verhandelde op den eersten militairen —	233
—. Een protest	337
Kazerneringsgoed. Ontvreemden van —. Verhouding van art. 194 C. W. L. tegenover de artt. 310 en 311 W. v. Sr.	482
Klachtproces. In behandeling nemen van een te laat inge- diende klacht gelet niet alleen op het daarbij betrokken be- lang van den klager, maar ook op de omstandigheid dat hij niet voldoende was ingelicht omtrent hetgeen hem te doen stond.	211
—. Regeling van het recht van beklag in Ned. Indië.	322
—. Omschrijving van de strafreden bij het kort na elkander plegen van een zelfde krijgstuuchtelijk vergrijp, hetwelk de eerste maal wordt gepardonneerd	594

	Blz.
Klachtzaken. (Behandelde). Krijgstuchtelijke bestraffing nadat de strafoplegger aanvankelijk had beslist dat klager niet zou worden gestraft.	182
Alsvoren wegens een feit waarvoor de militaire autoriteit klager naar den militairen rechter heeft willen verwijzen, maar dit heeft nagelaten, omdat het wettig bewijs daarvan niet zou zijn te leveren	184
Alsvoren op den enkelen grond, dat de gestrafte wordt verdacht van een feit dat, indien het was of nog werd gepleegd, zou vallen onder het W. v. Sr. en alsdan ter berechting van den militairen rechter zou staan	187
Niet aantreden nadat voor de batterij appèl was geblazen; ongepast optreden op het rapport en zich tegen anderen in-disciplinair uitlaten over genomen maatregelen den dienst betreffende	194
Eerste desertie in tijd van vrede met vrijwillige terugkomst binnen 4 weken gepleegd door een onderofficier	207
Bij het onderzoek van een klachtzaak herhalen van eene reeds bij het eerste onderzoek geuite onware beschuldiging, waarvoor hij toen niet is gestraft	211
Het op inspectie verschijnen met verroeste karabijn	211
Blijven verlangen dat een ingediend verzoekschrift zal worden doorgezonden aan de hogere militaire autoriteit	408
Het aan boord doen houden van een stemming in opdracht van het bestuur der niet door het hoofdbestuur van den Bond van M. M. P. in Nederland erkende hoofdafdeeling van dien bond in Ned. Indië	475
Het in ontvangst nemen door en verstrekken aan een met vermindering van kost gestraft schepeling van warm eten. Het uitnemen van een beschuldiging waarvan de algeheele onwaarheid uit de getuigenverklaringen blijkt.	480
Dragen van burgerkleeding in strijd met de ter zake bestaande voorschriften	579
Korps-commandant, Zie Landstorm (Vrijwillige).	
Krijgsraad. Samenstelling van den —. Vernietiging van een vonnis, aan de vaststelling waarvan hebben medegewerkt leden van den — die niet hebben deelgenomen aan de behandeling ter terechtzitting en aan de beraadslaging	388
Landstorm (Vrijwillige). Toekenning van de bevoegdheid van korps-commandant en comp. commandant bij den —. Strafbevoegdheid ten opzichte van personeel behoorende tot den —.	419
Landstormwet. Zie Wetgeving.	
—. Beteekenis van art. 8 —. Rangverhouding van hem die een vrijwillige verbintenis heeft aangegaan bij den landstorm tot anderen	399

	Blz.
Landweer. Ontheffing van dienst bij de — wegens bereiken van den 40-jarigen leeftijd	544
Melk. Verkoopen van — van ondeugdelijke samenstelling	571
Militaire rechtspleging tijdens de mobilisatie	1, 321, 419, 511
— Herziening van het militair strafprocesrecht in Engeland	118, 512
— Berechting van een strafzaak door den zee-krijgsraad, nadat de instructie heeft plaats gehad aan boord van een schip, hetwelk zich geheel alleen buiten het Rijk in Europa bevindt	541
Militaire rechtspraak in de Vereenigde Staten van Amerika	115
— Afschaffing van de — in Duitschland	168, 447
Militaire tucht. Bekendmaking aan miliciens dat zij onder de — staan	418, 596
Militaire strafwetgeving. Invoering van de nieuwe militaire strafwetten	438, 543
Militair gezag. Strijd om het —	9
Militair-rechterlijke organisatie. In hoeverre heeft de — in den mobilisatietijd voldaan? Prae-advies door Mr. G. van Slooten Azn.	33
— Alsvoren door Mr. M. H. de Boer	63
— Beraadslagingen naar aanleiding van deze prae-adviezen	233
Militie. Bekendmaking aan miliciens dat zij onder de militaire tucht staan	418
— Zie buitenland.	
Militiewet. Onder bekend maken in art. 74 — 1912 is alleen te verstaan eene uitdrukkelijke mededeeling dat de betrokkenen onder de militaire tucht staan	596
Mobilisatie. Militaire rechtspleging tijdens de — 1, 321, 419, 511	
— Zie militair-rechterlijke organisatie.	
— Zie desertie.	
Nederlandsch-Indië. Reserve-personeel van het leger in —	4
— Regeling van het recht van beklag in —	8, 322
— Uitoefening van het recht van gratie ten opzichte van door zee-krijgsraden in — veroordeelden	126
— Tenuitvoerlegging van straffen in —	416
— Verwijdering uit —	442
— Rechtspraak door zee-krijgsraden in gedeelten van —, welke in staat van oorlog of in staat van beleg zijn verklaard	509
Nord Thomson. Mr. G. H. E. —. De waarde van het beginsel uitgedrukt in art. 17 C. W. L.	454
Officier-commissaris. Benoeming van een — door den commandant van een eskader voor binnenlandsehen dienst	421
Onrechtmatige daad. Actie uit — bij bezitsstoornis	497, 500
— Vordering op grond van — in verband met het in gebruik	

	Blz.
nemen van een zaak krachtens art. 33 van de Inkwartieringswet	601
Ontzegging. Wanneer houdt de met — van het recht om bij de gewapende macht te dienen gestrafte op militair te zijn?	340, 404, 449
Oorlog. (Staat van). Zie Nederlandsch-Indië.	
Oorlogswet. De practijk der „Oorlogwet” en de Gemeenten (Mr. Dr. J. A. Eigeman)	362
Oosterhoff. P. W. —. Over de begrippen „dienst”, „werkelijke dienst”, „groot verlof” en „klein verlof”	373
Oproer. In de gegeven omstandigheden kan niet gesproken worden van — of algemeenen opstand, maar heeft men te doen met een samenrottende menigte (Ongeregeldheden in de Kromhout-Kazerne te Utrecht)	104
Opstand. Algemeene —. Zie oproer.	
Overtuigingsstukken. Wegmaken van zaken bestemd om voor de bevoegde macht tot overtuiging te dienen	204
— moeten in bewaring worden gegeven tegen ontvangbewijs	418
President-plaatsvervanger. Benoeming en eervol ontslag — bij den krijgsraad te 's-Hertogenbosch	17
Protest. Een —	337
Qualificatie. Een niet-bewezen verklaard strafbaar feit moet in het vonnis niet worden gequalificeerd	574
Rang. Over den — van iemand die een vrijwillige verbintenis aangaat bij den landstorm	399
Rechtsgeleerde studie bij de zeemacht	322
Rechtspositie van het personeel der zeemacht	439
Recidieve bij desertie	396, 580, 583
Reserve-personeel van het leger in Ned. Indië	4
—, Zie desertie.	
Rijverordering. Onvoldoende telastlegging bij overtreding van een —	485
Samenloop. Eendaadsche — van commune en militaire delicten, meer in het bijzonder met betrekking tot diefstal.	545
Samenrotting. Zie oproer.	
—, Een uitspraak betreffende art. 92a C. W. W.	391
Schadevergoeding. Eisch tot — tegen een commandeerende-officier	345
—, Vaststelling van het bedrag der — bij het in gebruik nemen van eenig goed krachtens art. 33 Inkwartieringswet	601
Scheepvaartmisdrijven. Wijziging van art. 411 Wetboek van Strafrecht. Zie wetgeving.	
Schelde. De — beslommingen door Mr. J. A. van Hamel.	19

	Blz.
Slooten. Mr. G. van — Azn. In hoeverre heeft de militair-rechterlijke organisatie in den mobilisatietijd voldaan? . . .	33
Soldatenraad. Voorloopige regeling betreffende de soldatenraden in Duitschland	10
Statistiek. Justitieele — 1916.	2
— De werkzaamheden van het Hoog Militair Gerechtshof. . .	425
Straf en strafoplegging	119
— Tenuitvoerlegging van straffen in Ned. Indië, Suriname en Curaçao	416
Strafbevoegdheid van den commandant van een divisie van het wapen der Kon. Maréchaussée ten aanzien van onder zijne bevelen gestelde militairen afkomstig van andere korpsen en tijdelijk behoorende tot de grensbewakingstroepen onder zijn bevel.	207
— met betrekking tot personeel van den Vrijwilligen Landstorm.	419
Strafrechtspraak.	426
Strafreden. Zie klachtproces.	426
Suriname. Tenuitvoerlegging van straffen in —	416
Tatouering. Verwijderen van een — op iemands arm	467
Tenuitvoerlegging. Bevel tot — van een voorwaardelijk opgelegde straf	348
— van straffen in Ned. Indië, Suriname en Curaçao	416
Telastlegging. Onvoldoende — bij valscheid in geschrifte. .	200
— Verband tusschen verwijzing en —	200, 406
— Onvolledige — in verband met art. 43 van de Rijverordening van de gemeente Utrecht	485
— Alsvoren met betrekking tot medeplichtigheid van heling. .	488
Transitoir strafrecht in verband met de wijziging van art. 2 van de Vervoer- en nederlagewet	586
Tuchtklasse. Overplaatsing van de —	1
Uitwijzing uit Ned. Indië	442
Uniform. Voorloopige regeling betreffende de — in het Deutsche leger	14
— Weggeven van de van gouvernementswege in bruikleen ontvangen —	189
Valschheid in geschrifte. Mogelijkheid van nadeel van het aanbieden van een valsche verlofpas aan een levensmiddelenbureau ter verkrijging van broodbons	100
— Onvolledige telastlegging bij —	200
Veiligheid van den staat. Poging tot het in handen spelen van een buitenlandsche mogendheid van inlichtingen waarvan de geheimhouding in het belang van den staat is geboden	217
Verbeteringen	544

Verduistering. Nu de telastlegging klaarblijkelijk doelt op een der misdrijven strafbaar gesteld in art. 193 C. W. L. heeft de krijgsraad ten onrechte veroordeeld wegens — . . .	473
— Diefstal door een ambtenaar of — of ontvreemding van equipmentsgoederen.	589
Vereeniging. Recht van — van militairen. (Duitschland) . . .	448
Verkoopen. Onder — of verpanden in art. 193 C. W. L. is niet begrepen het ten verkoop aanbieden	473
Verlof. Over de begrippen „dienst”, „werkelijke dienst”, „groot —” en „klein —”. (P. W. Oosterhoff)	373
Verlofpas. Zie valscheid.	
Veroordeeling. Kennisgevingen aan militairen van hunne — . . .	417
Vervoer- en nederlagewet. Zie transitoir strafrecht.	
Wijziging. Verband tusschen — en telastlegging	200, 406
— naar den krijgsraad bij de Zeemacht	324
— naar den krijgsraad en de artt. 243 R. Z. en 292 R. L.	350
— naar den krijgsraad door den commandant van een buiten het rechtsgebied van den krijgsraad gelegen garnizoen . . .	394
Vonnis. Executie van vonnissen	1
— Vernietiging van een — aan de vaststelling waarvan hebben medegewerkt leden van den krijgsraad die niet hebben deelgenomen aan de behandeling ter terechtzitting en aan de beraadslaging	388
— Inhoud van een —. Een niet bewezen verklaard strafbaar feit moet in het —, niet worden gequalificeerd	574
Voortgezette handeling. Diefstal en valscheid in geschrifte beschouwd als eene —	100
Voorwaardelijke veroordeeling. De wet op de — door Mr. G. T. J. de Jongh	18
— Bijzondere voorwaarde bij —	169
— Bevel tot tenuitvoerlegging van een voorwaardelijk opgelegde straf	348
Vrijheidsberoving. Wederrechtelijke — omdat beklagde die een verdachte in arrest heeft doen stellen, niet de noodige maatregelen heeft genomen, waardoor deze zoo spoedig mogelijk in vrijheid gesteld zou kunnen worden	223
 Wetboek van Strafrecht. Wijziging van artikelen van het —. Zie Wetgeving.	
Wetgeving.	
Nadere voorzieningen ter bestrijding van heling.	
Openbare behandeling in de Tweede Kamer.	20
Eindverslag van de Eerste Kamer	24
Openbare behandeling in de Eerste Kamer.	24
Afkondiging van de wet	28
Wijziging van de Landstormwet.	
Openbare behandeling in de Tweede Kamer	28
Eindverslag van de Eerste Kamer.	32

	Blz.
Openbare behandeling in de Eerste Kamer	32
Afkondiging van de wet	32
Wijziging van art. 411 van het Wetboek van Strafrecht.	
Ontwerp van wet	171
Memorie van Toelichting	172
Verslag van de Tweede Kamer	387
Openbare behandeling in de Tweede Kamer	387
Eindverslag van de Eerste Kamer	387
Openbare behandeling in de Eerste Kamer	387
Afkondiging van de wet	387
Wijziging van de artikelen 254 en 455 van het Wetboek van Strafrecht.	
Ontwerp van wet	172
Memorie van Toelichting	174
Voorloopig verslag van de Tweede Kamer	457
Memorie van Antwoord	461
Gewijzigd ontwerp van wet	464
Verslag van de Tweede Kamer	465
Openbare behandeling in de Tweede Kamer	466
Voorloopig verslag van de Eerste Kamer	561
Eindverslag van de Eerste Kamer	562
Openbare behandeling in de Eerste Kamer	563
Afkondiging van de wet	565
Wetsuitlegging. Analogische —. De waarde van het beginsel uitgedrukt in art. 17 C. W. L. (J. H. Heslinga)	353
—. Alsvoren. (Mr. G. H. E. Nord Thomson)	454
Zeekrijgsraad. Rechtspraak door zeekrijgsraden in gedeelten van Nederlandsch-Indië, welke in staat van oorlog of in staat van beleg zijn verklaard	509
—. Berechting van een strafzaak door den —, nadat de instructie heeft plaats gehad aan boord van een schip, hetwelk zich geheel alleen buiten het Rijk in Europa bevindt.	541

WETSBEPALINGEN,
behandeld in deel XV Militair-Rechtelijk Tijdschrift.

Artikelen. Bladzijden.

Grondwet.

185 97.

C. W. L.

8 110, 112.
14 411.
17 189.
81, 85 104.
95 104, 566.
97 574.
100 104.
135 207.
136 580.
138 396, 583.
145, 146, 147 189.
159 97, 394.
188 t/m. 191 482.
192 189, 482.
193 189, 473, 482.
194 482, 589.

Wet van 14 November 1879 S. 191.

12 404.
16 473.

C. W. Z.

5 110, 112.
51, 52 177.
92a 391.
98 399.
99 177.

Wet van 17 September 1870 S. 162.

2 177.

Artikelen.

Bladzijden.

Prov. Instr. H. M. G.

50	471.
51	194.
54	492.

R. L.

20	211.
114	200, 416.
134	394.

R. Z.

186, 187 (oud)	177.
--------------------------	------

R. K. L.

4	207.
18	207.

W. v. Sr.

1. 2e lid	586.
47, 1e	100.
48 j ^o . 416	488.
55	189, 482.
56	100, 104.
69	104.
98 j ^o . 45	217.
198	204.
200	204.
207	411.
225	100, 200.
282	223.
310	100, 482.
310 j ^o . 44	589.
311	197, 482.
321	189, 473, 589.
350	189.
363	568.
367	574.
416	406, 482, 488.
436	467.

W. v. Sv.

41	223.
--------------	------

Artikelen. Bladzijden.

B. W.

1401 497, 500, 601.

Distributiewet 1916.

20 204.

Inkwartieringswet.

1 505.
 6 j^o. art. 12 K. B. 10, XI,
 1892, S. 53 601.
 33 497, 500, 601.
 41 505.

Landstormwet.

8 399.

Militiewet 1912.

74 596.

Wet Reserve-personeel Landmacht 1905.

6, 8 97.

Vervoer- en nederlagewet.

2 586.

Militaire Verordeningen.

Reglement Inw. D. Inf. 4, 81 408.

Gemeentelijke Verordeningen.

Melkverordening 1915 Utrecht. 571.
 Rijverordening Utrecht, 43. . 485.
